

DE ONDERWIJSVISITATIE **Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen, TEW Handelsingenieur en Zij-instroom EW TEW HI ZIJ (boek 1)**

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen in domeinen van de Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Vlaamse universiteiten

www.vluhr.be

Brussel - december 2012

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN,
TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN,
TEW HANDELSINGENIEUR EN ZIJ-INSTROOM
EW TEW HI ZIJ**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg

Ravensteingalerij 27, 1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00 – F +32 (0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be

Wettelijk depot: D/2012/12.784/12

VOORWOORD VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen, TEW Handelsingenieur en Zij-instroom (EW TEW HI ZIJ). Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de academische opleidingen in domeinen van de economische en toegepaste economische wetenschappen in Vlaanderen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de opleidingen in domeinen van de economische en toegepaste economische wetenschappen en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kunnen de opleidingen gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren elk van de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van hun inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Ondervoorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE EW TEW HI ZIJ

Vierenvijftig opleidingen tegelijk visiteren is nogal wat. De visitatiecommissie EW TEW HI ZIJ heeft zich zo goed mogelijk van dit eervolle maar uitdagende karwei gekweten. Het resultaat is in de navolgende bijna negenhonderd bladzijden vervat. Deze kwantiteit is uniek in de Vlaamse universitaire geschiedenis, maar het gaat uiteindelijk om de kwaliteit. Het oordeel daarover is uiteraard aan anderen. In ieder geval hoopt de commissie dat haar bevindingen de toets der redelijkheid kunnen doorstaan en niet alleen een adequate inbreng zullen leveren bij de accreditatie maar ook zullen bijdragen aan het permanente proces van verbetering van de kwaliteit van de opleidingen. Wij waren onder de indruk van wat wij aantroffen, maar gelukkig is er nog altijd wat te doen.

Het gehanteerde model met een koepelcommissie die het overzicht houdt en diverse clustercommissies die elk een thematische cluster van verwante opleidingen visiteren, bleek goed werkbaar voor deze omvangrijke visitatie. Het liet de commissie toe om alles wat zich op het niveau van de cluster situeerde daar te beslissen en die elementen die afstemming over de hele breedte van de visitatie behoeften op het overkoepelend niveau te bespreken en af te stemmen.

Niet alleen de commissie had de handen vol. Voor de betrokken instellingen is het voorbereiden van een visitatie een omvangrijke taak. Zij moeten al twee jaar van te voren aan de slag met de zelfevaluatie en krijgen vervolgens dagenlang mensen over de vloer die alles willen weten en met iedereen willen praten, en dat, vanwege het opdelen van de visitatie in clusters, soms wel vier keer. Wij hebben de opleidingen op grond van alle gegevens en gesprekken naar eer en geweten en met de hand op het hart beoordeeld. Nogal wat leden van de commissie hebben ervaring met visitaties van de andere kant van de tafel en weten uit dien hoofde om hoeveel werk het gaat. Onze erkentelijkheid voor de geleverde inspanningen en de getoonde gastvrijheid is daardoor des te groter.

Een kritische succesfactor bij een visitatie is de kwaliteit van de ondersteuning. Wij waren onder de indruk van de competentie van de VLIR. De projectleider, Els Van Zele, heeft het proces van begin tot eind in goede banen geleid met haar toewijding, scherpzinnigheid en vriendelijkheid.

In haar, en in haar collega's Dieter Cortvriendt en Peter Daerden had de commissie drie uitmuntende secretarissen, wier inzet en deskundigheid goud waard bleken.

Namens de visitatiecommissie

Tom Wansbeek, voorzitter

Boek 1

Voorwoord van het bestuurscomité kwaliteitszorg	I
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	III

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

hoofdstuk I De onderwijsvisitatie	3
hoofdstuk II Het referentiekader van de visitatiecommissie EW TEW HI ZIJ	19
hoofdstuk III Tien punten buiten haakjes	47

DEEL 2 CLUSTERS VAN OPLEIDINGSRAPPORTEN CLUSTER ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

De opleidingen EW in vergelijkend perspectief	63
Tabel met scores, onderwerpen en facetten EW	87

Opleidingsrapporten EW

Universiteit Antwerpen 93

- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid
- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid/
Master of Science in Applied Economic Sciences: Economic Policy

Katholieke Universiteit Leuven 129

- Bachelor of Science in de Economische Wetenschappen
- Master of Science in de Economische Wetenschappen/Master of Science in Economics

Katholieke Universiteit Leuven 161

- Master of Science in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde

Universiteit Gent 191

- Bachelor of Science in de Economische Wetenschappen
- Master of Science in de Economische Wetenschappen

CLUSTER TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

De opleidingen TEW in vergelijkend perspectief 223

Tabel met scores, onderwerpen en facetten TEW 241

Opleidingsrapporten TEW

Katholieke Universiteit Leuven 247

- Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen

- Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen/Master of Science in Business Economics

Universiteit Hasselt 279

- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen

- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen/
Master of Management

Vrije Universiteit Brussel 311

- Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen

- Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen/Master in Management Science

Universiteit Antwerpen 343

- Bachelor TEW Bedrijfskunde

- Master TEW Bedrijfskunde/Master AES Business Administration

Universiteit Gent 369

- Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen

- Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Economische en
Toegepaste Economische Wetenschappen,
TEW Handelsingenieur en ZIJ-instroom
(EW TEW HI ZIJ)

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de visitatiecommissie EW TEW HI ZIJ verslag uit van haar bevindingen over de academische bachelor- en masteropleidingen in domeinen van de Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen, Handelsingenieurwetenschappen en hieraan verwante Zij-instroomopleidingen aan de Vlaamse universiteiten die zij in het najaar 2011 en in het voorjaar 2012, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) heeft bezocht. Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR inzake externe kwaliteitszorg, waarmee de Vlaamse universiteiten gevolg geven aan de decretale verplichtingen ter zake.

De onderwijsvisitatie EW TEW HI ZIJ omvat vierenvijftig opleidingen die zich allemaal situeren in het domein van de Economische of Toegepaste Economische Wetenschappen. Gegeven dit omvangrijk aantal opleidingen en de diversiteit binnen de opleidingen werd door de Cel Kwaliteitszorg, in overleg met de facultair coördinatoren van de vijf betrokken universiteiten en met akkoord van de decanen van de betrokken faculteiten, een hanteerbaar model opgesteld om deze opleidingen te evalueren in de voorziene periode van zes maanden (najaar 2011 en voorjaar 2012).

Hierbij werd gekozen voor een opdeling van de opleidingen in thematische clusters:

- Economische Wetenschappen/Economisch Beleid
- Toegepaste Economische Wetenschappen
- TEW Handelsingenieur/TEW Handelsingenieur in de Beleidsinformatica
- Zij-instroomopleidingen in domeinen van de EW, TEW en HI

Daarbij dient gewaakt te worden over de consistentie van de oordelen en moet de expertise gewaarborgd zijn binnen de commissie om de finaliteit van de individuele opleiding goed te kunnen evalueren. Het gekozen model voor deze evaluatie bevat daartoe een overkoepelende commissie, de koepelcommissie en vier clustercommissies. De koepelcommissie sprak met de instellingen, voorafgaand aan de evaluatie van de opleidingen door de corresponderende clustercommissies.

De koepelcommissie heeft de samenstelling van een voltallige visitatiecommissie en omvat de volgende leden:

- de vier voorzitters van de clustercommissies, van wie één voorzitter ook optreedt als voorzitter van de koepelcommissie en als voorzitter van de visitatiecommissie EW TEW HI ZIJ
- de twee onderwijsdeskundige leden, ook onderwijsdeskundig lid van een clustercommissie
- twee studentleden, ook lid van een clustercommissie

Elke clustercommissie bestaat in de regel uit vijf leden:

- de voorzitter, tevens vakdeskundig lid
- twee vakdeskundige leden
- één onderwijsdeskundig lid
- één studentlid (deze taak wordt verdeeld over telkens twee studenten, die niet deelnemen aan het bezoek aan de eigen universiteit)

Voor de evaluatie van een aantal programma's (binnen de clusters EW en ZIJ) zijn er – gegeven de specificiteit van de opleidingen – vakdeskundige leden toegevoegd aan de betreffende clustercommissie.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar onderwijsvisitatieopdracht heeft de **koepelcommissie** gesprekken gevoerd met de instellingen:

- op maandag 10 oktober 2011 met
 - Universiteit Antwerpen
 - Vrije Universiteit Brussel

- op dinsdag 11 oktober 2011 met
 - Universiteit Gent
 - Universiteit Hasselt
- op woensdag 12 oktober 2011 met
 - Katholieke Universiteit Leuven.

De **clustercommissie Economische Wetenschappen EW** bezocht de opleidingen volgens het volgend schema:

- Universiteit Antwerpen van 14 t.e.m. 16 november 2011, nl.:
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid/Master of Science in Applied Economic Sciences: Economic Policy
- Katholieke Universiteit Leuven van 21 t.e.m. 23 november 2011, nl.:
 - Bachelor of Science in de Economische Wetenschappen
 - Master of Science in de Economische Wetenschappen/Master of Science in Economics
 - Master of Science in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde
- Universiteit Gent van 12 t.e.m. 14 december 2011, nl.:
 - Bachelor of Science in de Economische Wetenschappen
 - Master of Science in de Economische Wetenschappen
- Katholieke Universiteit Leuven, met een uitgebreide samenstelling van de commissie, van 16 t.e.m. 17 januari 2012, nl.:
 - Master of Science in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde

De **clustercommissie Toegepaste Economische Wetenschappen TEW** bezocht de opleidingen volgens het volgend schema:

- Katholieke Universiteit Leuven, campus Kortrijk en campus Leuven van 25 t.e.m. 28 oktober 2011, nl.:
 - Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen
 - Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen/Master of Science in Business Economics
- Universiteit Hasselt van 29 november t.e.m. 1 december 2011, nl.:
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen/Master of Management
- Vrije Universiteit Brussel van 20 t.e.m. 22 december 2011, nl.:
 - Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen
 - Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen/Master in Management Science

- Universiteit Antwerpen van 27 t.e.m. 29 februari 2012, nl.:
 - Bachelor TEW Bedrijfskunde
 - Master TEW Bedrijfskunde/Master AES Business Administration
- Universiteit Gent van 19 t.e.m. 21 maart 2012, nl.:
 - Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen
 - Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen

De **clustercommissie Handelsingenieur HI** bezocht de opleidingen volgens het volgend schema:

- Universiteit Antwerpen van 23 t.e.m. 26 oktober 2011, nl.:
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica
- Katholieke Universiteit Leuven van 27 t.e.m. 30 november 2011, nl.:
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica
- Universiteit Gent van 5 t.e.m. 7 december 2011, nl.:
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
- Universiteit Hasselt van 18 t.e.m. 21 december 2011, nl.:
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

- Vrije Universiteit Brussel van 13 t.e.m. 15 februari 2012, nl.:
 - Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur
 - Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

De **clustercommissie Zij-instroom ZIJ** bezocht de opleidingen volgens het volgend schema:

- Universiteit Antwerpen van 14 t.e.m. 16 februari 2012, nl.:
 - Master in Organisatie en Management
 - Master in het Cultuurmanagement
- Universiteit Gent van 6 t.e.m. 8 maart 2012, nl.:
 - Master of Science in de Algemene Economie
 - Master of Science in de Bedrijfseconomie
- Katholieke Universiteit Leuven van 27 t.e.m. 30 maart 2012, nl.:
 - Master of Science in het Management
 - Master of Science in de Beleidseconomie
 - Master of Science in het Informatiemanagement/
Master of Information Management
 - Master of Science in de Verzekeringen
 - Master of Science in de Accountancy en het Revisoraat
- Vrije Universiteit Brussel van 17 t.e.m. 18 april 2012, nl.:
 - Master in de Bedrijfskunde/de Master in Management

3 DE COMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de commissie werd op 30 augustus 2011, en de uitbreiding van de cluster Economische Wetenschappen op 10 januari 2012 bekrachtigd door de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs. De commissie werd door de VLIR ingesteld bij besluit van 12 september 2011 en de uitbreiding van de cluster Economische Wetenschappen bij besluit van 12 januari 2012.

De commissie had de volgende samenstelling:

- Voorzitter
 - **Prof. dr. Tom Wansbeek**, honorair hoogleraar Statistiek en Econometrie, Rijksuniversiteit Groningen

De koepelcommissie

- Voorzitter van de koepelcommissie en van de clustercommissie EW
 - **Prof. dr. Tom Wansbeek**, honorair hoogleraar Statistiek en Econometrie, Rijksuniversiteit Groningen

- Vakdeskundige leden
 - tevens voorzitter van de clustercommissie TEW
 - **Prof. dr. Eric Waarts**, hoogleraar Marketing en onderwijsdecaan van de Rotterdam School of Management, Erasmus Universiteit Rotterdam
 - tevens voorzitter van de clustercommissie HI
 - **Prof. dr. Jan Karel Lenstra**, hoogleraar Optimalisering, Technische Universiteit Eindhoven
 - tevens voorzitter van de clustercommissie ZIJ
 - **Prof. dr. Yves De Rongé**, gewoon hoogleraar Accounting and Control, Université Catholique de Louvain

- Onderwijsdeskundige leden
 - tevens onderwijsdeskundige clustercommissie EW en HI
 - **Dhr. Jean Daniels**, voormalig stafmedewerker Onderwijsraad Universiteit Hasselt en voormalig senior onderwijstechnoloog aan het Onderwijs-technologisch Expertisecentrum, Open Universiteit Nederland
 - tevens onderwijsdeskundige clustercommissie TEW en ZIJ
 - **Prof. dr. Henriëtte Maassen van den Brink**, hoogleraar Onderwijs, Arbeidsmarkt en Economische Ontwikkeling, Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Universiteit van Amsterdam, hoogleraar Evidence Based Education, Universiteit van Maastricht

- Studentleden
 - tevens studentlid clustercommissie HI
 - **Mevr. Paula Pelczarski**, studente Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de beleidsinformatica, Universiteit Antwerpen
 - tevens studentlid clustercommissie ZIJ
 - **Mevr. Nathalie Van Edom**, studente Master of Management, Katholieke Universiteit Leuven

clustercommissie Economische Wetenschappen

- Voorzitter
 - **Prof. dr. Tom Wansbeek**, honorair hoogleraar Statistiek en Econometrie aan de Rijksuniversiteit Groningen

- Vakdeskundige leden
 - **Prof. dr. Casper van Ewijk**, hoogleraar macro-economie aan de Universiteit van Amsterdam; onderdirecteur bij het Centraal Planbureau in Den Haag,
 - **Em. prof. dr. Joop Hartog**, emeritus professor of Economics, programme director of Human Capital, Universiteit van Amsterdam

- Toegevoegde vakdeskundige leden
 - **Em. prof. dr. Jules Theeuwes**, emeritus hoogleraar Toegepast Economisch Onderzoek aan de Economische Faculteit, Universiteit van Amsterdam
(ten behoeve van het bezoek aan en de beoordeling van de Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde, KU Leuven)
 - **Prof. dr. Eric Waarts**, hoogleraar Marketing en onderwijsdecaan van de Rotterdam School of Management, Erasmus Universiteit Rotterdam
(ten behoeve van het bezoek aan en de beoordeling van de Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde, KU Leuven)
 - **Prof. mr. Edgar du Perron**, hoogleraar Privaatrecht en decaan van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit van Amsterdam
(ten behoeve van het bezoek aan en de beoordeling van de Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde, KU Leuven)

- Onderwijsdeskundig lid
 - **Dhr. Jean Daniels**, voormalig stafmedewerker Onderwijsraad Universiteit Hasselt en voormalig senior onderwijstechnoloog aan het Onderwijs-technologisch Expertisecentrum, Open Universiteit Nederland

- Studentleden
 - **Mevr. Daphné Kerschot**, studente Bachelor Economische Wetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven
 - **Dhr. Davy Degeetere**, student Bachelor Economische Wetenschappen, Universiteit Gent

clustercommissie Toegepaste Economische Wetenschappen

- Voorzitter
 - **Prof. dr. Eric Waarts**, hoogleraar Marketing en onderwijsdecaan van de Rotterdam School of Management, Erasmus Universiteit Rotterdam, Nederland

- Vakdeskundige leden
 - **Prof. dr. Herman van den Bosch**, hoogleraar Bedrijfswetenschappen in het bijzonder gericht op afstandsonderwijs aan de Open Universiteit Nederland
 - **Prof. dr. Jenke ter Horst**, hoogleraar Managementwetenschappen, vice-decaan onderwijs van de faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen, Universiteit Tilburg

- Onderwijsdeskundig lid
 - **Prof. dr. Henriëtte Maassen van den Brink**, hoogleraar Onderwijs, Arbeidsmarkt en Economische Ontwikkeling, Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Universiteit van Amsterdam, hoogleraar Evidence Based Education, Universiteit van Maastricht

- Studentleden
 - **Dhr. Yannick Snoecx**, student Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven
 - **Mevr. Lore de Jong**, studente Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen, Universiteit Hasselt

clustercommissie Handelsingenieurwetenschappen

- Voorzitter
 - **Prof. dr. Jan Karel Lenstra**, hoogleraar optimalisering, Technische Universiteit Eindhoven

- Vakdeskundige leden
 - **Prof. dr. Bert de Brock**, hoogleraar Business Information Modelling, faculteit Economie & Bedrijfskunde, Rijksuniversiteit Groningen
 - **Prof. dr. Joaquim Gromicho**, bijzonder hoogleraar Applied Optimization in Operations Research bij de Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde, Vrije Universiteit Amsterdam en manager R&D Algoritmes bij ORTEC

- Onderwijsdeskundig lid
 - **Dhr. Jean Daniels**, voormalig stafmedewerker Onderwijsraad Universiteit Hasselt en voormalig senior onderwijstechnoloog aan het Onderwijs-technologisch Expertisecentrum, Open Universiteit Nederland
- Student-leden
 - **Mevr. Paula Pelczarski**, studente Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de beleidsinformatica, Universiteit Antwerpen
 - **Dhr. Bram Oers**, Student Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur, Katholieke Universiteit Leuven

clustercommissie Zij-instroom

- Voorzitter
 - **Prof. dr. Yves De Rongé**, gewoon hoogleraar Accounting and Control, Université Catholique de Louvain
- Vakdeskundige leden
 - **Em. prof. dr. Jan van Helden**, emeritus hoogleraar Bestuurskunde en Financieel Management, Rijksuniversiteit Groningen
 - **Prof. dr. Theo Verhallen**, hoogleraar Marketing, Tilburg School of Social and Behavioral Sciences, Tilburg University
- Toegevoegde vakdeskundige leden
 - **Dr. Dirk Noordman**, docent Cultuurmanagement, Faculteit Cultuur en maatschappijwetenschappen, Universiteit van Maastricht, voormalig docent Kunstmanagement, Erasmus Universiteit Rotterdam *(ten behoeve van het bezoek aan en de beoordeling van de Master in het Cultuurmanagement/Master of Culture Management' aan de Universiteit Antwerpen)*
 - **Em. prof. dr. Henri Olivier**, emeritus hoogleraar Vennootschapsrecht en Financiële Audit, Universiteit Luik *(ten behoeve van het bezoek aan en de beoordeling van de Master in Accountancy en Revisorat' aan de Katholieke Universiteit Leuven)*
 - **Prof. dr. Pierre Devolder**, gewoon hoogleraar Actuariële Wetenschappen, Université Catholique de Louvain, president van het Institut des Sciences Actuarielles, UCL *(ten behoeve van het bezoek aan en de beoordeling van de Master in Verzekeringen aan de Katholieke Universiteit Leuven)*

- Onderwijsdeskundig lid
 - **Prof. dr. Henriëtte Maassen van den Brink**, hoogleraar Onderwijs, Arbeidsmarkt en Economische Ontwikkeling, Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Universiteit van Amsterdam, hoogleraar Evidence Based Education, Universiteit van Maastricht
- Student-leden
 - **Mevr. Nathalie Van Edom**, studente Master of Management, Katholieke Universiteit Leuven
 - **Mevr. Sylvia Heyvaert**, studente Master in de Bedrijfskunde, Vrije Universiteit Brussel

Geen van de studenten heeft deelgenomen aan een bezoek aan de eigen universiteit. Alle studentleden hebben deelgenomen aan de voorbereidende vergaderingen. De studentleden hebben enkel deelgenomen aan de beoordeling en de redactie van de opleidingen die zij hebben bezocht.

De heer Peter Daerden, stafmedewerker Cel Kwaliteitszorg trad op als projectbegeleider en secretaris van de clustercommissie TEW en van de clustercommissie ZIJ. De heer dr. Dieter Cortvriendt, stafmedewerker Cel Kwaliteitszorg trad op als projectbegeleider en secretaris van de clustercommissie HI. Mevrouw dr. ir. Els Van Zele, stafmedewerker Cel Kwaliteitszorg trad op als projectleider van deze visitatie en als secretaris van de koepelcommissie, van de clustercommissie EW en van de clustercommissie ZIJ.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Taakomschrijving

De opdracht aan de commissie die in het instellingsbesluit is omschreven, luidt als volgt:

De visitatiecommissie heeft als taak om op basis van de zelfevaluatie en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken:

- a** een gemotiveerd en onderbouwd oordeel te geven over de zes onderwerpen en bijhorende facetten uit het accreditiekader en – in voorkomend geval – over de bijzondere kwaliteitskenmerken;
- b** een integraal oordeel te geven over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie;
- c** aanbevelingen te formuleren om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering;

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instellingen gevraagd om een uitgebreid zelfevaluatie rapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatie rapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatie rapport volgt het accreditatiekader. Naast feitelijke beschrijvingen per onderwerp en per facet van het accreditatiekader werd aan de opleidingen ook gevraagd hun toekomstperspectieven kenbaar te maken en een kritische sterkte-zwakteanalyse op het niveau van het onderwerp op te nemen in het zelfevaluatie rapport. Daarnaast werden een aantal verplichte bijlagen opgenomen, onder andere een beschrijving van het programma, cursusbeschrijvingen, examenvragen en studenten- en personeelstabellen.

De commissie ontving de zelfevaluatie rapporten een aantal maanden voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg deze documenten vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om voor de masteropleidingen een tweetal masterproeven te selecteren uit een lijst van recente masterproeven. De geselecteerde masterproeven werden eveneens een aantal weken voor het eigenlijke bezoek door de Cel Kwaliteitszorg aan de commissieleden bezorgd. Elk commissielid heeft bijgevolg per opleiding minstens twee masterproeven grondig gelezen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 14 september 2011. Op dat ogenblik hadden de commissieleden het visitatieprotocol en de zelfevaluatie rapporten reeds in hun bezit. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de uit te voeren onderwijs-evaluaties. Verder heeft de Commissie op deze vergadering haar referentiekader geformuleerd (zie *hoofdstuk II*).

Aansluitend daarop hielden de clustercommissies afzonderlijk hun installatievergadering. De clustercommissie TEW hield haar installatievergadering op 15 september 2011, de clustercommissie ZIJ hield haar installatievergadering op 16 september 2011, de clustercommissie HI hield haar installatievergadering op 20 september 2011 en de clustercommissie EW hield haar installatievergadering op 26 september 2011. Tijdens deze, op de algemene installatievergadering aansluitende overlegmomenten, werd

het programma van de bezoeken opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gehouden van de zelfevaluatie-rapporten en bereidde elke clustercommissie zich verder voor op de af te leggen bezoeken.

Na overleg tussen de clustercommissies en de koepelcommissie werd het referentiekader voor deze onderwijsvisitatie gefinaliseerd en voorafgaand aan de bezoeken aan de instellingen toegestuurd.

De koepelcommissie hield gesprekken met delegaties van het beleid en personeel van de betrokken faculteiten, voorafgaand aan de bezoeken aan de instellingen, uitgevoerd door de clustercommissies en dit om die elementen te bevragen die de individuele opleidingen in de clusters overstijgen. Na deze gesprekken begonnen de clustercommissies aan de bezoeken bij de instellingen.

Bij de voorbereiding van de onderwijsvisitatie deelde de KU Leuven haar opleiding *Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde (ERB)* in, in de cluster Economische wetenschappen, omdat de KU Leuven het programma thematisch het best vond aansluiten bij deze discipline. Tijdens het bezoek van de clustercommissie EW bleek het programma een wat ander karakter te hebben dan verwacht en vond de commissie dat zij niet over de nodige expertise beschikte om de Master ERB te beoordelen. Daardoor werd de evaluatie van de master ERB opgeschort en werd de clustercommissie EW uitgebreid met de nodige expertise. nl. een expert Toegepaste Economische Wetenschappen en een expert Juridische Wetenschappen. Na bekrachtiging van deze uitbreiding van de clustercommissie EW door de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs op 12 januari 2012 ging de clustercommissie EW met haar adviseurs op bezoek bij de opleiding ERB aan de KU Leuven en evalueerde zij de Master ERB.

Voor de evaluatie van de *Master of Science in het Informatiemanagement/ Master of Information Management*, heeft de clustercommissie ZIJ het advies ingewonnen van prof. dr. Bert de Brock, hoogleraar informatica, informatiesystemen en management, Rijksuniversiteit Groningen, die tevens vakdeskundig lid is van de clustercommissie HI.

3.3.2 Bezoek aan de instellingen

De tweede bron van informatie werd gevormd door de gesprekken die de commissie tijdens haar bezoek aan de opleidingen heeft gevoerd met alle geledingen die betrokken zijn bij academische programma's in domeinen

van de Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen. Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een veelheid van documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens het bezoek is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die typisch ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: het leermateriaal (cursussen, handboeken, syllabi), portfolio's en verslagen van de studenten, verslagen van de belangrijke beleidsvormende of beleidsopvolgende organen (faculteitsraad, onderwijscommissies, departementsraden), documenten die betrekking hebben op de interne kwaliteitszorg (enquêteformulieren, niet-persoonsgebonden evaluatie van het onderwijs), documenten aangaande de procedures van curriculumherzieningen, voorbeelden van informatieverstrekking aan aspirant-studenten, etc. Bovendien werden nog enkele tientallen masterproeven bijkomend ter inzage gelegd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

De bezoekschema's voorzagen – naast gesprekken met het bestuur van de faculteit, de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de assistenten, de docenten en de facultaire en opleidingsgebonden beleidsmedewerkers – steeds in een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten), een gesprek met de afgestudeerden van de opleidingen en een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleidingen kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van de zelfevaluatie rapporten. Aan het einde van elk bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleidingen meegegeeld.

3.3.3 Overleg met de visitatiecommissie Handelswetenschappen

Na het bezoek van de clustercommissie ZIJ aan de opleidingen hield de voorzitter ZIJ overleg met de voorzitter van de visitatiecommissie Handelswetenschappen, waarbij gelijkaardige elementen en verschillen werden besproken tussen de opleidingen die bij de cluster ZIJ-instream werden ingedeeld, en de Master Internationale Bedrijfseconomie en het Bedrijfsbeleid, ingericht door de Hogeschool-Universiteit Brussel, die in

de VLHORA visitatie Handelswetenschappen werd ondergebracht. De beide commissies namen ook kennis van elkaars domeinspecifiek referentiekader.

3.3.4 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de commissie haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen in voorliggend rapport vastgelegd. Bovendien geeft zij, overeenkomstig de bepalingen voor de visitaties in het kader van de accreditatie, een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader volgens een binaire beoordelingsschaal positief/negatief en een integraal oordeel over de betrokken opleidingen.

Na afloop van de eerste redactievergaderingen, waarin elke clustercommissie de conceptdeelrapporten heeft opgesteld, en voorafgaand aan de terugmelding van de clustercommissies aan de instellingen heeft de koepelcommissie op 26 juni 2012 een vergadering gewijd aan de verschillen en overeenkomsten voor de facetten die voor een deel op facultair niveau betrekking hebben. Dit heeft hier en daar tot afstemming en aanpassingen geleid. De koepelcommissie is van oordeel dat de verschillen verantwoord zijn, gegeven de onderscheiden context van de specifieke opleidingen, de feitelijke situatie ter plaatse en het impact ervan op het onderwijs voor de specifieke studentengroep van betreffende opleidingen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van de deelrapporten en de vergelijkende perspectieven te reageren alvorens de tekst van het rapport definitief werd vastgelegd.

4 EEN KORTE TERUGBLIK OP DE VISITATIE

De commissie heeft conform haar opdracht het academisch onderwijs in domeinen van de Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Vlaamse Universiteiten nader bestudeerd en heeft de unieke gelegenheid gehad om onder vakgenoten te reflecteren en te debatteren over de aard, de kwaliteit en de toekomst van het academisch onderwijs in deze domeinen.

De commissie heeft de haar toegewezen opdracht met veel belangstelling en toewijding uitgevoerd en waardeert in het bijzonder de gesprekken die zij voor alle opleidingen heeft kunnen voeren met alle geledingen van

de opleiding, waardoor zij zich een goed beeld heeft kunnen vormen over elke opleiding. In haar rapport heeft de commissie steeds getracht, om op een kritische en constructieve wijze voorstellen te formuleren voor de verdere verbetering van de individuele opleiding. De commissie heeft in haar evaluatie ook de specificiteit van de universiteit en het geëvalueerde programma in overweging genomen. Zij heeft bijgevolg haar bevindingen en suggesties steeds gekaderd in de specifieke context van de opleiding.

Voor de visitatie EW TEW HI ZIJ is het VLIR-VLHORA-visitatieprotocol (Brussel, September 2008) gebruikt dat is afgestemd op de accreditatie-eisen. Het visitatierapport zal ook worden gebruikt voor de accreditatie-aanvraag van de betreffende opleidingen.

Met het voorliggend rapport hoopt de commissie een bijdrage te leveren tot de verdere positieve ontwikkeling van het academisch onderwijs in de domeinen van de Economische en Toegepaste economische Wetenschappen in Vlaanderen. De commissie wenst met het rapport in de eerste plaats een discussie op gang te brengen binnen de betrokken faculteiten en universiteiten met de bedoeling na te gaan op welke punten verbetering nodig is binnen de opleidingen en in welke mate dit binnen de gegeven randvoorwaarden te verwezenlijken is. Verder hoopt de commissie dat het voorliggend rapport ook aan de buitenwereld nuttige informatie verschaft en een goed inzicht geeft in de eigenheid en de kwaliteit van de gevisiteerde opleidingen.

Tot slot dankt de commissie de decanen, bestuurders, personeelsleden, studenten en afgestudeerden van de betrokken opleidingen die door hun inspanningen tijdens de voorbereiding en de open dialoog tijdens de bezoeken hebben bijgedragen aan het welslagen van deze visitatie.

5 OPZET EN INDELING VAN HET RAPPORT

Het voorliggend rapport bestaat uit twee delen.

In het eerste deel van het rapport beschrijft de commissie in hoofdstuk II het referentiekader van waaruit zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. In hoofdstuk III formuleert de commissie een aantal generieke, domein- en deeldiscipline-overstijgende bevindingen.

In het tweede deel worden de deelrapporten van de opleidingen weergegeven, ingedeeld in de vier clusters. Telkens wordt eerst het vergelijkend perspectief van verwante opleidingen in de cluster weergegeven en daarop aansluitend worden de toegekende scores in tabelvorm samengevat. De commissie benadrukt dat de tabellen niet los van de rapporten geïnterpreteerd kunnen worden. Daarna worden de deelrapporten met de bevindingen en oordelen van de clustercommissie weergegeven. De aanbevelingen die de commissie doet ten aanzien van de afzonderlijke opleiding worden achteraan in het betreffende deelrapport opgenomen.

HOOFSTUK II

Referentiekader van de visitatiecommissie
Economische Wetenschappen,
Toegepaste Economische Wetenschappen,
TEW Handelsingenieur en ZIJ-instroom

najaar 2011 – voorjaar 2012

1 INLEIDING

Voor het beoordelen van het onderwijs gaat de visitatiecommissie uit van een referentiekader gebaseerd op geformuleerde doelstellingen, omschreven eindtermen en vastgestelde kwaliteitseisen waaraan naar haar oordeel een academische opleiding in het domein van de Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen en Handelsingenieurwetenschappen dient te voldoen. De commissie kan immers niet volstaan met het geven van oordelen, maar moet ook aangeven waarop deze oordelen zijn gebaseerd.

Bij het opstellen van het referentiekader heeft de commissie zich gebaseerd op het referentiekader zoals gehanteerd in 2004 bij de onderwijsvisiteatie Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen en Handelsingenieurwetenschappen (VLIR, december 2004), het referentiekader Economie zoals gehanteerd voor de onderwijsevaluatie van de bachelor- en masteropleidingen Economie aan de universiteiten in Nederland (QANU, december 2009), het referentiekader Bedrijfswetenschappen zoals gehanteerd voor de onderwijsevaluatie van de bachelor- en masteropleidingen Bedrijfswetenschappen aan de universiteiten in Nederland (2004), de Subject Benchmark Statements Economics van het QAA (2000)¹, de EQUAL Guidelines of the European Foundation for Management Development²,

1 www.qaa.ac.uk/academicinfrastructure/benchmark/statements/economics.asp

2 www.efmd.org/index.php/services-for-business-schools/equal/equal-document

de doelstellingen en eindtermen die de opleidingen voor het eigen onderwijs hebben geformuleerd in hun zelfevaluatierapporten, het Vlaamse structuurdecreet (2003)³ en het toetsingskader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)⁴ waarin een aantal minimumeisen worden vooropgesteld die zijn gebaseerd op de internationaal aanvaarde Dublin descriptors, alsook op internationale eisen die worden gesteld aan academische opleidingen in de Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen en Handelsingenieurwetenschappen.

Het referentiekader beschrijft waaraan dient te worden voldaan aangaande de domeinspecifieke minimumeisen voor de opleiding (bachelor of master), het vereiste studentenprofiel voor een afgestudeerde in het vakgebied en de aansluiting met de arbeidsmarkt. Tevens dient er voldoende inzicht te zijn in de algemeen onderwijskundige uitgangspunten van een academische opleiding, de eisen aangaande de onderwijsorganisatie, het personeelsbeleid en het onderwijzend personeel, en de interne kwaliteitszorg.

Het referentiekader Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen en TEW Handelsingenieur is geschreven voor alle opleidingen die in deze onderwijsvisitatie gevisiteerd worden. De opleidingen zijn daartoe, in overleg met en met akkoord van de instellingen, in vier thematische clusters ingedeeld.

Cluster 1: Economische wetenschappen/Economisch beleid

Cluster 2: Toegepaste Economische Wetenschappen

Cluster 3: Handelsingenieurwetenschappen

Cluster 4: Zij-instroom binnen EW, TEW en HI

Het referentiekader wordt vóór het bezoek, maar na het inleveren van de zelfevaluatie, voorgelegd aan de opleidingen. Tijdens het bezoek van de visitatiecommissie wordt het referentiekader met de opleidingen bediscussieerd.

Bij de visitatie en beoordeling van de opleidingen, zal de visitatiecommissie de richtlijnen van het VLIR/VLHORA visitatieprotocol⁵ (September, 2008) volgen.

3 Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (4 april 2003).

4 Het accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs in Vlaanderen, NVAO, 14 februari 2005.

5 Handleiding onderwijsvisitaties, VLIR/VLHORA, September 2008.

2 HET DOMEIN ECONOMISCHE EN TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN IN VLAANDEREN

'Economie' is de wetenschap die zich richt op de analyse van de voortbrenging en de verdeling van schaarse middelen. Veel economen bestuderen de prikkels die agenten (onder meer bedrijven, gezinnen en overheid) drijven tot het handelen op markten en binnen (bedrijfs)organisaties. In de analyse speelt de allocatie van schaarse productiefactoren en de invloed daarvan op de sociale welvaart een belangrijke rol.

De algemene economie heeft vooral een maatschappelijk perspectief. De invalshoek van Economische Wetenschappen is vaak 'macro' getint omdat de samenhang niet alleen economische determinanten heeft, maar ook samenhangt met socio-politieke factoren e.a. Uiteraard besteden economen ook tijd aan het begrijpen van de micro bestanddelen waaruit de macro is samengesteld en leren met name de keuzepatronen en besluitvorming kennen van individuele bedrijven/organisaties en gezinnen.

De Toegepaste Economie gaat dieper in op de verschillende bedrijfsprocessen. Daarnaast krijgt de bestudering van het management van bedrijfsprocessen aandacht. Zowel bedrijfseconomische als bedrijfskundige aspecten komen derhalve aan bod. In het domein is daarenboven de methodologie van belang: hierin komen bijvoorbeeld beslistkunde, wiskunde en onderzoeksvaardigheden aan de orde. Vanuit de behoefte om meer 'down to earth' economen te vormen die inzetbaar zijn om die individuele besluitvormingsprocessen in bedrijven en organisaties te ondersteunen is de richting Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) ontstaan. Deze richting vormt ook een universitaire tegenhanger voor de opleidingen in de economische hogescholen, die de uitvoerders van het bedrijfseconomisch beleid opleiden. Typisch voor TEW zijn de focus op de voorbereiding naar meer specialistische functies in bv. accountancy, marketing, personeelsbeleid etc.

De handelsingenieurwetenschappen zijn ontstaan op initiatief van Belgische industriëlen die zich wensten te omringen met hoogopgeleide economen die tevens industriële projecten begrepen. De handelsingenieur is een bedrijfseconoom die inzicht heeft in het materiële proces van zijn bedrijf en de taal van de specialisten spreekt. In eerste aanleg werd van de handelsingenieur verwacht dat hij concepten kende uit mechanica, fysica en chemie, dus vooral kennis die nodig is in de verwerkende industrie en

bij banken die investeringsprojecten moeten beoordelen. Met de opkomst van de dienstverlenende sector verschoof de vereiste kennis van de harde sciences naar operationeel onderzoek en informatie- en communicatietechnologie. Kenmerkend voor de handelsingenieur is overzicht van het ondernemingsgebeuren en inzetbaarheid bij vernieuwingsprocessen.

De zij-instroomrichtingen zijn studierichtingen die voornamelijk worden ingericht voor studenten die reeds een bachelordiploma verworven hebben in een meestal niet economische richting en zich tijdens de masterfase (initieel of post-initieel) verder wensen te verdiepen in economische processen. Deze opleidingsprogramma's kunnen karakteristieken van een economische, toegepaste economische of handelsingenieurwetenschappen hebben of meerdere karakteristieken incorporeren.

3 DOELSTELLINGEN EN EINDTERMEN

3.1 Inleiding

De commissie verwacht in het algemeen dat de doelstellingen van de opleidingen tot uitdrukking brengen dat de opleidingen studenten zowel inhoudelijk (dat wil zeggen: met betrekking tot het vakgebied dat de opleiding bestrijkt) als academisch vormen. Dit betekent dat studenten tijdens de opleiding kennis en inzicht krijgen in het vakgebied en dat ze zowel relevante vakspecifieke als algemene academische vaardigheden verwerven. Zij leggen daartoe de nadruk op de kenmerken en waarde van wetenschappelijk onderzoek, op het belang van kennis van en inzicht in theorie en methodologie en op de relativiteit van interpretaties. Zij bieden een kader waarbinnen de student de verworven kennis en inzichten op een wetenschappelijk verantwoorde manier leert toe te passen.

Een bacheloropleiding biedt een algemene en brede basisopleiding die opleidt tot een generiek academisch niveau. De kennis van de studenten wordt tijdens de opleiding voor de meeste opleidingsonderdelen op een fundamenteel of tussenliggend niveau⁶ gebracht. Studenten die een bacheloropleiding hebben afgerond, voldoen aan de voorwaarden voor toelating tot een masteropleiding. De commissie stelt zich de vraag of – gelet op de internationale ontwikkelingen en conform de Bologna filosofie, los van het Vlaamse wetgevend kader over deze materie – adequate aandacht

6 Conform de internationaal gebruikte terminologie 'fundamental & intermediate level' voor de Bachelor in het domein van de economische en bedrijfseconomische wetenschappen.

voor de voorbereiding van de Bachelors op de arbeidsmarkt niet noodzakelijk is binnen de opleiding, als de opleidingen zich internationaal willen positioneren en zich ten volle wensen in te schrijven in de filosofie van de Europese Hoger Onderwijsruimte.

Een masteropleiding biedt ten opzichte van de bacheloropleiding specialisatie en verdieping⁷ in een deelgebied of in een combinatie van deelgebieden. De masteropleiding is ook gericht op de toekomstige werkkring, bijvoorbeeld onderzoekinstellingen, overheid en het bedrijfsleven.

Ook bereiden de opleidingen studenten voor op een maatschappelijke loopbaan waarin de kennis en vaardigheden die zij tijdens de studie verworven hebben, van nut kunnen zijn. Het gaat daarbij in het algemeen niet zozeer om een voorbereiding op bepaalde, nader te specificeren beroepen of functies, maar veeleer om het verwerven van een academische attitude en academische vaardigheden. Deze dienen in overeenstemming te zijn met de verwachtingen die de samenleving stelt aan afgestudeerden van de opleidingen die in het kader van deze visitatie worden beoordeeld. Dit betekent dat de opleidingen zowel het wetenschappelijke als het maatschappelijke perspectief aan de orde stellen en dus niet alleen aandacht besteden aan actuele ontwikkelingen binnen het vakgebied.

De academische bachelorfase is onvervangbaar voor de ontwikkeling van de generieke academische denkwijze. Tijdens deze periode leren studenten niet alleen over de grenzen van het eigen deelgebied heen te kijken, maar leren zij ook vakwetenschappelijke vragen in een bredere maatschappelijke context te plaatsen. Het belang van de academische bachelor bij de ontwikkeling van een academische denkwijze in aanmerking nemend, moeten de nodige voorzieningen getroffen worden om studenten zonder een dergelijke academische vooropleiding voor te bereiden op de instap in de masteropleiding. Een dergelijk schakelprogramma moet vooral gericht zijn op het tot ontwikkeling brengen of verder versterken van een academische denkwijze. Dit omvat het versterken van het inzicht in de samenhang tussen de afzonderlijke kennisgebieden, het zich eigen maken en gebruiken van onderzoeksmethoden alsmede het leren reflecteren op de resultaten van (eigen) onderzoek.

⁷ Conform de internationaal gebruikte term 'advanced level' in de Master in het domein van de economische en bedrijfseconomische wetenschappen.

Voor studenten die na afronding van een academische bachelor in een andere dan een economische of bedrijfseconomische wetenschappen discipline, wensen in te stromen in een economie-gerelateerde (in Vlaanderen steeds academische) masteropleiding, moet een gepast voorbereidingsprogramma worden aangeboden. Een dergelijk voorbereidingsprogramma richt zich vooral op het verwerven van basisconcepten en methoden betreffende de te bestuderen kennisdomeinen en het versterken van het inzicht in de samenhang tussen de afzonderlijke kennisgebieden, het zich eigen maken en gebruiken van onderzoeksmethoden alsmede het leren reflecteren op de resultaten van (eigen) onderzoek.

3.2 Algemene doelstellingen

Voor de omschrijving van de algemene (minimale) doelstellingen van een academische bachelor- en masteropleiding baseert de visitatiecommissie zich onder meer op de vijf Dublin descriptoren, met name (1) kennis en inzicht, (2) toepassen van kennis en inzicht, (3) oordeelsvorming, (4) communicatie, en (5) leervaardigheden.

Tabel 1: Beschrijving van de globale doelstellingen van academische opleidingen, gebaseerd op de Dublin descriptoren⁸

	Kwalificatie bacheloropleiding	Kwalificatie masteropleiding
A. Kennis en inzicht	Heeft aantoonbare kennis en inzicht van/in een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet (secundair) onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van specifieke leermiddelen, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.	Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op het verworven niveau van de bachelor en die deze overtreffen of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.

⁸ Het accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs in Vlaanderen, NVAO, 14 februari 2005.

<p>B. Toepassen van kennis en inzicht</p>	<p>Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op verantwoorde wijze in de beroepsuitoefening toe te passen, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen in een breed georiënteerd vakgebied.</p>	<p>Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een brede multidisciplinaire context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.</p>
<p>C. Oordeels- vorming</p>	<p>Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van cultureel, sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten.</p>	<p>Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met culturele, sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.</p>
<p>D. Communicatie</p>	<p>Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten en niet-specialisten.</p>	<p>Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten en niet-specialisten.</p>
<p>E. Leervaardig- heden</p>	<p>Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan. Bezit ook leervaardigheden om 'on the job' te kunnen leren.</p>	<p>Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen levenslang te leren of een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter. Bezit tevens leervaardigheden die hem of haar in staat stellen professionele vaardigheden te ontwikkelen tijdens het uitoefenen van een beroep.</p>

3.3 Domeinspecifieke eisen en competenties voor opleidingen in het domein van de Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen en Handelsingenieurwetenschappen

De visitatiecommissie expliciteert de volgende domeinspecifieke eisen voor de bachelor- en masteropleidingen in de onderscheiden domeinen economische wetenschappen, toegepaste economische wetenschappen, handelsingenieurwetenschappen en zij-instroom EW, TEW en HI. Zij baseert zich hierbij onder meer op de in de inleiding opgenoemde referentiewerken. Zij maakt hierbij een opsplitsing per thematische cluster.

3.3.1 Opleidingen Bachelor en Master in de Economische Wetenschappen

a. De aard van de Economische Wetenschappen

Het vak 'Economie', de kern van de Economische Wetenschappen, bestudeert de factoren die prijzen, inkomens, vermogens en welzijn bepalen en de manier waarop markten werken. Inzicht in het vak is fundamenteel bij het formuleren van beleidsmaatregelen. Het doel van de economische wetenschappen is om de allocatie en verdeling van schaarse hulpbronnen te analyseren en te begrijpen, in het heden en in de (mogelijke) toekomst, en op micro- en macroniveau. De analyse is zowel statisch als dynamisch en wordt geplaatst in een internationale context.

Economie is een sleuteldiscipline in de sociale wetenschappen en heeft raakvlakken met onder meer psychologie, sociologie, geografie, geschiedenis en rechten. Het vak maakt gebruik van een veelheid aan kwantitatieve methoden en technieken. Kennis van Economie is essentieel om bedrijfsprocessen te begrijpen.

Van een econoom wordt in algemene zin verwacht dat hij/zij:

- 1 een probleem kan abstraheren en vereenvoudigen teneinde het wezen van een bepaalde probleemstelling naar voren te halen.
- 2 zich de relevante kwalitatieve en kwantitatieve gegevens eigen kan maken en deze kan structureren en analyseren.
- 3 de taal van het vakgebied spreekt en zijn of haar bevindingen kort en duidelijk kan overbrengen.
- 4 zich bewust is van de beperkingen van zijn of haar analyse.
- 5 tenslotte, uit zijn of haar bevindingen beleidsconclusies kan trekken.

b. Domeinspecifieke doelstellingen van de opleidingen in de Economische Wetenschappen

Het onderwijs in de Economie heeft een aantal doelstellingen. Het biedt vorming in de economische principes en hun toepassing. Studenten worden door de studie Economie intellectueel gestimuleerd en zij onderkennen waar economische inzichten kunnen worden toegepast. Zij komen te beschikken over de kennis en methoden om theoretische en toegepaste problemen te analyseren, en weten daarbij het juiste abstractieniveau te kiezen. Zij leren 'denken als een econoom'. Zij verwerven zodoende de vaardigheden waar de arbeidsmarkt om vraagt.

Deze doelstellingen werken verschillend uit voor bachelor- dan wel masteropleidingen.

Een student die een bacheloropleiding heeft afgerond:

- kan de conceptuele en methodologische uitgangspunten van 'het vak' economie weergeven en erover communiceren.
- kan de conceptuele en methodologische uitgangspunten van 'het vak' economie gebruiken om verschijnselen te analyseren en te verklaren.
- kan, tot op zekere hoogte, relevante elementen uit de vakliteratuur halen. Een bacheloropleiding stelt de student in staat zich te verdiepen in één of meer richtingen op het gelegde fundament.

Een student die een masteropleiding heeft afgerond:

- kan zelfstandig werken.
- kan een probleemstelling formuleren en vertalen in een onderzoeksopzet, inclusief de keuze van de geschikte methoden.
- kan op grond van de bevindingen verantwoorde conclusies trekken en tot beleidsaanbevelingen komen.
- kan internationale vakliteratuur lezen en begrijpen en de eigen vraagstelling in de context van de bestaande literatuur plaatsen.
- kan tevens in beperkte mate variaties op bestaande modellen formuleren en analyseren.

c. Elementen uit het curriculum

Teneinde de doelstellingen te bereiken dient de opleiding een aantal elementen te bevatten. Er dient een samenhangend kernprogramma te zijn waarin de voornaamste economische principes aan bod komen, waardoor studenten een samenhangend inzicht verwerven in de economische begrippen. Het gaat hierbij om *micro-economische* thema's zoals keuze en beslissing, voortbrenging en ruil van goederen, werking van markten, welvaart en financiering, en om *macro-economische* thema's zoals

werkgelegenheid, nationaal inkomen, inkomensverdeling, betalingsbalans, inflatie, groei en conjunctuur, geldwezen, internationale economie en publieke economie. Voorts dient de opleiding aandacht te besteden aan de relevante wiskundige en statistische methoden, waaronder econometrie, en aan computervaardigheden.

Het onderwijs in de bachelorfase is allereerst inleidend. De meeste vakken dienen vervolgens op een tussenniveau te worden behandeld. Een voortgezette behandeling van een samenhangend deel van de opleidingsonderdelen vindt plaats op masterniveau.

3.3.2 Opleidingen Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen

a. De aard van de Toegepaste Economische Wetenschappen

De toegepaste economische wetenschappen zijn ontstaan uit de behoefte om, naast de algemeen economen of “staathuishoudkundigen”, economen te vormen die in staat zijn om ontwerp- en beslissingsprocessen binnen bedrijven en organisaties te ondersteunen.

Opleidingen in de Toegepaste Economische Wetenschappen moeten voorzien in een brede, analytische en geïntegreerde studie van het ‘*beheer en bestuur van organisaties*’. De gegradueerde moet een aantoonbare relevante kennis en begrip hebben van organisaties, de uitwendige omgeving waarin zij opereren en hoe deze beheerst en bestuurd worden. Er ligt veelal een nadruk op het begrijpen van de dynamiek die plaatsvindt in het complexe samenspel van (internationale) markten en organisaties, en het vertalen van veranderingen in de externe omgeving naar de toekomst van organisaties.

‘*Organisaties*’ – Dit zijn doelbewuste samenwerkingsverbanden van mensen en middelen. Dit omvat de interne aspecten, functies en processen van organisaties van uiteenlopende aard, doeleinden, structuren, belanghebbenden, bestuur, bewerkingen en beheer, samen met het individuele en collectieve gedrag en de culturen die bestaan binnen en tussen organisaties en hun invloed op de externe omgeving. De term organisaties dient breed te worden geïnterpreteerd en heeft betrekking op particuliere en publieke sector organisaties, niet-gouvernementele en not-for-profit organisaties.

‘*Externe omgeving*’ – Dit omvat een breed scala van nationale en internationale factoren, met inbegrip van macro-economische, milieu, ethische, juridische, politieke, sociologische en technologische, samen met hun

effecten op lokale, nationale en internationale niveaus op de strategie, het gedrag en het beheer van organisaties.

'Management' – Dit omvat de verschillende processen, procedures en praktijken voor effectief en verantwoordelijk beheer van organisaties. Het omvat theorieën, modellen, kaders, taken en rollen van management samen met rationele analyse en processen van besluitvorming binnen organisaties in relatie met de externe omgeving.

TEW opleidingen kunnen een verschillende focus en profiel hebben, variërend van meer bedrijfseconomisch aan de ene kant tot sterk bedrijfskundig aan de andere kant. Van de opleidingsverantwoordelijken wordt verwacht dat zij onderbouwen welk profiel zij voor de opleiding kiezen en op welke wijze dit zich vertaalt in een coherente TEW opleiding, passend bij het gekozen profiel, inclusief de behandelde disciplines en hun onderlinge samenhang. Voor een overzicht van mogelijke deeldisciplines en aspecten in het curriculum wordt verwezen naar sectie c hierna.

b. Domeinspecifieke doelstellingen van de opleidingen in de Toegepaste Economische Wetenschappen

Het onderwijs in de Toegepaste Economische Wetenschappen heeft een aantal doelstellingen. Om de doelstellingen te realiseren moet de opleiding voorzien in een brede, analytische en geïntegreerde studie van het *'beheer en bestuur van organisaties'*.

Deze doelstellingen werken verschillend uit voor bachelor- dan wel masteropleidingen.

Een student die een bacheloropleiding heeft afgerond:

- moet aantoonbare relevante kennis hebben van organisaties, van de uitwendige omgeving waarin zij opereren en hoe deze beheerst en bestuurd worden.
- dient de dynamiek die plaatsvindt in het complexe samenspel van (internationale) markten en organisaties te herkennen en te interpreteren
- moet veranderingen in de externe omgeving kunnen vertalen naar de mogelijke implicaties daarvan op de organisatie.
- kan, tot op zekere hoogte, relevante elementen uit de vakliteratuur halen.

Een bacheloropleiding stelt de student in staat zich tijdens de opleiding te verdiepen in één of meer richtingen van de toegepaste economische wetenschappelijke discipline, overeenkomstig het verwachte ingangsniveau van de aansluitende masteropleiding. Van de bacheloropleiding wordt een brede vorming in het vakgebied verwacht, terwijl de aansluitende masters verdiepend van aard zijn.

Een student die een masteropleiding heeft afgerond:

- moet aantoonbare diepgaande kennis en begrip hebben van organisaties, van de uitwendige omgeving waarin zij opereren en hoe deze beheerst en bestuurd worden.
- dient de dynamiek die plaatsvindt in het complexe samenspel van (internationale) markten en organisaties te herkennen, te begrijpen en te vertalen naar beheer en bestuur.
- kan internationale vakliteratuur lezen en begrijpen en de eigen vraagstelling in de context van de bestaande literatuur plaatsen.
- moet veranderingen in de externe omgeving kunnen interpreteren en vertalen naar de toekomstvisie van organisaties.

Binnen het raamwerk van deze drie domeinen (organisaties, externe omgeving en management), wordt verwacht van de gegradueerde dat de Bachelor op inleidend en tussenniveau en de Master op een gevorderd niveau:

- inzicht heeft in organisaties, omgevingen en de relevante interne en externe processen, en dat hij/zij in staat is op een adequate wijze die processen te besturen, te beheersen en te veranderen.
- beschikt over een breed gamma aan cognitieve en intellectuele competenties, alsook relevante persoonlijke en interpersoonlijke competenties en attitudes behorende bij de drie domeinen. Deze omvatten onder meer:
 - *cognitieve vaardigheden van kritisch denken, analyse en synthese.*
Dit omvat het vermogen om veronderstellingen te identificeren, verklaringen te evalueren in termen van bewijs, valse logica te ontdekken, impliciete waarden te identificeren, adequaat termen te definiëren, en op passende wijze stellingen te veralgemenen.
 - *effectieve probleemoplossing en besluitvormingsvaardigheden.*
Dit omvat het vermogen om met behulp van passende kwantitatieve en kwalitatieve vaardigheden bedrijfsproblemen te identificeren, te formuleren en op te lossen. Tevens het vermogen om een aantal opties te formuleren, te evalueren en te beoordelen, en ideeën en kennis toe te passen in een range van situaties met beperkte kennis of onzekerheid.
 - *effectieve communicatievaardigheden*, mondeling en schriftelijk (eventueel in vreemde talen), met behulp van een scala van media die veelal in het bedrijfsleven gebruikt worden, met inbegrip van de voorbereiding en presentatie van bedrijfsrapporten.

- *rekenen, wiskundige en kwantitatieve vaardigheden, waaronder data-analyse, interpretatie en extrapolatie.* Het gebruik van modellen, statistische analyse en management science technieken ten behoeve van het analyseren en oplossen van organisatieproblemen en verschijnselen.
- *effectief gebruik van moderne informatie en communicatie technologie* voor business doeleinden.
- *effectieve zelforganisatie* in termen van tijd, planning en gedrag, motivatie, zelfstandig initiatief en ondernemerschap.
- *effectieve vaardigheden binnen een teamomgeving*, met inbegrip van leiderschap, teambuilding, luisteren, beïnvloeden, presenteren, onderhandelen en overtuigen.
- *project-managementvaardigheden.*
- *vermogen zelfstandig onderzoek te verrichten* naar organisatie vraagstukken, individueel of als deel van een team.
- *vermogen tot kritische zelfreflectie, openheid en gevoeligheid voor diversiteit* in termen van mensen, culturen, business en management kwesties. Ook, een permanente drijfveer voor leren.

Van de opleidingen in de toegepaste economische wetenschappen wordt ook verwacht dat:

- zij de student tijdens de opleiding in aanraking laten komen met praktijkervaring. Het in contact komen met 'echte organisaties' en met de problemen die daarbij voorkomen is namelijk een belangrijk aspect van de opleiding die de student helpt om kritische zin en analytisch vermogen te ontwikkelen. Dit kan op veel verschillende manieren verkregen worden, waaronder: case studies, stages, projecten, en gastsprekers. Van de instellingen die bachelor- en masteropleidingen inrichten wordt verwacht dat zij regelmatige/frequente interactie hebben met het bedrijfsleven, organisaties en overheden.
- zij de mogelijkheid bevorderen om een internationale leerervaring aan te gaan. Gezien de onderlinge verbondenheid van de mondiale economie van vandaag, is het namelijk belangrijk dat opleidingen een internationale leerervaring bevorderen. Dit kan worden gerealiseerd door o.a. de klassamenstelling, het curriculum, studentenuitwisselingen, internationale stages, leren van een vreemde taal en studiebezoeken. Belangrijk is dat studenten worden uitgedaagd om na te denken buiten de nationale grenzen.

- zij intellectueel uitdagend zijn en studenten op een adequate wijze worden getoetst op hun kennis, vaardigheden en attitudes. Het vermogen van de student om kennis en inzicht te integreren en toe te passen moet in samenhang worden getest, bijvoorbeeld door o.a. een groot project of via een masterproef.
- zij – in de geest van de Bologna Akkoorden – de studenten via de Bachelor en Masterprogramma's zodanig voorbereiden, zodat de gegradueerden succesvol op de arbeidsmarkt kunnen opereren. Gegradueerden behoren daarom vooral:
 - een brede kennis en integratief inzicht te hebben van een scala van bedrijfseconomische en bedrijfskundige onderwerpen;
 - een palet aan onderwerp-specifieke vaardigheden in hun bagage te hebben;
 - toegerust te zijn om individueel en vooral ook in teamverband effectief te functioneren;
 - bereid en in staat te zijn zich op deelterreinen te verdiepen en te verbreden;
 - in staat te zijn om een kritisch en onafhankelijk oordeel te vormen;
 - het vermogen te hebben om om te gaan met complexe problemen en onzekerheid;
 - in staat te zijn om theorie en praktijk effectief te kunnen verbinden;

c. Elementen uit het curriculum

Deeldisciplines en aspecten die in de opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen aan bod kunnen komen zijn, afhankelijk van het gekozen profiel van de opleiding, onder meer:

- *Economische wetenschappen*: (vb. Algemene economie (micro/macro) en finance)
- *Bedrijfswetenschappen*: (vb. organisatietheorie, organisatiekunde, veranderekunde, omgevingsanalyse, strategie, ondernemerschap, marketing, informatiemanagement, productie, logistiek, ethiek, governance, financieel management, financial accounting)
- *Gedrags-/sociale wetenschappen*: (vb. communicatie, personeel, cultuur, organisatiesociologie, organisatiepsychologie)
- *Rechtswetenschappen*: (vb. ondernemingsrecht, mededingingsrecht)
- *Technische wetenschappen*: (vb. ICT, productontwikkeling, innovatie)

Het onderwijs in de bachelorfase is allereerst inleidend. De meeste vakken dienen vervolgens op een tussenniveau te worden behandeld. Een voortgezette behandeling van een samenhangend deel van de opleidingsonderdelen vindt plaats op masterniveau.

3.3.3 Opleidingen Bachelor en Master in de Handelsingenieurwetenschappen

a. De aard van de Handelsingenieurwetenschappen

Het ontstaan van de handelsingenieurwetenschappen in Vlaanderen vloeit voort uit de droom van enkele grote Belgische industriëlen (de toenmalige Belgische *captains of industry*) om zich voor de uitbouw van hun grote concerns te omringen met hoogopgeleiden die enerzijds de economische denkwijze hanteerden, maar anderzijds ook de industriële processen en projecten begrepen. Bij de opleiding behoorden dan ook harde exacte wetenschappen, om te garanderen dat de handelsingenieur concepten kent uit mechanica, industriële voortbrenging, materialen, energieproductie enz.

Deze handelsingenieurs werden eerst ingezet in de sector van de 'oude' verwerkende industrie en bij banken die de investeringsprojecten moesten beoordelen. Inmiddels zijn de opleidingen tot handelsingenieur geëvolueerd naar de technieken van de 'nieuwe' industrie. Stond vroeger de destillatiekolom of de lopende band centraal binnen een industrie, in een modern bedrijf is het veelal de informatiestroom die de activiteiten bindt. Om de hedendaagse handelsingenieur inzetbaar te maken in onder meer dienstverlening, transport, logistiek en communicatie zijn in de opleiding de harde exacte vakken vervangen door of aangevuld met operationeel onderzoek, informatie- en communicatietechnologie, micro-elektronica, enz.

Opleidingen handelsingenieur en handelsingenieur in de beleidsinformatica kunnen een verschillende focus en profiel hebben. Van de opleidingsverantwoordelijken wordt verwacht dat zij onderbouwen welk profiel zij voor de opleiding kiezen en op welke wijze dit zich vertaalt in een coherente HI opleiding. Het programma moet passen bij het gekozen profiel, inclusief de behandelde disciplines en hun onderlinge samenhang. Voor een overzicht van mogelijke deeldisciplines en aspecten in het curriculum wordt verwezen naar sectie c hierna.

De handelsingenieurwetenschappen vertonen bij uitstek beide gezichten van de wetenschapsbeoefening van de 21ste eeuw. Er wordt een beroep gedaan op fundamentele onderzoeksresultaten in vrijwel alle gebieden van wetenschap, wat de nieuwsgierigheid prikkelt en grensverleggend onderzoek motiveert. Daarnaast heeft het vak een duidelijke maatschappelijke relevantie in vrijwel elke sector van de industrie en het bedrijfsleven. Van de beoefenaar wordt een academische attitude verwacht en een antenne gericht op de praktijk.

b. Domeinspecifieke doelstellingen van de opleidingen in de Handelsingenieur en de Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

Van de gegradueerde *handelsingenieur* wordt verwacht dat hij/zij:

- gekwalificeerd is als bedrijfseconoom of bedrijfskundige
- en tevens inzicht heeft in het materiële proces van zijn bedrijf,
- de taal van de specialisten in het bedrijf spreekt,
- evengoed van de economen als van de ingenieurs,
- een breed overzicht heeft van de gehele onderneming,
- een brugfunctie vervult tussen economen en ingenieurs, tussen degenen die zich om de bedrijfsmatige aspecten bekommeren en degenen die de technologische processen ontwerpen en uitvoeren, en
- een hoog *entrepreneurial* gehalte bezit en inzetbaar is bij integrale vernieuwingsprocessen.

Het profiel van de handelsingenieur onderscheidt zich van dat van een toegepast econoom en van dat van een burgerlijk ingenieur. Kenmerkend voor de toegepast econoom is de focus op specialistische werkzaamheden in bijvoorbeeld accountancy, marketing en personeelsbeleid. Men kan stellen dat de scholing van de toegepast econoom de nadruk legt op sociale en humane wetenschappen, en die van de handelsingenieur op exacte en technische wetenschappen. Kenmerkend voor de burgerlijk ingenieur is de nadruk op het gedetailleerd technisch ontwerp van processen en systemen en op de operationele beheersing daarvan, waar de handelsingenieur belast is met begeleiding, implementatie en optimalisering in het kader van het gehele bedrijfsgebeuren.

Van de gegradueerde *handelsingenieur in de beleidsinformatica* wordt verwacht dat hij/zij:

- een handelsingenieur is zoals hierboven beschreven,
- in het bijzonder gericht is op de informatiestroom als element dat de activiteiten van een hedendaags bedrijf bindt, en
- deskundig is in informatie- en communicatietechnologie en in het bijzonder in informatiesystemen.

Ook hierbij geldt het eerder gemaakte onderscheid met de vakspecialist. De handelsingenieur in de beleidsinformatica beschouwt een informatiesysteem vanuit het perspectief van de gebruiker en positioneert zich als architect in de zin dat hij de functionele eisen van het systeem opstelt, in relatie tot de andere processen in het bedrijf. De technische informaticus is de aannemer, die het systeem technisch specificeert en daadwerkelijk bouwt.

Van een handelingenieur en een handelingenieur in de beleidsinformatica wordt een academische attitude verwacht in de zin dat hij/zij:

- een probleem kan abstraheren en vereenvoudigen teneinde het wezen van een bepaalde probleemstelling naar voren te halen,
- zich de relevante kwalitatieve en kwantitatieve gegevens eigen kan maken en deze kan structureren en analyseren,
- communicatief vaardig is en zijn of haar bevindingen kort en duidelijk kan overbrengen,
- zich bewust is van de beperkingen van zijn of haar analyse,
- en tenslotte uit zijn of haar bevindingen beleidsconclusies kan trekken.

De doelstellingen werken verschillend uit voor bachelor- dan wel masteropleidingen.

Een student die een bacheloropleiding heeft afgerond:

- kan de conceptuele en methodologische uitgangspunten van het vak weergeven en erover communiceren,
- en kan de conceptuele en methodologische uitgangspunten ervan gebruiken om verschijnselen te analyseren en te verklaren.

Een bacheloropleiding stelt de student in staat zich te verdiepen in één of meer richtingen op het gelede fundament.

Een student die een masteropleiding heeft afgerond:

- kan zelfstandig werken,
- kan een probleemstelling formuleren en vertalen in een onderzoeksopzet, inclusief de keuze van de geschikte methoden,
- kan op grond van de bevindingen verantwoorde conclusies trekken en tot beleidsaanbevelingen komen,
- kan de internationale vakliteratuur lezen en begrijpen en de eigen vraagstelling in de context van de bestaande literatuur plaatsen,
- en kan tevens in beperkte mate variaties op bestaande modellen formuleren en analyseren.

c. Elementen uit het curriculum

Het curriculum van een *opleiding tot handelingenieur* dient ten minste de volgende elementen te bevatten:

- (a)** de fundamentele van de algemene economie;
- (b)** een bredere oriëntatie in de bedrijfseconomie en de bedrijfskunde;
- (c)** een gedegen basis in wiskunde (inclusief statistiek en besliskunde) en informatica;
- (d)** een oriëntatie in natuur- en scheikunde en in de technische wetenschappen.

Het curriculum van een *opleiding tot handelsingenieur in de beleidsinformatica* dient ten minste de elementen (a), (b) en (c) te bevatten, alsmede **(e)** een verdieping in de informatie- en communicatietechnologie.

De materiekennis waarover de handelsingenieur dient te beschikken lijkt in essentie onbeperkt. De opleiding staat daarmee voor een forse uitdaging. De handelsingenieur dient concrete kennis en vaardigheden te bezitten als basis voor een vruchtbare dagelijkse omgang met vakspecialisten. Dit vereist focus in de opleiding, langs twee lijnen. De eerste lijn betreft de eigenlijke focus, namelijk op *overzicht en integrerend vermogen*. Dit is niet een concreet academisch vak maar eerder een attitude, een vaardigheid die men niet verwerft dan na het opdoen van ervaring. De manier waarop de opleiding dit punt adresseert is van wezenlijk belang. Dit kan op verscheidene manieren gebeuren, zoals via case studies, stages en projecten. De masterproef speelt een grote rol bij het trainen van de student op zijn later te vervullen brugfunctie. In de tweede plaats dient het studieprogramma de student de vrijheid te bieden een individuele *inhoudelijke focus* aan te brengen. Naast een solide basis zoals hierboven beschreven zijn er veel mogelijkheden om een eigen richting te kiezen met een accent op bijvoorbeeld natuurwetenschappen, operationeel onderzoek of informatica. De student kan zich hierbij laten leiden door de specialisatie van de docenten, die de *couleur locale* van de opleiding vormt; het kan vanzelfsprekend zeer aantrekkelijk zijn voor een student om zich bij de aanwezige deskundigheid aan te sluiten. Daarnaast kan hij ook een eigen richting kiezen, waarbij hem interuniversitaire samenwerkingsverbanden en uitwisselingsprogramma's ten dienste staan.

Tenslotte zal de opleiding veel aandacht besteden aan het aanleren van *communicatieve vaardigheden*. Juist de handelsingenieur is, in zijn integrerende rol, een uitnemend communicator. Bovendien heeft iedere academicus, bij de steeds intenser wordende wisselwerking tussen wetenschap en maatschappij, een taak bij het communiceren van wetenschappelijke resultaten en het gebruik daarvan naar het grote publiek.

3.3.4 Opleidingen Master in de Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen of Handelsingenieurwetenschappen, Zij-instroom

a. De aard van de opleidingen ZIJ-instroom

De opleidingen ZIJ-instroom die deel uitmaken van deze onderwijsevaluatie, bestrijken of een (deel)domein van de economische en bedrijfseconomische wetenschappen en in sommige gevallen beschrijven zij een interactie tussen deze economische en bedrijfseconomische wetenschappen en andere disciplines.

Een opleiding die behoort tot de cluster opleidingen ZIJ-instroom is in grote lijnen identificeerbaar met de hoofdstromingen 'Economische Wetenschappen', of 'Toegepaste Economische Wetenschappen' of de 'Handelsingenieurwetenschappen'.

Hierbij onderscheidt de commissie 2 types opleidingen:

- opleidingen die een academische vorming in economische of toegepaste economische wetenschappen beogen: waarbij er voor een substantieel deel van de domeinspecifieke doelstellingen – minstens inclusief de masterproef – een 'advanced' of gevorderd niveau wordt bereikt.
- opleidingen die een duidelijke academische specialisatie in een specifiek domein van TEW (accountancy, verzekeringen) of HI (informatie management) beogen. Op het specifieke domein moeten de domeinspecifieke doelstellingen op 'advanced' of gevorderd niveau worden bereikt.

b. Domeinspecifieke doelstellingen van de opleidingen ZIJ-instroom

Een opleiding dient te voldoen aan de domeinspecifieke doelstellingen die overeenstemmen met deze van de deeldomeinen waarmee de opleiding – volgens haar aard en profiel – overeenstemt. Een opleiding die zich volgens één van de onderscheiden types binnen de hoofdstroming EW, TEW of HI karakteriseert, zal zich conform de specificiteit van dit type richten op de realisatie van de domeinspecifieke doelstellingen die voor dat type hiervoor zijn aangegeven.

Van de gegradueerde wordt verwacht dat hij/zij beschikt over een breed gamma aan cognitieve en intellectuele competenties, alsook relevante persoonlijke en interpersoonlijke competenties en attitudes behorende bij de drie domeinen; en moet in het bijzonder gedemonstreerd worden in het specialistische domein.

Deze omvatten onder meer:

- *cognitieve vaardigheden van kritisch denken, analyse en synthese*. Dit omvat het vermogen om veronderstellingen te identificeren, verklaringen te evalueren in termen van bewijs, valse logica te ontdekken, impliciete waarden te identificeren, adequaat termen te definiëren, en op passende wijze stellingen te veralgemenen.
- *effectieve probleemoplossing en besluitvormingsvaardigheden*. Dit omvat het vermogen om met behulp van passende kwantitatieve en kwalitatieve vaardigheden te identificeren, te formuleren en op te lossen. Tevens het vermogen om een aantal opties te formuleren, te evalueren en te beoordelen, en ideeën en kennis toe te passen in een range van situaties met beperkte kennis of onzekerheid.
- *effectieve communicatievaardigheden*, mondeling en schriftelijk, met behulp van een scala van media met inbegrip van de voorbereiding en presentatie van bedrijfsrapporten.
- *kwantitatieve vaardigheden, waaronder data-analyse, interpretatie en extrapolatie*, het gebruik van gepaste onderzoeksmethoden ten behoeve van het analyseren en oplossen van (bedrijfs)economische problemen en verschijnselen.
- *effectief gebruik van moderne informatie en communicatie technologie* voor business doeleinden.
- *vermogen zelfstandig onderzoek te verrichten* naar organisatie vraagstukken, individueel of als deel van een team.
- *vermogen tot kritische zelfreflectie, openheid en gevoeligheid voor diversiteit* in termen van mensen, culturen, business en management kwesties. Ook, een permanente drijfveer voor leren.

c. Elementen uit het curriculum

Teneinde de doelstellingen te bereiken dient de opleiding een aantal elementen te bevatten. De toelatingsvoorwaarden voor de masteropleiding moeten duidelijk geformuleerd, verankerd en getoetst worden in de inhoud van het voorbereidings- en/of schakelprogramma. Het voorbereidings- en/of schakelprogramma, alsook het masterprogramma, dient een samenhangende (volgtijdelijke) en logische structuur te hebben. Deze structuur moet waarborgen dat het masterniveau aan het eind van de opleiding bereikt wordt.

4 ONDERWIJSKUNDIGE UITGANGSPUNTEN

De term ‘opleiding’ kan in dit referentiekader betrekking hebben op de opleiding in strikte zin en/of de opleiding binnen de bredere context van de instelling, de faculteit, het departement, enz. Afhankelijk van het niveau kunnen bepaalde punten meer of minder nadruk krijgen. Daarnaast is het ook belangrijk dat de commissie tijdens de visitatie aandacht besteedt aan een aantal meer procesmatige aspecten van de onderwijskwaliteit. Die aspecten betreffen meer bepaald:

4.1 Doelstellingen en eindkwalificaties

- De doelstellingen en eindtermen van de opleiding zijn mede gebaseerd op de wettelijke regelingen, de ontwikkelingen in het wetenschaps- en vakgebied, de arbeidsmarkt voor de afgestudeerden, de kennis omtrent leren en onderwijzen en relevante maatschappelijke ontwikkelingen.
- De keuzes die daarbij door de opleiding zijn gemaakt zijn helder en expliciet vastgelegd.
- De doelstellingen en eindtermen zijn helder en concreet. De eindtermen zijn beschreven aan de hand van bij de student waarneembare en toetsbare leerresultaten.
- In de doelstellingen en eindtermen komt de academische/professionele oriëntatie van de opleiding concreet tot uitdrukking.
- De doelstellingen en eindtermen zijn richtinggevend voor het onderwijsaanbod.
- Doelstellingen en eindtermen zijn zowel geformuleerd op het niveau van de opleiding als op het niveau van de opleidingsonderdelen.
- Elk opleidingsonderdeel – ook stage – draagt op een eigen wijze bij aan de doelstellingen van de opleiding als geheel.

4.2 Programma

Aansluiting programma op academische en professionele eisen

De opleiding stelt zich garant voor de wetenschappelijke, maatschappelijke en beroepsvoorbereidende relevantie van het onderwijs, de doelmatigheid en doeltreffendheid van het opleidingsprogramma. Zij verwacht daarbij een passende inspanning van de student.

Dat betekent dat de opleiding:

- voldoet aan standaarden bepaald door de ontwikkelingen in het vak- en wetenschapsgebied en rekening houdend met verwachtingen die de arbeidsmarkt stelt;

- op de hoogte is van de beschikbare wetenschappelijke kennis over leren en onderwijzen nodig voor het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van het onderwijs;
 - zo veel als mogelijk rekening houdt met relevante maatschappelijke ontwikkelingen;
 - elementen die bijdragen tot praktijkervaring opneemt in het curriculum.
- Daarnaast moet de opleiding ook duidelijk maken aan de student wat van hem/haar wordt verwacht en dat de inspanningsverplichting van de instelling conditioneel is op die van de student.

Wetenschaps- en vakgebied

- De opleiding is op de hoogte van de (meest recente) theorievorming en van de ontwikkelingen in het vakgebied. Deze zijn terug te vinden in de inhoud en de opbouw van het onderwijsprogramma.

Arbeidsmarkt

- De opleiding bouwt contacten op met het werkveld.
- De kennis van en ervaring met het werkveld wordt daar waar mogelijk en zinvol vertaald naar het onderwijsaanbod, bv. via stages.
- De opleiding voert een actief alumni beleid.

Wetenschappelijke visie omtrent leren en onderwijzen

- Die visie is mede uitgangspunt voor de inrichting van het programma.

Relevante maatschappelijke ontwikkelingen

- De opleiding is op de hoogte van het belang/de betekenis van de informatietechnologie op het vak- en wetenschapsgebied en houdt hiermee rekening in het onderwijsprogramma.
- De opleiding heeft een duidelijke en geëxpliciteerde visie op de internationalisering van de opleiding.
- De opleiding is op de hoogte van de maatschappelijke evoluties in het brede werkveld van de afgestudeerden.

Studeerbaarheid

- De programmaorganisatie van de opleiding dient de studeerbaarheid te bevorderen.
- Het programma dient door de gemiddelde student te kunnen worden afgerond in de ervoor gestelde tijd.

Studierendement/Studietijd

- De opleiding bewaakt systematisch de studietijd.
- De opleiding houdt cijfermatige gegevens bij aangaande studievoortgang en studieloopbaan.
- Er zijn in de opleiding mechanismen voorzien om de inzet van de student te waarborgen.

Instream/Toelatingsvoorwaarden

- De opleiding geeft duidelijk aan welk beginniveau van de studenten wordt vereist.

Aanwezigheid studiebevorderende/studiebelemmerende factoren

- Studiebelemmerende factoren worden in kaart gebracht. Een remediëring wordt uitgewerkt.
- Studiebevorderende maatregelen worden genomen, opgevolgd en bijgestuurd waar dit nodig blijkt.

Het onderwijsleerproces

- De opleiding heeft een expliciete en wetenschappelijk gefundeerde visie op leren en onderwijzen.
- De visie op leren en onderwijzen is concreet vertaald naar door de opleiding noodzakelijk geachte werkvormen en didactiek.
- Het leerproces van de student staat centraal en is vertrekpunt voor de invulling en vormgeving van het onderwijsprogramma.
- Het leerproces wordt ondersteund door een adequate didactische uitrusting en door goed aansluitende onderwijs- en leermiddelen die in voldoende mate voor de studenten beschikbaar zijn.
- Er wordt gebruik gemaakt van aangepaste didactische werkvormen en een efficiënte begeleiding ervan met relevante technologieën (vb. elektronisch leerplatform).
- De invulling van de werkvormen is stimulerend en activerend.

Beoordeling en toetsing

- De visie op leren en onderwijzen is concreet vertaald naar de vorm en inhoud van de evaluatie.
- Er wordt gestreefd naar een zo gunstig mogelijke planning van de evaluatieactiviteiten tijdens de examenperiodes.
- De exameneisen en -vormen zijn vooraf aan de studenten duidelijk bekend gemaakt.

- De beoordeling vindt plaats op basis van vooraf vastgelegde beoordelingscriteria.
- De opleiding voorziet in feedback over de toetsresultaten aan de studenten.

Kwaliteitseisen met betrekking tot de masterproef

- De masterproef is een werkstuk waaruit een individuele proeve van bekwaamheid van de student blijkt en vormt het sluitstuk van de opleiding.
- De opleiding is zo ingericht dat de student zich op een adequate manier kan voorbereiden op het volbrengen van de masterproef, bijvoorbeeld door de mogelijke organisatie van stages.
- Met de masterproef tonen de studenten aan dat ze een onderzoeksprobleem op een creatieve en wetenschappelijk verantwoorde manier kunnen analyseren, aanpakken en uitvoeren, en de resultaten ervan helder kunnen rapporteren, schriftelijk en eventueel mondeling.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.
- De beoordelingscriteria zijn helder en expliciet vastgelegd en bekendgemaakt.

Internationalisering

- De opleiding heeft structurele contacten met andere (buitenlandse) instellingen voor hoger onderwijs.
- De opleiding moedigt internationalisering en mobiliteit aan zowel binnen als buiten Europa.
- Er worden initiatieven genomen om de internationale dimensie ook voor hen die niet naar het buitenland vertrekken in het onderwijs in te bouwen.
- De kwaliteit van het in het buitenland gevolgd onderwijs wordt opgevolgd.
- De curriculumstructuur en organisatorische randvoorwaarden van de opleiding houden in de mate van het mogelijke rekening met de mobiliteit van studenten.

4.3 Inzet van Personeel

Kwaliteitseisen onderwijzende staf

- De kwaliteitseisen van de onderwijzende staf hebben vooral betrekking op:
 - de wetenschappelijke deskundigheid
 - de onderwijsdeskundigheid
 - de vertrouwdheid en, indien relevant, de ervaring met het werkveld

Er wordt gestreefd naar een koppeling van onderzoek en onderwijs van de staf bij de toekenning van de onderwijsopdracht

- De internationale gerichtheid van de opleiding veronderstelt van de staf de uitbouw van internationale contacten met een terugkoppeling naar het onderwijs en/of onderzoek door middel van participatie aan internationale netwerken en samenwerkingsverbanden.
- De staf van de academische opleidingen beschikt over een wetenschappelijk curriculum en neemt actief deel aan het wetenschappelijk onderzoek.

Personeelsbeleid (vanuit een onderwijsperspectief)

- De procedure aangaande aanwervingen en benoemingen van personeel is helder omschreven en voor iedereen raadpleegbaar.
- Selectie en bevordering van personeel gebeurt mede op basis van de onderwijskwaliteit van de betrokkene.
- De opleiding heeft een geëxpliciteerd professionaliseringsbeleid.
- Het personeel is aanspreekbaar en bereikbaar.
- Er wordt gezorgd voor voldoende evenwicht tussen de omvang van het personeelsbestand en de specifieke kwaliteit die wordt vereist van het personeel in functie van de opleiding/afstudeerrichtingen.
- Er wordt een actieve politiek gevoerd inzake gelijkheidskansenbeleid.

4.4 Voorzieningen/onderwijsorganisatie

Materiële voorzieningen/faciliteiten

- De staf kan beschikken over voldoende materiële voorzieningen (kwantiteit en kwaliteit) en over adequate uitrusting en inrichting ter ondersteuning van het onderwijsproces.
- De studenten kunnen beschikken over voldoende middelen (kwantiteit en kwaliteit) en adequate accommodatie ter ondersteuning van het onderwijs- en leerproces.
- De programma's, de inhoud van de verschillende opleidingsonderdelen en de omvang (in uren) moeten duidelijk beschikbaar zijn op de website van de faculteit (in het Nederlands en in het Engels).

Studie-informatie en -begeleiding

- Er wordt adequate informatie beschikbaar gesteld voor (potentiële) studenten.
- Het onderwijs- en examenreglement, inclusief de klachtenprocedure in het geval van betwisting, zijn vooraf bekend gemaakt.
- De opleiding voert een beleid gericht op het detecteren van veranderingen in de instroom.
- In het onderwijs zijn mogelijkheden ingebouwd om de deficiënties in voorkennis en vaardigheden weg te werken en/of hiervoor door te verwijzen naar andere instanties.
- De opleiding voorziet in een systeem van studie- en studentenbegeleiding en neemt gericht maatregelen om de resultaten en de studievoortgang van de studenten te bevorderen.

4.5 Interne kwaliteitszorg

- De opleiding beschikt over een duidelijk omschreven kwaliteitszorgsysteem met betrekking tot onderwijs.
- Het kwaliteitsbeleid en -systeem is zowel preventie/borging- als controle/verbeteringsgericht.
- Er is duidelijk vastgelegd wie welke bevoegdheid heeft in het kader van het kwaliteitszorgsysteem.
- Er is een duidelijke structuur aanwezig ter ondersteuning van het kwaliteitszorgproces.
- De opleiding werkt zo veel mogelijk met streefdoelen voor de beoordeling van de mate waarin de gewenste kwaliteit wordt gerealiseerd.
- De opleiding betreft medewerkers, studenten, alumni en vertegenwoordigers van het werkveld in haar kwaliteitszorgsysteem.

4.6 Resultaten

De opleiding kan aantonen dat zij haar doelstellingen realiseert en dat zij oog heeft voor haar onderwijsrendement. De volgende elementen zijn in deze context relevant:

- het eindniveau van de afgestudeerden (onder meer het niveau van de bachelor/masterproef)
- en/of de stage, de tewerkstelling, de waardering van de afgestudeerden over de opleiding, en
- indien relevant de waardering van het werkveld over de afgestudeerden);
- de streefdoelen of streefcijfers inzake onderwijsrendement (onder meer de analyse van instroom – doorstroom – uitstroom).

HOOFDSTUK III

Tien punten buiten haakjes

Gedurende de visitatie bleken er bij de koepelcommissie en de verschillende clustercommissies diverse punten naar voren te komen, soms over de opleidingen heen en soms specifiek, die van algemeen belang werden geacht. Als de visitatie een wiskundige oefening zou zijn zou er sprake zijn van het 'buiten haakjes halen' van gemeenschappelijke punten. Deze punten zijn in het navolgende opgelijst.

Deze beschouwingen doen geen afbreuk aan de kwaliteitsoordelen van de gevisitatie opleidingen en dienen dan ook gezien te worden in het licht van de algemene aandacht die de commissie heeft voor het versterken van het academisch onderwijsdomein EW TEW HI in Vlaanderen.

1 Bachelor-master-structuur

Een belangrijke ontwikkeling sinds de vorige visitatie is de concretisering van de invoering van de bachelor-master-structuur. Op dit punt hebben de faculteiten veel inspanningen geleverd. Niettemin is het proces nog onvolledig. Buiten de aparte categorie der zij-instroomopleidingen is er nog maar weinig sprake van duidelijk gescheiden bachelor- en masteropleidingen. In de beleving gaat het nog vaak om één opleiding. Zo zijn, in de zelfevaluatierapporten, de corresponderende bachelor- en masteropleidingen in één adem beschreven. Soms spreekt men zelfs van 'de opleiding', met een 'bachelorfase' en een 'masterfase'. Er is vooralsnog geen duidelijke finaliteit van de bacheloropleiding en geen duidelijke cesuur tussen de bachelor- en de masteropleiding.

De commissie wil de faculteiten stimuleren om een volgende stap te zetten in dit proces, waarbij de opleidingen veel meer dan nu uit elkaar gehaald worden tot afzonderlijke gehelen, die niet meer per se één op één hoeven te corresponderen. Een bacheloropleiding zou een duidelijk eigenstandige academische opleiding moeten zijn, af te ronden met een zelfstandige uiting van academisch kunnen. De meest uitgesproken vorm daarvan is een individuele bachelorproef, maar ook andere vormen zijn mogelijk zolang er maar een eindwerk is waarin de student het geleerde demonstreert. Tevens ziet de commissie graag in het derde jaar van de bacheloropleiding systematisch ruimte voor een buitenlands studieverblijf of voor het volgen van een minor uit een ander vakgebied.

Het gaat de commissie daarbij niet om meer uitstroom van bachelors naar de arbeidsmarkt. Daar is thans weinig sprake van en dat zal vooralsnog wel zo blijven. Wel zouden bachelors veel meer dan nu moeten nadenken over de keuze van hun masteropleiding en van de universiteit waar ze die willen gaan volgen. De mogelijkheden van het Bologna-akkoord zijn nu onderbenut.

Het proces zou een belangrijke impuls krijgen als de faculteiten meer dan nu gaan nadenken over hun aanbod van masteropleidingen. De commissie is ervan overtuigd dat dit proces tot een gericht en fijnmaziger aanbod zou leiden, met een duidelijk effect op het keuzegedrag van de bachelors.

2 Uitwerking doelstelling en eindtermen

De vorige visitatiecommissie stelde in 2003 vast dat de uitwerking en explicitering van doelstellingen en eindtermen ondermaats was of zelfs volledig ontbrak. De huidige commissie constateert dat er intussen goede vorderingen gemaakt zijn maar dat het werk aan de concretisering van de globale doelstellingen en eindtermen op het niveau van de opleidingsfases, leerlijnen en individuele opleidingsonderdelen nog onvoltooid is.

In de verschillende zelfevaluatierapporten worden de hernieuwde doelstellingen en eindtermen van de programma's en leerstofonderdelen nauwkeurig opgelijst, maar deze blijken in de praktijk niet steeds volledig te zijn ingevoerd in de opleidingsfiches en ze sturen de onderwijspraktijk en bijbehorende toetsing nog maar gedeeltelijk. Men is nog volop bezig met dit proces, dat wel eens de indruk maakte van een plichtmatige oefening. In sommige zelfevaluatierapporten heeft men er veel werk van gemaakt, maar het ging vaak om een optelsom achteraf.

Veel op het gebied van onderwijs gebeurt nog intuïtief en veel wordt aan de individuele docenten overgelaten. Alle opleidingen opereren voor competentiegericht opleiden en evalueren maar hebben, uitzonderingen daargelaten, geen prescriptief competentiegericht onderwijsmodel met bijbehorende evaluatie- en toetsvormen. Een integraal toetsbeleid, vastgeknoopt aan leerlijnen, ontbreekt overal. De meeste instellingen verdedigen de autonomie van de individuele docent in het bepalen van de doceer- en toetsvormen. Er is weinig zicht op de validiteit en betrouwbaarheid van de toetsing. Bovendien, afgezien van de bachelorproef (indien aanwezig) en de masterproef, ontbreekt toetsing van competenties over de leerlijnen heen.

De commissie beveelt aan om, waar dat nog niet gebeurt, voortvarend op het ingeslagen pad van de doorwerking van de doelstellingen en eindtermen door te gaan en het proces na de huidige visitatie niet opnieuw te laten rusten tot de volgende visitatie in zicht komt.

3 Masterproef

De masterproef is een essentieel onderdeel van de masterstudie. De student laat zien het domein te beheersen door het uitvoeren van onderzoek op academisch niveau. De commissie heeft dan ook veel aandacht besteed aan het bestuderen van de masterproeven van de verschillende opleidingen. In de onderscheiden deelrapporten is verslag gedaan van de bevindingen. Niettemin formuleert de commissie hier nog een paar algemene opmerkingen.

Over de hele lijn waren de masterproeven gemiddeld aan de maat. Een sterke variatie in kwaliteit was bij een aantal opleidingen wel een bron van zorg voor de commissie. Masterproeven schoten wel eens tekort aan een heldere methodologische aanpak, een duidelijke vraagstelling, een systematische uitwerking en een uitgesproken kritische bespreking van het gevondene. Regelmatig kwam het ook voor dat masterproeven te dik bleken in omvang maar toch te licht, ongehinderd door een weldoordachte kritische reflectie. De commissie ziet graag, in het algemeen, masterproeven die geringer zijn in omvang, sterker in gewicht en bevattelijker geschreven. De commissie begrijpt overigens ten volle dat betere masterproeven veel vragen van de begeleidingscapaciteit van het academisch personeel.

De commissie ziet graag masterproeven in het Engels, want dat is de internationaal gangbare taal voor wetenschappelijke producten. Studenten zouden eerder moeten worden gestimuleerd dan gehinderd om hun masterproef in het Engels te schrijven.

Regelmatig bleken masterproeven door studenten gezamenlijk geschreven te zijn. De commissie is hier geen voorstander van maar vindt wel dat het moet kunnen, mits de beoordelingsprocedure helder omschreven is. Daarbij moeten het werk en de inzet van de individuele student duidelijk apart beoordeeld kunnen worden.

De voorbereiding op de masterproef zou over het algemeen beter kunnen.

Ondanks de nadrukkelijk beleden onderzoekgebondenheid van het onderwijs is er veelal geen doorlopende leerlijn van onderzoekvaardigheden. Er is vaak weinig afstemming tussen de opleidingsonderdelen als het gaat om het aanleren van deze onderzoekvaardigheden. Hoewel in bijna alle curricula de verbinding tussen onderwijs en onderzoek een hoofdthema is, is die in de praktijk niet steeds echt doorleefd.

Bij een aantal opleidingen bleek een deel van de ruimte bedoeld voor de masterproef, benut te worden om er een vak in onder te brengen waarvoor in het curriculum geen plaats zou zijn. Dat zou niet moeten, want het is in strijd met de eigen doelstellingen van de masterproef.

4 Flexibilisering en rendement

Alle opleidingen hebben, naar aanleiding van de invoering van de bachelor-master-structuur, de curricula van de verschillende opleidingen geactualiseerd en vooral de logische en hiërarchische structuur versterkt. Bovendien werd de hoeveelheid keuzeopleidingsonderdelen gerationaliseerd.

Dit streven van de opleidingen om de studenten een meer samenhangende opleiding aan te bieden werd enigszins doorkruist door het flexibiliseringsdecreet. Studenten gaan steeds meer hun eigen programma samenstellen, met inbegrip van de volgorde en het tempo waarin de afzonderlijke opleidingsonderdelen worden opgenomen en afgewerkt. Hierdoor kunnen aanzienlijke discrepanties ontstaan tussen het modeltraject en het individuele studietraject. De opleidingen proberen deze discrepantie te beheersen door voor individuele opleidingsonderdelen volgtijdelijkheidsnormen te bepalen en de individuele studenten bij hun keuze te laten bijstaan door trajectbegeleiders.

Ofschoon de flexibilisering ontegensprekelijk een aantal voordelen biedt voor studenten en het studierendement, meent de commissie toch ook op een aantal negatieve neveneffecten te moeten wijzen. Zo is er ener-

zijds ten gevolge van het doorbreken van de jaarcohorten bij de individuele docenten en het opleidingsmanagement duidelijk minder zicht en zelfs minder belangstelling voor het studierendement. Anderzijds blijkt dat alle opleidingen, bachelors en masters, stilaan kiezen voor een full credit-systeem, zodat compensatie voor onvoldoendes op individuele opleidingsonderdelen vervalt. Dit betekent in feite een aanscherping van de slaagnorm, wat, gegeven de geflexibiliseerde hogeronderwijsruimte en het gedogen van tekorten tot net voor het uitreiken van het eindexamen, de student aan het eind van de studie voor uitermate onaangename verrassingen kan stellen.

Wat de merites van de flexibilisering ook zijn, er zijn op dit ogenblik nog te weinig gegevens beschikbaar om de ontwikkelingen goed te kunnen beoordelen en er een op inhoudelijk beleid op te kunnen bouwen. Een nadere analyse is gewenst.

Nauw verwante punten betreffen de streefcijfers en rendementen en het beleid ter zake. Deze staan niet hoog op de facultaire prioriteitenlijst. Streefcijfers blijken voor de meeste instellingen een taboe, ook wanneer zij autonoom hun normstudent mogen omschrijven. Maar zelfs indien men uitgaat van de door de instellingen gedefinieerde normstudent, blijkt het studierendement voor de eerste fase voor deze normgroep nergens hoger dan zestig procent, wat toch vragen oproept. De commissie is met deze materie soepel omgegaan maar wil op dit punt wel graag verdere bewustwording, gevolgd door een visie en het ontwikkelen van beleid.

5 Onderwijskundige professionalisering

Er is bij de bezochte faculteiten zeker aandacht voor de didactische competenties van de docenten, maar de verschillende initiatieven op gebied van onderwijskundige professionalisering lijken weinig doordacht of aangestuurd vanuit een samenhangende visie. Het lijkt meer op iets dat men meent te moeten doen dan op iets dat met overtuiging beleefd wordt.

Als er al sprake is van een verplichting, dan betreft deze alleen beginnende docenten die zich in een tenure track bevinden. Het zittende personeel weet zich aan onderwijskundige scholing te onttrekken of is er slechts incidenteel bij betrokken. De invulling van bij- en nascholing wordt vrijwel steeds, op basis van vrijwilligheid, overgelaten aan de individuele docent en er wordt structureel nauwelijks een relatie gelegd met onderwijsteams en onderwijsinnovaties.

De commissie zag tijdens haar evaluatieronde doorheen Vlaanderen nog te weinig voorbeelden van een echte professionele houding van docenten voor hun onderwijsopdracht. Men doceert nog teveel naar het voorbeeld zoals men vroeger zelf onderwezen werd. Opmerkelijk is ook de beperkte aandacht voor het trainen van het assisterend personeel. Ook hier wordt er vaak van uitgegaan dat wie ooit les heeft gegeven, in staat is goed les te geven.

In een enkele opleiding wordt naar Nederlands voorbeeld nagedacht over een certificaat Basiskwalificatie Onderwijs (BKO), waarover op termijn iedere docent zou moeten beschikken. De commissie wil het BKO-idee, mits goed uitgewerkt, graag aanbevelen.

6 HIBI

Het Vlaamse concept van de 'handelsingenieur' is een sterk merk, met een uitstekende reputatie, dat het buitenland tot voorbeeld kan strekken. De bachelor- en masteropleidingen Handelsingenieur (HI) van de vijf universiteiten zijn gevestigde waarden. Het zijn kwantitatief en conceptueel georiënteerde opleidingen die elementen uit de bedrijfseconomie, bedrijfskunde, wetenschappen en ingenieurswetenschappen integreren, met als doel het realiseren van een brugfunctie tussen economie en technologie.

De bachelor- en masteropleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica (HIBI) doelen op een gelijkaardige brugfunctie, namelijk die tussen business en management enerzijds en ICT en informatiesystemen anderzijds. Deze opleidingen zijn, ondanks hun door de commissie onderkende kwaliteiten, veel minder bekend dan de klassieke HI-opleidingen. De naam 'beleidsinformatica' is vanwege zijn onduidelijkheid minder gelukkig en verdient heroverweging. Daarbij zou ook de lengte van de naamgeving kunnen worden meegenomen; 'Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica' is wel een mond vol om een opleiding aan te duiden.

Aankomende studenten weten vaak niet dat er, naast de HI-opleidingen, ook nog HIBI-opleidingen bestaan. Zij ontdekken deze soms bij toeval. De opleidingen zouden in de externe voorlichting evenwaardig gepositioneerd moeten worden. De drie universiteiten die HIBI inrichten, doen er goed aan om de handen ineen te slaan om te komen tot een duidelijker beeld van HIBI bij het grote publiek.

HIBI-programma's verschillen sterk over de faculteiten. Op één plaats is er sprake van een opleiding met een geheel eigen signatuur, terwijl er elders sprake is van het combineren van de klassieke HI-elementen met onderdelen van de informatica en de informatiekunde, hetzij als zelfstandige HIBI-opleiding, hetzij als variant van de HI-opleiding. De commissie vindt deze verscheidenheid in het HIBI-landschap opvallend maar waardeert de rijkdom ervan en ziet geen nood tot homogenisering.

7 Zij-instroomopleidingen

Hoewel de naamgeving zou kunnen suggereren dat deze opleidingen zich afspelen in de marge, hebben de zij-instroomopleidingen een belangrijke en karakteristieke plaats in het landschap der gevisiteerde opleidingen. Immers, het betreft opleidingen waar men niet vanuit de bachelor als vanzelfsprekend in doorgaat, maar om opleidingen waar bewust voor wordt gekozen. In die zin zijn de zij-instroomopleidingen, zo constateert de commissie met genoegen, bij uitstek in de geest van het Bologna-akkoord.

Maar, ook bij de zij-instroomopleidingen zijn er kanttekeningen te maken. Het betreffende clusterrapport wordt voorafgegaan door een preambule, waarin geconstateerd wordt dat er een sterke marktvrage is voor gegradueerden van deze opleidingen, dat het zeer ambitieus is om studenten met een niet-economische achtergrond in één jaar op masterniveau te brengen, maar dat, hoewel veel van de opleidingen nog in transitie zijn, men er haast overal al in geslaagd is om deze ambitie waar te maken, met een positief advies inzake de accreditatie als gevolg. De clustercommissie lijst echter wel een achttal stringente voorwaarden op waaronder een zij-instroomopleiding zinvol en acceptabel in eindniveau kan zijn.

Er zijn twee soorten zij-instroomopleidingen, de specialistische en de verbredende. De eerste soort richt zich op specifieke deeldomeinen waarin men zich niet bij de 'gewone' masters kan verdiepen, en de andere soort richt zich op studenten met een late roeping voor de (toegepaste) economische wetenschappen. De maatschappelijke meerwaarde van de zij-instroomopleidingen is duidelijk. Wel kan men een kanttekening maken waar het gaat om hun academische meerwaarde, in ieder geval bij de verbredende opleidingen.

Deze opleidingen worden aangeboden door faculteiten die ook een 'gewone' master aanbieden in ongeveer hetzelfde domein. Dat maakt een goede academische profilering van de verbredende opleiding noodzakelijk.

Een aantrekkelijke opportuniteit voor het realiseren van integratie dient zich aan bij de verbredende masters, omdat studenten kennis meebrengen van een andere discipline. De commissie wil graag versterking zien van deze gerichtheid op integratie van meerdere disciplines. Masterproeven waarin beide disciplines worden geïntegreerd zijn hierbij een krachtige manier om de academische meerwaarde van de verbredende opleidingen aan te tonen. Hier zou, nog meer dan vandaag gebeurt, actief op ingezet kunnen worden.

8 Naamgeving bedrijfswetenschappen

Bij de start van het visitatieproces waren in ieder geval de niet-Vlaamse commissieleden in lichte verwarring over de positionering van de opleidingen Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) in het Vlaamse hogeronderwijslandschap. Deze opleidingen hebben binnen Vlaanderen een herkenbare en goede reputatie, maar zouden vanwege hun naam bijvoorbeeld in Nederland snel gezien kunnen worden als vooral toepassingsgerichte opleidingen, wellicht op hogeschoolniveau, of als overwegend bedrijfseconomische opleidingen. Tijdens de bezoeken aan de faculteiten, maar ook in het promotiemateriaal over de opleidingen, kwam ook vaak de term 'bedrijfskunde' naar voren.

De term bedrijfskunde wordt in Vlaanderen anders geïnterpreteerd en ook anders beleefd dan in Nederland. Waar in Nederland de term bedrijfskunde gekoppeld is aan een brede multidisciplinaire academische studie waarin diverse wetenschapsdomeinen gebruikt worden om organisaties in hun volle breedte te bestuderen, wordt in Vlaanderen de term bedrijfskunde binnen TEW veelal gebruikt om aan te geven dat de bedrijfseconoom breder moet kijken dan de eigen discipline.

Daarnaast bestaan in Vlaanderen ook nog de opleidingen Handelswetenschappen, die inhoudelijk lijken op de Nederlandse opleidingen in de bedrijfskunde maar verzorgd worden door de hogescholen. Bestudering van deze opleidingen viel buiten de opdracht van de commissie. Deze opleidingen zijn zeer in trek bij de studenten. De Vlaamse overheid heeft voornemens om ze te 'academiseren'.

Niet alleen als men de zaak van buiten Vlaanderen beschouwt, is het dringend gewenst om de positionering en aanduiding van de verschillende opleidingen goed te doordenken en onderling onderscheidend in te vullen, zeker nu de academisering concreet vorm krijgt. Dit geldt te meer als men

wil dat de opleidingen internationaal herkenbaar zijn. Aansluiting bij de internationale benchmarking is daartoe dringend gewenst. Te overwegen valt hierbij om de aanduiding TEW vooral te reserveren voor opleidingen met een duidelijke bedrijfseconomische finaliteit, internationaal veelal aangeduid met Business Economics, en de 'geacademiseerde' opleidingen Handelswetenschappen te positioneren als wetenschappelijke opleidingen Bedrijfskunde dan wel Bedrijfswetenschappen, internationaal veelal aangeduid met de term Business Administration.

Daarbij moet nog worden opgemerkt dat onder Applied Economics internationaal iets geheel anders wordt verstaan dan TEW. Op termijn is deze naamgeving dan ook moeilijk te handhaven.

9 Research master

Toen de faculteiten bezig waren met het schrijven van hun zelfevaluatierapporten speelde in politiek Vlaanderen het idee om de eenjarige masteropleidingen in de humane wetenschappen tweejarig te maken. In verschillende zelfevaluatierapporten werden problemen bij masteropleidingen gesignaleerd die men bij tweejarigheid goed zou kunnen oplossen. Eén daarvan was het vinden van voldoende ruimte voor een research master-opleiding.

Intussen kreeg dit dossier rood licht en is de tweejarigheid weer van de politieke agenda verdwenen. Dat laat onverlet dat de commissie wel graag aandacht ziet voor de mogelijkheid van tweejarige research master-opleidingen. Het gaat om een zeer beperkte groep studenten, zodat budgettaire overwegingen geen grote rol zouden moeten spelen, terwijl de structuur van de opleiding van promovendi eenvoudiger en aantrekkelijker wordt, wat een gunstig kwalitatief en kwantitatief effect zal hebben op het docteren.

De commissie wil daarbij de faculteiten dringend adviseren om tot nauwe samenwerking te komen en, beter nog, gezamenlijk één enkele research master per discipline aan te bieden, waarin iedere instelling de eigen sterkten van het onderzoek kan inbrengen, zodat de onderzoekers van morgen geschoold worden door de beste deskundigen van vandaag in het betreffende domein uit geheel Vlaanderen. De voordelen van een dergelijke samenwerking zullen verschillen over de faculteiten maar het zou hen sieren als samenwerking zou primeren op het eigenbelang van de individuele instelling.

10 Internationalisering

De commissie was over het algemeen onder de indruk van het gebodene. In internationaal perspectief bekeken zijn de opleidingen die zij onderzocht van degelijk tot hoog niveau. Er wordt gedoed door toegewijde en deskundige docenten, in een aantrekkelijke omgeving. Met dit 'product' kan Vlaanderen uitstekend voor de dag komen op de zich snel vormende wereldmarkt voor hoger onderwijs.

Het mes van de internationalisering snijdt aan twee kanten. Enerzijds wordt het onderwijs voor alle studenten verrijkt wanneer zij in de collegebanken zitten met collega's vanuit de hele wereld. Bovendien verhoogt dat meteen hun enthousiasme om zelf een poosje in het buitenland te gaan studeren. De commissie is niet onder de indruk van de omvang van de internationale mobiliteit van de studenten, en ook niet van die van de docenten. Mobiliteit is nog niet echt in de hoofden verankerd.

Anderzijds kan internationalisering, met een goed ontworpen prijsstelling voor studenten van buiten de Europese Economische Ruimte, de budgettaire druk op de faculteiten helpen verlichten. Vlaanderen neemt qua prijsstelling een positie in die ver onder de internationale marktwaarde van de opleidingen ligt. De kracht van het Vlaamse onderwijs kan veel beter worden vermarkt en kan de basis worden voor exportsucces.

Bij het ten volle benutten van deze mogelijkheden staat het Vlaamse taaldecreet, dat grenzen stelt aan het aanbod van Engelstalige opleidingsonderdelen in Vlaamse opleidingen, in de weg. Ook de niet-Vlaamse leden van de commissie zijn zich goed bewust van de historische achtergrond van dit decreet. De commissie heeft met genoegen geconstateerd dat de faculteiten, zij het in verschillende mate, creativiteit aan de dag leggen in de omgang met de beperkingen van het taaldecreet, al zou zij nog wel wat meer ambitie en enthousiasme willen zien bij het verkennen van de grenzen ervan.

De commissie wil de Vlaamse overheid dringend adviseren om tot een heroverweging van het taaldecreet te komen. Van het vrij laten van de mogelijkheid om in het Engels te doceren zullen de Vlaamse studenten profijt hebben, zowel direct, door het zich bewegen in een intellectueel uitdagender en internationalere leeromgeving, als indirect, door de ruimere financiële armslag van hun faculteiten. Hoe begrijpelijk in het licht van de historie het taaldecreet ook is, Vlaanderen mag de boot van de internationalisering niet gaan missen maar dreigt dat nu wel te gaan doen.

DEEL 2

Clusters van
opleidingsrapporten

**CLUSTER
ECONOMISCHE
WETENSCHAPPEN**

CLUSTER ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

De opleidingen Bachelor en Master
in de Economische Wetenschappen
in vergelijkend perspectief

- de opleidingen Bachelor en Master in de Economische Wetenschappen en de Master in Economics aan de Katholieke Universiteit Leuven;
- de opleidingen Bachelor en Master in de Economische Wetenschappen aan de Universiteit Gent;
- de opleidingen Bachelor en Master TEW Bedrijfskunde en de Master AES Business Administration aan de Universiteit Antwerpen

WOORD VOORAF

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie (verder de commissie genoemd) in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de bachelor- en masteropleidingen in de Economische Wetenschappen in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest zijn opgevallen of die zij belangrijk acht voor de toekomst. Het is niet de bedoeling om in dit hoofdstuk de individuele deelrapporten van de opleidingen in detail te herhalen. Bij de visitatie EW TEW HI ZIJ – cluster Economische Wetenschappen is ook de ‘*Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde*’ aan de Katholieke Universiteit Leuven gevisiteerd. Dit programma is – omwille van het onderscheiden profiel – niet in dit vergelijkend perspectief opgenomen.

De Katholieke Universiteit Leuven (verder de KU Leuven genoemd), faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) en de Universiteit Gent (verder de UGent genoemd), faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) bieden elk een ‘*Bachelor in de Economische Wetenschappen*’ en een ‘*Master in de Economische Wetenschappen*’ aan. De KU Leuven biedt de master ook aan in de Engelse taal als ‘*Master in Economics*’. De Universiteit Antwerpen (verder de UA genoemd), faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) biedt een ‘*Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid*’ en een ‘*Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid*’ aan. De UA biedt de master ook aan in de Engelse taal als *Master in Applied Economics: Economic Policy*. Omdat de opleidingen aan de UA thematisch het dichtst aansluiten bij de wetenschapsdiscipline van de ‘*economische wetenschappen*’ werden deze opleidingen in de cluster Economische Wetenschappen ingedeeld.

De masteropleidingen aan de KU Leuven omvatten drie majoren: ‘*Algemene economie*’, ‘*Financial Economics*’ en ‘*Research in Economics*’. De masteropleiding aan de UGent omvat vier majoren: ‘*Globalisering*’, ‘*Financiële instellingen en markten*’, ‘*Economisch Beleid*’ en ‘*Research*’. Aan de drie instellingen wordt in de Nederlandstalige masteropleiding een deel van de opleidingsonderdelen in de Engelse taal aangeboden.

De commissie heeft zich een goed beeld kunnen vormen over de bachelor- en masteropleidingen in het domein van de economische wetenschappen aan de drie universiteiten. Daartoe heeft zij de programma’s grondig bestudeerd en heeft zij uitvoerige gesprekken gevoerd met de opleidingsverantwoordelijken en met alle bij het onderwijs betrokken geledingen aan de betrokken instellingen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academische opleidingen in de Economische Wetenschappen

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' voor de bacheloropleidingen aan de UGent en de UA als goed en aan de KU Leuven als excellent. De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' voor de masteropleidingen aan de UGent en de UA (Nl en Eng programma) als goed en aan de KU Leuven (Nl en Eng programma) als excellent.

De doelstellingen van de bacheloropleidingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en zijn duidelijk van academisch niveau. Ze zijn gericht op het ontwikkelen en beheersen van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties.

Ook de doelstellingen van de masteropleidingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. Deze doelstellingen situeren zich op een gevorderd academisch niveau. Ze zijn duidelijk gericht op het beheersen van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau, en hebben een duidelijke aandacht voor het bijbrengen van een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis en voor het verwerven van inzicht in de nieuwste ontwikkelingen. De doelstellingen zijn zeer goed gericht op het verwerven van inzicht in theorievorming en op de interpretatie ervan. Er is expliciet aandacht in de doelstellingen voor het ontwikkelen van onderzoekscompetenties en voor het leveren van een originele bijdrage aan de kennis. Er is voldoende aandacht voor de internationale dimensie.

De doelstellingen van de bachelor en masters aan de KU Leuven onderscheiden zich van de andere opleidingen in de cluster EW in die zin dat zij de sterkste ondersteuning bieden aan de profilering van de opleiding.

De commissie vraagt in het kader van het verbeterperspectief voor de opleidingen aan de KU Leuven en de UGent om de algemene, generieke maatschappelijke en professionele vaardigheden en competenties nog nader te omschrijven, en dit vooral in relatie tot de toetsbaarheid ervan.

Aan de UA en de KU Leuven zouden de ECTS-fiches, die de commissie rechtsgeldige documenten acht, alsook de studiewijzers aan de UA, nog eens op hun volledigheid en consequente invulling nagekeken moeten worden.

Aan de KU Leuven zijn er een aantal duidelijk voorbeeldstellende exemplaren van ECTS-fiches waar de andere docenten hun fiches aan kunnen spiegelen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet ‘domeinspecifieke eisen’ voor de bachelor aan de UA als onvoldoende, voor de bachelor aan de UGent als goed en voor de bachelor aan de KU Leuven als excellent. De commissie beoordeelt de ‘domeinspecifieke eisen’ voor de master aan de UGent en aan de UA (Nl en Eng programma) als voldoende en voor de master aan de KU Leuven als excellent.

Tijdens de gesprekken werden de opleidingen TEW: EB aan de UA gekarakteriseerd als (toegepaste) economische wetenschappelijke opleidingen met een focus op economische beleids- en besluitvorming. Deze focus blijkt ook uit de programma's, maar is onvoldoende omschreven in de doelstellingen van de beide programma's. Voor de masters (Nl en Eng programma) stroken de impliciete doelstellingen vrij goed met de doelstellingen van een – volgens internationale benchmarking omschreven als – ‘Public Policy’ programma. Voor de bachelor vindt de commissie omzeggens geen internationaal vergelijkbare opleidingen die, tegen de internationale tendens van de verbredende bachelor in, reeds in de bachelor doelbewust inzetten op een specifieke focus. De commissie is van oordeel dat de focus op economisch beleid legitiem is, maar beter is uitgewerkt voor de masters dan voor de bachelor en geeft daarom een onderscheiden score. Het betreft hier voor de bachelor een formele onvoldoende, die niet betekent dat de doelstellingen niet zinvol zijn. Ze zijn alleen niet op voldoende wijze uitgewerkt en omschreven om de ware aard van de bacheloropleiding te verduidelijken. Voor de masters vraagt de nadere omschrijving van de domeinspecifieke doelstellingen minder bijstelling van de ter evaluatie voorliggende programma's, waardoor de commissie een onderscheid heeft gemaakt tussen de scores voor de Bachelor en Masters aan de UA.

De commissie omschrijft de domeinspecifieke doelstellingen van de bacheloropleidingen aan de UGent en de KU Leuven als zeer breed georiënteerd en gedegen en in lijn met haar referentiekader. Zij heeft daarbij de duidelijkheid van het profiel van de bachelor aan de KU Leuven als onderscheidend onderstreept in de scores.

Voor de masteropleidingen aan de UGent en de KU Leuven is de commissie van oordeel dat de domeinspecifieke doelstellingen stroken met haar referentiekader en duidelijk overeenstemmen met de internationale benchmarking. De commissie suggereert wel dat de UGent de minors in de master EW duidelijk omschrijft in de domeinspecifieke doelstellingen.

Met het oog op de toekomst, adviseert de commissie om de sterke gerichtheid van het bachelorprogramma EW aan de KU Leuven op ‘algemene economie’ – dat op zich excellent is – tijdig een meer proactieve invulling te geven, gegeven de context van de internationaal snel veranderende wereld.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 De relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt de ‘relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma’ voor de bachelor aan de UA als voldoende en voor de bachelors aan de UGent en de KU Leuven als goed. De commissie beoordeelt de ‘relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma’ voor de master aan de UA (NL en Eng programma) als voldoende en voor de masters aan de UGent en de KU Leuven (NL en Eng programma) als goed.

De commissie is van mening dat het bachelorprogramma aan de UA een adequate concretisering is van de (impliciete) doelstellingen, maar suggereert om de focus op economisch beleid reeds van in het eerste bachelorjaar aan te bieden. De commissie merkt in het kader van het verbeterperspectief op dat de studiewijzers van de individuele opleidingsonderdelen nog dienen te worden aangevuld met de vertaling van de eindkwalificaties in leerdoelen. De commissie is van mening dat de bachelors EW aan de UGent en de KU Leuven zeer solide zijn en een zeer goed niveau hebben, conform internationale benchmarking. Ze concretiseren de beoogde eindkwalificaties op het niveau van de individuele opleidingsonderdelen en op het niveau van de opleiding als geheel.

De masteropleiding aan de UA is een adequate concretisering van de impliciete doelstellingen. De commissie meent dat in het curriculum nog ‘Game Theory’ dient te worden ingewerkt als verplicht opleidingsonderdeel. De commissie stelt ook vast dat ‘micro-economie’ en ‘public finance’ op het ogenblik van de evaluatie niet als volwaardige domeinen aan bod

kwamen in de masters aan de UA. De masteropleidingen aan de UGent en aan de KU Leuven realiseren op goede wijze de concretisering van de doelstellingen in het programma en bestrijken de drie functionele domeinen 'micro-economie', 'macro-economie' en 'econometrie', zoals internationaal gangbaar is. De commissie merkt betreffende de masters aan de KU Leuven op dat het profiel van de minor 'Algemene Economie' versterkt dient te worden.

De commissie verwacht van de KU Leuven dat zij de curriculummapping tot een goed einde brengt en de geplande voltooiing ook verder uitvoert. De commissie onderstreept het belang van deze oefening, omdat zij een weerslag heeft op de leerlijnen die tussen de doelstellingen, onderwijsmethoden en evaluatievormen gelegd worden en als het ware de ruggengraat van de opleidingen dienen te vormen. In de programma's aan de UGent erkent de commissie tot nog toe de meest gevorderde graad van ontwikkeling van deze leerlijnen-gedachte en ziet de duidelijke concretisering van de doelstellingen in termen van beoogde competenties hier als een marker. De commissie zal in *facet 2.7* aangeven dat de afstemming van de toetsvormen op de beoogde competenties (en de ontwikkeling van een integraal toetsbeleid) nog een duidelijk aandachtspunt is aan alle instellingen.

De commissie erkent in de masters aan de KU Leuven een duidelijke keuzeruimte (45 ECTS), die de student naar eigen interesse kan invullen, maar meent dat de communicatie hierover verder versterkt moet worden. Aan de UGent is er – wegens personeelskrapte – geen grote keuzeruimte (10 ECTS), maar stelt de commissie vast dat alle mogelijk wenselijke keuze in het programma is opgenomen, wat – volgens de commissie – een goed alternatief is voor een uitgebreide lijst aan keuzevakken.

De commissie erkent in het 'Seminarie Economisch Beleid' en het 'Bachelor's project: Current issues in economic policy' van de bachelor aan de UA een duidelijke eerste aanzet tot een bachelorproef. Zij suggereert om dit uit te bouwen tot een volwaardige, formele bachelorproef. De commissie suggereert verder ook in het kader van het verbeterperspectief aan de UGent en de KU Leuven om de invoering van een proeve van bekwaamheid – bv. onder de vorm van een bachelorproef – als afsluiting van de bachelor te overwegen.

De commissie waardeert de keuze en inspanningen van de UA en de KU Leuven om de master ook in het Engels aan te bieden. De commissie meent dat de UGent dit dringend dient te overwegen indien zij de internationaliseringsgolf niet wil missen. De commissie is van oordeel dat aan de UGent de personeelsomkadering ten stelligste moet worden bijgesteld om dit doel te kunnen ambiëren.

De commissie is van oordeel dat de studenten aan de drie instellingen de mogelijkheid hebben om de beoogde eindkwalificaties te bereiken. Het wetenschappelijk niveau van de drie masteropleidingen blijkt uit de goede aandacht voor theorievorming, voor methodologie en uit het gebruik van (internationale) onderzoeksgerelateerde contexten in de opleidingsonderdelen en door het gebruik van een ruim aanbod aan wetenschappelijke literatuur waaraan in diverse opleidingsonderdelen gerefereerd wordt.

De commissie geeft in overweging om een Vlaamse Research master Economische Wetenschappen op te zetten. Een bijkomend voordeel van een symmetrische samenwerking is de context om Vlaanderen breed na te kijken of alle hoofdvakken en hoofdstromingen van de economische wetenschappen in Vlaanderen worden aangeboden. Deze oefening zou er verder ook toe kunnen leiden dat op termijn ook op andere fronten synergie door samenwerking wordt gerealiseerd. De commissie is van oordeel dat het geheel méér kan zijn dan de som van de samenstellende delen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt 'de eisen professionele en academische gerichtheid' van de bachelor aan de UA als voldoende en aan de UGent en de KU Leuven als goed. De commissie beoordeelt 'de eisen professionele en academische gerichtheid' van de master aan de UA als voldoende en van de masters aan de UGent en de KU Leuven (Nl en Eng programma) als goed.

Voor de bachelor en masters aan de UA stelt de commissie adequate aandacht voor kennisontwikkeling vast. De opleidingen hebben aandacht voor recente ontwikkelingen en vinden goede aansluiting bij de actuele beroepspraktijk en ontleen deze aan de overkoepelende noemer 'toegepaste wetenschappen'. De programma's dekken inderdaad een groot aantal professionele competenties af, maar de studenten verwachten desalniettemin nog meer aandacht voor toepassingsgerichte vaardigheden en soft skills.

De bachelor- en masterprogramma's aan de UGent en de KU Leuven bieden – volgens internationale benchmarking – een goede invulling aan de eisen van vooral de academische gerichtheid van de programma's. De onderzoekssignatuur van de beide instellingen straalt af op de opleidingen en wordt progressief doorheen de bachelors en daarop aansluitend verder tot ontwikkeling gebracht in de masteropleidingen. De opleidingen hebben zeer goede aandacht voor kennisontwikkeling en inzicht, voor het bijbrengen van onderzoeksattitudes en voor onderzoeksvaardigheden op inleidend en tussenliggend niveau in de bachelor en op gevorderd niveau in de masters. De commissie meent dat de bacheloropleidingen goed aansluiten bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied en dat het onderwijs daarbij goede aansluiting vindt bij het onderzoek dat in de diverse onderzoeksgroepen aan de instellingen wordt verricht. De opleidingen aan de UGent en KU Leuven benutten heel duidelijk de expertise van de staf, die zich op internationaal vlak situeert en karakteriseert het onderwijs aan de beide instellingen als duidelijk 'onderzoeksgebaseerd'. De commissie meent in het kader van het verbeterperspectief dat de aandacht voor praktische vaardigheden en soft skills daardoor niet zo sterk is aan de KU Leuven en vraagt om bijstelling op dit punt.

Facet 2.3 De samenhang van het programma

De commissie beoordeelt 'de samenhang van het programma' van de bachelor aan de UA als voldoende en aan de UGent en de KU Leuven als goed. De commissie beoordeelt 'de samenhang van het programma' van de master aan de UA als voldoende en van de masters aan de UGent en de KU Leuven (Nl en Eng programma) als goed.

De commissie is van oordeel dat de bachelorprogramma's aan de UA op voldoende en aan de UGent en de KU Leuven op goede wijze sequentieel en coherent zijn opgebouwd. De commissie meent dat er aan de UA, vanaf het eerste jaar ingezet zou moeten worden op de focus op economisch beleid, wat de samenhang van het programma verder zou versterken. De commissie acht de samenhang van de bachelors te Gent en te Leuven goed doordacht in de breedte en in de diepte, waardoor alle functionele domeinen van de economische wetenschappen zijn afgedekt. De (verticale) progressieve opbouw van de programma's is duidelijk erkenbaar in de curricula en wordt op een gevorderd niveau voortgezet in de masteropleidingen.

De commissie is van oordeel dat de masters aan de UA een goede coherentie hebben. De masters aan de UGent en de KU Leuven hebben een duidelijke, sterke samenhang, wat ook in de majoren tot uiting komt.

Het omvangrijk aantal gezamenlijke vakken over economische wetenschappen, toegepaste economische wetenschappen en in mindere mate handelsingenieurswetenschappen in de eerste bachelor EW aan de UGent en de UA doet de commissie suggereren om daarin méér economische wetenschappen in te roosteren in dit eerste jaar.

De commissie vermeldt hier ook nog de goede wijze van realiseren van volgtijdelijkheden aan de UA, die voor de andere instellingen inspirerend zou kunnen werken.

Facet 2.4 Studieomvang

Alle bachelor- en masteropleidingen voldoen aan de decretale eisen met betrekking tot de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten. De bacheloropleidingen bevatten 180 studiepunten, de masteropleidingen bevatten 60 studiepunten.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt de ‘studietijd’ van de bachelor aan de UA en de KU Leuven als voldoende en aan de UGent als goed. De commissie beoordeelt de ‘studietijd’ van de master aan de UA en aan de KU Leuven (NL en Eng programma) als voldoende en aan de UGent als goed.

De commissie waardeert de inspanningen aan de UA om de studietijd regelmatig te meten (vb. door tijdschrijven, quick scans). Aan de UGent worden systematische studietijdmetingen uitgevoerd en werd een degelijke analyse gemaakt van de studietijdmetingen voor de bachelor. Aan de KU Leuven meent de commissie dat de studiebelasting beter gemonitord moet worden – in het bijzonder in een periode van curriculumwijziging –, het best opgedreven kan worden en dat de transparantie ervan verhoogd kan worden.

Inhoudelijk is de commissie van oordeel dat de (geschatte) reële studietijd voor de opleidingen vrij goed overeenstemt met de begrote studietijd en er remediëring gebeurt, waar nodig. De commissie heeft bij de beoordeling van de studietijd ook gekeken naar het studiemateriaal en de onderwijsmethoden. Zij heeft kunnen vaststellen dat de werkelijke studietijd voor

alle programma's op voldoende of (aan de UGent) op goede wijze aansluit bij de norm van 60 studiepunten per jaar. Op basis van de gesprekken en op basis van haar studie van het lesmateriaal meent de commissie dat de opleidingen veeleisend en uitdagend, maar haalbaar zijn.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt 'de afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de bachelor aan de UGent en aan de KU Leuven als voldoende en aan de UA als goed. De commissie beoordeelt 'de afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de master aan de UA (Nl en Eng programma) als voldoende en aan de KU Leuven en de UGent als goed.

De commissie stelt vast dat de afstemming tussen de vormgeving en inhoud in de bachelors aan de UGent en de KU Leuven aan de maat is. Aan de UA wordt in de bachelor daarentegen een heel breed spectrum aan werkvormen ingezet, die allemaal uiterst zorgzaam zijn geselecteerd, in overeenstemming met de beoogde doelstellingen. De commissie onderschrijft hierbij de leerlijn die leidt tot de bachelorproef als een goed element dat gericht is op integratie van de doelstellingen.

Voor de masteropleidingen aan de UA is de commissie van mening dat de afstemming aan de maat is, maar er nog meer interactie wenselijk is tussen de studenten en de docenten. Aan de UGent en de KU Leuven zijn de werkvormen in de masters meer gericht op interactie met de kleinere studentengroepen (dan in de bachelors) en worden deze omstandigheden duidelijker dan aan de UA benut om de studenten mee te nemen in de onderzoeksgebaseerde onderwijstraditie van de instellingen.

De commissie stelt vast dat docenten voor de bachelors EW in Vlaanderen vaak eigen cursusteksten schrijven. De commissie onderschrijft de noodzakelijkheid van deze inspanningen niet, omdat er, haar inziens, goede Engelstalige handboeken op de markt zijn, maar heeft verder geen probleem met de kwaliteit van de syllabi.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' voor de bachelor aan de UA en de KU Leuven als voldoende en aan de UGent als excellent. De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' voor de master aan de UA (Nl en Eng programma) en de KU Leuven (Nl en Eng programma) als voldoende en aan de UGent als excellent.

De commissie beoordeelt dit facet voor de bachelor- en masteropleidingen aan de UA en aan de KU Leuven als adequaat. De beoordelingen zijn in voldoende mate gericht op de evaluatie van de realisatie van de doelstellingen. De steekproef examenvragen die de commissie van de diverse opleidingen inkeek hebben een behoorlijk niveau voor alle opleidingen. Wel stelt de commissie vast dat er geen gezamenlijk gedragen visie aan de grondslag ligt en er geen gezamenlijk toetsbeleid bestaat. Aan de UGent daarentegen werd de commissie voor de bachelor en master EW overtuigd van de integrale aandacht voor evaluatie van de studenten en van de onderlinge afstemming binnen het docentenkorps. Zo worden de examens voor de opleidingen economische wetenschappen door een collega nagekeken, alvorens deze aan de studenten worden voorgelegd. De commissie meent dat een gezamenlijk gedragen beoordelings- en toetsbeleid de bachelor- en masteropleidingen EW aan de UGent hierdoor duidelijk onderscheidt van de vergelijkbare opleidingen aan de andere Vlaamse instellingen en daarenboven ook een internationale toets kan doorstaan.

De commissie merkt in het bijzonder voor de KU Leuven op dat afstemming binnen het docentenkorps noodzakelijk is om de lat voor alle opleidingsonderdelen en door alle docenten (en begeleiders van masterproeven) gelijk te leggen.

Facet 2.8 De Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' aan de UA (Nl en Eng programma) als voldoende en aan de UGent en de KU Leuven (Nl en Eng programma) als goed.

De commissie stelt vast dat alle masteropleidingen voldoen aan de decretale eisen met betrekking tot de masterproef.

De commissie meent dat de masterproeven aan de UA over het algemeen aan de maat zijn, over de hele lijn beschouwd voldoende analytisch en synthetisch zijn en een adequaat probleemoplossend vermogen en kritisch-reflectieve houding tonen. De commissie stelt wel variatie vast in de kwaliteit van de masterproeven en is van oordeel dat de onderzoeksingesteldheid van de student zelf duidelijker naar voor moet komen. De commissie ondersteunt hierin de intenties van de opleidingsverantwoordelijken om een duidelijker afstemming en uniformiteit in kwaliteit van de masterproeven te bewerkstelligen en meent dat de voorgestelde remediëring door de UA een goede oplossing kan bieden op dit vlak.

De commissie is van oordeel dat de masterproeven aan de UGent over de ganse lijn goed zijn. Alle masterproeven geven blijk van een goed analytisch en synthetisch gehalte en van een duidelijk probleemoplossend vermogen, en tonen een kritisch-reflectieve houding. Aan de KU Leuven geldt dit voor de meeste masterproeven die de commissie heeft ingekeken, maar adviseert de commissie om de ondergrens voor de masterproef strikter te bewaken. De commissie meent dat dit een terechte verwachting is, gegeven de onderzoeksambitie die van de instelling uitgaat.

Aan de KU Leuven heeft de masterproef een gewicht van 15 ECTS binnen het traject 'Research in Economics', en omvat het opleidingsonderdeel 'masterproef' ook een opleidingsonderdeel. De commissie meent dat het wenselijk is om andere oplossingen te zoeken dan opleidingsonderdelen onder de hoed van de masterproef te plaatsen, omdat er geen ruimte voor zou zijn in het programma.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt de toelatingsvoorwaarden voor alle bachelor- en masteropleidingen als voldoende.

Voor de instroom in de bacheloropleidingen gelden de generieke criteria die in het Vlaamse hoger onderwijs toegepast worden. De bacheloropleidingen kunnen daardoor geen specifieke voorselectie houden van de instromende studenten. De commissie adviseert om voor de instroom gezamenlijk een vrijblijvende oriëntatieproef in te voeren.

De commissie stelt vast dat de instroom in de EW programma's beperkt is en is bezorgd over de omvang van de studentenaantallen voor de economische wetenschappen, voor de toekomst.

De doorstroom van de bachelors naar de (eigen) aansluitende masteropleiding is zeer sterk. De bachelor heeft in Vlaanderen vooralsnog geen uitstroomfinaliteit naar de arbeidsmarkt, of een overstap naar een master op een andere locatie.

De commissie stelt vast dat de instroom van internationale studenten vrij beperkt blijft in Vlaanderen in de EW opleidingen en de opleidingen weinig in handen hebben om eisen te stellen aangaande de talenkennis en de wiskundige bagage van de instromende studenten. De commissie meent

dat hier werk dient verricht te worden om eventueel een GMAT of TOEFL verplichtend te stellen, zodat de heterogeniteit van de studentenstroom op dit vlak aangepakt kan worden.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie evalueert het facet 'kwaliteit van het personeel' voor alle bacheloropleidingen als goed, zij evalueert dit facet voor de master aan de UA (Nl en Eng programma) als voldoende en voor de masteropleidingen aan de KU Leuven en de UGent als goed.

De commissie is zeer positief over de deskundigheid van het onderwijzend personeel van de bachelor en masters aan de UA en aan de UGent. Zij stelt vast dat de docenten vakinhoudelijk, didactisch en onderwijskundig goed geschoold zijn.

De commissie omschrijft de vakinhoudelijke deskundigheid van de docenten aan de KU Leuven voor de bachelor en masters als uitmuntend, de vakdidactische kennis van het docentenkorps als adequaat en stelt dat op het vlak van onderwijsprofessionalisering nog winst geboekt kan worden.

Aan de UA maakt de commissie onderscheid tussen de score die zij toewijst aan de bachelor en de masters, omdat er in de masters kerndocenten ontbreken voor de domeinen 'macro-economie' en 'econometrie'. De commissie onderstreept dat dit geen afbreuk doet aan de inzet en kunde van de docenten die nu deze domeinen doceren, maar meent dat een onderzoeksgebaseerde opleiding verzorgd moet worden door docenten van wie de kennisdomeinen die zij onderrichten dienen te behoren tot de kernactiviteiten van hun wetenschappelijk onderzoek.

Het aanbod aan onderwijsprofessionalisering is overal ruim, maar vooral aan de KU Leuven nog te vrijblijvend. Aan de UGent is deelname (door alle stafleden) een impliciete norm voor bevordering. Ook aan de UA is de deelname significant. Aan de UGent en de UA is de 'core faculty' en de groepsgeest voor de opleidingen duidelijk herkenbaar, terwijl aan de KU Leuven vooral het individueel beschikkingsrecht van de docent over het eigen didactisch handelen primeert. De commissie meent dan ook dat deze karakteristieken – ten gevolge van de sterkten waarop de in-

stellingen inzetten – gevolgen hebben voor de wijze van organisatie van het onderwijs en zij meent dat aan het uittekenen van een gezamenlijke onderwijsvisie voor de opleidingen vooral aan de KU Leuven nog verder vorm gegeven moet worden. De KU Leuven blinkt uit in haar onderzoeksdeskundigheid, wat als schaduwzijde heeft dat onderwijs daar op de spreekwoordelijke ‘tweede plaats’ komt. De studenten omschrijven deze bijzondere karakteristiek als dat ze van de beste onderzoekers les krijgen. Aan de UGent onderstrepen ook de studenten dat de inzet van de – in omvang beperkte staf – dermate sterk is en de toewijding dermate groot is dat op beide vlakken: onderwijs én onderzoek voortreffelijke resultaten worden neergezet. De studenten typeerden de lesgevers als docenten die ‘hart hebben voor hun onderwijsopdracht en voor hun vakgebied’. Aan de UA is de internationale zichtbaarheid van de stafleden die bij de opleidingen betrokken zijn minder uitgesproken, maar de inzet voor onderwijs daarentegen ook bijzonder sterk. Ook de studenten weten dit zeer te waarderen.

De commissie is gunstig over de versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen, maar meent dat ook de zittende staf betrokken moet worden in onderwijsprofessionalisering en ook onderwijsvernieuwing tot de kern van haar activiteiten moet weten te doen behoren.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt de ‘professionele en academische gerichtheid van het personeel’ voor bachelor aan de UA als voldoende, aan de UGent als goed en aan de KU Leuven als excellent. De commissie beoordeelt de ‘professionele en academische gerichtheid van het personeel’ van de masteropleiding aan de UA (Nl en Eng programma) als voldoende, aan de UGent als goed en aan de KU Leuven (Nl en Eng programma) als excellent.

De commissie omschrijft de onderzoeksdeskundigheid van de docenten van de bachelor en de masters TEW EB aan de UA als van een goed niveau en de output als aan de maat. De staf beschikt over een gedegen expertise op het vlak van de door haar gedoeerde onderwerpen en onderhoudt talrijke (inter)nationale onderzoekscontacten. Op zeer regelmatige basis worden gastdocenten en -sprekers uitgenodigd en ook de onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is zeer duidelijk aanwezig in de programma’s. De begeleiding van de studenten in bachelor en master gebeurt, voor het verankeren van de leerstof, vooral door assistenten, die hoewel zij een zeer gewaardeerde inzet vertonen, toch in mindere mate de onderzoeksgebon-

denheid van het onderwijs kunnen overbrengen op de studenten. Voor de masters aan de UA meent de commissie dat er cruciale deskundigheid ontbreekt op het vlak van macro-economie en econometrie die ten stelligste dient aangetrokken te worden.

De commissie stelt – mede op basis van de onderzoeksoutput en publicatijlijsten – vast dat de docenten EW aan de UGent bekend staan als zeer goede onderzoekers die een duidelijke interesse en sterke expertise hebben in de door hen onderzochte disciplines. De onderzoeksgroepen genereren een goede wetenschappelijke output en onderhouden talrijke (inter)nationale onderzoekscontacten. Op zeer regelmatige basis worden gastdocenten en -sprekers uitgenodigd en ook de onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is aanwezig in de programma's. De begeleiding van de studenten door assistenten en docenten is zeer goed.

De commissie stelt – mede op basis van de onderzoeksoutput en publicatijlijsten – vast dat de docenten EW aan de KU Leuven befaamd zijn als uitstekende onderzoekers die een duidelijke interesse en toonzetende sterke expertise hebben in de door hen onderzochte disciplines. De onderzoeksgroepen genereren een grote wetenschappelijke output en onderhouden talrijke (inter)nationale onderzoekscontacten. Op zeer regelmatige basis worden gastdocenten en -sprekers uitgenodigd en ook de onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is aanwezig in de programma's. De begeleiding van de studenten door assistenten en docenten is in minder sterke mate aanwezig dan aan de andere instellingen en gaat uit van een model ('begeleide zelfstudie') waarbij van de student verwacht wordt dat hij of zij zelf hulp vraagt bij het verwerken van de kennis, indien noodzakelijk.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie evalueert het facet 'kwantiteit van het personeel' voor alle bachelor- en masteropleidingen als voldoende.

De commissie is kritisch over het cijfermateriaal dat haar (conform de VLIR/VLHORA tabellen) ter beschikking werd gesteld om de personeelsomkadering voor de opleidingen in te schatten. Het ontbreken van een één-één relatie tussen de aantallen stafleden en de opleidingen, de diverse opdrachten en de niet uniforme inrichting van de programma's (wel of geen keuzeopleidingsonderdelen, lessen wel of niet aan meerdere groepen tegelijkertijd onderwezen of in onderscheiden lessen, de fase van de

beroeps carrière van de staf, waarbij ook bestuurlijke taken opgenomen dienen te worden) maakt het nagenoeg onmogelijk om op basis van de cijfers zinvolle uitspraken te doen over de VTE docenten voor een bepaalde opleiding.

De commissie heeft zich dienaangaande tijdens de gesprekken uitgebreid geïnformeerd over de omvang en de haalbaarheid van de onderwijsopdracht van de docenten in verhouding tot de andere opdrachten van de docenten. De commissie heeft ook geluisterd naar de ervaringen en bemerkingen van studenten over de wijze van lesgeven, de bereikbaarheid van de staf en reflecties van de studenten over de gehanteerde begeleidingsvormen (in groep of individueel) voor diverse opleidingsonderdelen en de masterproef in relatie tot hun verwachtingen hierover.

De commissie stelt vast dat de personeelsbezetting aan de KU Leuven duidelijk aan de maat is. Voor de opleidingen aan de UA, die uit een scenario van fusie komen en ook de komende jaren nog een rationalisering zullen doormaken, is de omvang sub-kritisch. De omvang van de personeelsomkadering dient, vooral voor de masters op zeer korte termijn minstens reeds te worden aangevuld met kerndocenten in het nu ontbrekend expertisedomein. Aan de UGent is de personeelsomkadering in een historisch kader te plaatsen en sinds lang als méér dan kritisch te omschrijven. De commissie meent dat de omvang van de personeelsomkadering aan de UGent dringend dient te worden opgenomen in het strategisch plan van de faculteit en van de universiteit en zij heeft hier ook een niet mis te verstane bemerking over gemaakt tijdens haar mondelinge rapportering aan de UGent, ten overstaan van de academische overheid. De commissie meent dat de UGent het zichzelf verplicht is hier op korte termijn een oplossing voor uit te werken. De commissie omschreef in dit licht de inzet van de staf als een schaars goed, waarvan niet mag verwacht worden dat het een constante is of een verworven recht, waar de universiteit blijvend op kan teren.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt de ‘materiële voorzieningen’ voor de bacheloropleiding aan de UGent als voldoende en voor de UA en de KU Leuven als goed. De commissie beoordeelt de ‘materiële voorzieningen’ voor de masteropleiding aan de UGent als voldoende en van de masteropleidingen aan de UA (Nl en Eng programma) en aan de KU Leuven (Nl en Eng programma) als goed.

De commissie is van oordeel dat de opleidingen aan de UGent kunnen beschikken over adequate onderwijsruimten. De omgeving waar de docenten hun kantoor hebben en de studenten les volgen heeft op diverse punten een wat troesteloze uitstraling en kan verfrissing gebruiken om terug bij de tijd te worden gebracht. De commissie omschrijft de voorzieningen aan de UA als indrukwekkend en is van mening dat de stadscampus een aangename leeromgeving vormt voor de studenten. De voorzieningen aan de KU Leuven zijn volgens de commissie prima. De leslokalen aan de verschillende instellingen zijn aan de maat en de meeste zijn toegerust om multimediaal les te geven.

De bibliotheekvoorzieningen zijn goed aan de verschillende instellingen, de te raadplegen bronnen (online en in papieren collecties) zijn omvangrijk. De commissie stelt vast dat de focus gaandeweg verschuift van bibliotheekfunctie met als primaire functie het consulteren van bronnen, naar een leercentrum en rustige werkplek. De opleidingen zijn in transitie om deze nieuwe functie steeds beter in te vullen en voorzien daartoe kleine werkruimten en stille werkplekken in de bibliotheekruimten. Aan de UGent vragen de studenten meer stille werkplekken.

De elektronische leeromgeving van de instellingen biedt de docenten de mogelijkheid om hun lessen multimediaal te ondersteunen en activerende activiteiten aan te bieden aan de studenten. De commissie zag goede voorbeelden aan de instellingen, maar stelt vast dat de toepassing nog sterk heterogeen is.

Onderwijsinnovatie kent vooral aan de UGent en de KU Leuven vrijwel nog steeds een projectmatige aanpak die facultair gestuurd wordt. De commissie is van mening dat de resultaten van deze initiatieven nog niet voldoende doorwerken in de lespraktijk van de individuele docent.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt de 'studiebegeleiding' voor de bachelor aan de KU Leuven als voldoende en aan de UA en de UGent als goed. De commissie beoordeelt de 'studiebegeleiding' voor de masters aan de KU Leuven (Nl en Eng programma) als voldoende en voor de masters aan de UA (Nl en Eng programma) en de UGent als goed.

De instellingen organiseren diverse initiatieven ten behoeve van de informatieverstrekking over het hoger onderwijs aan abiturienten (vb. regionale gespreksavonden over studiekeuze, en studie-informatiedagen). Bij de

aanvang van het academiejaar worden de studenten aan de instellingen naar behoren onthaald en worden ze goed geïnformeerd over de beschikbare diensten.

Ook tijdens de opleiding kunnen de studenten terecht bij de docenten, de ombudspersonen, de studietrajectbegeleiders of bij op facultair of op centraal niveau ingerichte adviesdiensten voor studenten, centra voor psychosociale begeleiding, etc. De commissie stelt wel capaciteitsproblemen vast bij de studietrajectbegeleiders en vernam tijdens de gesprekken dat deze medewerkers zeer intens bevraagd worden door de studenten.

Ook de informatieverstrekking aan masterstudenten over mogelijke vervolgopleidingen is goed georganiseerd aan de instellingen.

De commissie is van oordeel dat de studentenmobiliteit in Vlaanderen eerder laag is en suggereert deze verder te stimuleren, vooral in de derde bachelor en in de masterfase. Dat er weinig internationale instromende studenten zijn is een euvel dat hopelijk verholpen kan worden met de versoepeling van de taalwetgeving.

De commissie heeft de opleidingen aan de UA en aan de UGent de score goed toegekend omdat zij er tijdens de bezoeken van overtuigd werd dat de vraag en het aanbod van studiebegeleiding en advies overeenstemmen. De commissie is daarbij van oordeel dat er veel middelen ontplooid worden om de studenten bij te staan bij het maken van studietrajectkeuzes en hen zo vloeiend mogelijk de overgang van het secundair onderwijs naar het academisch onderwijs te laten maken. De commissie heeft van de studenten aan de KU Leuven vooral onthouden dat de gekijkte middelen wel ontplooid worden, maar weinig proactief worden ingezet en de opleidingen duidelijk inzetten op de zelfredzaamheid en zelfstandigheid van de student en zij is van mening dat de drempel om hulp te vragen aan de KU Leuven (bewust) hoger wordt gelegd dan aan de andere instellingen.

De commissie is van oordeel dat alle instellingen er samen baat bij zouden hebben indien de informatie en communicatie aangaande de karakteristieken van de (opleidingen) 'economische wetenschappen' verder versterkt en meer omstandig zou kunnen overgebracht worden op de schoolverlators en hun leerkrachten.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Facet 5.1 Evaluatie van resultaten

De commissie evalueert het facet 'evaluatie van resultaten' voor de bachelor aan de UA en de KU Leuven als voldoende en aan de UGent als goed. De commissie beoordeelt de 'evaluatie van resultaten' voor de masteropleiding aan de KU Leuven (Nl en Eng programma) en aan de UA (Nl en Eng programma) als voldoende en aan de UGent als goed.

De commissie is van oordeel dat het kwaliteitszorgbeleid aan de UA en aan de KU Leuven adequaat is en de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig wordt genomen door de verschillende raden en commissies en het uitgetekend universitair beleid degelijk wordt uitgevoerd. De commissie stelt vast dat er degelijke bevragingssystemen in voege zijn en de opleidingsonderdelen periodiek geëvalueerd worden, mede op basis van toetsbare streefdoelen. De lage respons op deze bevragingen baart de commissie echter zorgen.

De commissie waardeert aan de UGent dat de opleidingsonderdelen en de opleidingen als geheel frequent geëvalueerd worden. Zij stelt vast dat de responsgraad vrij hoog is en de resultaten daadwerkelijk besproken en opgevolgd worden in de diverse raden en organen waarin studenten en alumni actief participeren. De commissie is van oordeel dat de opleidingen aan de UGent niet alleen het richtinggevend kwaliteitszorgsysteem van de instelling uitvoeren, maar daar vooral ook een opleidings specifieke eigen invulling aan geven. De commissie waardeert deze toegesneden aard van de kwaliteitszorg ten zeerste.

De commissie meent dat de hefboom van de kwaliteitszorg aan de KU Leuven vooral op instellingsniveau is gelegd en is van mening dat de opleidingen zelf meer ruimte zouden moeten verwerven om meer toegesneden elementen van kwaliteitszorg uit te tekenen, vooral in een periode van curriculumwijzigingen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie evalueert het facet 'maatregelen tot verbetering' voor de bachelor aan de KU Leuven als voldoende en aan de UA en de UGent als goed. De commissie beoordeelt 'de maatregelen tot verbetering' van de masteropleiding aan de KU Leuven (Nl en Eng programma) als voldoende en aan de UA (Nl en Eng programma) en aan de UGent als goed.

De commissie stelt vast dat de opleidingen – over het algemeen – goed aan de slag zijn gegaan met de aanbevelingen en bemerkingen van vorige visitatiecommissies, zij het dat een aantal cruciale elementen (zoals de curriculummapping) – tot vrij kort voor deze visitatie zijn blijven liggen en ook tijdens de periode van de visitatie nog niet afgerond waren.

De commissie is ook van oordeel dat de meeste aanbevelingen tot een duidelijke verbetering geleid hebben voor de opleidingen. De commissie waardeert het dat de resultaten van de bevestigingen aan de instellingen ernstig overwogen worden en aanleiding geven tot bijstelling van het curriculum, daar waar dit noodzakelijk wordt geacht.

De commissie is van oordeel dat de maatregelen ter verbetering aan de KU Leuven aan de maat zijn, maar stelt vooral een turbulente periode van veel verandering vast, waarin een aantal cruciale elementen op de ‘to do’ list blijven staan en nog niet volledig zijn afgerond, sinds de BAMA en de herstructurering van de programma’s.

Aan de UGent werd de commissie er sterk van overtuigd dat de programmadirecteur en de docenten hart hebben voor de opleiding en gericht zijn op de permanente verbetering van de opleidingsprogramma’s. De commissie karakteriseert deze houding als een waardevol gegeven.

Aan de UA merkte de commissie op dat het docentenkorps bijzonder nauwgezet omgaat met de permanente verbetering van de kwaliteit van de opleiding (mede de quick scans, die snel inzicht leveren in de eventueel vastgestelde knelpunten). De commissie stelt vast dat dit finaal doorspeelt op het niveau van het programma. De UA is verder ook zeer zorgvuldig omgegaan met de aanbevelingen van de AACSB en EPAS peer review.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni, beroepenveld

De commissie evalueert ‘de betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en het beroepenveld’ voor de bachelor aan de KU Leuven en de UA als voldoende en aan de UGent als excellent. De commissie beoordeelt ‘de betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en het beroepenveld’ voor de masteropleidingen aan de UA (Nl en Eng programma) als voldoende, aan de KU Leuven (Nl en Eng programma) als goed en aan de UGent als excellent.

De commissie stelt vast dat alle geledingen die bij het onderwijs betrokken zijn kunnen participeren aan de onderwijsorganisatie en aan de evaluatie van het onderwijs. De studenten zijn voor de bachelor- en masteropleidingen op formele wijze vertegenwoordigd in de diverse organen, zij het aan de KU Leuven pas sinds kort opnieuw (omdat het in het verleden moeilijk bleek om studenten warm te maken voor een dergelijke opdracht als studentenvertegenwoordiger). Dit element speelt vooral voor de bachelor aan de KU Leuven.

De contacten met de alumni zijn goed en divers, waardoor zij betrokken worden bij het besluitvormingsproces aangaande de kwaliteit van de opleidingen. Ook het beroepenveld is op diverse manieren betrokken bij de inhoudelijke invulling van het onderwijs, alsook bij de kwaliteitszorg voor de opleidingen. Aan de KU Leuven zijn de alumni en het beroepenveld vooral op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg voor de opleidingen, zij het dat de KU Leuven naast goede contacten met de alumnivereniging ook nauwe banden heeft met de Fellows van het Hogenheuvcollege en de Adviesraad. Aan de UA mist de commissie de betrokkenheid van de alumni bij de opleidingen tot op zekere hoogte en vernam zij van de alumni dat zij zich niet geïnspireerd weten door de alumniwerking. De commissie meent nochtans dat een actieve alumniwerking een meerwaarde zou zijn voor de opleidingen en hun afgestudeerden.

Aan de UGent stelt de commissie vast dat studenten en alumni daadwerkelijk betrokken worden bij de vormgeving en design van het onderwijs, en dit niet alleen door de Adviesraad, maar ook door hun vertegenwoordiging in alle met kwaliteitszorg van het onderwijs belaste raden en commissies. De commissie stelt vast dat de docenten door de onderwijsteams ook zeer nauw betrokken worden bij het ontwerp van het onderwijs van de opleidingen, wat bijdraagt tot een echte 'core faculty', een betrokkenheid die de commissie bijzonder waardeert.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie evalueert het facet 'gerealiseerd niveau' voor de bachelor aan de UA als voldoende en aan de UGent en de KU Leuven als goed. De commissie beoordeelt 'het gerealiseerd niveau' voor de masters aan de UA (Nl en Eng programma) als voldoende en voor de masters aan de KU Leuven (Nl en Eng programma) en voor de master aan de UGent als goed.

De commissie baseert zich op de zelfstudie, de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en (voor de master) op de overall kwaliteit van de masterproeven om haar oordeel voor dit facet te onderbouwen. De commissie is van oordeel dat de UA voor de bachelor en masters een adequaat niveau realiseert. Aan de KU Leuven en aan de UGent is de commissie zeer onder de indruk van de gerealiseerde eindtermen voor de bachelor- en masteropleidingen en is zij van oordeel dat de opleidingen het leeuwendeel van de beoogde doelstellingen weten te realiseren.

De commissie stelt vast dat de UA studenten op overtuigende wijze praktische vaardigheden aanleren die hen voorbereiden op de instap in het beroepsleven. De afgestudeerden zijn ervan overtuigd dat de opleidingen het leeuwendeel van de beoogde competenties weten te realiseren, maar suggereren om een aantal soft skills nog meer aan bod te laten komen in de opleidingen. De commissie meent dat de UGent en de KU Leuven hieraan meer aandacht moeten besteden binnen de onderscheiden opleidingsonderdelen.

De commissie onderstreept de bachelorproef aan de UA als een zeer goed initiatief om de afzonderlijke entiteit en het afzonderlijk geheel van de bacheloropleiding te accentueren. Door deze formeel in te voeren – zoals de commissie suggereert, zou de UA ook beantwoorden aan de suggestie van het AACSB evaluatie team.

De commissie meent dat de KU Leuven en de UGent voor hun masteropleidingen de doelstellingen realiseren en aan de afgestudeerden de vorming geven die in de opleidingsdoelstellingen wordt vooropgesteld.

De commissie stelt vast dat de internationale mobiliteit van de doorgaans Vlaamse studenten laag is en vindt dit een ernstig signaal. De Bologna-filosofie heeft een duidelijke andere bedoeling. De commissie spoort de instellingen aan om hier blijvend inspanningen voor te leveren door hier ruimte voor te maken in het programma, om de studenten tijdig te informeren over de mogelijkheden van een buitenlandse studie-ervaring en om hen te motiveren om van deze mogelijkheden gebruik te maken.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie evalueert het facet 'onderwijsrendement' voor alle bacheloropleidingen als voldoende en voor alle masteropleidingen eveneens als voldoende.

De commissie stelt vast dat het slaagpercentage van de generatiestudenten (in de eerste bachelor) aan de drie instellingen zeer laag is; wat haar inziens voor een deel verband houdt met het ontbreken van selectie van de instroom. De commissie geeft in overweging om een gerichte selectie op basis van de vooropleiding van de student uit te voeren, zonder daarbij afbreuk te doen aan de gedeelde verantwoordelijkheid van de studenten en de docenten met betrekking tot de uiteindelijke studieresultaten. Over de hele bacheloropleiding is het slaagpercentage aanvaardbaar naar Europese maatstaven. De commissie stelt vast dat het slaagpercentage binnen de masteropleidingen aan de maat is.

De commissie is van oordeel dat een degelijke analyse van de cijfers en een flankerend beleid inzake slaag- en doorstroomcijfers, bijzonder belangrijk is, in het kader van een geflexibiliseerde hogeronderwijsruimte, omdat zij zich niet van de indruk kan ontdoen dat de doorstroomtijd een toenemende trend heeft ingezet, sinds de invoering van de flexibilisering in Vlaanderen. De commissie meent dat het noodzakelijk is, hier gegevens over te verzamelen, alvorens men adequaat op een dergelijke tendens kan inspelen.

De commissie wijst er op dat de slaagpercentagecijfers van de instellingen onderling verschillen, afhankelijk van de gehanteerde definitie van de normstudent. Wanneer men 'de student die deelneemt aan alle examens' als bijkomende norm stelt, moet men beseffen dat men hiermee reeds een groot deel van de studenten die studievertraging oplopen heeft geschrappt uit het cijfermateriaal, alvorens de berekeningen uitgevoerd worden. Men moet er zich hier dan ook van bewust zijn dat de resultaten van deze berekeningen minstens vertekend zijn en niet representatief zijn voor de totale studenteninstroom (die de docenten in de eerste lessen moeten weten aan de opleiding te binden). De commissie stelt vast dat dergelijke cijfers en analyses aan alle instellingen ontbreken en meent dat hier op Vlaams niveau wellicht een taak is weggelegd voor de instellingen en de Vlaamse overheid.

CLUSTER ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

Tabel met scores, onderwerpen en facetten

In de hierna volgende tabellen wordt het oordeel van de *clustercommissie Economische Wetenschappen* over de zes onderwerpen van het accreditatiekader en de onderliggende facetten weergegeven voor de academische opleidingen in het domein van de Economische Wetenschappen. Voor het toekennen van de scores heeft de commissie zich gebaseerd op de minimale decretale eisen die aan dergelijke opleidingen mogen worden gesteld, zoals beschreven in de Dublin descriptoren en vertaald naar de Vlaamse situatie in het Structuurdecreet van het Hoger Onderwijs (2003) en het toetsingskader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (2004). Bovendien heeft de commissie een referentiekader opgesteld, waarin o.a. de domeinspecifieke eisen worden geëxpliciteerd. Het referentiekader van de commissie is beschreven in het Algemeen Deel, hoofdstuk II van dit visitatierapport.

De commissie wil er nadrukkelijk op wijzen dat de toegekende score per onderwerp of per facet een samenvatting inhoudt van een groter aantal aandachtspunten en criteria. Achter elk facet zitten dus diverse aandachtspunten die meespelen in de beoordeling. Bij het toekennen van de scores heeft de commissie een gewogen gemiddelde gemaakt van haar beoordeling van deze aandachtspunten.

	UA			KU LEUVEN			UGENT		KU LEUVEN	
	BA	MA (NI)	MA (Eng)	BA	MA (NI)	MA (Eng)	BA	MA	MA	ERB
Onderwerp 1 Doelstellingen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G	G	G	E	E	E	G	G	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	OV	V	V	E	E	E	G	V	V	V
Onderwerp 2 Programma	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	V	V	V	G	G	G	G	G	G	V
Facet 2.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	V	V	V	G	G	G	G	G	G	G
Facet 2.3 Samenhang	V	V	V	G	G	G	G	G	G	V
Facet 2.4 Studietoemyang	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok
Facet 2.5 Studietijd	V	V	V	V	V	V	V	G	G	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G	V	V	V	G	G	V	G	G	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V	V	V	V	V	V	V	E	E	V
Facet 2.8 Masterproef	nvt	V	V	nvt	G	G	nvt	G	G	G

	UA			KU LEUVEN			UGENT		KU LEUVEN	
	BA	MA (NI)	MA (Eng)	BA	MA (NI)	MA (Eng)	BA	MA	MA	ERB
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	V	V	G	G	G	G	G	G	G
Facet 3.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	V	V	V	E	E	E	E	G	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 4 Voorzelingen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G	G	G	G	G	G	G	V	V	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G	G	G	V	V	V	V	G	G	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	V	V	V	V	V	V	G	G	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	G	G	G	V	V	V	V	G	G	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepsenveld	V	V	V	V	V	G	G	E	E	V
Onderwerp 6 Resultaten	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V	V	V	G	G	G	G	G	G	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Eindoordeel commissie	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Deze tabellen zijn aldus onlosmakelijk verbonden met de argumentatie die in het deelrapport wordt beschreven en elke interpretatie, louter op basis van een vergelijking van scores in de tabel doet onrecht aan de diverse opleidingen en gaat voorbij aan de opdracht van deze visitatie. De tabel heeft tot doel om een beter beeld te geven van de diversiteit in kwaliteit van de verschillende opleidingen.

Verklaring van de scores op de facetten (vierdelige schaal):

E	Excellent	'best practice', kan (internationaal) als voorbeeld dienen voor andere opleidingen
G	Goed	de kwaliteit stijgt uit boven de basiskwaliteit
V	Voldoende	voldoet aan de basiseisen
O	Onvoldoende	voldoet niet aan de minimumeisen
NVT	Niet van toepassing	

Verklaring van de scores op de onderwerpen (binaire schaal):

- + Voldoende**
voldoet ten minste aan de minimumeisen voor basiskwaliteit; er is geen verdere schaalverdeling om verdere graden van excellentie aan te duiden
- Onvoldoende**
voldoet niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit

Het facet 2.4 'studieomvang' wordt gescoord met 'OK', indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen m.b.t. de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten (ECTS-credits).

OPLEIDINGSRAPPORTEN

Economische
Wetenschappen

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid/

Master of Science in Applied Economic Sciences: Economic Policy

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid (bachelor en master TEW EB) en de Master of Science in Applied Economic Sciences: Economic Policy (master AES EP) van de Universiteit Antwerpen (UA). De visitatiecommissie – cluster Economische Wetenschappen (verder de commissie genoemd) – bezocht de opleidingen van 14 tot en met 16 november 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van leermateriaal, examenopgaven en masterproeven.

De opleidingen bachelor en master TEW EB en de master AES EP worden ingericht door de Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen (FTEW) van de UA. De faculteit TEW heeft een AACSB-accreditatie voor haar managementopleidingen, in casu voor de drie in dit rapport besproken opleidingen. De bachelor TEW EB is een driejarige opleiding (180 ECTS), de masteropleiding TEW EB en haar equivalente opleiding in de Engelse taal (de master AES EP) zijn eenjarige opleidingen (60 ECTS). De master AES EP loopt sinds 2007–2008. Omdat de twee masteropleidingen in essentie inhoudelijk identiek zijn, wordt in het rapport enkel onderscheid gemaakt, waar relevant.

De BAMA-hervorming en de fusie van het universitair onderwijs in de Antwerpse regio hebben de opleidingen aan de faculteit TEW een roerig begin van de 21ste eeuw bezorgd. De commissie heeft bewondering voor de constructieve inzet van de Faculteit TEW gedurende deze processen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De Faculteit TEW heeft de ambitie om marktleider te worden op het gebied van Toegepaste Economische Wetenschappen in Vlaanderen, gebaseerd op de hoge kwaliteit van academisch onderwijs en onderzoek en een sterke internationale focus. Dit marktleiderschap moet zich – aldus de opleidingsverantwoordelijken – veruitwendigen in studentenaantallen, in de invloed van haar docenten op de maatschappij en hun zichtbaarheid in het sociale debat.

De Faculteit TEW heeft daartoe een strategisch plan opgesteld. De vier ankerpunten, die als het ware een ruwe diamant vormen, zijn *competence-based learning*, *business and society*, *academic rigour* en *arts and creativity*. Door de opleidingen en de begeleiding van de studenten wil de Universiteit Antwerpen alumni afleveren die als het ware een geslepen diamant zijn. Finaal dient de diamant een aantal facetten te hebben, die beroepsrollen weergeven die de afgestudeerden van de Faculteit TEW moeten kunnen vervullen. Deze rollen zijn: *analyzer*, *coordinator*, *creator*, *communicator*, *inspire en strategist*. Op basis van deze beroepsrollen zijn er, vanuit het standpunt van competentiegericht leren voor de bachelor- en masteropleidingen TEW EB en de master AES EP kerncompetenties geformuleerd.

Het zelfevaluatie rapport omschrijft de onderwijsvisie van de Universiteit Antwerpen als volgt:

“Onze huidige kennissamenleving en de arbeidsmarkt stellen hoge eisen aan onze alumni. Ze moeten niet alleen onderlegd zijn in een bepaald vakdomein, maar ook zelfstandige, autonome en initiatiefrijke individuen zijn die snel kunnen inspelen op veranderingen. Het is dan ook de uitdaging van de faculteit om het onderwijs zo te organiseren dat dit het zelfverantwoordelijk, actief, samenwerkend en reflectief leren van de studenten zoveel mogelijk bevordert. Dit studentgecentreerd onderwijsconcept, dat we terugvinden in het model van de diamant, impliceert dat het ontwikkelen van competenties (als geïntegreerde gehelen van kennis, vaardigheden en attitudes) meer doorweegt dan het overdragen van kennis.”

Het zelfevaluatie rapport karakteriseert de opleidingen bachelor en master TEW EB en de master AES EP als behorend tot het studiegebied van de Toegepaste Economische Wetenschappen. De finaliteit van de opleidingen TEW EB aan de Universiteit Antwerpen ligt meer in het georiënteerde of toegepast onderzoek en onderwijs en is iets minder gericht op

niet-georiënteerd of fundamenteel onderzoek en theorievorming. Deze karakteristiek komt tot uiting in de keuze van de opleidingsonderdelen.

Voor de opleidingen werd een gedetailleerde competentiematrix opgeteld, die de relatie tussen de onderscheiden doelstellingen en de individuele opleidingsonderdelen aangeeft.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen goed uitgewerkt zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en met de Dublin-descriptoren.

De commissie vindt de doelstellingen van de bacheloropleiding goed gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties. Ze waardeert dat ook de professionele competenties daarbij duidelijk worden aangegeven. Er is goede aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en voor het begrip van de structuur van het vakgebied en de relatie tot andere vakgebieden in de doelstellingen.

De doelstellingen van de masteropleiding TEW EB en de master AES EP beogen volgens de commissie de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau. Er is goede aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van het economisch beleid en de bredere algemene economische discipline, alsook voor het ontwikkelen van vaardigheden en attitudes. De commissie is van mening dat er adequate aandacht is in de doelstellingen voor het beheersen van die competenties, nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek.

De internationale dimensie wordt in de doelstellingen duidelijk benadrukt, en is een van de strategische doelstellingen van de opleidingen. De commissie waardeert ook de aandacht voor het competentiegericht leren in de doelstellingen. De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen en kerncompetenties goed gekend zijn bij de verschillende geledingen van de opleidingen bachelor en master TEW EB en haar Engelse variant, de master AES EP.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd.

De commissie vraagt – in het kader van het verbeterperspectief – wel aandacht voor het op een meer systematische en uniforme wijze invullen van de studiewijzers of studiefiches, omdat de graad van informatie die in deze fiches aanwezig is, op het ogenblik van het bezoek, nog vrij sterk varieert.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet ‘domeinspecifieke eisen’ van de Bachelor TEW EB als onvoldoende en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

Het zelfevaluatie rapport karakteriseert de domeinspecifieke doelstellingen als volgt:

“Het domeinspecifiek referentiekader van de opleidingen TEW EB bestaat uit het brede beroepenveld en de wetenschappelijke wereld”.

De opleidingsverantwoordelijken lichtten de profilering van de opleidingen tijdens de gesprekken toe als: *‘academische programma’s gericht op een economische beleidsanalyse’*.

Verder, volgens het zelfevaluatie rapport en bevestigd tijdens de gesprekken ter plaatse, situeren de opleidingsverantwoordelijken de opleidingen op het vlak van de (Toegepaste) Economische Wetenschappen met een duidelijke focus op economische beleids- en besluitvorming, waardoor de opleidingen thematisch aansluiten bij het domein van de Economische Wetenschappen. De commissie onderschrijft deze keuze en stelt vast dat de opleiding thematisch het best past in de cluster Economische Wetenschappen.

De commissie heeft zich grondig gebogen over de profilering van de opleidingen bachelor en master TEW EB en heeft dit thema uitgebreid besproken met de opleidingsverantwoordelijken tijdens het bezoek. De commissie stelt vast dat er nog geen voldragen visie met betrekking tot de focus op economisch beleid in de doelstellingen van de bachelor TEW EB en de masterprogramma’s TEW EB en AES EP uitgeschreven is in het zelfevaluatie rapport, die zou kunnen helpen om de profilering van deze opleidingen te versterken. De commissie is van oordeel dat deze focus op economisch beleid wel voldoende duidelijk blijkt uit de diverse programma’s, en ontleent aan deze vaststelling de intentie van de opleidingen om de focus

op economisch beleid doorheen heel de opleidingen (inclusief de domeinspecifieke doelstellingen) te laten doorwerken. Zo wordt er in de bachelor ongeveer een derde van de opleiding (60 ECTS) besteed aan beleid. In de beide masters worden deze competenties tot beleids- en besluitvorming verder verdiept en ook de masterproef wordt in het domein van het economisch beleid uitgevoerd. De commissie is van oordeel dat deze focus op economisch beleid duidelijker naar voor moet komen in de formulering van de domeinspecifieke doelstellingen voor de drie opleidingen en aldaar duidelijk geëxpliciteerd moet worden.

De commissie is van oordeel dat de gerichtheid op beleid van de masteropleidingen eenduidiger op het voorplan kwam tijdens de gesprekken, in vergelijking tot deze karakteristiek die ook in de bacheloropleiding aanwezig is. Het eigen referentiekader van de commissie was niet toegeschreven op de focus op een bepaalde deeldiscipline in de opleidingen. De commissie heeft aldus de internationaal vergelijkbare opleidingen geconsulteerd om haar oordeel en advies te onderbouwen.

De commissie typeert de masters TEW EB en de master AES EP als programma's die volgens internationale benchmarking het label 'Public Policy' zouden krijgen. Op het ogenblik is het vak 'Game Theory' opgenomen als keuzeopleidingsonderdeel in het curriculum. Indien de programmaverantwoordelijken resoluut deze kant op willen met de opleidingen, is de commissie van oordeel dat 'Game Theory' als verplicht opleidingsonderdeel in het curriculum dient te worden aangeboden. Voor het overige stroken de impliciete doelstellingen van de programmaverantwoordelijken van de masteropleidingen met een duidelijke focus op economisch beleid.

Voor de bacheloropleiding is de internationale benchmarking niet behulpzaam in het richting geven aan de impliciete doelstellingen voor de bacheloropleiding, en dit omdat op internationaal vlak steeds meer gekozen wordt voor een brede bachelor, waarbij een eventuele focus gelegd wordt in een op de bachelor aansluitende masteropleiding. De UA kiest ervoor om deze focus op economisch beleid duidelijk in te werken in het bachelorprogramma, en moet – volgens de commissie – dus ook haar domeinspecifieke doelstellingen betreffende de bachelor duidelijker onderbouwen, documenteren en verbijzonderen, om deze karakteristiek of focus van de opleiding aan te geven. De commissie is ook voor de bachelor gaan analyseren wat het programma effectief aanbiedt, om de impliciete doelstellingen voor de bachelor boven water te krijgen, en stelt een duidelijke focus op economisch beleid vast in de bachelor, met een stevige basis

algemeen economisch beleid, die een ernstige invulling geeft aan de focus 'economisch beleid' op bachelorniveau. De commissie meent wel dat deze uitdrukkelijke focus op economisch beleid het wenselijk maakt, dat er ook eerder in de opleiding (in de eerste bachelorfase) een oriëntatie op economisch beleid wordt aangeboden in het programma (wat nu pas in het tweede jaar gebeurt). Dit zou zich in de domeinspecifieke doelstellingen dan ook aftekenen als een graduele opbouw van de kennis en inzichten aangaande economisch beleid, waardoor elementen op inleidend, alsook tussenliggend niveau beoogd worden, in de domeinspecifieke doelstellingen van de bachelor TEW EB.

Voor een bacheloropleiding, is de internationaal gangbare tendens om eerst de basiskennis betreffende het domein van de Economische Wetenschappen te ontplooien alvorens de opleiding op economisch beleid wordt toegespitst. De UA kiest er duidelijk voor (op basis van de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken en op basis van het voorliggend programma) om reeds in de bachelor deze oriëntatie op economisch beleid te beogen.

De commissie meent, in conclusie, dat de focus op economisch beleid te rechtvaardigen is. Voor de masters heeft de commissie geen probleem om deze, volgens internationale benchmarking aan te laten sluiten bij haar eigen referentiekader. Voor wat de bachelor betreft stelt de commissie vast dat de domeinspecifieke doelstellingen niet overeenstemmen met haar eigen referentiekader, en ook niet met de internationaal gangbare tendensen. De commissie maakt hierdoor onderscheid voor wat de score op dit facet betreft voor de masters en scoort deze als voldoende. Voor de bachelor TEW EB geeft zij voor het facet domeinspecifieke doelstellingen een formele onvoldoende. De commissie geeft hierbij wel aan dat de inhoud van het programma wel 'intellectueel uitdagend' is en zinvol, waardoor zij de onvoldoende als een formeel criterium beschouwt, waarvoor zij haar oordeel compenseert op het niveau van het onderwerp Doelstellingen, voor wat betreft de bachelor.

Zij adviseert met het oog op de toekomst, om de specifieke karakteristieken van de op economisch beleid toegespitste opleidingen, méér en duidelijker te expliciteren en om vooral voor de bachelor keuzes te maken, om de focus op economisch beleid, consequenter, van in het eerste opleidingsjaar van de bachelor uitdrukkelijker aan bod te laten komen en elementen van economisch beleid in het eerste programmajaar in te roosteren, dat tegemoet komt aan de doelstelling van de graduele opbouw van de kennis doorheen

de bacheloropleiding. Dit proces zal zonder twijfel bijzonder nuttig zijn om deze karakterisering bespreekbaar en inzetbaar te maken voor de duidelijke profilering en communicatie betreffende deze opleidingen, en in te zetten bij de werving van studenten. De commissie ziet hierin een taak weggelegd voor de TEW Adviesraad, ingesteld sinds de AACSB accreditatie. De commissie benadrukt hierbij dat ook de domeinspecifieke kerncompetenties (preciezer) geformuleerd dienen te worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt het 'niveau en oriëntatie' van de doelstellingen als goed en de 'domeinspecifieke eisen' als onvoldoende voor de Bachelor TEW EB. De commissie herhaalt hier dat zij een formele onvoldoende heeft uitgesproken voor het *facet 1.2* omdat de domeinspecifieke doelstellingen niet omschreven, noch duidelijk geëxpliciteerd werden tijdens de visitatie. Op basis van de inhoud in het programma ontleent de commissie de ernst voor dit programma en meent zij dat dit een eerder technisch aspect is van formele incompatibiliteit met het beoordelingskader, en niet een aanduiding is dat de focus van het programma ongewenst of ongegrond is. De commissie compenseert hierdoor dus deze onvoldoende en heeft derhalve finaal een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor de Bachelor TEW EB.

De commissie beoordeelt het 'niveau en oriëntatie' van de doelstellingen als goed en de 'domeinspecifieke eisen' als voldoende voor de Master TEW EB. De commissie heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor de Master TEW EB.

De commissie beoordeelt het 'niveau en oriëntatie' van de doelstellingen als goed en de 'domeinspecifieke eisen' als voldoende voor de Master AES EP. De commissie heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor de Master AES EP.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de programma's uitvoerig. Hier volgt een beknopt overzicht:

Bachelor TEW EB

Het bachelorprogramma TEW EB telt 180 ECTS, 60 per fase. De structuur van het programma is opgebouwd volgens leerlijnen en legt verbanden tussen de bestudeerde studiedomeinen. Het programma beslaat de volgende studiedomeinen: Algemene Economie (18 ECTS), Kwantitatieve methoden (24 ECTS), Bedrijfskunde (24 ECTS), Economisch beleid (60 ECTS), Informatietechnologie en beleidsinformatica (3 ECTS), Verbredende humane wetenschappen (24 ECTS), Zakelijke communicatie (18 ECTS) en Vrije keuzeruimte (9 ECTS). De bachelorproef (12 ECTS) vormt het sluitstuk van de bachelor TEW EB. De bachelorproef krijgt vorm in het seminarie 'Economisch Beleid' en bestaat uit een sequentie van 6 taken die doorheen de opleiding gedocumenteerd worden in een portfolio.

Master TEW EB

Het masterprogramma TEW EB telt 60 ECTS. Het programma omvat de volgende componenten: Economisch Beleid (27 ECTS), Kwantitatieve methoden (6 ECTS), Verbredende humane Wetenschappen (3 ECTS) en Vrije Keuzeruimte (24 ECTS). Binnen de component 'Economisch Beleid' neemt de masterproef een ruimte van 15 ECTS in.

Master AES EP

Het Engelstalig masterprogramma AES EP telt 60 ECTS. Het programma omvat de volgende componenten: Economisch Beleid (12 ECTS), Kwantitatieve methoden (6 ECTS), Verbredende humane Wetenschappen (3 ECTS), de masterproef (15 ECTS) en Vrije Keuzeruimte (24 ECTS).

De eerste bachelor is identiek voor de opleidingen Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en Toegepaste Economische Wetenschappen: Bedrijfskunde. De keuze voor de specifieke richting wordt gemaakt in de tweede bachelor.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de Bachelor TEW EB, van de Master TEW EB en van de Master AES EP als voldoende.

De commissie is van oordeel dat het bachelorprogramma TEW EB een adequate concretisering is van de eindkwalificaties van de opleiding, voor wat betreft het niveau en de oriëntatie en de (impliciete) domeinspecifieke doelstellingen. De opleidingsonderdelen in het bachelorprogramma geven daarmee een adequate invulling aan de focus op economisch beleid die het programma beoogt. Zij herhaalt hier wel haar advies, om eerder in de opleiding elementen van het economisch beleid in te roosteren in het programma, en dus reeds in het eerste programmajaar economisch beleid aan te bieden.

De commissie is van oordeel dat de masteropleidingen TEW EB en AES EP op een voldoende wijze een concrete invulling geven aan de impliciete domeinspecifieke doelstellingen van de opleidingen en aldus de focus op economisch beleid op adequate wijze vertalen in de masterprogramma's. De commissie meent wel dat 'Game Theory' als verplicht opleidingsonderdeel dient aangeboden te worden in de masterprogramma's TEW EB en AES EP.

De commissie stelt vast dat de drie opleidingen op een inzichtelijke wijze de koppeling tussen de kerncompetenties en de opleidingsonderdelen (en hun leerinhouden en leervormen) hebben weergegeven door middel van concordantietabellen. De studiewijzer van de opleidingsonderdelen (waarvan de kwaliteit sterk varieert voor de verschillende opleidingsonderdelen) biedt de studenten niet altijd de mogelijkheid om een duidelijk beeld te krijgen van wat er van hen verwacht wordt. De vertaling van de eindkwalificaties in leerdoelen voor de diverse opleidingsonderdelen in de drie programma's dient nog te gebeuren. Dit werd ook erkend door de AACSB accreditatie.

Er is in alle opleidingen aandacht voor discipline-overschrijdende elementen: tussen wiskunde en statistiek, economie en andere humane wetenschappen (sociologie en politieke wetenschappen) in de bachelor en tussen economie, filosofie en global issues in de masteropleidingen.

De commissie is van oordeel dat, wanneer de bachelor meer beleefd zou worden als een volledig zelfstandige academische opleiding (terwijl nu in de Vlaamse context vaak gedacht wordt in termen van voorbereiding op de er logisch op aansluitende master) de bachelor een sluitstuk behoeft aan het eind van de derde bachelor. In een bachelorproef zou een student via een (in principe) individueel werkstuk over een (in principe) zelf gekozen onderwerp moeten kunnen laten zien dat hij/zij de eindtermen gehaald heeft en de beoogde competenties verworven heeft. De commissie meent aldus – in het kader van het verbeterperspectief – dat een formele bachelorproef, ingericht als afzonderlijk opleidingsonderdeel, en geflankeerd door een seminarie met een hoog integratief karakter, een goed sluitstuk zou vormen voor de bachelor en overwogen dient te worden. De commissie herkent hiervan in het huidige bachelorprogramma, met name in het seminarie *'Seminarie Economisch Beleid'* en het *'Bachelor's project: Current issues in economic policy'* – een eerste vorm.

Er is adequate aandacht voor de internationale dimensie in de opleidingen in het curriculum en onder meer ook door de aandacht voor 'internationalisation at home' en door het promoten van studentenuitwisseling met partneruniversiteiten (in de derde bachelor of in de eerste master).

De commissie besluit dat de inhoud van het bachelorprogramma de studenten de mogelijkheid biedt om de beoogde kerncompetenties te bereiken. Met uitzondering van het domein *'micro-economie'* en het niet verplicht karakter van *'public finance'*, bieden de masteropleidingen de studenten overall goede mogelijkheden om de kerncompetenties te bereiken.

De commissie merkt op dat in het kader van de taalwetgeving de UA actief heeft ingezet op twee taal-equivalente opleidingen (master TEW EB en master AES EP), waardoor de opleidingen binnen het wettelijk kader opereren, maar ook de mogelijkheid aanbieden om de master in de Engelse taal te volgen. Zij is van oordeel dat dit een goede zet is met het oog op de toekomst.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' voor de Bachelor TEW EB, voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling in de bachelor als adequaat. Ook in de masters is er voldoende aandacht voor kennisontwikkeling op een gevorderd niveau. De programma's sluiten goed aan bij recente ontwikkelingen, onder meer door de seminaries in de masteropleidingen en de bespreking van deze ontwikkelingen in de opleidingsonderdelen in de bachelor.

De onderzoeksgebondenheid van het onderwijs komt vooral tot uiting in de masteropleidingen, maar wordt al ingezet in de bachelor. Volgens de commissie sluiten de programma's vrij goed aan bij de actuele beroepspraktijk. De programma's dekken een groot aantal professionele competenties af die progressief van in de bachelor tot in de masters worden opgebouwd. De faculteit erkent dit element desalniettemin toch nog steeds als een werkpunt, wat blijkt uit de SWOT analyse en ook de studenten vragen om meer professionele elementen in de opleidingen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De commissie vindt de verticale en horizontale opbouw van de programma's logisch en goed doordacht. De verschillende studiedomeinen van de bachelor TEW EB komen erin aan bod. Ook voor de masteropleidingen stelt de commissie een goede coherentie en samenhang vast, mits bijstelling van het nu keuzekarakter van de domeinen public finance en game theory. (zie facet 2.1).

Globaal kan men stellen dat de bachelor kennisdomeinen op initieel en tussenliggend niveau aanbiedt (in hoofdzaak in het domein van het economisch beleid) die verder verdiept worden in de masters (in diverse domeinen van de algemene economie), conform de impliciete doelstellingen van de opleidingen.

De commissie stelt vast dat de volgtijdelijkheid van de verschillende opleidingsonderdelen en leerlijnen goed bewaakt wordt en de faculteit een in toenemende mate strikter beleid voert op het gebied van het aanvaarten van verwante gevorderde opleidingsonderdelen, indien de student nog geen credit behaalde voor de inleidende opleidingsonderdelen.

De Faculteit TEW van de Universiteit Antwerpen biedt een identiek programma aan in de eerste bachelor voor de studenten TEW Bedrijfskunde en de studenten TEW Economisch Beleid. De commissie verwacht dat de eerste bachelor toch tot op zekere hoogte een selectiejaar is. De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat er in het eerste jaar uitsluitend bedrijfskundige opleidingsonderdelen ingeroosterd zijn, en zij pas in het tweede jaar in aanraking komen met de focus op economisch beleid. De commissie is van oordeel dat er in het curriculum daarvoor meer dan tot op heden het geval is, kennisdomeinen van de economie zouden moeten ingeroosterd worden in de eerste bachelor, waardoor studenten bewuster kunnen kiezen welke richting ze na het eerste jaar willen uitgaan, en op basis van economische kennisinhouden geselecteerd worden in het eerste jaar.

De commissie spoort de opleidingsverantwoordelijken tevens aan om na te gaan of een caleidoscopisch vak opportuur is voor alle eerste fases van de bachelorprogramma's van de Faculteit TEW, dit om alle studenten van de eerste bachelorfase een goede inhoudelijke schets te geven van de verschillende bacheloropleidingen die de faculteit aanbiedt.

Facet 2.4 Studieomvang

De bachelor TEW EB omvatten 180 ECTS. De masteropleidingen TEW EB en AES EP omvatten elk 60 ECTS. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' voor de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De commissie waardeert de inspanningen van de opleidingen om de studietijd regelmatig en systematisch te peilen. Naast de diverse meetmomenten (tijdschrijven, desk research methode, quick scans), worden ook focusgesprekken met de studenten georganiseerd om de studietijd en de studietijdbeleving te bespreken. Uit het zelfevaluatierapport en de gesprek-

ken blijkt dat er geremedieerd wordt indien – op basis van geconsolideerde metingen – de beoogde studietijd afwijkt van de geregistreerde studietijd.

De commissie stelt vast dat voor de verschillende opleidingen bachelor en master TEW EB en de master AES EP de begrote en reële studietijd vrij goed overeenstemmen, dat de opleidingen in hun geheel studeerbaar zijn en dat de werkelijke studietijd bij de norm van 60 ECTS per jaar aansluit. De opleidingen houden de vinger aan de pols om de verdeling van de studielast over de verschillende semesters te bewaken. De responsgraad is desalniettemin een punt van zorg.

Wat betreft studie-belemmerende factoren meent de commissie dat de opleiding zinvolle initiatieven heeft uitgewerkt om de hiaten in de voorkennis van de bachelorstudenten te helpen wegwerken (via Blackboard, zelfstudiepakketten wiskunde en facultatieve bijspijkersessies tijdens het semester, het signaleren van drempelopleidingsonderdelen). In de masteropleidingen behoeft vooral de timing van het indienen van de masterproef extra aandacht. Daartoe werden extra contactmomenten verplicht gesteld en wordt naast een product- ook een procesevaluatie uitgevoerd. De commissie meent dat de nieuw ingezette verfijning van de eisen betreffende de masterproef een goede evolutie is.

In het kader van het verbeterperspectief meent de commissie dat de studenten sneller op de hoogte moeten gebracht worden van mogelijke remediëringsacties, een element van transparantie, dat de responsgraad van de studietijdmetingen zou kunnen opkrikken.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet ‘afstemming tussen vormgeving en inhoud’ van de Bachelor TEW EB als goed en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De commissie heeft tijdens het bezoek het studiemateriaal bestudeerd en de referentiewerken en readers ingekeken en is van oordeel dat deze een adequaat niveau hebben in de bachelor en in de masters. Zij begrijpt de Vlaamse traditie betreffende het zelf schrijven van een syllabus niet volledig terwijl er prachtige handboeken op de markt zijn. De commissie heeft evenwel geen probleem met de kwaliteit van de syllabi. De docenten gaven aan dat door de gangbare praktijk van het gebruik van Nederlandstalige handboeken in het eerste jaar, de meeste docenten ervoor opteren om een eigen syllabus te schrijven en de studenten dit sterk waarderen.

De commissie is van oordeel dat in de bachelor TEW EB het hele spectrum van werkvormen op een uiterst zorgzame wijze wordt ingezet en dat de keuze van de werkvormen aansluit bij de beoogde doelstellingen. Interactieve en activerende leervormen flankeren de klassieke hoorcolleges en worden in toenemende mate ingezet doorheen de bachelor. De commissie waardeert in het bijzonder de specifieke aandacht voor de vaardigheden doorheen de bachelorjaren en stelt vast dat deze door middel van onderscheiden ijkpunten aangeleerd worden en uitmonden in de bachelorproef (in het domein van het Economisch Beleid). De bachelorproef is bij uitstek een element van integratie dat doorheen de hele bachelor wordt opgebouwd. De studenten leren progressief om ongestructureerde problemen te herleiden tot concrete onderzoeksvragen en een vraagstuk van economisch beleid te analyseren en mogelijke beleidsopties voor te stellen. De commissie is van oordeel dat dit een goede eerste benadering is van een heuse bachelorproef, die zij ziet als een formeel afzonderlijk opleidingsonderdeel, geflankeerd door een seminarie met een hoog integratief karakter, als sluitstuk voor de bachelor.

In de master TEW EB en de master AES EP worden hoofdzakelijk de volgende werkvormen gebruikt: hoor- en werkcolleges, begeleide zelfstudie, het gebruik van cases en vormen van blended learning. Daarbij wordt gestreefd naar een optimale afstemming tussen de vooropgestelde competenties en doelen en de gekozen onderwijsvorm. Deze afstemming wordt ook meegenomen bij de evaluatie van het opleidingsonderdeel. In de masters stelt de commissie – haar inziens – nog te weinig elementen van interactie vast tussen de studenten onderling en tussen de studenten en de docenten. Er worden relatief weinig taken gegeven en er zijn nog te weinig seminars. Het ‘research seminar’ is nochtans een goed voorbeeld van een duidelijke integratieve benadering.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet ‘beoordeling en toetsing’ van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De commissie meent dat de beoordeling en toetsing in alle opleidingen in voldoende mate gericht is op de realisatie van de doelstellingen. De steekproef examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. Ze waardeert de variatie aan evaluatievormen, maar stelt vast dat het inzetten van examenvormen voor het toetsen van gelijkaardige doelstellingen vrij heterogeen is.

De organisatie van de evaluaties verloopt vlot en de evaluatieprocedures zijn transparant. Over het algemeen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ze kunnen tevens ook regelmatig feedback krijgen over hun evaluatie en resultaten.

De commissie is van oordeel dat peer controle van de examens voor de hele opleiding (eventueel door een didactisch team uitgevoerd) een goed element zou zijn om een gezamenlijk toetsbeleid uit te werken. Op dit ogenblik gebeurt de niveaubepaling van de examens indirect door de concordantiematrix maar de commissie meent, als verbeterpunt, dat een overkoepelend competentiegericht beoordelings- en toetsbeleid dat nog dient ontworpen te worden hierbij kan helpen.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 15 ECTS, waarmee voldaan wordt aan de decretale eisen.

De studenten moeten in hun masterproef aantonen dat ze hun verworven competenties zelfstandig kunnen inzetten in een specifieke topic van economisch beleid. De masterproef, het sluitstuk van de opleidingen, bestaat – volgens het zelfevaluatie rapport – uit een kritisch onderzoek, gegrondvest op een theoretische basis. *“De masterproef is aldus een zelfstandig wetenschappelijk werk, waarmee de student getuigt van zijn grondige kennis van de grondslagen, de structuren en de methodiek van het economisch beleid.”* De timing van de masterproef wordt bewaakt door verschillende contactmomenten en wordt gedocumenteerd in een portfolio.

De studenten kiezen hun scriptieonderwerp uit een lijst van onderwerpen, die toegelicht worden tijdens een facultaire informatiesessie aan het eind van de derde bachelor. Bij de aanvang van de master wordt er een nieuwe lijst gepubliceerd voor studenten die eerder nog geen keuze maakten (vb. studenten die een tweede examenzittijd hadden of buitenlandse diploma-studenten van de master AES EP). Studenten kunnen ook zelf een onderwerp voorstellen, in overleg met een promotor.

Voor het uitwerken van de masterproef dienen de studenten te steunen op de competenties die zij tijdens het opleidingsonderdeel 'Wetenschappelijk Economisch Werk' (of een gelijkaardig vak, aan een andere instelling) en bij de bachelorproef verworven hebben.

De begeleiding is intensief en goed georganiseerd en benut een aantal ankermomenten om het proces van het schrijven van de masterproef te bewaken. De studenten lichten hun scriptie mondeling toe voor een jury. De evaluatiecriteria zijn helder omschreven en bekend bij de studenten.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen in voorbereiding op en tijdens het bezoek. Zij stelt een variatie vast in de kwaliteit van de masterproeven. Over het algemeen is zij van oordeel dat de masterproeven wel voldoende analytisch en synthetisch, probleemoplossend en kritisch-reflecterend zijn. Toch is zij de mening toegedaan dat in het bijzonder de onderzoeksingesteldheid van de student zelf niet altijd even sterk belicht wordt in de masterproef. De opleidingsverantwoordelijken erkennen deze vaststelling en lichten tijdens de gesprekken het verijnde beleid betreffende de begeleiding en evaluatie voor de masterproef toe. De commissie is van oordeel dat dit een duidelijke kwalitatieve versterking is van de vorige procedure en beveelt de opleidingsverantwoordelijken warm aan om de ingeslagen weg voort te zetten, om de timing te bewaken en de heterogeniteit in de omvang van de masterproef, in de beoordeling en van de kwaliteit van de masterproeven te verminderen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' voor de Bachelor TEW EB, voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De toelatingsvoorwaarden voor de bachelor TEW EB zijn de generieke criteria die in het Vlaams hoger onderwijs worden toegepast voor bijna alle opleidingen. Dit betekent dat studenten moeten beschikken over:

- een diploma secundair onderwijs;
- of een diploma hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan;
- of een diploma hoger onderwijs voor sociale promotie (met uitzondering van het getuigschrift van pedagogische bekwaamheid);
- of een diploma of getuigschrift dat als gelijkwaardig wordt erkend.

De bachelor TEW EB geeft rechtstreeks toegang tot de masteropleidingen TEW EB en AES EP. Andere academische bachelors volgen een voorbereidingsprogramma. De bachelors TEW EB zijn goed voorbereid om de masteropleidingen aan te vatten en met succes te vervolledigen.

De Board of Admission behandelt de aanvragen en adviseert de Commissie Bijzondere Inschrijvingen van de faculteit.

De commissie is van oordeel dat alle programma's qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Jaarlijks schrijven zich gemiddeld (over de laatste 5 jaar) 18 generatiestudenten in voor de Bachelor TEW EB. Het merendeel van de abiturienten komt uit een ASO richting in het secundair onderwijs met minimaal 4 uur wiskunde per week. De instroom in de master TEW EB is stelselmatig gestegen over de laatste jaren van 8 tot 16 studenten. De master AES EP heeft tot nog toe een stabiele instroom van 10 inschrijvingen per jaar.

De commissie is van oordeel dat deze cijfers bijzonder laag zijn en de toekomstbestendigheid van de bachelor en de master TEW EB hierdoor onder druk staat. Zij volgt tot op zekere hoogte de verklaring van de programma-verantwoordelijken dat het de meeste schoolverlaters ontbreekt aan het wild enthousiasme om de zuivere economisch wetenschappelijke studie aan te vangen. Toch is de commissie van oordeel dat er, gezien de geringe studentenaantallen, een duidelijk plan van aanpak vereist is. Zij acht een duidelijk domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding, gelet op het specifieke karakter van de opleiding, hiervoor bijzonder nuttig.

De commissie stelt vast dat de bacheloropleiding geen specifieke voorselectie kan houden op basis van de profielen van de studenten uit het secundair onderwijs. De commissie meent dat de leeromgeving Blackboard hiervoor mogelijkheden biedt om eventueel zelfstudiepakketten aan te bieden aan de instromende studenten en zij ziet goede initiatieven om studenten te helpen hun wiskunde kennis bij te spijkeren, door modules en zelftoetsen.

De commissie beoordeelt de toelatingsvoorwaarden voor de master adequaat, maar stelt vast dat de opleidingen geen eigen eisen kunnen stellen aan de instroom van Erasmusstudenten. Dit levert toch een heterogene studentengroep op in de master AES EP, wat doceren aan deze groep stu-

denten niet vereenvoudigt. De commissie adviseert, in het kader van het verbeterperspectief, om aan de toelatingsvoorwaarden voor Erasmusstudenten, die op het niveau van de instelling geregeld kunnen worden, duidelijke aandacht te besteden, teneinde het minimumniveau in de master AES EP strikt te bewaken.

Op basis van de gesprekken stelt de commissie vast dat het niveau (wiskunde of taalkennis) van de instromende Erasmusstudent niet steeds aan de maat is en dit resulteert in spanningen in de studentengroepen. De opleidingsverantwoordelijken lichtten toe dat zij menen weinig in handen te hebben om hieraan eigen eisen te stellen. De commissie meent dat het niveau van de instromende studenten een sterke bepalende factor is voor de wijze waarop het onderwijs gegeven wordt en zij is van oordeel dat de opleidingen er baat bij zouden hebben bij een nauwkeuriger screening van de taal- en wiskundevoorkennis van de instromende Erasmusstudenten (vb. door een GMAT-score en TOEFL-test). Verder kan er ook gedacht worden om duidelijker afspraken te maken met de partneruniversiteiten betreffende de voorkennis van de instromende internationale studenten.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als voldoende voor de Master Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft finaal een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als voldoende voor de Master of Applied Economic Sciences: Economic Policy en heeft finaal een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 PERSONEEL

Het onderwijs wordt in grote mate gedragen door de Faculteit TEW. In 2008 voerde de UA een nieuw allocatiemodel in wat voor de Faculteit TEW een grote besparingsoperatie (30% op haar personeelsbudget) met zich mee bracht. De taakbelasting voor alle TEW personeelsleden steeg daardoor. Een ZAP lid heeft nu doorgaans een onderwijsbelasting van 24 ECTS op jaarbasis. Het zelfstandig academisch personeel (ZAP) is verantwoordelijk voor het onderwijs. AAP leden worden toegewezen op basis van de groepen studenten (0,1 FTE AAP per 40 bachelorstudenten en 0,1 TFE AAP per 20 masterstudenten voor elk opleidingsonderdeel).

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP-leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' voor de Bachelor TEW EB als goed, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De commissie is zeer positief over de deskundigheid van het onderwijzend personeel van de bachelor en dit zowel op onderwijskundig en didactisch vlak als vakinhoudelijk. Ook de technische, administratieve en organisatorische deskundigheid van het personeel is prima. De commissie heeft tot genoegen vastgesteld dat de staf bestaat uit enthousiaste deskundigen die deze kennis met toewijding op de studenten over weten te brengen. De studenten en alumni waarderen het engagement van hun lesgevers. De commissie waardeert de grote betrokkenheid van het academisch personeel bij zijn onderwijsopdracht.

De commissie stelt vast dat de masteropleidingen geen experts in huis hebben om de kernvakken 'macro-economie' en 'econometrie' te doceren. De docenten die op dit ogenblik de onderwijsopdrachten macro-economie en econometrie vervullen en de vakken doceren, hebben bijgevolg ook niet de internationale uitstraling die men zou verwachten, op basis van de ambitie die de opleidingen en de Faculteit TEW op dit vlak aspireren. De commissie is bijgevolg eerder kritisch over het facet 'kwaliteit van de staf' voor het docentencorps dat de masteropleidingen aanbiedt, alsook

voor de correcte opvolging van de stafleden die nu lesgeven in de masterprogramma's. Dit betekent niet dat de huidige docenten niet het beste van zichzelf geven om hun taak uit te voeren. Maar dit betekent wel dat zij onderwijs verlenen ten voorlopige titel in domeinen die niet rechtstreeks aansluiten bij hun eigen onderzoeksdiscipline en daardoor eigenlijk zelfs een hypotheek nemen op hun eigen onderzoekscarrière. De commissie meent dus ten stelligste dat – met het oog op de toekomst – nieuwe kern-docenten dienen te worden aangetrokken voor deze domeinen, voor wie deze kerndisciplines behoren tot de essentie van hun academische activiteiten. Dat dit een proces van lange adem is, na de fusie en besparingsoperatie van de Faculteit TEW is begrijpelijk, maar de commissie dringt erop aan dat deze 'inhaalbeweging' weldegelijk wordt uitgevoerd. De commissie wijst er op dat in de tussentijd een kleine groep docenten alle kernvakken dient te verzorgen, wat deze groep kwetsbaar maakt. De commissie wijst om die reden, de score 'voldoende' toe aan dit facet voor de masteropleidingen.

Er is een behoorlijk aanbod van onderwijsprofessionaliseringssessies, georganiseerd door ECHO (ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs). Deelname aan deze sessies is echter nog te vrijblijvend en het is, aldus de commissie, niet aangetoond dat deze sessies een geconsolideerde toegevoegde waarde hebben voor de docenten en voor hun onderwijs. De commissie meent dat er dringend een coherente visie moet ontwikkeld worden betreffende de onderwijsprofessionalisering van het academisch personeel.

Uit de gesprekken met alle geledingen van het academisch personeel is gebleken dat de onderzoeksvereisten hoog liggen, maar niet onverzoenbaar zijn met de onderwijstaken. De commissie stelt dus ook vast dat er weinig ruimte is binnen het beperkte kader van het ZAP om sabbatsjaren te faciliteren tenzij een docent beroep doet op de mogelijkheid tot vrijstelling die door de faculteit wordt georganiseerd, en waarbij een collega docent het takenpakket overneemt.

De commissie stelt verder in het kader van het verbeterperspectief vast dat er slechts een geringe mobiliteit van assistenten en van docenten is, zodat er weinig externe input komt in de vakgroep die een alternatieve visie of aanpak kan bewerkstelligen. Zij stelt dan ook vast dat het palet aan stafleden aan de betrokken onderzoeksgroepen en betrokken bij de bachelor en master TEW EB en AES EP niet sterk internationaal is.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' voor de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en vindt de onderzoeksdeskundigheden van goed niveau en de output aan de maat. Het onderzoek wordt – progressief doorheen de bachelor, maar vooral in de masters – regelmatig teruggekoppeld in het onderwijs. Het academisch personeel beschikt over voldoende deskundigheden in de specifieke of verwante domeinen van de door hen gedoeerde onderwerpen (zie facet 3.1) en zij onderhouden goede internationale contacten met vakgenoten. Op zeer regelmatige basis doceren gastdocenten en -sprekers in de programma's.

Wat betreft het kennisdomein van het 'economisch beleid' op zich, meent de commissie dat de opleidingen de nodige expertise in huis hebben, voor de bredere kadering van de opleiding binnen de discipline van de economische wetenschappen zijn niet alle functionele domeinen goed afgedekt.

De commissie merkt wel op dat er in de bachelor TEW EB nogal sterk wordt ingezet op praktijkassistenten om de kennis in de hoofden van de studenten te verankeren. In de masters worden dan weer vaak AAP leden ingezet om papers en vooral ook masterproeven te beoordelen. De commissie heeft waardering voor de inzet en expertise van deze personeelscategorieën, maar zij heeft wel enige reserve ten aanzien van de inbreng van het wetenschappelijk onderzoek in het onderwijs door deze groepen lesgevers. De commissie adviseert daarom om, van zodra de krapte in het docentenkorps kan aangepakt worden, ook de inzet van de praktijkassistenten en AAP-leden te herbekijken.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

Het zelfevaluatierapport geeft een schets van de aantallen ZAP in Full Time Equivalenten (FTE) voor de opleidingen BA TEW EB, MA TEW EB en MA AES EP. De bacheloropleiding TEW EB telt 28 docenten, belast met onderwijs (24,55 FTE ZAP) binnen de Universiteit Antwerpen. De personeelsomkadering voor de bachelor TEW EB bedraagt 7,85 FTE. De personeelsomkadering

voor de masteropleidingen bedraagt 2,61 FTE. De ZAP leden worden voor hun onderwijsopdracht bijgestaan door 10,80 FTE ondersteunend academisch personeel (AAP en BAP).

De commissie komt voor alle opleidingen Economische Wetenschappen tot de conclusie dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen. Er is geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding, omdat de staf ook in de andere programma's Economische Wetenschappen aan de Faculteit TEW en toeleverend aan de andere faculteiten diverse onderwijsopdrachten opneemt.

De commissie stelt in de feiten, op basis van haar studie van de stukken en de gesprekken vast dat het aantal docenten (ZAP) toereikend is.

Een belangrijk getal om de belasting van de docenten in te schatten is de onderwijsbelasting per jaar, voor een voltijdse aanstelling. Deze bedraagt aan de UA in de regel 24 ECTS op jaarbasis. De commissie drukt haar bezorgdheid uit voor dit hoog aantal ECTS (in de regel 4 jaarvakken) die per docent gerealiseerd worden. De voornaamste reden is dat er hierdoor té weinig onderzoekstijd overblijft voor de staf.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsbelasting, die – volgens internationale normen – vrij hoog te noemen is, omlaag moet. Daarvoor is een dringende uitbreiding van de staf vereist.

De druk op de huidige staf – die zich door hun engagement en inzet garant stellen voor het onderwijs en het onderzoek aan de Faculteit TEW – heeft voor gevolg dat er weinig tot geen kansen zijn voor systematische onderwijsvernieuwing en er daarenboven weinig arbeidsplaatsen te benutten zijn om de expertise van het huidige docentenkorps uit te breiden en te versterken.

De commissie stelt vast dat er een hoge werkdruk heerst bij docenten en assistenten. Zij is van oordeel dat de cijfers voor de bachelor aan de maat zijn, en een toereikende omkadering garanderen voor deze opleiding. Voor wat betreft de masteropleidingen is de commissie van oordeel dat de omringing absoluut minimaal, maar gegeven de inzet van de docenten, nipt voldoende is. Gegeven het verleden van een noodwendige fusie, en de daaruit voortvloeiende druk op de middelen, begrijpt de commissie dat het zittend personeel niet op slag en stoot vervangen of omgeruild

kan worden voor experts die perfect aansluiten bij de kerndisciplines van de ingerichte opleidingen. Besparing betekent wellicht dat ook in de functionele domeinen niet altijd de volledige dekking van de expertises gegarandeerd kan worden. De commissie is er tijdens de gesprekken van overtuigd geworden dat ook de decaan en de opleidingsverantwoordelijken zich terdege bewust zijn van deze beperkingen en zij richt zich dan ook tot de rectorale overheid met de dringende suggestie om op korte termijn de vereiste uitbreiding van de kernexpertises te faciliteren, met het oog op de borging van de kwaliteit van de opleidingen op middellange en lange termijn.

De commissie omschrijft de leeftijdsstructuur van het personeelsbestand als redelijk evenredig verdeeld over de verschillende leeftijdscategorieën maar stipt aan dat de man/vrouw verhouding onder het docentenkorps sterk doorslaat in het voordeel van de mannelijke collega's, terwijl dit voor de praktijkassistenten tegenovergesteld is. De UA voert een gelijkemansbeleid, is zich bewust van het onevenwicht en werkt daaraan, in de mate van het mogelijke.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende voor de Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Master Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Master Applied Economic Sciences Economic Policy en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet ‘materiële voorzieningen’ van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als goed.

De Faculteit TEW bevindt zich op de Stadscampus van de UA. De campus ligt in de binnenstad van Antwerpen en is vlot bereikbaar met de fiets en met het openbaar vervoer. De commissie heeft de Stadscampus van de UA bezocht. De commissie omschrijft de voorzieningen als indrukwekkend en ze omschrijft de unieke locatie als een grote troef voor de opleidingen. De Stadscampus is aldus een aangename leeromgeving voor de studenten.

De commissie is tevreden over het aantal en over de uitrusting van de onderwijsruimten. Deze zijn goed ingericht om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. De elektronische collectie is goed. De bibliotheek wordt (meer en meer) aangewend als studieruimte, wat soms tot plaatsgebrek leidt. Het bibliotheekbeleid is mee met de tijd. De bibliotheek biedt de studenten de mogelijkheid om in groep te werken. Er is ook draadloze toegang voorzien tot het Internet.

BLACKBOARD, de elektronische leeromgeving van de UA, biedt de studenten de nodige ondersteuning en wordt voor diverse opleidingsonderdelen benut als onderwijsondersteuningsmiddel.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet ‘studiebegeleiding’ van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als goed.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de UA en aan de Faculteit TEW wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding. Het Studenten Informatiepunt STIP is het centrale aanspreekpunt en er wordt goed doorverwezen naar de juiste dienst.

Wat de informatievoorziening betreft, wordt er getracht om abiturienten, door informatiedagen en infobrochures, goed te informeren. De UA en Faculteit TEW nemen deel aan SID-in's, een aantal bachelor- en masterbeurzen in Nederland en de EU studies fair in Brussel. De Faculteit organiseert ook open lesdagen voor de studenten uit het secundair onderwijs.

Betreffende de vereiste voorkennis wiskunde trachten de opleidingen tijdens de informatiemomenten correcte informatie te geven aan abiturienten en gegeven zijn of haar specifieke vooropleiding, voldoende aandacht te besteden aan moeilijkheden, maar ook aan mogelijke valkuilen voor de student. Studenten worden voor het remediëren van hun voorkennis wiskunde verwezen naar het online zelfstudiepakket wiskunde, dat door de faculteit TEW ontworpen werd.

Wat de studietrajectbegeleiding betreft is er op universitair niveau de Dienst Studieadvies en Studentenbegeleiding. Deze dienst organiseert allerlei trainingen en richt zich daarnaast op studenten met fysieke beperkingen of psychische problemen. Op facultair niveau is er een studietrajectbegeleider aangesteld, die instaat voor bijvoorbeeld het adviseren van studenten over hun traject, het beoordelen van de geïndividualiseerde trajecten, het ondersteunen van de studenten bij heroriëntatie, en het bewaken van studievoortgang. Sinds kort zijn er ook procedures uitgewerkt voor de bewaking van de studievoortgang voor die studenten die minder dan de helft van de opgenomen studiepunten realiseren. De commissie meent dat deze initiatieven een goed gegeven zijn, gelet op een reële kans op studieuurverlenging in een geflexibiliseerde onderwijsruimte.

Opleidings specifieke ondersteuning, voorafgaand aan de studies, wordt voorzien door onder meer een voorbereidingspakket wiskunde. Voor vele opleidingsonderdelen in de bachelorfasen worden er werkcolleges ingelast. De commissie waardeert dat de docenten en assistenten gemakkelijk aanspreekbaar zijn.

Een eerste aanspreekpunt is de ombudspersoon bij studie (of examen)-gerelateerde problemen. De commissie is van oordeel dat de ombudsfunctie goed functioneert.

Daarnaast voorziet de Faculteit TEW ook in uitstroombegeleiding, bv. in voorlichting op de arbeidsmarkt, onder meer door de dienst Studieadvies en Studiebegeleiding. Deze dienst organiseert onder meer sollicitatietrainingen en loopbaanoriëntatie gesprekken met uitstromende studenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening zeer goed georganiseerd zijn en afdoende afgestemd zijn op de studievoortgang. De studenten weten hun weg te vinden, hun vragen worden efficiënt en effectief geadresseerd, doorverwezen en behandeld.

De commissie is wel van oordeel dat de trajectbegeleider zéér intens bevraagd wordt, en zij geeft de Faculteit TEW in overweging om de personeelsomkadering voor trajectbegeleiding uit te breiden.

Daarnaast zijn ook de facultaire medewerkers inzake internationalisering zeer actief op het vlak van het ordenen en behandelen van de veelheid aan internationale uitwisselingsmodaliteiten. De commissie kreeg tijdens de gesprekken de indruk dat ook deze dienst bijzonder krap bemeten is in aantal medewerkers om de klus te klaren.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Master of Science in Applied Economic Sciences: Economic Policy en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Het zelfevaluatierapport stelt dat de UA de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs als twee onlosmakelijk verbonden beleidsdomeinen beschouwt. Zowel op het niveau van de instelling, als op dat van de faculteit worden tal van acties ondernomen.

Tal van organen zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling, implementatie en opvolging van de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs. Op niveau van de instelling is er de Onderwijsraad, het Departement Onderwijs en de Werkgroep Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (WIKO). Op facultair niveau spelen de Onderwijsbeleidsgroep, de Adviesraad, de Onderwijscommissie en de CIKO (Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs) een cruciale rol. Er is voor heel de faculteit slechts één Onderwijscommissie (afgekort de OWC TEW), dit omwille van de synergie tussen de verschillende programma's op bachelor- en masterniveau. Op opleidingsniveau zijn de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs op een meer informele wijze gestructureerd.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de UA focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen, quick scans en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. De Faculteit TEW maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers, en identificeert drempel-opleidingsonderdelen. Ad hoc bevragingen, zoals alumni- enquêtes, vinden regelmatig plaats. Een systeem om op een systematische wijze na te gaan of de studenten de beoogde kerncompetenties effectief en efficiënt verwerven is in de maak.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde beleid voor kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs als adequaat. De commissie stelde vast dat de opleidingen de kwaliteitszorg (en in mindere mate) de innovatie van het onderwijs ernstig nemen en het uitgestippelde beleid consequent opvolgen. Een echte synergie tussen beide beleidsdomeinen is er – volgens de commissie – echter nog niet.

De visitatiecommissie vindt dat er een degelijk bevragingssysteem in voege is, dat de programma's en opleidingsonderdelen periodiek evalueert, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. Een zorgpunt is de lage respons op deze bevragingen.

De commissie merkte tijdens het bezoek op dat het academisch personeel de zorg voor onderwijs permanent wil opnemen, getuige hiervan de kwaliteitsvolle en zelfkritische, genuanceerde en complete zelfevaluatierapport.

ten die naar aanleiding van deze visitatie werden opgesteld. De gesprekken tijdens de bezoeken leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie-rapport en de stukken die ter inzage lagen.

De commissie vraagt de opleidingen om – in het kader van het verbeterperspectief – na te gaan hoe ze de respons op de evaluaties kunnen vergroten en het systeem van bevragingen meer toe kunnen spitsen op de curricula. Zij beveelt de opleidingsverantwoordelijken verder ook aan om meer communicatie en een grotere openheid betreffende de resultaten van de evaluaties te bewerkstelligen.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie-rapport zinvolle informatie ter beschikking stelde van de commissie om zich een initieel beeld te vormen van de kwaliteit en managementstructuren van de opleiding. De gesprekken tijdens de bezoeken leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie-rapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als goed.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties (zowel de interne als externe) goed en snel opgevolgd worden. De interne evaluaties geven vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de opleidingsonderdelen (mede door de zogenaamde 'quick scans'), wat finaal doorspeelt op het niveau van het programma.

De commissie stelt vast dat er zeer zorgvuldig, en met succes, werd ingespeeld op de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie en op de aanbevelingen van de AACSB en EPAS peer review teams.

De commissie besluit dat de uitkomsten van de verschillende evaluaties de basis vormen van aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de streefdoelen. Een minpunt blijft dat van de beleidslijnen kwaliteitszorg en innovatie, deze laatste nog niet op volle toeren draait, waardoor bijvoorbeeld het competentiegericht beoordelen en toetsen nog in de kinderschoenen staat.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

De commissie stelt vast dat alle geledingen van het personeel zeer nauw betrokken zijn bij de zorg voor de kwaliteit van de opleidingen. De studenten zijn vertegenwoordigd in de belangrijkste raden en organen en hun inbreng en bemerkingen worden gehoord. Het beroepenveld wordt nauw betrokken bij de borging en verbetering van de kwaliteit van het onderwijs van de Faculteit TEW van de UA. De Adviesraad van de Faculteit speelt een belangrijke rol bij het ontwikkelen en vernieuwen van de curricula. De alumni zijn voornamelijk op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen, via hun contacten met de docenten. Ook de alumni gaven tijdens de gesprekken aan dat zij zich niet betrokken voelen bij de alumniwerking en de relaties eerder op basis van persoonlijke contacten ontstaan en onderhouden worden, maar dat zij een actievere alumniwerking zouden waarderen. De commissie meent aldus dat de betrokkenheid van alle stakeholders aan de maat is.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master of Science in Applied Economic Sciences: Economic Policy en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' voor de Bachelor TEW EB, voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

Op basis van de stukken van de zelfstudie, de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen, de bachelorproef en de overall kwaliteit van de masterproeven, vindt de commissie dat de bachelor TEW EB en de masteropleidingen TEW EB en AES EP de beoogde doelstellingen op adequate wijze weten te realiseren. Er is adequate aandacht voor het ontwikkelen van het analytisch vermogen bij de student. De focus op toepassingen en aandacht voor praktische vaardigheden, alsook voor het ontwikkelen van een academische onderzoekshouding zijn – volgens de commissie – in voldoende mate aanwezig in de opleidingen.

De bachelor TEW EB heeft een goede doorstroommogelijkheid naar de beide masterprogramma's. De bachelorproef in zijn huidige vorm, vormt een aanzet tot een sluitstuk van de bachelor TEW EB en illustreert het gerealiseerde niveau.

De alumni beschrijven de masteropleidingen TEW EB en AES EP als degelijke opleidingen die adequaat voorbereiden op het latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De commissie is positief over de vaardigheden en attitudes van de afgestudeerden. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat alle opleidingen erin slagen het leeuwendeel van de beoogde kerncompetenties te realiseren. Een aantal soft skills zou wel meer aanbod mogen komen in de opleidingen, zo lieten de alumni verstaan.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleidingen een eerder beperkte uitwisseling realiseren in de Nederlandstalige bachelor en master. In de Engelstalige master stromen hoofdzakelijk buitenlandse studenten in, hoewel ook Vlaamse studenten deze opleiding volgen. De opleidingsverantwoordelijken lichtten tijdens de gesprekken de strategie toe, die gericht is op het aan zich binden van internationale docenten, door structurele samenwerkingsverbanden en partnerships, en het uitwerken van bi-diplomerings.

De commissie adviseert om de bachelorproef nog nader te omschrijven als integratieproef in de doelstellingen van de TEW EB programma's.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de Bachelor TEW EB, en voor de Master TEW EB, alsook voor de Master AES EP als voldoende.

Het zelfevaluatie rapport signaleert een matig studierendement bij de generatiestudenten.

Het aantal generatiestudenten (eerste bachelor TEW EB) dat volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg gemiddeld over de laatste 5 jaar tussen 25 en 30%. De groep studenten die minstens 75% van de credits verwierf bedraagt gemiddeld ongeveer 50%. Ongeveer 75% van de bachelorstudenten TEW EB die afstudeerden haalden hun diploma in de voorziene tijd van 3 jaar.

Voor de master TEW EB verwierf gemiddeld over de laatste 3 jaar 75% van de masterstudenten 100% van de opgenomen studiepunten. Omzeggens 88% van de afgestudeerden van de master TEW EB studeerde af in de daartoe voorziene tijd van 1 jaar.

Voor de master AES EP verwierf gemiddeld over de laatste 4 jaar ongeveer 36% van de masterstudenten 100% van de opgenomen studiepunten. Omzeggens 87% van de afgestudeerden van de master TEW EB studeerde af in de daartoe voorziene tijd van 1 jaar.

De commissie beoordeelt de slaagcijfers voor de bachelor als eerder laag en sterk fluctuerend per jaar. De slaagcijfers voor de beide masters beoordeelt zij als eerder goed.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

In het kader van het verbeterperspectief meent de commissie dat de opleidingen een beter zicht dienen te krijgen op de drempels in de beginfase van de bachelor TEW EB (een beleid dat voortbouwt op de detectie en remediëring van drempelopleidingsonderdelen) en op basis van deze bevindingen gerichte maatregelen moeten nemen om de studie-uitval te verkleinen.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master of Applied Science: Economic Policy en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Economisch Beleid voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Applied Science Economic Policy voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Vul de studiewijzers of studiefiches op een meer systematische en consistente manier in, overeenkomstig de resultaten van de concordantiematrix;
- Verduidelijk het profiel van de onderscheiden opleidingen;
- Expliciteer de domeinspecifieke doelstellingen en verwachtingen van het beroepenveld ten aanzien van de programma's en zet deze in bij een gerichte promotie en communicatie over de opleidingen;
- Overweeg een nieuwe naamgeving aan de programma's Bachelor en Master TEW EB, voor een duidelijker en meer heldere communicatie.

Programma

- Vertaal de eindkwalificaties in leerdoelen en/of 'learning outcomes' voor de diverse opleidingsonderdelen;
- Voer de opleidingsonderdelen 'micro-economie' en 'public finance' in als plichtopleidingsonderdelen in het curriculum van de masters;
- Voer een volwaardige formele bachelorproef in als sluitstuk van de bachelor en flankeer het met een seminarie met een hoog integratief karakter;
- Ga na of een caleidoscopisch vak opportuun is voor alle eerste fases van de bachelors van de Faculteit TEW om de studenten hun keuze te laten onderbouwen;

- Ga na of de selectie in de eerste bachelor niet meer op basis van economische opleidingsonderdelen gemaakt kan worden;
- Bewaak de timing van het indienen van de masterproef en verfijn de eisen die eraan gesteld worden;
- Overweeg of het wenselijk is om een stage met een duidelijke probleemoplossende oriëntatie als keuzeopleidingsonderdeel in de 3de bachelor of de master TEW EB in te voeren;
- Vermeerder de elementen van integratie tussen de studenten onderling en tussen de studenten en de docenten;
- Teken een overkoepelend competentiegericht beoordelings- en toetsbeleid uit en overweeg daarbij peer controle van de examens;
- Betrach de onderzoeksingesteldheid van de student beter te belichten in de masterproef. Zet het inmiddels verfijnde beleid op dit vlak verder;
- Probeer meer focus te brengen in de masterproefwerken en bewerkstel lig een verkorting van de masterproeven;
- Verstrenge de controle op de voorkennis (wiskunde en taalkennis) van de Erasmusstudenten bij instroom in de programma's.

Personeel

- Ontwikkel een coherente visie betreffende onderwijsprofessionalise ring van het academisch personeel;
- Bewerkstellig een grotere mobiliteit van assistenten en van docenten;
- Dek alle functionele domeinen van de economische wetenschappen goed af, ten behoeve van een bredere kadering van de opleiding binnen de discipline van de economische wetenschappen;
- Herbekijk het inzetten van praktijkassistenten, als de krapte in het docentenkorps wordt aangepakt;
- Bewerkstellig dat de opleidingen vanuit de academische overheid van de UA gesteund worden in hun ambities; en bepleit de toename van de omringing door de staf voor de opleidingen.

Voorzieningen

- Intensifieer de promotie betreffende de eigenheid van de opleiding TEW Economisch Beleid en zet de onderscheidende karakteristieken ervan nog meer in de verf bij schoolverlaters en hun leerkrachten en CLB-diensten;
- Breid de omringing van de studietrajectbegeleiders uit voor de oplei dingen;
- Breid de omringing van de Dienst Internationale Samenwerking (DIS) uit ten behoeve van een goede screening van de instromende interna tionale studenten.

Interne Kwaliteitszorg

- Verhoog de responsgraad van de bevragingen;
- Spits het systeem van bevragingen meer toe op de curricula;
- Communiceer met meer openheid over de resultaten van de evaluaties aan de belanghebbenden (o.a. de studenten);
- Verhoog de transparantie aangaande de effecten en resultaten van de bevragingen aan studenten, om hun betrokkenheid te verhogen;
- Breng het beleid betreffende onderwijsinnovatie op kruissnelheid (vb. innovatief competentiegericht toetsbeleid);
- Stimuleer en intensifieer de alumniwerking rond de opleiding.

Resultaten

- Omschrijf de bachelorproef nog nader als integratieproef in de doelstellingen van het bachelorprogramma;
- Overweeg hoe het slaagpercentage van de generatiestudenten TEW EB vergroot kan worden;
- Formuleer expliciete streefcijfers en ontwikkel een daarop inhakend beleid betreffende slaagpercentages voor de opleidingen.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Bachelor of Science in de Economische Wetenschappen

Master of Science in de Economische Wetenschappen/

Master of Science in Economics

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master of Science in de Economische Wetenschappen (EW) en de Master of Science in Economics (ME) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven). De visitatiecommissie – cluster Economische Wetenschappen (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 21 tot en met 23 november 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van leermateriaal, examenopgaven en masterproeven. Onderstaande oordelen hebben betrekking op de opleidingen en alle minoren, majoren en leerlijnen, tenzij expliciet anders vermeld in het rapport.

De opleidingen Economische Wetenschappen (EW) worden ingericht door de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) van de KU Leuven. De bachelor EW is een driejarige opleiding (180 ECTS), de masteropleidingen EW en ME zijn eenjarige opleidingen (60 ECTS). Omdat de twee masteropleidingen in essentie inhoudelijk identiek zijn, wordt in het rapport enkel onderscheid gemaakt, waar relevant.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De faculteit FEB wil de economen en bedrijfskundigen voor morgen opleiden. Dit vereist in het onderwijs een sterke aansluiting op wetenschappelijk onderzoek; gedragen door de kennis daarin aanwezig die verder staat dan wat dagelijks in de economie of bedrijfswereld gebeurt. Deze relatie tussen onderzoek en onderwijs is – volgens het zelfevaluatie-rapport – een cruciale schakel in de vorming van (bedrijfs)economen die voldoende gericht zijn op innovatie in het professionele werkveld.

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de drie karakteristieken van de onderwijsvisie van de KU Leuven: het onderzoeksgebaseerd onderwijs, het competentiegericht leren en de student-gecentreerde benadering van het onderwijs, met nadruk op de zelfwerkzaamheid van de student.

Het zelfevaluatie-rapport karakteriseert haar opleidingen economische wetenschappen als verdiepend van aard. Ze hebben als finaliteit hun studenten een op wetenschappelijk onderzoek gebaseerd inzicht bij te brengen in de wijze waarop actoren economische keuzes maken en in de maatschappelijke gevolgen van die keuzes, het analytisch en synthetisch vermogen te ontwikkelen bij de studenten en hen voor te bereiden om op een zelfstandige wijze wetenschappelijk onderzoek uit te voeren.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet ‘niveau en oriëntatie’ van de bachelor EW en voor de masteropleidingen EW en ME als excellent.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleidingen bestudeerd en heeft deze laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen goed uitgewerkt zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. Ze zijn uitgetekend in termen van competenties en eindtermen.

De doelstellingen van de bachelor EW zijn goed gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties. De commissie waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van de samenhang van de verschillende componenten, eigen aan de kerndisciplines van de economische wetenschappen.

De doelstellingen van de masteropleidingen EW en ME beogen volgens de commissie op zeer pertinente wijze de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau. Er is sterke aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de economische wetenschappen en er is adequate aandacht voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes. De commissie is van mening dat het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek voldoende beklemtoond wordt in de doelstellingen.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geledingen van de opleidingen. De commissie is van oordeel dat de doelstellingen en eindtermen van de opleidingen EW en ME een duidelijk profiel geven aan de opleidingen, dat duidelijk gecommuniceerd wordt.

De commissie merkt ook op dat de ECTS-fiches lang niet allemaal even inzichtelijk of volledig ingevuld zijn, en dringt – in het kader van het verbeterperspectief – aan op een remediëring op dit vlak, temeer omdat de ECTS-fiches rechtsgeldige documenten zijn die een leidraad kunnen vormen bij de discussies aangaande de operationalisering van het onderwijs. De commissie wenst echter te benadrukken dat er tussen de ECTS-fiches een aantal duidelijk voorbeeldstellende exemplaren zitten, waar de andere docenten hun fiches aan kunnen spiegelen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de bachelor EW en van de masters EW en ME als excellent.

Het profiel van EW en ME opleidingen is – volgens de commissie – zeer goed doordacht. Zij acht de domeinspecifieke doelstellingen van alle opleidingen conform haar referentiekader. De doelstellingen zijn goed geformuleerd voor de drie onderscheiden majoren. De eindkwalificaties zijn duidelijk ontleend aan de eisen gesteld vanuit de wetenschappelijke discipline en de internationale wetenschapsbeoefening. De commissie waardeert dat de opleidingen voor de domeinspecifieke doelstellingen een internationale benchmarking hebben uitgevoerd. De studenten zijn goed

vertrouwd met de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding en dit vanaf het eerste jaar.

Met het oog op de toekomst adviseert de commissie de opleiding om vooral voor de bachelor EW de vinger aan de pols te houden. Gegeven de snel veranderende wereld en de – in haar visie – weinig proactieve formulering van de doelstellingen, meent de commissie dat de bacheloropleiding een – voor de toekomst – weinig uitdagend ‘algemene economie’ profiel heeft, dat bijstelling verdient.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘doelstellingen’ als excellent voor de Bachelor of Science in de Economische Wetenschappen en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp ‘doelstellingen’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘doelstellingen’ als excellent voor de Master of Science in de Economische Wetenschappen en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp ‘doelstellingen’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘doelstellingen’ als excellent voor de Master of Science in Economics en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp ‘doelstellingen’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatierapport beschrijft de programma's uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Bachelor EW

Het bachelorprogramma EW telt 180 ECTS, 60 per fase. De structuur van het programma voorziet een plicht- en een keuzegedeelte. Het plichtgedeelte (135 ECTS) omvat naast economische en kwantitatieve opleidingsonderdelen, ook opleidingsonderdelen in economische deeldomeinen en een cluster wijsgerige en levensbeschouwelijke reflectie, naast een verplicht seminarie in de drie bachelorjaren. Daarnaast is er ook voor 45 ECTS vrije keuze.

In het eerste bachelorjaar worden een aantal opleidingsonderdelen gemeenschappelijk ingericht voor de opleidingen Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen en Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, maar de programma's verschillen voor wat betreft de kerndisciplines van de onderscheiden opleidingen.

Master EW en Master ME

De masterprogramma's EW en ME tellen elk 60 ECTS. De programma's zijn zeer gelijklopend en hebben een volledige gemeenschappelijke kern die in de Engelse taal gedoceerd wordt. Binnen de opleidingen kan de student kiezen tussen drie opties – majoren genoemd: 'Algemene Economie' (24 ECTS), 'Financial Economics' (36 ECTS) en 'Research in Economics' (36 ECTS). Studenten volgen naast het plichtprogramma (24 ECTS) één major (voor 24 of 36 ECTS) en vervolledigen het programma met 12 of 24 ECTS vrije keuze. De masterproef behoort steeds tot de major.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de bachelor EW en voor de master EW en ME als goed.

Voor de opleidingen werd een gedetailleerde competentiematrix opgesteld, die de relatie tussen de onderscheiden doelstellingen en de individuele opleidingsonderdelen aangeeft.

De commissie is van oordeel dat de programma's een duidelijke concretisering zijn van de eindkwalificaties van de opleidingen, en dit zowel voor wat betreft het niveau, de oriëntatie en domeinspecifieke doelstellingen. De commissie stelt vast dat de opleidingen op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeven tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds. Bij de invoering van de BAMA-structuur heeft de FEB de opleidingen EW en ME geheel opnieuw ingericht en ter voorbereiding van de huidige zelfevaluatie een uitgebreide curriculum-mapping uitgevoerd. Dit proces is nog niet volledig afgerond. De vergelijking van de invulling door de studenten en door de docenten, en de daaruit voortvloeiende aanpassingen van de ECTS-fiches zijn gepland voor het academiejaar 2011-2012.

De commissie is van oordeel dat de programma's EW en ME de studenten goede mogelijkheden bieden om de beoogde doelstellingen te bereiken.

De commissie erkent de basiscomponenten 'micro-economie', 'macro-economie' en 'econometrie' die progressief doorheen de programma's worden opgebouwd. Zij constateert dat deze elementen de kern van de opleidingen in de economische wetenschappen vormen, conform de internationale benchmarking en haar eigen referentiekader. Er is in alle opleidingen ook voldoende aandacht voor discipline-overschrijdende elementen.

De commissie waardeert de vrije keuze ruimte (45 ECTS) in de bachelor, die de student toelaat om het programma, naar eigen interesse, in te vullen. Zij merkt op dat dit een duidelijke zorg vereist door de opleiding om de studenten deze keuze doordacht te doen invullen. De commissie adviseert de opleidingsverantwoordelijken om de studenten hier zeer goed bij te informeren en te begeleiden. Deze taak wordt in het bijzonder opgenomen door de studietrajectbegeleider, maar het finaal programma wordt niet door een hogere instantie goedgekeurd. De commissie vraagt de opleidingsverantwoordelijken om hier de nodige aandacht aan te besteden.

De commissie is van oordeel dat, wanneer de bachelor meer beleefd zou worden als een volledig zelfstandige academische opleiding (terwijl nu in de Vlaamse context vaak gedacht wordt in termen van voorbereiding op de er logisch op aansluitende master) de bachelor een sluitstuk behoeft aan het eind van de derde bachelor. In een bachelorproef zou een student via een (in principe) individueel werkstuk over een (in principe) zelf gekozen onderwerp moeten kunnen laten zien dat hij/zij de eindtermen gehaald heeft en de beoogde bachelorcompetenties verworven heeft. De commissie meent aldus – in het kader van het verbeterperspectief – dat een formele bachelorproef, ingericht als afzonderlijk opleidingsonderdeel, en geflankeerd door een seminarie met een hoog integratief karakter, een goed sluitstuk zou vormen voor de bachelor en overwogen dient te worden.

Binnen de master EW of ME, die zeer gelijklopend zijn en een gezamenlijke kern hebben, zijn er drie onderscheiden trajecten: 'Algemene economie', 'Financial Economics' en 'Research in Economics'. De commissie is van oordeel dat 'financial Economics' en 'Research in Economics' een sterke identiteit hebben (de ene is zeer sterk professioneel gericht, de andere sterk onderzoeksgericht) en dit in het nadeel van het meer algemene profiel van de 'algemene economie'. De commissie stelt vast dat studenten vaak een negatieve keuze voor algemene economie maken, indien zij de andere twee trajecten niet wensen te nemen, eerder dan een positieve keuze voor dit domein.

De commissie verwijst hier naar *facet 2.8*, waarin zij zal toelichten waarom de onderwijsleeractiviteit ‘*Dynamic Methods*’ – in haar visie – het best als afzonderlijk opleidingsonderdeel kan worden aangeboden in het curriculum.

Gegeven de geringe studentenaantallen aan de onderscheiden instellingen, beveelt de commissie de universiteit aan om op Vlaams of op nationaal niveau een symmetrische samenwerking uit te tekenen, tussen de instellingen die een Master in de Economische Wetenschappen aanbieden om gezamenlijk een sterke Research Master in te richten. De commissie meent dat de optie ‘algemene economie’ daardoor nadrukkelijker een eigen gezicht en identiteit zou krijgen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid van het programma’ van de bachelor en van de masters EW en ME als goed.

De commissie is van oordeel dat er zeer goede aandacht is in de programma’s voor kennisontwikkeling, alsook voor het bijbrengen van onderzoeksattitudes en onderzoeksvaardigheden. In de bachelor EW komen deze laatste twee vooral aan bod in het seminarie, dat in de drie programmafases wordt ingericht. Vanaf de eerste bachelor worden studenten geconfronteerd met resultaten van wetenschappelijk onderzoek in diverse opleidingsonderdelen. Het onderzoeksgelateerd karakter van het onderwijs versterkt in de latere jaren van de bachelor en in de master. Vooral daarin komen de studenten effectief in aanraking met (lopend) wetenschappelijk onderzoek. De master EW biedt ook een research traject aan, dat vooral wordt gekozen, in voorbereiding op een later doctoraatsonderzoek.

De opleidingen benutten de hoge kwaliteit van het onderzoek en van de expertises van de staf, die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is zeer sterk gesteund op de onderzoekservaring van de betrokken lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk ‘onderzoeksgebaseerd’ onderwijs, wat duidelijk de signatuur van de instelling uitdraagt.

De bachelor en master EW hebben ook goede aandacht voor kennismaking met de actuele beroepspraktijk, bvb. door het inlassen van toelichtingen door gastsprekers tijdens de lessen, door een vrije stage voor 6 studiepunten.

ten (waarvoor er in de master ruimte is) en door de aandacht voor soft skills (zoals presenteren en rapporteren).

Uit de sterke inzet op onderzoeksvaardigheden in de programma's blijkt ook de signatuur van de KU Leuven als onderzoeksuniversiteit. Dit heeft als nadeel (ook volgens de studenten) dat er minder intensief wordt ingezet op het aanleren van praktische vaardigheden en de opleidingen aldus in mindere mate voorbereiden op de instap in een actuele beroepspraktijk en de soft skills die daarbij horen. Studenten kunnen desalniettemin opteren voor het opnemen van een stage (via een praktijkonderzoek in een bedrijf of instelling of als 'student-aspirant-onderzoeker' bij een van de onderzoekseenheden van de faculteit), wat kan gevaloriseerd worden als keuzevak van 6 ECTS binnen het masterprogramma.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de bachelor en master EW en ME als goed.

De commissie vindt de horizontale en verticale opbouw van de programma's goed. De samenhang van de opleidingen vertoont de nodige coherentie en sequentie. De commissie onderkent in de opbouw van de programma's EW een duidelijke opsplitsing in de functionele domeinen micro-economie, macro-economie en econometrie, op inleidend en tussenliggend niveau in de bachelor en op gevorderd niveau in de master. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport (vooral in de bijlagen) en de gesprekken gedurende het bezoek vast dat er leerlijnen gedefinieerd zijn. Het overleg van de docenten binnen de leerlijnen (micro-economie, macro-economie en econometrie) is op dit ogenblik nog relatief schaars en mag – in de visie van de commissie – geïntensifieerd worden.

Verder adviseert de commissie om de volgtijdelijkheid van de opleidingsonderdelen scherp in het oog te houden, en de mogelijkheden van het bindend studieadvies te benutten om studenten gericht te doen bewegen doorheen de opleiding.

Facet 2.4 Studietoestand

De bacheloropleiding EW omvat 180 ECTS. De masteropleidingen EW en ME omvatten elk 60 ECTS. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' voor de bachelor EW en voor de masters EW en ME als voldoende.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de opleidingen EW en ME intensieve opleidingen zijn maar dat er weinig studiebelemmerende factoren zijn.

De commissie is van oordeel dat de frequentie van de studietijdmetingen in de bachelor EW (nu om de twee jaar) het best kan worden opgedreven, in het bijzonder omdat recente curriculumwijzigingen zijn doorgevoerd in het programma. Op basis van de beschikbare gegevens, en na het gesprek met de studenten komt de commissie tot de conclusie dat de bachelor studeerbaar is en er een redelijke overeenstemming is tussen de begrote en de werkelijke studietijd; conform de norm van 60 ECTS per jaar. Waar nodig blijkt worden remediëeringsmaatregelen genomen.

Voor de masteropleidingen EW en ME komt de commissie, op basis van het ZER, inzage in het studiemateriaal en het lesrooster, alsook op basis van de gesprekken tot de conclusie dat de begrote en reële studietijd goed overeenstemmen, dat de opleidingen uitdagend, maar studeerbaar zijn en dat de werkelijke studietijd bij de norm van 60 ECTS per jaar aansluit.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de bachelor EW als voldoende en voor de masters EW en ME als goed.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat er veel goed referentiemateriaal wordt ingezet. Zij begrijpt de Vlaamse traditie betreffende het zelf schrijven van een syllabus niet volledig terwijl er prachtige handboeken op de markt zijn. De commissie heeft evenwel geen probleem met de kwaliteit van de syllabi. De commissie is van oordeel dat de werkvormen in voldoende mate aansluiten bij de doelstellingen van de bachelor en goed aansluiten bij de beoogde doelstellingen van de masteropleidingen EW en ME.

De commissie is van oordeel dat de onderscheiden leervormen in de bacheloropleiding voldoende en in de masteropleidingen goed aansluiten bij de doelstellingen en eindtermen. Interactieve en activerende leervormen flankeren de klassieke colleges, die vooral in de bachelor EW nog zeer do-

minant zijn en die aan grote studentengroepen (waar de bachelorstudenten EW bij aanschuiven) gegeven worden.

Uit de inventarisering van de werkvormen blijkt dat vooral hoorcolleges dominant zijn. De vice-decaan onderwijs gaf tijdens de gesprekken aan dat het elektronisch systeem niet veel variatie in termen toelaat en er onder de noemer van 'hoorcolleges' op de ECTS-fiches ook meer interactieve werkvormen begrepen worden. De commissie meent dat de beschrijving van de werkvormen minstens de vereiste fijnmazigheid zou moeten ondersteunen, gegeven het belang van de transparante communicatie betreffende onderwijs- en examenvormen.

De commissie is van oordeel dat er in de bachelor geen gezamenlijk gedragen didactisch concept aan de basis ligt voor de keuzes van de onderwijsvormen en alle docenten onderling onafhankelijk beslissen welke werkvormen zij zullen hanteren. De commissie is van oordeel dat een gedragen gezamenlijke visie vereist is om goed vorm te kunnen geven aan het onderwijs en zij beveelt de opleidingsverantwoordelijken aan om dit debat tussen de individuele docenten op gang te brengen.

Sinds 2008–2009 biedt de FEB studenten de (ten opzichte van 2001–2002 verruimde) mogelijkheid aan om tijdens de zomervakantie praktijkervaring op te doen en aldus een stage (6 ECTS) op te nemen als keuzeopleidingsonderdeel in het masterprogramma EW of ME. Deze stage krijgt vorm als een beleidsgericht onderzoeksproject en is er expliciet op gericht om de student een specifiek probleem te laten uitwerken in een reële setting. De stage onderscheidt zich hierdoor duidelijk van de 'meeloopstages'. De commissie vindt dit een goed gegeven.

De commissie herhaalt haar aanbeveling om een formele bachelorproef in te richten als afzonderlijk opleidingsonderdeel, dat geflankeerd door een seminarie met een hoog integratief karakter, een goed sluitstuk zou vormen voor de bachelor.

In de masteropleidingen, waar in kleinere groepen onderwezen wordt, stelt de commissie vast dat er meer interactiviteit en discussie is, en er een grotere variatie aan werkvormen wordt ingezet dan in de bachelor. De graad van interactiviteit en de betrokkenheid van de studenten bij de lessen is hier groter. De studenten verwijzen niet alleen naar de werkvormen in dit kader, maar ook naar de inspirerende docenten die debat en discussie weten te ontlokken, zelfs in grote lesgroepen.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving, biedt de mogelijkheid om de programma's interactief en activerend vorm te geven. Voor sommige opleidingsonderdelen biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, maar soms wordt het ook louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleidingen aansporen om TOLEDO intensiever in te zetten voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van de bachelor EW en voor de masters EW en ME als voldoende.

De commissie heeft een steekproef van examenvragen bestudeerd voorafgaand aan het bezoek en is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in alle opleidingen in voldoende mate gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde een goede variatie in toetsvormen vast en goede voorbeelden van vernieuwende evaluatievormen. De commissie meent dat de beoordeling en toetsing in de bachelor bijgevolg aan de maat is. Ook hier merkt zij op dat de ECTS-fiches cruciaal zijn bij eventuele discussies aangaande de gebruikte evaluatievormen, en stelde zij bij haar studie van de stukken vast dat deze lang niet voor alle opleidingsonderdelen ingevuld zijn. De commissie dringt dan ook aan op bijstelling van dit punt op korte termijn.

Voor de masteropleidingen EW en ME meent de commissie dat de evaluatievormen, beter dan in de bachelor het geval is, aansluiten bij de werkvormen en bij de interactiviteit die in de opleidingen beoogd wordt. Studenten schrijven diverse papers en worden voor een aantal opleidingsonderdelen ook permanent geëvalueerd. De commissie is van oordeel dat er bij de beoordeling van de masterproef nog duidelijke aandacht besteed moet worden aan afstemming van de evaluatiecriteria tussen en binnen de onderscheiden onderzoeksgroepen, met inbegrip van de individuele docent.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is aan de maat. Studenten kunnen feedback krijgen bij hun evaluaties.

Als verbeterpunt stipt de commissie de afwezigheid van een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid aan. De opleidingen – bewust van deze problematiek – dienen volgens de commissie, in onderling overleg, dringend een aantal acties te ondernemen om de evaluatievormen en -criteria beter af te stemmen op de boogde eindtermen van de opleidingen EW en ME.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ van de master EW en ME als goed.

De masterproef heeft een omvang van 18 ECTS binnen de trajecten ‘Algemene Economie’ en ‘Financial Economics’ en een gewicht van 15 ECTS binnen het traject ‘Research in Economics’. Hiermee wordt voldaan aan de decretale eisen. De afwijking in aantal studiepunten binnen het laatstgenoemde traject, ten opzichte van de andere trajecten is van louter technische aard (ten behoeve van de studenten in de ‘research track’ werd ook een opleidingsonderdeel ‘Dynamic Methods’ toegevoegd voor 3 ECTS, terwijl er werd geoordeeld dat er moeilijk op de andere opleidingsonderdelen bespaard kan worden). De masterproef is – volgens het zelfevaluatie-rapport – in de research track minstens even belangrijk als in de andere trajecten. De commissie stelt vast dat ook voor de ‘Research track’ aan de nodige voorwaarden voor de omvang van de masterproef voldaan is, maar dringt ten stelligste aan op een evenwichtiger oplossing hiervoor. Zij meent dat het niet gepast is, opleidingsonderdelen – omwille van de krapte in het programma – onder de hoofding van de masterproef worden ingeroosterd en stelt in de feiten vast dat het perfect mogelijk is om het opleidingsonderdeel als afzonderlijke entiteit aan te bieden in het curriculum, en ook dan nog te voldoen aan de vereisten inzake omvang van de masterproef.

De studenten moeten in de masterproef, het sluitstuk van de masteropleiding, blijk geven van hun analytisch en synthetisch vermogen om zelfstandig en op academisch niveau een oplossing te ontwikkelen voor een economische probleemstelling.

De toewijzing van de masterproefonderwerpen is adequaat. De voorbereiding op de masterproef EW en ME bestaat uit een aantal seminars die de nodige onderzoekscompetenties aanreiken. Deze kennis wordt progressief doorheen de bachelor en masters opgebouwd. De begeleiding is adequaat georganiseerd, maar varieert sterk in functie van de begeleidende supervisor, wat de commissie meenam bij de beoordeling van *facet 2.7* en waarvoor zij adviseerde om een betere afstemming te bewerkstelligen.

De studenten dienen de resultaten van hun masterproefwerk mondeling te presenteren en te verdedigen. De evaluatiecriteria zijn zeer helder omschreven en in voldoende mate bekend bij de studenten.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen. Ze is van mening dat het grootste deel masterproeven blijkt geeft van een goed analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De commissie stelt daarnaast ook vast dat een toch niet te veronachtzamen aantal masterproeven niet veel meer omvatten dan een grondige literatuurstudie en geen geprononceerde eigen visie uitstralen. De commissie verwacht dit nochtans van alle masterproeven, mede gegeven de onderzoeksambitie die van de instelling uitgaat. De commissie meent dan ook dat de masterproeven in hoofdzaak 'goed' zijn, maar dringt aan op bewaking van de ondergrens, betreffende de drempelwaarde van wat aanvaard wordt als masterproef. De commissie adviseert ook om het proces van het schrijven van de masterproef strikt te bewaken en met eventuele tussentijdse rapporteringsmomenten te onderbouwen om mogelijk kwalitatief zwakkere masterproeven tijdens het wordingsproces te kunnen bijsturen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van alle opleidingen als voldoende.

De bacheloropleiding is toegankelijk voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. De opleiding EW adviseert een minimum van vier uur wiskunde in de derde graad van de vooropleiding om de opleiding EW aan te vatten (de normstudent). Voor studenten met minder bagage (de niet-normstudent) is er een zomercursus wiskunde voorzien. Ook andere begeleidingsmodaliteiten, onder meer het monitoraat in de eerste jaren en proefexamens voor een aantal opleidingsonderdelen in de eerste fase van de bachelor, hebben als doel studenten met een minder sterke vooropleiding wiskunde te helpen slagen.

De bacheloropleiding EW (naast de bachelor TEW, HI en HIrB) geeft rechtstreeks toegang tot de masteropleidingen EW en ME. De commissie meent dat deze studenten goed voorbereid zijn om de masteropleiding EW of ME aan te vatten en deze met succes af te ronden. Voor studenten uit het buitenland wordt de gelijkwaardigheid van het diploma onderzocht, alvorens zij worden toegelaten tot de master EW of ME.

De commissie is van oordeel dat alle programma's qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Jaarlijks schrijven (gemiddeld over de laatste 5 jaar) 48 generatiestudenten zich in voor de Bachelor EW. Het merendeel van de abiturienten komen uit een ASO richting in het secundair onderwijs met minimaal 4 uur wiskunde per week. De laatste jaren is er een verschuiving merkbaar naar minder sterk wiskundige profielen onder de abiturienten (van 'Economie – Wiskunde' naar 'Economie – moderne talen'). De instroom in de master EW bedraagt (gemiddeld over de laatste 3 jaar) 43 studenten. De master ME had in 2010–2011 een instroom van 20 studenten. De commissie meent dat een vrijblijvende oriëntatieproef hier nuttig kan zijn voor de instromende studenten.

Op basis van de gesprekken stelt de commissie vast dat het niveau (wiskunde of taalkennis) van de instromende Erasmusstudent niet steeds aan de maat is en dit resulteert in spanningen in de studentengroepen. De opleidingsverantwoordelijken lichtten toe dat zij menen weinig in handen te hebben om hieraan eigen eisen te stellen. De commissie meent dat het niveau van de instromende studenten een sterke bepalende factor is voor de wijze waarop het onderwijs gegeven wordt en zij is van oordeel dat de opleidingen baat zouden hebben bij een nauwkeuriger screening van de taal- en wiskundevoorkennis van de instromende Erasmusstudenten (vb. door een GMAT-score en TOEFL-test). Verder kan er ook gedacht worden om duidelijker afspraken te maken met de partneruniversiteiten betreffende de voorkennis van de instromende internationale studenten.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master in Economics en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB van de KU Leuven. De docenten zijn inzetbaar in meerdere van de opleidingen EW, TEW, HI en de Zij-instroomrichtingen. De FEB telt 5 onderzoekseenheden, die elk verder opgedeeld zijn in onderscheiden onderzoeksgroepen. Daarnaast zijn er ook 3 facultaire centra. Een ZAP lid heeft nu doorgaans een onderwijsbelasting van 12 tot 15 ECTS op jaarbasis. AAP en BAP mandaten worden betrokken bij het ondersteunen van het onderwijs, naast ATP mandaten, die instaan voor het management en verder ook ondersteuning bieden bij het onderwijs en onderzoek van de onderzoeksgroepen.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft zeer veel waardering voor de uitmuntende vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel gedreven en zeer betrokken is bij de opleidingen. De studenten en alumni waarderen het engagement van hun lesgevers. De vakdidactische deskundigheid is – haar inziens – adequaat. Sinds kort is er een versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen (cf. tenure track contracten). Op het vlak van onderwijskundige professionalisering kan zeker nog winst geboekt worden, aldus de commissie. Deze afwegingen doen de commissie het oordeel 'goed' uitspreken over het facet 'kwaliteit van het personeel'.

Er is een behoorlijk aanbod onderwijsprofessionalisering zowel op facultair als universitair niveau. Deelname aan deze vormingssessies is echter nog te vrijblijvend, met uitzondering voor jonge docenten die in een tenure track zitten. Op het vlak van onderwijskundige innovatie ziet de commissie weinig voorbeelden binnen de opleidingen. Onderwijsinnovatie kent een projectmatige aanpak. Facultair worden een aantal bijzondere onderwijsinnovaties ontwikkeld waarvan de betekenis niet in elk programma wordt herkend en erkend. Het verdient de aanbeveling daar van elkaar te leren en een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit te stippelen. Een instelling met een dergelijke sterke (onderzoeks)reputatie, is – volgens de commissie – ook gehouden zich op onderwijskundig vlak aan de top te positioneren. Op het ogenblik van het bezoek stelde de commissie vast dat veel elementen die aanwezig zijn binnen de instellingen niet tot het algemeen goed gaan behoren, omdat het – naar haar aanvoelen – nog niet volledig in de onderwijscultuur is verankerd om als groep of als ‘core faculty’ gezamenlijk over de kwaliteit van het onderwijs en de onderwijsvormen in de opleidingen na te denken. Daar waar dit raakt aan de academische vrijheid van de docenten, is de commissie van oordeel dat de gezamenlijke verantwoordelijkheid om kwalitatief hoogstaand onderwijs in te richten, sterker zou moeten doorwegen dan het individueel beschikingsrecht van de onderscheiden docenten. De commissie meent dan ook dat hier nog een slag gemaakt kan worden.

De commissie kreeg gedurende haar bezoek de indruk dat het onderzoek een zeer centrale plaats heeft binnen de FEB en dat het onderwijs spreekwoordelijk ‘op de tweede plaats’ komt. Uit de gesprekken met alle geledingen van het academisch personeel is gebleken dat de onderzoeken hoog liggen, maar niet onverzoenbaar zijn met de onderwijstaken.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid’ van alle opleidingen als excellent.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een uitstekend track record heeft op onderzoeksvlak. De docenten onderhouden veelvuldige internationale contacten en samenwerkingsverbanden. Het academisch personeel beschikt over een zeer brede waaier aan deskundigheden. De onderzoeksgroepen leveren een behoorlijk aantal doctoraten af in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden wordt uitgebreid

ingebracht in het onderwijs (hoofdzakelijk in de masters EW en ME, maar ook progressief in de bachelor EW).

Daarnaast worden op zeer regelmatige basis gastdocenten en -sprekers, met een duidelijke professionele oriëntatie uitgenodigd tijdens de lessen om een bepaald thema of een casus toe te lichten in de opleidingen.

De commissie besluit dat de opleidingen gedragen worden door deskundige onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domein van de economische wetenschappen en er ook een goede inbreng is vanuit het beroepenveld.

De commissie meent dan ook dat de score 'excellent' op dit facet in lijn is met de voortreffelijke kwaliteit van de vakinhoudelijke expertise van de staf. Deze karakteristiek blijkt ook één van de elementen die de studenten en alumni tijdens de gesprekken aanhaalden als doorslaggevend argument om voor de KU Leuven te kiezen. Zij ervaren het als een zeer waardevol element les te krijgen van – naar hun zeggen – 'de beste onderzoekers'.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

De personeelsomkadering voor de bachelor EW bedraagt 55 docenten, of 10,8 VTE. Voor de master EW en voor de master ME bedraagt de omringingsgraad in absolute aantallen 25 docenten, of 5,8 VTE. De commissie komt voor alle opleidingen economische wetenschappen tot de conclusie dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen. Er is geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding, omdat de staf ook in de andere programma's economische wetenschappen aan de FEB en toeleverend aan de andere faculteiten diverse onderwijsopdrachten opneemt.

De commissie stelt in de feiten, op basis van haar studie van de stukken en de gesprekken vast dat het aantal docenten (ZAP) toereikend is.

Een belangrijk getal om de belasting van de docenten in te schatten is de onderwijsbelasting per jaar, voor een voltijdse aanstelling. Deze bedraagt aan de KU Leuven in de regel 12 tot 15 ECTS op jaarbasis. De commissie is van oordeel dat dit vrij laag is (omzeggens de helft ten opzichte van de

andere Vlaamse universiteiten) en er daardoor ruime onderzoekstijd overblijft voor de staf.

De commissie geeft in overweging dat er in de bachelor EW een beduidende heterogeniteit is onder de studentengroepen, en de studenten in grote groepen les krijgen. Verder vragen ook de studenten in de masteropleidingen meer interactiviteit, wat – haar inziens – het best gerealiseerd kan worden indien gedoceerd wordt in kleinere groepen. De commissie is aldus de mening toegedaan dat de studenten hier de prijs betalen voor de hoge onderzoekstijd van de staf. De commissie geeft in overweging of een reallocatie van de onderwijs- en onderzoekstijd van de docenten niet een oplossing zou kunnen zijn voor het aanpakken van de heterogeniteit binnen de huidige studentengroepen en om de vraag naar interactievere lessen beter te faciliteren.

De commissie omschrijft de leeftijdsstructuur van het personeelsbestand als redelijk evenredig verdeeld over de leeftijdscategorieën maar stipt aan dat er relatief weinig vrouwelijke docenten zijn. De KU Leuven voert een gelijkheidsbeleid, is zich bewust van het onevenwicht en werkt daaraan, in de mate van het mogelijke.

De commissie is van oordeel dat de omringing voor de bachelor EW en de masters EW en ME voldoende is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘inzet van personeel’ als minstens voldoende voor de Bachelor Economische Wetenschappen en heeft derhalve finaal een positief oordeel over het onderwerp ‘inzet van personeel’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘inzet van personeel’ als minstens voldoende voor de Master Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp ‘inzet van personeel’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘inzet van personeel’ als minstens voldoende voor de Master in Economics en heeft derhalve finaal een positief oordeel over het onderwerp ‘inzet van personeel’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet ‘materiële voorzieningen’ van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft de campus waar de faculteit FEB gehuisvest is en waar de opleidingen EW en ME verzorgd worden, bezocht. Deze campus bevindt zich in de Naamsestraat, in de binnenstad van Leuven, en is vlot bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. De voorzieningen zijn prima.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. De elektronische collectie is zeer goed. De bibliotheek wordt momenteel gerenoveerd, door de mindere focus op haar eerdere primaire functie als bibliotheek, en zal stelselmatig meer dienst doen als leercentrum (met studie- en ontmoetingsruimtes). De bibliotheek zal studenten meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. Draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet ‘studiebegeleiding’ van alle opleidingen als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de KU Leuven en aan de Faculteit FEB wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding.

Wat de informatievoorziening voor potentiële studenten betreft zijn op centraal niveau zowel de Cel Onderwijscommunicatie als de Dienst Studietoelagen betrokken. De KU Leuven organiseert onder meer een Open Lesweek voor de laatstejaars van het secundair onderwijs, alsook ‘mini-colleges’ op scholen en een Bachelors & Co beurs. De FEB is ieder jaar present op de SID-ins, en organiseert Infodagen voor leerlingen en Studiedagen voor leerkrachten. Voor de instromende bachelorstudenten voorziet de faculteit specifieke begeleidingsmodaliteiten, zoals onthaalactiviteiten en een zomercursus wiskunde.

De commissie meent dat een duidelijke communicatie aan abiturienten (en aan hun leerkrachten) van de krachtlijnen van de economische wetenschappelijke discipline moet kunnen helpen om de interesse van de schoolverlaters voor het wetenschapsdomein van de economische wetenschappen aan te wakkeren.

Bij de studiebegeleiding en informatieverstrekking tijdens de opleiding is de studietrajectbegeleiding prioritair. Deze dienst informeert en begeleidt studenten van instroom tot uitstroom bij het maken van keuzes betreffende hun studietraject. De dienst staat ook in voor de opvolging van de studievoortgang van de studenten. De ombudspersonen zijn het eerste aanspreekpunt bij studie-gerelateerde problemen. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysische of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies.

Vakinhoudelijke ondersteuning wordt verzorgd door het monitoraat. Dit behelst enerzijds vraag- en aanbod-gestuurde werkcolleges in kleine groepen en anderzijds individuele hulp bij het verwerken van de leerinhouden. De FEB ondersteunt de monitoraatswerking voor haar opleidingen. Enkele docenten organiseren in samenspraak met het monitoraat proefexamens in de eerste bachelorfase.

Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van het monitoraat en de trajectbegeleiders sterk gewaardeerd worden, maar dat er zich regelmatig capaciteitsproblemen voordoen.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening aan de maat zijn en voldoende afgestemd zijn op de studievoortgang. Over het algemeen worden de vragen van de studenten efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau. De commissie meent dat de personeelsomkadering van het monitoraat uitgebreid dient te worden of de leeromgeving Toledo nog actiever kan worden ingezet voor de begeleiding van de studenten.

De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–2012 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden inzet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. Dit is evenwel een universiteitsbreed probleem. De commissie vindt dit een ernstig tekort, aangezien de planning van het individueel studieprogramma van de studenten afhankelijk is van

de examenplanning en de studenten belemmerd worden om hun keuzeopleidingsonderdelen op een zinvolle wijze naar hun interesse te kiezen.

De commissie meent dat ook een (vrijblijvende) oriëntatieproef kan helpen om de instromende studenten te helpen hun kennis van de wiskunde correct in te schatten. Verder zou ook de deelname aan proefexamens intensiever gepromoot kunnen worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Bachelor Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master in Economics en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de KU Leuven de ontwikkeling en opvolging van kwaliteit van het onderwijs centraal plaatst, onder aansturing van de Dienst Onderwijsbeleid (DOWB). Op universitair niveau is er een PDCA kwaliteitscyclus ontworpen, bestaande uit de volgende vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie (PLAN), de implementatie van het onderwijs (DO), de evaluatie van het onderwijs (CHECK) en de opvolging hiervan (ACT).

Binnen de FEB zien de horizontaal gestructureerde POC's (permanente onderwijscommissies) toe op de kwaliteitsontwikkeling en -opvolging van de opleidingen. Zij ontplooiën de PDCA-cyclus voor de opleidingen die zij aanbieden, onder coördinatie van het POC-bureau van de FEB.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de KU Leuven focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. Ad hoc bevragingen, zoals alumni-enquêtes, vinden regelmatig plaats. De Faculteit FEB maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers en koppelt daar beleidsbeslissingen aan voor het management van haar opleidingen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van alle opleidingen als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als adequaat. De commissie stelde vast dat de verschillende POC's de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door de universiteit uitgestippelde beleid consequent uitvoeren. Met het oog op de visitatie heeft de FEB ook een uitgebreide alumnibevraging gehouden.

De commissie vindt dat er een degelijk bevragingssysteem in voege is dat de opleidingsonderdelen periodiek evalueert, en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. De lage respons op deze bevragingen, is echter zorgwekkend, omdat deze de bruikbaarheid van de cijfers onderuit haalt. De commissie moedigt de opleidingen dan ook aan om de kwaliteitszorg nauwer in de dagelijkse werking van het onderwijs te integreren. Een grotere transparantie, aangaande de resultaten en snellere opvolging van de bevragingen kan hierbij wellicht stimulerend werken voor studenten.

De commissie stelt vast dat veel van de kwaliteitszorg op instellingsniveau geregeld wordt, en het in het bijzonder in een periode van curriculumwijzigingen, noodzakelijk is om meer dan volgens de institutioneel uitgetekende frequentie te meten en te peilen naar de effecten van de ondernomen acties. De commissie meent aldus dat er op het vlak van de opleiding wel veel op informele basis bevroegd wordt, maar stelt vast dat er relatief weinig middelen voorhanden zijn (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleidingen) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen. De commissie meent, dat in het bijzonder bij curriculumwijzigingen, dergelijke bijkomende informatieverwerving noodzakelijk is om gericht te kunnen bijsturen.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie-rapport – een zeer omstandig en lijvig, uitgebreid document – de nodige informatie ter beschikking stelde van de commissie om zich een initieel beeld te vormen van de kwaliteit en managementstructuren van de opleidingen. De gesprekken tijdens de bezoeken leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie-rapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet ‘maatregelen tot verbetering’ van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er duidelijk gevolg wordt gegeven aan externe evaluaties, inclusief aan de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie, mede door het mechanisme van tussentijdse rapportering dat door de instelling is opgesteld. De commissie stelt vast dat een aantal aspecten pas recentelijk (enige jaren terug) zijn opgenomen en dus nog een ‘work in progress’ zijn (vb. de curriculummapping). De commissie heeft kunnen vaststellen dat ook aan de interne evaluaties op adequate wijze gevolg gegeven wordt. Deze geven vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de individuele opleidingsonderdelen.

De opleidingen maken een turbulente periode van hervormingen en reorganisatie van het hogeronderwijslandschap door, waarvan een aantal elementen nog niet achter de rug zijn; de doorwerking van de BAMA met een sterker onderscheid tussen de onderscheiden opleidingen Bachelor en Master, de indaling van de academische vervolgoopleidingen in de initiële masters, de voorbereiding van de tweejarige masters, herstructurering van de programma's, na indaling van de post-initiële masters in de reguliere BAMA structuur, de voorbereiding van de herpositionering van het onderwijsaanbod met de nakende academisering van de hogeschoolopleidingen, en zo meer.

De commissie treedt de decaan bij waar hij stelt dat men onmogelijk op twintig vlakken tegelijk acties kan ondernemen en een duidelijke sequentie volgens prioritaire punten noodzakelijk is om de verschillende aandachtspunten tot een goed einde te brengen. De commissie stelt vast dat de opleidingsverantwoordelijken zich goed bewust zijn van de huidige en komende uitdagingen en is de mening toegedaan dat zij daar ook in de nabije toekomst een zinvolle invulling aan zullen geven.

De commissie besluit dat de evaluaties (zowel de interne als externe) adequaat worden opgevolgd en de resultaten van de verschillende evaluaties aanleiding geven tot aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de beoogde streefdoelen.

De commissie spoort, in het kader van het verbeterperspectief, de opleidingen en de verschillende docenten aan om op een systematischere wijze de gemaakte curriculummapping verder te consolideren en in te zetten om (per leerlijn) de eindtermen, leerinhouden, leervormen en evaluaties beter op elkaar af te stemmen.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' voor de bachelor EW als voldoende en voor de master EW en ME als goed.

Alle geledingen van het personeel zijn betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen EW en ME. De studenten zijn – sinds kort – terug vertegenwoordigd in de belangrijkste organen, inclusief de POC's die de spil vormen van de kwaliteitszorg voor de opleidingen. De studentenvereniging *Ekonomika* is een belangrijk kanaal waarlangs de studenten gehoor krijgen en de contacten tussen de opleidingen en de studentenvereniging zijn goed. Het beroepenveld en de alumni worden op adequate wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs.

Gedurende lange tijd heeft de opleiding geen studenten bachelor EW bereid gevonden om te zetelen in de POC. De commissie maakt zich de bedenking dat door het inschuiven van de kleine groep EW studenten in grotere groepen de identiteit van de bachelorstudenten EW wellicht minder uitgesproken is. Resultaten van bevragingen kwamen daardoor ook slechts met vertraging bij de studenten terecht. De studenten deelden mee dat zij nu een generatie enthousiaste medestanders bereid gevonden hebben om als vertegenwoordiger voor hun opleiding deze taak op te nemen. De commissie stelt vast dat wellicht door de afwezigheid van studenten van de bachelor EW de POC – in het verleden – een ietwat mystieke sfeer is blijven hangen over de resultaten van de bevragingen van de opleidingsonderdelen, althans vanuit het oogpunt van de studenten. De transparantie rondom deze dossiers kan voor een deel bekomen worden door de betere inspraak van de studenten in de geijkte organen, wat vanaf het academiejaar 2011–2012 opnieuw het geval is.

De inspraak van studenten in de masters is beter gewaarborgd door de studentenvertegenwoordiging in de POC. De commissie maakt op grond van dit onderscheid ook onderscheid in de score voor dit facet voor de bachelor en masteropleidingen.

De alumni en het beroepenveld zijn voornamelijk op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen, via hun contacten met de docenten, maar de FEB blinkt ook uit in haar goede relaties met de alumni-vereniging, via het netwerk van de Fellows van het Hogenheuvcollege.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Bachelor Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master in Economics en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van alle opleidingen als goed.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en (voor de masters EW en ME) de overall kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de bachelor- en masteropleidingen EW en ME de doelstellingen goed weten te realiseren.

De bacheloropleiding vormt een goede voorbereiding op de masteropleidingen EW en ME. De commissie is onder de indruk van de gerealiseerde

eindtermen van de bachelorstudenten en omschrijft het behaald niveau als 'zonder meer goed'.

De alumni zijn uitgesproken tevreden over de genoten (bachelor- en master)opleiding en menen dat de opleidingen adequaat voorbereiden op het latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat alle opleidingen erin slagen het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren. De sterk wetenschappelijke karakteristiek van de opleidingen weten zij terdege te waarderen. De minder sterke oriëntatie van de opleidingen op het verwerven van praktische vaardigheden ervaren de alumni allerminst als een probleem (de studenten omschrijven wel dit gemis). Zij stelden dat gegeven de situatie waar men in terecht komt, deze competenties snel verworven worden op de werkplek, wat voor een academische benaderingswijze moeilijker te realiseren is.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleidingen een zeer beperkte uitwisseling realiseren in de opleidingen EW. De commissie adviseert een hogere internationale instroom van studenten te bewerkstelligen in de Bachelor EW. In de Engelstalige master stromen ongeveer voor een derde Vlaamse studenten in.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van alle opleidingen als voldoende.

Het zelfevaluatie rapport signaleert een matig studierendement bij de generatiestudenten. Het aantal generatiestudenten (eerste BA EW) dat gemiddeld over de laatste 5 jaar volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg de laatste jaren 22%. De groep studenten die minstens 75% credits verwierf bedraagt over diezelfde periode gemiddeld 55%. Ongeveer 73% van de bachelorstudenten EW die afstudeerden haalden hun diploma in de voorziene tijd van 3 jaar.

Ongeveer 52% van de masterstudenten ME verwierf 100% van de opgenomen studiebelasting. Omzeggens 86% van de afgestudeerden van de master EW studeerde af in de daartoe voorziene tijd van 1 jaar. De master ME heeft op het ogenblik van het schrijven van het zelfevaluatie rapport nog maar 1 cohorte afgestudeerden. Omzeggens drie op vier studenten behalen het einddiploma in de voorziene tijd van 1 jaar.

De commissie beoordeelt de slaagcijfers voor de bachelor als eerder laag en sterk fluctuerend per jaar. Ook de slaagcijfers voor de beide masters beoordeelt zij als eerder laag.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreekt vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

In het kader van het verbeterperspectief meent de commissie dat de opleidingsverantwoordelijken een beter zicht dienen te krijgen op de drempels in de beginfase van de bachelor EW en op basis van deze bevindingen gerichte maatregelen moeten nemen om de studie-uitval te verkleinen.

Het onderwijsrendement is, volgens de gestelde normen en streefcijfers (voor de normstudent aan de KU Leuven) adequaat, in de hele Vlaamse context. De commissie geeft in overweging dat de term 'normstudent aan de KU Leuven' de groep studenten bedoelt die voldoet aan de kenmerken van de gewenste instroom en die aan alle examens deelnemen, wat op zich al een selectief deel van de instromende studentenpopulatie is. De commissie vindt deze definitie te beperkt, omdat de getallen er in positieve zin door vertekend worden; en deze cijfers niet alleen voor de visitatiecommissie, maar ook voor het beleid belangrijke indicatoren zijn. De commissie signaleert dat het significant deel van de bachelor dat tijdens de studie nog afvalt toch niet te verwaarlozen is en adviseert de opleidingsverantwoordelijken om door middel van een uitstroomanalyse zicht te krijgen op de beweegredenen van de afhakende studenten.

Voor de masteropleidingen signaleert de commissie de vertraging bij het schrijven van de masterproef als een niet te veronachtzamen signaal, waar de opleidingsverantwoordelijken door het zetten van ijkpunten in het proces van de masterproef zicht op zouden moeten kunnen krijgen.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master in Economics en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in Economics voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Vervolledig alle ECTS-fiches consequent, gegeven het gevoerde beleid en curriculummapping;
- Heb oog voor de doelstellingen in de bachelor EW, gegeven de snel veranderende wereld en beoog een meer proactieve formulering van de doelstellingen voor het profiel 'algemene economie'.

Programma

- Consolideer de curriculummapping en veranker deze in alle elementen van het onderwijs voor deze opleidingen;
- Voorzie voldoende (studietraject)begeleiding om studenten een bewuste keuze te doen maken in de bachelor bij de invulling van de vrije keuzeruimte;
- Overweeg de invoering van een bachelorproef als sluitstuk van de bacheloropleiding;
- Intensifieer het overleg tussen de docenten binnen de leerlijnen (micro-economie, macro-economie en econometrie);
- Intensifieer de studietijdmetingen in de bachelor EW, in het bijzonder als er beduidende curriculumwijzigingen zijn doorgevoerd in het programma;
- Overleg met het instellingsniveau om de beschrijving van de werkvormen minstens de vereiste fijnmazigheid te laten ondersteunen, zodat de docenten transparant kunnen communiceren over de onderwijs- en examenvormen in de ECTS-fiches;

- Teken een gezamenlijk gedragen didactisch concept uit voor de keuzes van de onderwijsvormen en bewerkstellig onderling overleg;
- Zet TOLEDO meer in als tool om interactief en activerend les te geven, gegeven de grote studentengroepen;
- Teken een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid uit, dat meer in lijn is met de beoogde doelstellingen, voor alle opleidingen en breng het gezamenlijk overleg onder de docenten op gang;
- Betracht een meer uniforme begeleiding van de masterproeven door alle docenten en begeleiders;
- Betracht een hogere graad van overleg tussen de docenten over de opleidingen en teken een gezamenlijke visie op de wijze van verstrekken van het onderwijs in de economische wetenschappen uit;
- Verscherp de instroomvereisten voor internationale studenten; om de spanningen hierover in de studentengroepen te adresseren.

Personeel

- Teken een onderwijskundig professionaliseringsbeleid uit en vind er een draagvlak voor bij het docentenkorps;
- Zet meer in op onderwijskundige innovatie binnen de opleidingen en stippel een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit;
- Vorm een community van lesgevers die gezamenlijk over de onderwijs-operationalisering overleggen en reflecteren;
- Overweeg of de studenten bachelor EW eerder als afzonderlijke groep les kunnen krijgen.

Voorzieningen

- Zet TOLEDO intensiever in voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven;
- Intensifieer de promotie betreffende de eigenheid van de opleiding Economische Wetenschappen en zet de onderscheidende karakteristieken ervan nog meer in de verf bij schoolverlaters en hun leerkrachten en CLB-diensten;
- Breid de personeelsomkadering van het monitoraat uit;
- Overweeg het invoeren van een (vrijblijvende) oriëntatieproef die kan helpen om de instromende studenten hun kennis van de wiskunde correct in te laten schatten;
- Promoot de deelname aan proefexamens intensiever in de bachelor;
- Zet de webtool voor de vervroegde examenplanning op punt alvorens deze formeel in te voeren als registratiemiddel van het individueel studieprogramma van de student.

Interne Kwaliteitszorg

- Integreer de kwaliteitszorg voor de opleidingen nauwer in de dagelijkse werking van het onderwijs;
- Bewerkstellig een grotere transparantie, aangaande de resultaten en opvolging van de bevestigingen;
- Intensifieer de frequentie van bevestigingen in een periode van significante curriculumwijzigingen;
- Rond de curriculummapping af en implementeer ze in alle elementen van alle ECTS-fiches.

Resultaten

- Overweeg hoe het slaagpercentage van de generatiestudenten en van de volledige opleidingen bachelor en master EW en ME vergroot kan worden;
- Formuleer expliciete streefcijfers en ontwikkel een daarop inhakend beleid inzake slaagpercentages voor de opleidingen.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master of Science in de Economie,
het Recht en de Bedrijfskunde

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Master of Science in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde (ERB) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven).

De visitatiecommissie – cluster Economische Wetenschappen (verder de commissie genoemd) bezocht de opleiding tijdens haar bezoek aan de opleidingen Economische Wetenschappen van 21 tot en met 23 november 2011 en op 16 en 17 januari 2012. De commissie voerde gesprekken met de diverse geledingen, betrokken bij het onderwijs en beoordeelde de kwaliteit van de opleiding ERB. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleiding aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, met de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis

van leermateriaal, examenopgaven en masterproeven. Onderstaande oordelen hebben betrekking op de opleiding en alle opties, tenzij expliciet anders vermeld in het rapport.

De opleiding Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde (ERB) wordt gezamenlijk ingericht door de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) en de faculteit Rechtsgeleerdheid (RG) van de KU Leuven. De Master ERB is een tweejarige opleiding (120 ECTS). Deze master is een vernieuwde opleiding die in de fase van de introductie van de BAMA-structuur werd ingericht, en gegroeid is uit de eerdere opleiding 'Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde', die van 2007–2008 tot 2009–2010 liep.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen en de faculteit Rechtsgeleerdheid van de KU Leuven beogen met de Master ERB studenten op te leiden die juridische en bedrijfseconomische vraagstukken, zoals deze zich voordoen in de domeinen 'Financieel Recht en Economie' en 'Bedrijfsrecht en Strategie', kunnen analyseren en oplossen door middel van een wetenschappelijke, multidisciplinaire aanpak. De opleiding stoeit dit op het bijbrengen van de denkwijze en systematiek van het recht én van de (bedrijfs)economie en op het aankweken van een interdisciplinair geïntegreerd perspectief.

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de drie karakteristieken van de onderwijsvisie van de KU Leuven: het onderzoeksgebaseerd onderwijs, het competentiegericht leren en de student-gecentreerde benadering van het onderwijs, met nadruk op de zelfwerkzaamheid van de student.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de master ERB als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleiding bestudeerd en heeft deze laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen en eindtermen adequaat uitgewerkt zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren.

De doelstellingen zijn goed gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau en op het verwerven van systematische kennis van de kernelementen van de beide deeldisciplines. Er is goede aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in de relevante deeldomeinen van de toegepaste economische wetenschappen en van het financieel recht en het bedrijfsrecht. Er is adequate aandacht voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes. De commissie is van mening dat het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek voldoende beklemtoond wordt in de doelstellingen.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd. De commissie stelde

gedurende het bezoek vast dat de academische doelstellingen gedragen worden door alle geledingen van de opleiding.

De commissie merkt op dat de ECTS-fiches lang niet allemaal even inzichtelijk of volledig ingevuld zijn, en dringt – in het kader van het verbeterperspectief – aan op een remediëring op dit vlak, temeer omdat de ECTS-fiches gelden als rechtsgeldige documenten die kunnen ingezet worden bij discussies aangaande de operationalisering van het onderwijs.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet ‘domeinspecifieke eisen’ van de master ERB als voldoende.

Het zelfevaluatie-rapport werpt slechts in beperkte mate licht op de domeinspecifieke doelstellingen van de master ERB. Maar de nadere explicitering door de opleidingsverantwoordelijken tijdens het bezoek verduidelijkt het beoogde profiel van de opleiding.

De master ERB streeft ernaar om voor de domeinspecifieke doelstellingen een evenwicht te realiseren tussen breedte, diepgang in de deeldomeinen bedrijfseconomische en juridische discipline en integratie van deze beide deeldisciplines. De opleiding beoogt de domeinen financiële vraagstukken en competitie- en strategievraagstukken te belichten vanuit juridische en vanuit bedrijfseconomische hoek. Dit bestrijkt de ‘breedte’ van de opleiding. De ‘diepgang’ van de opleiding wordt beoogd in de studie van de methodologie van de beide disciplines (recht en TEW), in de deeldomeinen die het programma aanbiedt. De ‘integratie’ bestaat erin dat de afgestudeerde de denkkaders van beide disciplines kan integreren om een probleemstelling juridisch én bedrijfseconomisch te conceptualiseren, en daar op professioneel niveau oplossingen voor kan aandragen.

De commissie heeft vastgesteld dat het programma niet zozeer een typische Law en Economics signatuur heeft, maar eerder het midden tracht te houden tussen de onderscheiden disciplines: ‘rechten’ en ‘bedrijfseconomie’ en in mindere mate de ‘economische wetenschappen’¹. Deze opleiding is in zekere zin aldus gelijkaardig in filosofie aan de ‘handelsingenieursopleiding’, maar dan in de doorsnede van de disciplines rechten en bedrijfseconomie.

¹ In het vervolg van het rapport wordt omwille van de leesbaarheid steeds ‘bedrijfseconomie’ vermeld, hoewel er steeds ook een aandeel van de discipline economische wetenschappen in het curriculum aan bod komt.

De commissie stelt ook vast dat de master ERB slechts in zeer geringe mate aansluit bij het domeinspecifiek referentiekader, cluster Economische Wetenschappen dat door de commissie werd opgesteld, en slechts een summier beschrijving geeft van het eigen domeinspecifieke referentiekader in het zelfevaluatie rapport. De commissie stelt vast dat de subdomeinen 'macro-economie' en 'econometrie' niet op gevorderd niveau worden aangeboden in het ERB curriculum.

Gegeven het belang van de correcte inschatting van de domeinspecifieke doelstellingen voor de opleiding voor haar onderwijsevaluatie, heeft de commissie dit thema nadrukkelijk besproken met de opleidingsverantwoordelijken. In conclusie typeert de commissie de opleiding als een masteropleiding die beoogt de disciplines (nl 'financieel recht en economie' en 'bedrijfsrecht en strategie') uit de toegepaste economische wetenschappelijke discipline en uit de juridische wetenschappen naast elkaar te plaatsen, de studenten voldoende inzicht te doen verwerven in de beide disciplines en hen de geijkte denkkaders aan te meten, hen de bijpassende methodologie eigen te maken, en een zekere graad van integratie van de beide werelden te doen realiseren. De commissie typeert de opleiding als gericht op het vormen van gegradueerden die een probleem vanuit een juridische invalshoek én vanuit een bedrijfseconomische invalshoek kunnen benaderen, en 'met zichzelf kunnen praten'.

De commissie meent aldus dat de opleiding geen 'Law and Economics' pur sang is en dus niet 'het toepassen van micro-economische theorieën op allerhande onderdelen van het recht en op facetten uit het rechtsbedrijf beoogt', maar een studie van de bovengenoemde deeldisciplines van het recht en de bedrijfseconomie beoogt, met een zekere graad van integratie. De commissie is van oordeel dat de opleiding ERB ook niet de volle breedte en diepte van de masteropleidingen in de "zuivere domeinen" TEW en Recht benadert of de som van de beide realiseert, aan het eind van het programma. Zij is bijgevolg van oordeel dat het ERB programma geen "all round" juristen of bedrijfseconomen vormt, die dezelfde competenties zouden verworven hebben als studenten die na een juridische master ook een master TEW (of in omgekeerde volgorde) behaald hebben. Zij meent wel dat deze breedte en diepte – zoals door de opleidingsverantwoordelijken uitgelegd – inderdaad door het ERB programma op masterniveau behaald kan worden in de deeldisciplines 'financieel recht en economie' en 'bedrijfsrecht en strategie'. De commissie omschrijft deze specifieke karakteristiek dan ook als het onderscheidende kenmerk en de kracht van de master ERB.

De commissie is van oordeel dat er een duidelijke markt vraag is naar dit type deskundigen, die beide onderscheiden denkkaders kunnen begrijpen, toepassen op eenzelfde probleemstelling en een praktische oplossing kunnen voorstellen die recht doet aan de beide disciplines en verdedigbaar is vanuit de verschillende denkkaders.

De commissie is van oordeel dat een duidelijker omschreven en scherper afgelijnd profiel van de master ERB wenselijk is. Dit zou niet alleen de externe communicatie en promotie aangaande het programma bevorderen, maar het zou – haar inziens – ook de interne communicatie tussen de verschillende faculteiten en zelfs binnen de tot het programma bijdragende onderzoeksgroepen transparanter maken en debat en overleg faciliteren.

De commissie benadrukt in het kader van het profileringsvraagstuk dat het een jonge opleiding betreft, die gegroeid en geboetseerd is uit een eerder programma. Zij is van oordeel dat het wenselijk, nuttig maar ook noodzakelijk is om – ten behoeve van gericht overleg over het programma – scherp te krijgen waarvoor het programma staat, wat het beoogt en hoe dit kan gerealiseerd worden. De commissie ziet in dit programma ‘een bloem in de knop’, die nog goed verzorgd en met meer dan gemiddelde aandacht omringd (in tijd, zorg, personeelsomkadering en zo meer) dient te worden om uit te kunnen bloeien tot haar volle potentieel.

De commissie geeft in het kader van het verbeterperspectief ook in overweging om het promotiemateriaal voor de opleiding te herbekijken, want zij meent dat dit nu, hoofdzakelijk vanuit de blik van de FEB is opgesteld en de juridische helft van de opleiding daarbij minder belicht wordt. Zij ziet dit ook in relatie tot de hoofdzakelijk bedrijfseconomische instroomkarakteristieken van de masterstudenten.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘doelstellingen’ als minstens voldoende voor de master ERB en heeft een positief oordeel over het onderwerp ‘doelstellingen’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft het programma uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Master ERB

Het masterprogramma ERB telt 120 ECTS en is verspreid over twee fasen. Het bestaat uit:

- een gemeenschappelijk verplicht deel juridische vorming (12 ECTS)
- een gemeenschappelijk verplicht deel bedrijfseconomische vorming (12 ECTS).
- een gezamenlijk verplicht deel integratieve methodologische vorming (36 ECTS, waarvan de masterproef 24 ECTS inneemt).
- het gericht verplicht gedeelte:
 - voor studenten met een juridische vooropleiding (13 tot 18 ECTS)
 - voor studenten met een bedrijfseconomische vooropleiding (14 ECTS)
 - twee opties ‘Financieel recht en economie’ en ‘Bedrijfsrecht en strategie’ (36 ECTS), waarvan de studenten er 1 kiezen (binnen de optie maakt de student zelf een keuze uit een aantal opleidingsonderdelen). Elke optie omvat 18 ECTS juridische vorming en 18 ECTS bedrijfseconomische vorming.
- een vrije keuzeruimte van 3 tot 10 ECTS.

De opleidingsverantwoordelijken beschrijven dat zij werken met parallelle opleidingsonderdelen die respectievelijk vanuit een economisch en juridisch perspectief een bepaald deeldomein van de kennis benaderen.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘relatie tussen de doelstellingen en de inhoud’ van de master ERB als voldoende.

De commissie is van oordeel dat het programma een adequate concretisering is van de eindkwalificaties van de opleiding, en dit zowel voor wat betreft het niveau, de oriëntatie en impliciete domeinspecifieke doelstellingen. Er is in de opleiding voldoende aandacht voor discipline-overschrijdende elementen.

De commissie stelt vast dat de opleiding op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeeft tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds. Er wordt voor de master ERB een

curriculummapping uitgevoerd, die voor de opleidingsonderdelen, ingericht door de FEB, reeds is afgerond, maar voor de opleidingsonderdelen van de Faculteit Rechtsgeleerdheid, nog dient te gebeuren. Na afronding dient ook de vergelijking van de invulling door de studenten en door de docenten te gebeuren, en dienen de daaruit voortvloeiende aanpassingen te worden gemaakt.

De commissie is van oordeel dat de opleiding inderdaad voor de deeldisciplines finance en strategie de corresponderende juridische en bedrijfseconomische kennisinhouden op adequate wijze concretiseert in het programma en het programma daarin de diepgang, karakteristiek voor een masterniveau heeft.

Voor wat betreft de bedrijfseconomische (TEW) discipline, verwacht de commissie meer moderne elementen (vb. behavioral economics) in het programma. De commissie stelt wel vast dat de nodige elementen om een grondige bedrijfseconomische studie mogelijk te maken inderdaad in het curriculum opgenomen zijn. De commissie is verder ook van oordeel dat de concrete invulling van het programma méér integratieve elementen dient te bevatten en de integratie méér expliciet aan bod moet komen, aansluitend bij de studie van de onderscheiden deeldomeinen.

De commissie is van oordeel dat het programma ERB de studenten goede mogelijkheden biedt om de beoogde doelstellingen te bereiken.

De commissie waardeert dat de studenten zelf hun programma (tot op zekere hoogte) kunnen afstemmen op hun persoonlijke interesse, onder meer door de vrije keuzeruimte in de opties. Zij merkt wel op dat het inzetten van parallelle juridische en bedrijfseconomische onderwerpen, die als kracht van de opleiding bedoeld zijn, niet verzekerd is, omdat de student volgens een andere logica zijn persoonlijk curriculum in blijkt te vullen. De commissie onderstreept dat de vrije keuze dus intensiever begeleid dient te worden om deze opzet te realiseren. Zij adviseert de opleidingsverantwoordelijken om de studenten goed te informeren en te begeleiden bij de keuze of eventueel vooraf uitgetekende minoren aan te bieden binnen de opties die deze logica volgt.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de master ERB als goed.

De commissie is van oordeel dat er zeer goede aandacht is in het programma voor kennisontwikkeling, alsook voor het bijbrengen van onderzoeksattitudes en onderzoeksvaardigheden op gevorderd niveau voor de bestudeerde deeldomeinen van de economische wetenschappen en voor deeldomeinen van de juridische denkkaders.

Vanaf de eerste fase worden studenten geconfronteerd met resultaten van wetenschappelijk onderzoek en komen zij in aanraking met (lopend) wetenschappelijk onderzoek in diverse opleidingsonderdelen. De opleiding benut de hoge kwaliteit van het onderzoek en de expertises van de staf, die voor de beide faculteiten, deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs steunt zeer sterk op de onderzoekservaring van de betrokken lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk 'onderzoeksgebaseerd' onderwijs, wat de signatuur van de instelling uitdraagt.

De commissie wenst te onderstrepen dat zij zeer waardeert dat de opleiding, door haar duale focus op de deelaspecten van de kerndisciplines van het recht en de bedrijfseconomie, een passend antwoord biedt op een duidelijke maatschappelijke vraag. De bredere maatschappij heeft niet alleen experts die omzeggens 'alleen met zichzelf kunnen praten', maar heeft zeer expliciet ook 'bruggenbouwers' nodig die de vereiste competenties hebben om verschillende werelden te begrijpen en mensen uit die onderscheiden werelden met elkaar te laten praten of minstens als vertaler-tolk op te treden.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de master ERB als voldoende.

De commissie beoordeelt de horizontale en verticale opbouw van het programma als adequaat. De opleidingsonderdelen en de wijze waarop ze op elkaar verder bouwen vertoont de nodige coherentie en sequentie. De commissie is van oordeel dat de samenhang nog verbeterd kan worden, en dit onder meer door het strikter bewaken van de keuzeopleidingson-

derdelen en de beoogde samenhang tussen de juridische en bedrijfseconomische thema's.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport (vooral in de bijlagen) en de gesprekken gedurende het bezoek vast dat er leerlijnen gedefinieerd zijn. Het overleg van de docenten binnen de leerlijnen is op dit ogenblik nog relatief schaars en mag – in de visie van de commissie – geïntensifieerd worden.

Facet 2.4 Studieomvang

De master ERB omvat 120 ECTS en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de master ERB als voldoende.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de opleiding ERB niet overladen is maar wel een vrij intensieve opleiding is. Zij stelt weinig studiebelemmerende factoren vast.

De commissie werd toegelicht dat aan studietijd gerelateerde informatie over de opleiding ERB tot nog toe op informele wijze werd bekomen. De ERB opleiding is qua administratieve opvolging ondergebracht in de faculteit FEB, maar kan voor wat de metingen inzake studietijd en interne kwaliteitszorg betreft, niet afgescheiden worden van de grotere studentengroepen. De commissie is van oordeel dat dit geen gezonde situatie is en dat de opleidingsverantwoordelijken gebruik zouden moeten kunnen maken van de geijkte procedures en instrumenten die op instellingsniveau ontplooid zijn, om de bewaking van de studietijd en evaluaties van dit programma afzonderlijk te kunnen uitvoeren. Op basis van de beschikbare gegevens, en na het gesprek met de studenten komt de commissie tot de conclusie dat het programma studeerbaar is en er een redelijke overeenstemming is tussen de begrote en de werkelijke studietijd; conform de norm van 60 ECTS per jaar. Waar nodig blijkt worden remediëringsmaatregelen genomen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de master ERB als voldoende.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat het van goed niveau is. De commissie is van oordeel dat de werkvormen in niet meer dan voldoende mate aansluiten bij de doelstellingen van de opleiding. De commissie is van oordeel dat de werkvormen té éézijdig hoorcolleges zijn en zij ziet hier een verband met het vooromzeggens 80% aanschuifonderwijs dat de studenten in de master ERB genieten, omdat zij voor de meeste opleidingsonderdelen les volgen bij één van de twee faculteiten. De ene kant van deze medaille is dat zij tot de volle diepte de opleidingsonderdelen genieten, en er geen verkorte, eenvoudige of samengevatte versie ter studie aan de ERB studenten wordt voorgelegd, maar de andere kant van de medaille is dat zij verdwijnen in de grote groepen studenten en dat de 80% opleidingsonderdelen niet specifiek voor hen in context worden gezet. De commissie is van oordeel dat er te weinig seminaries en integratieve opdrachten voorzien zijn, die afzonderlijk voor de ERB studenten worden ingericht, waarin de integratie tussen de onderscheiden disciplines wordt gedocumenteerd en onderwezen. De commissie denkt in de lijnen van multidisciplinair groepswork tussen studenten economie en studenten rechten. Zij is ervan overtuigd dat door het uitvoeren van groepswork veel van het andere denkkader zou veruitwendigd worden door onderling overleg. De commissie meent dat er aldus bewuster, en met meer begeleiding, dient ingezet te worden op dergelijke, interactieve, specifieke werkvormen voor de ERB studenten. De commissie erkent dat de opleidingsonderdelen in de cluster 'integrerende economische vorming' hier ten dele aan tegemoet komen, maar zij meent dat er méér nodig is voor deze opleiding.

De commissie is van oordeel dat er op dit ogenblik nog geen door de docenten gezamenlijk gedragen didactisch concept aan de basis ligt voor de keuzes van de onderwijsvormen in het programma en de logistieke elementen nog doorwegen (met name het aansluiten van de studenten ERB bij de basisopleidingen master Rechten of master TEW). Op dit ogenblik beslist nog de individuele docent welke werkvormen ingezet zullen worden en is er ook daar waar meerdere docenten voor een opleidingsonderdeel verantwoordelijk zijn nog weinig overleg op dit vlak. De commissie is van oordeel dat een gedragen gezamenlijke visie vereist is om goed vorm te kunnen geven aan het onderwijs en zij beveelt de opleidingsverantwoordelijken aan om dit debat tussen de individuele docenten op gang te brengen.

Sinds 2008–2009 biedt de FEB studenten de (ten opzichte van 2001–2002 verruimde) mogelijkheid aan om tijdens de zomervakantie praktijkervaring op te doen en aldus een stage (6 ECTS) op te nemen als keuzeopleidingsonderdeel in de master ERB. Deze stage krijgt vorm als een beleidsgericht onderzoeksproject en is er expliciet op gericht om de student een specifiek probleem te laten uitwerken in een reële setting. De stage onderscheidt zich hierdoor duidelijk van de ‘meeloopstages’. De commissie vindt dit een goed gegeven.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving, biedt de mogelijkheid om het programma interactief en activerend vorm te geven, maar wordt niet voor alle opleidingsonderdelen even intens ingezet om het actief leren van de studenten te ondersteunen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet ‘beoordeling en toetsing’ van de master ERB als voldoende.

De commissie heeft een steekproef examenvragen bestudeerd voorafgaand aan het bezoek en is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in de master ERB in voldoende mate gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde voldoende variatie in toetsvormen vast en zag goede voorbeelden van vernieuwende evaluatievormen. Studenten schrijven een aantal papers en worden voor een aantal opleidingsonderdelen ook permanent geëvalueerd. Ook de beoordeling van de masterproef heeft een goede kwaliteit.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is aan de maat. Studenten kunnen feedback krijgen bij hun evaluaties.

Als verbeterpunt stipt de commissie de nood aan een meer overkoepelend en integraal toets- en beoordelingsbeleid voor de opleiding aan.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de master ERB als goed.

De masterproef heeft een omvang van 24 ECTS. Hiermee wordt voldaan aan de decretale eisen.

De masterproef bestaat uit twee afzonderlijke papers, een 'economische paper' en een 'juridische paper' (meestal) over een verwant onderwerp. Aan elke paper wordt een promotor toegewezen die de discipline eigen is. De verdeling is één vierde voor de kleine paper, en drie vierden voor de grote paper. De student kiest of hij de grote paper schrijft in de discipline conform zijn vooropleiding of net niet. De andere paper wordt geschreven volgens de andere discipline. Er is een evolutie merkbaar in de zin van een duidelijker component van integratie, waarbij wordt getracht om het onderwerp voor de beide delen masterproef verwant te houden, en een element van integratieve reflectie toe te voegen aan de beide papers.

De student moeten in de masterproef, het sluitstuk van de masteropleiding, aantonen dat hij de methodologie uit de twee disciplines beheerst, belangrijke juridische en economische bronnen kan aanwenden als ervaren gebruiker, alsook de vaardigheid toont om de samenhang tussen beide disciplines als beginnende professional in de vak-beoefening te integreren.

Het toewijzen van de masterproefonderwerpen is adequaat. De commissie stelt wel vast dat de onderwerpen meestal aangereikt worden door de staf en in mindere mate worden voorgesteld door de studenten zelf.

De voorbereiding op de masterproef ERB bestaat uit een aantal seminars die de nodige onderzoekscompetenties en de studie van de gangbare onderzoeks- en analysemethoden aanreiken. De begeleiding is adequaat georganiseerd, maar varieert sterk in functie van de begeleidende supervisor. De studenten dienen de resultaten van hun masterproefwerk mondeling te presenteren en te verdedigen. De evaluatiecriteria zijn helder omschreven en in voldoende mate bekend bij de studenten.

De commissie heeft een steekproef masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de kwaliteit van de masterproeven goed is en aldus blijkt geeft van een goed analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. Ook vormelijk zijn de masterproeven in orde: ze bevatten de beschrijving van de doelstelling van het onderzoek en de on-

derzoeksvraag, het onderzoeksopzet en de gebruikte methodologie, naast een duidelijke uitwerking. In toenemende mate wordt een integratief element aan de twee delen van de masterproef toegevoegd.

De commissie vernam van de opleidingsverantwoordelijken dat zij in de nabije toekomst zullen evolueren naar een volledig geïntegreerde masterproef waarbij eenzelfde onderwerp vanuit de twee disciplines benaderd en geanalyseerd wordt en een resultaat genereert dat gesteund is op de integratie van de beide deeldisciplines.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van de master ERB als voldoende.

Voor de Bachelors EW, TEW en Rechten is de Master ERB toegankelijk, na het volgen van het daartoe ontworpen voorbereidingsprogramma van 30 ECTS (dat in de keuzeruimte van het curriculum van de betrokken bachelors aan de KU Leuven wordt aangeboden). Ook alle andere studenten dienen eerst een voorbereidingsprogramma te volgen, alvorens ze kunnen instromen in de master ERB.

De commissie is van oordeel dat het ERB programma qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluit bij de vooropleiding van de EW/TEW instroom en bij de basiskennis van de Bachelors Rechten aan de KU Leuven, voor zover zij het gerichte voorbereidingsprogramma gevolgd hebben. De commissie stelt vast dat er slechts een zeer geringe instroom in het programma is, van andere dan KU Leuven EW/ TEW en in mindere mate KU Leuven Rechten studenten. Cijfermatig blijkt dat zich jaarlijks (gemiddeld over de 4 jaar, wat de levensduur is van het programma in deze vorm) 27 studenten inschrijven voor de master ERB. Globaal beschouwd, hebben twee derden van de instromende studenten een vooropleiding bedrijfseconomie met voortraject voor het ERB gevolgd binnen de KU Leuven en één derde de Bachelor Rechten, met het voortraject voor de ERB in de bachelor Rechten aan de KU Leuven. De keuze voor de Bachelor Rechten om de master ERB te volgen, betekent dat hij geen toegang krijgt tot de togabe-roepen, wat drempelverhogend werkt. Dit gegeven is echter niet eenvoudig aanpasbaar, gegeven het vigerend wetgevend kader.

De commissie stelt uit de gesprekken vast dat de ERB opleiding bij het docentenkorps van de Rechtenfaculteit minder blijkt te leven. Het pro-

gramma is bijna uniek gericht op de FEB bachelors – die gericht geïnformeerd lijken over de mogelijkheid tot het volgen van een minor rechten in de bachelor EW of TEW, en in mindere mate op de Bachelors Rechten, die zich tijdens de bachelor reeds bewust moeten zijn van de nodige vooropleiding, willen zij zonder studievertraging (door het na de bachelor moeten volgen van een voorbereidingsprogramma) instromen in het programma. De commissie stelt op basis van lezing van het promotiemateriaal voor het programma vast dat dit vanuit de visie van het FEB opgesteld is, en voornamelijk studenten Bachelor TEW (en in mindere mate Bachelors EW) zal aanspreken. De commissie acht het wenselijk dat er een min of meer gelijke verdeling is in de studentenaantallen van de beide kerndisciplines Rechten en Bedrijfseconomische Wetenschappen, maar stelt vast dat deze mix niet wordt bereikt. De commissie stelt vast dat de promotie van het programma tot nog toe gericht is op de eigen (KU Leuven FEB en in mindere mate de KU Leuven Rechten studenten), wat ingaat tegen de Bologna-filosofie.

De commissie is van oordeel, dat ondanks de vaststelling dat de opleiding ERB voldoet aan de formele criteria, het wenselijk is om een beleid ter zake te voeren dat beoogt om een betere mix van studenten met onderscheiden vooropleidingen toegang te verlenen tot het programma. Dit zou het element integratie ook in de studentenpopulatie bevorderen.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende van de master ERB en heeft derhalve finaal een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB en de faculteit Rechtsgeleerdheid van de KU Leuven. Een ZAP lid aan de KU Leuven heeft doorgaans een onderwijsbelasting van 12 tot 15 ECTS op jaarbasis. AAP en BAP mandaten worden betrokken bij het ondersteunen van het onderwijs, naast ATP mandaten, die instaan voor het management en ondersteuning bieden bij het onderwijs en onderzoek van de onderzoeksgroepen. De beide faculteiten voeren een gelijkaardig personeelsbeleid.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet ‘kwaliteit van het personeel’ van de master ERB als goed.

De commissie heeft zeer veel waardering voor de uitstekende vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel gedreven en zeer betrokken is bij de opleiding. De studenten en (de eerste cohorten) alumni waarderen hun duidelijk engagement. De vakdidactische deskundigheid is – haar inziens – adequaat. Sinds kort is er een versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen (cf. tenure track contracten). Op het vlak van onderwijskundige professionalisering kan zeker nog winst geboekt worden, aldus de commissie. Deze afwegingen doen de commissie het oordeel ‘goed’ uitspreken over het facet ‘kwaliteit van het personeel’.

Er is een behoorlijk aanbod onderwijsprofessionalisering zowel op facultair als op universitair niveau. Deelname aan deze vormingssessies is echter nog te vrijblijvend, met uitzondering voor jonge docenten die in een tenure track zitten. Op het vlak van onderwijskundige innovatie ziet de commissie weinig voorbeelden binnen de opleiding. De commissie spoort de opleiding dan ook aan om een coherent beleid inzake onderwijsvernieuwing uit te stippelen. Een instelling met een dergelijke sterke (onderzoeks)reputatie, is – volgens de commissie – ook gehouden zich op onderwijskundig vlak aan de top te positioneren. Op het ogenblik van het bezoek stelde de commissie vast dat veel elementen die aanwezig zijn binnen de instelling, nog niet inherent verweven zijn in de opleidingen, omdat deze – naar haar aanvoelen – nog niet volledig in de onderwijscultuur verankerd zijn.

De commissie kreeg gedurende haar bezoek de indruk dat het onderzoek een zeer centrale plaats heeft binnen de FEB en dat het onderwijs spreekwoordelijk ‘op de tweede plaats’ komt. Uit de gesprekken met alle geledingen van het academisch personeel is gebleken dat de onderzoeken hoog liggen, maar niet onverzoenbaar zijn met de onderwijstaken. De commissie

geeft dan ook in overweging om de ERB studenten bij meer gelegenheden als aparte groep te onderwijzen (bv. meer integratieve seminars dan tot op heden) en meer te investeren in aparte lestijden voor deze groep studenten.

De commissie is van oordeel dat er – in het bijzonder – voor de ERB opleiding nog geen echte ‘core faculty’ is die deze opleiding draagt en een duidelijk omschreven visie en invulling geeft aan de wijze waarop het programma wordt ingericht. De commissie karakteriseert dit door de volgende omschrijving “het hart van het programma klopt nog niet op één plaats”, waarmee ze aangeeft dat er in de hoofden van de lesgevers en programmabezielers ook nog gedacht wordt vanuit de eigen specifieke achtergrond en integratie nog te veel een theoretisch begrip is.

De commissie heeft dit aspect besproken met de opleidingsverantwoordelijken tijdens het bezoek. Zij stelt vast dat de opleidingsverantwoordelijken, maar ook de studenten aangaven dat de studenten na het afronden van het programma, een betere integratieve kijk verworven hebben op de werkelijkheid dan de docenten. De docenten die in het programma onderwijzen zijn vooralsnog verbonden aan een eigen onderzoeksdiscipline en volgen een eerder geïkt paradigma van de respectievelijk economische of juridische denkkaders en zij benaderen de opleiding op dit ogenblik nog niet vanuit een integratief denkkader. De commissie meent dan ook dat het een redelijke verwachting is, dat over een paar jaar tijd, naast de twee docenten die de integratie nu benadrukken, minstens nog een aantal van de docenten die in het programma les geven deze capaciteit tot integratief benaderen van de bestudeerde deeldomeinen zouden verwerven.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid’ van de master ERB als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een uitstekend track record heeft op onderzoeksvlak. Internationale contacten en samenwerkingsverbanden zijn legio. Het academisch personeel beschikt over een zeer brede waaier aan deskundigheden. De onderzoeksgroepen leveren een behoorlijk aantal doctoraten af in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden wordt uitgebreid ingebracht in het onderwijs. Op regelmatige basis worden gastdocenten en –sprekers, met een duidelijke professionele oriëntatie, uitgenodigd die in de opleiding bijdragen leveren tot het curriculum.

De commissie meent dat de vorming van een echte 'core faculty' voor de ERB opleiding nog dient te gebeuren, maar signaleert de positieve tendens die ingezet is door twee tenure track docenten aan te werven die de integratie van de beide kennisdomeinen beheersen. De commissie meent dan ook dat deze tendens dient te worden voortgezet om een duidelijke 'groep bezielers' van deze opleiding op te bouwen en te versterken.

De commissie besluit dat de opleiding gedragen wordt door deskundige onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de economische wetenschappen en het recht en er ook een goede inbreng is vanuit het beroepenveld.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de master ERB als voldoende.

Het ERB programma wordt ondersteund door 42 docenten binnen de faculteiten Rechtsgeleerdheid en de faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen. Er zijn bij benadering evenveel docenten vanuit de beide faculteiten betrokken bij de opleiding. De personeelsomkadering ZAP (categorieën docent en hoger) bedraagt voor de master ERB 8 VTE. De commissie is van oordeel dat de cijfers voor de master ERB aan de maat zijn.

De commissie omschrijft de leeftijdsstructuur van het personeelsbestand als redelijk evenredig verdeeld over de leeftijdscategorieën vanaf 40 jaar, maar stipt aan dat de man/vrouw verhouding onder het docentenkorps sterk doorslaat in het voordeel van de mannelijke collega's (80%), voor wat betreft de docenten. De KU Leuven voert een gelijkheidsbeleid, is zich bewust van dit onevenwicht en werkt daar aan, in de mate van het mogelijke.

De commissie stelt vast dat er in de master ERB voor 80% van de lestijden wordt aangeschoven bij andere studentengroepen en de studenten zeer zelden als aparte groep worden onderricht. Gegeven haar visie dat er nog meer moet ingezet worden op integratie in dit programma, is zij van mening dat de ERB studenten op gezette tijden afzonderlijk moeten onderricht worden, en dat dan liefst met interactieve werkvormen. De commissie is aldus de mening toegedaan dat de studenten nu de prijs betalen voor de hoge onderzoekstijd van de staf. De commissie geeft in overweging of een herallocatie van de onderwijs- en de onderzoekstijd van de docenten

niet een oplossing zou kunnen zijn voor het aanpakken van de heterogeniteit binnen de huidige studentengroepen en om de vraag naar interactievere lessen van de ERB studenten beter te faciliteren.

Los van deze vaststelling maakt de commissie ook een tweede overweging. Gegeven de recente start van de opleiding in haar huidige vorm, en de uitdagingen die daarbij voorliggen, is de commissie van oordeel dat het programma in zorg en omkadering méér dan de gemiddelde aandacht behoeft om het, tijdens de opstart en het vinden van de ware ziel van de opleiding, met méér dan gemiddelde inspanningen en aandacht te kunnen ondersteunen, zodanig dat dit programma kan openbloeien en haar volle potentieel kan bereiken. Dit betekent dus dat voor een bepaalde periode (van minstens de volgende twee jaar) het programma op meer personeelsinzet zou moeten kunnen rekenen, om alle elementen van het programma echt op orde te krijgen.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘inzet van personeel’ als minstens voldoende van de master ERB en heeft derhalve finaal een positief oordeel over het onderwerp ‘inzet van personeel’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet ‘materiële voorzieningen’ van de master ERB als goed.

De commissie heeft de campus waar de faculteit FEB gehuisvest is en waar de lessen voor de master ERB verzorgd worden bezocht. Deze campus situeert zich in de Naamsestraat, in de binnenstad van Leuven, en is vlot bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. De voorzieningen zijn prima.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten. De commissie vraagt wel aandacht voor het faciliteren van de groepsvorming van de studenten

ERB, en meent dat een eigen werkruimte of ontmoetingsplaats en eventueel wat extra activiteiten, exclusief voor deze groep studenten, waar en waarbij ze elkaar kunnen treffen, hiervoor wenselijk is.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. De elektronische collectie is zeer goed. De bibliotheek wordt momenteel gerenoveerd, door de mindere focus op haar eerder primaire functie als bibliotheek, en zal stelselmatig meer dienst doen als leercentrum (met studie- en ontmoetingsruimtes). De bibliotheek zal studenten meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. Draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving van de KU Leuven, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van TOLEDO is echter nogal heterogeen. Voor sommige opleidingsonderdelen biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, maar soms wordt het ook louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleiding aansporen om TOLEDO intensiever in te zetten voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de master ERB als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de KU Leuven en aan de Faculteit FEB wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding. Wat de informatievoorziening voor potentiële studenten betreft zijn op centraal niveau zowel de Cel Onderwijscommunicatie als de Dienst Studietoelichting betrokken. De commissie gaf hiervoor in het rapport reeds aan dat zij van oordeel is dat de informatiebrochure voor de master ERB té veel vanuit een bepaalde hoek is opgezet, en te weinig het potentieel van de mogelijks geïnteresseerde studenten voor deze opleiding benut. Dit dient te worden herbekeken.

Bij de studiebegeleiding en informatieverstrekking tijdens de opleiding is de studietrajectbegeleiding prioritair. Deze dienst informeert en begeleidt studenten van instroom tot uitstroom bij het maken van keuzes betreffende hun studietraject, ook voor wat betreft de keuze van de verschil-

lende keuzevakken binnen de opties. De commissie is van mening dat er nauwkeuriger moet worden toegezien op de keuzes die de studenten maken, temeer omdat vanuit de opleiding vooropgesteld wordt dat studenten gelijkaardige thema's en onderwerpen vanuit de twee onderscheiden disciplines zouden benaderen. Dit is op dit ogenblik niet gegarandeerd, omdat er geen instantie is, zoals bijvoorbeeld de examencommissie, die nagaat of de gemaakte keuzes aan deze opzet voldoen. De commissie besprak deze vaststelling met de opleidingsverantwoordelijken en zij menen dat dit kan aangepakt worden door het inrichten van minoren waarbij deze koppeling wordt verankerd, en studenten dan een minor, en niet een afzonderlijk keuzevak selecteren in hun programma. De commissie meent dat dit een werkbare, mogelijke oplossing is.

Met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysische of psychologische aard, kunnen studenten terecht bij de Dienst Studietoelagen.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening aan de maat zijn en voldoende afgestemd zijn op de studievoortgang. In het algemeen worden de vragen van de studenten efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau.

De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–2012 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden inzet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. Dit is evenwel een universiteitsbreed probleem. De commissie vindt dit een ernstig tekort, aangezien de planning van het individueel studieprogramma van de studenten afhankelijk is van de examenplanning en de studenten belemmerd worden om hun keuzeopleidingsonderdelen op een zinvolle wijze naar hun interesse te kiezen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende van de master ERB en heeft derhalve finaal een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de KU Leuven de ontwikkeling en opvolging van kwaliteit van het onderwijs centraal plaatst, onder aansturing van de Dienst Onderwijsbeleid (DOWB). Op universitair niveau is er een PDCA kwaliteitscyclus ontworpen, bestaande uit de volgende vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie (PLAN), de implementatie van het onderwijs (DO), de evaluatie van het onderwijs (CHECK) en de opvolging hiervan (ACT).

Binnen de FEB zien de horizontaal gestructureerde POC's (permanente onderwijscommissies) toe op de kwaliteitsontwikkeling en -opvolging van de opleidingen. Zij ontplooiën de PDCA-cyclus voor de opleidingen die zij aanbieden, onder coördinatie van het POC-bureau van de FEB.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de KU Leuven focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. Ad hoc bevestigingen, zoals alumni-enquêtes, hebben regelmatig plaats indien nodig. De Faculteit FEB maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers en koppelt daar beleidsbeslissingen aan voor het management van haar opleidingen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van de master ERB als voldoende.

De commissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als adequaat. De commissie stelt vast dat de verschillende POC's de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door de universiteit uitgestippelde beleid consequent uitvoeren. Ze meent wel dat de POC voor de master ERB enkel zeggenschap heeft over de drie eigen opleidingsonderdelen (waar de masterproef toe behoort) en alle beslissingen aangaande de andere opleidingsonderdelen (cf. de 80% aanschuifonderwijs) onder de bevoegdheid van de respectievelijke POC's uit de Faculteit Rechtsgeleerdheid of uit de FEB valt. Dit maakt het – in de visie van de commissie – moeilijk om eigenstandig beslissingen te nemen voor de ERB opleiding.

De visitatiecommissie vindt dat er op instellingsniveau een degelijk bevestigingssysteem in voege is dat de opleidingsonderdelen periodiek evalueert,

en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. Over het algemeen beschouwd is de lage respons op deze bevestigingen zorgwekkend, omdat deze de bruikbaarheid van de cijfers onderuit haalt. Voor het ERB is het daarenboven tot nog toe cijfermatig onmogelijk om de studentengroep af te zonderen, wat het arsenaal aan middelen op centraal niveau inactieveert voor de evaluatie van het ERB programma. De opleidingsverantwoordelijken dienen dus focusgroepsgesprekken te houden met hun studenten en alumni om informatie te bekomen over de wijze waarop de studenten de opleiding ervaren. De commissie meent dat dit geen exclusief middel mag zijn, en ook het ERB als afzonderlijke entiteit moet kunnen afgezonderd worden uit het centraal gecollecteerd cijfermateriaal.

De commissie stelt vast dat veel van de kwaliteitszorg op instellingsniveau geregeld wordt, en het in het bijzonder in een periode van curriculumwijzigingen, noodzakelijk is om meer dan volgens de institutioneel uitgetekende frequentie te meten en te peilen naar de effecten van de ondernomen acties. De commissie meent dat er op het vlak van de opleiding wel veel op informele basis bevestigd wordt, maar stelt vast dat er relatief weinig middelen voorhanden zijn (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevestigen) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen. In het bijzonder bij jonge opleidingen en significante curriculumwijzigingen is dergelijke bijkomende informatieverwerking noodzakelijk om gericht te kunnen bijsturen.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie rapport – een omstandig en uitgebreid document – de nodige informatie ter beschikking stelde van de commissie om zich een initieel beeld te vormen van de kwaliteit en managementstructuren van de opleidingen. De gesprekken tijdens de bezoeken leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie rapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de master ERB als voldoende.

Voor de ERB opleiding zijn er geen voorafgaande externe visitaties, waaraan de opleiding zich kan spiegelen. Door de omvorming en inrichting ten tijde van de invoering van de BAMA-structuur is er ook nog geen Toets Nieuwe Opleiding uitgevoerd voor deze opleiding (die pas later werd ingevoerd door de NVAO). De commissie is van oordeel dat een dergelijke initiële toets naar

het hart en de intenties van de opleiding wel zinvol zou zijn geweest, en dat veel van haar bemerkingen nu aansluiten bij de karakteristieken die kenmerkend zijn voor jonge, recent gestarte en nog zoekende opleidingen.

De commissie liet zich er tijdens het bezoek van overtuigen dat er in de beide aan het ERB programma toeleverende faculteiten, goede intenties en een sterk engagement leeft, van de beide decanen en de managementteams om van deze opleiding een 'mooie' opleiding te maken. De commissie stelt dan ook vast dat de verantwoordelijken timmeren aan de weg en evolueren in een goede, zinvolle richting.

De commissie besluit dat de voor ERB uitgevoerde interne reflecties en evaluatiemomenten adequaat worden opgevolgd en de resultaten van de verschillende evaluaties aanleiding geven tot aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de beoogde streefdoelen.

De commissie spoort de managementteams van de beide faculteiten aan om prioriteit te geven aan het vormen van een 'core faculty' voor de master ERB, die de door haar geformuleerde en ook de tijdens het bezoek, door de opleiding zelf geopperde denkplaatjes, bestudeert om de opleiding meer een eigen identiteit toe te meten. De commissie is er zeer van overtuigd dat van dat ogenblik af, ook de verdere ontplooiing van het programma hier baat zal bij hebben.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de master ERB als voldoende.

Gegeven de beperkte slagkracht van de POC voor het ERB programma is ook de inspraak van alle geledingen van het personeel, en hun betrokkenheid bij de kwaliteitszorg van de opleiding ERB formeel nog niet volledig op orde. De docenten en medewerkers houden voor het ogenblik wel zeer nauwkeurig de vinger aan de pols door informeel overleg onderling en met de studenten en alumni, waardoor de kwaliteit gewaarborgd is, maar – ook met het oog op de groei van het programma – beveelt de commissie aan om de inspraak van alle geledingen over de totaliteit van het programma meer te formaliseren in een meer slagkrachtige POC.

De studentenvereniging Ekonomika is een belangrijk kanaal waarlangs de studenten gehoor krijgen en de contacten tussen de opleiding en de studentenvereniging is goed. Het beroepenveld en de eerste cohorten alumni worden voldoende betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs. De alumni en het beroepenveld zijn voornamelijk op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding, via hun contacten met de docenten, maar de FEB blinkt ook uit in haar goede relaties met de alumnivereniging Ekonomika Alumni.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende van de master ERB en heeft derhalve finaal een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de master ERB als goed.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en de kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de master ERB de doelstellingen goed weet te realiseren. De opleiding levert goed gevormde alumni af, en de arbeidsmarkt weet deze kwaliteiten sterk te waarderen. De ERB alumni worden gezien als 'bruggenbouwers' tussen de juridische en de bedrijfseconomische discipline. De commissie is daarenboven van oordeel dat de volle diepte van de academische master bereikt wordt in de twee opties die het programma aanbiedt, maar niet de volle breedte van een 'all round' jurist of econoom. De commissie is van oordeel dat dit geen afbreuk doet aan de unieke kwaliteiten en competenties van deze alumni als 'bruggenbouwers'.

De alumni zijn zeer tevreden over de genoten opleiding en menen dat deze adequaat voorbereidt op het latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de opleiding erin slaagt om het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren. De sterk wetenschappelijke karakteristiek van de opleiding weten zij terdege

te waarderen. De minder sterke oriëntatie van de opleiding op het verwerven van praktische vaardigheden ervaren de alumni allerminst als een probleem. Zij stelden dat gegeven de situatie waar men in terecht komt, deze competenties snel verworven worden op de werkplek, wat voor een academische benaderingswijze moeilijker te realiseren is.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleiding een zeer beperkte uitwisseling realiseert in het ERB programma, temeer omdat het programma op zich reeds een bijzondere leerervaring biedt door de koppeling van de juridische en bedrijfseconomische disciplines. Verder dient bekeken te worden waarom een Erasmusstudent technisch niet in twee faculteiten les mag volgen, wat op dit ogenblik een formele drempel is voor de internationale uitwisseling van ERB studenten.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de master ERB als voldoende.

Het zelfevaluatie-rapport signaleert een goed studierendement van de ERB studenten en een goede vordering doorheen de twee programmajaren. Gemiddeld over de drie voorbije jaren verwierf 62% van de masterstudenten ERB 100% van de opgenomen studiebelasting. Omzeggens 90% masterstudenten ERB verwierf minstens 75% van de opgenomen studiepunten en alle studenten behaalden (sinds de inrichting van het programma) het diploma in de voorziene tijd van 2 jaar. De commissie meent dat deze cijfers aan de maat zijn.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de master ERB en heeft aldus een positief oordeel voor het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de master ERB voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Expliciteer de algemene en domeinspecifieke doelstellingen van het programma teneinde de communicatie hierover, intern en extern te versterken;
- Vervolledig alle ECTS-fiches consequent, gegeven het gevoerde beleid en curriculummapping.

Programma

- Vul de curriculummapping, partim juridische vakken prompt in, en veranker deze in alle elementen van het onderwijs voor deze opleiding;
- Versterk de integratieve elementen in het programma;
- Versterk de samenhang van het individueel curriculum van de student door het strikter bewaken van de keuzeopleidingsonderdelen die opgenomen worden;
- Voorzie voldoende (studietraject)begeleiding teneinde studenten een bewuste keuze te doen maken bij de invulling van de vrije keuzeruimte of teken minoren uit;
- Zet meer intensief in op het aanleren van praktische vaardigheden en de 'soft skills' die de instap in een actuele beroepspraktijk faciliteren;
- Intensifieer het overleg tussen docenten van de verschillende leerlijnen en binnen de onderscheiden leerlijnen;
- Bewerkstellig dat de opleiding ERB als eigenstandige opleiding gemeten en bevraagd wordt, voor wat betreft de studietijd en de interne kwaliteitszorg;
- Intensifieer de studietijdmetingen, in het bijzonder als er beduidende curriculumwijzigingen zijn doorgevoerd in het programma;
- Teken een gezamenlijk gedragen didactisch concept uit voor de keuzes van de onderwijsvormen en bewerkstellig onderling overleg;
- Teken een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid uit, dat meer in lijn is met de beoogde doelstellingen, voor de ERB opleiding en breng het gezamenlijk overleg onder de docenten op gang;
- Betrach een meer uniforme begeleiding van de masterproeven door alle docenten en begeleiders;

- Teken een instroombeleid uit dat een betere mix van studenten met onderscheiden vooropleidingen toegang geeft tot het programma, om de integratie ook in de studentengroep te bewerkstelligen.

Personeel

- Teken een onderwijskundig professionaliseringsbeleid uit en vind er een draagvlak voor bij het docentenkorps;
- Zet meer in op onderwijskundige innovatie binnen de opleiding en stippel een coherent beleid inzake onderwijsvernieuwing uit;
- Vorm een gemeenschap van lesgevers die gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor deze opleiding opnemen;
- Overleg met de core faculty voor het ERB programma over de onderwijsoperationalisering en teken hiervoor een beleid uit;
- Overweeg of de studenten ERB niet op meer frequente basis als afzonderlijke groep les kunnen krijgen;
- Voorzie voor een bepaalde periode meer dan de gemiddelde personeelsomkadering om het ERB programma echt op orde te krijgen.

Voorzieningen

- Zet TOLEDO intensiever in voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven;
- Voorzie een eigen werkruimte of ontmoetingsplaats voor de ERB studenten om de groepsvorming te faciliteren;
- Overweeg de check van het curriculum van de student, na keuze van losse opleidingsonderdelen uit de andere discipline, teneinde de filosofie van het gelijktijdig opnemen van opleidingsonderdelen met respectievelijk een economische en juridische benadering van een bepaald deel-domein van het programma gegarandeerd te operationaliseren;
- Zet de webtool voor de vervroegde examenplanning op punt alvorens deze formeel in te voeren als registratiemiddel van het individueel studieprogramma van de student.

Interne Kwaliteitszorg

- Vorm voor de master ERB een volwaardige POC, die minstens inspraak krijgt in de onderwijsorganisatie van de opleidingsonderdelen waarbij haar ERB studenten mee aanschuiven;
- Overleg met de centrale diensten dat ook ERB als afzonderlijke entiteit kan bevraagd en gemeten worden in het kader van interne kwaliteitszorg;
- Bewerkstellig een grotere transparantie, aangaande de resultaten en opvolging van de bevragingen;

- Intensifieer de frequentie van bevestigingen in een periode van significante curriculumwijzigingen;
- Voer de juridische helft van de curriculummapping uit, rond ze af en implementeer ze in alle elementen van alle ECTS-fiches.

Resultaten

- Ga na wat kan gedaan worden aan de restrictie voor Erasmusstudenten om aan twee onderscheiden faculteiten les te volgen.

UNIVERSITEIT GENT

Bachelor of Science in de Economische Wetenschappen
Master of Science in de Economische Wetenschappen

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master of Science in de Economische Wetenschappen (EW) van de Universiteit Gent (UGent). De visitatiecommissie – cluster Economische Wetenschappen (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 12 tot en met 14 december 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van leermateriaal, examenopgaven en masterproeven. Onderstaande oordelen hebben betrekking op de opleidingen en alle majoren tenzij expliciet anders vermeld in het rapport.

De opleidingen Economische Wetenschappen (EW) worden ingericht door de Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) van de UGent. De bachelor EW is een driejarige opleiding (180 ECTS), de masteropleiding EW is een eenjarige opleiding (60 ECTS).

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De faculteit FEB wil op het vlak van onderwijs, onderzoek en dienstverlening een referentie zijn in Vlaanderen en aldus bijdragen tot de uitbouw van een competitieve en dynamische Vlaamse economie. De FEB streeft ernaar afgestudeerden te vormen die qua kennis, vaardigheden, creatief probleemoplossend vermogen en attitudes tot de Europese top behoren. De FEB wil in die wetenschappelijke domeinen die zij op onderzoeksvlak als zwaartepunten kiest, als een gerespecteerd partner een betekenisvolle bijdrage leveren op internationaal wetenschappelijke fora. Zij wil met respect voor de eigenheid van de taal en cultuur in Vlaanderen een internationaal georiënteerde faculteit zijn en wil daartoe een actief internationaliseringsbeleid voeren.

Het zelfevaluatie rapport omschrijft de vigerende onderwijsvisie voor de UGent en haar opleidingen als volgt:

“De UGent hanteert het onderwijsconcept ‘creatieve kennisontwikkeling’ waarbinnen duidelijk de nadruk wordt gelegd op de verdere vernieuwing van het onderwijsgebeuren. Dit concept pretendeert geen algemene onderwijsvisie te zijn die het hele onderwijsgebeuren van de universiteit stuurt maar sluit wel aan bij de missie van de universiteit en spoort mee de initiatieven voor onderwijsinnovatie die de laatste jaren in de faculteiten zijn ontstaan.”

Het zelfevaluatie rapport karakteriseert de opleidingen Economische Wetenschappen als gericht op de studie van de sociaaleconomische interacties tussen diverse economische spelers: gezinnen, ondernemingen, financiële instellingen, overheid, buitenland. De studenten dienen een grondig inzicht te hebben in de wijze waarop deze actoren hun beslissingen nemen en welke de implicaties zijn van het daaruit voortvloeiende handelen. Dit vergt zowel een grondige analytische en kwantitatieve onderbouw, als een toetsing van de theoretische inzichten aan de realiteit via empirisch werk en een kritisch inzicht in de institutionele omgeving. Economisten moeten in staat zijn de gevolgen van economische keuzes te analyseren en hun argumenten op een wetenschappelijk en maatschappelijk kritische manier te onderbouwen.

Voor de beide opleidingen werd een gedetailleerde competentiematrix opgesteld, die de relatie tussen de onderscheiden doelstellingen en de individuele opleidingsonderdelen aangeeft.

Facet 1.1. Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en de oriëntatie' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen goed zijn uitgewerkt en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en met de Dublin-descriptoren.

De commissie vindt de doelstellingen van de bacheloropleiding EW goed gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties. Er is goede aandacht voor het bijbrengen van wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis, voor de systematische kennis van de kernelementen en de nieuwste ontwikkelingen in de economische wetenschappen, alsook voor het begrip van de structuur van het vakgebied en de relatie tot andere vakgebieden.

De doelstellingen van de masteropleiding EW beogen volgens de commissie de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau. Er is goede aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de economische wetenschappen, alsook voor het ontwikkelen van vaardigheden en attitudes. De commissie is van mening dat er adequate aandacht is in de doelstellingen voor het beheersen van die competenties, nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek.

De internationale dimensie van de opleidingen economische wetenschappen en de aansluiting van de doelstellingen bij de internationale referentiekaders komt vooral in de master aan bod. De commissie waardeert ook de aandacht voor het competentiegericht leren in de doelstellingen. De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen en kerncompetenties goed gekend zijn bij de verschillende geledingen van de opleidingen EW.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie 'creatieve kennisontwikkeling' richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd.

In het kader van het verbeterperspectief adviseert de commissie om de omschrijving van algemene, generieke maatschappelijke en professionele

vaardigheden en competenties – die nu niet nader omschreven worden omdat de opleidingsverantwoordelijken menen dat de domeinen waarin de alumni terecht komen té divers zijn – toch nader te omschrijven voor de beide opleidingen. De commissie stelt in de programma's vast dat er aandacht is voor deze doelstellingen en meent aldus dat een aantal generieke vaardigheden en competenties (sectoronafhankelijk) kunnen beschreven worden. De commissie is ervan overtuigd dat een duidelijke beschrijving ervan het toetsen van deze competenties ook ten goede zou komen. De commissie vraagt ook aandacht voor het doorwerken van de competentiematrix in alle opleidingsfiches, omdat sommige nu nog in termen van inhoud beschreven zijn, en niet op basis van de beoogde competenties. De opleidingsverantwoordelijken hebben dit ook in het zelfevaluatierapport aangegeven en dit op de agenda voor het academiejaar 2011–2012 geplaatst.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de Bachelor EW als goed en voor de Master in de Economische Wetenschappen als voldoende.

De commissie omschrijft de domeinspecifieke doelstellingen van de bacheloropleiding als helder en tegemoet komend aan de breedte van de bachelor EW. Ze voldoen aan de criteria die de commissie in haar domeinspecifiek referentiekader heeft vastgelegd en zijn zeer goed afgestemd op de eisen van (buitenlandse) vakgenoten. Bij de formulering van deze doelstellingen werd voldoende rekening gehouden met de wensen en behoeften van het beoogde beroepenveld. Er werd een internationale benchmarking uitgevoerd. De studenten zijn goed vertrouwd met de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding en dit vanaf het eerste jaar.

De domeinspecifieke doelstellingen van de masteropleiding EW steken goed in elkaar en voldoen aan de criteria die de commissie in haar referentiekader heeft vastgelegd en zijn afgestemd op de eisen van (buitenlandse) vakgenoten. De commissie stelt vast dat de internationale discipline gelijkaardige accenten legt als de opleiding. De commissie meent wel dat de domeinspecifieke doelstellingen van de onderscheiden majoren duidelijker omschreven moeten worden, omdat de profilering van de research major bijvoorbeeld op dit ogenblik niet voldoende onderscheidend wordt geprofileerd. De commissie is van mening dat de masteropleiding – op basis van de domeinspecifieke doelstellingen – in staat is om zeer goede algemene en breed geschoolde economen te vormen die inzetbaar zijn in

diverse aan economische wetenschappen gerelateerde domeinen van het wetenschappelijk onderzoek en in een professionele (industriële) setting.

De commissie onderstreept dat de doelstellingen een bijzondere maatschappelijke gerichtheid uitdragen, en sterke aandacht hebben voor de actualiteit. De studenten typeerden de 'Gentse Econoom' als een bijzonder kritische groep wetenschappers, en de commissie meent dat aan deze term inderdaad concreet invulling wordt gegeven door de docenten en de studenten.

Algemene opmerkingen bij de doelstellingen:

Profilering van de opleidingen

Het bestuur van de FEB lichtte tijdens het bezoek toe dat de opleidingsverantwoordelijken bewust gekozen hebben voor een brede bachelor in de economische wetenschappen, conform de onderzoekslijnen die zij binnen hun vakgroepen huisvesten en dat de trajecten die zij in de master aanbieden in overeenstemming zijn met de gelimiteerde werkmiddelen (die een eind in het verleden teruggaan), waardoor het uitbouwen van een brede waaier aan onderzoekslijnen reeds een lange tijd bemoeilijkt wordt. De commissie stelt vast dat de omkadering van de FEB beperkt is, gegeven de taken die zij opnemen, binnen de eigen opleidingen EW, TEW, HI en de zij-instroomrichtingen en voor het onderwijs dat zij verstrekken binnen diverse andere faculteiten.

De commissie stelt vast dat de ambitie om internationale opleidingen neer te zetten, te investeren in de modernere disciplines zoals 'behavioural economics', 'Industrial Organization' of 'experimentele economie' niet spontaan in de gesprekken aan bod is gekomen. De commissie stelt vast dat de UGent, als enige binnen de groep Vlaamse universiteiten die aan de kerndiscipline van economische wetenschappen verwante opleidingen inrichten, geen equivalente opleiding in de master aanbieden in de Engelse taal. De commissie ziet een aantal van deze elementen in het breder kader van de druk die er heerst op de faculteit en haar personeel. De commissie meent dat het recht doet aan de FEB door de academische overheid onder de aandacht te brengen dat er binnen de faculteit een grote slag te maken is, wil de FEB van de UGent de toekomstige uitdagingen (vb. het internationaal vermarkten van de opleidingen en het bedienen van de meevoluerende student door het aanbieden van nieuwe disciplines) niet aan zich zien voorbij gaan.

De commissie bindt de opleidingsverantwoordelijken en de academische overheid op het hart om ernstig na te denken over de invoering van een equivalente opleiding economische wetenschappen in de Engelse taal en dit niet alleen om de sterkere positie van de opleidingen EW binnen de faculteit te bekomen, maar ook om een grotere groep economische wetenschappers te vormen, die hun invloed kunnen hebben op de wijze waarop de economie in de maatschappij wordt bejegend en bestuurd. De commissie is van oordeel, dat er zich ook binnen de grenzen van het taaldecreet mogelijkheden aandienen om een dergelijke Engelstalige variant op te zetten en er een behoorlijk aantal studenten mee aan te trekken, gegeven de goede kwaliteit van de Gentse opleidingen EW.

De commissie meent, zoals verder bij het onderwerp personeel wordt toegelicht, dat de omringing voor de opleidingen minimaal is, gegeven de werklust binnen de opleidingen EW, de hoge graad aan toegeleverd onderwijs aan de verwante opleidingen TEW en HI en aan de andere faculteiten van de UGent. De commissie benadrukt dat de nood om bij de tijd te zijn en baanbrekende wetenschappelijke ontwikkelingen en hedendaagse cruciale expertise in huis te hebben een bezorgdheid is die zij deelt met de decaan van de faculteit FEB. De commissie meent dan ook dat veel van de randvoorwaarden het profiel van de opleidingen binnen de EW bepalen, en ze gemaakt hebben tot wat ze nu zijn. De commissie drukt niet alleen de decaan, maar ook het bestuur van de UGent op het hart dat, indien de UGent mee wil met de toekomstige evoluties – die razendsnel inzetten – zij gehouden zijn de onderzoeksbasis van de faculteit FEB verder uit te breiden. Degelijkheid en onderwijskwaliteit houden tot nog toe stand, maar zullen het moeten afleggen tegen nieuwe deeldisciplines en drang naar internationale profilering in de nabije toekomst.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

Vermits de commissie de facetten 'niveau en oriëntatie' en 'domeinspecifieke eisen' voor de bachelor in de Economische Wetenschappen als goed beoordeelt heeft zij een positief oordeel over de doelstellingen van deze opleiding.

Vermits de commissie de facetten 'niveau en oriëntatie' en 'domeinspecifieke eisen' voor de master in de Economische Wetenschappen als minstens voldoende beoordeelt heeft zij een positief oordeel over de doelstellingen van deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de programma's uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Bachelor Economische Wetenschappen

Het bachelorprogramma EW telt 180 ECTS, 60 per fase. Het curriculum voorziet een keuzeruimte van 10 ECTS in het programma in het derde jaar. Het verplicht keuzeruimte omvat een component 'economische vorming' (68, max 73 ECTS); een component 'technisch wetenschappelijke vorming' (46 ECTS) en een pijler 'inbedding in bedrijfseconomische, algemene maatschappelijke en humane vorming' (41 ECTS), naast seminariewerk en talen (15 ECTS).

Master Economische Wetenschappen

Het masterprogramma EW telt 60 ECTS. Binnen de opleiding volgt de student een verplicht gedeelte (18 ECTS) en kiest hij tussen vier opties – majoren genoemd: 'Globalisering' (36 ECTS), 'Financiële instellingen en markten' (30 ECTS), 'Economisch Beleid' (36 ECTS) en 'Research' (18 ECTS). Studenten vervolledigen het programma met de masterproef (18 ECTS) en een vrije keuzeruimte.

De eerste bachelor is gemeenschappelijk voor de opleidingen Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen en Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van het programma van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De commissie is van oordeel dat de bachelor en master curricula een duidelijke concretisering zijn van de eindkwalificaties van de opleidingen, en dit zowel voor wat betreft het niveau, de oriëntatie en domeinspecifieke doelstellingen. De commissie stelt vast dat de opleidingen op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeven tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds. In een recent verleden heeft de FEB voor de opleidingen EW een duidelijke curriculummapping uitgevoerd. Daaruit blijkt dat de beoogde competenties steeds in meerdere opleidingsonderdelen aan bod komen en de vaardigheden progressief

doorheen de bachelor en master EW worden opgebouwd. De commissie is van oordeel dat de programma's EW de studenten goede mogelijkheden bieden om de beoogde doelstellingen te bereiken. De commissie beschrijft het niveau van de opleidingen als hoog analytisch en de programma's als een duidelijke concretisering van de competentiematrix, waar zij waardeering voor heeft.

De commissie erkent de basiscomponenten 'micro-economie', 'macro-economie' en 'econometrie' die progressief doorheen de programma's worden opgebouwd. Zij constateert dat deze elementen de kern van de opleidingen in de economische wetenschappen vormen, conform de internationale benchmarking en haar eigen referentiekader. Er is in alle opleidingen ook voldoende aandacht voor discipline-overschrijdende elementen.

De commissie waardeert de vrije keuze ruimte (10 ECTS) in de bachelor, en begrijpt uit de personeelskrachte de beperkte omvang van de vrije keuze in de bachelor. De commissie meent dat de plichtopleidingsonderdelen een dermate brede vorming beogen, dat omzeggens elke keuze die de student over de functionele domeinen van de economische wetenschappen zou wensen te maken, aan bod komt in het bachelorprogramma. Zij onderstreept aldus dat de brede basisvorming van de studenten in diverse functionele domeinen gewaarborgd is.

De commissie is van oordeel dat, wanneer de bachelor meer beleefd zou worden als een volledig zelfstandige academische opleiding (terwijl nu in de Vlaamse context vaak gedacht wordt in termen van voorbereiding op de er logisch op aansluitende master) de bachelor een sluitstuk behoeft aan het eind van de derde bachelor. In een bachelorproef zou een student via een (in principe) individueel werkstuk over een (in principe) zelf gekozen onderwerp moeten kunnen laten zien dat hij/zij de eindtermen gehaald heeft en de beoogde competenties verworven heeft. De commissie meent aldus – in het kader van het verbeterperspectief – dat een formele bachelorproef, ingericht als afzonderlijk opleidingsonderdeel, en geflankeerd door een seminarie met een hoog integratief karakter, een goed sluitstuk zou vormen voor de bachelor en overwogen dient te worden.

Binnen de master EW zijn er vier onderscheiden trajecten: 'Globalisering', 'Financiële instellingen en markten', 'Economisch Beleid' en 'Research'. De commissie is van oordeel dat de majoren 'Globalisering', 'Financiële instellingen en markten', 'Economisch Beleid' en 'Research' een sterke identiteit hebben. De major 'Research' wordt slechts héél zelden gekozen. De enkele

student die deze major kiest, zet daarbij bewust in op de voorbereiding op een doctoraatsonderzoek. De commissie is van oordeel dat dit een parel is aan de kroon en zij verwacht van de opleidingsverantwoordelijken dat zij hier bewuster op gaan inzetten. Gegeven de geringe studentenaantallen aan de onderscheiden instellingen, beveelt de commissie de universiteit aan om op Vlaams of op nationaal niveau een symmetrische samenwerking uit te tekenen, tussen de instellingen die een Master in de Economische Wetenschappen aanbieden om gezamenlijk een sterke Research Master in te richten.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De commissie is van oordeel dat er zeer goede aandacht is in het bachelorprogramma voor kennisontwikkeling, alsook voor het bijbrengen van onderzoekssattitudes en onderzoeksvaardigheden. In het masterprogramma is sterke aandacht voor kennisontwikkeling op een gevorderd niveau en voor het verder ontwikkelen van onderzoekssattitudes en onderzoeksvaardigheden. De programma's sluiten goed aan bij recente ontwikkelingen en bij lopend (inter-)nationaal onderzoek in de bestudeerde kennisdomeinen. Vanaf de eerste bachelor worden studenten geconfronteerd met resultaten van wetenschappelijk onderzoek in diverse opleidingsonderdelen. Het onderzoeksgelateerd karakter van het onderwijs versterkt progressief doorheen de bachelorjaren en in de master. De master EW biedt (zoals in facet 2.1 aangegeven) ook een research traject aan, dat vooral wordt gekozen, in voorbereiding op een later doctoraatsonderzoek.

De opleidingen benutten zeer duidelijk de hoge kwaliteit van het onderzoek en de expertises van de staf, die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is zeer doorvlochten van de onderzoekservaring van de betrokken lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk 'onderzoeksgebaseerd' onderwijs, wat duidelijk de signatuur van de instelling uitdraagt. De opleidingen zijn opgezet vanuit de visie dat de bachelorstudenten over een brede basiskennis moeten beschikken, aangevuld met kennis (die aansluit bij de onderzoekspecialiteiten van de staf), die verder uitgediept wordt tijdens de masteropleiding.

De bachelor en master EW hebben ook goede aandacht voor kennismaking met de actuele beroepspraktijk, bvb. door het inlassen van toelichtingen door gastsprekers tijdens de lessen, door een vrije stage van 6 weken (waarvoor er in de bachelor ruimte is) en door de aandacht voor soft skills (zoals presenteren en rapporteren).

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De commissie is van oordeel dat de programma's EW sequentieel en coherent zijn opgebouwd. De commissie onderkent in de opbouw van de programma's EW een duidelijke opsplitsing in de functionele domeinen micro-economie, macro-economie en econometrie, op inleidend en tussenliggend niveau in de bachelor.

In de verschillende opeenvolgende bachelorjaren is er een goede mix aan basis- en economische vakken. Uit de gesprekken en beschikbare informatie tijdens het bezoek blijkt dat de inhoud van de ondersteunende opleidingsonderdelen goed wordt afgestemd op de kerndiscipline van de economische wetenschappen. In de master EW wordt deze kennis in diverse domeinen verdiept. De commissie onderkent in de opbouw van de programma's EW een duidelijke opsplitsing in de functionele domeinen micro-economie, macro-economie en econometrie op gevorderd niveau.

De commissie stelde tijdens de gesprekken vast dat er voldoende overleg is tussen de docenten, zodat overlap tussen de verschillende opleidingsonderdelen wordt voorkomen. Zij meent dan ook een duidelijke gedragen visie over de opbouw van het programma te onderkennen. De studenten lichtten tijdens de gesprekken toe dat de thema's en leerinhouden die behandeld worden een inzichtelijk geheel vormen dat de bestudeerde discipline goed afdekt.

De Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit Gent biedt een gezamenlijk programma aan in het eerste bachelorjaar voor de studenten Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen en Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur. De commissie verwacht dat het eerste bachelorjaar toch tot op zekere hoogte een selectiejaar is, en meent dat het curriculum daarvoor meer dan tot op heden het geval is, de diverse kennisdomeinen van de economische weten-

schappen zou moeten inroosteren in de eerste bachelor (vb. door middel van een integratief opleidingsonderdeel of caleidoscopisch vak). Hierdoor zouden studenten bewuster kunnen kiezen welke richting ze na het eerste jaar willen uitgaan en zou de selectie in het eerste jaar, minder dan tot op heden het geval is, gebeuren op basis van hun kennis van kwantitatieve en menswetenschappelijke opleidingsonderdelen.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding omvat 180 studiepunten. De masteropleiding omvat 60 studiepunten. De opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

Aan de UGent worden er systematische prospectieve studietijdmetingen uitgevoerd via het digitaal leerplatform Minerva. De resultaten van de bevraging tonen aan dat er voor de bachelor en voor de master EW een goede overeenstemming is tussen de begrote en de reële studietijd.

De opleidingsverantwoordelijken hebben voor de bacheloropleiding een gedegen analyse gemaakt van de studietijd voor de onderscheiden opleidingsonderdelen en studiebelasting per semester en stellen in het zelfevaluatierapport vast dat er een zekere spreiding optreedt ten opzichte van de begrote studietijd. Over het geheel van de bacheloropleiding genomen, zijn de afwijkingen eerder gering en middelen deze elkaar uit, waardoor er een duidelijke overeenstemming is tussen de begrote studietijd en de reël gemeten studietijd.

Voor de masteropleiding wordt er in het ZER echter geen melding gemaakt van studietijdmetingen. De commissie baseert dan ook haar oordeel voor de masters op de bemerkingen van de studenten en op basis van haar inzage van het cursusmateriaal en het uurrooster.

De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de beide opleidingen uitdagend, maar studeerbaar zijn. Zij menen dat de studiebelasting vrij evenwichtig verdeeld is over de onderscheiden semesters.

Mede op basis van de inzage van het cursusmateriaal en van het uurrooster komt de commissie tot de vaststelling dat de opleidingen uitdagend en veeleisend zijn, maar haalbaar zijn en de begrote en de reële studietijd vrij goed overeenstemmen, en aansluiten bij de norm van 60 ECTS per jaar.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt 'de afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de Bachelor als voldoende en voor de Master als goed.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat er veel goed referentiemateriaal wordt ingezet. Zij begrijpt de Vlaamse traditie betreffende het zelf schrijven van een syllabus niet volledig terwijl er prachtige handboeken op de markt zijn. De commissie heeft evenwel geen probleem met de kwaliteit van de syllabi. Ze is van oordeel dat de onderscheiden leervormen in de bacheloropleiding op voldoende wijze en in de masteropleiding goed aansluiten bij de doelstellingen en beoogde competenties.

Interactieve en activerende leervormen flankeren de klassieke colleges (vb. probleemgestuurd onderwijs). Hoorcolleges zijn vooral in de bachelorjaren van de opleiding EW nog zeer dominant en worden vooral ingericht voor grote studentengroepen (omzeggens 600 studenten). De commissie vernam van de studenten dat de hoorcolleges goed verzorgd worden maar suggereert om Minerva meer in te zetten in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten.

Sinds 1998–1999 biedt de faculteit FEB de studenten de mogelijkheid om facultatief een stage te vervullen (6 ECTS), als keuzeopleidingsonderdeel. De stage moet minimaal 1 maand in beslag nemen en kan opgenomen worden van mei in de derde bachelor tot mei in de master. De inhoud van de stage – bepaald door de onderneming in samenspraak met de toezichthoudende professor – moet stroken met de opleidingsdoelstellingen en dient een probleemoplossende oriëntatie te hebben. De stagebegeleider is een personeelslid van het bedrijf of de organisatie. De evaluatie van de prestaties van de student tijdens de stage wordt gedocumenteerd in het stagedossier. De evaluatie gebeurt door de stagebegeleider, in samenspraak met de begeleidende professor. De commissie beschouwt deze mogelijkheid als een goed element om de student een eerste praktijkervaring te laten opdoen.

De commissie herhaalt binnen dit facet haar aanbeveling (*beschreven in facet 2.1*) om een integratief element toe te voegen aan de bacheloropleiding en dit als een formele bachelorproef in te richten, als afzonderlijk opleidingsonderdeel, dat geflankeerd door een seminarie met een hoog integratief karakter, een goed sluitstuk zou vormen voor de bachelor. Studenten zouden aldus op basis van een zelf gekozen onderwerp een individueel werkstuk schrijven dat hun beheersing van de bachelorcompetenties demonstreert.

Voor de masteropleiding, die in kleinere groepen onderwezen wordt, stelt de commissie vast dat er meer interactiviteit en discussie is, en er een grotere variatie aan werkvormen wordt ingezet dan in de bachelor. De graad van interactiviteit en de betrokkenheid van de studenten bij de lessen is hier groter. De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de hen inspirerende docenten het debat en de discussie weten te ontlocken en zij zich nauw betrokken weten bij het onderwijs. Dit waardeert de commissie zeer.

De commissie vermeldt in dit kader dat bij de onderwijsvernieuwingen de gebruikte werkvormen gecatalogeerd worden in het 'onderwijsadministratie- en studenteninformatiesysteem' (OASIS), waardoor ze nog meer dan tevoren, inzetbaar worden voor overleg en nadere onderlinge afstemming onder de docenten.

MINERVA, de elektronische leeromgeving, biedt de mogelijkheid om de programma's interactief en activerend vorm te geven, en wordt niet voor alle opleidingsonderdelen even intens ingezet om het actieve leren van de studenten te ondersteunen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt de 'beoordeling en toetsing' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als excellent.

De commissie is aangenaam verrast door de integrale aandacht voor de beoordeling en toetsing die voor de bachelor en masteropleiding EW gangbaar is binnen de faculteit FEB. Zij is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in alle opleidingen goed gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen en de onderlinge afstemming en het achterliggend toetsbeleid zeer goed zijn. De steekproef examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde

een goede variatie in toetsvormen vast en goede voorbeelden van vernieuwende evaluatievormen. In de master schrijven studenten diverse papers en een aantal opleidingsonderdelen worden ook permanent geëvalueerd. Ook de procedure voor de beoordeling van de masterproef heeft een goede kwaliteit.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld, conform het examenreglement, al zouden de masterstudenten eerder in het jaar willen beschikken over het examenrooster. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is goed en studenten kunnen feedback krijgen over hun evaluaties.

De commissie vermeldt hier in het bijzonder de gangbare praktijk om tentamens door collega's te laten beoordelen, alvorens ze worden afgenomen van de studenten. De commissie ziet hierin een duidelijke element van een gezamenlijk gedragen beoordelings- en toetsbeleid en meent dat dit voorbeeldstellend is.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De masterproef heeft een omvang van 18 ECTS, waarmee voldaan wordt aan de decretale eisen.

De studenten moeten in de masterproef, het sluitstuk van de masteropleiding, een persoonlijke synthese en verwerking van bestaande (secundaire) gegevens en/of van zelf verzamelde en verwerkte (primaire) gegevens (bv. via een enquête) maken. Bijdragen van theoretische en methodologische aard worden ook aanvaard als masterproef. De masterproef dient de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student te weerspiegelen.

In het curriculum (van de bachelor en de master) zijn een aantal opleidingsonderdelen opgenomen die de student specifieke kennis van gangbare onderzoeksmethoden en het gebruik van wetenschappelijke databanken aanleren. De vereiste competenties worden progressief opgebouwd doorheen de opleiding.

De toewijzing van de masterproefonderwerpen is adequaat. In vele vakgroepen worden onderwerpen voorgesteld die rechtstreeks aansluiten bij het lopend onderzoek, waardoor de masterproef goed aansluit bij een actueel onderzoek. Tijdens het schrijven van de masterproef wordt een tussentijdse rapportering gemaakt door de student en een procesevaluatie door de promotor. De begeleiding is goed georganiseerd.

De studenten presenteren en verdedigen de resultaten van hun masterproefwerk mondeling voor een jury (promotor, 2de beoordelaar en voorzitter beoordelingscommissie). Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de suggestie van de vorige visitatiecommissie. De alumni zijn tevreden over de evaluatie van de masterproef. De evaluatiecriteria zijn zeer helder omschreven.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven inderdaad blijf geven van een goed analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De commissie beoordeelt de kwaliteit van de masterproeven als goed.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als voldoende.

De toelatingsvoorwaarden voor de bachelor EW zijn de generieke criteria die in het Vlaams hoger onderwijs worden toegepast voor bijna alle opleidingen. Dit betekent dat studenten moeten beschikken over:

- een diploma secundair onderwijs;
- of een diploma hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan;
- of een diploma hoger onderwijs voor sociale promotie (met uitzondering van het getuigschrift van pedagogische bekwaamheid);
- of een diploma of getuigschrift dat als gelijkwaardig wordt erkend.

De bachelor EW geeft rechtstreeks toegang tot de masteropleiding EW. Andere academische bachelors volgen een voorbereidingsprogramma. De bachelors EW zijn goed voorbereid om de masteropleiding aan te vatten en met succes te vervolledigen. Voor studenten van buiten de UGent wordt de gelijkwaardigheid van het diploma nagegaan, alvorens ze tot het programma worden toegelaten.

De commissie is van oordeel dat de bachelor en master EW qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Jaarlijks schrijven zich (gemiddeld over de laatste 5 jaar) 500 generatiestudenten in voor de Bachelor EW of de Bachelor TEW. Omdat het eerste jaar gemeenschappelijk is, beschikt de opleiding niet over aantallen generatiestudenten EW afzonderlijk. In het tweede jaar schreven zich gemiddeld (over de laatste 5 jaar) 24 studenten in voor de tweede bachelorfase. Nagenoeg alle abiturienten komen uit een ASO richting in het secundair onderwijs met minimaal 4 uur wiskunde per week. De instroom in de master EW bedraagt (gemiddeld over de laatste 3 jaar) 35 studenten.

De commissie is van oordeel dat deze cijfers, vanaf de tweede bachelor nog laag zijn en de toekomstbestendigheid van de Bachelor en de Master EW hierdoor onder druk staan. Zij volgt tot op zekere hoogte de verklaring van de programmaverantwoordelijken dat niet veel schoolverlaters de strikt economisch wetenschappelijke studie aan lijken te willen volgen. De commissie stelde met teleurstelling vast dat de opleidingsverantwoordelijken blijken te berusten in de kleine studentenaantallen en zij is van oordeel dat de richting EW er baat bij zou hebben indien de inrichters een sterker gevoel van urgentie aan de dag zouden leggen en een plan van aanpak zouden uitwerken, betreffende de lage instroom in de opleidingen EW. De commissie meent dat een duidelijke communicatie van de inhoud van de discipline economische wetenschappen hierbij zou moeten kunnen helpen om de EW student uit de schaduw van de grotere groep toegepaste economische wetenschappen studenten te halen.

De commissie stelt vast dat de internationale mobiliteit van studenten (in- en uitstroom) gering is in de opleidingen economische wetenschappen.

De commissie stelt vast dat de bacheloropleiding geen specifieke voorselectie kan houden op basis van de profielen van de studenten uit het secundair onderwijs. De commissie meent dat de leeromgeving MINERVA hiervoor mogelijkheden biedt om eventueel zelfstudiepakketten aan te bieden aan de instromende studenten en zij ziet goede initiatieven om studenten te helpen hun wiskunde kennis bij te spijkeren, door modules en zelftoetsen, en door de oriëntatieproef, die zij omschrijft als een goed gegeven.

Op basis van de gesprekken stelt de commissie vast dat het niveau (wiskunde of taalkennis) van de instromende Erasmusstudent niet steeds aan de maat is en dit resulteert in spanningen in de studentengroepen. De opleidingsverantwoordelijken lichtten toe dat zij menen weinig in handen te hebben om hieraan eigen eisen te stellen. De commissie meent dat het niveau van de instromende studenten een sterke bepalende factor is voor de wijze waarop het onderwijs gegeven wordt en zij is van oordeel dat de opleidingen baat zouden hebben bij een nauwkeuriger screening van de taal- en wiskundevoorkennis van de instromende Erasmusstudenten (vb. door een GMAT-score en TOEFL-test). Verder kan er ook gedacht worden om duidelijker afspraken te maken met de partneruniversiteiten betreffende de voorkennis van de instromende internationale studenten.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'Programma' voor de Bachelor in de Economische Wetenschappen.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'Programma' voor Master in de Economische Wetenschappen.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs in de economische opleidingsonderdelen wordt nagenoeg uitsluitend verzorgd door de vakgroepen van de Faculteit FEB. Voor de niet-economische opleidingsonderdelen wordt beroep gedaan op andere faculteiten, zodat de vakken steeds door experts verzorgd worden. Een ZAP lid heeft doorgaans een onderwijsbelasting van 24 ECTS voor een voltijdse aanstelling op jaarbasis. Het zelfstandig academisch personeel is verantwoordelijk voor het onderwijs. AAP leden worden toegewezen aan de vakgroepen, ter ondersteuning van het onderwijs.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de twee jaar geëvalueerd, met uitzondering van de gewoon hoogleraren die om de vier jaar geëvalueerd worden. Recent worden nieuwe ZAP-leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De commissie is zeer positief over de deskundigheid van het onderwijzend personeel van de bachelor en master EW en dit zowel op onderwijskundig en didactisch vlak als vakinhoudelijk. Ook de technische, administratieve en organisatorische deskundigheid van het personeel is prima. De commissie heeft tot genoegen vastgesteld dat de staf bestaat uit zeer enthousiaste en geëngageerde deskundigen die deze kennis met toewijding op de studenten weten over te brengen. De studenten en alumni waarderen de sterke inzet van de docenten bij het lesgeven en ook de commissie heeft tijdens de gesprekken met de staf kunnen vaststellen dat zij een hart hebben voor hun onderwijsopdracht.

Er is een ruim aanbod onderwijsprofessionalisering ontplooid op universitair niveau. Deelname aan deze vormingsessies is niet verplichtend, maar is de impliciete norm binnen de faculteit FEB. Bij evaluatie van het onderwijsprofessionaliseringsaanbod blijkt dat de docenten een inhoudelijke interesse hebben om hun onderwijspraktijk te optimaliseren. In 2007 formuleerde de UGent een competentieprofiel voor haar UGent-lesgevers. De commissie stelt vast dat de UGent de enige instelling in Vlaanderen is, die basiskwalificaties voor het onderwijs heeft geformuleerd en zij waardeert deze aandacht voor onderwijsprofessionalisering. Zij meent dat de effecten ervan merkbaar zijn in het onderwijs van de docenten.

Op het vlak van onderwijskundige innovatie ziet de commissie tal van voorbeelden binnen de UGent en ruime aandacht voor de disseminatie van projecten onder de stafmedewerkers en docenten. De commissie waardeert deze focus op onderwijs.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de stafleden en het wetenschappelijk verslag van de vakgroepen ingekeken en stelt vast dat de docenten duidelijk kwalitatief hoogstaande onderzoekers zijn met een duidelijke interesse en sterke expertise in de door hen onderzochte disciplines. De verschillende onderzoeksgroepen genereren een goede weten-

schappelijke output (ondermeer in internationale tijdschriften) en leveren een behoorlijk aantal doctoraten af. De onderzoekservaringen worden duidelijk meegenomen in het onderwijs. De vakgroep onderhoudt talrijke (inter-)nationale onderzoekscontacten. De staf is daarbij ook internationaal actief, voornamelijk op onderzoeksvlak.

Daarnaast worden op zeer regelmatige basis gastdocenten en –sprekers, met een duidelijke professionele oriëntatie uitgenodigd tijdens de lessen om een bepaald thema of een casus toe te lichten in de opleidingen.

De commissie besluit dat de opleidingen gedragen worden door deskundige onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de economische wetenschappen en er ook een goede inbreng is vanuit het beroepenveld.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet ‘kwantiteit van het personeel’ voor de Bachelor en voor de Master in de Economische Wetenschappen als voldoende.

Het zelfevaluatie rapport geeft aan dat de opleidingen gedragen worden door 35 VTE docenten (de gastdocenten niet meegerekend) binnen de faculteit FEB.

De opleidingsverantwoordelijken leverden tijdens het bezoek de cijfers aan die toelaten om op basis van de VLIR-tabellen de ondersteuning van de onderscheiden programma's te becijferen. Voor de bachelor EW bedraagt de ondersteuning 7,81 VTE, voor de master EW resulteert dit in een omringingsgraad van 4,71 VTE. De ZAP leden worden voor hun onderwijsopdracht bijgestaan door 26 assistenten die tot de FEB behoren.

De commissie omschrijft de leeftijdsstructuur van het personeelsbestand als redelijk evenredig verdeeld over de verschillende leeftijdscategorieën maar stipt aan dat er relatief weinig vrouwelijke docenten zijn. De UGent voert een gelijkekansenbeleid, is zich bewust van het onevenwicht en werkt daaraan, in de mate van het mogelijke. De commissie stelt ook vast dat de docenten vooral uit Vlaanderen afkomstig zijn.

De commissie komt voor alle opleidingen economische wetenschappen tot de conclusie dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen. Er is geen

één-één relatie tussen het personeel en de opleiding, omdat de staf ook in de andere programma's economische wetenschappen aan de FEB en toeleverend aan de andere faculteiten diverse onderwijsopdrachten opneemt.

De commissie stelt in de feiten, op basis van haar studie van de stukken en de gesprekken vast dat het aantal docenten (ZAP) niet erg groot is, waardoor een aantal 'mooie kansen met het oog op de toekomst en de uitbouw van een stevige, brede onderzoeksbasis' gemist worden.

Een belangrijk getal om de belasting van de docenten in te schatten is de onderwijsbelasting per jaar, voor een voltijdse aanstelling. Deze bedraagt aan de UGent in de regel 24 ECTS op jaarbasis. De commissie drukt haar bezorgdheid uit voor dit hoog aantal ECTS (in de regel 4 jaarvakken) die per docent gerealiseerd worden. De voornaamste reden is dat er hierdoor té weinig onderzoekstijd overblijft voor de staf.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsbelasting, die – volgens internationale normen – vrij hoog te noemen is, omlaag moet. Daarvoor is een dringende uitbreiding van de staf vereist.

De druk op de huidige staf – die zich door hun engagement en inzet garant stellen voor het onderwijs en het onderzoek aan de FEB – heeft voor gevolg dat er weinig tot geen kansen zijn voor systematische onderwijsvernieuwing en er daarenboven weinig arbeidsplaatsen te benutten zijn om de expertise van het huidige docentenkorps uit te breiden en te versterken.

De commissie is van oordeel dat de rectorale overheid van de UGent hier dringend iets moet aan doen. Zij geeft hierbij als advies mee dat het goed zou zijn om ook meer internationale staf aan te trekken voor de opleidingen, om hiermee ook tegemoet te komen aan een vorm van internationalisering.

De commissie is van oordeel dat de omringing voor de bachelor en de master EW nipt voldoende is. Zij onderstreept dat de kwaliteit van het onderwijs op dit ogenblik verzekerd wordt door de sterke inzet van de docenten, maar meent dat deze garantie de academische overheid niet kan vrijpleiten van haar verantwoordelijkheden op dit vlak.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor de Bachelor in de Economische Wetenschappen.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor de Master in de Economische Wetenschappen.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als voldoende.

De onderzoeks- en onderwijsactiviteiten van de bachelor en master EW zijn gehuisvest in de Tweekerkenstaat en in de Hoveniersberg. De bereikbaarheid met het openbaar vervoer is goed, en de toegankelijkheid van de faciliteiten is prima.

De commissie meent dat de uitrusting van de onderwijsruimten aan de maat is. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten. Bijzonder nuttig is de softwareserver Athéna, die studenten onder meer toelaat van op afstand software te gebruiken voor het bewerken van de data die zij dienen te interpreteren.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. Zowel de collectie in de bibliotheek als de online collectie zijn toereikend. Er zijn – volgens de commissie – nog té weinig werkplekken voor zelfstudie en groepswork van de studenten.

MINERVA, de elektronische leeromgeving van de UGent biedt de studenten de nodige ondersteuning en voorziet in de mogelijkheden voor docenten om het zelfstandig leren van de studenten te ondersteunen. De commissie zag een aantal mooie voorbeelden van tools die voor de ondersteuning van het onderwijs ingezet kunnen worden.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de UGent en aan de Faculteit FEB wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding.

De UGent organiseert diverse informatiemomenten (vb. regionale gespreksavonden over studiekeuze, deelname aan de Studie-Informatiedagen (SID in's)) en verspreidt een ruim aanbod aan studie-informatie via diverse kanalen (vb. websites; brochures; studiekiezers). Naarmate het informatieproces betreffende de universitaire opleidingen vordert, treedt de faculteit progressief meer op het voorplan en verschuift het centraal niveau van de UGent wat meer naar de achtergrond. De faculteit FEB organiseert onder meer facultaire informatiedagen voor laatstejaars secundair onderwijs en hun ouders.

Instromende studenten worden geattendeerd op de 'online vakantiecursus Wiskunde' (remediëring van tekorten in de voorkennis wiskunde) tijdens de vakantie, naast de 'klassieke vakantiecursus wiskunde' (voor studenten met 6 uur wiskundebagage), waarvoor de abiturienten naar de universiteit komen in de laatste vakantieweken. In diezelfde periode wordt er ook een 'basiscursus Boekhouding' gegeven, om de basisbeginselen van het boekhouden in te oefenen, naast een cursus 'Franse taalbeheersing', voor wie de Franse taal als plichtopleidingsonderdeel in het curriculum heeft.

De commissie meent dat een duidelijke communicatie aan abiturienten (en aan hun leerkrachten) van de krachtlijnen van de economische wetenschappelijke discipline moet kunnen helpen om de interesse van de schoolverlaters voor het wetenschapsdomein van de economische wetenschappen aan te wakkeren.

Studiebegeleiding wordt op drie niveaus aangeboden, universitair, facultair en op het niveau van de opleiding. De doelgroep voor deze begeleiding is elke student die zich aangesproken voelt en bewust wil omgaan met het vormen van een eigen studiemethode. De FEB heeft sinds 1999 een monitoraat uitgewerkt, dat als doel heeft het studierendement, de studievoortgang en het studeercomfort van de studenten te vergroten, en dit met speciale aandacht voor kwetsbare groepen. Binnen het mo-

moniterraat wordt aan studiebegeleiding en trajectbegeleiding gedaan. De commissie meent dat het moniterraat en de studiebegeleiding efficiënt en effectief werken.

De commissie looft de inspanningen van de opleidingen met betrekking tot de toelatingsvoorwaarden maar meent dat ook een (vrijblijvende) oriëntatieproef kan helpen om de instromende studenten te helpen hun kennis van de wiskunde correct in te schatten.

De studietrajectbegeleider staat in voor het adviseren van studenten over hun traject, het beoordelen van de geïndividualiseerde trajecten, het ondersteunen van de studenten bij heroriëntatie, en het bewaken van studievoortgang, wat gefaciliteerd wordt door een automatisch studentvolgsysteem. Sinds kort zijn er ook procedures uitgewerkt voor de bewaking van de studievoortgang voor die studenten die minder dan de helft van de opgenomen studiepunten realiseren. Aan het eind van het tweede jaar studie van de student is er een bindende voorwaarde van kracht om studievoortgang te bewaken. De commissie meent dat deze initiatieven een goed gegeven zijn, gelet op een reële kans op studieduurverlenging in een geflexibiliseerde onderwijsruimte.

Een eerste aanspreekpunt is de ombudspersoon bij studie (of examen)-gerelateerde problemen. De commissie is van oordeel dat de ombudsfunctie goed functioneert. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysische of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies.

Daarnaast voorzien de FEB en de UGent ook in uitstroombegeleiding, bv. in voorlichting op de arbeidsmarkt, onder meer door de Afdeling Studietoelating en Loopbaanadvies, Adviescentrum voor Studenten van de UGent. Deze dienst organiseert o.a. sollicitatietrainingen en loopbaanoriëntatie gesprekken met uitstromende studenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening zeer goed georganiseerd zijn en afdoende afgestemd zijn op de studievoortgang. De studenten weten hun weg te vinden, hun vragen worden efficiënt en effectief geadresseerd, doorverwezen en behandeld.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Vermits de commissie de facetten van het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de 'voorzieningen' van de Bachelor in de Economische Wetenschappen.

Vermits de commissie de facetten van het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de 'voorzieningen' van de Master in de Economische Wetenschappen.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

De UGent hanteert (sinds 1996, nog voor de invoering van de verplichting daartoe) een decentraal systeem van onderwijskwaliteitszorg, wat betekent dat de faculteit FEB instaat voor het uittekenen en realiseren van de interne kwaliteitsbewaking en -verbetering van de onderwijsleerprocessen en daarbij bijgestaan wordt door een aantal centraal aangestuurde initiatieven.

Het onderwijsontwikkelingsplan van de UGent onderscheidt de ontwikkeling, evaluatie en bijsturing van de curricula enerzijds en de kwaliteits-handhaving en verbetering van de onderwijsleerprocessen anderzijds. Op centraal niveau houden de Onderwijsraad en de Dienst Onderwijsaangelegenheden (DOWA) toezicht op de kwaliteit van het onderwijs. Op facultair niveau wordt de onderwijsoptimalisering uitgevoerd door de Opleidingscommissies (OC's), in overleg met de KwaliteitsCel Onderwijs (KCO).

Voor opleidingsonderdelen wordt tweejaarlijks een onderwijsevaluatie uitgevoerd door de studenten. Daarnaast worden ook niet-persoonsgebonden curriculumevaluaties van de opleidingen uitgevoerd. Bepaalde aspecten van de organisatie en de uitvoering van het onderwijs worden beoordeeld op efficiëntie en effectiviteit, met het oog op een functionele bijsturing. De evaluatie is aldus specifiek gericht op het leveren van concrete feedback en indicaties, niet alleen aan de lesgevers, maar ook aan de opleidingscommissies.

Sinds kort worden ook opleidingsindicatoren opgesteld, voor alle opleidingen, die de evolutie van de opleidingen kunnen visualiseren en bijsturing kunnen ondersteunen indien gewenst.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De commissie waardeert dat de opleidingsonderdelen per semester en de opleidingen frequent geëvalueerd worden via een anonieme bevraging van de studenten. De commissie waardeert tevens de openheid waarmee de synthese van de enquêtes wordt behandeld in de evaluatiecommissie en de opleidingscommissie, waarin ook studenten zetelen. Zij werd er tijdens het bezoek van overtuigd dat de resultaten van deze bevragingen ernstig genomen worden en desgevallend gebruikt worden om het onderwijs met de betrokken docenten te bespreken en dat deze interventies daadwerkelijk bijdragen tot de verbetering van het onderwijs. De commissie spreekt hiervoor haar waardering uit.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie rapport nauwkeurig, helder geformuleerd en zeer goed leesbaar is. De kritisch reflectieve houding en de openheid die ervan uitgaat, maakte het voor de commissie toegankelijk en liet haar toe om een helder inzicht te krijgen in de uitdagingen en sterkten van de faculteit en haar opleidingen. De gesprekken tijdens de bezoeken leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie rapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties (zowel de interne als externe) goed zijn uitgewerkt op het niveau van de opleiding en snel en degelijk opgevolgd worden. De interne evaluaties geven vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de opleidingsonderdelen, wat finaal doorspeelt op het niveau van het programma.

De commissie stelt vast dat er zeer zorgvuldig, en met succes, werd ingespeeld op de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissies en ook aan de eigen initiatieven ter onderwijsontwikkeling nauwkeurig opvolging wordt gegeven. De commissie stelt vast dat internationalisering een uitdaging blijft.

De commissie besluit dat de uitkomsten van de verschillende evaluaties de basis vormen van aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de streefdoelen en kwaliteitsborging van de opleidingen.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' bij de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als excellent.

De verschillende geledingen (studenten, alumni, middels hun individuele bijdrage en georganiseerd in de Adviesraad) die betrokken zijn bij de onderwijsverstrekking in de opleidingen worden volgens de commissie zeer goed betrokken bij de besluitvormingsprocessen en participeren actief aan de onderwijsorganisatie en de evaluatie van het onderwijs en de interne kwaliteitszorg.

De staf wordt door de opleidingscommissie en de het functioneren in onderwijsteams nauw betrokken bij het onderwijs. De studenten en de medewerkers zijn vertegenwoordigd op alle beleidsniveaus van de faculteit en de universiteit en de commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleidingen effectief rekening houden met de mening van de studenten.

De studentenvereniging STUVECO verenigt alle studenten die in de onderscheiden raden en commissies vertegenwoordigd zijn en vormt een onafhankelijke groep, die haar inspraakrecht duidelijk heeft verworven. De alumni zijn formeel vertegenwoordigd in de Adviesraad. Verder communiceren zij ook via informele kanalen en houden zij contact met de opleidingen.

De commissie is van oordeel dat de betrokkenheid van alle geledingen bijgevolg bijzonder goed geregeld is, waarvoor zij de score excellent toekent.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Vermits de commissie de facetten van het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' minstens als goed beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de 'interne kwaliteitszorg' van de Bachelor in de Economische Wetenschappen.

Vermits de commissie de facetten van het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' minstens als goed beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de 'interne kwaliteitszorg' van de Master in de Economische Wetenschappen.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerde niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerde niveau' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als goed.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en (voor de masters EW) de kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de bachelor- en masteropleidingen EW de doelstellingen goed weten te realiseren.

De bacheloropleiding vormt een goede voorbereiding op de masteropleidingen EW. De commissie is onder de indruk van de gerealiseerde eindtermen van de bachelorstudenten en omschrijft het behaald niveau als 'zonder meer goed'.

De alumni zijn uitgesproken tevreden over de genoten (bachelor- en master) opleiding en menen dat de opleidingen adequaat voorbereiden op het latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat alle opleidingen erin slagen het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleidingen een geringe uitwisselingsgraad realiseren in de bachelor en master EW. De opleidingsverantwoordelijken voeren binnen de faculteit sinds 1995 een eigen internationaliseringsbeleid, aanvullend op het universitair beleid. Daarbij wordt er sterk ingezet op het uitbouwen van een netwerk van partneruniversiteiten over de wereld, structurele samenwerkingsverbanden en partnerships, en het uitwerken van diplomering.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de Bachelor en de Master in de Economische Wetenschappen als voldoende.

Het zelfevaluatie rapport signaleert een matig studierendement bij de generatiestudenten. Het aantal generatiestudenten (eerste bachelor) dat volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg gemiddeld over de laatste 5 jaar rond de 22%. De groep generatiestudenten die minstens 75% credits verwierf, gemiddeld over de laatste 5 jaar bedraagt 54%. Ongeveer 75% van de bachelorstudenten EW die afstudeerden haalden hun diploma in de voorziene tijd van 3 jaar.

Ongeveer 66% van de masterstudenten EW verwierf 100% van de opgenomen studiebelasting. Gemiddeld over de laatste 3 jaar studeerde 84% van de studenten van de master EW af in de daartoe voorziene tijd van 1 jaar.

De commissie beoordeelt de slaagcijfers voor de bachelor als eerder laag en sterk fluctuerend per jaar. De slaagcijfers voor de master beoordeelt zij als eerder goed.

De commissie stelt vast dat de UGent – in vergelijking tot andere Vlaamse instellingen – procentueel meer ‘wiskundig minder sterk gevormde studenten’ (voornamelijk studenten die 4 uur wiskunde genoten hebben in het secundair onderwijs) aantrekt.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

In het kader van het verbeterperspectief meent de commissie dat de opleidingsverantwoordelijken een beter zicht dienen te krijgen op de drempels in de beginfase van de bachelor Economische Wetenschappen en op basis van deze bevindingen gerichte maatregelen moeten nemen om de studieuitval te verkleinen.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Omdat de commissie de facetten van het onderwerp resultaten voor de bacheloropleiding als minstens voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de resultaten van de Bachelor in de Economische Wetenschappen.

Omdat de commissie de facetten van het onderwerp resultaten voor de masteropleiding als minstens voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de resultaten van de Master in de Economische Wetenschappen.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

De commissie is van oordeel dat de Bachelor in de Economische Wetenschappen aan de Universiteit Gent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen biedt en heeft aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

De commissie is van oordeel dat de Master in de Economische Wetenschappen aan de Universiteit Gent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen biedt en heeft aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Omschrijf de algemene, generieke maatschappelijke en professionele vaardigheden en competenties nader voor de beide opleidingen, alsook de generieke competenties voor de programma's als geheel en voor de majoren in de master; om de communicatie hierover, maar ook de toetsing ervan te verbeteren;
- Verwerk de competentiematrix in alle elementen van de ECTS-fiches.

Programma

- Voer een volwaardige formele bachelorproef in als sluitstuk van de bachelor en flankeer het met een seminarie met een hoog integratief karakter;
- Zet voldoende in op verdiepende keuzeopleidingsonderdelen in de bachelor;
- Ga na of een caleidoscopisch vak opportuun is voor alle eerste fases van de bachelorprogramma's van de FEB om de studenten hun keuze te laten onderbouwen;
- Zet MINERVA meer systematisch in in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten;
- Voer een pro-actiever beleid inzake internationalisering en studenten-uitwisseling.

Personeel

- Bepleit een stellige uitbreiding van de staf bij de academische overheid, in diverse kerndisciplines van de economische wetenschappen om de historische achterstand in te halen.

Voorzieningen

- Betrachting meer werkplekken voor zelfstudie en groepswork van de studenten in te richten om de vrije ruimte in het lessenrooster op te vangen;
- Intensificeer de promotie betreffende de eigenheid van de opleiding Economische Wetenschappen en zet de onderscheidende karakteristieken ervan nog meer in de verf bij schoolverlaters en hun leerkrachten en CLB-diensten;
- Overweeg het invoeren van een (vrijblijvende) oriëntatieproef die kan helpen om de instromende studenten te helpen hun kennis van de wetkunde correct in te schatten.

Resultaten

- Overweeg hoe het slaagpercentage van de generatiestudenten en van de volledige opleidingen bachelor en master EW en ME vergroot kunnen worden;
- Formuleer expliciete streefcijfers en ontwikkel een daarop inhakend beleid inzake slaagpercentages voor de opleidingen.

**CLUSTER
TOEGEPASTE ECONOMISCHE
WETENSCHAPPEN**

CLUSTER TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

De opleidingen Toegepaste Economische Wetenschappen
in vergelijkend perspectief

- de opleidingen Bachelor TEW, master TEW en Master of Science in Business Economics aan de KU Leuven;
- de opleidingen Bachelor TEW Bedrijfskunde, master TEW Bedrijfskunde en master AES Business Administration aan de UA;
- de opleidingen Bachelor TEW en master TEW aan de UGent;
- de opleidingen Bachelor TEW, master TEW en Master of Management aan de UHasselt;
- de opleidingen Bachelor TEW, master TEW en Master of Science in Management Science aan de VUB.

WOORD VOORAF

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de academische opleidingen Toegepaste Economische Wetenschappen in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per onderwerp geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele deelrapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de deelrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de deelrapporten.

Alle hier betrokken opleidingen worden aangeboden door vijf Vlaamse universiteiten: de Katholieke Universiteit Leuven (verder KU Leuven genoemd), de Universiteit Antwerpen (verder UA genoemd), de Universiteit Gent (verder UGent genoemd), de Universiteit Hasselt (verder UHasselt genoemd) en de Vrije Universiteit Brussel (verder VUB genoemd).

De KU Leuven, de UGent, de UHasselt en de VUB bieden bachelor- en masteropleidingen 'Toegepaste Economische Wetenschappen' aan. De UA hanteert de titulatuur 'Toegepaste Economische Wetenschappen: Bedrijfskunde' voor haar bachelor- en masteropleiding. De eerste twee jaren van de TEW-bacheloropleiding van de KU Leuven werden op het moment van de visitatie ook op de locatie Kortrijk aangeboden (dit zal in de toekomst nog uitgebreid worden tot een derde bachelorjaar). Vier van de vijf instellingen bieden hun masteropleiding ook in een Engelstalige variant aan, zijnde de 'Master of Science in Business Economics' (KU Leuven), de 'Master of Applied Economic Sciences: Business Administration' (UA), de 'Master of Management' (UHasselt) en de 'Master of Science in Management Science' (VUB).

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' voor alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties voor alle opleidingen bestudeerd en deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze heeft zodoende vast kunnen stellen dat de opleidingsdoelstellingen van bachelors en masters in alle instellingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet.

Wat de bacheloropleidingen betreft vindt de commissie de doelstellingen voldoende gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties. De doelstellingen van de masteropleidingen beogen volgens de commissie op adequate wijze de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties op een gevorderd niveau.

Gelet op de internationale ontwikkelingen acht de commissie het voor alle instellingen aangewezen een duidelijke finaliteit in de bachelordoelstellingen na te streven. De kans neemt dan toe dat studenten een masteropleiding elders in Vlaanderen (of daarbuiten) overwegen indien ze de bacheloropleiding als een afgerond geheel ervaren. Op dezelfde manier geeft dit de masteropleidingen de kans om talentvolle bachelor graduates van elders aan te trekken en daarmee de kwaliteit en diversiteit van de opleidingen te verbeteren.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' voor de masteropleiding TEW aan de KU Leuven en de bachelor- en masteropleidingen aan de UA, UGent, UHasselt en VUB als voldoende, en voor de bacheloropleiding en de master Business Economics aan de KU Leuven als goed.

De commissie acht de doelstellingen van alle bachelor- en masteropleidingen conform haar eigen referentiekader. Bij alle bachelor- en masteropleidingen zijn de doelstellingen in voldoende mate afgestemd op de wensen en behoeften van het beroepenveld. Ook vindt de commissie dat de doelstellingen overal adequaat zijn afgestemd op de eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten.

Inzake profilering valt op dat 4 van de 5 instellingen (KU Leuven, UGent, UHasselt en VUB) een focus op bedrijfseconomie nastreven. De opleidingen aan de UA zijn sterker – zij het niet exclusief – bedrijfskundig opgezet. De commissie is van mening dat de profilering in alle instellingen nog kan versterkt worden door meer afstemming op vergelijkbare (buitenlandse) opleidingen. De KU Leuven en UGent hebben wel al een goede aanzet gegeven tot dergelijke benchmarking. De meest consistente profilering zag de commissie bij de bachelor TEW aan de KU Leuven. Hier wordt een bedrijfseconomische ‘basisinvestering’ nagestreefd die duidelijk haar stempel op de studenten weet te drukken.

De commissie merkt op dat 4 van de 5 instellingen (KU Leuven, UA, UHasselt en VUB) een Engelstalige equivalentopleiding op masterniveau hebben. Ze heeft hierbij vastgesteld dat met name de master Business Economics van de KU Leuven een heel gerichte en herkenbare bedrijfseconomische profilering vertoont.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma’ voor alle opleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat alle bachelor- en masteropleidingen een concordantiematrix opgesteld hebben, waarin eindtermen aan opleidingsonderdelen gekoppeld worden. Op die manier poogt men in beeld te brengen in welke mate de opleidingsdoelstellingen geconcretiseerd zijn. Aan de UHasselt heeft men deze oefening vooralsnog het meest detaillistisch uitgevoerd. Voor alle opleidingen geldt evenwel dat de matrices nog weinig aanleiding geven tot (collectieve) reflectie over de afstemming tussen doelstellingen en programma.

De commissie zelf is van oordeel dat alle opleidingen in voldoende mate hun doelstellingen realiseren. De UA is qua programma – volledig in lijn met de gekozen profilering – het meest bedrijfskundig georiënteerd. De KU Leuven, VUB, UA en UGent leggen in hun programma’s vooral nadruk op bedrijfseconomie. Ook dit is in functie van de eigen doelstellingen. De commissie adviseert de opleidingen aan de UGent wel om zich niet te eenzijdig op de interne werking van het bedrijf te richten.

De commissie is voorts tevreden over het algemene niveau van de opleidingsonderdelen. De bacheloropleidingen zijn eerder generalistisch van opzet, gevolgd door een duidelijke verdieping in de masterfase. Het breedst opgevat is de bacheloropleiding aan de UGent. Studenten TEW volgen hier het eerste anderhalf jaar gemeenschappelijk met de opleidingen Economische Wetenschappen en Handelsingenieur. Dit wordt door de studenten overigens positief ervaren daar ze, via het aanbod van 'smaakmakers' uit elk studiedomein, een meer weloverwogen keuze kunnen maken. De VUB poogt, middels een systeem van minoren, in het derde bachelorjaar de opleiding te 'verbreden'. Deze minoren hebben echter weinig aansluiting met het economische domein en wekken derhalve weinig interesse op.

De commissie vindt een degelijke methodologische vorming van essentieel belang. Ze hecht daarom aan een expliciet gemaakte leerlijn op het gebied van methodologie en kwalitatieve en kwantitatieve methoden van onderzoek. Uit zo'n leerlijn moet blijken hoe studenten de verworven kennis zelfstandig leren toepassen door middel van opdrachten met een toenemende omvang en complexiteit. Volgens de commissie geven met name de VUB, de UA en de UGent hier het best invulling aan, met een sterk aanbod aan ondersteunende vakken in de bachelorfase. De bacheloropleidingen aan de KU Leuven en vooral aan de UHasselt moeten hier nog nadrukkelijker op inzetten. De aandacht voor onderzoeksvaardigheden moet volgens de commissie ook culmineren in een apart opleidingsonderdeel (bijvoorbeeld in de vorm van een projectopdracht of bachelorproef) in de derde bachelor. De commissie heeft met name aan de UA een mooi voorbeeld van dergelijke vakoverschrijdende integratie gezien.

De KU Leuven, VUB, UA en UHasselt bieden hun masterprogramma in twee varianten aan: een Nederlands- en een Engelstalige. De commissie waardeert dat de UHasselt en de VUB de Engelstalige master aangegrepen hebben om bewust andere accenten te leggen.

Wat internationalisering betreft ziet de commissie een interessant talenaanbod in de verschillende bacheloropleidingen. De taalcolleges zijn doorgaans ook goed afgestemd op het doelpubliek van economen. Studenten van de VUB, UA en UGent kunnen zowel in de (derde) bachelor als in de master op internationale uitwisseling gaan. In de KU Leuven en de UHasselt blijft deze mogelijkheid beperkt tot de (derde) bachelor.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' voor de bacheloropleiding aan de UHasselt als onvoldoende, voor de masteropleiding aan de UHasselt en de bachelor- en masteropleiding aan de VUB als voldoende, en voor de bachelor- en masteropleidingen aan de KU Leuven, de UA en de UGent als goed.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling aan de KU Leuven, de UA en de UGent als goed. Aan de UHasselt en de VUB is deze aan de maat. De commissie is van oordeel dat zowel de UHasselt als de VUB nog duidelijker moeten aansluiten bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsdomein.

De commissie waardeert dat alle opleidingen de intentie hebben om studenten in aanraking te brengen met onderzoeksliteratuur. Terwijl dit aan de KU Leuven, de UA en de UGent al zeer nadrukkelijk (en vanaf een vroeg stadium) gebeurt, moet met name de UHasselt het nog meer systematisch aanpakken. Aan de VUB leggen diverse opleidingsonderdelen wel een link met het onderzoek, maar dient in sommige gevallen de literatuur vernieuwd te worden.

De commissie stelt vast dat de bacheloropleiding van de UHasselt in onvoldoende mate onderzoeksvaardigheden bijbrengt. De leerlijn rond onderzoeksvaardigheden is voorsnog weinig geëxpliciteerd. Kwantitatieve en kwalitatieve methoden komen formeel wel aan bod, maar vooral pas in het derde bachelorjaar en onvoldoende diepgaand. Bij de bacheloropleidingen aan de KU Leuven, de VUB, de UA en de UGent wordt de methodologische vorming wel gradueel opgebouwd en zijn de leerlijnen rond onderzoek meer herkenbaar en expliciet.

De commissie heeft vastgesteld dat alle opleidingen studenten in contact willen brengen met de beroepspraktijk, door bijvoorbeeld bedrijfsbezoeken en gastsprekers. Niettemin leeft er vaak een gevoel bij studenten dat ze weinig echte voeling met de werkvloer krijgen. De KU Leuven speelt hierop in door extra-curriculaire initiatieven. De UA heeft in de masteropleiding specifiek bedrijfsgerichte projecten. De UHasselt biedt een stage aan als keuzeopleidingsonderdeel in de bachelor en de UGent in de master. De enige opleiding met een verplichte stage is de Master in Management Science aan de VUB.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' voor de bachelor- en masteropleiding TEW aan de UHasselt, de bachelor- en masteropleiding TEW aan de VUB en de bachelor- en masteropleidingen aan de UA en de UGent als voldoende, en voor de bachelor- en masteropleidingen aan de KU Leuven, de masteropleiding Management aan de UHasselt en de masteropleiding Management Science aan de VUB als goed.

De commissie kan zich vinden in de samenstelling van alle programma's in de gevisiteerde opleidingen. Ze meent wel dat dit beeld ook vertaald moet worden in expliciete leerlijnen. De KU Leuven is de instelling die hierin tot nog toe het verst gevorderd is.

De commissie stelt bij de verschillende bacheloropleidingen vast dat de eerste twee jaren vrij breed zijn en vooral plichtvakken omvatten. Met name aan de UGent, waar het eerste anderhalve jaar samen met de opleidingen Economische Wetenschappen en Handelsingenieur gevolgd wordt, is de bachelor generalistisch. Dit wordt door de studenten als een troef omschreven.

Vanaf het derde bachelorjaar is er een relatief grote keuzevrijheid aan de KU Leuven en de UA. Via 'trajecten' (KU Leuven) of een 'specialisatiecluster' (UA) kunnen studenten zich reeds tijdens de bachelor in een bepaalde richting bekwamen. Dit is minder het geval aan de andere drie instellingen. Meer algemeen is de commissie er voorstander van om keuzeruimte te concentreren in het eerste semester van de derde bachelor. Dit zou onder meer de mogelijkheid tot internationale uitwisseling versterken.

Volgens de commissie is er in alle bezochte instellingen een adequate aansluiting van de bachelor- naar de masteropleiding. Niettemin moeten universiteiten de bachelor en de master meer als gedifferentieerde gehelen beginnen zien, en niet te snel van automatische doorstroom binnen de eigen instelling uitgaan.

In de TEW-masteropleidingen volgen de studenten nog één (KU Leuven, UGent), twee (UA, UHasselt) dan wel drie (VUB) verplichte opleidingsonderdelen. Voor het overige kiezen ze uit een geheel van afstudeerrichtingen, majoren en/of minoren. Aan de VUB, de UGent en de UHasselt is het spectrum dat deze pakketten bestrijken inhoudelijk niet zo breed. Aan de KU Leuven en de UA is het aanbod waaruit studenten kunnen kiezen ruim.

Bij de Engelstalige opleidingen Master in Business Economics (KU Leuven), Master of Management (UHasselt) en Master in Management Science (VUB) stelt de commissie conceptueel goed uitgewerkte programma's met een duidelijke samenhang vast.

Facet 2.4 Studieomvang

De bachelorprogramma's (met 180 studiepunten) en de masterprogramma's (met 60 studiepunten) voldoen aan de decretaal vastgelegde eisen.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' voor alle opleidingen als voldoende.

In alle opleidingen worden verdienstelijke inspanningen gedaan om de studietijd systematisch te peilen. Instellingen gebruiken hiervoor verschillende systemen, die alle hun nut bewijzen volgens de commissie. Het systeem aan de UHasselt is het meest geavanceerd: studenten registreren zich verplicht voor een elektronisch metingsysteem, dat de geschatte studietijd ook koppelt aan individuele studieresultaten.

De commissie stelde her en der kleine onevenwichten vast, maar globaal komen de grote en reële studietijd in voldoende mate overeen. Op geen enkele plaats zijn ernstige studiebelemmerende factoren geconstateerd. De gevisiteerde opleidingen vergen een significante inspanning, maar zijn studeerbaar.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' voor de bacheloropleiding aan de KU Leuven op locatie Leuven, voor de masteropleidingen aan de KU Leuven en voor de bachelor- en masteropleidingen aan de UA, de UGent, de UHasselt en de VUB als voldoende, en voor de bacheloropleiding aan de KU Leuven op locatie Kortrijk als goed.

De commissie is van oordeel dat de werkvormen in alle gevisiteerde opleidingen adequaat aansluiten bij de doelstellingen. Ze heeft vastgesteld dat met name aan de KULAK (de Kortrijkse afdeling van de KU Leuven) gewerkt wordt in een geest die onderwijsinnovatie stimuleert. Ook de UHasselt hanteert met 'begeleide zelfstudie' een knap onderwijsconcept, al ziet de commissie hier nog weinig nadruk op de zelfwerkzaamheid van de studenten.

De commissie vindt de variatie aan werkvormen globaal aan de maat. Ze stelt wel vast dat het klassieke hoorcollege doorgaans de dominante lesvorm blijft. Alleen aan de UHasselt en op de KULAK wordt interactief onderwijs ten volle gestimuleerd. Uiteraard worden ook aan de andere instellingen wel groepswork en oefeningensessies georganiseerd, maar hier botsen ze vaak nog op grote studentengroepen zodat het effect deels verloren gaat.

Een algemeen aandachtspunt voor de commissie is het gebrek aan onderwijskundig overleg over de vakken en/of vakgroepen heen. De mooie voorbeelden van onderwijsinnovatie die de commissie her en der aantroef, bleven meestal geïsoleerde gevallen. Innovatie kan evenwel niet enkel van bovenaf opgelegd worden. Docenten moeten zelf het experiment durven opzoeken en ontvankelijk zijn voor positieve verwezenlijkingen bij collega's. Ook is het aangewezen om onderwijsinnovatie continu te monitoren en te evalueren op effectiviteit, zodat onderwijskwaliteit een blijvend aandachtspunt is.

De commissie is tevreden over het gebruikte studiemateriaal in de gevisiteerde opleidingen. Doorgaans is dit een combinatie van syllabi en handboeken. Alle opleidingen maken ook gebruik van een elektronisch leerplatform.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' voor alle opleidingen als voldoende.

De commissie meent dat de evaluatie in alle opleidingen voldoende gericht is op de realisatie van de doelstellingen. De variatie aan evaluatievormen is behoorlijk: naast gewone mondelinge en schriftelijke examens is er ook ruimte voor peer assessment of presentaties bij groepswork. De UA is de enige instelling die de doelstellingen ook evalueert aan de hand van een volwaardige bachelorproef. De examens die de commissie inkeek zijn van voldoende academisch niveau en toetsen op adequate wijze kennis, inzicht en (soms in iets mindere mate) vaardigheden van de studenten.

Er vindt bij alle opleidingen zowel permanente als niet-permanente evaluatie plaats. De organisatie van het toetsgebeuren verloopt doorgaans naar tevredenheid van de studenten. Alleen de opbouw van het examenrooster kan soms tot onvrede leiden. Er wordt altijd op het einde van elk semester

geëxamineerd, met uitzondering van de eerste bachelor aan de UHasselt waar een trimestersysteem in voege is. De KU Leuven en de VUB bieden profexamens aan in de eerste bachelor. Over de transparantie van het examengebeuren zijn geen noemenswaardige klachten gesignaleerd.

Als algemeen verbeterpunt stipt de commissie de afwezigheid van een overkoepelend toetsbeleid aan. Vormgeving van de toetsing is erg afhankelijk van de individuele docent. De commissie vindt een vakoverschrijdend beleid over de keuze van evaluatievorm aangewezen.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'Masterproef' voor de masteropleidingen aan de KU Leuven, de UA, de UHasselt en de VUB als voldoende, en voor de masteropleiding aan de UGent als goed.

De masterproef heeft een omvang van 15 (KU Leuven en UA), 18 (VUB, UGent en Master of Management van UHasselt) dan wel 21 (Master TEW van UHasselt) studiepunten. Hiermee wordt overal tegemoetgekomen aan de decretale eisen. Veel masterproeven zijn behoorlijk lijvig en de commissie vraagt de omvang toch wat te beperken. Aan de KU Leuven is men reeds bewust die richting uitgegaan.

De commissie stelt vast dat de begeleiding en de voorbereiding van de masterproef overal adequaat verlopen. Studenten nemen op regelmatige basis contact op met hun promotor en die wisselwerking is doorgaans vruchtbaar. Aan de UHasselt en de UA kunnen studenten ook gebruik maken van respectievelijk een leidraad en een handleiding voor de masterproef. Aan de KU Leuven omvat de masterproef een aantal initiële sessies, seminars of groepswerken. Ook aan de VUB is ter voorbereiding een module rond onderzoeksvaardigheden opgezet.

In alle opleidingen worden de masterproeven mondeling verdedigd. De commissie vindt de wijze van beoordelen en de beoordelingscriteria overal adequaat. In het bijzonder is ze onder de indruk van een nieuw type evaluatieformulier aan de UA, dat diverse competenties op gedifferentieerde wijze beoordeelt. Algemeen vraagt de commissie te bewaken dat de presentatie van de masterproef (of andere elementen buiten het geschreven werkstuk zelf) niet te veel doorwegen in de totaalscore. Dit geldt zeker wanneer derde beoordelaars, die niet bij het hele proces betrokken zijn geweest, mee punten geven. Aan de KU Leuven, de UA en de UGent bestaat

voorts de mogelijkheid om duo-masterproeven te schrijven. De commissie heeft hier op zich geen bezwaar tegen, zolang de individuele bijdrage van elke student significant en aantoonbaar blijft.

De commissie heeft steekproefsgewijze masterproeven van alle opleidingen gelezen. Ze is van oordeel dat de masterproeven in het algemeen voldoende analytisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen getuigen. Dit kwam volgens haar het best tot uitdrukking in de masterproeven van de UGent. De commissie betreurt evenwel dat veel masterproeven nog steeds erg descriptief blijven en dat de methodologische vorming van de student erin niet altijd sterk tot uiting komt. De statistische analyse is doorgaans vrij beknopt en elementair.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' voor alle opleidingen als voldoende.

Alle bacheloropleidingen staan open voor studenten met een diploma van het secundair onderwijs. Volgens de commissie sluiten alle opleidingsonderdelen in eerste bachelor ook aan op het kennisniveau van deze instroom. Wel blijkt dat studenten met relatief weinig wiskunde (4 uur per week) in het secundair onderwijs de overstap soms moeilijk verteren. De meeste opleidingen beschouwen dit als problematisch en pogen deze groep via informatiedagen, vakantiecursussen en/of voorbereidingspakketten een zo adequaat mogelijk beeld van het niveau te verschaffen. Echt selecteren kunnen de opleidingen evenwel niet. De KU Leuven werkt wel aan een (facultatief) oriëntatie-instrument voor studenten in het laatste jaar secundair onderwijs. Ook in de loop van het eerste bachelorjaar zelf worden in alle opleidingen nog activiteiten ontplooid om de overgang naar universitair onderwijs te faciliteren.

De masteropleidingen TEW staan rechtstreeks open voor alle bachelors in de TEW. Andere academische bachelors kunnen instromen via voorbereidingsprogramma's. Met uitzondering van de UA bieden alle instellingen ook schakelprogramma's aan.

De Engelstalige masters aan de KU Leuven, de VUB, de UA en de UHasselt hebben formeel dezelfde toelatingsvoorwaarden als de Nederlandstalige TEW-masteropleidingen. Aan de KU Leuven, de VUB en de UA worden de buitenlandse studenten extra gescreend en gelden doorgaans specifieke

eisen inzake taalvaardigheid, voorkennis e.d. De UHasselt selecteert buitenlandse studenten in het kader van raamovereenkomsten met partneruniversiteiten.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' voor de opleidingen aan de UHasselt en de VUB als voldoende, en voor de opleidingen aan de KU Leuven, de UA en de UGent als goed.

De commissie stelt vast dat het onderwijs in alle instellingen in hoofdzaak gedragen wordt door eigen onderzoekseenheden en/of vakgroepen. Alleen voor een aantal niet-economie gerelateerde colleges wordt beroep gedaan op service-onderwijs uit andere faculteiten of, in het geval van de Master in Management Science, uit de zusteruniversiteit ULB.

Hoorcolleges worden in de regel door het ZAP gedoceerd, terwijl het AAP werkcolleges, oefeningensessies e.d. voor zich neemt. De KU Leuven doet beroep op een specifieke categorie AAP ('praktijkassistenten') die zich uitsluitend met onderwijs bezighoudt. Ook aan de VUB wordt gebruikgemaakt van 'praktijkassistenten' en 'onderwijsprofessoren' die zich exclusief met onderwijs bezighouden.

De commissie bewondert de inzet en het engagement van het onderwijzend personeel in alle instellingen. Met name de VUB en de UHasselt onderscheiden zich hierbij door de grote toegankelijkheid van hun personeel. Aan de KU Leuven kwam de commissie onder de indruk van de vakinhoudelijke deskundigheid van de onderwijsstaf.

De commissie heeft vastgesteld dat aan alle instellingen de nodige reflectie plaatsvindt over kwaliteitsvol onderwijs. Vooral aan de UGent blijkt men daarin al gevorderd. Onderwijsinnovatie 'leeft' hier op het niveau van de faculteit en de opleidingen zelf. In de andere universiteiten bestaat die cultuur ook wel, maar nog te vaak als iets van boven opgelegd.

De commissie is tevreden dat onderwijskundige kwaliteiten een belangrijke factor geworden zijn bij aanstelling, benoeming en/of bevordering. Aan de VUB, de UA, de UGent en de UHasselt maakt een proefles deel uit van de selectieprocedure. Aan de KU Leuven en de UA is onderwijsprofessional-

sering verplicht voor startende docenten. Ook de VUB en de UGent kennen een ruim en interessant aanbod aan onderwijskundige vorming (waarvoor de deelname wel verder gestimuleerd moet worden). In de UHasselt is de onderwijskundige vorming sterk gecentraliseerd geraakt en daardoor weinig in functie van de specifieke opleidingen.

De commissie ziet een positieve evolutie naar het gebruik van docentenportfolio's. Zo werkt de UHasselt met een persoonlijk onderwijsdossier, de UA met een e-curriculum, de UGent met een onderwijskundig competentieprofiel en de VUB met een ZAP-matrix.

Voor de Engelstalige opleidingen die de commissie bezocht geldt dat het studentenpubliek cultureel soms zeer verscheiden is. De commissie heeft vastgesteld dat de docenten hier goed mee omgaan, al kan bijkomende training altijd overwogen worden.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' voor de opleidingen aan de UHasselt en de VUB als voldoende, en voor de opleidingen aan de KU Leuven, de UA en de UGent als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput voor alle opleidingen bestudeerd en beschouwt deze in het geval van de KU Leuven, de UA en de UGent als goed, en voor de UHasselt en de VUB als iets minder maar nog steeds behoorlijk. Het onderzoek van de docenten wordt doorgaans adequaat teruggekoppeld naar het onderwijs. De commissie beveelt de UHasselt en de VUB aan om de internationale docentenmobiliteit te stimuleren.

Onderwijsinbreng uit het beroepenveld is in het algemeen adequaat, volgens de commissie. Zo wordt in alle opleidingen regelmatig een beroep gedaan op gastsprekers uit het bedrijfsleven.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' voor alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt de bestaffing in alle bezochte opleidingen adequaat. Op basis van de gesprekken is gebleken dat de werkdruk globaal beheersbaar blijft, hoewel het aan de KU Leuven en de UGent bij een verdere stijging van studentenaantallen problematisch zou kunnen worden.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' voor de opleidingen aan de UHasselt, de VUB en de UGent als voldoende, en voor de opleidingen aan de KU Leuven en de UA als goed.

De commissie heeft voor alle opleidingen de onderwijsinfrastructuur bezocht. De UHasselt, de VUB en de Kortrijkse afdeling van de KU Leuven bieden al hun opleidingen op één campus aan, maar ook voor de andere instellingen geldt dat de voorzieningen en faciliteiten nagenoeg altijd op loopafstand zijn.

De commissie is van mening dat onderwijsruimten, computerlokalen en talenpractica aan alle instellingen adequaat geëquipeerd zijn. Alleen aan de UHasselt is een tekort aan pc's gesignaleerd. Globaal genomen vindt de commissie de onderwijsinfrastructuur aan de KU Leuven en de UA het modernst uitgerust.

De commissie heeft vastgesteld dat bibliotheken de laatste jaren meer als studieplaats dan als uitleenbibliotheek gaan functioneren. Intrinsiek vindt ze de UA- en KU Leuven bibliotheek het best uitgerust, terwijl de UGent zou kunnen investeren in (al dan niet binnen de bibliotheek) meer afgezonderde zelfstudieruimtes. De VUB-bibliotheek zou volgens de commissie baat hebben bij een modernisering.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' voor de bacheloropleiding aan de KU Leuven op locatie Leuven, de masteropleiding aan de KU Leuven en de bachelor- en masteropleidingen aan de VUB, de UA en de UGent als voldoende, en voor de bacheloropleiding aan de KU Leuven op locatie Kortrijk en de bachelor- en masteropleidingen aan de UHasselt als goed.

De commissie heeft vastgesteld dat studenten in alle universiteiten op zowel centraal als facultair niveau adequaat begeleid worden. Potentiële studenten worden voorgelicht via initiatieven als infodagen of open lesdagen. Universiteitsbreed zijn er overal vertrouwenspersonen waar de studenten kunnen aankloppen voor advies of informatie. Op facultair niveau kunnen startende studenten terecht bij studiebegeleiders (ook wel 'mentoren' of 'monitoren' genoemd) die zowel individueel als per groep vakspecifieke

begeleiding verzorgen. Aan de KU Leuven ondersteunt ook het non-profit repetitorenkantoor Sagio generatiestudenten bij studieproblemen.

De commissie heeft vastgesteld dat de 'kleinere' universiteiten KU Leuven Campus Kortrijk en UHasselt een kader en een studieklimaat bieden die de begeleiding extra ten goede komt. De kleinschaligheid, de persoonlijke contacten en de grotere sociale controle spelen hierin een belangrijke rol.

Bij geschillen met docenten (in het bijzonder bij examens) kunnen studenten zich in alle instellingen wenden tot één of meerdere ombudspersonen. Hierbij lijken zich nauwelijks of geen ernstige problemen voor te doen.

De commissie stelde ook tevreden vast dat de buitenlandse studenten van de Master of Management (UHasselt) en van de Master in Management Science (VUB) op adequate wijze ondersteund en opgevangen worden.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' voor alle opleidingen als voldoende.

De commissie beschouwt het gevoerde kwaliteitsbeleid in alle bachelor- en masteropleidingen als adequaat. Alle instellingen hebben een orgaan op opleidingsniveau dat de kwaliteit van de programma's bewaakt. De opleidingen worden periodiek geëvalueerd, al adviseert de commissie dit meer aan de hand van toetsbare streefdoelen te doen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' voor alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties in alle bachelor- en masteropleidingen in voldoende mate tot verbetermaatregelen leiden. Ze stelt vast dat overal terdege rekening is gehouden met de bevindingen en oordelen van de vorige visitatiecommissie. De zelfevaluatierapporten naar aanleiding van deze visitatie waren globaal van behoorlijke kwaliteit.

Facet 5.3 Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' voor de opleidingen aan de UHasselt, de VUB en de UA als voldoende, en voor de opleidingen aan de KU Leuven en de UGent als goed.

De commissie acht het personeel van alle opleidingen adequaat vertegenwoordigd in de organen die kwaliteitszorg behartigen. Dit geldt (formeel) ook voor de studenten, al is het jammer dat het aan de UA niet noodzakelijk een TEW-student is die afgevaardigd wordt. Aan de VUB signaleerde de commissie een gebrek aan interesse vanwege de studenten om in de raden te zetelen.

Oud-studenten zijn betrokken bij de opleidingen via enquêtes en kunnen ook bogen op een eigen vereniging. De UGent onderscheidt zich in de ogen van de commissie door recent afgestudeerden ook in de Opleidingscommissie op te nemen. De alumniwerking aan de VUB en de UHasselt moet nog versterkt worden.

In alle opleidingen houden de docenten op zijn minst informeel contact met het beroepenveld. De commissie waardeert dat aan de KU Leuven en de UGent het beroepenveld ook structureel al goed verankerd is.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' voor de bacheloropleiding aan de UGent, de masteropleidingen aan de UA en de bachelor- en masteropleidingen aan de UHasselt en de VUB als voldoende, en voor de bacheloropleiding aan de UA, de masteropleiding aan de UGent en de bachelor- en masteropleidingen aan de KU Leuven als goed.

De commissie is van oordeel dat alle opleidingen hun respectieve doelstellingen op zijn minst voldoende realiseren. Ze benadrukt dat alle afgestudeerden, ongeacht de instelling, adequaat zijn voorbereid op de instap in het werkveld. Er zijn zelfs enkele uitschieters. De afgestudeerden van de KU Leuven en de UGent onderscheiden zich door hun zelfstandige instelling en sterk analytische geest, en zijn mede hierdoor uitgesproken multi-inzetbaar op de arbeidsmarkt.

Resultaten op het vlak van internationalisering zijn voor alle opleidingen bescheiden. De mogelijkheden tot internationale uitwisseling kunnen volgens de commissie nog beter benut worden.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' voor alle opleidingen als voldoende.

De commissie stelde vast dat geen enkele opleiding expliciete streefcijfers formuleert inzake slaagpercentages van de studenten. Evenmin is er in geen enkele instelling veel zicht op globale trends en evoluties. Niettemin deed de commissie enkele algemene vaststellingen. Zo ligt het slaagcijfer voor generatiestudenten doorgaans aan de lage kant, terwijl een relatief omvangrijke groep bachelorstudenten het diploma toch weet te behalen binnen de hiertoe voorziene termijn. Ook in de masteropleidingen behaalt een behoorlijke groep het diploma in de daartoe voorziene tijd.

CLUSTER TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

Tabel met scores, onderwerpen en facetten

In de hierna volgende tabellen wordt het oordeel van de *clustercommissie Toegepaste Economische Wetenschappen* over de zes onderwerpen van het accreditatiekader en de onderliggende facetten weergegeven voor de academische opleidingen in het domein van de Toegepaste Economische Wetenschappen. Voor het toekennen van de scores heeft de commissie zich gebaseerd op de minimale decretale eisen die aan dergelijke opleidingen mogen worden gesteld, zoals beschreven in de Dublin descriptoren en vertaald naar de Vlaamse situatie in het Structuurdecreet van het Hoger Onderwijs (2003) en het toetsingskader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (2004). Bovendien heeft de commissie een referentiekader opgesteld, waarin o.a. de domeinspecifieke eisen worden expliciteerd. Het referentiekader van de commissie is beschreven in het Algemeen Deel, hoofdstuk II van dit visitatierapport.

De commissie wil er nadrukkelijk op wijzen dat de toegekende score per onderwerp of per facet een samenvatting inhoudt van een groter aantal aandachtspunten en criteria. Achter elk facet zitten dus diverse aandachtspunten die meespelen in de beoordeling. Bij het toekennen van de scores heeft de commissie een gewogen gemiddelde gemaakt van haar beoordeling van deze aandachtspunten.

	KU LEUVEN			UHASSELT			VUB			UA			UGENT		
	BA LEUVEN	BA KULAK	MA (NI)	MA (Eng)	BA	MA (NI)	MA (Eng)	BA	MA (NI)	MA (Eng)	BA	MA (NI)	MA (Eng)	BA	MA
Onderwerp 1 Doelstellingen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G	G	V	G	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 2 Programma	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	G	G	G	G	O	V	V	V	V	V	G	G	G	G	G
Facet 2.3 Samenhang	G	G	G	G	V	V	G	V	V	G	V	V	V	V	V
Facet 2.4 Studietoerusting	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok
Facet 2.5 Studietijd	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V	G	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.8 Masterproef	nvt	nvt	V	V	nvt	V	V	nvt	V	V	nvt	V	V	V	nvt
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V

	KU LEUVEN			UHASSELT			VUB			UA			UGENT		
	BA LEUVEN	BA KULAK	MA (NI) MA (Eng)	BA	MA (NI) MA (Eng)	BA	BA	MA (NI) MA (Eng)	BA	MA (NI) MA (Eng)	BA	MA (NI) MA (Eng)	BA	MA	UGENT
Onderwerp 3 Inzet van personeel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	G	G	G	G
Facet 3.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	G	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	G	G	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	G	G	V	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V	G	V	V	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	G	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	G
Onderwerp 6 Resultaten	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	G	V	V	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Eindoordeel commissie	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Deze tabellen zijn aldus onlosmakelijk verbonden met de argumentatie die in het deelrapport wordt beschreven en elke interpretatie, louter op basis van een vergelijking van scores in de tabel doet onrecht aan de diverse opleidingen en gaat voorbij aan de opdracht van deze visitatie. De tabel heeft tot doel om een beter beeld te geven van de diversiteit in kwaliteit van de verschillende opleidingen.

Verklaring van de scores op de facetten (vierdelige schaal):

E	Excellent	'best practice', kan (internationaal) als voorbeeld dienen voor andere opleidingen
G	Goed	de kwaliteit stijgt uit boven de basiskwaliteit
V	Voldoende	voldoet aan de basiseisen
O	Onvoldoende	voldoet niet aan de minimumeisen
NVT	Niet van toepassing	

Verklaring van de scores op de onderwerpen (binaire schaal):

- + Voldoende**
voldoet ten minste aan de minimumeisen voor basiskwaliteit; er is geen verdere schaalverdeling om verdere graden van excellentie aan te duiden
- Onvoldoende**
voldoet niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit

Het facet 2.4 'studieomvang' wordt gescoord met 'OK', indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen m.b.t. de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten (ECTS-credits).

OPLEIDINGSRAPPORTEN

Toegepaste Economische
Wetenschappen

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen
Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen/
Master of Science in Business Economics

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) en de Master of Science in Business Economics (verder de Master Business Economics genoemd) aan de Katholieke Universiteit Leuven. De visitatiecommissie – cluster TEW (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 25 tot en met 28 oktober 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven en masterproeven.

De opleidingen Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven bestaan – onder die naam – sinds 1962. Sinds 1991–1992 wordt de opleiding ook ingericht op de locatie in Kortrijk (KULAK). Op de KULAK werden op het moment van bezoek alleen de eerste en de tweede bachelorfasen gedoceerd. Alle oordelen over de bacheloropleiding TEW hebben betrekking op zowel de Leuvense als de Kortrijkse locatie, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld in dit rapport. (Kort na het bezoek van de commissie werd beslist ook een derde bachelorjaar TEW aan de KULAK te organiseren.) De oordelen van de commissie hebben betrekking op alle opties en majoren.

De introductie van de bachelor/masterstructuur in 2004–2005 ging gepaard met een volledige hertekening van de opleidingen TEW. Zo heeft er een omvorming plaatsgevonden van een 2+2 (KA-LI)-structuur naar een 3+1 (BA-MA)-structuur. De bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen is aldus een driejarige opleiding (180 ECTS), de masteropleiding is een éénjarige opleiding (60 ECTS). Een nog meer recente evolutie is de opsplitsing, in 2008–2009, tussen een Nederlandstalige master TEW en een equivalente Engelstalige master, de Master of Business Economics. Waar opportuun heeft de commissie in haar rapport differentiatie aangebracht tussen beide opleidingen. Indien niet expliciet vermeld, gelden de beschrijvingen en waardeoordelen voor beide masteropleidingen (en alle daarin vervat zittende majoren).

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De opleidingen beogen een wetenschappelijk gefundeerde studie van bedrijfsmanagement, van de onderneming als organisatie en van de wijze waarop ondernemingen doelmatig en doeltreffend kunnen functioneren. Ze hebben daarbij zowel aandacht voor het geheel van de bedrijfsvoering (strategisch management, bedrijfseconomie, innovatie) als voor de constituerende functionele domeinen (marketing, financiering, accountancy, productie en logistiek, personeel en organisatie, beleidsinformatica). Hoewel de oriëntatie in eerste instantie op ondernemers en het management van ondernemingen is gericht, willen de opleidingen kennis en vaardigheden bijbrengen die in een grote verscheidenheid van beroepssituaties relevant zijn, dus ook in de publieke sector en in het management van organisaties zonder winst oogmerk.

Bachelor TEW

Tijdens de bacheloropleiding wordt de ontwikkeling beoogd van inzicht in (1) de micro- en macro-economische processen, hun modellering en bedrijfseconomische concretisering; (2) de in de bedrijfskundige functionele domeinen gangbare denkkaders en hun implicaties voor strategisch, tactisch en operationeel management; (3) de wijze waarop deze denkkaders gevoed worden door en voortbouwen op wetenschappelijk onderzoek uit de bedrijfseconomische discipline en complementaire gedrags- en maatschappijwetenschappen (vnl. recht, ethiek, sociologie, psychologie).

De bacheloropleiding bereidt studenten in de eerste plaats voor op doorstroom naar de éénjarige masteropleidingen TEW/Business Economics. Na het afronden van de bacheloropleiding moeten de afgestudeerden begrijpen hoe een onderneming functioneert, de interactie van de onderneming met haar institutionele en maatschappelijke context kunnen beschrijven en inzicht hebben in de managementbeslissingen die typisch in de functionele domeinen kunnen/moeten genomen worden. De te verwerven inzichten en denkkaders zijn er tevens op gericht om autonoom bedrijfskundige vraagstukken op te lossen.

De disciplinaire doelstellingen van de bachelor TEW zijn in het ZER samengebracht in een tabel. Met dit pakket doelstellingen wordt vooreerst een algemene vorming in bedrijfseconomie gerealiseerd, ondersteund vanuit andere gedrags- en maatschappijwetenschappen en aangevuld met de verwerving van vaardigheden die essentieel zijn voor een goede manager (ICT en talen). Bij de disciplinaire doelstellingen horen ook doelstellingen van

specialisatie of verbreding, die de student in staat moeten stellen de verworven inzichten te koppelen aan een gekozen functioneel domein of in te passen in een bredere context.

Het geheel van de disciplinair-wetenschappelijke doelstellingen wordt geconcretiseerd in operationele eindtermen. Wat de opties (binnen de majors) betreft, zijn de eindtermen ondergebracht in leerlijnen. De beoogde eindkwalificaties zijn hierbij niet geformuleerd als doelstellingen of eindtermen van de opleiding; de door de student te bereiken eindtermen zijn immers afhankelijk van de gekozen majors.

Master TEW en Master Business Economics

In deze opleidingen wordt de klemtoon gelegd op het zelfstandig kunnen onderkennen en definiëren van bedrijfseconomische problemen en het ontwikkelen van (creatieve) oplossingen, gebaseerd op een inzicht in recente wetenschappelijke denkkaders en theorieën. Dit wordt gecombineerd met een specialisatie in welbepaalde functionele domeinen.

Na het afronden van de master TEW/Business Economics moeten afgestudeerden in staat zijn om, op basis van inzicht in de wetenschappelijke denkkaders en theorieën uit de bedrijfswetenschappen, (1) de afstemming tussen omgeving (bv. marktvraag), strategie en organisatiestructuur te versterken, (2) de reikwijdte en impact van strategische beslissingen op de continuïteit en het succes van een onderneming of organisatie in te schatten (strategisch niveau); (3) strategische keuzes te vertalen in een doeltreffend en doelmatig management van de diverse functionele domeinen (tactisch niveau); (4) aansluitende management- of expertfuncties in de functionele domeinen accuraat uit te voeren (mits het verwerven van aansluitende ervaring in de start van de loopbaan).

De disciplinaire doelstellingen van de master TEW/Business Economics zijn in het ZER samengebracht in een tabel. Deze masterdoelstellingen streven de vorming na van een manager die, na een gepaste inlooperperiode, tactische en strategische beslissingen kan nemen. Kennis van en inzicht in strategisch management staat centraal in de doelstellingen.

Het geheel van de disciplinair-wetenschappelijke doelstellingen wordt geconcretiseerd in operationele eindtermen. Wat de opties (binnen de majors) betreft, zijn de eindtermen ondergebracht in leerlijnen. De beoogde eindkwalificaties zijn hierbij niet geformuleerd als doelstellingen of eindtermen van de opleiding; de door de student te bereiken eindtermen zijn immers afhankelijk van de gekozen majors.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties voor alle opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze heeft zodoende vast kunnen stellen dat alle opleidingsdoelstellingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet.

Wat de bacheloropleiding betreft vindt de commissie de doelstellingen voldoende gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties. Ze waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis. Gelet op de internationale ontwikkelingen acht de commissie het aangewezen een duidelijke finaliteit in de bachelordoelstellingen na te streven. De kans neemt dan toe dat studenten een masteropleiding elders in Vlaanderen (of daarbuiten) overwegen indien ze de bacheloropleiding als een afgerond geheel ervaren. De commissie is zich er overigens van bewust dat er geen formele beletselen zijn om buiten de KU Leuven een masteropleiding te volgen.

De doelstellingen van de masteropleidingen beogen volgens de commissie op adequate wijze de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties op een gevorderd niveau. De commissie is wel van mening dat 'het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek' meer nadruk in de doelstellingen moet krijgen.

Inzake de internationale dimensie in de doelstellingen meent de commissie dat alle opleidingen hier op de goede weg zijn. De commissie waardeert ook de aandacht voor competentiegericht leren via de leerlijnen, al dient dit nog verder uitgewerkt te worden. Tot slot heeft de commissie vastgesteld dat de doelstellingen (op zijn minst impliciet) bekend zijn bij de studenten.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de bacheloropleiding als goed, van de master TEW als voldoende en van de master Business Economics als goed.

De commissie acht de doelstellingen van alle opleidingen conform haar eigen referentiekader. De bacheloropleiding vertoont in haar ogen een consistent bedrijfseconomisch profiel. De commissie drukt haar waardering

voor die keuze uit: er wordt hier een bedrijfseconomische ‘basisinvestering’ nagestreefd die duidelijk haar stempel op de studenten weet te drukken.

De Kortrijkse afdeling van de KU Leuven (KULAK) onderscheidt zich door haar kleinschalige karakter en de mate waarin onderwijsinnovatie er gestimuleerd en gevaloriseerd wordt. Hoewel de commissie alleen de huidige doelstellingen beoordeelt, is zij positief over de plannen om het lokale bedrijfsleven in de opleiding te verankeren. Dit zal de Kortrijkse afdeling (KULAK) sterker profileren en differentiëren ten opzichte van Leuven. De commissie uit haar tevredenheid over de beslissing tot een derde bachelorjaar in Kortrijk.

Wat de masteropleiding TEW betreft vindt de commissie de domeinspecifieke eisen op zich adequaat, maar lijkt het als geheel nog iets te heteroog. De opleiding kan haar profiel aanscherpen indien ze duidelijker zou aangeven welke oriëntatie ze nastreeft. Zeker in het licht van de aankomende ‘academisering’ van op bedrijfskunde gerichte hogeschoolopleidingen (in casu Handelswetenschappen) vindt de commissie een sterke bedrijfseconomische pijler aangewezen. Bij de master Business Economics komt dit overigens al goed uit de verf. Hoewel deze opleiding op dezelfde doelstellingen als TEW boogt is hier, door een beperkter aantal keuzeopties, een meer gestuurde en gerichte bedrijfseconomische profilering zichtbaar.

De commissie is van mening dat de doelstellingen van alle opleidingen goed afgestemd zijn op de wensen en behoeften van het beroepenveld. De ethische reflectie op ondernemerschap zit volgens de commissie (indirect) voldoende in alle programma’s, en mag derhalve ook wel sterker aangezet worden in de doelstellingen.

De commissie is van oordeel dat alle doelstellingen adequaat zijn afgestemd op de eisen die worden gesteld door (buitenlandse) vakgenoten. In het zelfevaluatierapport positioneren de opleidingen zich ten opzichte van de Vlaamse TEW-opleidingen en enkele buitenlandse, c.q. Nederlandse programma’s. De commissie waardeert deze vergelijkende analyse en beveelt aan ze verder uit te werken, in de richting van volwaardige internationale benchmarks.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens 'voldoende' voor de Master of Science in Business Economics en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Bachelor TEW

Het bachelorprogramma bedraagt 180 studiepunten, en is onderverdeeld in drie studiefasen. Alle studenten volgen het plichtprogramma. De opleidingsonderdelen hiervan zijn gegroepeerd in volgende domeinen:

- economische opleidingsonderdelen
- basiswetenschappen
- verbredende opleidingsonderdelen (wijsgerige en levensbeschouwelijke reflectie)
- humane opleidingsonderdelen
- taalkundige opleidingsonderdelen

Aansluitend worden drie trajecten aangeboden:

- een eerste traject dat twee majors (elk voor 12 studiepunten) omvat met daarnaast keuzeopleidingsonderdelen voor 12 studiepunten;
- een tweede traject waarin de student kiest voor een switchmajor (30 studiepunten) die leidt naar de Master in Management en Beleid van de Gezondheidszorg, en dit aanvult met keuzeopleidingsonderdelen voor 6 studiepunten;
- een derde traject waarin de student de switchmajor (30 studiepunten) kiest die leidt naar de Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde, aangevuld met keuzeopleidingsonderdelen voor 12 studiepunten.

Aan de KULAK volgen studenten alleen de eerste twee studiefases, die een exacte afspiegeling zijn van het Leuvense programma. Wel kunnen studenten, vanaf de eerste bachelorfase, meteen een keuze maken voor een doorstroomoptie naar Handelsingenieur of Handelsingenieur in de Beleidsinformatica. Programmatorisch gezien betekent dit dat, over de twee studiefasen het KULAK curriculum voor ongeveer 1/3 (namelijk 42 van de 120 ECTS) kan afwijken van het TEW-curriculum.

Master TEW

Het masterprogramma bedraagt 60 studiepunten. Alle studenten volgen 'Strategic Management' (6 studiepunten) en kiezen één major van 24 studiepunten en één minor van 12 studiepunten. De verschillende majors zijn:

- International Business
- Bedrijfseconomie en Strategie
- Accountancy en Financiering
- Marketing
- Personeel en Organisatie

Op de major 'Bedrijfseconomie en Strategie' na (die enkel keuzeopleidingsonderdelen telt) bestaat elke major uit verplicht op te nemen opleidingsonderdelen, in sommige gevallen aan te vullen met enkele domeinspecifieke keuzeopleidingsonderdelen.

Studenten zijn vrij in hun keuze voor een specifieke major/minor-combinatie, en dit onafhankelijk van hun gekozen majors in het bachelorprogramma. Aansluitend wordt de Masterproef (15 studiepunten) afgelegd, in principe in het domein van de gekozen major. De studenten nemen verder nog 3 studiepunten op uit de vrije keuzeruimte.

Master of Business Economics

De opbouw van dit programma is gelijkaardig aan die van de master TEW. Het programma bestaat uit opleidingsonderdelen die ook in de master TEW gedoceerd worden. In de praktijk volgen de studenten dus les samen met de studenten van het Nederlandstalige programma. Het verschil is kwantitatief: het aantal majors is hier beperkt tot drie ('International Business', 'Managerial Economics and Strategy' en 'Financial Economics').

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is tevreden over het niveau en de inhoud van de opleidingsonderdelen in alle opleidingen. Ze stelt vast dat er een ambitieuze oefening is gemaakt om alle eindtermen, middels een concordantiematrix, aan afzonderlijke opleidingsonderdelen te koppelen. Globaal is de commissie van oordeel dat de programma's in voldoende mate hun respectieve leerdoelen concretiseren. Toch vindt ze de 'curriculummapping' nog aan verdere uitwerking toe: het is niet voldoende de relatie tussen een doelstelling en een opleidingsonderdeel vast te stellen, er moet ook geconcretiseerd worden hoe deze doelstelling in het programma effectief gestalte krijgt.

De eindtermen voor de verschillende majors/minors/opties zijn per functioneel domein ondergebracht in 'leerlijnen', zijnde: 'accountancy & financiering', 'marketing', 'bedrijfseconomie en strategie', 'personeel en organisatie', 'productie en logistiek', 'beleidsinformatica voor bedrijfseconomen', 'algemene economie', 'international business', 'kwantitatieve methoden' en 'financial economics'. De commissie waardeert de aanzet om tot leerlijnen te komen, maar vindt dat ook vaardigheden die vakoverschrijdend zijn in leerlijnen ondergebracht moeten worden, zoals al gebeurt in de leerlijn 'informatievaardigheden'.

Bij het bestuderen van masterproeven heeft de commissie vastgesteld dat tussen studenten opvallende verschillen voorkomen in de beheersing van onderzoeksvaardigheden. De commissie benadrukt daarom het belang van een leerlijn 'onderzoeksvaardigheden'. Per opleidingsonderdeel, dat daarvoor in aanmerking komt, moet geëxpliciteerd worden hoe het bijdraagt tot de ontwikkeling van de onderzoeksvaardigheid van de student. De commissie acht het tevens wenselijk dat studenten al in een eerdere fase van de opleiding in staat worden gesteld om deze vaardigheden toe te passen. Hierbij kan gedacht worden aan de invoering van een bachelorproef.

De internationale dimensie krijgt volgens de commissie behoorlijk gestalte. Studenten in de derde bachelorfase kunnen opteren voor een semesteruitwisseling in het Erasmusnetwerk of daarbuiten. Alle bachelorstudenten volgen ook taal-opleidingsonderdelen, die specifiek afgestemd

zijn op economen. Uitwisselingsmogelijkheden bestaan niet in de master TEW, maar dit wordt gecompenseerd door de internationale gerichtheid in het programma, een ruim aanbod van opleidingsonderdelen gedoceerd in de Engelse taal en een toenemend aantal Engelstalige seminars door gastsprekers. In de master Business Economics, waarvan de colleges zowel door Belgische als buitenlandse studenten gevolgd worden, is de graad van internationalisering vanzelfsprekend.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van alle opleidingen als goed.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling in alle programma's als uitstekend. Ook sluiten de programma's goed aan bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsdomein.

Studenten komen in aanraking met onderzoek doordat docenten dit expliciet in hun lessen betrekken. In een groot aantal opleidingsonderdelen wordt gebruik gemaakt van wetenschappelijke artikels, waarover studenten (in groep) presentaties maken. De commissie meent dat op die manier een goede onderzoeksattitude kan ontstaan en vindt de onderzoeksgebondenheid van het onderwijs daarmee verzekerd. Wat onderzoeksvaardigheden betreft stelt de commissie wel, zoals al aangehaald in facet 2.1, dat deze nadrukkelijker aangeleerd en toegepast moeten worden.

Volgens de commissie sluiten de programma's adequaat aan bij de actuele beroepspraktijk. In de master TEW en Business Economics bestaat bijvoorbeeld de mogelijkheid om een bedrijfsproject te valoriseren als keuzeopleidingsonderdeel. Voor alle studenten is er gelegenheid tot bedrijfsbezoeken en worden gastsprekers uit het werkveld uitgenodigd. De commissie waardeert deze inspanningen. Toch leeft bij de studenten een gevoel dat ze weinig 'feeling' krijgen met de dagelijkse werking van een bedrijf. Ze hebben een hoofdzakelijk theoretisch inzicht over wat er concreet gebeurt op de werkvloer. De commissie vraagt de opleidingen deze zorg mee te nemen. Er zijn overigens reeds initiatieven ('Academics for Companies', 'Management Skills Program') die hierop inspelen, maar (voorlopig) extra-curriculair blijven. Een participatieve stage, zoals de KULAK in een derde bachelorjaar ambieert te organiseren, vindt de commissie ook een interessante piste.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van alle opleidingen als goed.

De commissie vindt de sequentiële opbouw van de programma's goed doorzocht. De leerlijnen dragen hier sterk toe bij. De bacheloropleiding wordt gekenmerkt door een toename, over de jaren heen, van domeinspecifieke opleidingsonderdelen en een afname van de basis- en algemeen vormende opleidingsonderdelen. Verdieping wordt bewust uitgesteld tot de derde fase van de bachelor. De combinatie van een brede basis en specialisatie via de majors blijkt goed te liggen bij de studenten.

Afstemming met de Kortrijkse afdeling wordt verzekerd doordat het KULAK-programma een afspiegeling van het Leuvense programma vormt (voor de eerste 2 bachelorjaren). Weliswaar hebben KULAK-studenten in de tweede studiefase een kleiner aanbod aan keuzeopleidingsonderdelen. In Leuven dan weer signaleren de bachelorstudenten dat niet alle keuzeopleidingsonderdelen programmatorisch kunnen opgenomen worden. De majors kunnen wel vlekkeloos in hun curricula ingepast worden.

In de masteropleidingen zijn de opleidingsonderdelen in functionele pakketten (majors) gegroepeerd die samen een ruim aantal deeldomeinen bestrijken. Het plichtprogramma bestaat uit 'Strategic Management', dat voor alle majors van belang is. De bachelor en master zijn adequaat op elkaar afgestemd. Meer algemeen vraagt de commissie wel om bachelor en master als duidelijke gedifferentieerde gehelen te zien en niet van een automatische doorstroom uit te gaan.

De commissie is ten slotte ook tevreden over de horizontale samenhang in alle opleidingen. Studenten signaleren dat de opleidingsonderdelen binnen elke studiefase inhoudelijk goed op elkaar afgestemd zijn. Globaal is er dus sprake van een coherent, relatief breed aanbod met graduele verdieping. Er zijn eveneens adequate keuzemogelijkheden in alle programma's. Idealiter wordt van het hele eerste semester in de derde bachelor een keuzeruimte gemaakt, met als doel internationale uitwisseling van studenten te faciliteren.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding omvat 180 studiepunten. De masteropleidingen omvatten elk 60 studiepunten. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van alle opleidingen als voldoende.

Via de gesprekken met studenten is het de commissie duidelijk geworden dat er nauwelijks of geen studiebelemmerende factoren zijn. De opleidingen vergen een significante studie-inspanning, maar zijn in hun geheel zeker studeerbaar.

De commissie waardeert ook de inspanningen van de opleidingen om de studietijd systematisch te peilen. Aan het einde van elk semester wordt de studenten gevraagd om voor meerdere opleidingsonderdelen hun studietijd te ramen. Om deze kwantitatieve informatie beter te kunnen contextualiseren worden ook hearings georganiseerd. Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat, indien opleidingsonderdelen te ver van de beoogde studietijd afwijken, er remediëring plaatsvindt.

De commissie concludeert dat in alle opleidingen de begrote en reële studietijd voldoende overeenstemmen. Alleen voor het opleidingsonderdeel 'Psychologie' moet – de studielast van andere opleidingsonderdelen in de eerste studiefase in acht genomen – heroverwogen worden of het met 6 studiepunten niet te ruim begroot is.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de bacheloropleiding op locatie Leuven en van de masteropleidingen als voldoende, en van de bacheloropleiding op locatie Kortrijk als goed.

De commissie is van oordeel dat de werkvormen in alle opleidingen op zijn minst in voldoende mate aansluiten bij de doelstellingen. Het hoorcollege is nog steeds de dominante onderwijsvorm. De commissie vindt dit op zich wat traditioneel, maar signaleert knappe inspanningen om hoorcolleges met alternatieve werkvormen te combineren. Zo worden er in sommige opleidingsonderdelen oefensessies georganiseerd en moeten studenten regelmatig in groepjes opdrachten maken, en de resultaten

daarvan tijdens de les presenteren. Wel blijven de groepen (in Leuven) nog steeds relatief groot en is adequate feedback niet altijd vanzelfsprekend.

Op de Kortrijkse afdeling is het gewicht van zuivere hoorcolleges minder groot. De kleinere studentenaantallen laten meer interactieve colleges, een grotere variatie aan werkvormen en een meer individuele feedback toe. Op de KULAK wordt, tot tevredenheid van de commissie, duidelijk gewerkt in een geest die onderwijsinnovatie stimuleert. De commissie stelt wel vast dat de beste experimenten vaak vooral in keuzeopleidingsonderdelen plaatsvinden. Ze hoopt alleszins dat de Leuvense locatie ontvanke-lijk blijft voor de *good practices* die aan de KULAK verwezenlijkt worden.

De commissie stelt vast dat – conform de onderwijsvisie van de KU Leuven – elke docent binnen zijn opleidingsonderdeel volledige vrijheid inzake de keuze van werkvorm heeft. Dit is op zich geen probleem, wanneer verzekerd wordt dat docenten hierover regelmatig overleggen en/of afspraken maken. In de praktijk echter is dit soort overleg, als het al plaatsvindt, hoofdzakelijk informeel en doorgaans alleen binnen de eigen vakgroep.

Hoewel studenten het elektronische leerplatform TOLEDO gebruiken, is de toepassing van dit of van andere ICT-middelen bij het onderwijs nog beperkt. De commissie vindt dit nochtans de uitgelezen weg om interactiever onderwijs mogelijk te maken. Ze heeft wel vastgesteld dat er ook bij de studenten nog koudwatervrees bestaat, bijvoorbeeld voor het gebruik van streaming video's.

Qua studiemateriaal wordt in alle opleidingen vooral gebruik gemaakt van door de docent geschreven (en regelmatig vernieuwde) cursusteksten, dan wel handboeken. De commissie is zeer tevreden over de kwaliteit van alle leermateriaal. Sporadisch blijkt het wel voor te komen dat een cursus niet op tijd beschikbaar raakt.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie meent dat de evaluatie in alle opleidingen in voldoende mate gericht is op de realisatie van de doelstellingen. Ze waardeert alleszins de ruime variatie aan evaluatievormen, met naast (mondelinge en schriftelijke) examens ook papers, presentaties, oefeningen en portfolio's.

De examens die de commissie heeft ingekeken zijn van voldoende academisch niveau en toetsen op adequate wijze kennis en inzicht van de studenten. Het toetsen van vaardigheden moet nog meer nadruk krijgen.

Als verbeterpunt stipt de commissie de afwezigheid van een overkoepelend toetsbeleid aan. Zonder de docenten aan banden te willen leggen, moet er toch meer ruimte voor kwaliteitsbewaking van het toetsgebeuren komen. De commissie zelf heeft bijvoorbeeld enkele aandachtspunten gedetecteerd die, verre van algemeen voorkomend, de transparantie van de evaluatie niet ten goede komen. Zo moet verantwoord kunnen worden waarom in bepaalde gevallen met multiple choice in plaats van met open examenvragen gewerkt wordt. Docenten die hun studenten voorbeeldvragen opgeven moeten erover waken dat die voldoende representatief zijn. En wat groepswerk betreft blijven studenten soms te lang in het ongewisse over de tussenresultaten bij de verschillende evaluatiemomenten.

Voor de studenten uit de eerste fase van de bacheloropleiding worden voor elk opleidingsonderdeel één of meerdere profexamens georganiseerd in het eerste en tweede semester. De commissie beschouwt deze (niet verplichte) tussentijdse toetsen als een uitstekend initiatief. Het invoeren van meerdere toetsingsmomenten per semester – met mogelijkheid tot verrekening in de eindbeoordeling – vindt ze iets dat breder ingang zou mogen vinden. Bij ‘Wiskunde voor economen’ bijvoorbeeld wordt al een tussentijdse toets georganiseerd die, indien het resultaat positief is, in het eindexamenresultaat mag verrekend worden.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ van beide masteropleidingen als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 15 studiepunten, waarmee tegemoet wordt gekomen aan de decretale eisen. Qua vormgeving kiezen de opleidingen bewust voor een relatief kleine omvang. De commissie vindt de overgang van de vroegere thesissen naar de meer gecompliceerde werkstukken van nu een goede zaak. Inhoudelijk vraagt de opleiding dat de masterproef aansluit bij de gekozen specialisatie (major). In elk van de majors wordt gewerkt met een bestaande lijst van onderwerpen, waaruit studenten kunnen kiezen of waarvoor ze hun preferenties kunnen aangeven. In de meeste majors wordt ook ruimte voor eigen voorstellen van studenten gelaten.

In verscheidene majors omvat de masterproef een aantal initiële sessies, seminars of groepswerken die bepaalde (methodologische) vaardigheden opfrissen. In de gesprekken met de commissie gaven de opleidingsverantwoordelijken zelf aan dat ze de methodologische kennis van de studenten, hoewel reeds in de bachelor aan bod gekomen, niet altijd meer als up-to-date ervaren. De commissie memoreert hier haar eerdere opmerking over het belang van een leerlijn onderzoeksvaardigheden. Indien studenten in staat worden gesteld aan het einde van de bacheloropleiding de vaardigheden op dit gebied toe te passen, wordt duidelijk wat ze in de master nog moeten bijleren om een goede scriptie te schrijven.

De student wordt voor de masterproef begeleid door een promotor (een lesgever van de faculteit) en een werkleider. De werkleider – een rol die voornamelijk wordt opgenomen door praktijkassistenten en doctorandi – is verantwoordelijk voor de dagelijkse begeleiding. Studenten omschrijven de opvolging van de masterproef als vrij strak. Er zijn (al naar gelang de major) verschillende tussentijdse deadlines vastgelegd. Wel ligt het uiteindelijk aan de eigen verantwoordelijkheid en zelfwerkzaamheid van de studenten of ze hierin meestappen: wie de deadlines niet respecteert wordt niet langer door de begeleiders opgevolgd.

De meeste masterproeven worden individueel geschreven, sommige per twee. De commissie heeft op zich geen bezwaar tegen duo-masterproeven. Wel moet de opleiding duidelijk kunnen maken dat het samenwerken een meerwaarde creëert en dat beide studenten een significante bijdrage leveren. Met name in de beoordeling moet dit tot uiting komen.

De commissie heeft in het kader van de visitatie een uitgebreide sample aan masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven in het algemeen van voldoende analytisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen blijk geven, maar dat er in dit opzicht aanzienlijke verschillen tussen studenten voorkomen. Bij een beperkt aantal masterproeven had de commissie twijfels omtrent de kwaliteit en/of de beoordeling. Dit betrof i) een zwakke scriptie die door 'compensatie' (zie *infra*) een voldoende heeft gekregen, en ii) twee scripties waarvan de methodologische aanpak, dataverzameling en analyse geleid hebben tot verschillende beoordelingen door verschillende assessoren.

De commissie staat positief tegenover de beoordelingscriteria. Ze zijn op facultair niveau vastgelegd en verzekeren (in theorie althans) dat de masterproef op een gelijklopende manier in alle masters en majors wordt ge-

evalueerd. De criteria (die rekening houden met het onderzoeksvoorstel, de resultaten, de mondelinge presentatie van de resultaten en de attitude en motivatie bij de student) zijn ook helder omschreven. Voor verbetering vatbaar daarentegen is de manier waarop met de beoordelingscriteria omgegaan wordt. De masterproef wordt beoordeeld door de promotor, de werkleider en een derde lezer, maar niet ieder van die drie is even intensief bij het proces betrokken geweest. Al naar gelang de beoordelaar wordt de puntentoekenning soms bovenmatig gebaseerd op de zelfwerkzaamheid van de studenten (het 'proces') of op de kwaliteit van hun presentatie. Er moet over gewaakt worden dat hier niet te veel compensatie plaatsvindt en de eindpaper op zich van voldoende niveau blijft. Hoewel er (per major) al een masterproefcoördinator bestaat, moet de kwaliteit van de masterproef dus nog systematischer bewaakt worden.

Daarnaast moet qua aanpak van de masterproef een meer uniforme standaard komen. Op dit moment wordt in elke major een eigen invulling hieraan gegeven. Meer overleg op dit vlak is aangewezen. De commissie spoort ook aan om de begeleiding onder de loep te nemen. Ze vraagt zich af of de werkleiders wel ervaren en kritisch genoeg zijn voor hun taak, en beveelt aan hen zorgvuldig te begeleiden en te coachen. Hoe dan ook moet de eindverantwoordelijkheid voor het product heel expliciet bij de vaste staf, en niet bij het assiterend personeel liggen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt alle programma's in voldoende mate aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten. De bacheloropleiding staat open voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. De opleiding acht het wel 'wenselijk' dat instromende studenten 5 à 6 uren wiskunde gevolgd hebben, en stelt als absoluut minimum 4 uur. Volgens het zelfevaluatierapport blijkt de beheersing van wiskunde hoe dan ook achteruit te gaan met de jaren. Vooral voor de instroom uit de richting Economie-moderne talen vallen de slaagcijfers laag uit.

De opleiding is vragende partij voor een oriëntatie in de overgang van secundair naar hoger onderwijs. In afwachting hiervan werkt ze aan een eigen oriëntatie-instrument, aangeboden aan studenten uit het laatste jaar secundair onderwijs. Dit moet potentiële studenten een realistisch

beeld geven van hun slaagkansen. In de praktijk evenwel blijken ook studenten die een negatief advies kregen zich nog vaak in te schrijven.

Aan instromende studenten wordt informatie verstrekt tijdens infodagen en Sid-Ins, waarbij het analytisch-mathematische karakter van de bedrijfswetenschappelijke opleidingen wordt beklemtoond. Instromende bachelorstudenten hebben de mogelijkheid om tijdens de zomermaanden een opfriscursus wiskunde voor economen te volgen. Voor de nieuwe starters worden daarnaast begeleidingsactiviteiten georganiseerd (individueel of in groep) door het monitoraat. Ook worden voor enkele opleidingsonderdelen (niet verplichte) proefexamens georganiseerd. Dit geeft studenten extra studiemotivatie en de gelegenheid om desgevallend hun attitude nog bij te sturen. Ten slotte drukt de commissie haar waardering uit over Sagio, een non-profit repetitorenkantoor waarin ervaren studenten aan 'peer mentoring' doen.

De master TEW staat rechtstreeks open voor alle bachelors in de TEW, alsook voor studenten die een masterdiploma Handelswetenschappen of Handelsingenieur aan een hogeschool behaald hebben. Bachelors in de Handelswetenschappen of Bachelors Handelsingenieur van een hogeschool moeten een voorbereidingsprogramma van 30 studiepunten volgen. Voor een aantal academische bacheloropleidingen is instroom enkel mogelijk mits het volgen van een verkorte bachelor van 120 studiepunten. De commissie vindt deze voorbereidings- of verkorte programma's adequaat.

In de master Business Economics zijn de formele instroomvoorwaarden in principe gelijk aan die van de master TEW. Bij internationale studenten wordt erop toegezien dat hun vooropleiding evenwaardig is met de kennis van Vlaamse Bachelors TEW. Ook op het vlak van de taalkennis en de globale redeneervaardigheden zijn er specifieke vereisten. Deze toelatingsvoorwaarden zijn de voorbije jaren aangescherpt, omdat internationale studenten doorgaans onvoldoende voorbereid bleken op de sterk analytische en mathematische oriëntatie van de opleiding. De commissie vindt de strengere eisen, die de toename van het aantal internationale studenten effectief hebben afgeremd, een positieve zaak.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende' voor de Master of Science in Business Economics en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

De uitvoering van het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door de onderzoekseenheden en -groepen. Het wetenschappelijk onderzoek dat verricht wordt aan de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen is georganiseerd in vijf onderzoekseenheden (elk verder opgedeeld in onderzoeksgroepen), met name:

- Accountancy, Financien en Verzekeringen
- Centrum voor Economische Studies
- Onderzoekseenheid KBI: Kwantitatieve beleidsmethoden en Beleidsinformatica
- Onderzoekseenheid MO: Marketing en Organisatie
- Bedrijfseconomie, Strategie en Innovatie

Onderwijstaken worden bij voorkeur toegewezen aan het ZAP. Doctorassistenten kunnen naast hun prioritaire wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten ook onderwijsopdrachten opnemen als titularis. Gepromoveerde onderzoekers in tijdelijk of vast dienstverband kunnen in beperkte mate worden belast met het verstrekken van onderwijs.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft veel waardering voor de didactische deskundigheid van het personeel, en vindt de vakinhoudelijke deskundigheid zelfs uitstekend. Wat de master Business Economics betreft stelt ze vast dat de studenten het Engelse taalniveau van de docenten als goed ervaren. De

globale inzet van het personeel is bepaald enthousiast en gedreven. Op onderwijskundig vlak valt er nog wel wat bij te schaven. Op zich is er volgens de commissie wel een behoorlijk aanbod van (voor startende docenten zelfs verplichte) onderwijsprofessionalisering. Vraag is echter in hoeverre docenten van elkaar leren; het intercollegiaal verkeer kan op dit vlak nog sterker gestimuleerd worden.

Uit de gesprekken met alle geledingen van het personeel is gebleken dat de eisen voor onderzoek hoog liggen, maar niet onverzoenbaar zijn met de onderwijstaken. Onderwijskwaliteit wordt met name gevaloriseerd bij een tenure track mandaat, waar het een criterium vormt voor de eventuele vaste benoeming. Daarnaast zal de POC (zie *Onderwerp 5*) na elke leeropdracht – die in principe vijf jaar duurt – doceergedrag en cursusinhoud evalueren. Ook aanvragen voor benoeming en bevordering gebeuren mede op basis van informatie over de onderwijskwaliteit.

Binnen de groep assistenten is ook een aparte categorie praktijkassistenten gecreëerd, die uitsluitend belast wordt met onderwijstaken. De commissie vindt de inzet en het engagement van deze groep lovenswaardig. Ze dringt er wel op aan dat hun taakomschrijving wat specifiekere wordt en dat, gezien hun uitstekende werk, het risico niet ontstaat dat het ZAP zich alleen nog met hoorcolleges bezighoudt. Uiteraard is het een spijtige zaak dat hun expertise na einde contract – d.w.z. na zes jaar – niet meer gevaloriseerd kan worden.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid’ van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput en publicatielijsten van de kernstaf voor de opleidingen ingekeken en vindt de ZAP-onderzoekskundigheid in breedte en diepte uitstekend. Zoals in *facet 2.2* aangehaald wordt dit onderzoek ook teruggekoppeld in het onderwijs. De internationale contacten van het personeel zijn eveneens op hoog niveau te noemen.

De onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is adequaat. Tal van docenten zijn actief betrokken bij belangrijke instellingen en bedrijven die werkzaam zijn in hun vakgebied. De praktijkassistenten hebben deze link met het beroepenveld niet en hebben ook geen eigen onderzoekstaak. De commissie zou toejuichen als assistenten die daarvoor in aanmerking komen tevens bij het onderzoek betrokken konden raken.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

Volgens het zelfevaluatierapport zijn de personeelsaantallen op de Leuvense campus als volgt: 55,75 ZAP VTE voor de bachelor TEW, 52,35 ZAP VTE voor de master TEW en 20,65 ZAP VTE voor de master Business Economics. Het aantal 'eigen' ZAP van de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen ligt beduidend hoger op master- dan op bachelorniveau. Dit verschil is te verklaren door het toegeleverd taalonderwijs en de brede vorming in gedrags- en maatschappijwetenschappen op bachelorniveau.

De commissie vindt de bestaffing in alle opleidingen adequaat. Niettemin blijft er, de grote studentenaantallen (ruim 1.000 bachelor- en ruim 400 masterstudenten TEW) in acht genomen en de problemen van feedback die dit met zich meebrengt, ruimte voor uitbreiding.

Op de Kortrijkse campus is 20 VTE ZAP tewerkgesteld waarvan 13 'resident' en 7 pendelaars. In overweging genomen dat de studentenaantallen aan de KULAK beduidend kleiner zijn dan op de Leuvense locatie, vindt de commissie deze cijfers toereikend.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens 'voldoende' voor de Master of Science in Business Economics en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft zowel in Leuven als in Kortrijk de onderwijsinfrastructuur bekeken. Zij spreekt haar waardering uit over de kwaliteit van alle materiële voorzieningen.

Het Hogenheuvcollege huisvest de kantoren van de faculteit FEB, inclusief faculteitsbibliotheek en verscheidene les- en vergaderlokalen. Deze laatste worden voornamelijk aangewend voor cursussen op masterniveau, begeleide oefenzittingen en seminaries. De meeste colleges van de eerste en tweede studiefase vinden elders in de stad plaats, maar steeds op wandelafstand. In de leslokalen zijn standaard een bord, audiovisuele apparatuur en projectieapparatuur voorzien. Het Interfacultair Instituut voor Levende Talen, eveneens op wandelafstand van het Hogenheuvcollege, verleent taalonderwijs aan de opleidingen. De commissie is tevreden over de kwaliteit van alle aula's en leslokalen.

De faculteitsbibliotheek beschikt over 51 PC's en is opgedeeld in werkplekken voor groepjes en in afzonderlijke studeerplaatsen. De bibliotheek beschikt ook over vijf seminarieruimtes. De voorbije jaren is een opvallende stijging van het bibliotheekbezoek waargenomen. Mede om die reden beschouwt de faculteit de bibliotheek meer als een studiebibliotheek dan een echte uitleenbibliotheek. De collectie boeken is dan ook uitgedund. Wel streeft men naar een goed aanbod van tijdschriften en digitale tijdschriftarchieven. Qua computerfaciliteiten zijn er circa 100 PC's in de PC-klassen.

De Kortrijkse campus bestaat uit een aaneenschakeling van vier gebouwen die met elkaar verbonden zijn door een 'ruggengraat', de 'Spina'. Dit architecturaal concept stimuleert de interactie tussen studenten en docenten van alle disciplines. De leslokalen zelf beschikken elk over een bord, een overheadprojector en een projectiescherm. De campus beschikt daarnaast over een multimediaal talencentrum en twee PC-lokalen. Er is één centrale bibliotheek met een aparte collectie voor economische en bedrijfskundige boeken en tijdschriften. De bibliotheek wordt ook aangewend als een studieruimte en bevat drie grote werkruimtes.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving van de KU Leuven, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van TOLEDO is echter nogal heterogeen. Voor sommige Opleidingsonderdelen biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, maar soms wordt het ook louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleidingen aansporen om TOLEDO intensiever in te zetten voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven.

De innovatie van het onderwijs kent een projectmatige aanpak. Facultair worden een aantal bijzondere onderwijsinnovaties ontwikkeld waarvan de betekenis niet in elk programma wordt herkend en erkend. Het verdient de aanbeveling daar van elkaar te leren.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de bacheloropleiding op locatie Leuven en van de masteropleidingen als voldoende, en van de bacheloropleiding op locatie Kortrijk als goed.

De begeleiding en voorlichting van instromende studenten wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Tot de centrale initiatieven – al dan niet met participatie van de FEB – behoren Regionale Studie-Informatiedagen, een Open Lesweek, voorlichtingsavonden in scholen en een masterbeurs. De faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen organiseert in het voorjaar een infodag voor alle laatstejaars middelbaar, alsook (de week daarvoor) een infobeurs voor de masteropleidingen.

Binnen de faculteit zorgt het Centrum voor studiebegeleiding en onderwijsvernieuwing – het 'monitaraat' – voor de begeleiding van startende studenten. Er worden werkcolleges gegeven aan groepen van maximum 40 personen, maar studenten kunnen er ook terecht voor individuele hulp. De commissie heeft veel waardering voor de werking van het monitaraat, evenals voor het non-profit repetitorenkantoor Sagio waarin ervaren studenten instromers met studieproblemen begeleiden.

Op de eerste dag van het academiejaar vindt er een informatiedag voor de internationale studenten plaats. De studenten van Business Economics die de commissie te spreken kreeg waren positief over de wijze waarop ze in Leuven opgevangen werden. Zowel voor de eigen als de buitenlandse studenten kunnen ook de onthaalactiviteiten van studentenvereniging Ekonomika aangehaald worden.

Om startende studenten kennis te laten maken met universitaire examens, worden tussentijdse toetsen georganiseerd. Voor meer algemene vragen of problemen die zich stellen tijdens het eerste jaar, kunnen studenten aankloppen bij de studiebegeleiders. Een alternatief aanspreekpunt vormt de onderwijsombuds (de onderwijsbegeleider op de KULAK). Tijdens de examenperiodes fungeert een examenombuds als vertrouwenspersoon.

Formeel is er weinig verschil in de begeleiding tussen de KU Leuven en de KULAK. Wel is de Kortrijkse locatie veel kleinschaliger, waardoor hier een gevoel van grotere sociale controle heerst. De commissie onderlijnt dat dit gunstige effecten heeft op de studieresultaten.

In de hogere jaren wordt van de student verwacht dat hij/zij mondig genoeg is om zelfstandig hulp te zoeken. Globaal lijkt de studiebegeleiding zeer adequaat in de ogen van de commissie. Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van het monitoraat en de trajectbegeleiders sterk gewaardeerd worden, maar dat er zich regelmatig capaciteitsproblemen voordoen op het monitoraat. Uit de gesprekken met de studenten kwam verder maar één fundamenteel zorgpunt aan de oppervlakte. In de online informatievoorziening vinden ze niet altijd gemakkelijk hun weg. De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–12 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden ingezet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. De commissie heeft begrepen dat dit een universiteitsbreed probleem is.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen, locatie Leuven als minstens 'voldoende' en voor de locatie KULAK als 'goed' en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens 'voldoende' voor de Master of Science in Business Economics en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Beschrijving

De interne kwaliteitszorg van het onderwijs aan de KU Leuven wordt verankerd door de Permanente Onderwijscommissies of POC's. De POC wordt geleid door een programmadirecteur en bestaat uit professoren, assistenten en studenten. Hun taak bestaat erin het curriculum te bewaken en permanent toe te zien op de kwaliteit van de opleiding. De POC coördineert en organiseert ook de periodieke evaluatie van het curriculum en de afzonderlijke opleidingsonderdelen.

In de faculteit is gekozen voor horizontaal gestructureerde POC's: een POC bacheloropleidingen, een POC Nederlandstalige masteropleidingen en een POC Engelstalige masteropleidingen. Om de beperkingen van een horizontale organisatie te neutraliseren is geopteerd voor een matrixorganisatie. De programmadirecteurs dragen hierin de (horizontale) verantwoordelijkheid voor de programmering en kwaliteitszorg binnen één diplomaniveau, terwijl de programmacoördinatoren een belangrijke (verticale) adviesbevoegdheid hebben voor zowel de bachelor- als masterfasen van eenzelfde opleiding. Grote inhoudelijke hervormingen – die diplomaneaus en/of taalvarianten overschrijden – worden dan weer uitgewerkt in didactische teams en afzonderlijke werkgroepen van het POC-bureau.

Ook de opleiding bachelor TEW op de KULAK valt onder de POC bachelor te Leuven. In Kortrijk functioneert daarnaast, per opleiding, een Onderwijs Management Team (OMT) dat bestaat uit docenten, doctorandi, assistenten en minimum 10 studenten. Het OMT heeft een adviserende rol omtrent onderwijsaangelegenheden en fungeert als forum voor het uitwisselen van ervaringen, wensen en voorstellen tussen studenten, docenten, assistenten en monitoren.

Elk opleidingsonderdeel wordt ten minste om de twee jaar geëvalueerd. Studenten worden via elektronische weg bevroegd aan de hand van gesloten vragenlijsten met open commentaarvak. Ze kunnen onder andere een beoordeling geven van de prestaties van de docenten op een schaal

gaande van 1 tot 6. Iedere faculteit stelt zelf de vragenlijsten samen. De evaluaties worden per semester georganiseerd. De verwerkte gegevens worden gefaseerd vrijgegeven, finaliserend in een (openbaar) eindrapport met de gemiddelde scores, de interpretaties en de eindwaardering.

Ook organiseert de faculteit een jaarlijkse instroomenquête, een tweejaarlijkse uitstroomenquête en masterproefbevragingen. Met het oog op de visitatie besliste de faculteit in 2010–2011 een uitgebreide alumnibevraging te organiseren. Ten slotte kan de POC of een individuele docent ook zelf het initiatief nemen om een opleiding(sonderdeel) te evalueren.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van alle opleidingen als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitsbeleid in de opleidingen als adequaat. Zowel in Leuven als in Kortrijk komen respectievelijk de POC's en OMT's een aantal keer per jaar samen. Deze vergaderingen hebben een open karakter. In Kortrijk heeft de kwaliteitszorg daarenboven een heel informele kant: studenten stappen gemakkelijk rechtstreeks naar de lesgever. Op de Leuvense campus verloopt dit doorgaans meer via tussenpersonen, of via de studentenvereniging Ekonomika.

De commissie stelt vast dat er een degelijk bevragingssysteem in voege is dat de opleidingsonderdelen periodiek (tweejaarlijks) evalueert, en dit aan de hand van toetsbare streefdoelen. De curricula als geheel worden niet bevestigd. Een zorgpunt is de lage respons op deze evaluaties. Bij de studenten viel te horen dat de bevragingen meer resultaat zouden opleveren als ze in de les zelf georganiseerd worden, en qua vorm minder uitgebreid zijn. De commissie vraagt om de haalbaarheid daarvan te onderzoeken.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties (zowel de interne als externe) in voldoende mate tot verbetermaatregelen leiden. Er is adequaat gereageerd op de bevindingen en oordelen van de vorige visitatiecommissie. Het zelfevaluatierapport dat naar aanleiding van de visitatie werd opgesteld is van een voldoende kwalitatief en kritisch niveau. Wel is ze

van mening dat de uitkomsten van die tevredenheidsenquêtes bijkomend onderzoek vergen om ze te kunnen interpreteren en in een juiste context te plaatsen. Zoniet blijven de maatregelen tot verbetering te losstaand in plaats van in welomlijnde projecten verankerd. Resultaten uit de eigen bevragingen leiden (bewust) niet altijd tot directe opvolging: de opleidingen willen naar eigen zeggen ‘brandweerpolitiek’ vermijden en zich eerder focussen op een aantal, in haar ogen fundamentele streefdoelen. De commissie zou graag meer duidelijkheid over deze streefdoelen hebben gezien.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet ‘betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld’ van alle opleidingen als goed.

Alle geledingen van het personeel zijn (in Leuven) in de POC's of (in Kortrijk) in de OMT vertegenwoordigd. TEW-studenten zijn eveneens structureel in beide kwaliteitszorgorganen aanwezig en voelen hun inbreng daarin naar waarde geschat.

Daarnaast worden ook de alumni en het beroepenveld structureel betrokken bij de kwaliteitszorg. De commissie waardeert dat op regelmatige basis overleg plaatsvindt van de opleidingen met Ekonomika Alumni en met de Fellows van het Hogenheuvcollege. Deze Fellows zijn bedrijfsleiders of kaderleden die actief zijn in het professionele werkveld. De oud-studenten werden naar aanleiding van de visitatie ook bevroegd in een opleidingsbrede enquête.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ als minstens ‘voldoende’ voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ als minstens ‘voldoende’ voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens 'voldoende' voor de Master of Science in Business Economics en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft tijdens haar bezoek kunnen vaststellen dat het niveau van het studiemateriaal, de examenvragen en de masterproef adequaat zijn. Vooral echter de gesprekken met de studenten, de tevredenheid van de oud-studenten, de waardering van het werkveld over de programma's, de kwaliteit van de docenten en de actieve rol van de assistenten hebben indruk gemaakt. Op basis daarvan meent de commissie dat zowel de bachelor- als de masteropleidingen hun respectieve doelstellingen goed realiseren.

De studenten onderscheiden zich volgens de commissie door hun zelfstandige instelling. Dat komt onder meer sterk tot uiting in extra-curriculaire activiteiten als het (door studenten gerunde) repetitorenkantoor Sagio en het non-profit adviesbureau Academics for Companies (eveneens volledig in handen van de studenten). De afgestudeerden hebben dankzij deze instelling en het geboden onderwijs een brede vorming achter de rug en beschikken over adequate analytische vaardigheden. Hierdoor zijn ze multi-inzetbaar en goed voorbereid op de instap in het werkveld.

Inzake studentenmobiliteit lag de deelname in 2010–2011 voor de in aanmerking komende groep (d.w.z. de derde bachelorfase) op 18%. De commissie vindt dit nog te weinig en hoopt dat belemmerende factoren verder weggenomen worden. De master Business Economics geeft internationalisering uiteraard een stimulans. Numeriek vormen overigens Belgische studenten hierin de grootste groep. In veel gevallen zijn dit Leuvense bachelors die er bewust voor opteren hun masteropleiding in het Engels te volgen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van alle opleidingen als voldoende.

Het ZER signaleert een eerder bescheiden studierendement bij de generatiestudenten. Het aantal generatiestudenten dat volledig slaagde (dus alle opgenomen credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg in 2009–10 niet meer dan 15%. Het aandeel studenten die een studierendement behalen van (minimum) 75% schommelde rond 40%.

Het aandeel generatiestudenten aan de KULAK dat in 2009–10 volledig slaagde voor de eerste fase bedroeg daarentegen 46%. In totaal realiseerde 66% een rendement van meer dan 75%. De hoofdoorzaak daarvan ligt, volgens de opleidingsverantwoordelijken, bij de kleinschaligheid en grotere sociale controle in Kortrijk. Anderzijds omvatten deze cijfers alle doorstroomopties, en kunnen dus niet rechtstreeks vergeleken worden met die van de Leuvense TEW-studenten.

Eens de horde van de eerste fase genomen, verloopt het traject met minder problemen. Volgens het ZER behaalt 85% van de geslaagde studenten hun bachelordiploma na 3 jaar, 11% na 4 jaar en 4% na 5 jaar.

In 2009–2010 realiseerde 69% van de masterstudenten TEW een volledige studievoortgang. Over de periode 2005–06 tot en met 2009–2010 behaalde 86% van de studenten hun masterdiploma in één jaar, en 14% in twee jaar. Er zijn geen studenten die meer dan twee jaar nodig hadden om hun masterdiploma TEW te behalen. De commissie is tevreden over dit studierendement.

Volgens het ZER blijft het studierendement in de master Business Economics achterop bij dat van de master TEW. In 2009–10 realiseerde 53% van de studenten een succesvolle afronding van alle opleidingsonderdelen. Weliswaar was dit een sterke vooruitgang ten opzichte van het initiële jaar 2008–2009.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens 'voldoende' voor de Master of Science in Business Economics en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master Toegepaste Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in Business Economics voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Benadruk de ethische reflectie op management en ondernemerschap in de doelstellingen;
- Ga verder met de afstemming van de doelstellingen op de internationale wetenschapsbeoefening, te vertalen in meer concrete benchmarks.

Programma

- Werk de 'curriculummapping' verder uit, met meer nadruk op de specifieke rol van de betrokken opleidingsonderdelen en de manier waarop de ontwikkeling van de beoogde competenties in de toetsing tot uitdrukking komt;
- Maak aparte leerlijnen voor vakoverschrijdende vaardigheden waaronder een leerlijn voor 'onderzoeksvaardigheden' en definieer de bijdrage daaraan van de betrokken opleidingsonderdelen;
- Versterk waar dat kan de relatie tussen theorie en praktijk;
- Besteed voldoende aandacht aan onderwijsinnovatie, onder andere door intercollegiaal overleg of door te kijken naar de 'good practices' op de KULAK;
- Overweeg om voor kennisoverdracht alternatieven zodat ook leden van het ZAP meer tijd krijgen voor interactieve onderwijsvorm en het intensiveren van de feedback aan studenten bij werkstukken;

- Bewaak dat de examens voldoende naar vaardigheden van de studenten peilen;
- Streef naar een meer overkoepelend toetsbeleid om de kwaliteitsbewaking van het toetsgebeuren te versterken;
- Overweeg om meer tussentijdse toetsen te organiseren.

Personeel

- Maak de taakomschrijving van de praktijkassistenten specifieker.

Voorzieningen

- Stel het informaticasysteem van het ISP op punt.

Interne kwaliteitszorg

- Tracht de lage respons op onderwijsbeoordelingen tegen te gaan;
- Veranker de resultaten van enquêtes in meer welomlijnde projecten.

Resultaten

- Stimuleer nog meer studenten om op internationale uitwisseling te gaan.

* specifiek voor de bachelor

Doelstellingen

- Streef naar een duidelijk herkenbare finaliteit van de bachelordoelstellingen.

Programma

- Overweeg de invoering van een bachelorproef, waarin de tijdens de bachelor opgebouwde onderzoeksvaardigheden convergeren;
- Overweeg alternatieve (bv e-learning) onderwijsvormen om het capaciteitsprobleem in eerste bachelor op te lossen.

* specifiek voor beide masteropleidingen

Doelstellingen

- Benadruk het belang van competenties nodig voor wetenschappelijk onderzoek sterker in de doelstellingen;
- Geef duidelijker aan in de doelstellingen welke oriëntatie de opleiding nastreeft.

Programma

- Zie erop toe dat in het geval masterproeven per twee geschreven worden, beide studenten een gelijkwaardige bijdrage leveren;
- Systematiseer de kwaliteitsbewaking van de masterproef door een meer uniforme aanpak en begeleiding over alle majors heen;
- Maak de beoordeling van de masterproef transparanter door de eindverantwoordelijkheid steeds bij de vaste staf te leggen;
- Waak erover dat bij de puntentoekening van de masterproef de eindpaper doorslaggevend blijft.

UNIVERSITEIT HASSELT

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen/

Master of Management

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) en de Master of Management aan de Universiteit Hasselt. De visitatiecommissie – cluster TEW (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 29 november tot en met 1 december 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven, masterproeven en aanvullende documentatie ter plaatse.

Tussen 1968 en 1991 leverde de Economische Hogeschool kandidaats- en licentiaatsdiploma's handelswetenschappen af. In 1991 werd deze hogeschool geïntegreerd in het Limburgs Universitair Centrum (vanaf 2005 Universiteit Hasselt genaamd). Met de Bolognahervorming van 2004–2005 werden de kandidaats- en licentiaatsjaren (2+2) omgevormd tot bachelor- en masteropleidingen (3+1).

In 2007–2008 werd het programma leidend naar 'Gediplomeerde in de Aanvullende Studies (GAS) in Management' omgevormd tot de eenjarige Master in Management. Deze volledig Engelstalige opleiding geldt als het taalequivalent van de Master TEW. Waar opportuun heeft de commissie in haar rapport differentiatie aangebracht tussen die twee opleidingen. Indien niet expliciet vermeld, gelden de beschrijvingen en oordelen evenwel voor beide masteropleidingen en alle daarin vervat zittende afstudeerrichtingen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Bachelor TEW

De bacheloropleiding wil studenten aanleren om niet-complexe bedrijfs-economische fenomenen in hun relevante context te analyseren, te verklaren en te beheersen. De opleiding beoogt een brede, geïntegreerde academische vorming die steunt op economische en gedragswetenschappelijke theorieën. De afgestudeerde bachelor dient voorbereid te zijn op een aansluitende masteropleiding alsook in staat te zijn zich een eerste managementfunctie eigen te maken.

Concreter vertaald, houdt dit volgende foci in. Binnen een expliciete macro-economische, juridische, sociale en internationale context wordt vanuit micro-economisch en gedragswetenschappelijk fundament geleerd over en in de bedrijfseconomische realiteit. Steunend op deze context en fundamente worden algemene, academische en beroepsgerichte competenties aangebracht in verschillende functionele gebieden (financiering, accounting, management, marketing, informatiemanagement). Analyse en verklaring zijn gebaseerd op wetenschappelijke methoden en ondersteunende kwantitatieve vaardigheden.

In de opleiding wordt gestreefd naar een goede balans tussen academische en professionele competenties. De domeinspecifieke doelstellingen zijn in detail opgelijst in het ZER, waarbij een onderverdeling gemaakt is in volgende clusters: economie, bedrijfseconomie, gedragswetenschappen, recht, talen, kwantitatieve methoden en beleidsinformatica.

Master TEW

In de masteropleiding worden de reeds verworven competenties in analyse, verklaring en beheersing van bedrijfseconomische fenomenen uitgediept en uitgebreid in één van de vier aangeboden functionele domeinen: 'Accountancy en financiering', 'Beleidsmanagement', 'Innovatie en ondernemerschap', 'Marketing'. Geïntegreerd worden algemene, wetenschappelijke en beroepsgerichte competenties verder ontwikkeld en uitgebreid.

In de masteropleiding wordt relatief meer nadruk gelegd op een kwalitatief, geïntegreerde benadering dan in de bacheloropleiding. De dynamische (internationale) context waarin de organisatie verankerd is, blijft prominent. Deze accenten hebben als doel de afgestudeerde master in staat te stellen om meer complexe bedrijfseconomische vraagstukken te identificeren, onderzoeken, en op te lossen. Dit moet de afgestudeerde in staat

stellen om een loopbaan aan te gaan als junioronderzoeker of een startfunctie op te nemen op managementniveau.

De domeinspecifieke doelstellingen zijn in detail opgelijst in het zelfevaluatie rapport, hierbij een opsplitsing makend per afstudeerrichting.

Master of Management

In de masteropleiding Management worden de reeds verworven competenties in analyse, verklaring en beheersing van bedrijfseconomische fenomenen uitgediept en uitgebreid in één van de twee aangeboden functionele domeinen: 'International marketing strategy' en 'Management information systems'. Geïntegreerd worden wetenschappelijke en beroepsgerichte competenties verder ontwikkeld en uitgebreid.

Op basis van zijn analytisch inzicht en methodologische vorming moet de master in staat zijn om autonoom of in (multidisciplinair) teamverband meer complexe bedrijfseconomische vraagstukken – binnen het gekozen domein en in een expliciet internationale context – te identificeren, te onderzoeken, er oplossingen voor te ontwikkelen en deze te implementeren. Dit moet de afgestudeerde in staat stellen om te starten als beginnend onderzoeker of om een functie op te nemen op internationaal managementniveau.

De domeinspecifieke doelstellingen zijn in detail opgelijst in het zelfevaluatie rapport, hierbij een opsplitsing makend per afstudeerrichting.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties voor alle opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze heeft zodoende vast kunnen stellen dat de opleidingsdoelstellingen van alle opleidingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet.

De commissie vindt de doelstellingen van de bacheloropleiding voldoende gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties. De doelstellingen van de masteropleidingen beogen eveneens in voldoende mate de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties

op een gevorderd niveau. De commissie waardeert de ambitie van de masteropleidingen om zowel sterk op academisch als professioneel vlak in te zetten.

Gelet op de internationale ontwikkelingen acht de commissie het aangewezen een duidelijke finaliteit in de bachelordoelstellingen na te streven. De kans neemt dan toe dat studenten een masteropleiding elders in Vlaanderen (of daarbuiten) overwegen indien ze de bacheloropleiding als een afgerond geheel ervaren. De commissie is zich er overigens van bewust dat er geen formele beletselen zijn om buiten de UHasselt een masteropleiding te volgen.

De doelstellingen van alle opleidingen zijn in voldoende mate bekend bij de studenten. Als verbeterpunt vindt de commissie wel dat de doelstellingen van alle opleidingen te zeer op detailniveau zijn geformuleerd. Aangewezen is hier wat minder detaillistisch te werk te gaan en meer overkoepelende competenties te definiëren. Tot slot moet ook – zoals verder aangehaald wordt in *facet 1.2* – de internationale dimensie in de doelstellingen meer aangezet worden.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet ‘domeinspecifieke eisen’ van alle opleidingen als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van alle opleidingen conform haar eigen referentiekader. De opleidingen hebben een evolutie doorgemaakt naar een meer bedrijfseconomische focus, zonder evenwel de bedrijfskundige invalshoek (de ‘menselijke’ en organisatorische kant) te willen verwaarlozen.

De doelstellingen van alle opleidingen zijn volgens de commissie tevens voldoende afgestemd op de eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten. Daarnaast sluiten ze op adequate wijze aan bij de wensen en behoeften van het beroepenveld. In het bijzonder waardeert de commissie, in alle opleidingen, de aandacht voor ‘maatschappelijke en ethische’ competenties.

De opleidingen onderlijnen voorts hun ambitie zich regionaal te verankeren. Familiebedrijven worden bijvoorbeeld aangehaald als een van de speerpunten in het onderzoek. De commissie vindt dit een waardevolle

invalshoek. De focus op regionalisering mag evenwel niet de internationale dimensie veronachtzamen. Vooral nog is de commissie van mening dat de doelstellingen te beperkt op de internationale wetenschapsbeoefening zijn afgestemd. Ze vraagt om explicieter aan (internationale) benchmarking te doen, teneinde meer moderne componenten in het profiel van alle opleidingen te integreren. Zelf beveelt de commissie bijvoorbeeld een iets sterkere focus op Human Resource Management en Organisational Behaviour aan.

De master TEW situeert zich qua programma op een nogal beperkt (maar ook gespecialiseerd) aantal vakgebieden. De commissie vindt het dan ook opportuun dat die keuzes ook in de profilering sterker voor het voetlicht treden. Naar het oordeel van de commissie sluit de Master of Management overigens inhoudelijk meer aan op recente stromingen van het vakgebied dan de Nederlandstalige master. Deze accentverschillen in aanmerking genomen, vindt de commissie het aangewezen dat de Engelstalige master zich duidelijker profileert en onderscheidt tegenover de Nederlandse master TEW dan nu het geval is.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Master of Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Bachelor TEW

De opleiding werkt in het eerste bachelorjaar met een trimestersysteem. In de volgende jaren geldt een semestersysteem.

De eerste twee bachelorjaren bevatten alleen plicht-opleidingsonderdelen, waarin inleidende kennis wordt aangebracht. Onder meer micro- en macro-economie krijgen daarbij veel aandacht. De opleidingsonderdelen 'Financieel boekhouden', 'Financiële analyse' en 'Management accounting' worden eveneens als een opbouwend geheel aangebracht. Daarnaast bieden de eerste twee jaren ondersteunende opleidingsonderdelen wiskunde en statistiek voor bedrijfseconomen, alsmede aandacht voor 'psychologie en organisatie' en academisch Nederlands. De tak bedrijfsfinanciering wordt ingezet in het tweede bachelorjaar en gefinaliseerd in het derde bachelorjaar.

In het derde bachelorjaar volgt de student voor 48 studiepunten aan plicht-opleidingsonderdelen. In het eerste semester zijn 12 studiepunten vrijgemaakt voor keuzeopleidingsonderdelen. De student kan deze keuze maken in de richting van de IBR-opleiding (Instituut van de Bedrijfsrevisoren), het ondernemerschap of de specifieke lerarenopleiding.

Master TEW

De masterstudenten TEW volgen een beperkt gemeenschappelijk programma voor maximaal 9 studiepunten. Het enige opleidingsonderdeel dat alle studenten onafhankelijk van de afstudeerrichting volgen is 'Corporate governance'. De student moet een keuze maken uit vier afstudeerrichtingen, die elk uit minstens 30 studiepunten van kern-opleidingsonderdelen bestaan:

- Accountancy en financiering
- Innovatie en ondernemerschap
- Beleidsmanagement
- Marketing

Iedere student sluit de opleiding af met een individuele masterproef, ter waarde van 21 studiepunten, die zich binnen de afstudeerrichting situeert.

Master of Management

Het programma telt twee verplichte opleidingsonderdelen van elk 6 studiepunten: 'International financial management and financial derivatives' en 'Innovation and value chain management'. Daarnaast kiezen de studenten één uit twee afstudeerrichtingen:

- International marketing strategy
- Management information systems

Elke afstudeerrichting omvat vijf opleidingsonderdelen met een gezamenlijke waarde van 30 studiepunten. De opleiding wordt afgesloten met een individuele masterproef van 18 studiepunten.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is globaal van oordeel dat alle programma's in voldoende mate hun respectieve leerdoelen concretiseren. Het niveau en de inhoud van de opleidingsonderdelen zijn adequaat. Zowel in de bachelor als de master is er, via de inzet van multidisciplinaire onderwijsteams, ook aandacht voor discipline-overschrijdend werken.

De commissie waardeert de inspanningen om, door het opstellen van competentiematrices, na te gaan welk opleidingsonderdeel tot welke eindcompetenties bijdraagt. Deze oefening is voor alle drie de opleidingen gemaakt, en voor de masteropleidingen zelfs op een schaal van 1 tot 5. Wel mist de commissie collectieve reflectie, teneinde de gegevens te stroomlijnen en aldus, over de opleidingsonderdelen heen, leerlijnen te creëren. Een suggestie van de commissie is ook om door studenten de matrix in te laten vullen, teneinde te zien in hoeverre hun resultaat met dat van de docenten overeenkomt. Hiermee is overigens al begonnen op het niveau van de Onderwijs Management Teams (zie *Onderwerp 5*).

Als belangrijkste verbeterpunt vindt de commissie dat de academische doelstellingen sterker uit de verf moeten komen, met name in het bachelorprogramma. In de bachelor krijgen de studenten in één vijfde van de opleidingsonderdelen onderzoeksopdrachten. De commissie vindt dit een goede aanzet, maar mist een grootschaliger project, waarin meer dan alleen deelaspecten van het onderzoek aan bod komen. De commissie is groot voorstander van de invoering van een bachelorproef of een daarmee vergelijkbare activiteit.

Wat internationalisering betreft kunnen studenten in het eerste semester van het derde bachelorjaar op Erasmus-uitwisseling. De opleidingsonderdelen Frans en Engels laten de student in de bachelorjaren toe culturele verschillen te ontdekken. Dit heeft een impact op de zakelijke communicatie. Eveneens wordt in de bachelor de mogelijkheid geboden een internationale zomerschool te volgen. De commissie vindt dit goede initiatieven, maar vraagt ook om in de vakinhoud van de individuele opleidingsonderdelen de internationale dimensie meer dan nu aan bod te laten komen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de bacheloropleiding als onvoldoende en van de masteropleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat in alle opleidingen voldoende aandacht naar kennisontwikkeling gaat. Zowel in de bachelor als in de master mist ze wel aansluiting bij de meer recente stromingen van het wetenschapsgebied (zie ook facet 1.2). Alle opleidingen sluiten volgens de commissie adequaat aan bij de beroepspraktijk. 'Ondernemen en ondernemingsplanning' en 'Stage en bedrijfsproject' (allebei derde bachelor) spelen hier goed op in, al zijn dit wel keuze-opleidingsonderdelen. Studenten uit alle opleidingen zouden graag wat meer in contact met het bedrijfsleven komen. Slechts enkele opleidingsonderdelen voorzien nu een bedrijfsbezoek. Ook kan men nog vaker gastsprekers uit het werkveld uitnodigen.

Een probleempunt volgens de commissie is, zoals ook al aangekaart in facet 2.1, de aandacht voor onderzoek(svaardigheden) in de bachelor. De commissie waardeert de inspanningen van verschillende docenten om (eigen) onderzoek in de leerstof te verwerken. Evenwel verneemt ze uit een bevraging van docenten (ook aangehaald in de zelfstudie) dat dit zeker niet veralgemeend is. De commissie stelt voorts vast dat de leerdoelen op methodologisch gebied geëxpliciteerd zijn en uit de competentiematrices blijkt dat onderzoeksgelateerde competenties in bepaalde bachelor-opleidingsonderdelen (expliciet of impliciet) aan de orde komen. Toch stelt de commissie op basis van de gesprekken en bestudeerde stukken vast dat studenten veel meer methodologische diepgang zouden moeten verwerken door eerder, gestructureerder en actiever met onderzoek vertrouwd te raken. Een van de knelpunten kan volgens de commissie zijn dat het

opleidingsonderdeel 'Onderzoeksmethoden' momenteel pas in het tweede semester van het derde jaar wordt onderwezen.

In de masteropleidingen is de onderzoeksgerichtheid van het onderwijs meer nadrukkelijk aanwezig, met name door de masterproef. Daarnaast worden de afzonderlijke afstudeerrichtingen (zowel in de master TEW als Management) elk op zich 'gedragen' door een onderzoeksgroep.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de bachelor- en master TEW als voldoende, en van de master of Management als goed.

Het programma van de bacheloropleiding bestaat uit vijf samenhangende clusters: bedrijfseconomie, economie, kwantitatieve opleidingsonderdelen, gedragswetenschappen en onderzoeksmethoden. De commissie vindt dit een coherent geheel. Ook volgens de bachelorstudenten sluiten de opleidingsonderdelen inhoudelijk mooi op elkaar aan. Wel is de commissie van mening dat macro- en micro-economie wel erg dominant aanwezig zijn in de eerste twee bachelorjaren. De commissie oordeelt dat bedrijfseconomie in een vroegere fase meer nadrukkelijk aan bod moet komen.

In de gehele bacheloropleiding is voor 12 studiepunten aan keuzeopleidingsonderdelen voorzien. Dit is vrij beperkt in de ogen van de commissie. Ze acht het aangewezen om in het eerste semester van de derde bachelor meer keuzemogelijkheden (een 'flexruimte') voor de studenten te creëren. Dit zou ook Erasmus-uitwisselingen faciliteren, omdat de zoektocht naar equivalente opleidingsonderdelen dan minder dwingend wordt.

De aansluiting tussen bachelor- en masteropleiding is goed. De keuze voor een afstudeerrichting in de master wordt vergemakkelijkt omdat studenten er in de derde bachelor, via het opleidingsonderdeel 'Onderzoeksmethoden', al mee in aanraking komen. Wel vraagt de commissie om bachelor en master meer als gedifferentieerde gehelen te zien en niet van een automatische doorstroom uit te gaan.

Volgens de commissie getuigen beide masteropleidingen op zich van een degelijke opbouw. Ook de studenten voelen dit zo aan. Weliswaar zijn er nog een paar aandachtspunten. De commissie vindt bijvoorbeeld 'Corporate governance' geen ideaal overkoepelend opleidingsonderdeel voor de master TEW. Studenten blijken evenmin de relevantie hiervan in te zien.

Het aanbod aan afstudeerrichtingen bij TEW is op zich verdedigbaar, maar blijft thematisch beperkt (en gespecialiseerd) waardoor misschien niet alle studenten hun gading zullen vinden. Specifiek voor de afstudeerrichting Beleidsmanagement beveelt de commissie de invoering van een opleidingsonderdeel 'Beleidsanalyse' aan.

In de Master of Management vindt de commissie de keuze voor 'International financial management and financial derivatives' als overkoepelend opleidingsonderdeel merkwaardig. Deze cursus is immers veel te specifiek voor dit doel. Voor het overige echter beschouwt de commissie de Engelstalige master als conceptueel goed uitgewerkt. De afstudeerrichtingen zijn relevant en hebben een coherente invulling. Indien mogelijk moet heroverwogen worden de (sinds dit academiejaar geschrapte) afstudeerrichting 'Corporate Finance' weer in het curriculum te brengen. Corporate Finance vormt namelijk een interessante aantrekkingspool voor internationale studenten.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding omvat 180 studiepunten. De masteropleidingen omvatten elk 60 studiepunten. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie waardeert de inspanningen om de studietijd, via een elektronisch metingsysteem, te peilen. Deelname aan deze registratie is verplicht en wordt gecontroleerd. De meetresultaten worden daarenboven weergegeven in rapporten waarin de studietijd ook gekoppeld wordt aan de studieresultaten. Vooralsnog was hoofdzakelijk de bacheloropleiding voorwerp van deze metingen. Uit de resultaten zijn enkele aandachtspunten aan de oppervlakte gekomen. Met name in eerste en derde bachelor staat de aansluiting tussen begrote en reële studietijd nog niet altijd op punt. Op basis van de studietijdgegevens werden evenwel al aanpassingen doorgevoerd aan individuele opleidingsonderdelen.

Voor de master TEW zijn de studietijdmetingen pas in 2010–2011 gestart, en kon de commissie nog niet over resultaten beschikken. De Master Management had op het moment van bezoek nog geen metingen laten uitvoeren. Globaal is de commissie wel van oordeel dat er in geen enkele van deze opleidingen ernstige studiebelemmerende factoren zijn. De commis-

sie stoelt zich hierbij op haar gesprekken met de studenten. Deze opleidingen vergen een significante studie-inspanning, maar zijn in hun geheel zeker studeerbaar.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van alle opleidingen als voldoende.

De opleidingen hanteren een onderwijsconcept van 'begeleide zelfstudie' als leidraad. De commissie vindt dit een interessant concept waaraan degelijk denkwerk ten grondslag ligt. Ze is tevens van oordeel dat de werkvormen in alle opleidingen voldoende aansluiten bij de doelstellingen. Zo waardeert de commissie dat er in alle studiejaar een duidelijk overzicht van interactieve werkvormen boven hoorcolleges is. In alle studiejaar wordt het grootste deel van de contacttijd (ongeveer 2/3) besteed aan interactief onderwijs waaronder werksessies, responsiecolleges en begeleiding van groepswork. De commissie is tevreden over die variatie aan onderwijsvormen. Zij is echter van mening dat deze binnen de te onderscheiden opleidingsonderdelen systematischer geëvalueerd en gemonitord kunnen worden om op die manier het draagvlak en de effectiviteit van de onderwijsinnovaties te garanderen.

Daarnaast vraagt de commissie zich af of de begeleiding van de studenten niet wat te rigide is. In haar visie zou dit juist erg ingaan tegen de filosofie van het didactische concept zelfstudie. De commissie meent dat de studenten nog niet genoeg uitgedaagd worden teneinde hun creatieve vermogens ten volle te benutten. Het is daarom aangewezen meer nadruk op zelfwerkzaamheid te leggen. De commissie adviseert om de studenten meer zelfstandig opdrachten te doen uitvoeren, waarbij de begeleiding niet verdwijnt maar zich meer op het niveau van de feedback zou situeren.

Qua onderwijsmiddelen is er een mix van (zowel Nederlands- als Engelstalige) studieboeken, eigen cursusteksten, readers en wetenschappelijke artikelen. Docenten maken ook in grote mate gebruik van MS PowerPoint presentaties. Het elektronische leerplatform Blackboard wordt vooral gebruikt om cursusmateriaal op te zetten, veel minder als discussieforum of instrument voor self- en peerassessment. De commissie vindt het studiemateriaal alleszins van degelijk niveau.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie beschouwt de evaluatie in alle opleidingen in voldoende mate gericht op het toetsen van de realisatie van de doelstellingen. Het aandeel mondelinge examens is eerder beperkt. Schriftelijke examens komen wel veelvuldig voor, zowel in open als gesloten boek vorm, en in bepaalde gevallen met meerkeuzevragen. Andere voorkomende evaluatievormen zijn individuele papers en groepswerk. Bij projectwerk (bijvoorbeeld in 'Psychologie en organisatie') vindt er soms peer assessment plaats, d.w.z. dat de studenten de anderen – maar ook zichzelf – een score moeten toekennen. Globaal vindt de commissie de variatie aan evaluatievormen in alle opleidingen adequaat. De examens die ze heeft ingekeken zijn van voldoende academisch niveau en toetsen zowel kennis en inzicht van de studenten, maar in mindere mate hun vaardigheden.

Studenten hebben de commissie geen noemenswaardige klachten omtrent transparantie of organisatie van het toetsgebeuren gesignaleerd. Het trimestersysteem in eerste bachelor – waardoor er dat jaar drie examenmomenten plaatsvinden – wordt door de studenten positief onthaald. Ze worden erdoor gestimuleerd om hun studie-inspanningen goed te spreiden over het academiejaar en krijgen sneller feedback. Een nadeel, in de ogen van de commissie, is dat voor wie niet volledig slaagt in het eerste jaar in het midden van het eerste en/of tweede semester van het tweede jaar examens moet afleggen over de nog af te leggen opleidingsonderdelen uit het eerste jaar.

Specifiek voor de Master of Management beveelt de commissie aan dat voor buitenlandse studenten het concept en de criteria van de examens nog meer geëxpliciteerd worden. Internationale studenten moeten ook goed voorgelicht worden over de scaling van de beoordeling gezien deze, afhankelijk van de onderwijscultuur, van land tot land danig kan verschillen.

In zijn algemeenheid kan geconstateerd worden dat de vormgeving van de toetsing nog erg afhankelijk is van de individuele docent. Het ontwikkelen van een integraal toetsbeleid wordt door de commissie van harte aanbevolen.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van beide masteropleidingen als voldoende.

De masterproef TEW (Nederlandstalig programma) omvat 21 studiepunten, en komt daarmee tegemoet aan de decretale eisen. De commissie adviseert wel aan de vorm te sleutelen. Het huidige formaat – vaak ruim boven de 100 bladzijden – is te lijvig. Een evolutie naar minder omvangrijke, paper-based masterproeven zou toe te juichen zijn.

De voorbereiding wordt gestart in het laatste semester van het derde bachelorjaar, wanneer een masterproefbeurs plaatsvindt. Studenten die van elders in de master instromen lopen hierdoor, zo garanderen de opleidingsverantwoordelijken, geen vertraging op. Onderwerpen voorgesteld door promotoren sluiten bij voorkeur aan bij lopend onderzoek. Studenten kunnen ook zelf een onderwerp bedenken, mits goedkeuring door de masterproefcommissie. Onderwerpen moeten alleszins aansluiten bij de gekozen afstudeerrichting of optie.

Promotoren zijn ZAP-leden of post-docs, leden van een onderzoeksgroep of -instituut, van wie het onderzoek van (bedrijfs)economische aard is en aansluit bij een afstudeerrichting. Alle leden van het academisch personeel kunnen optreden als co-promotor. De studenten zelf hebben een leidraad bij de masterproef ter beschikking, waarin de timing en verschillende contactmomenten beschreven staan. Na toekenning van de onderwerpen dienen ze een onderzoeksplan in dat geldt voor 3 van de 21 studiepunten. In het begin van het tweede semester wordt een masterproefseminarie georganiseerd, dat eveneens 3 van de 21 studiepunten inneemt. Hierin presenteren studenten hun werk aan enkele medestudenten en de betrokken promotoren.

De commissie vindt de opvolging en het traject van de masterproef goed uitgewerkt. Ook waardeert ze de grote toegankelijkheid van de (co-)promotoren bij de begeleiding. Specifiek voor de (buitenlandse) studenten van de Master of Management adviseert de commissie nog een inleidende cursus of sessie die op de meer technische aspecten van het schrijven van een masterproef ingaat. Idealiter gaat dit gepaard met een eigen handleiding.

De resterende 15 studiepunten van de masterproef worden toegekend op basis van (voor 70 procent) het eindrapport en (voor 30 procent) de mondelinge verdediging. De jury bestaat uit twee interne juryleden en één extern

jurylid. Het schriftelijk werkstuk wordt onafhankelijk door de drie juryleden beoordeeld. De beoordelingscriteria zijn gegroepeerd in volgende categorieën: moeilijkheidsgraad van het onderwerp; methodologische verantwoording; originaliteit; kwaliteit van de bibliografie; kwaliteit van taalgebruik en rapportering; kwaliteit van de synthese en conclusies. Een onvoldoende voor het eindproduct (eindrapport en mondelinge verdediging) leidt automatisch tot een onvoldoende voor het opleidingsonderdeel masterproef.

De commissie vindt de beoordelingscriteria adequaat, en waardeert ook de consequente manier van beoordeling: de toegekende quoteringen stemmen meestal overeen met de geleverde kwaliteit. Wel moet de inbreng van de derde (externe) beoordelaar beter gedefinieerd worden. Deze deskundigen komen uit het professionele veld en hebben derhalve de neiging het empirische gehalte van de masterproef minder te valoriseren. De commissie waarschuwt dat dit in de praktijk soms kan leiden tot te afwijkende meningen en dus incoherente scores. Het academisch gehalte van de masterproef dient prioritair in de scoring te zijn.

In de Master of Management heeft de masterproef een gewicht van 18 studiepunten. Ook dit is in lijn met de decretale eisen. De commissie vraagt de opleiding wel te expliciteren (en te verantwoorden) waarom hier afgeweken wordt van de Nederlandstalige master. In tegenstelling tot de master TEW worden de werkzaamheden in deze opleiding gestart bij het begin van het masterjaar, zodat instromers die van elders komen niet benadeeld zijn. Ook hier zijn 3 studiepunten voorbehouden voor het onderzoeksplan en 3 voor het seminarie. Het onderzoeksplan wordt ingediend begin december, en het masterproefseminarie wordt georganiseerd op dezelfde momenten als voor de studenten TEW.

De commissie heeft steekproefsgewijze een aantal masterproeven van de beide opleidingen gelezen. Ze is van mening dat deze masterproeven van voldoende analytisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen getuigen. Wel vindt ze dat het algemene niveau nog wat hoger kan, indien de kwantitatieve en kwalitatieve methodologie duidelijker tot uiting zouden komen. Uit de gesprekken van de commissie is gebleken dat dit verbeterpunt erkend wordt en dat men nog niet altijd op begeleiders met voldoende methodologische kennis en expertise beroep kan doen. Ook bij de studenten leeft het gevoel dat de kwaliteit van hun masterproef in bepaalde mate afhangt van de (co-)promotor. De commissie beveelt aan het aantal deskundige begeleiders uit te breiden ofte wel masterproef begeleiders verder te scholen in up-to-date kwantitatief en methodologische kennis.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt alle programma's in voldoende mate aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten. De bacheloropleiding staat open voor alle studenten met een diploma van het secundair onderwijs. Wel acht ze het wenselijk dat instromende studenten 6 uur wiskunde gevolgd hebben, met een minimum van vier. In de praktijk blijkt 6 uur steeds minder voor te komen, hetgeen de opleiding als potentieel 'problematisch' beschouwt.

De eisen qua voorkennis komen aan bod in brochures, tijdens Studietoelatingen en infodagen. Aan studenten voor wie wiskunde geen sterk punt is wordt aangeraden de septembercursus wiskunde te volgen. Daarnaast worden tijdens het academiejaar tutorlessen wiskunde georganiseerd. Ook het onderwijssysteem, met in het eerste bachelorjaar een indeling in trimesters, tracht de overgang naar het universitair onderwijs te versoepelen. De commissie waardeert deze en andere (zie facet 4.2) activiteiten om de aansluiting naar de bacheloropleiding vlotter te laten verlopen. Uit de gesprekken met studenten is gebleken dat dit vaak een bepalende factor is om in Hasselt te komen studeren. Niettemin vraagt de commissie om nog beter te communiceren over de verwachte kennis en kunde in het domein wiskunde. Ook kan een instrument ontwikkeld worden om potentiële studenten een beter beeld geven over het niveau (en in welke mate ze daaraan beantwoorden).

De masteropleiding staat rechtstreeks open voor alle bachelors in de TEW. Studenten kunnen ook instromen door het volgen van een schakel- of voorbereidingsprogramma, of via een verkorte bachelor. Het schakelprogramma is bestemd voor professionele bachelors bedrijfsmanagement en omvat 81 studiepunten. Het voorbereidingsprogramma, dat (uitgezonderd eventuele vrijstellingen) 120 studiepunten telt, kan gevolgd worden door elke academische bachelor of master, en heeft ook een Engelstalig equivalent. De verkorte bachelor omvat 120 studiepunten en is toegankelijk voor professionele bachelors in het bedrijfsmanagement en alle academische bachelors.

De Master of Management heeft formeel dezelfde toelatingsvoorwaarden als de master TEW. De opleiding beoogt zowel buitenlandse als Vlaamse studenten aan te trekken. Vooralsnog is de instroom van 'Hasseltse' bachelors TEW wel vrij beperkt. Instroom uit andere studiegebieden bestaat nagenoeg niet. De selectie van buitenlandse studenten gebeurt voor het merendeel in het kader van raamovereenkomsten met partneruniversiteiten. De opleiding kan op dit moment voldoende vertrouwen op de contacten die ze ter plaatse heeft. Adequate screening moet evenwel blijvend aanwezig zijn.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt alle facetten betreffende het onderwerp 'programma' als positief voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen, met uitzondering van het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' dat 'onvoldoende' scoort. De commissie is van mening dat de aandacht voor onderzoeksvaardigheid in het bachelorprogramma vooralsnog tekort schiet. Ze heeft evenwel ook vastgesteld dat dit probleem erkend wordt en dat zowel de intentie als het potentieel tot remediëring aanwezig zijn. Er is een beweging naar een versterking van de onderzoekscultuur ingezet. De commissie stelt dat met name de jongere stafleden (tenure trackers) adequate expertise met zich meedragen om deze academische basis van de opleiding te versterken. Ze heeft er vertrouwen in dat de gemelde tekortkoming daarom op relatief korte termijn wordt weggewerkt, en verwijst verder naar de overwegend gunstige bemerkingen bij alle overige facetten. Het onderwerp 'programma' voor deze opleiding wordt bijgevolg als positief beoordeeld.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

De faculteit bedrijfseconomische wetenschappen omvat twee centrale instituten: het Kennisinstituut voor Ondernemerschap en Innovatie (KIZOK) en het Instituut voor Mobiliteit (IMOB). Het onderzoek binnen KIZOK is nauw verbonden met de TEW opleidingen. Daarnaast zijn er twee flankerende instituten, zijnde SEIN (Identity, Diversity and Inequality Research) en het Centrum voor Toegepaste Linguïstiek. Verder kunnen de jonge onderzoekscusters Cleantech/Milieueconomie en Patient Safety, en de onderzoeksgroepen Marketing en Beleidsinformatica aangehaald worden.

In de bacheloropleiding verzorgen leden van het ZAP de hoor- en responsiecolleges. Assistenten, praktijkassistenten en doctoraatsbursalen geven de oefeningensessies. In de masteropleidingen verzorgen voornamelijk de ZAP-leden, bijgestaan door AAP-leden, het onderwijs. De coördinerende verantwoordelijke van een opleidingsonderdeel is steeds een ZAP-lid of doctor-assistent. Leden van het ZAP besteden ongeveer 50 procent van hun tijd aan onderwijs. Docenten in een tenure track en (doctor)assistenten genieten waar mogelijk van een gereduceerde onderwijsopdracht van 12 gewogen studiepunten. Bursalen hebben geen of een beperkte onderwijsopdracht van maximum 10 procent van hun contract.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is tevreden over de kwaliteit van het personeel in alle opleidingen. In de eerste plaats valt haar de grote toegankelijkheid van alle stafleden op. Vooral de leden van het AAP zijn nagenoeg altijd (en ook zonder voorafgaande afspraak) voor de studenten bereikbaar. In de praktijk besteden zij aldus meer aandacht aan dienstverlening dan officieel begroot is.

Voorts stelt de commissie vast dat in alle opleidingen een cultuur heerst waarin de kwaliteit van het onderwijs een prominente rol inneemt. Zowel kandidaten voor een ZAP- als AAP-mandaat moeten bijvoorbeeld een proefles geven. Leden van het academisch personeel bouwen een persoonlijk onderwijsdossier op dat expliciet vraagt naar een zelfevaluatie. Didactische deskundigheid van individuele docenten wordt ook geëvalueerd aan de hand van door de studenten in te vullen enquêtes (zie

Onderwerp 5). De commissie waardeert deze initiatieven maar stelt tegelijk vast (zie ook facet 2.6) dat de innovatie van het onderwijs nog meer stimulans behoeft.

Daarnaast kunnen docenten ook werken aan hun onderwijscapaciteiten. Er bestaan diverse initiatieven die de onderwijsprofessionalisering van de stafleden bevorderen. Wel is dit opleidingsaanbod over de jaren heen verschoven van faculteit naar universiteit, en van universiteit naar de associatie waarin de universiteit (samen met twee hogescholen) geïntegreerd is. Dit impliceert dat het aanbod minder de noden van docenten in specifieke opleidingen kan onderkennen. Uit de gesprekken met het AAP is het de commissie zelfs duidelijk geworden dat ze nauwelijks een beroep op de trainingen doen. Wel vindt er frequent (onderwijskundig) overleg plaats onder het AAP en geven sommigen zelfs proeflessen aan elkaar, om vanuit gedeelde ervaringen te leren. Tijdens het bezoek gaf de faculteit te kennen dat ze een pedagooG ZAP-lid deels zal vrijstellen om de docentenprofessionalisering op het niveau van de faculteit opnieuw op te pikken en structureel uit te bouwen. De commissie vindt dit een goed gegeven.

In de Master of Management komen docenten in aanraking met een geografisch en cultureel zeer divers publiek. Uit gesprekken met de studenten is gebleken dat zij hier goed mee omgaan en zeker een degelijk niveau van Engels hanteren. Eventueel aan te bevelen is het volgen van een cursus hoe om te gaan met *multi-cultural classes*.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de onderzoeksoutput en publicatielijsten van de kernstaf voor de opleidingen ingekeken en vindt de ZAP-onderzoeksdeskundigheid – en de waaier aan specialisaties daarin – behoorlijk. Zoals in facet 2.2 aangehaald wordt dit onderzoek ook teruggekoppeld in het onderwijs, zij het nog niet overal. Verscheidene onderzoekers werken samen met onderzoeksgroepen in het buitenland. Deze internationale contacten moeten volgens de commissie nog uitgebreid worden.

Zoals in facet 2.8 aangehaald zijn niet alle docenten even goed gekwalificeerd inzake nieuwe ontwikkelingen rond methodologie en onderzoeksvaardigheden. Globaal merkt de commissie evenwel een duidelijke evolutie

op naar een sterkere focus op onderzoek, vooral bij de tenure trackers. In het tenure track mandaat is nu al voorzien dat men enige maanden in het buitenland actief moet zijn. Om de onderzoekscultuur verder te stimuleren en om nog beter bij de internationale wetenschapsbeoefening aan te sluiten (cf. facetten 1.2 en 2.2) zou het zittend personeel dit meer ter harte mogen nemen. De commissie beveelt in die zin bijvoorbeeld sabbaticals aan.

Onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld komt onder andere tot uiting in gastcolleges en in de beoordeling van de masterproef. Zoals in *facet 2.8* aangehaald, moet voor de masterproef wel bewaakt worden of de externe beoordelaar vanuit het juiste kader zijn evaluatie maakt.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

Volgens de gegevens van de universiteit beschikt de bacheloropleiding over 25 stafleden betrokken bij het onderwijs, die gezamenlijk 11,56 VTE vertegenwoordigen. In de masteropleiding TEW is dit aantal 17 en vertegenwoordigt het 5,58 VTE. In de Master Management zijn 16 docenten betrokken bij het onderwijs, hetgeen overeenkomt met 2,44 VTE. De commissie vindt de bestaffing in alle opleidingen daarmee adequaat.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Master of Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van alle opleidingen als voldoende.

Alle voorzieningen bevinden zich in één en hetzelfde gebouw, hetgeen de universiteit erg toegankelijk maakt. Zo kunnen studenten voor alle studentgerichte zaken terecht aan één balie. Alle leslokalen zijn uitgerust met vaste PC met DVD-speler. De bibliotheek werkt met een open rek-systeem, maar veel publicaties worden elektronisch aangeboden. In de bibliotheek is er ook mogelijkheid voor zelfstudie, met een stille studeerruimte van 145 zitplaatsen.

De computerlokalen voor de drie opleidingen hebben maximum 16 toestellen. Dit is weinig, en studenten klagen dan ook over regelmatige overbezetting. Vermits de pc's over specifieke softwarepakketten beschikken is het noodzakelijk dat studenten er gemakkelijker toegang tot krijgen. Om de schaarste op te lossen suggereert de commissie ook het gebruik van VPN software.

Los daarvan is de kwaliteit van de materiële voorzieningen zeker in orde volgens de commissie. Wel is haar opgevallen dat sommige gebouwdelen sporen van veroudering tonen, en gebaat zouden zijn met een opwaardering.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van alle opleidingen als goed.

Potentiële studenten worden langs diverse kanalen warm gemaakt voor de opleiding. Zo worden er informatiebrochures verspreid en infobeurzen en -dagen georganiseerd. Daarnaast bestaan er initiatieven waarbij scholieren uit het secundair onderwijs kunnen 'proeven' van het onderwijs op de universiteit: via meeloopdagen (tijdens de herfstvakantie), een masterclass, een dag van de economie of een docent die een gastles op school komt verzorgen.

Voor alle eerstejaars is er een introductiedag met een algemene kennismaking met de universiteit. Hierbij kan ook een 'denkstest' afgelegd worden om de algemene denkvaardigheden te peilen. Voor generatiestudenten met onvoldoende voorkennis wiskunde is er een vierdaagse septembercur-

sus Wiskunde voor Bedrijfseconomen. Deze doelgroep kan ook een beroep doen op student-tutors (uit de opleiding Handelsingenieur), die één uur per week in groepen van 15 tot 25 studenten samenkomen.

Elke groep (van ongeveer dertig studenten) uit het eerste bachelorjaar krijgt een mentor toegewezen. Deze coacht de studenten (in groep) doorheen het academiejaar en is ook een eerste aanspreekpunt. Meestal bekleeden assistenten of docenten deze functie. Deelname aan de groepsbijeenkomsten is niet verplicht. Wel nodigen mentoren eerstejaarsstudenten die na de eerste examenperiode zwak scoren expliciet uit voor een gesprek.

Alle studenten met vragen of problemen betreffende hun studies kunnen terecht bij de onderwijskundigen. De onderwijskundige dienst organiseert onder meer workshops 'studievaardigheden' die afgestemd zijn op de noden van de deelnemers. Tijdens de examenperiodes is er elke dag minstens één onderwijskundige aanwezig op de campus. Universiteitsbreed zijn er faalangst- en assertiviteitstrainingen.

Bij geschillen tussen studenten en één of meerdere personeelsleden en bij onderwijs- en examenproblemen kunnen studenten aankloppen bij de facultaire ombudspersoon. Voor andere geschillen of bijkomende advies is er een centrale ombudspersoon.

Op basis van voornoemde initiatieven concludeert de commissie dat er een zeer adequaat, goed doordacht palet van begeleidingsinstrumenten voorhanden is. Toegankelijkheid is één van de grote troeven van de opleidingen. Studenten die de infodagen bezocht hebben vonden dat ze er degelijk geïnformeerd werden. Inzake informatievoorziening moet ook de studieleidraad vermeld worden, een goed uitgewerkt instrument dat bachelorstudenten per opleidingsonderdeel informeert over doelstellingen, voorkennis, cursusmateriaal, evaluatievormen e.d. De studenten worden, naar de mening van de commissie, in het begin van de bachelor wel erg in de watten gelegd (mede door het trimestersysteem) en ze zijn schoolser dan elders, maar op het eind van de rit zijn ze autonoom.

De buitenlandse studenten van de Master of Management hebben geen noemenswaardige klachten over de logistieke en administratieve ondersteuning. Om wegwijs te raken op en buiten de campus kunnen ze ook een beroep doen op een netwerk van student buddies.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master of Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Beschrijving

Het kwaliteitsbeleid in de opleidingen krijgt gestalte via verschillende organen. De belangrijkste input komt van mondelinge evaluaties en elektronische bevestigingen. In de eerste weken van elke onderwijsperiode komt een evaluatiecommissie samen. Deze bestaat uit de vice-decaan onderwijs, verantwoordelijken van de opleidingsonderdelen, studentenvertegenwoordigers, de ombuds en een onderwijskundige, eventueel aangevuld met een lid van het Onderwijs Management Team (zie *infra*). Het doel van de evaluatiecommissie is voornamelijk de procesbewaking van het lopende onderwijs en de voorbije examens. De evaluatiecommissie wordt per studiejaar en per onderwijsperiode samengesteld.

Na afloop van een onderwijsperiode worden er systematisch elektronische studentenenquêtes afgenomen om het onderwijs te evalueren. Elk opleidingsonderdeel wordt zo minstens om de drie jaar elektronisch geëvalueerd. Naast een reeks standaardvragen kunnen hierin ook optionele rubrieken ingevoegd worden teneinde de bevestiging beter te laten aansluiten bij een specifiek opleidingsonderdeel.

Met de resultaten uit de bevestigingen en evaluatievergaderingen beschikken de OMT's over de nodige gegevens om verbeterprocessen in het onderwijs op te starten en op te volgen. Het OMT bereidt curriculumwijzigingen

voor, volgt de praktische organisatie van het curriculum (inclusief examens) en staat in voor de dagdagelijkse opvolging en bewaking van de kwaliteit van de opleidingsonderdelen en de opleiding. De masteropleidingen TEW en Management worden vertegenwoordigd door één OMT. Hierin zetelen 7 leden (alle met een onderwijsopdracht in de opleiding), met toevoeging van de vice-decaan onderwijs en een vast staf lid onderwijs. Desgevallend kunnen onderwijskundigen en/of vertegenwoordigers van de studenten uitgenodigd worden.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van alle opleidingen als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitsbeleid in de opleidingen als adequaat. Via verschillende instrumenten worden de opleidingen periodiek geëvalueerd, aan de hand van toetsbare streefdoelen. Er is een degelijk bevragingssysteem in voege, met een aanvaardbare responsgraad van 50 à 60 procent. De commissie zou wel toejuichen dat de studenten enquêtes op frequentere basis georganiseerd worden. Ook worden hier alleen de opleidingsonderdelen geëvalueerd, en niet het curriculum als geheel. Daartegenover staan wel de evaluatievergaderingen, die veel korter op de bal spelen en ook ruimte laten voor 'algemene' opmerkingen. Echter, in het algemeen ligt bij de evaluatie van de bevragingen het accent op het oplossen van korte termijn problemen en niet op curriculum verbetering c.q. modernisering.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van alle opleidingen als voldoende.

Er is terdege rekening gehouden met de bevindingen en oordelen van de vorige visitatiecommissie. Het zelfevaluatierapport dat naar aanleiding van de visitatie werd opgesteld is van een behoorlijke kwaliteit. De commissie waardeert ook het vermogen tot zelfkritiek van de opleidingen; zowel uit de zelfstudie als uit de gesprekken is gebleken dat ze zich goed bewust zijn van de meeste pijnpunten.

De commissie is van oordeel dat ook de interne evaluaties in voldoende mate tot verbetermaatregelen bijdragen. Met name de evaluatievergaderingen laten een snelle bijsturing toe. Dit wordt ook zo door de studenten

ervaren: ze zien dat hun aanbevelingen aan de studentenvertegenwoordiger in concrete maatregelen worden omgezet. Weliswaar gaat dit vaak meer over praktische aspecten van het onderwijs, op het niveau van de opleidingsonderdelen. De zelfstudie van de opleidingen geeft zelf aan dat de evaluatie niet enkel mag dienen om te ‘controleren’ en gebreken van het onderwijs vast te stellen, maar ook moet sturen. De visitatiecommissie vindt dit een goede attitude, maar ziet ze nog niet weerspiegeld in het kwaliteitsbeleid. Ze beveelt aan om in de enquêtes niet enkel (bij negatieve scores) te ‘sanctioneren’, maar ook good practices in de verf te zetten zodat andere docenten erdoor gestimuleerd kunnen worden.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet ‘betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld’ van de opleidingen als voldoende.

Alle geledingen van het personeel zijn in de organen van kwaliteitszorg vertegenwoordigd. Studenten hebben een vertegenwoordiging in de evaluatiecommissies en kunnen ook uitgenodigd worden voor de OMT vergaderingen. In de evaluatiecommissies wordt in een open sfeer met de docenten overlegd.

Oud-studenten van de opleidingen kunnen zich aansluiten bij de alumnivereniging Liekos. Deze werking dient – volgens de faculteit zelf – op een nieuwe leest geschoeid te worden. Uit een externe (uitbestede) bevraging is bijvoorbeeld gebleken dat de meeste alumni zich weinig betrokken voelen bij de opleidingen, maar wel die wens uitspreken. Ook blijven de activiteiten van de alumnivereniging beperkt tot meer informele bijeenkomsten. Formeel zijn oud-studenten niet betrokken bij de ontwikkeling van de curricula. Een goede aanzet hiertoe zijn wel enkele recent georganiseerde alumnibevragingen over loopbaanverloop en imago van de faculteit.

Naar aanleiding van de vorige visitatie werd een externe adviescommissie opgericht waarin ook afgevaardigden uit werkgeversorganisaties zetelden. Deze commissie kwam de voorbije jaren regelmatig samen. De faculteit heeft de ambitie om ze op korte termijn te laten overgaan in aparte externe adviesgroepen voor de opleidingen TEW en Management. Deze raad zou twee keer per jaar samenkomen. De commissie waardeert deze betrokkenheid van het beroepenveld bij de kwaliteitszorg.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master of Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat alle opleidingen hun respectieve doelstellingen voldoende realiseren. Op basis van de gesprekken met de bachelorstudenten, het studiemateriaal en de examenvragen concludeert de commissie dat de bachelor een degelijke opleiding is die de studenten adequaat voorbereidt op de doorstroom naar de master. Niettemin blijven er enige aandachtspunten. In het bijzonder moeten – zoals in *Onderwerp 2 aan bod gekomen* – de academische vaardigheden in het bachelorprogramma aangescherpt worden.

Op basis van de gesprekken met masterstudenten, inzage in het studiemateriaal, examenvragen en masterproeven, vindt de commissie de afgestudeerden adequaat voorbereid op de instap in het werkveld. Desgevallend kan aanbevolen worden de assertiviteit van de studenten – die niet altijd tot uiting kwam in de gesprekken – meer te stimuleren. Globaal vinden de oud-studenten evenwel goed hun weg op de arbeidsmarkt en zijn ze tevreden over hun loopbaanontwikkeling. Een interne alumnibevraging geeft aan dat de afgestudeerden vooral in een productie- of commerciële omgeving dan wel in de dienstensector terecht komen. De sectorkeuze blijkt ook sterk afhankelijk van de afstudeerrichting.

Gemiddeld zijn jaarlijks 12 à 13 TEW-studenten de voorbije vijf jaren op Erasmus-uitwisseling gegaan. Hiermee blijft er een onevenwicht van meer inkomende dan uitgaande studenten. Uit gesprekken met de studenten is gebleken dat een moeilijke aansluiting op het programma van de partner-universiteit vaak een hinderpaal vormt om op uitwisseling te gaan. De commissie vraagt om de studenten hierin beter te ondersteunen.

In de Master of Management komt internationalisering mooi tot uiting, doordat studenten van verschillende nationaliteiten tot samenwerking en interactie komen. De commissie waardeert dat 'klikjesvorming' tegeengegaan wordt. Er moet dan wel bewaakt worden dat de buitenlandse instroom niet te homogeen blijft, maar over meer nationaliteiten gespreid.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van alle opleidingen als voldoende.

In het ZER zijn geen expliciete streefcijfers geformuleerd inzake slaagpercentages van de studenten. Wel is er per opleidingsjaar (vanaf 2005–2006) nagegaan hoeveel studenten minimum 3/4 van de opgenomen studiepunten behaalden. Voor generatiestudenten ligt dit tussen 44 en 57 procent, terwijl de volledige populatie eerste bachelorstudenten iets beter scoort met cijfers tussen 49 en 60 procent. In de tweede bachelorjaar is er een gevoelige stijging en vallen tussen 72 en 92 procent van de studenten in de voornoemde categorie.

In het derde bachelorjaar valt op dat veel studenten, die voorheen het modeltraject volgden, hier minder dan 53 studiepunten opnemen. De laatste jaren tekent zich zelfs een trend af dat een meerderheid van de derde bachelorstudenten 'deeltijds' studeert. Volgens de opleiding komt dit doordat deze studenten ook al opleidingsonderdelen opnemen in de master. Derde bachelorstudenten die wel meer dan 53 studiepunten opnemen behalen, volgens de hierboven aangehaalde categorieën, een hoog rendement. In 2010–2011 bedroeg dit zelfs 96 procent. Wanneer alle studenten die opleidingsonderdelen opnemen in het derde bachelorjaar samengenomen worden, dalen de rendementscijfers tot ongeveer 70 procent. Gemiddeld behaalt 72 procent van de TEW-studenten het bachelor-diploma in (maximaal) drie jaar. Een significante groep (22 procent) doet er één jaar langer over. Nog eens bijna 7 procent heeft er vijf of zelfs zes jaar voor nodig.

In 2007–2008, het startjaar van de master TEW, behaalden alle afgestudeerden hun diploma in één studiejaar. In 2008–2009 steeg de gemiddelde studieduur tot 1,3 jaar. Ook de twee volgende academiejaren is dit cijfer blijven stijgen, tot gemiddeld 1,71 jaar in 2010–2011. Het aantal studenten dat het masterdiploma in één jaar behaalt bedraagt gemiddeld 69 procent. Dat betekent dat zowat één op de drie studenten er minimaal twee jaar over doet. Het zelfevaluatie-rapport heeft overigens een verklaring voor deze studievertraging: het betreft hier meestal studenten die opleidingsonderdelen uit het derde bachelorjaar combineren met opleidingsonderdelen uit de master, en op die manier gedurende twee opeenvolgende jaren ingeschreven zijn in de masteropleiding.

De Master of Management had in 2010–2011 een gemiddelde studieduur van 1,67 jaar. In de periode 2007–2008 tot 2009–2010 behaalde gemiddeld 74 procent van de studenten hun masterdiploma in één jaar. Nog eens 22 procent deed er twee jaar over, en 4 procent drie jaar.

Het zelfevaluatie-rapport onderlijnt dat voor beide masteropleidingen het verlagen van de gemiddelde studieduur en het verhogen van de studie-efficiëntie een streefdoel is. De commissie onderschrijft dit streven. Ze constateert dat de rendementen in zijn algemeenheid aan de lage kant zijn. Dit staat in contrast met de aandacht en zorgvuldigheid waarmee studenten begeleid worden. De commissie zou verwachten dat de kleinschaligheid en de intensieve begeleiding van de studenten een hoger rendement zou genereren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master of Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master Toegepaste Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Management voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Formuleer de doelstellingen van de opleidingen wat minder detaillistisch;
- Benadruk meer de internationale dimensie in de doelstellingen en stel de doelstellingen zelf meer af op internationale benchmarks.

Programma

- Beschouw de competentiematrices niet als een eindpunt maar als een aanleiding tot collectieve reflectie en opbouw van leerlijnen en verbetering van curriculum;
- Breng (los van de Erasmus-uitwisselingen) meer internationale dimensie in het curriculum;
- Breng studenten meer in aanraking met het bedrijfsleven;
- Stimuleer de innovatie van het onderwijs sterker door integrale projecten op te zetten en dit niet aan de individuele docent over te laten;
- Bewaak dat de examens voldoende naar vaardigheden van de studenten peilen;
- Besteed meer aandacht aan een overkoepelend toetsbeleid;
- Leg, zonder de intensieve studiebegeleiding te veronachtzamen, meer nadruk op zelfwerkzaamheid bij de studenten;
- Stel tegenover de zelfwerkzaamheid van studenten méér feedback.

Personeel

- Ga verder met de versterking van de onderzoekscultuur in het personeelsbeleid;
- Tracht het aanbod rond onderwijsprofessionalisering meer op het niveau van de opleidingen zelf te situeren.

Voorzieningen

- Verhoog het aanbod van informaticavoorzieningen.

Interne kwaliteitszorg

- Stem de interne kwaliteitszorg niet te exclusief af op het controleren en oplossen van praktische problemen, maar ook als een middel om de opleidingen als geheel te 'sturen';
- Versterk de betrokkenheid van de alumni bij de opleidingen.

Resultaten

- Stimuleer de assertiviteit van de studenten;
- Geef meer ondersteuning en stimulans aan de studenten om op Erasmus-uitwisseling te gaan.

* specifiek voor de bachelor

Programma

- Integreer de aandacht voor onderzoek in een grootschaliger project, desgevallend in de vorm van een bachelorproef;
- Besteed meer aandacht aan statistische methodologie;
- Integreer meer recente stromingen van het wetenschapsgebied in het curriculum;
- Laat bedrijfseconomie in een vroegere fase van het curriculum nadrukkelijk aan bod komen;
- Creëer meer keuzemogelijkheden in het eerste semester van de derde bachelor.

*** specifiek voor de beide masteropleidingen**

Doelstellingen

Profileer de beide masteropleidingen sterker van elkaar.

Programma

- Reflecteer over de relevantie van de overkoepelende opleidingsonderdelen;
- Streef naar minder omvangrijke masterproeven;
- Integreer meer kwantitatieve en kwalitatieve methodologie in de masterproeven, en voorzie dat de begeleiders hierin voldoende geschoold zijn;
- Herdefinieer de inbreng van het externe jurylid bij de masterproef.

Resultaten

- Onderzoek en remedieer de studievertraging.

*** specifiek voor de Master of Management**

Programma

- Overweeg de afstudeerrichting 'Corporate Finance' weer op te vissen;
- Leg concept, criteria en beoordeling van het examengebeuren explicie-ter uit aan de internationale studenten;
- Informeer de studenten bijkomend over de meer technische aspecten bij het schrijven van de masterproef;
- Bewaak dat de buitenlandse instroom niet te homogeen wordt, maar voldoende over verschillende nationaliteiten gespreid.

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen
Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen/
Master in Management Science

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen (verder TEW genoemd) en de Master in Management Science (verder de MMS genoemd) aan de Vrije Universiteit Brussel. De visitatiecommissie-cluster TEW (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 20 tot en met 22 december 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven en masterproeven.

De economische opleidingen van de VUB vinden hun oorsprong in deze van de Université Libre de Bruxelles (verder ULB), de moederuniversiteit van de VUB. Sinds 1970 is de laatste een autonome instelling. Tot aan de Bolognahervorming was de opleiding TEW opgedeeld in een tweejarige kandidatuur en een tweejarige licentie. Vanaf 2004–2005 werd de opleiding hervormd tot een driejarige bachelor (180 ECTS) en een eenjarige master (60 ECTS). Van beide bestaat tevens een variant voor werkstudenten in avondonderwijs. Deze varianten omvatten een identiek programma als de reguliere bachelor- en masteropleiding. De oordelen van de commissie hebben steeds op alle varianten betrekking.

Het programma Master in Management Science is een Engelstalig equivalent van de masteropleiding TEW. Deze opleiding wordt georganiseerd sinds het academiejaar 2008–2009. Het tweejarige programma valt onder de governance-structuur van de VUB, maar vertoont inhoudelijk wel een sterke input van de Franstalige zusteruniversiteit ULB. Zowat 1/3 van de verplichte opleidingsonderdelen wordt gedoceerd door ULB-professoren.

Alle gevisiteerde opleidingen worden georganiseerd binnen de Faculteit Economische, Sociale en Politieke Wetenschappen & Solvay Business School (verder ES genoemd).

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De opleidingen beogen de studenten academische reflexen aan te leren alsook bij te dragen tot hun brede maatschappelijke kijk op economische problemen. De verwevenheid van de economische probleemstelling met zowat alle geledingen van het maatschappelijk bestel leidt tot een bijzonder brede waaier van kennisgebieden en vaardigheden die voor de studenten TEW worden opengesteld. De studenten moeten via deze brede opleiding de concepten en de toepassingskracht verwerven waarop ze in de zeer verscheiden beroepsmogelijkheden kunnen voortbouwen.

Het zelfevaluatie rapport formuleert voor alle drie de opleidingen een reeks vakoverschrijdende en domeinspecifieke doelstellingen. Er zijn doelstellingen met betrekking tot 'kennis', 'vaardigheden' en 'attitudes'.

Bachelor TEW

Inzake eindtermen dient de afgestudeerde bachelor TEW aan de volgende eisen te voldoen:

- 1 zich reeds een brede basiskennis in zijn vakgebied hebben eigen gemaakt en over de attitude te beschikken om zich permanent te blijven vormen, teneinde op de hoogte te blijven van de recente ontwikkelingen;
- 2 over de kennis, vaardigheden en attitudes beschikken om een diversiteit van beroepen te kunnen uitoefenen of zich verder te specialiseren;
- 3 de attitude en een ruim probleemoplossend vermogen ontwikkeld hebben om op een wetenschappelijk professionele wijze te werken.

Master TEW

De afgestudeerde master dient te beschikken over een gedegen kennis van de economische theorie en haar toepassingen. In meer specifieke zin beoogt de opleiding een afgestudeerde voort te brengen die:

- 1 in staat is om economische problemen te herleiden tot onderzoekbare vragen en deze vragen op wetenschappelijke wijze kan onderzoeken en de beleidsmatige consequenties van de bevindingen kan aangeven. Hij/zij kan zelfstandig economische data verzamelen, bewerken en deze met verschillende technieken analyseren en interpreteren;
- 2 beschikt over kennis en inzicht in het economisch systeem en in de rol van markten, instituties, ondernemingen en individuen daarbij;
- 3 kennis heeft van en inzicht heeft in de aanverwante wetenschappen en in staat is om het economisch perspectief tegenover andere (sociaal-)wetenschappelijke benaderingen te plaatsen;

- 4 in staat is om zijn/haar economische en algemene kennis te vertalen naar een specifiek probleem, en uitgaande van die kennis waar nodig nieuwe oplossingen te ontwikkelen en daardoor die kennis verder uit te breiden. Bij het zelf formuleren en oplossen van problemen moet hij/zij onder andere rekening houden met elementen als onzekerheid, informatiekosten, systeeminteractie en ethische implicaties;
- 5 in staat is om zijn/haar bevindingen op een adequate manier mondeling en schriftelijk te presenteren en de beleidsmatige consequenties van de bevindingen te formuleren. Hij/zij moet op adequate wijze een mondelinge presentatie kunnen verzorgen en een wetenschappelijk verslag schrijven. De afgestudeerde moet vlot kunnen communiceren in verschillende talen (Nederlands, Engels en Frans);
- 6 een zelfstandige bijdrage kan leveren aan de voorbereiding of de ontwikkeling van een ondernemingsstrategie. Hij/zij kan een probleemstelling kritisch onderzoeken en voert dus niet zonder meer opdrachten uit of past niet blindelings voorgerekauwde recepten toe;
- 7 leiding kan geven aan de uitvoering van een of enkele bedrijfskundige processen en waar of wanneer nodig beoordelen dat interne of externe expertise te hulp moet worden geroepen. Hij/zij moet ondergeschikten, medewerkers en leidinggevenden de aard van specifieke bedrijfskundige problemen verduidelijken en hen stimuleren tot meedenken, tot het verzamelen van gegevens en tot het voorstellen van (deel)oplossingen;
- 8 in staat is om individueel of samen met anderen een eigen onderneming op te starten, en daarbij rekening te houden met onder andere de bedrijfseconomische, organisatorische, commerciële en juridische voorwaarden en regels;
- 9 kan anticiperen op veranderingen in de marktomgeving en op organisatorische problemen in of rond de onderneming en zo nodig oplossingen voorstellen;
- 10 door literatuurstudie en permanente vorming zijn/haar kennis kan op peil houden van methoden en toepassingsmogelijkheden op één of meer onderdelen van de economie;
- 11 voorbereid zijn op een brede waaier van loopbaanmogelijkheden in de financieel-administratieve afdelingen, studiediensten en commerciële netten van bedrijven en andere organisaties.

Master in Management Science

De doelstellingen en eindtermen van de MMS zijn grotendeels gelijklopend aan deze van de master in de TEW, al worden in de MMS – gelet op het verschil in duurtijd – bepaalde doelstellingen verder uitgediept en/of worden

er andere accenten gelegd. Qua verschillen in doelstellingen kan in de verf worden gezet dat in de MMS:

- meer dan in de master TEW wordt ingezet op taalvaardigheid – en dan met name de kennis van het Engels (zowel actief als passief);
- door het internationale karakter van het studentencorps de sociale vaardigheden extra worden aangescherpt. De studenten moeten leren samenwerken met studenten met een andere culturele achtergrond. Zij dienen ook hun weg te vinden aan twee universiteiten, die sowieso een andere cultuur hebben en anders georganiseerd zijn;
- de studenten middels een verplichte stage beter worden voorbereid op het werken binnen en met bedrijven en andere organisaties;
- meer dan in de master TEW wordt ingegaan op de internationale dimensie van het economisch gebeuren. Meer specifiek nog is geopteerd voor een Europese focus en dit ook vanuit een economisch-institutionele invalshoek. Er is echter ook aandacht voor de specificiteit van multinationals;
- meer aandacht is voor multidisciplinaire aspecten, daar waar in de opleiding TEW de aandacht voor het multi-disciplinaire zich vooral situeert op bachelorniveau.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties voor alle opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze heeft zodoende vast kunnen stellen dat de doelstellingen van alle opleidingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. Voor de bacheloropleiding geldt dat de doelstellingen in voldoende mate gericht zijn op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties. Beide masteropleidingen zijn volgens de commissie voldoende gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties op een gevorderd niveau.

De commissie ziet evenwel ook ruimte voor verbetering. De geformuleerde doelstellingen blijven bij alle opleidingen redelijk vaag en abstract. Er is een grote overlapping van dezelfde doelstellingen over de drie opleidingen heen. Aanbevolen wordt de specificiteit van elke opleiding daarom sterker te benadrukken. Gelet op de internationale ontwikkelingen is het in ieder geval aangewezen een duidelijke finaliteit in de bachelordoelelstellingen na

te streven. De kans neemt dan toe dat studenten een masteropleiding elders in Vlaanderen (of daarbuiten) overwegen indien ze de bacheloropleiding als een afgerond geheel ervaren. De commissie is zich er overigens van bewust dat er geen formele beletselen zijn om buiten de VUB een masteropleiding te volgen.

Verder valt de commissie op dat elke opleiding een aantal eindtermen formuleert, zonder op een heldere manier aan te geven hoe deze aansluiten op of verwijzen naar specifieke doelstellingen. Gevraagd wordt de eindtermen verder uit te werken zodat die link wel duidelijk wordt.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van alle opleidingen conform haar eigen referentiekader. Ze sluiten op adequate wijze aan bij de wensen en behoeften van het beroepenveld. Ook is er voldoende afstemming op de eisen die gesteld worden door (buitenlandse) vakgenoten.

Mede door de erfenis van de (stopgezette) opleiding Economische Wetenschappen aan de VUB hebben de gevisiteerde TEW opleidingen een sterk (bedrijfs)economisch profiel behouden. De keuze voor een stevige academische basisvorming is bewust gemaakt, al benadrukken de opleidingsverantwoordelijken dat dit – met name in de master TEW – al enigszins 'gecompenseerd' werd door meer inbreng van bedrijfskunde. De commissie respecteert de gekozen profilering, maar raadt wel aan zich inzake domeinspecifieke eisen meer op de internationale wetenschapsbeoefening te richten. Qua internationale benchmarking staan de opleidingen nog niet erg ver.

De masteropleidingen TEW en MMS vertonen op inhoudelijk/curriculair vlak een duidelijk aparte oriëntatie. De commissie vindt die accentverschillen nog niet genoeg weerspiegeld in hun respectieve doelstellingen. Ze beveelt daarom aan de opleidingen TEW en MMS onderling meer onderscheidend te profileren. Voor de opleidingen TEW geldt dat ze onrechtstreeks getroffen worden door het negatieve imago dat rond de stad Brussel hangt – een universiteitsbreed probleem. De commissie beveelt aan om juist de troeven van Brussel – als Europese hoofdstad en internationaal, multicultureel knooppunt – veel sterker uit te spelen. Met name voor de buitenlandse studenten van MMS (die een positiever beeld van

Brussel hebben) blijkt dit reeds een niet te verwaarlozen aantrekkingspool. Ten slotte kan, gegeven de inhoudelijkheid van de Engelstalige master, overwogen worden de benaming MMS te herzien.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Master in Management Science en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Bachelor TEW

Het bachelorprogramma omvat 180 studiepunten. Het eerste bachelorjaar bestaat enkel uit plicht-opleidingsonderdelen en is dus voor iedereen gemeenschappelijk. In het tweede bachelorjaar volgen de studenten voor 6 ECTS aan keuze-opleidingsonderdelen. Ze kiezen hiervoor twee (uit een totaal van vier) taal-opleidingsonderdelen.

In het derde bachelorjaar staat de student voor een keuze. Hij kan nog steeds een generiek programma volgen met alleen verplichte opleidingsonderdelen. De student kan evenwel ook opteren voor een beperkt gemeenschappelijk programma van 36 studiepunten. De 24 overige studiepunten worden dan opgevuld door de keuze van één van de volgende minoren:

- Politieke Wetenschappen
- Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen
- Sociologie
- Rechten
- Management en beleid van de gezondheidszorg

Master TEW

De master in de TEW is een éénjarige opleiding die 60 studiepunten omvat. Het programma telt drie verplichte opleidingsonderdelen, samen goed voor 18 ECTS: 'Jaarrekeninganalyse en auditing', 'Operationeel beheer en logistiek' en 'Organisatieleer'. Studenten kiezen voorts één major uit een geheel van drie:

- Accountancy & Finance
- Marketing en management
- Economische analyse

Per major selecteren de studenten drie opleidingsonderdelen van samen 18 ECTS. Voorts wordt er één opleidingsonderdeel (6 ECTS) rond 'onderzoeksvaardigheden bij masterproef' gekozen, in principe uit een totaal van vier. Een masterproef ter waarde van 18 studiepunten bekroont de opleiding.

Master in Management Science

De Master in Management Science is een tweejarige opleiding die 120 studiepunten omvat. Het eerste semester van het eerste jaar probeert studenten bewust te maken van en vertrouwd met de hedendaagse Europese/internationale/geglobaliseerde economische omgeving. Het tweede semester gaat dieper in op management en business. Het programma culmineert in het tweede jaar, dat als focus heeft 'doing business in an international context'.

Het eerste masterjaar telt alleen verplichte opleidingsonderdelen. Ze zijn in twee vakdomeinen geclusterd, 'International Context' en 'Business', die respectievelijk in het eerste en tweede semester geprogrammeerd staan. Het eerste semester wordt gedoceerd op de VUB-campus, het tweede semester aan de ULB. Een uitzondering vormt het opleidingsonderdeel 'Paper', dat de semesters overschrijdt en alleen aan de VUB plaatsvindt.

In het tweede jaar zijn er, afgezien van het 'Internship' (9 ECTS) en de masterproef (18 ECTS), maar twee verplichte opleidingsonderdelen en kunnen studenten hun curriculum personaliseren. Concreet kunnen zij drie opleidingsonderdelen kiezen uit een lijst van acht in een 'international profile' en hebben zij ook één 'major elective' als vrijheidsgraad.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is globaal van oordeel dat alle programma's in voldoende mate hun respectieve leerdoelen concretiseren. Het niveau en de inhoud van de opleidingsonderdelen zijn adequaat. De curricula zijn over het algemeen weliswaar weinig vernieuwend van karakter, maar zonder meer degelijk.

Alle opleidingen hebben een concordantiematrix gemaakt waarbij elk opleidingsonderdeel gekoppeld wordt aan (in principe maximaal zes) doelstellingen. Hiervan zijn rekenkundige gemiddeldes gemaakt zodat per opleidingsjaar een percentage bekomen wordt dat uitdrukt hoeveel aandacht aan elke doelstelling besteed wordt. De commissie waardeert deze inspanning maar stelt zich vragen bij de wetenschappelijke correctheid en relevantie van de analyse. Doordat elke docent maximaal zes doelstellingen per opleidingsonderdeel mag aankruisen bekomt men per definitie een partieel beeld. Los daarvan ontbreekt er ook een echte zelfreflectie naar aanleiding van de concordantiematrix.

De bacheloropleiding heeft een bedrijfseconomische focus met een zeer degelijke basis aan wiskundige en statistische vorming. De commissie beveelt wel aan een vakoverschrijdende leerlijn rond 'onderzoeksvaardigheden' – al dan niet culminerend in één overkoepelend opleidingsonderdeel, bijvoorbeeld een bachelorproef – te creëren (zie ook facet 2.2).

Het derde bachelorjaar omvat naast een generiek TEW-programma ook de mogelijkheid tot het volgen van een minor voor 24 studiepunten. Inhoudelijk liggen de minoren vrij ver van het domein van de economie, hetgeen resulteert in een zeer lage interesse bij de TEW-studenten. In de praktijk worden de minoren nauwelijks gevolgd. De commissie vraagt derhalve de relevantie van het huidige pakket minoren onder de loep te nemen.

In de master TEW wordt er, naast een aantal verplichte algemene opleidingsonderdelen, verdieping geboden via een beperkt aantal keuzemajors. In de master TEW ligt er, met name via de keuzemajors, meer nadruk op bedrijfskundige aspecten. De commissie heeft echter vraagtekens bij de 18 ECTS verplichte algemene vakken, die feitelijk ook in de bachelorfase

hadden kunnen thuishoren, waardoor er thans slechts 18 ECTS verdiepende vakken in de keuzemajor kunnen worden gevolgd.

De commissie waardeert de opzet en multidisciplinaire aanpak van de MMS, maar vindt dat de integratie-oefening nog verder mag gaan. Er dient voor gewaakt te worden dat de opleiding – vooral in het eerste jaar – geen verzameling van losse vakken wordt. De door het opleidingsmanagement belangrijk geachte doelstelling aandacht te leren houden voor het multidisciplinair karakter van vele economische en bedrijfsproblemen kan verstevigd worden door bijvoorbeeld het invoeren van een afzonderlijk opleidingsonderdeel dat hierop betrekking heeft.

Inzake internationalisering kunnen studenten TEW zowel gedurende het derde bachelorjaar als in het eerste semester van het masterjaar op Erasmusuitwisseling gaan. Hiervoor zijn 21 bilaterale contracten binnen Europa afgesloten en één contract met de Franstalige zusteruniversiteit ULB. Uitwisseling op het bachelorniveau blijft evenwel lastig te programmeren zonder studievertraging voor studenten. Inzake internationale dimensie scoort vooral de MMS goed: het studentenpubliek is zeer internationaal, het programma legt een duidelijke focus op Europa en multi-nationale ondernemingen, en studenten hebben de mogelijkheid hun stage in het buitenland te doen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er in alle opleidingen voldoende aandacht naar kennisontwikkeling gaat. De aansluiting bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied is aan de maat, al merkt de commissie op dat bepaalde bachelor-opleidingsonderdelen verwijzen naar een soms sterk verouderde druk van de verplichte literatuur. De lijst zou gecheckt en vernieuwd dienen te worden.

De opleidingen TEW zijn slechts in beperkte mate professioneel gericht. Dit is een bewuste keuze. Deze opleidingen zijn van mening dat interactie met het professionele veld weliswaar kruisbestuivend kan werken, maar dat dergelijke interactie strikt ten dienste moet staan van het academisch onderwijs. Wel hebben verschillende professoren praktijkervaring en wor-

den bij heel wat opleidingsonderdelen gastcolleges verzorgd door mensen uit het professionele veld. Bij de MMS is de werklevenservaring nadrukkelijker aanwezig, door een verplichte stage van 9 ECTS in het programma.

Onderzoeksattitude en -vaardigheden komen volgens de commissie in alle opleidingen voldoende aan bod. Het aansporen tot een kritische ingesteldheid vormt overal een belangrijke component. De commissie waardeert deze antidogmatische houding en heeft vastgesteld dat ze door veel docenten ter harte genomen wordt. Een aantal opleidingsonderdelen uit de bachelor legt ook een link met het onderzoek. In 'Algemene Economie II' moeten eerste bachelorstudenten gepubliceerd onderzoek over specifieke onderwerpen lokaliseren en interpreteren. Daarnaast vindt in de bachelor een gedegen statistische vorming plaats, waardoor studenten reeds in een vroege fase met kwantitatieve methodologie in aanraking komen. Niettemin mist de commissie in de bachelor nog een groter project, vakoverschrijdend, waarin studenten in teamverband hun onderzoeksvaardigheden kunnen aanscherpen. Dit kan desgevallend uitmonden in een volwaardige bachelorproef. De bestaande 'Onderzoekspaper' in het derde bachelorjaar vindt de commissie een mogelijke eerste aanzet tot het schrijven van wetenschappelijke papers, maar strikt inhoudelijk is het resultaat van beperkt niveau.

In de masteropleidingen is de onderzoeksgebondenheid explicieter, met name bij de masterproef. De keuzemajors bij TEW sluiten daarenboven aan bij onderzoeksspecialisaties van de verschillende vakgroepen. Bij 'Marktonderzoek', een keuzeopleidingsonderdeel in de master TEW, worden studenten van a tot z betrokken bij een groot onderzoeksproject. Studenten van de MMS schrijven naast de masterproef ook een onderzoekspaper, die de commissie van goede kwaliteit acht.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de bachelor- en masteropleidingen TEW als voldoende en van de opleiding MMS als goed.

De commissie is van mening dat alle opleidingen een adequate inhoudelijke samenhang vertonen. Er wordt vanaf het eerste bachelorjaar een stevige basis aan wiskunde en statistiek gelegd, die progressief opgebouwd wordt. Wel adviseert de commissie de noodzakelijkheid van alle cursussen in de bachelor kritisch te bekijken. Een opleidingsonderdeel rond de thematiek van merk- en marketingcommunicatiemanagement kan ook

in de master thuishoren. De drie verplichte opleidingsonderdelen van de master kunnen op hun beurt perfect in de bachelor geprogrammeerd worden. Meer algemeen vraagt de commissie om bachelor en master als duidelijke gedifferentieerde gehelen te zien en niet van een automatische doorstroom uit te gaan.

Alle opleidingen kenmerken zich door een relatief geringe keuzevrijheid. Uit de gesprekken met de studenten is gebleken dat de meningen hierover verdeeld zijn. Uit de e-subenquête 'Opleidingsprogramma' (zie *Onderwerp 5*) blijkt evenwel dat 1/3 van de bachelorstudenten het aanbod van keuzeopleidingsonderdelen 'slecht' tot 'zeer slecht' vindt. De commissie acht het derhalve aangewezen om een 'flexruimte' vrij te maken, bijvoorbeeld in het eerste semester van de derde bachelor, die eventueel ook voor internationale uitwisseling kan gebruikt worden.

Masterstudenten TEW hebben via het systeem van de majors een grotere gelegenheid tot keuze. Deze keuzemajors zijn coherente pakketten die telkens door één vakgroep in het bijzonder gestuurd worden. In de praktijk echter is het spectrum niet zo breed. Van de drie keuzemajors wordt immers vooral 'Accountancy & Finance' gekozen en blijkt 'Economische analyse' nagenoeg geen studenten aan te spreken. De commissie beveelt aan te onderzoeken of er onder studenten ook behoefte bestaat aan mogelijke andere majors en die indien mogelijk aan te bieden.

Wat de MMS betreft prijst de commissie de samenhang in termen van de relevantie van de gekozen opleidingsonderdelen voor de gekozen profilering. Weliswaar mist de commissie – zoals in *facet 2.1* al aangehaald – een integratie-opleidingsonderdeel waarin een soort kruisbestuiving van diverse thema's kan plaatsvinden. De masterproef vervult die taak voorts niet, daar de keuze van de masterproefonderwerpen zeer vrij is. Uit de gesprekken is voorts gebleken dat de samenwerking met de ULB in het eerste jaar nog niet helemaal vlot liep, vooral op vlak van communicatie. Die toestand lijkt ondertussen gebeterd en de commissie vertrouwt erop dat dit zich zal stabiliseren.

De bachelor- en masteropleidingen TEW worden ook in avondonderwijs (voor werkstudenten) aangeboden. De commissie waardeert dat het hier om een volwaardig programma gaat dat geen beroep hoeft te doen op zelfstudiepakketten of verkorte lessen. De organisatie ervan gebeurt met veel zin voor flexibiliteit ten gunste van de werkstudent.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding omvat 180 studiepunten. De masteropleidingen TEW en Management Science omvatten elk respectievelijk 60 en 120 studiepunten. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de opleidingen op adequate wijze de studietijd bewaken. Ze maken daarvoor gebruik van de op centraal niveau georganiseerde e-valuaties (zie *Onderwerp 5*). Studenten geven hierin per opleidingsonderdeel aan of hun studietijdervaring al dan niet afwijkt van het aantal studiepunten. Uit de globale resultaten blijkt dat de studiebelasting van de opleidingsonderdelen als vrij correct – d.w.z. in overeenstemming tot het voorziene aantal studiepunten – wordt ervaren.

In de e-subenquête 'Opleidingsprogramma' (zie *Onderwerp 5*) worden de studenten bevraagd over de zwaarte van de opleidingen als geheel. Hieruit blijkt dat 57 procent het bachelorprogramma 'goed' tot 'uitstekend' studeerbaar acht, 30 procent 'middelmatic' en 12 procent 'slecht'. De master TEW vindt 74 procent 'goed' tot 'uitstekend' studeerbaar, 20 procent 'middelmatic' en 5 procent 'slecht'.

Voor de MMS (gestart in 2008–2009) waren op het moment van het bezoek nog geen gegevens inzake studietijdmeting beschikbaar, maar de commissie houdt in deze rekening met de jonge leeftijd van de opleiding. In haar gesprekken met de studenten van de MMS is de commissie niet op ernstige studiebelemerende factoren gestoten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie acht de werkvormen in alle opleidingen voldoende in overeenstemming met de doelstellingen. Er is een voldoende variatie aan werkvormen, gaande van hoorcolleges, WPO (werkcolleges, practica en oefeningen) tot zelfstudie. Uit de gegevens van het zelfevaluatie-rapport blijkt dat er in de bachelor- en masteropleidingen een relatief evenwichtige

balans tussen hoorcolleges en WPO bestaat. In de MMS is er daarenboven een verplichte stage die mooi aansluit bij de profilering van die opleiding.

De commissie waardeert voorts dat op centraal niveau onderwijsinnovatie sterk gestimuleerd wordt. Onderwijsvernieuwend activiteiten worden bijvoorbeeld in de ZAP-matrix (zie *facet 3.1*) in rekening gebracht. Centraal is er een Fonds OnderwijsVernieuwingsProjecten, vanwaar elke twee jaar een call uitgaat om projectvoorstellen in te dienen. Daarnaast is er een universiteitsbreed onderwijsconcept ('competentiegericht leren in flexibel onderwijs') ontwikkeld om de opleidingen houvast te geven. De commissie stelt vast dat een aantal docenten hier oor naar hebben. De 'actualiteitsessies' bij 'Algemene Economie' (waar studenten in groepen van 4 à 5 presentaties voorbereiden) geven bijvoorbeeld mooi gestalte aan het onderwijsconcept. Globaal evenwel blijven dit geïsoleerde gevallen. De commissie vraagt de faculteit meer impulsen te geven om het centrale onderwijsconcept in de opleidingen te doen doordringen.

De commissie is tevreden over de kwaliteit van de onderwijs- en leermiddelen. In de bacheloropleiding wordt in belangrijke mate met eigen cursusmateriaal gewerkt. Naarmate de opleiding vordert wordt dit eventueel aangevuld met handboeken. Zoals in *facet 2.2* reeds aangehaald, is sommige literatuur wel gedateerd volgens de commissie. Via het teleleerplatform PointCarré wordt ook aanvullend leer- en trainingsmateriaal aangeboden. Tijdens het bezoek opperden de opleidingsverantwoordelijken de mogelijkheid het Solvay Business Game in de toekomst in de opleiding te integreren. De commissie zou dit zeker toejuichen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie beschouwt de evaluatie in alle opleidingen in voldoende mate gericht op het toetsen van de realisatie van de doelstellingen. De meest courant gebruikte vormen hiervoor zijn het schriftelijke en mondelinge (al dan niet met schriftelijke voorbereiding) examen. De steekproef examens die de commissie heeft ingekeken getuigen van een voldoende academisch niveau en toetsen zowel kennis, inzicht als vaardigheden van de studenten.

Docenten staan zelf in voor de keuze van evaluatievorm en daarover bestaat geen vakoverschrijdend beleid. Wel is recent op centraal niveau een toetsdeskundige aangesteld die de opleidingen hierin zal ondersteunen. De commissie vindt dit een gunstige evolutie en verwacht dan ook dat de opleidingen er beroep op zullen doen. Tevens zou vakoverschrijdende toetsing beter gestalte worden gegeven via afstemmingen binnen de leerlijnen van de opleiding.

Voor de studenten van het eerste bachelorjaar worden voor een aantal opleidingsonderdelen, waaronder 'Algemeen Boekhouden' en 'Wiskunde', een profexamen georganiseerd. Op deze manier kunnen ze in een vroeg stadium kennis maken met het examensysteem en de verwachtingen. Globaal hebben studenten geen noemenswaardige klachten over de transparantie van het examengebeuren. Wel zijn ze soms ontevreden over de opbouw van het examenrooster, hetgeen ook tot uiting komt in de e-sub-enquête 'Opleidingsfaciliteiten' (zie *Onderwerp 5*). Ook stoort het sommige studenten dat het examenrooster 'slechts' vier weken op voorhand wordt meegedeeld. De commissie vraagt de opleidingen deze kritiek ter harte te nemen.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de master TEW en de MMS als voldoende.

De masterproef heeft in beide masteropleidingen een omvang van 18 studiepunten. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de decretale eisen. Qua vorm vindt de commissie de TEW masterproeven nog wat te lijvig. Ze waardeert dat de masterproeven van de MMS wél naar een paper-based formaat evolueren en zij beveelt deze beweging ook voor de masterproeven TEW aan.

Studenten kiezen zelf het onderwerp en de promotor van hun masterproef. Een lijst van onderwerpen wordt ter beschikking gesteld door de promotoren. Studenten kunnen tevens gebruikmaken van een masterproevenbeurs. TEW-studenten kunnen voortbouwen op een thema waaraan ze voor de 'Onderzoekspaper' (in derde bachelor) reeds gewerkt hebben, maar dit is geen verplichting. Tijdens het opstellen van de masterproef wordt de student door zijn promotor (en eventuele co-promotor) begeleid. De student dient op regelmatige basis met de promotor contact op te nemen, zodat deze hem kan bijsturen en aanwijzingen geven. De opleiding ver-

wacht minimaal vier 'interacties', al is dit geen reglementaire verplichting. Uit de gesprekken van de commissie bleek dat de studenten overwegend tevreden zijn over hun begeleiding.

In het eerste semester van de master TEW kiest de student één opleidingsonderdeel van 6 ECTS uit de module 'Onderzoeksvaardigheden' ter voorbereiding van de masterproef. Het aanbod bestaat uit de opleidingsonderdelen 'Econometrie', 'Marktonderzoek', 'Methoden van historisch onderzoek' en 'Forum overheidsmanagement'. Deze keuze is erg bepalend voor het type masterproef dat de student zal schrijven (of vice-versa). Er zijn bijvoorbeeld weinig studenten die voor 'Econometrie' opteren, waardoor het aantal masterproeven met een sterk empirische inslag ook beperkt blijft. De opleidingsverantwoordelijken geven zelf aan dat ze studenten, indien bij het intake-gesprek blijkt dat er weinig aanleg en/of interesse voor statistiek aanwezig is, niet in de richting van een econometrisch onderwerp zullen sturen. Anderzijds krijgt empirisch onderzoek in de masterproef, indien degelijk van kwaliteit, terecht wel een hoge quotering. De commissie vindt dat empirie – via cases, databases, surveys of experimenten – eigenlijk niet mag ontbreken, en in de toekomst moet kunnen voorgeschreven worden.

De beoordelingscommissie bestaat uit de promotor en twee ander juryleden. Vóór de deliberatie dienen de juryleden een gemotiveerd verslag en voorstel tot quotering in. Tijdens de deliberatie komt het tot een definitief cijfer. Vanaf het academiejaar 2011–2012 is een verplichte mondelinge verdediging van de masterproef ingevoerd, waarbij een extra 'neutrale' waarnemer aanwezig is. De commissie vindt de gehanteerde beoordelingscriteria voor de masterproef adequaat. Wel stelt ze daarin een nadruk op 'methodologie' en 'empirie' vast, terwijl de meeste masterproeven toch eerder descriptief van aard zijn. Uit de gesprekken is evenwel gebleken dat de opleidingsverantwoordelijken de masterproeven eerder holistisch, en niet letterlijk volgens de criteria, beoordelen. De commissie is alleszins van mening dat de toegekende quoteringen in voldoende mate overeenstemmen met de geleverde kwaliteit. Ook de nieuwe 'visienota' over de masterproeven levert interessante denkpijpen inzake toekomstige richtlijnen.

De commissie heeft steekproefsgewijze een aantal masterproeven van de opleidingen TEW en MMS gelezen. De masterproeven vindt ze – zoals aangehaald – nogal beschrijvend van aard, maar wel voldoende diepgaand. De gekozen onderwerpen zijn over het algemeen erg interessant. Een meerderheid van de masterproeven geeft blijk van een hoog analytisch en zelf-

standig probleemoplossend vermogen. De commissie betreurt dat – om redenen hierboven aangegeven – relatief weinig TEW masterproeven een volwaardig empirisch gedeelte bevatten.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet ‘toelatingsvoorwaarden’ van alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt alle programma's in voldoende mate aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten. De bacheloropleiding staat open voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. Wel acht de opleiding een basis aan economische en wiskundige vakken in het secundair 'aangeraden'.

De commissie waardeert de activiteiten ten aanzien van de generatiestudenten. In september wordt een 'Brugcursus Kwantitatieve Technieken' georganiseerd, waarin basisrekentechnieken worden opgefrist en/of aangeleerd om eventuele tekorten in de voorkennis weg te werken. Voor wiskunde staat een elektronische leeromgeving WebOef ter beschikking om eventuele tekorten te remediëren of om op eigen tempo oefeningen te maken. Ook de eerste week van het academiejaar is gericht op het verbeteren van de overgang van secundair naar universitair onderwijs (zie facet 4.2). De commissie waardeert deze initiatieven.

De masteropleiding TEW staat rechtstreeks open voor alle bachelors in de TEW. Studenten met een professioneel bachelordiploma kunnen ook instromen via een schakelprogramma van 90 studiepunten. Een gepersonaliseerd voorbereidingsprogramma (op basis van dossier) wordt aangeboden voor studenten met een academisch bachelor- of masterdiploma die de masteropleiding TEW willen beginnen maar, op basis van dit diploma, niet rechtstreeks toegelaten zijn.

De MMS heeft formeel dezelfde toelatingsvoorwaarden als de master TEW. Potentiële kandidaten worden wel extra gescreend, waarbij een minimum aantal credits in zes deeldomeinen moeten behaald zijn. Vooral 'business/management' en 'kwantitatieve vaardigheden' wegen hierbij zwaar door. Studenten van buiten de European Economic Area moeten tevens een TOEFL taalttest afleggen. De commissie vindt deze selectie adequaat, maar voorziet dat op termijn de criteria voor toelating nog verder aangescherpt kunnen worden, bijvoorbeeld door gebruik te maken van standaard selectiecriteria als GPA en GMAT.

De commissie heeft vastgesteld dat de belangstelling voor de jonge opleiding MMS toeneemt en dat de instroom (in geografische zin) voldoende ge-diversifieerd blijft. In tegenstelling tot bij de Vlaamse studenten geldt het internationale karakter van Brussel hier overigens wel als een belangrijke aantrekkingspool. Opmerkelijk is voorts dat TEW-bachelors van de VUB zelf nauwelijks instromen of niet eens op de hoogte zijn van die mogelijkheid. Dit blijkt vooral een communicatieprobleem, dat uiteraard dient rechtgezet.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als voldoende voor de Master in Management Science en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

De bachelor- en masteropleidingen TEW worden in hoofdzaak gedragen door het AP en het ATP uit vier clusters van kernvakgroepen die verbonden zijn aan de Faculteit ES:

- APEC (Applied Economics)
- BUSI (Business)
- MOSI (Mathematics, Operational Research, Statistics and Information Systems for Management)

Het grootste deel van de hoorcolleges wordt gegeven door docenten behorend tot één van deze kernvakgroepen. Voor een gedeelte van de opleidingsonderdelen in de verplichte stam, en meer nog voor de niet-verplichte opleidingsonderdelen uit minoren en profielen, wordt beroep

gedaan op 'service-onderwijs' van andere vakgroepen uit de Faculteit ES of andere faculteiten aan de VUB. In totaal wordt voor ongeveer 21 procent van de studiepunten in de bachelor en master TEW opgenomen op basis van service-onderwijs. Voor wat betreft de opleiding MMS wordt er 'serviceonderwijs' aangeleverd vanuit de ULB.

Naast hoorcolleges worden tevens werkcolleges, practica en oefeningen (WPO) georganiseerd, alsook zelfstandige en externe werkvormen (ZELF). Deze WPO en ZELF worden grotendeels door assistenten en wetenschappelijke medewerkers verzorgd, onder algemeen toezicht van de voor het opleidingsonderdeel bevoegde titularissen. Een aparte categorie vormen de onderwijsprofessoren. Deze hebben een specifieke onderwijsopdracht, zijn niet noodzakelijk houder van een doctoraat en formeel gezien lid van het BAP.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat de kerndocenten vakinhoudelijk, onderwijskundig en didactisch afdoende kwaliteit vertonen. Nagenoeg alle docenten spreiden veel inzet en een grote toegankelijkheid tentoon.

In de opleidingen heerst een cultuur waarin onderwijsdeskundigheid terdege gevaloriseerd wordt. Zo worden bij aanstellingen en evaluaties van het academisch personeel de bekwaamheid en verdiensten op onderwijsvlak mee in rekening gebracht. Kandidaten voor een ZAP-mandaat moeten ook een proefles geven. Daarnaast is de aanzet gegeven tot een individueel docentenportfolio (ZAP-matrix), die naast onderzoek en dienstbetoon ook onderwijs in kaart brengt.

De openheid en kleinschaligheid van de vakgroepen staat garant voor een vlotte integratie van nieuwe personeelsleden. Binnen de vakgroepen bestaan er zowel formele (vakgroepvergaderingen) als meer informele gelegenheden tot samenwerking. Onderwijskundige scholing wordt niet opgelegd, doch wel sterk aangemoedigd, in het bijzonder bij een eerste aanstelling in een onderwijsfunctie. De VUB voorziet een ruim professionaliseringsaanbod voor docenten en assistenten. De commissie waardeert deze initiatieven, maar ziet vooralsnog weinig bottom-up voorbeelden van onderwijsinnovatie in dit kader.

Een door de opleidingen zelf aangehaald verbeterpunt (inzake personeelsbeleid) is de trage reactiesnelheid van het interne allocatiemodel van de Faculteit. Met meer recente aanstellingen van docenten in management, ondernemerschap en bedrijfsinformatica is de historisch gegroeide mismatch tussen het aanwezige kader (met voornamelijk een 'economische wetenschappelijke' expertise) en de opleidingsbehoeften al in belangrijke mate weggewerkt. De commissie is niettemin van mening dat er op facultair niveau nog te weinig strategische keuzes worden gemaakt, vooral met het oog op potentiële nieuwe mastertrajecten.

In de MMS komen docenten in aanraking met een geografisch en cultureel zeer divers publiek. Uit gesprekken met de studenten is gebleken dat zij hier goed mee omgaan en een degelijk niveau van de Engelse taal hantieren. Eventueel aan te bevelen is het volgen van een cursus hoe om te gaan met multicultural classes.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de onderzoeksoutput en publicatielijsten van de kernstaf voor de opleidingen ingekeken en vindt de ZAP-onderzoekskundigheid behoorlijk. Dit onderzoek wordt in een aantal gevallen – maar nog niet veralgemeend – teruggekoppeld naar het onderwijs. De meeste ZAP-leden van de kernvakgroepen onderhouden internationale contacten, via bijvoorbeeld onderzoeksnetwerken, internationale samenwerkingen of wetenschappelijke congressen. Echte docentenmobiliteit is evenwel beperkt tot één à twee ZAP-leden.

Onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld komt onder andere tot uiting in gastcolleges. Zo wordt voor een aantal meer technisch-beroepsgerelateerde materies (zoals fiscaliteit en financiële onderwerpen) beroep gedaan op deeltijdse docenten. Ook zijn er een aantal praktijkassistenten met relevante praktijkervaring.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

Volgens de gegevens van de universiteit beschikt de bacheloropleiding over 25 ZAP-leden betrokken bij het onderwijs, die gezamenlijk 4,69 VTE vertegenwoordigen. In de masteropleiding TEW is dit aantal 19 en vertegenwoordigt het 5,10 VTE. In de MMS zijn 12 docenten betrokken bij het onderwijs, hetgeen overeenkomt met 2,47 VTE.

Volgens de opleidingsverantwoordelijken komen ze uit een financieel moeilijke periode waarin de student/staf ratio onder druk stond. Onder meer gebruikmakend van service-onderwijs en door rationalisering van het opleidingsaanbod is men erin geslaagd om deze ratio werkbaar te houden. Ook uit de gesprekken van de commissie met leden van het AAP is alleszins gebleken dat zij de werkdruk aanvaardbaar vinden. Op korte termijn zal de staf bovendien – via een gericht aanstellingsbeleid – versterkt worden. De commissie vindt de bestaffing in alle opleidingen daarmee adequaat.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Master in Management Science en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet ‘materiële voorzieningen’ van alle opleidingen als voldoende.

Alle voorzieningen en faciliteiten voor de studenten bevinden zich (op loopafstand) op de campus te Etterbeek. Dit verhoogt de toegankelijkheid en creëert een zeker ‘campusgevoel’. Studenten kunnen ook altijd terecht bij een centraal Infopunt. Voor de opleiding MMS gaan de studenten voor sommige opleidingsonderdelen ook naar de campus Solbosch van de ULB, die vlakbij is.

De hoorcolleges vinden plaats in lokalen die meestal met moderne audiovisuele apparatuur uitgerust zijn. Als geheel geeft de campus een wat verouderde aanblik, maar de commissie signaleert wel recente nieuwbouw en renovatie van bestaande lokalen. Er is één centrale bibliotheek (voor alle VUB-opleidingen) die naast boeken en tijdschriften ook databanken van gedigitaliseerde boeken en tijdschriften aanbiedt. De commissie vindt de collectie up-to-date, maar de inrichting van de bibliotheek zelf kan gedomdiseerd worden. Het aantal studieplekken in de bibliotheek is bijvoorbeeld niet zo groot, al wordt dit wel gecompenseerd door de beschikbare ruimte in het Centrum voor Studie en Begeleiding (zie facet 4.2). Ten slotte zijn er zes computerzalen met in totaal 102 pc's. De mogelijkheden tot draadloos internet op de campus zijn beperkt.

PointCarré, de elektronische leeromgeving van de VUB, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van PointCarré voor de individuele opleidingsonderdelen is echter nogal heterogeen. De commissie wil de opleidingen aansporen PointCarré intensiever te benutten om zo het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet ‘studiebegeleiding’ van alle opleidingen als voldoende.

Abituriënten en potentiële studenten kunnen zich over de opleidingen laten inlichten via de VUB-website, een workshop in het secundair onderwijs omtrent studiekeuze, verschillende infodagen en openlesdagen. Tijdens de maand september kunnen toekomstige eerstejaarsstudenten een

brugcursus wiskunde volgen. Ook de eerste week van het academiejaar is – onder meer via een onthaalweek – gericht op het verbeteren van de overgang van het secundair naar het universitair onderwijs. Studenten worden geïnformeerd over het universitaire leven en krijgen een inleidende les van de dienst Studieadvies.

Wat betreft informatie en advies tijdens de opleiding kunnen studenten aankloppen bij de centrale dienst Studieadvies en Diversiteit. Het Centrum voor Studie en Begeleiding richt zich tot de voltallige bachelorpopulatie Humane Wetenschappen, in het bijzonder de generatiestudenten. Studenten kunnen een beroep doen op zowel individuele als groepstrainingen.

De begeleiding van flexibele leertrajecten wordt waargenomen door een studietrajectbegeleider. De commissie prijst in het bijzonder de flexibiliteit die voor werkstudenten in avondonderwijs aan de dag gelegd wordt. Zo is er op de faculteit een specifiek avondsecretariaat voorzien. Zowel centraal als facultair is een ombudspersoon bevoegd voor het ontvangen van klachten van studenten. Het aantal ernstig klachten blijft zeer beperkt.

De buitenlandse studenten van de MMS kunnen voor praktische ondersteuning beroep doen op het International Relations and Mobility Office van de VUB. Er is ook een welkomstprogramma voor de internationale studenten. Daarnaast tracht men een systeem van 'buddies' (tweedejaarsstudenten MMS) op poten te zetten. De commissie juicht dit initiatief toe en ook bij de studenten vielen al positieve reacties op te rapen. Voor het vinden van geschikte stageplaatsen kan het VUB Career Center geraadpleegd worden.

Op basis van de hier aangehaalde informatie en de gesprekken ter plaatse is de commissie van oordeel dat de informatievoorziening en studiebegeleiding in alle opleidingen op punt staan.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Master in Management Science en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Beschrijving

Vanuit de centrale academische Commissie Kwaliteitszorg, een adviesorgaan van de centrale Onderwijsraad, wordt op de VUB permanent gewaakt over de kwaliteit van het onderwijs. De dagelijkse werking van deze commissie wordt waargenomen door de Cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie. Op het niveau van de opleidingen zelf is het de Opleidingsraad die de kwaliteit van het onderwijs behartigt. De Opleidingsraad formuleert voorstellen aangaande curriculumaanpassingen en de organisatie van het onderwijs, die worden voorgelegd aan de Faculteitsraad. De MMS wordt gestuurd door twee programmadirecteuren: een ZAP-lid van de VUB en een van de ULB.

Elk semester wordt voor alle opleidingen aan de VUB een online Onderwijs-evaluatie georganiseerd. Studenten zijn hiervoor verplicht zich online aan te melden maar de deelname zelf is vrijblijvend. Ze worden in de enquête bevraagd over de didactische kwaliteiten van de docenten, de kwaliteit van studiemateriaal, werkvormen en examinering, en over de studietijdervaring. Naast het invullen van een appreciatieschaal wordt hierbij de mogelijkheid geboden de beoordeling te motiveren. Twee sub-enquêtes, 'Opleidingsprogramma' en 'Opleidingsfaciliteiten', overstijgen het individuele opleidingsonderdeel en evalueren de opleiding in haar geheel. De rapportering van de resultaten geschiedt semestrieel. Docenten krijgen toegang tot hun eigen individuele fiches; opleidingsvoorzitters, docenten en studenten ontvangen de globale resultaten. Enkel aan de decaan worden beide bezorgd.

Ten slotte wordt er periodiek een alumni-enquête georganiseerd. Deze evaluatie gebeurt op centraal niveau, maar voorziet ruimte voor (maximaal vijf) opleidings specifieke vragen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van alle opleidingen als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitsbeleid in de opleidingen als adequaat. De opleidingen worden periodiek geëvalueerd aan de hand van toetsbare streefdoelen. Het halfjaarlijks organiseren van de bevestigingen laat toe snel op de bal te spelen. In een poging om de deelname te bevorderen worden de studenten ook verplicht in te loggen op de desbetreffende site. Verder is het positief dat niet alleen aparte opleidingsonderdelen bevestigd worden, maar ook aspecten die dit niveau overstijgen.

Zowat 1/3 van de verplichte opleidingsonderdelen van de MMS wordt gedeeld aan de ULB. Over deze ULB-opleidingsonderdelen heeft de Opleidingsraad formeel geen controle. Dit wordt evenwel opgevangen door regelmatig informeel overleg tussen de twee programmadirecteuren waarvan één, zoals hierboven aangehaald, van de ULB afkomstig is en zich borg stelt voor de kwaliteit van de in zijn instelling aangeboden opleidingsonderdelen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat het vorige visitatierapport adequaat – zij het ietwat traag – door de opleidingen is opgevolgd. Er is terdege rekening gehouden met de bevindingen en oordelen. Het zelfevaluatie-rapport dat naar aanleiding van deze visitatie geschreven werd mist wel enige reflectie. Er zijn veel kwantitatieve gegevens maar daar worden niet altijd conclusies uit getrokken. Niettemin is de commissie ervan overtuigd dat er een degelijke kwaliteitscultuur in de opleidingen bestaat. Pijnpunten worden aangepakt en de opleidingen denken voldoende 'vooruit'. Onder andere de 'visienota' omtrent de hervorming van de masterproeven is hier volgens de commissie een goed voorbeeld van.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie acht het personeel van alle opleidingen adequaat vertegenwoordigd in de organen die kwaliteitszorg behartigen. Alle ZAP-leden, alsook afgevaardigden van het AAP, BAP en ATP zetelen in de Faculteitsraad. Ook in de Opleidingsraad zetelen alle ZAP-leden die betrokken zijn bij de opleidingen, samen met de verkozen afgevaardigden van het AAP. De commissie is van oordeel dat deze raden naar behoren functioneren.

Studenten hebben één vertegenwoordiger in de Opleidingsraad en vier in de Faculteitsraad. Formeel gezien is hun inbreng daarmee adequaat. De laatste jaren is de interesse van studenten om in deze raden te zetelen evenwel erg geslonken. Uit de gesprekken van de commissie is gebleken dat de algemene betrokkenheid van de studenten bij hun opleidingen erg laag is. Meer actieve participatie is absoluut aangewezen.

De MMS heeft vooralsnog geen studentenvertegenwoordiger maar werkt met een officieuze 'contactpersoon'. De commissie vindt dit enigszins aanvaardbaar binnen het kader van een kleine studentenpopulatie, waarin veel informeel contact plaatsvindt en docenten gemakkelijk aanspreekbaar zijn. Wanneer de MMS zal groeien beveelt de commissie wel aan deze functie te formaliseren.

Ook alumni hebben een vertegenwoordiger in de Opleidingsraad. Op centraal niveau worden alumni-enquêtes georganiseerd. Het alumnibeleid zelf staat evenwel nog op een laag pitje. De opleidingen zijn zich hiervan bewust en zullen de nodige stappen ondernemen. Concreet voorziet men aansluiting bij de SolvayAlumni (die zowel de VUB als ULB omvat), hetgeen een groot schaalvoordeel inhoudt en veel mogelijkheden tot netwerking opent.

Met het beroepenveld vinden regelmatig contacten plaats, zonder evenwel een meer formele inbreng – bijvoorbeeld via aanwezigheid in een adviesraad – in de kwaliteitszorg.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master in Management Science en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van alle opleidingen als voldoende.

Zich baserend op de gesprekken tijdens de visitatie, het studiemateriaal, de examenvragen en (voor zover van toepassing) de masterproeven, vindt de commissie dat alle opleidingen hun respectieve doelstellingen voldoende realiseren. De bachelor blijft weliswaar uitgesproken theoretisch, daar waar één van de eindtermen van deze opleiding (zie *Onderwerp 1*) focust op de potentie 'om een diversiteit van beroepen te kunnen uitoefenen'. De opleiding is zich bewust van het (historisch gegroeide) overwicht aan theorie en benadrukt dat het reeds enigszins werd afgebouwd.

De commissie stelt vast dat de meeste alumni positief terugblikken op de genoten TEW-opleidingen. Afgestudeerden prijzen vooreerst het 'eigenzinnige' karakter van de VUB. Uit een eigen alumni-enquête (weliswaar met beperkte respons) blijkt dat een meerderheid vindt dat de opleidingen goed voorbereiden op het werkveld. De sectoren waarin afgestudeerde masters TEW terecht komen zijn divers, van de financiële sector en de overheid tot het verzekeringswezen en de adviessector. Als sterke punten wijzen de alumni de brede vorming, de veelzijdigheid en het niveau van de opleidingen aan. De commissie kan zich in dit beeld herkennen, hoe-

wel de specialisatiemogelijkheden in de master vrij beperkt zijn. Sommige alumni zien de opleidingen als te theoretisch, maar de meningen hierover zijn verdeeld. De commissie stelde alleszins vast dat alle opleidingen mondig en kritische alumni afleveren.

De MMS is nog jong maar heeft veel potentieel volgens de commissie. Gezien het profiel van de opleiding en de kwaliteit van de instroom moeten de alumni in staat zijn een interessant tewerkstellingsprofiel uit te bouwen. Via de stages komen de MMS-studenten tijdens de opleiding vaak al terecht op zetels van multinationals of internationale organisaties.

Inzake internationalisering hebben, in de periode 2006–2010, acht TEW-studenten gebruik gemaakt van het Erasmus aanbod. Het aantal inkomende studenten ligt beduidend hoger. Erasmus 'leeft' helemaal niet onder de studenten. Hoewel er infosessies over georganiseerd worden, krijgen ze van buitenaf vaak eerder negatief gekleurde informatie. Vooral inzake 'equivalentie', de afstemming op het VUB-programma en het statuut van de in het buitenland behaalde examenresultaten blijft veel onzekerheid bestaan. De commissie vraagt de opleidingen hierover duidelijkheid te scheppen. In de MMS komt internationalisering mooi tot uiting, doordat studenten van verschillende nationaliteiten tot samenwerking en interactie komen, zonder dat dit tot 'kliekjesvorming' leidt.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van alle opleidingen als voldoende.

In het zelfevaluatie-rapport zijn geen expliciete streefcijfers geformuleerd inzake slaagpercentages van de studenten. Van de voltijds ingeschreven eerste bachelorstudenten behaalt gemiddeld slechts 32 procent minimaal 3/4 van de credits. Eén op drie voltijdse studenten verwerft zelfs niet meer dan 25 procent van de credits. Een groot aantal studenten behaalt dus niet de volledige 60 studiepunten in het eerste bachelorjaar. Ofwel studeren deze verder in een geïndividualiseerd traject, ofwel haken ze af. Volgens de opleidingsverantwoordelijken gebeurt dit laatste vaak al na enkele weken.

In de tweede bachelor behaalt gemiddeld 79 procent van de voltijdse studenten minimum 3/4 van de credits. In de derde bachelor is dit cijfer gestegen naar 95 procent. Van de studenten die hun bachelordiploma halen doet gemiddeld 79 procent dit in (maximaal) drie jaar. Gemiddeld 18 procent doet er vier jaar over en 3 procent vijf jaar.

In de master blijkt een groeiend aandeel studenten niet langer het modeltraject te volgen. In 2009–2010 was dit zelfs de meerderheid. De opleiding geeft te kennen dat dit verklaard wordt door het hoge aantal gecombineerde inschrijvingen met de bachelor. Van de studenten die wel voltijds ingeschreven zijn behaalde in 2007–2008 nog 82 procent minimaal 3/4 van de credits. De twee daaropvolgende jaren daalde dit cijfer en in 2009–2010 bedroeg het nog 66 procent. Niettemin behaalt gemiddeld 82 procent van de masterstudenten het diploma binnen één academiejaar. Gemiddeld 15 procent doet er twee jaar over, en 3 procent drie jaar.

Bijna alle studenten van de Master in Management Science studeren voltijds. Gezien de recente start van deze opleiding (in 2008–2009) zijn er nog geen grote evoluties inzake rendement te onderscheiden. Wel tekent zich bij de eerste master-studenten een studievertraging af. In 2009–2010 behaalde de helft van de voltijds ingeschreven studenten in eerste master minimum 3/4 van de credits. In 2010–2011 was dit cijfer verbeterd tot 63 procent. Om de gemiddelde studieduur globaal te bepalen is de opleiding nog te jong.

Op basis van de hier aangehaalde slaagpercentages beoordeelt de commissie het onderwijsrendement van alle opleidingen als adequaat.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master in Management Science en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master Toegepaste Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in Management Science voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Formuleer de doelstellingen minder abstract;
- Benadruk bij de formulering van de doelstellingen meer de specificiteit van de verschillende opleidingen;
- Maak duidelijk hoe eindtermen gelinkt worden aan doelstellingen;
- Stem de doelstellingen beter af (met benchmarks) op de internationale wetenschapsbeoefening;
- Benadruk sterker de troeven van Brussel bij het profileren van de opleidingen.

Programma

- Herbekijk de wetenschappelijke correctheid van de concordantiematrix;
- Geef meer impulsen om het centrale onderwijsconcept van de VUB in de opleidingen te laten doordringen;
- Werk verder aan de uitbouw van een vakoverschrijdend toetsbeleid;
- Creëer de mogelijkheid om meer onderwijsinnovatie bottom-up te laten ontstaan;
- Herbekijk of de literatuur niet gedateerd is.

Personeel

- Maak duidelijke strategische keuzes (naar meer bedrijfskunde) in het facultaire personeelsbeleid.

Voorzieningen

- Benut PointCarré intensiever om het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven.

Interne kwaliteitszorg

- Breng de studenten tot meer actieve participatie en betrokkenheid bij de opleidingen;
- Geef de alumniwerking een nieuw elan;
- Tracht het beroepenveld meer formeel te betrekken bij de kwaliteitszorg.

Resultaten

- Geef meer ondersteuning en stimulans aan de studenten om op Erasmus-uitwisseling te gaan.

* specifiek voor de bacheloropleiding

Programma

- Overweeg een vakoverschrijdende leerlijn rond 'onderzoeksvaardigheden', al dan niet culminerend in een bachelorproef;
- Reflecteer over het bestaansrecht van de minoren in derde bachelor;
- Maak meer keuzeruimte vrij in het eerste semester van de derde bachelor.

* specifiek voor de beide masteropleidingen

Doelstellingen

- Accentueer in de doelstellingen sterker het verschil tussen de twee masteropleidingen.

Programma

- Streef naar minder omvangrijke masterproeven;
- Spoor studenten meer aan een op empirisch materiaal gestoelde masterproef te schrijven.

*** specifiek voor de master TEW**

Programma

- Expliciteer de relevantie van de drie verplichte opleidingsonderdelen.

*** specifiek voor de master MMS**

Doelstellingen

- Overweeg een andere naam voor de opleiding.

Programma

- Verstevig de multi-disciplinaire aanpak door een extra integratie-opleidingsonderdeel;
- Maak bachelors TEW van de eigen universiteit expliciet kenbaar dat er een instroommogelijkheid bestaat.

Interne kwaliteitszorg

- Probeer in een officiële studentenvertegenwoordiger te voorzien.

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Bachelor TEW Bedrijfskunde

Master TEW Bedrijfskunde/

Master AES Business Administration

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master TEW Bedrijfskunde (verder TEW BK genoemd) en de Master AES Business Administration (verder AES BA genoemd) aan de Universiteit Antwerpen. De visitatiecommissie-cluster TEW (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 27 tot 29 februari 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven en masterproeven.

Tot 2003 telde Antwerpen drie universiteiten: UFSIA, RUCA en UIA. Voorafgaand aan de fusie van deze drie instellingen hadden UFSIA en RUCA reeds hun Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen tot één Faculteit TEW UFSIA-RUCA laten fuseren in 2000. Dit was immers de enige overlappende opleiding tussen de drie instellingen. De bachelor TEW Bedrijfskunde is thans een driejarige opleiding (180 ECTS), de masteropleidingen zijn éénjarige opleidingen (60 ECTS). AES Business Administration is een taalequivalent van de masteropleiding TEW Bedrijfskunde, met een quasi identiek programma. De beschrijvingen en oordelen in onderhavig rapport gelden (tenzij expliciet vermeld) steeds voor beide masteropleidingen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Doelstellingen van de Faculteit TEW

Het strategisch plan van de Faculteit TEW bevat vier ankerpunten die de facetten van een ruwe diamant voorstellen: 'academic rigour', 'arts and creativity', 'business and society' en 'competence-based learning'. De faculteit gebruikt het beeld van het slijpen van deze diamant als metafoor voor de zes beroepsrollen die nagestreefd worden: de 'analyzer', 'coordinator' en 'communicator' aan de benedenzijde van de diamant (de zogenaamde basisrollen), en de 'creator', 'inspirer' en 'strategist' aan de bovenzijde.

Kerncompetenties TEW Bedrijfskunde

Voor de bachelor TEW Bedrijfskunde worden de volgende kerncompetenties beoogd:

- 1 De bachelor kan de basisbegrippen en theoretische hoofdstromingen van de economie, exacte en humane wetenschappen onderscheiden en definiëren.
- 2 De bachelor kan de basisbegrippen en theoretische hoofdstromingen van diverse functionele managementdomeinen onderscheiden en definiëren, en kan de relevantie ervan binnen een organisatie duiden.
- 3 De bachelor kan de belangrijkste onderzoeksmethoden en -technieken van (bedrijfs)economisch onderzoek beschrijven en de juiste methode selecteren en gebruiken bij de oplossing van bedrijfseconomische vraagstukken.
- 4 De bachelor kan oorzaken, gevolgen en onderlinge verwevenheden van belangrijke sociale en (bedrijfs)economische ontwikkelingen in een globaliserende samenleving identificeren.
- 5 De bachelor kan ongestructureerde problemen herleiden tot concrete onderzoeksvragen.
- 6 De bachelor kan de verworven basiskennis toepassen in diverse contexten.
- 7 De bachelor kan kritisch omgaan met een veelheid aan informatiebronnen en hieruit de correcte informatie distilleren.
- 8 De bachelor kan schriftelijk en mondeling communiceren op een academisch niveau in het Nederlands en in minstens 2 vreemde talen over (bedrijfs)economische en maatschappelijk relevante onderwerpen.
- 9 De bachelor beheerst algemene academische vaardigheden zoals logisch redeneren, analytisch denken en het vermogen tot argumenteren en onderkent het belang van levenslang en levensbreed leren.

- 10** De bachelor kan de ethische dimensie van een (bedrijfs)economisch en maatschappelijk probleem onderscheiden en kan hierover reflecteren.

Voor de masteropleidingen TEW BK en AES BA worden de volgende kerncompetenties beoogd:

- 1** De master kan op een gevorderd niveau de begrippen van specifieke domeinen van bedrijfskunde onderscheiden en definiëren en kan de actuele wetenschappelijke discussie en de nieuwste ontwikkelingen in deze domeinen beschrijven.
- 2** De master kan zijn kennis van een (bedrijfs)economisch domein via kritische verwerking van diverse bronnen actualiseren en aanvullen.
- 3** Op basis van zijn analytisch inzicht en methodologische vorming kan de master zelfstandig of in groep op een wetenschappelijk correcte wijze onderzoek verrichten.
- 4** De master kan de resultaten van (eigen) wetenschappelijk onderzoek kritisch evalueren en kan op basis hiervan adequate oplossingen voor complexe problemen voorstellen.
- 5** De master kan zowel schriftelijk als mondeling doeltreffend en overtuigend communiceren en rapporteren aan vakspecialisten op een academisch niveau.
- 6** De master kan efficiënt en effectief in een (multicultureel) team opdrachten uitvoeren.
- 7** De master onderkent de ethische en duurzame aspecten van de bedrijfsvoering in een globaliserende wereld en kan ze integreren in een globaal denkkader.
- 8** De master kan de wisselwerking die bestaat tussen maatschappelijke veranderingen en het functioneren van organisaties in kaart brengen en de impact ervan op bedrijfsbeslissingen inschatten.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties van de opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. De kerncompetenties zijn vrij generiek geformuleerd, maar stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. In de bacheloropleiding zijn de doelstellingen in voldoende mate gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties. Beide masteropleidingen zijn volgens de commissie voldoende gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties op een gevorderd niveau.

Gelet op de internationale ontwikkelingen acht de commissie het aangewezen een duidelijke finaliteit in de bachelordoelstellingen na te streven. De kans neemt dan toe dat studenten een masteropleiding elders in Vlaanderen of daarbuiten overwegen indien ze de bacheloropleiding als een afgerond geheel ervaren. De commissie is zich er overigens van bewust dat er geen formele beletselen zijn om buiten de UA een masteropleiding te volgen.

De commissie vindt de 'diamant' een goed gekozen metafoor. De bijzondere waarde hiervan schuilt in het feit dat de zes onderscheiden 'rollen' van de diamant ook aan de verschillende competenties zijn gekoppeld. De commissie vindt het aangewezen dit nog verder uit te werken, door gradaties in de verschillende 'rollen' aan te brengen. Nu immers typeren slechts drie beroepsrollen ('analyzer', 'coordinator', 'communicator') de bachelordoelstellingen, en dit strookt niet geheel met de realiteit. Ook de rollen van 'inspirer', 'creator' en 'strategist' moeten – op een sub-niveau weliswaar – in de doelstellingen van de bachelor geïntegreerd worden. Overigens verklaarde de opleiding hiermee reeds bezig te zijn. Samengevat is het 'diamant'-model in potentie een mooie beleidsfilosofie, die evenwel nog niet in alle geledingen is doorgedrongen. Zo is het nodig studenten nog beter over het concept in te lichten, en ook op het niveau van opleidingsonderdelen en toetsing systematischer de link ermee te leggen.

Internationalisering zit niet expliciet in de doelstellingen, maar is wel verweven in een aantal van de geformuleerde kerncompetenties.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van alle opleidingen conform haar eigen referentiekader. De doelstellingen zijn in voldoende mate afgestemd op de eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten. Wel blijkt dat bij het opstellen van de competenties nog weinig over de landsgrenzen heen gekeken is. Internationale benchmarking is volgens de commissie onontbeerlijk voor wie, zoals de opleidingen te kennen geven, de ambitie heeft om marktleider te worden.

De doelstellingen zijn in de ogen van de commissie voldoende afgestemd op de wensen en behoeften van het beroepenveld. Hoewel de opleidingen zichzelf 'Bedrijfskunde' noemen werd aan de commissie verzekerd dat dit

geen exclusief bedrijfskundige oriëntatie impliceert. De opleidingsverantwoordelijken willen naar eigen zeggen wel 'beleidsvormers' opleiden die sterk bedrijfskundig kunnen reflecteren. Een verankering met het bedrijfsleven en de maatschappij in ruimere zin zijn hierbij essentieel. De commissie kan zich in deze profilering vinden, maar hamert erop dat ze niet te ver naar bedrijfskunde mag overhellen.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Bachelor TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Master TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Master AES Business Administration en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Bachelor TEW BK

Het bachelorprogramma bestaat uit 180 ECTS. In het eerste jaar zijn 54 van de 60 studiepunten opgelegd. In het tweede jaar kan de student (rekening houdend met enkele beperkingen) 6 ECTS vrij kiezen. In het derde jaar moet de student naast het verplichte pakket (30 ECTS) een profilering kiezen. De profilering bevat een specialisatiecluster (12 ECTS) en een bachelorproef in hetzelfde domein (6 ECTS). De resterende 6 studiepunten vult de student vrij in (zij het ook hier rekening houdend met enkele beperkingen). De mogelijke profileringstrajecten zijn: 'Accountancy', 'Beleidsinformatica', 'Europees en internationaal ondernemen', 'Financiering', 'Marketing', 'Strategie en organisatie' en 'Transport en logistiek'. Gespreid over de volledige bacheloropleiding moet de student tevens 18 ECTS talen opnemen: ofwel twee talen tot niveau 3 (2 x 9 ECTS) ofwel drie talen tot niveau 2 (3 x 6 ECTS). Het talenaanbod bestaat uit Duits, Frans, Engels en Spaans.

Master TEW BK

De masteropleiding TEW BK omvat 60 ECTS. Er zijn twee verplichte opleidingsonderdelen: 'Strategisch management' (6 ECTS) en 'Zakenethiek' (3 ECTS). Studenten dienen een major (18 ECTS) te kiezen uit het aanbod van 'Accountancy', 'Beleidsinformatica', 'Europees en internationaal ondernemen', 'Financiering', 'Marketing', 'Strategie en organisatie' en 'Transport en logistiek'. Daarnaast kiezen ze een minor (12 ECTS) uit het volgende aanbod: 'Accountancy', 'Banking', 'Bedrijfsfinanciering', 'Beleidsinformatica', 'Europees en internationaal ondernemen', 'Innovatiemanagement', 'Management and international business', 'Marketing', 'Productiemanagement', 'Research methodology', 'Revisoraat', 'Strategie en organisatie', 'Transport en logistiek' en 'Verzekeringen'. Een keuze voor de minor 'Research methodology' hangt af van de vooropleiding. Voor de rest moet de minorkeuze zich situeren binnen een ander functioneel domein dan de major. Studenten hebben verder een vrije keuzeruimte van 6 ECTS, op te nemen uit een van de programma's van de faculteit TEW. Een masterproef (15 ECTS) bekroont de opleiding.

Master AES BA

Het programma Master AES Business Administration is een Engelstalig equivalent van de masteropleiding TEW BK. De opbouw van beide programma's zijn nagenoeg identiek, al is de keuze aan majoren in AES BA iets beperkter. Als minor kiezen de studenten van het Engelstalige programma 12 ECTS uit een tweede major.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie beschouwt de verschillende programma's als adequate concretisering van hun respectieve doelstellingen. Ze stelt vast dat er voor elke opleiding een concordantiematrix werd gemaakt waarin kerncompetenties aan opleidingsonderdelen gekoppeld zijn. De commissie waardeert deze inspanning en beveelt aan nu ook het diamant-model (zie *Onderwerp 1*) hierin meer te integreren. In de praktijk komt vooral de benedenzijde van de diamant ('analyzer', 'coordinator', 'communicator') aan bod in de bachelor, en de drie rollen aan de bovenste vlakken ('inspirer', 'creator', 'strategist') in de master. Uiteraard begrijpt de commissie de logica hierachter – de instroom is heterogeen en er moet eerst naar

een gelijke basis toegewerkt worden – maar ze vraagt toch wat meer overlapping. De rollen aan de bovenzijde zijn immers veel uitdagender voor de studenten.

De bacheloropleiding dekt alle domeinen van de bedrijfskunde en besteedt daarbij ook voldoende aandacht aan algemene economie. Het bedrijfskundig karakter wordt onderlijnd door de inbreng van verschillende ‘steunvakken’ (recht, sociologie, psychologie) uit de Humane Wetenschappen. Ook kwantitatieve en kwalitatieve methodologie komen op adequate wijze aan bod. In het derde bachelorjaar schrijven de studenten een bachelorproef (zie hiervoor ook *facet 2.7*) waarin een aantal academische vaardigheden worden geïntegreerd op één domein.

De masteropleidingen zijn meer gespecialiseerd dan de bachelor en laten toe te focussen op specifieke deeldomeinen van de bedrijfskunde. De commissie vindt dat hiermee voldoende verdieping bereikt wordt. Deze gerichtheid zou evenwel nog beter tot uiting komen door minder ‘vrijblijvende’ keuzepakketten. De commissie komt hierop terug in *facet 2.3*.

Studenten kunnen via het Erasmusprogramma voor één semester in het buitenland studeren in het laatste jaar van de bachelor of in het masterjaar. Internationalisering komt evenwel ook op andere manieren tot uiting. Diverse afzonderlijke opleidingsonderdelen focussen op de internationale dimensie. Studenten kunnen in het masterjaar deelnemen aan internationale zomerprogramma's. Ook de taal-opleidingsonderdelen in de bachelorfase kunnen in dit verband aangehaald worden. Tot slot biedt, bijna vanzelfsprekend, de Engelstalige masteropleiding AES BA een duidelijke stimulans tot internationalisering.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid’ van alle opleidingen als goed.

De commissie is tevreden over de academische en professionele gerichtheid van de verschillende opleidingen. De sterke onderzoekstraditie binnen de faculteit TEW wordt ten dienste gesteld van het onderwijs. Al in de eerste bachelor komen studenten in aanraking met recente onderzoeksliteratuur. Naarmate de opleiding vordert worden studenten (binnen hun profilering) steeds meer geconfronteerd met de *state of the art* op gebied van kennisontwikkeling. Ook onderzoeksattitude en -vaardigheden zijn gradu-

eel geïntegreerd, waarbij met name ‘Kwantitatieve beleidsmethoden’ (in derde bachelor), de bachelor- en de masterproef een belangrijke rol spelen.

De programma’s sluiten volgens de commissie goed aan bij de actuele beroepspraktijk. Er is in alle opleidingen veel aandacht voor vaardigheden die het maatschappelijk en beroepsmatig functioneren ondersteunen, zoals groepswerken met peer-evaluatie en het presenteren van resultaten. De koppeling van theorie met praktijk komt doorheen de curricula mooi tot uiting. Zowel in de bachelor- als masteropleidingen komen regelmatig gastdocenten uit de bedrijfswereld aan bod. In het masterjaar hebben studenten de mogelijkheid om bedrijfsgerichte projecten op te nemen, waarin ze een concreet bedrijfsprobleem oplossen. Sommige bachelorstudenten vinden wel dat zij nog te weinig voeling met de werkvloer krijgen. Overwogen zou kunnen worden om ook in de bachelor een soort bedrijfsproject op poten te zetten.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘samenhang van het programma’ van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is tevreden over de samenhang van alle opleidingen. De opbouw van de verschillende programma’s is adequaat. De commissie stelt vast dat diverse opleidingsonderdelen discipline-overschrijdend zijn. Ook de studenten ervaren een duidelijke samenhang tussen de opleidingsonderdelen. De bachelorproef vormt een goede afsluiting van de gehele bacheloropleiding, al vindt de commissie wel dat deze in één semester moet kunnen geprogrammeerd worden. De commissie beveelt voorts aan om de huidige opbouw in meer expliciete, doorlopende leerlijnen weer te geven.

In de bachelor bestaat voorts een goede verhouding tussen verplichte en keuzeopleidingsonderdelen. Wel beveelt de commissie aan om het keuzeprogramma zoveel mogelijk in het vijfde semester te concentreren. Op die manier ontstaat een ‘flexruimte’ die het studenten veel gemakkelijker maakt om op uitwisseling te gaan.

Volgens de commissie is er een adequate aansluiting van de bachelor- naar de masteropleiding. Wel vraagt ze om bachelor en master meer als gedifferentieerde gehelen te zien en niet van een automatische doorstroom uit te gaan. Daarnaast beveelt de commissie aan om het opleidingsonderdeel ‘Investment analysis’ van de derde bachelor naar de master TEW BK te verplaatsen. Dezelfde cursus wordt overigens al gedoceerd op masterniveau in de Engelstalige opleiding AES BA.

Studenten van beide masteropleidingen zijn lovend over de keuzemogelijkheden. De commissie wenst deze aantrekkingspool geenszins van de opleidingen af te nemen. Niettemin is ze van mening dat de keuze van major en minor toch wat gericht moet. De verplichting dat de minorkeuze zich binnen een ander functioneel domein dan de major situeert vindt ze geen goede optie. De minor zou juist sterker moeten aansluiten bij het domein van de major. In de praktijk zullen studenten nu al vaak een minor kiezen die min of meer in het verlengde van hun major ligt. De commissie adviseert om clusters van minoren te koppelen aan een major, zodat studenten een gerichtere keuze kunnen maken. Dit sluit niet uit dat er, daarbuiten, geen vrije minors meer kunnen bestaan.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding omvat 180 studiepunten. De masteropleidingen TEW BK en AES BA omvatten elk respectievelijk 60 studiepunten. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de opleidingen op adequate wijze de studietijd bewaken. Ze gebruikten daar de methodes van het tijdschrijven en de paarsgewijze vergelijking voor. Ook focusgesprekken met de studenten peilen naar de studietijdbeleving. De responsgraad lag bij het tijdschrijven in het verleden altijd erg laag, wat de bruikbaarheid van de resultaten moeilijk maakte. In 2009–2010 werd daarom vanuit centraal niveau een nieuwe methode van tijdschrijven geïntroduceerd.

Op basis van de beschikbare gegevens, alsook van de gesprekken ter plaatse, meent de commissie alleszins dat de begrote en de reële studietijd voldoende op elkaar aansluiten. Studenten geven aan dat ze hard moeten werken, maar dat de programma's zeker studeerbaar zijn. De commissie heeft geen zware studiebelemmerende factoren kunnen signaleren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie acht de werkvormen in alle opleidingen voldoende in overeenstemming met de doelstellingen. Er is een adequate mix van onderwijs-

vormen. De hoorcolleges zijn wel nog vaak traditioneel vormgegeven. Met name in de eerste bachelor, waarin de studentengroepen het omvangrijkst zijn, blijven de studenten tijdens deze lessen erg passief. Uit een bevraging van TEW BK-alumni bleek dat slechts 11% de opleidingen als echt vernieuwend qua onderwijsmethoden ziet.

Volgens de commissie zijn er evenwel ook behoorlijke inspanningen geleverd. In heel wat opleidingsonderdelen, inclusief in de eerste bachelor, worden de hoorcolleges afgewisseld met werkcolleges of oefeningensessies. 'Management en organisatie' in eerste bachelor is bijna geheel opgevat als begeleid zelfstudietraject, ondersteund via de digitale leeromgeving en facultatieve werkcolleges. In verschillende masteropleidingsonderdelen wordt gebruik gemaakt van simulaties of *gaming*. Achter al deze voorbeelden zit evenwel nog weinig systematiek. De opleidingen moeten vermijden dat dit soort 'best practices' geïsoleerde gevallen blijven en te veel aan de opvattingen van individuele docenten worden overgelaten.

De meeste docenten werken met een syllabus en/of handboek. De commissie vindt het gebruikte materiaal van goede kwaliteit. Daarnaast wordt er intensief gebruik gemaakt van het digitale leerplatform Blackboard. Hierop worden niet alleen de presentaties geplaatst, maar ook oefeningen, voorbeelden van examenvragen en andere relevante literatuur om de leerstof verder uit te diepen. De commissie waardeert deze zelfstudie-toepassingen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft een steekproef van examenvragen ingekeken en beschouwt de evaluatie in alle opleidingen in voldoende mate gericht op het toetsen van de realisatie van de doelstellingen. Examens kunnen bestaan uit klassieke schriftelijke of mondelinge ondervraging over de leerstof waarbij essayvragen, korte antwoordvragen, meerkeuzevragen of oefeningen worden gebruikt. Voor sommige opleidingsonderdelen wordt geëvalueerd op andere gronden, zoals schriftelijke werkstukken, presentaties of aan de hand van peer assessment.

Specifiek in de bachelor wordt vooral gebruik gemaakt van schriftelijke, gesloten boek examens met meerkeuze- en/of open vragen. Door de grote groepen is het vaak praktisch onmogelijk om mondelinge examens te organiseren. Verder wordt er in de verschillende bachelorjaren gebruik gemaakt

van permanente evaluatie: oefeningen, opdrachten, tussentijdse testen en medewerking tijdens contactmomenten. Ook in de masteropleidingen worden bij de meeste opleidingsonderdelen diverse evaluatievormen gebruikt. Afhankelijk van de gekozen major hebben de studenten schriftelijke of mondelinge examens. De examens van de verplichte opleidingsonderdelen zijn gesloten boek en bevatten open vragen.

De commissie is tevreden over de variatie aan evaluatievormen in alle opleidingen. De examens getuigen van een voldoende academisch niveau en toetsen zowel kennis, inzicht als vaardigheden. Het feit dat het eindresultaat van een aantal opleidingsonderdelen uit 'samengestelde' cijfers bestaat (op basis van permanente evaluatie en het examen) is een goede zaak. De commissie geeft een pluim voor de bachelorproef, die van goede kwaliteit is en op adequate wijze diverse vaardigheden en competenties toetst.

Rond de organisatie van het toetsgebeuren bestaan geen ernstige problemen. Sommige studenten vinden wel dat de examendata te laat beschikbaar zijn. Positief is dat in de loop van het eerste semester voor verschillende opleidingsonderdelen proefexamens georganiseerd worden. Sommige docenten verspreiden ook voorbeeldexamenvragen via Blackboard. De commissie waardeert alvast de inspanningen om de evaluatie zo transparant mogelijk te doen verlopen. Zo worden alle bachelorproeven door twee personen beoordeeld, waarvan één (verplicht) uit een ander departement. Dit komt de eenheid van beoordeling zeker ten goede. Volgens de commissie kan dit een aanzet geven voor een meer overkoepelend toetsbeleid over alle opleidingsonderdelen heen. Een andere uitdaging zal erin bestaan het diamant-concept (zie *Onderwerp 1*) verder te integreren in het toetsbeleid.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van beide masteropleidingen als voldoende.

De masterproef heeft in beide masteropleidingen een omvang van 15 studiepunten. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de decretale eisen. De opleidingsverantwoordelijken vragen van de studenten een geschreven eindwerk van tussen de 12.000 en 15.000 woorden. In de praktijk wordt dit aantal echter vaak overschreden. De commissie vraagt om hier strikter op toe te zien.

Studenten kunnen een onderwerp uit een lijst kiezen of zelf voorstellen formuleren. Onderwerpen sluiten in de regel nauw aan bij de expertise van

de promotor/co-promotor en hun wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten. Het onderwerp moet (bedrijfs-)economisch zijn, doch niet in de enge zin. Aangemoedigd wordt een co-promotor uit het bedrijfsleven te zoeken.

Gegeven de beperkte tijdsspanne waarover de studenten beschikken, moet de masterproef minstens voldoen aan één van de volgende voorwaarden: een beperkt empirisch deel omvatten; een bijdrage leveren tot de theorievorming; een vergelijkende studie van empirische resultaten bieden; een grondig overzicht van de empirische en theoretische literatuur met betrekking tot de gekozen probleemstelling bieden. Een gevolg daarvan is onvermijdelijk een grote variatie qua aanpak en output. Deze verscheidenheid moet volgens de commissie in het oog gehouden worden. De voorbereiding en begeleiding van de masterproef zijn goed. Studenten hebben regelmatig contact met de promotor.

Het geschreven werkstuk wordt door de student voorgesteld in een uiteenzetting, waarna de juryleden (de promotor en een door de faculteit aangeduide assessor) vragen stellen. De beoordeling van de masterproef gebeurt door een commissie die bestaat uit de promotor en de assessor, eventueel aangevuld (met alleen een raadgevende stem) met de co-promotor. De promotor en assessor beoordelen elk afzonderlijk, op een speciaal daartoe bestemd formulier, zowel de geschreven tekst als de mondelinge verdediging. De commissie vindt deze procedure adequaat. Ze is evenwel nog meer onder de indruk van een nieuw type evaluatieformulier dat vanaf 2011–2012 werd ingevoerd. Dit formulier lijst diverse competenties op die gedifferentieerd beoordeeld worden. Bovendien worden expliciet twee formele tussentijdse evaluatiemomenten (in december en maart) ingebracht, om tijdig de voortgang van de student bij te sturen.

De commissie heeft op zich geen bezwaar tegen duo-masterproeven. Wel moet de opleiding duidelijk kunnen maken dat het samenwerken een meerwaarde creëert en dat beide studenten een significante bijdrage leveren. Met name in de beoordeling moet dit tot uiting komen.

De commissie heeft zelf, middels een steekproef, een reeks masterproeven uit beide masteropleidingen gelezen. Ze vindt deze globaal van voldoende kwaliteit en blijkgevend van analytisch (kwantitatief en kwalitatief) en zelfstandig probleemoplossend vermogen. De steekproef omvatte uitschieters van hoog niveau. Over het algemeen echter zijn de meeste masterproeven overwegend descriptief en is de statistische analyse meestal beknopt.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt alle programma's in voldoende mate aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

De bacheloropleiding staat open voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. De voorbije jaren tekende zich een opvallende stijging van het aantal generatiestudenten af. De Faculteit TEW aan de Universiteit Antwerpen heeft altijd een groot marktaandeel gehad en wil deze positie in stand houden. Er wordt gepoogd om potentiële studenten correct te informeren en, indien de student niet over de nodige voorkennis beschikt, de studie zelfs te ontraden. Zo heeft de faculteit ook een voorbereidingspakket wiskunde ontwikkeld voor toekomstige bachelorstudenten. Met dit pakket kunnen studenten hun wiskundige kennis testen en eventuele lacunes bijwerken.

De masteropleiding TEW BK staat rechtstreeks open voor bachelors in de TEW BK. Andere academische bachelors kunnen instromen via een voorbereidingsprogramma. Voor de master AES BA gelden formeel dezelfde toelatingsvoorwaarden als voor de Nederlandstalige master. Wel is hier geen schakelprogramma voorzien voor studenten met een buitenlandse professionele bacheloropleiding. Er bestaat een speciale Admission Board voor dit programma, die de ingediende dossiers evalueert. Vooral de competenties (kwantitatief, economisch en bedrijfseconomisch) van de potentiële student zijn hierin doorslaggevend, alsook de kennis van de Engelse taal en de motivatie. Wanneer de Admission Board oordeelt dat de kandidaat op één of twee criteria niet voldoende competenties verworven heeft, kan ze een voorbereidingsprogramma opleggen. Bij meerdere negatieve scores wordt de kandidaat afgewezen. De commissie waardeert dat er een relatief strenge selectie gebeurt. Toch vraagt ze zich af of in de toekomst niet meer objectieve criteria (zoals een GMAT) hiervoor in gebruik worden genomen.

Bij de AES BA is de laatste jaren een duidelijk positieve lijn te erkennen in het aantal inschrijvingen. De instroom is ook geografisch voldoende divers. In het academiejaar 2010–2011 waren 23 nationaliteiten vertegenwoordigd. Gemiddeld starten nu jaarlijks 30 studenten de opleiding. De opleidingsverantwoordelijken streven naar een gemiddelde van 50 instromers.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende' voor de Master TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende' voor de Master AES Business Administration en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

De Faculteit TEW bestaat uit 8 departementen. De onderwijsopdrachten worden verdeeld over de ZAP-leden volgens hun expertise. Voor een gedeelte van het onderwijs doet de Onderwijscommissie een beroep op lesgevers uit andere faculteiten zoals Rechten en Letteren en Wijsbegeerte. Het is in de eerste plaats het AAP dat de werkcolleges en oefeningensessies begeleidt, onder supervisie van één of meerdere ZAP-leden. Dit AAP is verbonden aan de verschillende departementen.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als goed.

De commissie is tevreden over de vakinhoudelijke en didactische deskundigheid van het personeel. Op onderwijskundig vlak kan deelname aan professionalisering wel nog verder gestimuleerd worden. Er bestaat hiervoor een interessant aanbod door het ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs (ECHO). Niettemin stelt de commissie vast dat onderwijskundige competenties meer en meer aandacht krijgen. Zo moeten ZAP-leden bij aanwerving een proefles of publieke lezing geven, speelt onderwijservaring een rol bij benoemingen en onderwijsbeoordelingen bij bevorderingen. Ook de recente ontwikkeling van een e-curriculum (met daarin onderwijsbeoordelingen en

deelname aan onderwijsgerelateerde bijscholingen) is een gunstige evolutie. Tot slot stipt de commissie de hechte samenwerking onder het ZAP aan. Onder AAP'ers kan de teamgeest – over de departementen heen – wel nog aangewakkerd worden.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van alle opleidingen als goed.

De commissie beschouwt de onderzoeksoutput van het personeel als goed, met een brede waaier aan specialisaties. Positief is dat goede onderzoekers één jaar van onderwijs kunnen vrijgesteld worden. Dit is een creatieve oplossing die het personeel niet té lang uit de onderwijsroutine weghaalt. Onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is eveneens verzekerd. Vooral in de derde bachelor en de master nodigen de docenten gastsprekers uit het bedrijfsleven uit. Het personeel beschikt ook over goede internationale contacten, waarvan evenwel nog meer gebruik kan gemaakt worden.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

Het onderwijs in de drie jaren van de bachelor TEW Bedrijfskunde wordt verzorgd door 38,15 VTE ZAP-leden verdeeld over 43 personen. Dit zijn 15 gewoon hoogleraren, 12 hoogleraren, 8 hoofddocenten en 7 docenten. 35 hiervan hebben een voltijdse en 8 een deeltijdse aanstelling. 36 zijn verbonden aan de Faculteit TEW, 6 aan andere faculteiten en 1 aan het Reflectiecentrum Pieter Gillis. De ZAP-leden worden bijgestaan door 34,2 VTE academisch personeel (BAP en AAP).

Het onderwijs in de master TEW Bedrijfskunde wordt verzorgd door 24,6 VTE ZAP-leden verdeeld over 33 personen. Dit zijn 10 gewoon hoogleraren, 12 hoogleraren, 7 hoofddocenten en 4 docenten. 21 hiervan hebben een voltijdse en 12 een deeltijdse aanstelling. 30 zijn er aan de Faculteit TEW, 3 aan andere faculteiten of instituten. De ZAP-leden worden bijgestaan door 17 VTE academisch personeel (BAP en AAP).

Het onderwijs in de Engelstalige master Business Administration wordt verzorgd door 11 VTE ZAP-leden verdeeld over 13 personen. Dit zijn 4 gewoon hoogleraren, 6 hoogleraren, 2 hoofddocenten en 1 docent. 10 hiervan

hebben een voltijdse en 3 een deeltijdse aanstelling. 12 zijn er verbonden aan de Faculteit TEW, 1 aan een andere faculteit. De ZAP-leden worden bijgestaan door 5,30 VTE academisch personeel (BAP en AAP).

De commissie stelde op basis van de gesprekken vast dat de werkdruk beheersbaar blijft. Ze vindt de omvang van het personeel derhalve adequaat.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens 'voldoende' voor de Master TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens 'voldoende' voor de Master AES Business Administration en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van alle opleidingen als goed.

De faculteit situeert zich op de Stadscampus van de Universiteit Antwerpen. De campus ligt in de binnenstad van Antwerpen en is vlot bereikbaar met de fiets en met het openbaar vervoer. Alle colleges van de opleidingen TEW Bedrijfskunde vinden er plaats.

Alle onderwijsruimten zijn adequaat uitgerust. De campus telt ook drie gedigitaliseerde talenpractica en zeven computerlokalen. Eveneens op wandelafstand bevindt zich de bibliotheek voor Humane en Sociale Wetenschappen. Deze bibliotheek biedt 850 zitplaatsen en bijna 250 PC's. Tien lokalen zijn na reservatie beschikbaar voor groepswork. Ook individuele

studiecellen zijn aanwezig. Naast de fysieke boeken- en tijdschriftencollectie is er een elektronische collectie, waaronder ruim duizend tijdschriften relevant voor de Faculteit TEW.

De commissie heeft de hierboven beschreven infrastructuur bezocht en is onder de indruk van de voorzieningen. Met name de bibliotheek geldt als voortreffelijk uitgerust.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van alle opleidingen als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de UA en de Faculteit TEW wordt naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding gestreefd. Potentiële studenten worden geïnformeerd via (onder meer) infobrochures, de Studie-Informatiedagen, demonstratiecolleges of 'open lesdagen'. Nieuwe studenten starten het academiejaar met een introductieweek, de studenten van de AES BA krijgen een aparte 'Welcome Week'.

Wat de studietrajectbegeleiding betreft is er op universitair niveau de Dienst Studieadvies en Studentenbegeleiding. Deze dienst organiseert allerlei trainingen en richt zich daarnaast op studenten met fysieke beperkingen of psychische problemen. Op facultair niveau is een studietrajectbegeleider aangesteld, welke instaat voor bijvoorbeeld het adviseren van studenten over hun traject, het beoordelen van de geïndividualiseerde trajecten, het ondersteunen van de studenten bij heroriëntatie en het bewaken van studievoortgang. De commissie is wel van oordeel dat de trajectbegeleider en monitoren zéér intens bevraagd worden, en zij geeft de Faculteit in overweging om de personeelsomkadering daarvoor uit te breiden.

De commissie heeft vastgesteld (zie verder in facet 6.2) dat de deelname aan examens in eerste zittijd sinds 2006–2007 fors daalt. De opleidingen anticiperen hierop door strengere eisen inzake volgtijdelijkheid te stellen. Maar noch deze maatregel, noch de proefexamens in eerste bachelor of de hoge frequentie aan opdrachten hebben dit 'uitstelgedrag' vooralsnog kunnen elimineren. Bij een bepaalde groep studenten blijkt een attitude te bestaan om bijna automatisch voor de tweede zittijd te kiezen voor het afleggen van bepaalde examens (en de studielast aldus actief te spreiden). Volgens de commissie moet de studiebegeleiding hier beter op inspelen.

De studenten worden goed geïnformeerd. Ze kunnen, ook buiten de contacturen, gemakkelijk terecht met hun vragen bij docenten en assistenten. Daarnaast hebben ze de mogelijkheid om een beroep te doen op zowel een centrale als drie facultaire ombudspersonen. Dit lijkt naar ieders tevredenheid te functioneren. Ook buitenlandse studenten ervaren geen aanpassingsmoeilijkheden.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens 'voldoende' voor de Master TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens 'voldoende' voor de Master AES Business Administration en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Beschrijving

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de UA de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs als twee onlosmakelijk verbonden beleidsdomeinen beschouwt. Zowel op het niveau van de instelling, als op dat van de faculteit worden tal van acties ondernomen.

Tal van organen zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling, implementatie en opvolging van de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs. Op niveau van de instelling zijn er de Onderwijsraad, het Departement Onderwijs en de Werkgroep Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (WIKO). Op facultair niveau spelen de Onderwijsbeleidsgroep, de Adviesraad, de Onderwijscommissie en de Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (CIKO) een cruciale rol. Er is voor heel de faculteit één Onderwijscommissie, bestaand uit 8 ZAP-leden, 1 AAP-lid, 2 ATP-leden en 3 studenten.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de UA focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Afzonderlijke opleidingsonderdelen worden, via een vragenlijst die de studenten invullen, om de vier jaar geëvalueerd. In de Faculteit TEW werd in 2010–2011 een proefproject opgestart met 'quick scans'. Dit zijn verkorte elektronische vragenlijsten die frequentere onderwijsbeoordelingen toelaten. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen voornoemde instrumenten aan. De Faculteit TEW maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers, en identificeert drempelopleidingsonderdelen. Ad hoc bevragingen, zoals alumni- enquêtes, vinden regelmatig plaats.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat er een heel instrumentarium in voege is om de opleidingen periodiek te evalueren. Ze vindt deze meetinstrumenten van adequate kwaliteit, toelastend om kort op de bal te spelen. Positief is dat ook curricula geëvalueerd worden. Zo werden de voorbije jaren de bachelor- en masteropleidingen TEW-AES geëvalueerd door de studenten en/of alumni. De responsgraad van de onderwijsbeoordeling moet wel verder vergroot worden. Ook dringt zich de vraag op of (bij de evaluatie van opleidingsonderdelen) een ondergrens van 60% voor 'tevredenheid' niet iets te laag is.

De CIKO verzamelt de gegevens van de evaluatie-instrumenten, analyseert deze en rapporteert ze aan de Onderwijsbeleidsgroep. Volgens de commissie wordt hiermee een dynamische cyclus in gang gezet. Ze waardeert dat het kwaliteitsbeleid echt in de faculteit geïntegreerd is en niet als iets van bovenaf beschouwd wordt. De CIKO vervult haar rol op voorbeeldige wijze en raakt steeds sterker verankerd in de opleidingen. Dit proces is nog niet af, maar evolueert in de goede richting. Omwille van de synergie tussen de verschillende programma's werd gekozen voor een relatief kleine Onderwijscommissie. Ook deze lijkt naar behoren te functioneren.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat de uitkomsten van de evaluatie tot aantoonbare verbetermaatregelen leiden. In het zelfevaluatierapport is beschre-

ven hoe 'knelpunten' uit het recente verleden aan de hand van analyses, bevestigingen of focusgesprekken geremedieerd werden. Dit bevestigt de onder facet 5.1 beschreven dynamische werking van het kwaliteitsbeleid.

Globaal vindt de commissie ook dat de aanbevelingen van de vorige visitatie op adequate wijze zijn opgevolgd. De Faculteit TEW stelde hiervoor een lijst met concrete actie- en verbeterpunten op.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van alle opleidingen als voldoende.

De visitatiecommissie stelt vast dat alle geledingen van het personeel vertegenwoordigd zijn in de verschillende advies- en beslissingsorganen van de faculteit. Ad hoc worden er ook focusgesprekken georganiseerd met het academisch personeel.

De studenten zijn eveneens vertegenwoordigd in de Faculteitsraad, de Onderwijscommissie en de Onderwijsbeleidsgroep. De afvaardiging naar deze organen gebeurt faculteitsbreed, maar de faculteit zelf heeft geen inbreng in de keuze van de studentenvertegenwoordiging. Op het moment van de visitatie zetelde bijvoorbeeld geen enkele TEW Bedrijfskunde-student in de Onderwijscommissie. De commissie vindt dit jammer en vraagt zich af of er toch niet een minimale vertegenwoordiging kan verzekerd worden. Er is weliswaar regelmatig informeel contact tussen de leden van het academisch personeel en de studenten, en ook de focusgesprekken helpen de betrokkenheid versterken.

Afgestudeerden zijn actief betrokken bij het beleid van de faculteit aan de hand van alumni-enquêtes. De faculteit beschikt ook over de eigen alumnivereniging Alechia. Alle afgestudeerde masterstudenten worden daarnaast automatisch lid van de centrale alumnivereniging. De centrale Cel Alumniwerking organiseert jaarlijks een enquête om inzicht te krijgen in de sectoren waar de alumni in terechtkomen.

Informeel houden de docenten veel contact met diverse werkgeversorganisaties zoals het VKW. Sinds 2010–2011 is het beroepenveld ook structureel verankerd in het onderwijsbeleid via een Adviesraad. Bedoeling is dat deze tot een onafhankelijk en kritisch klankbord zal uitgroeien. De com-

missie vindt dit een uitstekend initiatief, en is van mening dat de positieve bijdrage van de Adviesraad op een nog hoger niveau gebracht kan worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Bachelor TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master AES Business Administration en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de bacheloropleiding als goed en van de beide masteropleidingen als voldoende.

De commissie is onder de indruk van de bacheloropleiding. Studenten maken zich de kerncompetenties eigen middels een uitgekiend geheel van onderwijs- en evaluatievormen. Vooral de bachelorproef heeft voor de commissie bevestigd dat ook de bachelordoelstellingen duidelijk gerealiseerd worden. Afgestudeerden van de bachelor TEW Bedrijfskunde zijn breed geschoold en ook methodologisch goed voorbereid op de vervolgopleiding. Wel vraagt de commissie nog meer aandacht voor internationalisering, c.q. uitwisselingen in de bachelorfase.

Zich baserend op de examenvragen, het onderwijsmateriaal en de masterproeven vindt de commissie de doelstellingen van de masteropleidingen voldoende gerealiseerd. De afgestudeerden zijn, in de ogen van het afnemend veld, praktisch-georiënteerd en hebben een kritische instelling. Ook

volgens de commissie zijn de alumni degelijk voorbereid op de intrede in het werkveld. Wel mag het systeem van majors en minors niet leiden tot té generalistisch opgeleide mensen. De commissie verwijst in deze naar *facet 2.3*, waarin ze vraagt om meer focus en specialisatie in dit systeem te brengen.

Uit de gesprekken met de afgestudeerden bleek alleszins dat zij tevreden terugblikken op de opleiding. In hun ogen is het programma door de jaren heen meer praktijkgericht geworden en dit is een positieve evolutie. Uit een alumni-enquête blijkt dat het merendeel van de afgestudeerden in grote organisaties tewerkgesteld is, waarvan ruim 70% in het top- of middenmanagement. De grote meerderheid is actief in het algemeen management. De commissie verbaast zich over het beperkte aandeel alumni dat in sales terecht komt.

Internationalisering is, zoals reeds aangehaald, een aandachtspunt. Gemiddeld gingen sinds 2008–2009 per academiejaar 37 studenten op uitwisseling. Uit de programma-evaluaties van de bachelor- en masteropleidingen blijkt dat vooral praktische bezwaren studenten tegenhouden. Wel komt de internationalisering, (zoals in *facet 2.1 aangegeven*), ook op diverse alternatieve manieren aan bod.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet ‘onderwijsrendement’ van alle opleidingen als voldoende.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat het aantal generatiestudenten dat alle opgenomen studiepunten effectief kan omzetten in credits de voorbije jaren significant is gedaald. Telt men alle studenten die minstens 3/4 van de opgenomen studiepunten weet om te zetten in credits, dan bekomt men een gemiddeld percentage van 44%. Maakt men een berekening voor de diplomajaarstudenten, dan zijn de resultaten positiever: 78% van de studenten kan minstens 3/4 van de opgenomen studiepunten omzetten in credits. Van de studenten die hun bachelordiploma behalen, doet gemiddeld 66% dit in de voorziene tijd van drie jaar.

De commissie vindt de evolutie van de studievertraging een belangrijk zorgpunt. Vanaf 2006–2007 blijkt de deelname aan de eerste zittijd spectaculair te dalen. Positief is dat de opleidingsverantwoordelijken hierop gereageerd hebben met strengere eisen inzake volgtijdelijkheid. Echter (zoals ook in *facet 4.2 aangehaald*) zou ook de studiebegeleiding zich hier meer in moeten verdiepen.

In de master TEW BK slaagt gemiddeld 68% van de studenten erin alle opgenomen studiepunten om te zetten in credits. Telt men alle studenten die minstens 3/4 weet om te zetten in credits, dan bekomt men een gemiddeld percentage van 82%. Van de studenten die hun masterdiploma behalen, doet gemiddeld 78% dit in de voorziene tijd van één jaar. In de ogen van de commissie zijn deze resultaten voldoende.

In de master AES BA slaagt gemiddeld maar 39% van de studenten erin alle opgenomen studiepunten om te zetten in credits. Anderzijds ligt het percentage studenten dat in 1 jaar doorstroomt iets hoger dan bij de Nederlandse equivalent: gemiddeld 88% rondt de master AES BA af in voorziene tijd van één jaar. De commissie vraagt de opleidingen om deze verschillen nader te onderzoeken.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Bachelor TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master TEW Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master AES Business Administration en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor TEW Bedrijfskunde voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master TEW Bedrijfskunde voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master AES Business Administration voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Werk de integratie van het diamant-model in de opleidingsdoelstellingen verder uit;
- Integreer meer internationale benchmarking bij de formulering van de doelstellingen;
- Waak erover dat het bedrijfskundig aspect niet domineert in de profilering van de opleidingen.

Programma

- Werk de integratie van het diamant-model in de concordantiematrix en het toetsbeleid verder uit.

Personeel

- Ga verder op de ingeslagen weg van onderwijsvernieuwing, onder andere door deelname van het personeel aan de onderwijsprofessionalisering sterker te stimuleren.

Voorzieningen

- Breid de personeelsomkadering voor trajectbegeleiding en het moniterraat uit;
- Stem de studiebegeleiding beter af op het tegengaan van ‘uitstelgedrag’ onder de studenten.

Interne kwaliteitszorg

- Stimuleer de deelname van studenten aan de onderwijsbeoordelingen;
- Tracht in een minimale vertegenwoordiging van eigen TEW-studenten in de Onderwijscommissie te voorzien.

Resultaten

- Stimuleer studenten meer om op internationale uitwisseling te gaan.

* specifiek voor de bachelor

Programma

- Overweeg de invoering van een bedrijfsproject;
- Organiseer de bachelorproef binnen één semester;
- Concentreer het keuzeruilte voor de studenten zo veel mogelijk in het eerste semester van de derde bachelor;
- Verplaats 'Investment analysis' van de derde bachelor naar de master TEW BK.

* specifiek voor de beide masteropleidingen

Programma

- Maak de keuzepakketten minder vrijblijvend, door de minor sterker te laten aansluiten op het domein van de major;
- Zie erop toe dat de omvang van de masterproef beperkt blijft;
- Zie erop toe dat in het geval masterproeven per twee geschreven worden, beide studenten een gelijkwaardige bijdrage leveren;
- Streef naar minder descriptieve masterproeven maar met meer statistische analyse erin.

UNIVERSITEIT GENT

Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen
Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) aan de Universiteit Gent. De visitatiecommissie-cluster TEW (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 19 tot 21 maart 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven en masterproeven.

De opleidingen Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) worden ingericht door de Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) van de UGent. De bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen is een driejarige opleiding (180 ECTS), de master TEW is een éénjarige opleiding (60 ECTS). In de master kiezen de studenten tussen drie afstudeerrichtingen ('Accountancy', 'Bedrijfsfinanciering' en 'Marketing'). De oordelen van de commissie in onderhavig rapport hebben steeds op alle afstudeerrichtingen betrekking.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Bij de bepaling van de doelstellingen voor de opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen en de invulling van het programma werd rekening gehouden met een aantal belangrijke trends in de economische omgeving, het bedrijfsleven en de daaruit volgende jobkenmerken voor de afgestudeerden. Bij deze analyse is men tot de volgende vaststellingen gekomen:

- 1 Bedrijfeconomische problemen hebben meer dan ooit een multidimensioneel karakter.
- 2 Er heerst een gestegen turbulentie en onzekerheid in de bedrijfsomgevingen, met een toenemend belang van kennis als bron van concurrentievoordeel.
- 3 Ondernemerschap en innovatie worden benadrukt.
- 4 De trend tot internationalisering en globalisatie van de economie en het bedrijfsleven zet zich verder.
- 5 Informatie- en communicatietechnologie wordt steeds belangrijker.
- 6 Bedrijfeconomische problemen worden benaderd met een toenemende aandacht voor bedrijfsethiek en multiculturaliteit.
- 7 Er is een groeiende aandacht voor duurzame ontwikkeling.
- 8 Er zijn wijzigende jobkenmerken. Van medewerkers wordt verwacht dat ze:
 - a) in een team kunnen functioneren;
 - b) over communicatievaardigheden (in moedertaal en vreemde talen) beschikken;
 - c) zelfstandig kunnen werken;
 - d) multidisciplinair kunnen denken;
 - e) klantgericht zijn;
 - f) bereid zijn om levenslang te leren.

Rekening houdend met deze trends werden de doelstellingen en de gewenste strategische sterkten van de opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen geformuleerd. Concreet stelt de faculteit Economie en Bedrijfskunde zich tot doel bedrijfseconomen te vormen die:

- 1 kennis hebben van economische en ondersteunende wetenschappen, die ze kunnen toepassen in een breed bedrijfs- en maatschappelijk kader;
- 2 beschikken over een brede en fundamentele kennis van bedrijfseconomie, om complexe en multidisciplinaire problemen in de bedrijfseconomie op te lossen;

- 3 beschikken over een sterk analytisch en probleemoplossend vermogen;
- 4 beschikken over vaardigheden om in het werkveld zelfstandig en in team optimaal te functioneren;
- 5 zich bewust zijn van de verantwoordelijkheden ten opzichte van de maatschappij.

Deze doelstellingen zijn verder vertaald in een reeks concrete opleidingscompetenties. Specifiek voor de bachelor en masteropleiding TEW wordt er naar gestreefd competenties te ontwikkelen in de volgende competentiegebieden:

- De studenten vertrouwd maken met de bestaande wetenschappelijke kennis en tegelijk de competentie ontwikkelen om deze aan te wenden, geïntegreerd toe te passen en verder uit te breiden (competentiegebied 1).
- Bij de studenten de competentie ontwikkelen om wetenschappelijk onderzoek op te zetten en uit te voeren met als doel nieuwe kenniscreatie en probleemoplossing (competentiegebied 2).
- De studenten leren analyseren, redeneren, oordeel vormen, kritisch reflecteren en een houding van levenslang leren aannemen (competentiegebied 3).
- Bij de studenten goede communicatievaardigheden, een verantwoordelijkheidsgevoel en goede presentatie- en schrijfvaardigheden ontwikkelen om hen in staat te stellen met en voor anderen samen te werken (competentiegebied 4).
- De studenten bewust maken van de wisselwerking tussen de temporele en maatschappelijke context en wetenschap en deze inzichten te integreren in eigen werk (competentiegebied 5).

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties van de opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. De doelstellingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. In de bacheloropleiding zijn de doelstellingen in voldoende mate gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties. De masteropleiding is volgens de commissie voldoende gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties op een gevorderd niveau.

Gelet op de internationale ontwikkelingen acht de commissie het aangewezen een duidelijke finaliteit in de bachelordoelstellingen na te streven. De kans neemt dan toe dat studenten een masteropleiding elders in Vlaanderen (of daarbuiten) overwegen indien ze de bacheloropleiding als een afgerond geheel ervaren. De commissie is zich er overigens van bewust dat er geen formele beletselen zijn om buiten de UGent een masteropleiding te volgen.

De commissie vindt het positief dat uitwendige indicatoren een belangrijke rol gespeeld hebben bij de formulering van de doelstellingen. Deze vertaalslag kan wel nog explicieter uitgewerkt worden. De doelstellingen zijn op gedetailleerde wijze vertaald in verscheidene competenties. De overdaad aan competenties voor de master kan volgens de commissie wel wat worden beperkt.

Hoewel de faculteit FEB ambieert tot de Europese top te behoren, is de commissie van oordeel dat de internationale dimensie in de opleidingsdoelstellingen wat achterwege blijft. Ten slotte is uit de gesprekken met de studenten gebleken dat de doelstellingen (impliciet) gekend zijn.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van de beide opleidingen conform haar eigen referentiekader. De doelstellingen zijn voldoende afgestemd op de eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten, alsook op de wensen en behoeften van het beroepenveld.

De opleidingen profileren zich door een focus op bedrijfseconomie, ondersteund door een grondige (economische) basisvorming. De keuze voor een gemeenschappelijk eerste bachelorjaar is bewust: de opleiding wil 'smaakmakers' aanbieden die de studenten hun latere keuze vergemakkelijken. In de gesprekken met de (oud-)studenten is het de commissie duidelijk geworden dat deze oriëntatie op veel bijval kan rekenen (zie ook facet 2.9). De commissie vindt de eindkwalificaties voldoende ontleend aan eisen uit de internationale wetenschapsbeoefening. De opleidingen hebben zich gebenchmarkt aan gelijkaardige opleidingen in België en Nederland. De commissie beveelt aan om dezelfde oefening ook voor andere (Europese) landen te maken.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als 'voldoende' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Bachelor TEW

De bacheloropleiding bedraagt 180 ECTS, verspreid over drie modeltrajectjaren van 60 ECTS. Het eerste modeltrajectjaar wordt gemeenschappelijk georganiseerd met de opleidingen Economische Wetenschappen (verder EW genoemd) en Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur (verder HI genoemd). Naast de (bedrijfs)economisch gerichte opleidingsonderdelen ('Economie', 'Accountancy' en 'Bedrijfskunde') bevat dit eerste jaar een groot pakket aan ondersteunende opleidingsonderdelen ('Wiskunde', 'Statistiek', 'Informatica'), opleidingsonderdelen uit aanverwante disciplines ('Menswetenschappen', 'Technologie' en 'Recht') en Taalvakken.

Aan het eind van de eerste bachelor maken de studenten een keuze tussen EW, TEW en HI. Het eerste semester van het tweede bachelorjaar blijft wel nog gemeenschappelijk. Daarna wordt het aandeel bedrijfseconomische vakken gevoelig groter. In het derde jaar van de bacheloropleiding zijn er voor 10 ECTS aan keuzeopleidingsonderdelen.

Master TEW

Het masterprogramma bestaat uit een curriculum van één gemeenschappelijk opleidingsonderdeel (6 ECTS), een afstudeerrichting (de major, bestaande uit vier opleidingsonderdelen: 24 ECTS), een masterproef (18 ECTS) en een keuzecurriculum (de minor, bestaande uit twee opleidingsonderdelen: 12 ECTS).

Het voor alle trajecten binnen de master TEW gemeenschappelijk opleidingsonderdeel 'Strategisch management' wordt gedoceerd in het eerste semester, in het Nederlands. Studenten maken een keuze uit de afstudeerrichtingen 'Accountancy', 'Bedrijfsfinanciering' en 'Marketing'. Binnen elke afstudeerrichting is er een methodologisch opleidingsonderdeel van 6 ECTS, naast drie inhoudelijke opleidingsonderdelen. Alle opleidingsonderdelen in de afstudeerrichtingen worden in het Engels gedoceerd. Verder kiezen de studenten een minor, te weten twee keuzeopleidingsonderdelen uit een andere afstudeerrichting. Hiervan kan worden afgeweken, wanneer geopteerd wordt om één opleidingsonderdeel te vervangen door een stage. Een masterproef is het sluitstuk van de opleiding.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie vindt de programma's een adequate concretisering van hun respectieve doelstellingen. De opleidingen hebben een concordantiematrix samengesteld waarin per opleidingsonderdeel wordt aangegeven welke competenties afgedekt worden. Dit heeft reeds geleid tot nieuwe 'accenten' in bepaalde opleidingsonderdelen, maar de oefening is nog niet ten einde. Een volgende stap, meent de commissie, is dat docenten meer collectief overleggen hoe bepaalde doelstellingen te realiseren.

Globaal, over de beide opleidingen heen, acht de commissie de klemtoon nog iets te eenzijdig op de interne werking van het bedrijf gericht. Ze vindt dit enigszins merkwaardig, daar de filosofie achter de doelstellingen van de TEW opleidingen (zie *Onderwerp 1*) precies sterk met de uitwendige factoren van de economie rekening houdt. Op dit vlak is meer overeenstemming tussen doelstellingen en programma gewenst.

De commissie stelt vast dat de bacheloropleiding een groot aantal ondersteunende vakken telt. Ze is hier tevreden over en meent – hoewel dit nog niet geëxpliciteerd is – dat er aldus een stevige leerlijn rond methodologie en academische vaardigheden gecreëerd is. Niettemin beveelt de commissie aan om de ondersteunende vakken inhoudelijk nog meer bij het economische domein te laten aansluiten. Dit zou ze, zonder hun niveau aan te tasten, alvast aantrekkelijker maken voor de (uiteraard vooral in economie geïnteresseerde) studenten. Het geldt in het bijzonder voor 'Beleidsinfor-

matica' in de derde bachelor, dat in zijn geheel overigens zeer ruim begroot is qua ECTS. Voor de taalvakken geldt nu reeds dat ze expliciet aansluiten bij de (bedrijfs)economische context.

Het gemeenschappelijke eerste jaar bevat 'smaakmakers' die de studenten voor EW, TEW dan wel HI moeten warm maken. Voor TEW is dit het opleidingsonderdeel 'Bedrijfskunde'. Uit de gesprekken met de studenten is gebleken dat 'Bedrijfskunde' in grote mate deze functie vervult. De commissie is evenwel van mening dat dit opleidingsonderdeel iets te inleidend is en (via het service-onderwijs) voor een té breed publiek gedoceerd wordt. De commissie beveelt daarom de inbreng van een projectopdracht aan. Sommige studenten vinden dan weer dat, vanuit het perspectief van de 'smaakmakers', de aandacht voor marketing in de bachelor vrij beperkt blijft. Hier zou in de bovengenoemde projectopdracht kunnen voorzien worden.

De commissie vraagt het bachelorcurriculum in zijn geheel nog eens tegen het licht te houden vanuit het perspectief van doelstellingsanalyse, huidige vakkenopbouw en BaMa-ontwikkelingen. Daaruit zou onder andere het nut van een separaat opleidingsonderdeel 'International business strategy' kunnen volgen. De commissie is voorts van mening dat de integratie tussen de bachelor-opleidingsonderdelen nog sterker kan. Het opleidingsonderdeel 'Ondernemingsplanning' geeft hier een eerste aanzet toe. Er is echter nood aan een opleidingsonderdeel (desgevallend in de vorm van een bachelorproef) dat de vakoverschrijdende integratie meer expliciet maakt.

Door de beperkte keuzevrijheid in de bachelor kan internationalisering er moeilijk gestalte krijgen. Dit vindt de commissie een belangrijk aandachtspunt. Ze beveelt (zoals ook in *facet 2.3 beschreven wordt*) aan het curriculum op dit punt te wijzigen.

De masteropleiding biedt een duidelijke verdieping ten opzichte van de brede en generalistische bachelor. Daarenboven leren de studenten er methodologisch onderbouwd wetenschappelijk onderzoek opzetten en uitvoeren en daarover rapporteren. Toch zou volgens de commissie het gespecialiseerd karakter van de master nog meer nadruk moeten krijgen. Het systeem van minoren, die de opleiding opnieuw verbreden, vindt ze in die zin geen goed idee (zie hiervoor *facet 2.3*). Beter is het de afzonderlijke majoren inhoudelijk te versterken. Het aanbod aan afstudeerrichtingen is trouwens relatief beperkt. Het functionele domein 'Human resources'

wordt niet aangeboden omdat er een gelijkaardige afstudeerrichting in de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen is. Te overwegen valt deze geheel of ten dele aan de TEW-opleiding te koppelen. De commissie mist een afstudeerrichting rond algemeen strategisch management. Een (op het moment van de redactie van de rapporten zeer waarschijnlijke) integratie met het Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde van de Hogeschool Gent kan hiervoor soelaas brengen.

In de masteropleiding wordt ernaar gestreefd de meeste opleidingsonderdelen te doceren in de Engelse taal. Uitgaande studentenmobiliteit is voorbehouden voor het derde bachelorjaar en het masterjaar.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van beide opleidingen als goed.

De commissie is tevreden over de aandacht voor kennisontwikkeling in beide opleidingen. Ze is van oordeel dat academische vaardigheden zeer goed ontwikkeld worden in zowel de bachelor- als de masteropleiding. Het grote aandeel aan ondersteunende opleidingsonderdelen is hier uiteraard niet vreemd aan. De studenten wordt vanaf een vroeg stadium onderzoeksattitude en -vaardigheden bijgebracht. In veel opleidingsonderdelen lezen studenten papers van lopend of recent wetenschappelijk onderzoek. De ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden neemt gradueel toe, en komt met name tot uiting in het opleidingsonderdeel 'Onderzoeksmethodiek' (in de derde bachelor) en in de opleidingsonderdelen 'Onderzoeksmethoden' in de master-afstudeerrichtingen.

De aansluiting van de programma's bij de actuele beroepspraktijk blijft wat beperkt. Zeker de bacheloropleiding geldt als uitgesproken theoretisch. De ontwikkeling van *soft skills* komt doorheen de opleidingen relatief weinig aan bod. In de master kunnen studenten een stage (als keuzeopleidingsonderdeel) volgen. Het aantal plaatsen hiervoor is beperkt en de communicatie over de mogelijkheid tot stage blijft – volgens de studenten – in gebreke. In de masteropleiding wordt er voorts wel een beroep gedaan op gastprofessoren uit het bedrijfsleven. De commissie meent dat met de inbreng van alumni in de Opleidingscommissie TEW (zie facet 5.3) een goede stap gezet is om de professionele gerichtheid van het curriculum te versterken.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie is tevreden over de opbouw van de programma's. De bacheloropleiding typeert zich door een brede, wetenschappelijke onderbouwing. Dit generalistisch programma is enigszins a-typisch in de Vlaamse context, maar de studenten weten het duidelijk te appreciëren. De commissie onderkent, met name op het vlak van methodologie en academische vaardigheden, ook duidelijke leerlijnen in de programma's. Alleen blijven die leerlijnen vooralsnog te impliciet. De (reeds aanwezige) coherentie in het programma moet dus nog meer geformaliseerd worden.

Aan de generalistische aanpak kleeft evenwel ook een minpunt: er is relatief weinig keuzeruimte, en al helemaal weinig plaats in het bachelorcurriculum voor internationale uitwisseling. De commissie adviseert een zekere flexibele ruimte in het vijfde semester te creëren, te besteden aan een Erasmus-uitwisseling of eventueel in te vullen met een minor. Het is duidelijk dat hiervoor de nodige creativiteit aan de dag zal gelegd moeten worden, omdat de sterke aspecten van het programma wel aanwezig zouden moeten blijven in het programma.

De commissie vraagt om bachelor en master meer als gedifferentieerde gehelen te zien en niet van een automatische doorstroom uit te gaan. Het masterprogramma zelf is voldoende coherent. Door de drie afstudeerrichtingen kunnen de studenten hun curriculum (naar eigen interesse) afstemmen op één functioneel domein. Idealiter wordt het aantal afstudeerrichtingen (zie ook facet 2.1) wel uitgebreid. Over de minor in de master is de commissie minder enthousiast daar deze – ook al gezien het generalistisch bachelorprogramma – minder bijdraagt tot verdieping. De commissie suggereert om de 12 ECTS van de minor te vervangen door één extra opleidingsonderdeel per major en één keuzeopleidingsonderdeel (waaronder de stage). Ten slotte beveelt de commissie aan om het gemeenschappelijk opleidingsonderdeel 'Strategisch management' inhoudelijk nog meer bij de afstudeerrichtingen aan te laten sluiten.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding TEW omvat 180 studiepunten. De masteropleiding TEW omvat 60 studiepunten. Beide opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studietoelating.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van beide opleidingen als voldoende.

Aan de UGent wordt gewerkt met systematische studietijdmetingen volgens de prospectieve techniek. Dit houdt in dat willekeurig samengestelde groepen studenten gedurende vier of acht weken hun studietijd registreren. De commissie waardeert deze inspanningen om de studietijd te peilen.

In de bachelor blijken voor een aantal individuele opleidingsonderdelen significante afwijkingen te bestaan van de begrote studietijd. Hoewel de afwijking over de ganse bacheloropleiding heen gering is, vindt de commissie hier toch enige correcties op hun plaats. De studietijdmeting toont verder aan dat de verdeling over de drie bachelorjaren gelijkmatig is. In het derde bachelorjaar is er wel een onevenwicht tussen de semesters, met een piek in de studiebelasting in het eerste semester.

Het aantal studiepunten toegekend aan de opleidingsonderdelen in de bachelor is erg verschillend, en kan 3, 4, 5, 6 of 7 bedragen. De commissie vraagt te onderzoeken of deze heterogeniteit ook werkelijk een aantoonbaar verschil in studietijd reflecteert. Indien niet is homogenisering aangewezen.

De studietijd gemeten in het masterjaar ligt beduidend lager dan in de bachelorjaren. De commissie vraagt dit nader te onderzoeken. In de master op zich (t.w. de afstudeerrichting Accountancy, de enige waarvoor een meting is uitgevoerd) komen reële en begrote studietijd vrij goed overeen.

De opleidingen hebben ook gepeild naar de studiebelasting van de studenten doorheen het academiejaar. Voor de eerste en tweede bachelor zijn er twee heel grote pieken van zelfstudie die samenvallen met de periodegebonden evaluatiemomenten. Voor de derde bachelor en het masterjaar zijn dergelijke pieken relatief gezien veel kleiner, te verklaren door de spreiding van de evaluatie. Voor de commissie is dit een reden om (zoals ook in facet 2.7 vermeld) de niet-periodegebonden evaluatie uit te breiden.

Het beeld uit de studietijdmetingen werd bevestigd in de gesprekken met de studenten. In de ogen van de studenten zijn er geen ernstige studiebellemmerende factoren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van beide opleidingen als voldoende.

Globaal acht de commissie de werkvormen in beide opleidingen voldoende in overeenstemming met de doelstellingen. Zoals uit de toelichting hieronder blijkt, bestaat er zowel in de bachelor als in de master een mooie variatie aan onderwijsvormen. Dit wordt door de (oud-)studenten ook als zodanig geapprecieerd.

In de bacheloropleiding neemt het hoorcollege (inclusief plenaire oefeningsessies) 35 procent van de gebruikte werkvormen in beslag. De commissie merkt op dat het aantal contacturen voor hoorcolleges relatief hoog ligt. Sommige docenten doen wel bijzondere inspanningen om de lessen zo interactief mogelijk te maken. Er zijn ook reeds enkele experimenten met streaming video opgezet. Naast de hoorcolleges worden er verschillende werkcolleges en groepswerken georganiseerd. Bij 'Accounting B' in de eerste bachelor wordt bijvoorbeeld een teamgerichte oefeningsessie aangeboden. Nieuw verworven kennis wordt geïntegreerd in practica, met name bij de opleidingsonderdelen 'Ondernemingsplanning' en 'Ondernemerschap' en bij de talen. Vanaf de tweede bachelor worden meer online discussiegroepen en groepswerk geïntroduceerd. Bij 'Ondernemingsplanning' (in derde bachelor) moeten studenten de kennis uit de voorgaande opleidingsonderdelen aanwenden om een bestaand business plan te analyseren, een mening te formuleren en deze tijdens een business game te verdedigen.

In de masteropleiding wordt projectwerk sterk gepromoot. Daarnaast wordt in elke afstudeerrichting één opleidingsonderdeel probleemgestuurd aangepakt. Hierin doen studenten praktijkgerichte ervaring op via oefeningen en complexe gevallenstudies. De studenten werken in kleine groepen casussen uit en structureren hierbij zelf hun leerproces, waarbij de lesgever optreedt als tutor. De commissie waardeert deze onderwijsinnovatieve inspanning en vindt dat ze navolging verdient. Wel is uit de gesprekken met de studenten gebleken dat de groepsgrootte – ondanks de verdeling van studenten in afstudeerrichtingen – nog steeds aan de hoge kant is. Niet bij alle groepsopdrachten blijkt er een even duidelijke feedback in voege.

De commissie is tevreden over het gebruikte studiemateriaal. Bij de meeste opleidingsonderdelen wordt door de lesgever een syllabus en handboeken aangeboden. Studenten maken ook gebruik van de elektronische leer-

omgeving Minerva. Hierop worden niet alleen het cursusmateriaal, maar bijvoorbeeld ook discussiegroepen aangeboden.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie beschouwt de evaluatie in beide opleidingen in voldoende mate gericht op het toetsen van de realisatie van de doelstellingen.

In de bachelorjaren valt het leeuwendeel van de evaluatie tijdens de examenperiode, vooral bestaande uit schriftelijke examens, desgevallend met mondelinge toelichting. Bij bepaalde opleidingsonderdelen wordt gebruik gemaakt van peer assessment. In de masteropleiding is er een groter verschil tussen periodegebonden en niet-periodegebonden evaluatie. Het aandeel mondelinge examens is hoger dan in de bachelor. Tijdens de niet-periodegebonden evaluatie wordt sterk ingezet op permanente evaluatie, participatie tijdens de lessen of tutorials, peer assessment en werkstukken.

De commissie is van mening dat de examens op adequate wijze kennis, inzicht en vaardigheden van de studenten toetsen. Uit de studietijdmetingen (zie facet 2.5) blijken weliswaar grote 'piekmomenten' van zelfstudie tijdens de periodegebonden evaluatiemomenten, met name in de eerste twee bachelorjaren. Volgens de commissie moet de (reeds ingezette) evolutie naar permanente evaluatie dan ook extra stimulans krijgen.

De studenten zijn zeer tevreden over de organisatie van het examengebeuren. Tal van lesgevers stellen voorbeeldexamens ter beschikking. De examenroosters worden opgesteld in overleg met de studentenvertegenwoordigers en de lesgevers. In de bachelorjaren werkt men met vaste roosters die al bij de start van het academiejaar zijn vastgelegd. Ook in de master worden de roosters tijdig, d.w.z. twee maanden voor de respectieve examenperiode, bekendgemaakt.

Er is geen overkoepelend toetsbeleid in voege. Wel worden de formele aspecten van de evaluatie jaarlijks door de lesgevers aan de Opleidingscommissie ter goedkeuring voorgelegd. De commissie beveelt in deze context aan de cesuurbepaling bij multiple choice examens te uniformiseren. Ze heeft namelijk vastgesteld dat daar geen vakoverschrijdende richtlijnen over bestaan.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' als goed.

De masterproef heeft een omvang van 18 studiepunten. Hiermee wordt voldaan aan de decretale eisen ter zake. Er is een volledig uitgewerkte handleiding voor de masterproef ter beschikking, die de commissie van goede kwaliteit vindt. Ter voorbereiding van de masterproef worden informatiesessies georganiseerd. Alle onderwerpen worden vooraf door de Opleidingscommissie getoetst. Benadrukt wordt dat er een duidelijke onderzoekscomponent moet aanwezig zijn.

Tijdens het maken van de masterproef wordt een tussentijdse rapportering m.b.t. de werkzaamheden gevraagd aan de student en vindt ook een procesevaluatie plaats door de promotor. De studenten met wie de commissie sprak waren tevreden over de begeleiding en opvolging van de masterproef. De opleidingsonderdelen 'Onderzoeksmethodiek' (in de derde bachelor) en 'Onderzoeksmethoden' (in de master) verschaffen hen de vereiste methodologische basiskennis en vaardigheden.

De masterproeven worden beoordeeld door twee beoordelaars: de promotor en een toegewezen commissaris door de examencommissie. De scores zijn procentueel onderverdeeld: 15 procent voor de tussentijdse rapportering en procesevaluatie, 60 procent voor het werkstuk en 25 procent voor de presentatie en mondelinge verdediging. De beoordelingscommissie bij de presentatie bestaat uit drie leden: de promotor, de commissaris en een professor die als onafhankelijk voorzitter fungeert. Dit voorzitterschap is erg tijdsintensief, maar volgens de commissie uitermate geschikt om de nodige uniformiteit in de beoordeling te bereiken. De puntentoekening aan de presentatie vindt de commissie wel wat ruim begroot. Uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken is gebleken dat zij die mening delen en dat een voorstel ter herziening op tafel ligt.

Studenten kunnen ook in duo de masterproef maken. De commissie waardeert dat de opleiding hier zeer zorgvuldig mee omgaat. Alleen indien een duidelijke samenwerking en afstemming blijkt tussen de duo's worden deze masterproeven toegestaan.

De commissie heeft via een steekproef verschillende masterproeven gelezen. Ze is tevreden over de kwaliteit. Alle masterproeven worden gequoteerd naar verhouding tot de geleverde kwaliteit. Het algemene niveau ligt

vrij hoog. De masterproeven hebben een duidelijk empirisch gehalte en geven blijk van analytisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau.

De mogelijkheid wordt geboden om de masterproef in januari, in het volgend academiejaar, te voltooien. De commissie vindt dat dit 'uitstelgedrag' zoveel mogelijk tegengegaan moet worden. Het benadeelt immers de studenten die wél de inspanningen leveren om de masterproef op tijd af te werken.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie vindt de programma's in voldoende mate aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

De bacheloropleiding staat open voor alle studenten met een diploma van het secundair onderwijs. De generatiestudenten hebben gemiddeld 5,75 uur wiskunde gevolgd in de derde graad van het secundair onderwijs. Hiermee sluiten de opleidingsonderdelen van de eerste bachelor in principe aan bij het kennisniveau van deze studenten. Tijdens de vakantieperiode kunnen de toekomstige studenten een online vakantiecursus wiskunde volgen. Daarnaast organiseert de faculteit FEB, kort voor de aanvang van het academiejaar, klassikale vakantiecursussen wiskunde en boekhouden. De inspanningen voor eerstejaars van het monitoraat (*toegelicht in facet 4.2*) kunnen eveneens in deze context vermeld worden.

Door het gemeenschappelijk eerste bachelorjaar zitten de (toekomstige) studenten EW, TEW en HI samen, in een programma dat sterk generalistisch is. Dit wordt door de studenten als een pluspunt ervaren, omdat ze vaak nog geen duidelijk beeld hebben van de economische wetenschappen bij het aanvangen van de studie. De commissie respecteert deze keuze.

De masteropleiding staat rechtstreeks open voor bachelors in de TEW. Economische academische bachelors kunnen instromen via een voorbereidingsprogramma van 49 ECTS. Andere academische bachelors dienen een voorbereidingsprogramma van 86 ECTS te volgen. Voor professionele bachelors in het Bedrijfsmanagement bestaat er een schakelprogramma van 60 ECTS. De commissie vindt deze toelatingsvoorwaarden adequaat.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

De faculteit omvat acht vakgroepen: Algemene economie; Financiële economie; Sociale economie; Accountancy en Bedrijfsfinanciering; Marketing; Beleidsinformatica en Operationeel Beheer; Management, Innovatie en Ondernemerschap. Het onderwijs in de economische en toegepaste economische opleidingsonderdelen wordt nagenoeg uitsluitend verzorgd door de eigen vakgroepen. Voor de niet-economische opleidingsonderdelen doet de faculteit een beroep op AP-leden uit andere faculteiten, voornamelijk de Faculteit Rechtsgeleerdheid, de Faculteit Ingenieurswetenschappen en Architectuur, de Faculteit Bio-ingenieurswetenschappen en de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte.

In de regel wordt voor alle opleidingsonderdelen een ZAP-lid als lesgever aangesteld. Doctorassistenten en doctor wetenschappelijk medewerkers kunnen als verantwoordelijk lesgever of medelesgever fungeren, zij het slechts voor één opleidingsonderdeel.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van beide opleidingen als goed.

De commissie is tevreden over de vakinhoudelijke, onderwijskundige en didactische kwaliteiten van het personeel. Tijdens haar bezoek heeft de commissie vastgesteld dat er een hoog niveau van bewustzijn bestaat omtrent de vraag waaraan kwaliteitsvol onderwijs moet voldoen. De impuls tot innovatie van het onderwijs is daarenboven niet iets dat van boven af is opgelegd, maar het zit duidelijk op het niveau van de faculteit en haar

opleidingen. Dit uit zich op verschillende manieren. Zo worden, voor het onderwijs aan grote groepen in de bachelor, specifiek lesgevers met grote pedagogische bekwaamheid ingezet.

Onderwijskundige kwaliteiten vormen voorts een belangrijke factor bij de aanstelling, benoeming, opvolging en bevordering van ZAP-leden. Kandidaten voor een ZAP-mandaat moeten bij de selectie een korte proefles geven. Voor het AAP spelen deze aspecten minder mee, tenzij in de functieomschrijving van het mandaat een belangrijke onderwijstaak is ingeschreven. Sinds 2007 bestaat er ook een onderwijskundig competentieprofiel voor de lesgevers van de UGent. Doel is het trainingsaanbod nader op dit profiel af te stemmen en dus competentiegericht te herontwerpen. Ook zal het competentieprofiel aan de onderwijsbeoordelingen worden gekoppeld. De commissie vindt dit een goed initiatief. Ze signaleert wel dat de deelname aan onderwijskundige trainingen, waarvoor een goed aanbod bestaat, nog niet erg hoog is.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van beide opleidingen als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van het personeel ingekeken en is hiervan onder de indruk. De meerderheid van de lesgevers heeft een belangrijke onderzoeksactiviteit in het vakgebied van de door hen gedoceerde opleidingsonderdelen. De waaier aan specialisaties is hierbij verzeerd. Onderzoeksaspecten worden daarenboven (progressief doorheen de opleidingen) rechtstreeks geïntegreerd in het cursusmateriaal.

Het personeel kan volgens de commissie vertrouwen op goede internationale contacten. Diverse ZAP-leden hebben ook nauwe contacten met de professionele wereld. Daarnaast wordt in beide opleidingen een beroep gedaan op gastprofessoren uit het bedrijfsleven.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van beide opleidingen als voldoende.

Het onderwijs van de bachelor TEW wordt verzorgd door 10,9 VTE ZAP leden. Het onderwijs in de master TEW wordt verzorgd door 2,29 VTE ZAP leden. De commissie stelt vast dat er een grote werkdruk is, die evenwel opgevangen wordt door de voorbeeldige inzet van de personeelsleden. Met

het huidige personeelsbestand kan de kwaliteit van het onderwijs gegarandeerd blijven. Op de iets langere termijn echter, met een mogelijke stijging van studentenaantallen in het vooruitzicht, zal deze situatie moeilijk houdbaar blijven. De commissie juicht de uitgesproken intentie van het Rectoraat toe om zo spoedig mogelijk de VTE achterstand weg te werken.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van beide opleidingen als voldoende.

De opleidingen maken in de eerste plaats gebruik van de centraal beheerde auditoria en leslokalen, verdeeld over de sites Tweekerkenstraat en Hoveniersberg. Deze gebouwen zijn centraal in de stad gelegen en in directe nabijheid van elkaar. Het gebouw aan de Tweekerkenstraat is recent en biedt alle moderne faciliteiten. In alle auditoria of leslokalen is een pc of laptop met projector beschikbaar, zodat elektronische lespresentaties kunnen gebruikt worden. Weliswaar zijn de projectieschermen in sommige aula's – zeker wanneer deze volzet zijn – aan de kleine kant voor studenten die verder af zitten.

De faculteit telt twee pc-classes en een reeks kleinere computeropstellingen. In het gebouw aan de Tweekerkenstraat is er een eigen bibliotheek, gegroeid uit de vroegere vakgroepbibliotheken. De collectie van de bibliotheek is elektronisch ontsloten. De aanwezige jaargangen van de belangrijkste hardcopy-tijdschriften op het gebied van economie en toegepaste economie

staan opgesteld in open kast, evenals de recente en/of belangrijke boeken en naslagwerken. De bibliotheek biedt daarnaast ook heel wat databanken aan. Voor oudere boeken en tijdschriften is er een grote magazijnruimte in de kelder. Voorts biedt de bibliotheek ruimte voor zelfstudie aan. Uit de gesprekken met de studenten en het bezoek van de commissie aan de faciliteiten is evenwel gebleken dat de bibliotheek aan plaatsgebrek lijdt en vaak overbezet is.

De faculteit stelt in de mate van het mogelijke ontmoetings- en werklokalen ter beschikking van de studenten. Daaraan bestaat de jongste jaren grote nood wegens het veel groter aantal groepswerken. De commissie merkt in deze op dat er geen afgezonderde zelfstudieruimtes zijn.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van beide opleidingen als voldoende.

Potentiële studenten en abituriënten krijgen zowel op centraal als facultair niveau informatie over de opleidingen. Dit kan gaan van brochures tot Studie-informatiedagen en infodagen. De faculteit heeft daarnaast een eigen specifieke studiekiezerwebsite ontwikkeld. Zoals in *facet 2.9* aangehaald, zijn er verschillende (vakantie)cursussen om de overgang van het secundair naar het universitair onderwijs te vereenvoudigen. De faculteit organiseert bij aanvang van het academiejaar een introductiemoment voor de nieuwe studenten.

Studenten kunnen gedurende hun hele studieloopbaan voor informatie en advies terecht bij het Adviescentrum voor Studenten. Binnen de faculteit staat het monitoraat in voor de studiebegeleiding. De studiebegeleiders staan in eerste instantie de studenten tijdens de eerste bachelor bij om de overstap van het secundair naar het hoger onderwijs zo vlot mogelijk te laten verlopen. Ze organiseren hiervoor groepsessies (maximaal 70 studenten per groep) waarin de meest voorkomende problemen en vragen behandeld worden. Omdat dit aantal sessies door tijd en plaatsgebrek beperkt is, worden een aantal uitlegssessies aangeboden via streaming video. Studenten kunnen ook individueel terecht bij de studiebegeleiders. Problemen in verband met studiemethode, studieplanning of studiehouding worden door de studiebegeleiders uitvoerig behandeld tijdens een aantal extra workshops die op vrijwillige basis kunnen gevolgd worden. Studenten met tegenvallende examenresultaten kunnen bij de studiebegeleiders terecht voor individuele feedback en verdere begeleiding.

De faculteit beschikt sinds oktober 2004 ook over een trajectbegeleider. Deze fungeert eveneens als aanspreekpunt en vertrouwenspersoon voor alle studenten uit de betrokken opleidingen i.v.m. studie- of studeerproblemen.

Bij geschillen met lesgevers kunnen studenten zich met de meeste problemen of klachten wenden tot de facultaire ombudspersoon. Indien een student van mening is dat hij niet bij de facultaire ombudsdienst terecht kan, is het mogelijk bij de institutionele ombudspersoon aan te kloppen. Uit de gesprekken van de commissie is gebleken dat nagenoeg alle klachten betrekking hebben op de examens.

De commissie stelt over het algemeen vast dat de studiebegeleiding eerder reactief en op vrijwillige basis gebeurt. De vraag kan gesteld worden of daarmee wel de juiste doelgroep, c.q. het groeiende aantal (potentiële) studenten met een geïndividualiseerd traject (GIT), bereikt wordt. De commissie verwijst hiervoor ook naar *facet 6.2*. Globaal blijft de commissie evenwel van oordeel dat er een mooi en uitgebreid aanbod aan studiebegeleiding bestaat. De studenten met wie ze gesproken heeft loven de aanpak van het monitoraat en vinden dat de informatievoorziening en algemene organisatie vlot verlopen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Beschrijving

Het zelfevaluatierapport stelt dat de UGent een gedecentraliseerd systeem van onderwijskwaliteitszorg hanteert. Het zijn de faculteiten die verantwoordelijk zijn voor de uitbouw van de kwaliteitszorg, ondersteund door een aantal centraal aangestuurde initiatieven, in het bijzonder door de Directie Onderwijsaangelegenheden (DOWA).

Binnen de FEB ziet de Opleidingscommissie TEW, in overleg met de onderwijsdirecteur, toe op de permanente bewaking en verbetering van de onderwijsprocessen en de curricula, en dit ondersteund door de KwaliteitsCel Onderwijs (KCO). De Opleidingscommissie TEW bestaat uit 15 leden: 5 leden van het ZAP, 1 lid van het AAP, 5 studenten (zowel uit de bachelor als de master), alsook 4 leden van de alumni met raadgevende stem. Ook de KCO en de Faculteitsraad zijn samengesteld uit studenten, AAP- en ZAP-leden.

De KCO is verantwoordelijk voor de organisatie van de onderwijsevaluatie. Alle opleidingsonderdelen worden (twee-)jaarlijks geëvalueerd. De gehanteerde vragenlijst bestaat uit zowel gesloten als open vragen. Daarnaast worden ook niet-persoonsgebonden evaluaties van opleidingen georganiseerd.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat er een degelijk kwaliteitsbeleid in voege is. De Opleidingscommissie vervult zijn rol absoluut naar behoren en dit laat toe om kort op de bal te spelen. Ook zijn er op regelmatige basis onderwijs-evaluaties. Uit de resultaten van deze evaluaties blijkt dat, zowel voor de bachelor als voor de master, de gemiddelde scores tussen 3 en 4 op een vijfpuntsschaal liggen. De commissie is verrast door het feit dat nagenoeg nooit een score van 4 op 5 wordt gehaald, en dat de opleidingsscores onder de 3 als een probleem gezien worden, maar reeds vanaf 3,25 op 5 al van een bevredigende score gewaagd wordt. De commissie onderkent dat dit een centrale werkwijze is en begrijpt dat een opleiding daar niet van kan afwijken. Nochtans mag het streefdoel voor de eigen opleidingen zeker wat hoger liggen. Daarnaast kunnen docenten die hoge scores ('best practices') behalen meer voor het voetlicht gebracht worden.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties in voldoende mate tot verbetermaatregelen leiden. Het zelfevaluatie-rapport geeft een aantal concrete voorbeelden van recente verbeteracties in de bachelor- en masteropleiding. Het kwaliteitsbeleid functioneert derhalve adequaat. De Opleidings-

commissie werkt naar behoren en studenten rapporteerden tijdens de gesprekken dat ze soms verrassend snel verbetermaatregelen vaststellen. De goede informele contacten tussen lesgevers en studenten dragen hier eveneens toe bij. Ook de aandachtspunten uit de vorige visitatie zijn naar behoren opgevolgd.

Zoals in *facet 5.1* aangehaald, vindt de commissie de streefdoelen vooralsnog wel iets te laag. Wellicht is dit de reden waarom eerder neutrale scores op het 'ervaren leereffect' (3,33 in de bachelor en 3,25 in de master) en 'oefeningen' (3,25 in de master) geen aanleiding tot directe verbeteracties hebben gegeven. Soms geraken verbeteracties, vanwege de beperktheid van het personeel, ook niet verder dan 'pilots'.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van beide opleidingen als goed.

De commissie stelt vast dat het personeel adequaat vertegenwoordigd is in de Opleidingscommissie en de andere organen van het kwaliteitszorgbeleid. Dit geldt ook voor de studenten. Uit de gesprekken met de studentenvertegenwoordigers is gebleken dat zij zich zeer betrokken voelen. Ze kunnen invloed uitoefenen die verder gaat dan strikt praktische aangelegenheden. Zo zijn er in het recente verleden reeds aanpassingen in het curriculum doorgevoerd op instigatie van de studenten. Stuveco, de officiële studentenraad van de faculteit, brengt op geregelde tijdstippen de studentenvertegenwoordigers samen voor overleg en standpuntvorming.

Oud-studenten worden zowel op centraal niveau als door de opleidingen bevroegd. Ze kunnen zich aansluiten bij de alumnivereniging van de faculteit (Voseko). De commissie waardeert ten eerste dat recent afgestudeerden ook in de Opleidingscommissie opgenomen worden. Hierdoor wordt ook het beroepenveld formeel betrokken bij de interne kwaliteitszorg. Op het niveau van de faculteit fungeert ook een Adviesraad, bestaande uit personaliteiten uit de economische wereld en het bedrijfsleven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens 'voldoende' voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens 'voldoende' voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de bacheloropleiding als voldoende en van de masteropleiding als goed.

In de bacheloropleiding is gekozen voor een sterke theoretische basis met veel ondersteunende wetenschappen. Dit levert zijn vruchten af: de commissie is onder de indruk van de statistische en methodologische vorming van de bachelorstudenten. De studenten worden hier ook adequaat op getoetst. Volgens de commissie moet er evenwel nog meer integratie komen tussen deze hulpwetenschappen enerzijds en het (bedrijfs)economische domein anderzijds. Het opleidingsonderdeel 'Ondernemingsplanning' vervult die rol voornamelijk het meest. Maar het werkstuk dat de studenten hiervoor schrijven, meent de commissie, kan nog een hoger niveau bereiken.

Mede dankzij de methodologische vorming in de bachelorjaren worden er masterproeven van hoog niveau gemaakt. Voor de commissie is dit een belangrijke indicatie dat de doelstellingen van de master goed worden gerealiseerd. Ook het cursusmateriaal en het niveau van de examens bevestigen dit beeld. Volgens de vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie sprak onderscheiden de UGent-alumni zich door hun sterke analytische geest. De commissie zelf beschouwt de voorbereiding van alumni op hun instap in het werkveld verzekerd. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt overigens dat afgestudeerde TEW'ers in veel sectoren inzetbaar zijn. Ze nemen een ruime waaier aan functies op, waaronder accountancy, financieel beleid, marketing en consultancy.

Afgestudeerden kijken relatief tevreden op hun opleiding terug. Uit een recente alumni-enquête bleek dat 64 procent van de afgestudeerden TEW vindt dat de gevolgde opleiding hen 'vrij goed' tot 'zeer sterk' voorbereide op hun eerste job. Voor 25 procent was dit 'matig' en voor 8 procent 'nauwelijks'. Deze cijfers suggereren dat er in de toekomst nog meer aandacht moet besteed worden aan de juiste verhouding tussen academische en praktijkgerelateerde competenties. De commissie vraagt in deze niet zozeer een stage te verplichten, maar wel meer praktijkervaring te incorporeren in de opleidingsonderdelen.

De meeste opleidingsonderdelen van de master worden in het Engels gedoceerd. Internationalisering moet evenwel verder gaan. De inkomende mobiliteit ligt vooralsnog veel hoger dan de uitgaande. De commissie meent dat hiervoor, zoals in *facet 2.3* aangehaald, ruimte moet gemaakt worden in het bachelorcurriculum. Het sterk 'generalistisch' bachelorprogramma zal dit op het eerste zicht niet zo gemakkelijk maken. Anderzijds ving de commissie van de opleidingsverantwoordelijken op dat ze geen 1-op-1 relatie bij uitwisselingen nastreven. De commissie waardeert deze flexibele houding die toelaat de sterke punten van de partnerinstelling te gebruiken.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van beide opleidingen als voldoende.

In het zelfevaluatie-rapport staan de slaagcijfers vermeld vanaf de BaMahervorming in 2004 tot en met het academiejaar 2009–2010. Van de voltijdse eerste bachelor-studenten behaalde in deze periode gemiddeld 53% minimum 75% van de opgenomen credits. Voor de voltijdse studenten van tweede bachelor (vanaf 2005–06) is dat percentage gestegen tot 87%. Voor dezelfde categorie van de derde bachelor (vanaf 2006–07) gaat de stijging nog verder, tot 95%.

Opvallend is verder dat in de tweede bachelor het aantal studenten met een flexibel leertraject deze met een modeltraject overstijgen (56 tegenover 44 procent). Wat gemiddelde studieduur betreft, doet de bachelor het behoorlijk. Van degenen die het bachelordiploma behalen slaagt 77 procent in de voorziene tijd van 3 jaar. 14,4 procent heeft 4 jaar nodig en 2,7 procent 5 jaar. De gemiddelde studieduur bedraagt 3 jaar en 2 maand.

De commissie vindt het studierendement voor de bachelor behoorlijk, maar ziet het toenemend aantal studenten met een geïndividualiseerd studietraject als een zorgwekkende evolutie. Op het vlak van studiebegeleiding moet hier assertiever opgetreden worden. Eveneens kan men (nog) strengere eisen stellen waar het volgtijdelijkheid betreft.

Het aantal masterstudenten is vrij evenredig over de drie afstudeerrichtingen verdeeld. Ook de slaagpercentages zijn behoorlijk vergelijkbaar. Voor Marketing behaalde van 2007–2008 tot 2009–2010 respectievelijk 96 en 85 procent meer dan 75 procent van de credits. Voor Accountancy bedraagt dit respectievelijk 87 procent en 84 procent. Voor Bedrijfsfinanciering 85,8 en 86.

Voor de afstudeerrichting Marketing bedraagt de gemiddelde studieduur één jaar en één maand. 90 procent van de studenten studeert in de voorziene tijd van één jaar af, 10 procent in twee jaar. Voor de afstudeerrichting Accountancy zijn de cijfers gelijkaardig: 89,1 procent behaalt het diploma in de voorziene tijd van 1 jaar, 9,4 procent na 2 jaar en 1,5 procent na 3 jaar. Ook hier is de gemiddelde studieduur 1 jaar en 1 maand. De cijfers voor de afstudeerrichting Financiering lopen eveneens in dezelfde lijn: 89,2 procent studeert na 1 jaar af, 9,4 procent na 2 jaar en 1,4 procent na 3 jaar. Ook hier is de gemiddelde studieduur 1 jaar en 1 maand. De commissie is tevreden over deze resultaten.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Betrek uitwendige factoren nog meer in de vertaalslag naar de doelstellingen;
- Zorg voor een meer internationale dimensie in de opleidingsdoelstellingen.

Programma

- Ga verder met de concordantiematrix door meer collectief overleg hierover;
- Leg in de programma's minder klemtoon op de interne werking van het bedrijf, zoals dit reeds in de doelstellingen beoogd wordt;
- Versterk de aansluiting van de programma's bij de actuele beroepspraktijk;
- Onderzoek onevenwichtigheden die bij de studietijdmeting aan het licht treden;
- Ga verder op de weg van onderwijsinnovatie, onder meer door deelname aan onderwijskundige trainingen te stimuleren;
- Geef de reeds ingezette evolutie naar permanente, niet-periodegebonden evaluatie extra stimulans;
- Zet stappen naar een meer overkoepelend toetsbeleid.

Voorzieningen

- Doe iets aan het plaatsgebrek in de bibliotheek;
- Tracht de zelfstudieruimtes meer afgezonderd te maken;
- Besteed meer aandacht in de studiebegeleiding aan studenten met een geïndividualiseerd traject.

Interne kwaliteitszorg

- Leg hogere streefdoelen bij de onderwijsevaluaties.

Resultaten

- Stimuleer de studenten om op internationale uitwisseling te gaan.

* specifiek voor de bacheloropleiding

Programma

- Laat de ondersteunende vakken inhoudelijk nog meer bij het economische domein aansluiten;
- Maak het opleidingsonderdeel 'Bedrijfskunde' minder inleidend van karakter door inbreng van een projectopdracht;
- Besteed in de context van de 'smaakmakers' meer aandacht aan marketing;
- Overweeg inbreng van een extra opleidingsonderdeel 'International business strategy';
- Verstevig de integratie tussen de bachelor-opleidingsonderdelen, desgevallend in de vorm van een bachelorproef;
- Creëer meer keuzemogelijkheden voor studenten in het eerste semester van de derde bachelor.

* specifiek voor de masteropleiding

Doelstellingen

- Zorg voor een vereenvoudiging in het aantal geformuleerde competenties.

Programma

- Versterk het gespecialiseerd karakter van de master, door de minoren af te zwakken en een inhoudelijke uitdieping van de majoren;
- Onderzoek de mogelijkheid tot uitbreiding van het aantal afstudeerrichtingen;
- Betrek het gemeenschappelijk opleidingsonderdeel 'Strategisch management' inhoudelijk meer bij de afstudeerrichtingen;
- Waak erover dat bij opdrachten de groeps grootte beheersbaar blijft;
- Geef de presentatie een kleiner aandeel in de puntentoekenning bij de masterproef.

Ravensteingalerij 27
B-1000 Brussel

T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

www.vluhr.be
info@vluhr.be

DE ONDERWIJSVISITATIE
Economische Wetenschappen,
Toegepaste Economische Wetenschappen,
TEW Handelsingenieur en Zij-instroom
EW TEW HI ZIJ (boek 2)

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen in domeinen van de Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Vlaamse universiteiten

www.vluhr.be

Brussel - december 2012

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN
TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN
TEW HANDELSINGENIEUR EN ZIJ-INSTROOM
EW TEW HI ZIJ**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg

Ravensteingalerij 27, 1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00 – F +32 (0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be

Wettelijk depot: D/2012/12.784/12

Boek 2

CLUSTER TEW HANDELSINGENIEUR

De opleidingen HI in vergelijkend perspectief 399

Tabel met scores, onderwerpen en facetten HI 415

Opleidingsrapporten HI

Universiteit Antwerpen 421

- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

Katholieke Universiteit Leuven 449

- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

Universiteit Gent 479

- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Universiteit Hasselt	505
- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur	
- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur	
- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica	
- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica	
Vrije Universiteit Brussel	535
- Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur	
- Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur	
CLUSTER ZIJ-INSTROOM EW TEW HI	
Preambule van de clustercommissie ZIJ-instroom	563
Opleidingen ZIJ-instroom in vergelijkend perspectief	565
Tabel met scores, onderwerpen en facetten ZIJ	585
Opleidingsrapporten ZIJ	
Universiteit Antwerpen	
- Master in Organisatie en Management	593
- Master in het Cultuurmanagement	611
Universiteit Gent	
- Master of Science in de Algemene Economie	633
- Master of Science in de Bedrijfseconomie	661
Katholieke Universiteit Leuven	
- Master of Science in het Management	691
- Master of Science in de Beleidseconomie	719
- Master of Science in het Informatiemanagement/ Master of Information Management	747
- Master of Science in de Verzekeringen	771
- de Master of Science in de Accountancy en het Revisorat	795
Vrije Universiteit Brussel	
- Master in de Bedrijfskunde/ Master in Management	819

BIJLAGEN

Bijlage 1	Personalialia van de leden van de commissie	843
Bijlage 2	De bezoekschema's	
	Koepelcommissie	859
	Cluster EW	863
	Cluster TEW	869
	Cluster HI	879
	Cluster ZIJ	887

**CLUSTER
TOEGEPASTE ECONOMISCHE
WETENSCHAPPEN:
HANDELSINGENIEUR**

CLUSTER TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN HANDELSINGENIEUR

De opleidingen TEW Handelsingenieur en TEW Handelsingenieur in de Beleidsinformatica in vergelijkend perspectief

- de opleidingen Bachelor of Science TEW: Handelsingenieur, Master of Science TEW: Handelsingenieur, Bachelor of Science TEW: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, Master of Science TEW: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica aan de Universiteit Antwerpen,
- de opleidingen Bachelor of Science TEW: Handelsingenieur; Master of Science TEW: Handelsingenieur, Bachelor of Science TEW: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, Master of Science TEW: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica aan de Katholieke Universiteit Leuven;
- de opleidingen Bachelor of Science TEW: Handelsingenieur, Master of Science TEW: Handelsingenieur aan de Universiteit Gent;
- de opleidingen Bachelor of Science TEW: Handelsingenieur, Master of Science TEW: Handelsingenieur, Bachelor of Science TEW: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, Master of Science TEW: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica aan de Universiteit Hasselt,
- de opleidingen Bachelor of Science TEW: Handelsingenieur; Master of Science TEW: Handelsingenieur aan de Vrije Universiteit Brussel.

INLEIDING

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van de bevindingen over de opleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica die aangeboden worden aan de Universiteit Antwerpen (UA), de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven), de Universiteit Gent (UGent), de Universiteit Hasselt (UHasselt) en de Vrije Universiteit Brussel (VUB).

De commissie wil in dit hoofdstuk voornamelijk aandacht schenken aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de gevisiteerde opleidingen. Per onderwerp geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen.

Deze wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele opleidingsrapporten in detail te herhalen. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de deelrapporten.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

Alle opleidingen worden qua niveau en oriëntatie als goed beoordeeld door de commissie, met uitzondering van de bachelor Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UHasselt, die als voldoende beoordeeld wordt.

Alle opleidingen hebben realistische doelstellingen geformuleerd die soms op een competentiegerichte wijze verder gespecificeerd zijn. De commissie stelde gedurende de bezoeken vast dat de doelstellingen van de verschillende opleidingen voldoende gekend zijn door de betrokkenen.

Het later kunnen vervullen van een brugfunctie (tussen de bedrijfseconomische en de technologische aspecten van een organisatie) is voor alle opleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de Vlaamse universiteiten primordiaal. Aspecten van integratie worden dan ook in de doelstellingen van alle gevisiteerde opleidingen aangestipt.

De bacheloropleidingen leggen de nadruk op het realiseren van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties. De gevisiteerde bacheloropleidingen beogen het verwerven van basiskennis eigen aan de discipline en stellen ook de realisatie van een aantal vaardigheden en attitudes voorop. Wat de bachelor Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UHasselt betreft stelt de commissie vast dat het bijbrengen van discipline basiskennis en het begrip van samenhang van de verschillende componenten eigen aan het domein maar in beperkte mate gestalte krijgt in de doelstellingen.

De doelstellingen van de gevisiteerde masteropleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica zijn gericht op het bijbrengen van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau alsook op het kunnen leveren van een originele bijdrage in het domein. Alle opleidingen leggen de nodige focus op het bijbrengen van onderzoekscompetenties, zo stelde de commissie vast. Recente ontwikkelingen in het domein en zijn verschillende componenten worden in de doelstellingen van de verschillende opleidingen vermeld.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De opleidingen Handelsingenieur van de KU Leuven worden betreffende de domeinspecifieke eisen als goed beoordeeld, alle andere opleidingen worden als voldoende beoordeeld op dit facet.

De commissie acht de domeinspecifieke doelstellingen van alle opleidingen conform haar eigen doelstellingen. De opleidingen Handelsingenieur van de KU Leuven hebben met grote precisie de domeinspecifieke eisen gedefinieerd.

De Vlaamse opleidingen Handelsingenieur zijn een gevestigde waarde met een duidelijk profiel. Dit geldt ook voor de opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UA, die slagen qua instroom. Voor de opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de KU Leuven en de UHasselt is dit minder het geval, zo stelt de commissie vast. De eigenheid van de opleidingen aldaar is moeilijker uit te dragen, wat zich vertaalt in een lagere instroom. Het creëren van een grotere naambekendheid van de opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica is een punt van aandacht.

De UGent en de VUB bieden geen opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica aan. De opleidingen Handelsingenieur te Gent en Brussel hebben evenwel krachtige en hedendaagse profielen die het midden houden tussen de opleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica. Door middel van een traject (te Gent) of een major (te Brussel) kunnen de masterstudenten zich tevens verdiepen in het domein van de beleidsinformatica.

In het algemeen sluiten de doelstellingen van de verschillende opleidingen voldoende aan bij de eisen van binnen- en buitenlandse peers. Voor de opleidingen van de UGent, UHasselt en VUB dringt de noodzaak tot een uitvoerige benchmarking zich op. De bezochte opleidingen hebben tevens hun doelstellingen adequaat afgestemd op de wensen en behoeften van het beroepenveld. Toch is de inbreng van de buitenwereld in het algemeen nog beperkt bij het definiëren van de domeinspecifieke doelstellingen, aldus de commissie.

Met uitzondering van de opleidingen Handelsingenieur van de KU Leuven besluit de commissie dat de domeinspecifieke eisen nog preciezer geformuleerd kunnen worden opdat alle betrokkenen een goed zicht kunnen krijgen op de 'scope' van de opleidingen.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud

De commissie beoordeelt de relatie tussen doelstellingen en inhoud als goed voor alle opleidingen met uitzondering van de bachelor Handelsingenieur van de UA, de opleidingen Handelsingenieur en de master Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UHasselt en de opleidingen Handelsingenieur van de VUB, die een voldoende krijgen, en de bachelor Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UHasselt, die als onvoldoende beoordeeld wordt.

Met uitzondering van de bachelor Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UHasselt zijn alle programma's een adequate concretisering van de doelstellingen en beoogde competenties van de betreffende opleidingen qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Alle programma's vertonen de nodige aandacht voor het aanbrengen van discipline-overschrijdende elementen. Voor de bachelor Handelsingenieur van de UA, de bachelor en master Handelsingenieur en de master Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UHasselt en de bachelor en master Handelsingenieur van de VUB dienen aspecten van integratie nog meer aandacht te krijgen in de curricula.

In het algemeen worden alle bachelorprogramma's gekenmerkt door een duidelijke structuur en zijn er voldoende mogelijkheden tot verdieping en/of verbreding in de masterprogramma's.

Met uitzondering van de bachelor Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UHasselt biedt de inhoud van alle gevisiteerde programma's de studenten de mogelijkheid om de geformuleerde doelstellingen te bereiken. Wat de bachelor Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UHasselt betreft stelt de commissie vast dat die nog te weinig een inhoudelijke eenheid vormt die een duidelijke set van competenties realiseert. De commissie meent dat het curriculum grondig moet herbekeken worden vanuit een integrale visie met aandacht voor inhoudelijke samenhang.

De commissie meent dat alle opleidingen er op toe moeten blijven zien dat er een duidelijke cesuur is tussen de bachelor- en masteropleidingen en roept de bacheloropleidingen van de KU Leuven, UHasselt en VUB op om een afsluitende proeve van bekwaamheid op te nemen in hun bachelorcurricula. Met de bachelorproef te Antwerpen en het seminarie te Gent wordt deze cesuur wel bewerkstelligd, aldus de commissie.

Tot slot adviseert de commissie de desbetreffende faculteiten om in het eerste bachelorjaar een caleidoscopisch vak in te richten opdat alle instromende studenten een beter zicht kunnen krijgen op het opleidingsaanbod in het domein van de economische wetenschappen.

Facet 2.2 Academische en professionele gerichtheid van het programma

Het facet academische en professionele gerichtheid wordt als goed beoordeeld voor de opleidingen van de KU Leuven en UGent, alle andere opleidingen krijgen een voldoende.

De aandacht voor kennisontwikkeling is voor alle programma's goed. De onderzoeksgebondenheid van het onderwijs is gegarandeerd, aldus de commissie, alsook de terugkoppeling van (eigen) onderzoek naar het onderwijs – wat in de masteropleidingen wel explicieter aan bod komt dan in de bacheloropleidingen. De aansluiting van de programma's bij recente ontwikkelingen in het domein is aan de KU Leuven beter uitgewerkt dan elders.

Alle programma's vertonen tevens in meer of mindere mate aansluiting met de actuele beroepspraktijk. In het algemeen is de professionele gerichtheid van de programma's Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica in Vlaanderen goed. De opleidingen van de VUB reiken wel meer professionele competenties aan dan de andere bezochte opleidingen. Samen met de opleidingen van de UHasselt blinken ze echter niet uit in het aanbrengen van onderzoekscompetenties. De programma's van de UGent, die inhoudelijk tevens zeer eigentijds zijn, vertonen van alle gevisiteerde opleidingen het beste evenwicht tussen het aanbrengen van academische en professionele competenties, zo besluit de commissie.

Aan alle instellingen kreeg de commissie te horen dat de studenten en alumni Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica in de opleiding meer feeling willen krijgen met de reële beroepspraktijk.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Alle gevisiteerde programma's van de UA en de UGent worden betreffende hun samenhang als goed beoordeeld. De overige opleidingen worden als voldoende beoordeeld op dit facet.

Geen van de bezochte programma's vertoont veel inhoudelijke overlap. De commissie constateert met instemming dat de gevisiteerde bachelor-

programma's geen of beperkte keuzemogelijkheden kennen, terwijl de masterprogramma's de nodige specialisatie toelaten. Alle bezochte opleidingen worden daarmee gekenmerkt door graduele verdieping zonder het generalistisch karakter, eigen aan een opleiding Handelsingenieur of Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, uit het oog te verliezen.

Wat de programma's betreft die een beoordeling goed krijgen op dit facet stelt de commissie dat hun samenhang en volgtijdelijkheid grondig nagegaan is, wat resulteert in een coherente en sequentiële opbouw van de curricula te Antwerpen en Gent. Bovendien geldt voor deze programma's dat de verticale en horizontale samenhang inzichtelijk is voor de betrokkenen.

Voor de opleidingen van de KU Leuven, UHasselt en VUB geldt dat de leerlijnen nog beter uitgetekend kunnen worden en dat dit op een competentiegerichte wijze moet gebeuren, aldus de commissie.

Facet 2.4 Studieomvang

Alle opleidingen voldoen aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt alle opleidingen betreffende het facet studietijd als voldoende.

De commissie stelde gedurende de bezoeken vast dat alle bezochte programma's intensief zijn maar studeerbaar, en dat alle opleidingen de nodige inspanningen leveren om studiebelemmerende factoren weg te nemen. Voor alle opleidingen geldt dat de werkelijke studietijd voldoende aansluit bij de norm van 60 ECTS per jaar.

Toch duiken her en der mankementen op. Voor de opleidingen van de UA geldt dat de studenten maar in beperkte mate op de hoogte zijn van de genomen maatregelen inzake de studietijd. Te Gent stelde de commissie dan weer vast dat de verschillen tussen de reële en begrote studietijd soms groot zijn. De KU Leuven en UHasselt dienen op hun beurt meer inspanningen te leveren om deadlines voor opdrachten beter op elkaar af te stemmen en piekmomenten te vermijden. Tot slot beveelt de commissie de opleidingen van de VUB aan om de studietijd regelmatig en systematischer te peilen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Wat de afstemming tussen vormgeving en inhoud betreft worden alle opleidingen als goed beoordeeld, met uitzondering van de bacheloropleidingen van de KU Leuven, UGent en VUB, die een voldoende krijgen.

Alle opleidingen kennen een variatie aan onderwijsvormen en voldoen betreffende de kwaliteit van de onderwijsmiddelen. De commissie stelt dat alle opleidingen, uitgezonderd de bacheloropleidingen van de KU Leuven, UGent en VUB, afdoende bewijs geleverd hebben dat de gehanteerde werkvormen goed aansluiten bij de doelstellingen en de inhoud van de verschillende programma's, de gehanteerde onderwijsvisie en de karakteristieken van de instromende studenten.

Voor de opleidingen die als goed beoordeeld worden stelt de commissie dat ze doordachte en gemotiveerde keuzes hebben gemaakt wat hun werkvormen betreft en dat vele van die werkvormen activerend en interactief zijn. Deze opleidingen toonden aan dat de vormgeving van de programma's gestoeld is op een duidelijke onderwijsvisie die gedragen wordt door de stafleden. Voor de opleidingen die een voldoende krijgen op dit facet stelt de commissie dat er te weinig activerende en interactieve werkvormen zijn en dat de vormgeving dus nog te klassiek is. Dit dient geremedieerd te worden.

Voor alle gevisiteerde opleidingen geldt dat er meer overleg tussen en sturing van de verschillende personeelsleden moet zijn om de werkvormen beter af te stemmen op de inhoud en de doelstellingen van de programma's.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Alle gevisiteerde opleidingen van de UHasselt en VUB worden als goed beoordeeld wat hun beoordeling en toetsing betreft, alle andere opleidingen worden als voldoende beoordeeld.

De organisatie van de beoordeling en toetsing voldoet aan de vereisten voor alle bezochte opleidingen. De evaluatieprocedures zijn bij de verschillende actoren afdoende bekend. De examenvragen weerspiegelen op een adequate wijze het niveau, de oriëntatie en de kwaliteit van de verschillende gevisiteerde opleidingen, aldus de commissie. In het algemeen hebben de studenten Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de verschillende universiteiten een goed beeld van wat er van hen tijdens de evaluaties verwacht wordt.

De opleidingen van de UHasselt en de VUB hebben de evaluatievormen en -criteria goed afgestemd op de doelstellingen en inhoud van de programma's. Meer dan aan de UA, KU Leuven en UGent worden hier naast de kenniscomponent ook vaardigheden en attitudes gepeild. Voor de programma's van de UA, KU Leuven en UGent geldt dat het toets- en beoordelingsbeleid competentiegerichter ingevuld kan worden.

Facet 2.8 Masterproef

Het facet masterproef wordt voor de masteropleidingen van de KU Leuven en UGent als goed beoordeeld. De andere masteropleidingen krijgen een voldoende op dit facet.

Aan alle opleidingen geven de ingekeken masterproeven blijk van een analytisch, synthetisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen van de studenten op een academisch niveau. Masterproeven zijn soms meer theoretisch, soms meer empirisch van aard. Soms zijn er mengvormen. Veelal is er een link tussen het werk dat uitgevoerd wordt in het kader van de masterproef en het onderzoek dat plaatsheeft binnen de desbetreffende onderzoekseenheden.

De commissie stelde vast dat er in het algemeen mild gequoteerd wordt. Aan de KU Leuven zijn de meeste masterproeftopics specialistisch van aard en zijn de ingekeken scripties van een hoog niveau. Aan de UA en de UHasselt missen vele masterproeven inhoudelijke focus en zijn ze soms zeer omvangrijk.

Het typerende integratieve denken, toch eigen aan een opleiding Handelsingenieur of Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, zou in het kader van de masterproef te Antwerpen, Leuven, Hasselt en Brussel meer uitgewerkt moeten worden, aldus de commissie. Alleen te Gent weerspiegelen de werkstukken de uitgestippelde visie op integratie van de masteropleiding Handelsingenieur.

De voorbereiding en begeleiding loopt meestal vlot aan de verschillende instellingen. De opleidingen van de KU Leuven moeten er wel op toezien dat de toekenning van masterproeven transparant en bevredigend verloopt.

De commissie stelt tot slot vast dat de beoordeling van de masterproef te Brussel tekortkomingen vertoont. De opleiding van de VUB moet meer garanties inbouwen dat de masterproeven op een consistente wijze beoordeeld worden.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Alle gevisiteerde opleidingen worden door de commissie als voldoende beoordeeld wat hun toelatingsvoorwaarden betreft.

Voor alle opleidingen geldt dat de programma's qua vormgeving en inhoud op een adequate wijze aansluiten bij de karakteristieken van de instromende studenten.

Alle bacheloropleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica hanteren expliciet of impliciet de regel dat de instromende student over een goede bagage wiskunde moet beschikken. De opleidingen trachten potentiële studenten hieromtrent zo goed mogelijk te informeren, wat meestal lukt, aldus de commissie. Alle gevisiteerde opleidingen hebben hiervoor specifieke modaliteiten ontwikkeld om de overgang van het secundair naar universitair onderwijs vlot te laten verlopen en deficiënties weg te werken. De overgang van bachelor naar master verloopt aan alle bezochte instellingen goed.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit personeel

De commissie beoordeelt het facet kwaliteit personeel voor de opleidingen van de KU Leuven en UGent als goed, alle andere opleidingen worden als voldoende beoordeeld.

De commissie is van mening dat de vakinhoudelijke expertise van de docenten van de gevisiteerde opleidingen goed (UA, UHasselt en VUB) tot zeer goed (KU Leuven en UGent) is. De vakdidactische en onderwijskundige expertise varieert, aldus de commissie.

De aandacht voor onderwijskundige professionalisering is overal beperkt, zo stelde de commissie vast. Dit is deels te verklaren door het feit dat de verschillende trainingen die de universiteiten aanbieden te weinig gericht zijn op de concrete noden en wensen van het personeel verbonden aan de opleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica maar ook dat deelname aan deze activiteiten te vrijblijvend is. Aan een echte onderwijscultuur (zoals een onderzoekscultuur) en *scholarship of teaching* ontbreekt het, aldus de commissie.

De commissie stelt dat het personeelsbeleid expliciet gericht moet zijn op de realisatie van de doelstellingen van de verschillende opleidingen en dat alle opleidingen meer inspanningen moeten leveren om de onderwijs-professionalisering te versterken.

De meeste studenten lieten verstaan dat ze de inzet van de personeels-leden, verbonden aan de verschillende bezochte opleidingen, sterk waarderen. In het algemeen heeft de commissie gedreven en betrokken stafleden ontmoet. Te Antwerpen, Hasselt en Brussel is er wel een meer laagdrempelige aanpak dan te Leuven of Gent, aldus de commissie.

Het gelijkekansenbeleid dat aan de verschillende instellingen gehanteerd wordt heeft tot een meer evenwichtige samenstelling van de staf geleid, maar alleen te Brussel is er al een goede genderbalans.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt de opleidingen van de KU Leuven als excellent betreffende het facet eisen professionele en academische gerichtheid van het personeel. Alle andere opleidingen worden op dit facet als goed beoordeeld met uitzondering van de opleidingen van de UHasselt, die een voldoende krijgen.

In alle opleidingen wordt het onderwijs voor het grootste deel verzorgd door onderzoekers die actief bijdragen aan de verdere ontwikkeling van het domein. Het gevoerde onderzoek wordt regelmatig ingebracht in het onderwijs.

De commissie stelt dat de wetenschappelijke output van het personeel varieert maar nergens onder de maat is. Voor alle opleidingen – met uitzondering van die van de UHasselt – geldt dat de brede waaier aan onderzoekskundigheden van het academisch personeel de opleidingen aantoonbaar versterkt. Het personeel van de KU Leuven wordt gekenmerkt door een zeer brede waaier aan onderzoeksspecialisaties, die onlosmakelijk een grote troef is voor de opleidingen aldaar. Voor de UHasselt geldt dat de onderzoeksportefeuille van het personeel nog niet goed aansluit bij de opzet van de opleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica.

De gevisiteerde opleidingen hebben vele nationale en internationale contacten binnen en buiten de academische wereld, wat direct of indirect bijdraagt tot de kwaliteit van het aangeboden onderwijs.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Alle gevisiteerde opleidingen hebben voldoende personeel om het onderwijs met de gewenste kwaliteit te blijven verzorgen, uitgezonderd de opleidingen van de UGent, die op dit facet als onvoldoende beoordeeld worden. De UHasselt scoort goed op dit facet.

Aan alle instellingen is er een hoge werkdruk bij het personeel. Met uitzondering van de opleidingen te Hasselt acht de commissie een uitbreiding van het personeelskader wenselijk om de kwaliteit van de opleidingen duurzaam te verankeren indien de studentenaantallen zouden stijgen. Te Gent dienen er zeer snel acties ondernomen te worden om de personeelskrapte weg te werken, anders dreigt de kwaliteit van het onderwijs in gevaar te komen.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De materiële voorzieningen worden voor alle opleidingen als goed beoordeeld, met uitzondering van de opleidingen van de UGent en VUB, die een voldoende krijgen op dit facet.

De faciliteiten van de verschillende opleidingen zijn goed te bereiken. De onderwijsruimten zijn in het algemeen goed uitgerust en de studenten kunnen de nodige wetenschappelijke bronnen raadplegen. Aan alle instellingen zijn de computerfaciliteiten up-to-date en is er draadloze toegang tot het internet voorzien. Te Gent geven een aantal onderwijsruimten een sombere indruk en te Brussel is de bibliotheek aan een opknapbeurt toe, aldus de commissie.

De studenten te Antwerpen, Leuven en Hasselt hebben betere voorzieningen dan de studenten Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica elders te Vlaanderen, zo besluit de commissie.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De opleidingen van de UA en de UHasselt worden betreffende de studiebegeleiding als goed beoordeeld. Alle andere gevisiteerde opleidingen krijgen een voldoende.

Alle opleidingen hebben volgens de commissie de nodige inspanningen geleverd om de studiebegeleiding goed af te stemmen op de wensen en behoeften van de studenten en hun studievoortgang. Vooral op het gebied van instroombegeleiding hebben de opleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de verschillende instellingen vele modaliteiten ontplooid.

Te Leuven, Gent en Brussel dient de informatieverstrekking beter gestroomlijnd te worden.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De opleidingen van de UHasselt krijgen een beoordeling goed op dit facet, alle andere gevisiteerde opleidingen krijgen met betrekking tot de evaluatie resultaten een voldoende.

Aan de UHasselt worden de opleidingen systematisch en periodiek geëvalueerd mede aan de hand van toetsbare streefdoelen, aldus de commissie. Te Antwerpen, Leuven en Gent is er een degelijk bevragingssysteem in voege maar dienen de streefdoelen nog duidelijker geformuleerd te worden. Voor de VUB geldt dat het gevoerde kwaliteitszorgbeleid voldoet maar dat er zich een meer gestructureerde, formele aanpak opdringt.

Alle opleidingen hebben de nodige instrumenten ontwikkeld (in de vorm van studentenbevragingen, al of niet aangevuld met een alumni-enquête) om de kwaliteit van hun onderwijs te bewaken en indien nodig te verbeteren. De commissie stelt vast dat de vigerende procedures alle opleidingen in staat stellen om tijdig problemen te detecteren en indien nodig gerichte verbetermaatregelen te nemen.

In het algemeen stelt de commissie vast dat het systeem van evaluaties aan alle universiteiten zich nog te veel toespitst op de afzonderlijke opleidingsonderdelen en te weinig op de curricula en leerlijnen als geheel.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De opleidingen van de UA, de KU Leuven en de UHasselt worden op dit facet als goed beoordeeld, de gevisiteerde opleidingen van de UGent en de VUB als voldoende.

De commissie is van mening dat voor alle opleidingen de uitkomsten van interne en externe evaluaties bijdragen tot de kwaliteit van het aangeboden onderwijs. Voor de bezochte opleidingen van de UA, KU Leuven en de UHasselt geldt dat de evaluaties goed opvolging krijgen.

Aan de UGent blijkt de opvolging van de genomen verbetermaatregelen niet vlekkeloos te verlopen en dienen de opleidingen snel een bijgestuurd systeem van evaluaties op poten te zetten. Voor de opleidingen van de VUB geldt dat er soms erg laattijdig wordt ingespeeld op de resultaten van de verschillende evaluaties en dat het informele karakter van de gevoerde kwaliteitszorg een obstakel is voor een krachtig beleid.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UA en de opleidingen van de UGent worden als goed beoordeeld, alle andere opleidingen krijgen een voldoende score inzake het betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld.

De verschillende geledingen van het personeel zijn nauw betrokken bij de zorg voor de kwaliteit van de opleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica. Te Leuven blijkt dat de communicatie tussen de verschillende geledingen erg *top-down* verloopt en dat de organen die toezien op de kwaliteitszorg van het onderwijs niet hun volle potentieel realiseren.

De studenten zijn aan alle instellingen vertegenwoordigd in de belangrijkste organen en hun wensen en noden krijgen gehoor. Voor de opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica te Antwerpen geldt dat er een echt academisch partnership is ontstaan tussen docenten en studenten, wat mede de verdienste is van de studentenvereniging Imbit. Te Gent, zo stelde de commissie vast, voelen de studenten zich heuse mede-eigenaars van de opleidingen. Te Brussel dienen de studenten dan weer dringend meer betrokken te worden bij de meer beleidsmatige aspecten van het onderwijs.

Wat de betrokkenheid van de alumni en het beroepenveld betreft stelt de commissie dat dit te Gent en Leuven en voor de opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica van de UA het best is uitgebouwd. De overige opleidingen dienen de banden met de alumni en het beroepenveld strakker aan te halen.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Met uitzondering van de bacheloropleidingen van de UHasselt, die als voldoende beoordeeld worden, worden alle opleidingen als goed beoordeeld wat hun gerealiseerd niveau betreft.

Zich baserend op de gesprekken, het studiemateriaal, de examenvragen en masterproeven vindt de commissie dat alle opleidingen, met uitzondering van de bacheloropleidingen te Hasselt, de doelstellingen goed weten te realiseren. Voor de bacheloropleidingen van de UHasselt geldt dat deze nog een duidelijker pakket van competenties moeten aanbrengen en dat de doelstellingen in voldoende mate gerealiseerd worden.

De gevisiteerde bacheloropleidingen vormen aan alle instellingen een goede voorbereiding op de masteropleidingen. De alumni van alle opleidingen Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica percipieerden hun opleidingen als degelijke opleidingen die hen adequaat voorbereiden op hun latere beroepsleven. In het algemeen is de commissie onder de indruk van de competenties die de afgestudeerden bezitten en stelde ze vast dat ze moeiteloos de beoogde brugfunctie kunnen vervullen.

Wat de internationale mobiliteit van de studenten betreft is dit voor de opleidingen Handelsingenieur beter uitgebouwd dan voor de opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica. Toch scoren ook de opleidingen Handelsingenieur van de UGent, UHasselt en VUB eerder matig op dit aspect.

Meer algemeen steunt de commissie de wens van de verschillende opleidingen om volledig Engelstalige masteropleidingen te mogen inrichten.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Het onderwijsrendement is goed voor de opleidingen van de UHasselt. Alle andere opleidingen worden op dit facet als voldoende beoordeeld.

De commissie constateerde voor alle opleidingen een toereikend studierendement. Te Hasselt hebben de opleidingen duidelijk extra inspanningen geleverd om de slaagcijfers te vergroten en liggen de rendementcijfers beduidend hoger dan die van vergelijkbare opleidingen elders te Vlaanderen.

De commissie meent dat, aangezien vele instromende studenten uit een sterke vooropleiding komen, een intensifiëring van de huidige instroommodaliteiten het rendement te Antwerpen, Leuven, Gent en Brussel wellicht kan vergroten.

Tot slot stipt de commissie aan dat geen van de bezochte opleidingen concrete streefcijfers vooropzet. Een krachtig beleid hieromtrent, met inbegrip van het definiëren van de normstudent, dringt zich op.

CLUSTER TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN HANDELSINGENIEUR

Tabel met scores, onderwerpen en facetten

In de hierna volgende tabellen wordt het oordeel van de *clustercommissie Handelsingenieur* over de zes onderwerpen van het accreditatiekader en de onderliggende facetten weergegeven voor de academische opleidingen in het domein van de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica. Voor het toekennen van de scores heeft de commissie zich gebaseerd op de minimale decretale eisen die aan dergelijke opleidingen mogen worden gesteld, zoals beschreven in de Dublin descriptoren en vertaald naar de Vlaamse situatie in het Structuurdecreet van het Hoger Onderwijs (2003) en het toetsingskader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (2004). Bovendien heeft de commissie een referentiekader opgesteld, waarin o.a. de domeinspecifieke eisen worden geëxpliciteerd. Het referentiekader van de commissie is beschreven in het Algemeen Deel, hoofdstuk II van dit visitatierapport.

De commissie wil er nadrukkelijk op wijzen dat de toegekende score per onderwerp of per facet een samenvatting inhoudt van een groter aantal aandachtspunten en criteria. Achter elk facet zitten dus diverse aandachtspunten die meespelen in de beoordeling. Bij het toekennen van de scores heeft de commissie een gewogen gemiddelde gemaakt van haar beoordeling van deze aandachtspunten.

	UA			KU LEUVEN			UGENT			UHASSELT			VUB		
	BA HI	MA HI	BA HIBI	BA HIR	MA HIR	BA HIRB	MA HIR	BA HIR	MA HIR	BA HIR	MA HIR	BA HIBI	MA HIBI	BA HI	MA HI
Onderwerp 1 Doelstellingen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 2 Programma	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	V	G	G	G	G	G	G	G	G	G	V	O	V	V	V
Facet 2.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.3 Samenhang	G	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.4 Studietoegang	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok
Facet 2.5 Studietijd	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.8 Masterproef	nvt	V	nvt	V	nvt	G	nvt	G	nvt	G	nvt	V	nvt	V	nvt
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V

HANDELSINGENIEUR EN HANDELSINGENIEUR IN DE BELEIDSINFORMATICA	UA			KU LEUVEN			UGENT			UHASSELT			VUB			
	BA HI	MA HI	BA HIBI	MA HIBI	BA HIR	MA HIR	BA HIRB	MA HIRB	BA HIR	MA HIR	BA HIR	MA HIR	BA HIBI	MA HIBI	BA HI	MA HI
Onderwerp 3 Inzet van personeel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	V	V	V	V	G	G	G	G	G	G	V	V	V	V	V	V
Facet 3.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	G	G	G	G	E	E	E	E	G	G	V	V	V	V	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	V	V	V	V	V	V	O	O	G	G	G	G	V	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 4.1 Materiele voorzieningen	G	G	G	G	G	G	G	G	V	V	G	G	G	G	V	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G	G	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V	G	G	V	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	G	G	V	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	G	G	G	G	G	G	G	G	V	V	G	G	G	G	V	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V	V	G	G	V	V	V	V	G	G	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 6 Resultaten	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	V	G	V	G	G	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	G	G	G	V	V
Eindoordeel commissie	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Deze tabellen zijn aldus onlosmakelijk verbonden met de argumentatie die in het deelrapport wordt beschreven en elke interpretatie, louter op basis van een vergelijking van scores in de tabel doet onrecht aan de diverse opleidingen en gaat voorbij aan de opdracht van deze visitatie. De tabel heeft tot doel om een beter beeld te geven van de diversiteit in kwaliteit van de verschillende opleidingen.

Verklaring van de scores op de facetten (vierdelige schaal):

E	Excellent	'best practice', kan (internationaal) als voorbeeld dienen voor andere opleidingen
G	Goed	de kwaliteit stijgt uit boven de basiskwaliteit
V	Voldoende	voldoet aan de basiseisen
O	Onvoldoende	voldoet niet aan de minimumeisen
NVT	Niet van toepassing	

Verklaring van de scores op de onderwerpen (binaire schaal):

- +** **Voldoende**
voldoet ten minste aan de minimumeisen voor basiskwaliteit; er is geen verdere schaalverdeling om verdere graden van excellentie aan te duiden
- **Onvoldoende**
voldoet niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit

Het facet 2.4 'studieomvang' wordt gescoord met 'OK', indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen m.b.t. de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten (ECTS-credits).

OPLEIDINGSRAPPORTEN

TEW Handelsingenieur
en TEW Handelsingenieur
in de Beleidsinformatica

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur (HI) en de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica (HIB) van de Universiteit Antwerpen (UA). De visitatiecommissie – cluster Handelsingenieur (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 24 tot en met 26 oktober 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van infrastructuur, leermateriaal, examenopgaven en masterproeven. Onderstaande oordelen hebben betrekking op de opleidingen en alle trajecten, majoren, minoren.

De opleidingen HI en HIB worden ingericht door de Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) van de UA. De faculteit TEW heeft een EPAS-accreditatie voor de opleidingen TEW BK en Handelsingenieur. De bachelor HI en HIB zijn driejarige opleidingen (180 ECTS), de masteropleidingen HI en HIB tweejarige opleidingen (120 ECTS). De opleiding HI telt ongeveer 130 generatiestudenten, de opleiding HIB 45 generatiestudenten (gemiddelde van de laatste 5 jaren).

De BaMa-hervorming en de fusie van het universitair onderwijs in de Antwerpse regio hebben de opleidingen HI en HIB een roerig begin van de 21ste eeuw bezorgd. De commissie heeft bewondering voor de constructieve inzet van de Faculteit TEW gedurende deze processen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De Faculteit TEW, zo stelt het zelfevaluatierapport, heeft de ambitie om marktleider te worden op het gebied van de Toegepaste Economische Wetenschappen, gebaseerd op de hoge kwaliteit van academisch onderwijs en onderzoek en een sterke internationale focus.

De Faculteit TEW heeft een strategisch plan weergegeven in de vorm van een ruwe diamant dat vier ankerpunten bevat: *competence-based learning*, *business and society*, *academic rigour* en *arts and creativity*. Verfijning van het ankerpunt *competence-based learning* leidt tot een geslepen diamant die een aantal rollen weergeeft die de afgestudeerden van de Faculteit TEW moeten kunnen vervullen. Deze rollen zijn *analyser*, *coordinator*, *creator*, *communicator*, *inspirer* en *strategist*. Op basis van deze beroepsrollen zijn vervolgens voor de bachelor- en masteropleidingen HI en HIB de kerncompetenties geïnventariseerd.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de opleidingen HI en HIB als goed.

De commissie heeft de doelstellingen van de opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen realistisch zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. De internationale dimensie in de doelstellingen wordt voldoende benadrukt en is een van de strategische doelstellingen van de opleidingen.

Wat de bacheloropleidingen HI en HIB betreft vindt de commissie de doelstellingen goed gericht op de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties. Ze waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van samenhang van de verschillende componenten eigen aan de domeinen HI en HIB.

De doelstellingen van de masteropleidingen HI en HIB beogen volgens de commissie op adequate wijze de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau. Er is voldoende aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de HI en HIB en voor het ontwikkelen van vaardigheden en attitudes. Ook het integratieve aspect, eigen aan de domeinen HI en HIB, wordt goed belichaamd. De

commissie is van mening dat het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek voldoende klemtoon krijgt.

De commissie waardeert de aandacht voor het competentiegericht leren in de doelstellingen. De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen en kerncompetenties goed gekend zijn bij de verschillende geledingen van de opleidingen HI en HIB.

De commissie besluit dat de doelstellingen van de opleidingen HI en HIB, opgemaakt vanuit een aantal beroepsrollen, de opleidingen een duidelijk profiel geven, dat goed correspondeert met het niveau en de oriëntatie van de opleidingen.

De commissie merkt in het kader van het verbeterperspectief op dat een verdere explicitering van visie, missie en strategie zich opdringt, dit ter ondersteuning van de ambities van de Faculteit TEW van de UA om als marktleider in de domeinen HI en HIB de toon te zetten in het Vlaamse academisch onderwijs. Het creëren van een duidelijker beeld van de HIB-opleidingen bij het grote publiek en zelfs een heroverweging van de naam van deze opleidingen in overleg met de andere HIB-opleidingen in Vlaanderen zijn een deel van deze aanbeveling.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de bachelor en master HI en de bachelor en master HIB als voldoende.

De commissie acht de domeinspecifieke doelstellingen van alle opleidingen conform haar eigen referentiekader. Het profiel van de HI- en HIB-opleidingen is goed doordacht maar is nog niet volledig vertaald in duidelijk voor HI en HIB specifiek omlijnende kerncompetenties. De formulering van de kerncompetenties is nog te algemeen, aldus de commissie.

De opleidingen HI, zo stelt de commissie, leggen de nadruk op de integratie van management van technologieën in een bedrijfskundige en beleidsmatige context. De opleidingen HIB leggen dan weer de nadruk op de brugfunctie tussen de bedrijfskunde en informatietechnologie. De HI- en HIB-opleidingen zijn zowel gericht op het brede beroepenveld (profit en non-profit) als op functies in wetenschappelijk onderzoek.

De commissie is van mening dat de doelstellingen van alle opleidingen goed afgestemd zijn op de wensen en behoeften van het beroepenveld. De opleidingen dienen echter, aldus de commissie, wel een beter beeld te krijgen van de competenties die door het afnemend veld verwacht worden.

De commissie is van oordeel dat de doelstellingen adequaat zijn afgestemd op de eisen die worden gesteld door vakgenoten. De Faculteit TEW bezit een EPAS-accreditatie voor de opleidingen TEW BK en Handelsingenieur.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat de domein-specifieke kerncompetenties preciezer geformuleerd dienen te worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de programma's uitvoerig. Hier volgt een beknopt overzicht:

Bachelor HI

Het bachelorprogramma HI telt 180 ECTS, 60 per fase. De structuur van het programma voorziet in continuïteit in de verticale lijnen (opbouw per leerlijnen) en coherentie in de horizontale lijnen (verbanden tussen de studiedomeinen). In de derde fase van de bachelor zijn er twee profilerings-trajecten: Bedrijfskunde en technologie (BK&T) en Economisch beleid en technologie (EB&T). De onderscheiden studiedomeinen van het programma zijn: Algemene economie, Kwantitatieve methoden, Bedrijfskunde, Economisch beleid, Informatietechnologie en beleidsinformatica, Wetenschap en technologie, Verbredende humane wetenschappen, Zakelijke communicatie en Vrije keuzeruimte. De Bachelorproef vormt het sluitstuk van de bachelor HI.

Master HI

Het masterprogramma telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de leerlijnen en kerncompetenties van de bachelor HI. Dat houdt in dat de student de gekozen profilerings-trajecten BK&T en EB&T verder zet. Het programma omvat de volgende componenten: de eerste zes studiedomeinen van de bachelor HI, een major en minor in een functioneel domein, Vrije keuzeruimte en de Masterproef(portfolio). De nexus onderwijs-onderzoek is in de opleiding tastbaar aanwezig.

Bachelor HIB

Het bachelorprogramma HIB telt 180 ECTS, 60 per fase. De structuur van het programma voorziet in continuïteit in de verticale lijnen (opbouw per leerlijnen) en coherentie in de horizontale lijnen (verbanden tussen de studiedomeinen). De onderscheiden studiedomeinen van het programma zijn Informatietechnologie en beleidsinformatica, Kwantitatieve methoden, Bedrijfskunde, Algemene Economie, Verbredende humane wetenschappen, Zakelijke communicatie en Vrije keuzeruimte. Er is een integrerende Bachelorproef, die zich toespitst op de brugfunctie tussen bedrijfskunde en informatietechnologie.

Master HIB

Het masterprogramma telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de leerlijnen en kerncompetenties van de bachelor HIB en bestaat uit de volgende componenten: een Verplichte kern die spoort met de eerste vijf studiedomeinen van de bachelor HIB, een ruime Specialisatieruimte gekenmerkt door een major en een minor, de Masterproef(portfolio) en een beperkte Vrije keuzeruimte. De masteropleiding bouwt sterker dan de bacheloropleiding voort op recent wetenschappelijk onderzoek van het Departement Beleidsinformatica.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de bachelor HI als voldoende en van de master HI en de bachelor en master HIB als goed.

De commissie is tevreden over het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de verschillende opleidingsonderdelen in alle opleidingen. De identificatie van beroepsrollen leidt tot goed doortimmerde curricula HI en HIB, ieder met een heldere profilering. De commissie is van oordeel dat de programma's op een adequate wijze hun respectieve doelstellingen concretiseren.

De opleidingen HI zijn een gevestigde waarde met een eerder klassiek programma dat het management van technologieën in een bedrijfskundige en/of beleidsmatige context beoogt. De opleidingen HIB hebben een sterk eigen profiel met focus op de brugfunctie tussen de bedrijfskunde en informatietechnologie gekenmerkt door een strakkere integratie dan de HI-opleidingen.

De commissie stelt dat de opleidingen op een inzichtelijke wijze de koppeling tussen de kerncompetenties en de opleidingsonderdelen (en hun leerinhouden en werkvormen) hebben weergegeven door middel van concordantietabellen. Het feit dat de opleidingen continu in beweging zijn maakt deze oefening echter niet altijd eenvoudig. De studiewijzer van de opleidingsonderdelen (welke echter variabel van kwaliteit zijn) biedt de studenten de mogelijkheid om een beeld te krijgen van wat er van hen verwacht wordt.

Er is in alle opleidingen ruimschoots aandacht voor disciplineoverschrijdende elementen. Wat het integratieve aspect van de opleidingen betreft meent de commissie dat dit minder goed uitgewerkt is voor de bachelor HI dan voor de andere opleidingen. Wat de bacheloropleidingen betreft is de Bachelorproef van de HIB strak vormgegeven en heeft een sterk integrerend karakter. De Bachelorproef HI kan daarvan leren. In de masteropleidingen HI en HIB zijn een groot aantal opleidingsonderdelen (met inbegrip van de Masterproef) integrerend van aard.

De commissie waardeert de opzet van de trajecten, minoren en majoren en de verschillende leerlijnen, wat maakt dat de programma's goed gestructureerd zijn.

De internationale dimensie krijgt volgens de commissie behoorlijk gestalte in de opleidingen HI, voor de opleidingen HIB is het vinden van uitwisselingsmogelijkheden veel moeilijker voor de studenten.

De commissie besluit dat de inhoud van alle programma's de studenten de mogelijkheid biedt om de geformuleerde kerncompetenties te bereiken. Met uitzondering van de bachelor HI meent de commissie dat de opleidingen de vooropgestelde kerncompetenties goed afdekken. Voor de bachelor HI wordt dit slechts op voldoende wijze gerealiseerd.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat het integratieve aspect in de bachelor HI verder ontwikkeld dient te worden. De commissie spoort de opleidingsverantwoordelijken tevens aan om na te gaan of een caleidoscopisch vak opportuun is voor alle bachelorprogramma's van de Faculteit TEW, dit om alle studenten van de eerste bachelorfase een goede inhoudelijke schets te geven van de opleidingen TEW, HI en HIB.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de bachelor en master HI en HIB als voldoende.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling in alle programma's als uitmuntend. De programma's sluiten goed aan bij recente ontwikkelingen in de wetenschapsdomeinen HI en HIB en hun verschillende componenten.

Studenten komen vooral in de masteropleidingen in aanraking met wetenschappelijk onderzoek. De commissie meent dat de onderzoeksgebondenheid, eigen aan academische opleidingen, verzekerd is. De commissie wil wel dat de opleidingen meer aandacht besteden aan het verwerven van kwantitatieve onderzoeksvaardigheden, eigen aan de domeinen HI en HIB.

Volgens de commissie sluiten de programma's voldoende aan bij de actuele beroepspraktijk. De programma's dekken een groot aantal professionele competenties af. De studenten HI en HIB kunnen een stage opnemen in hun programma en hebben verschillende mogelijkheden om in contact te komen met de beroepspraktijk. Toch leeft bij de studenten een gevoel dat ze weinig 'feeling' hebben met de bedrijfs- of beleidscontext en dat een aantal soft skills en ondernemerschap onderbelicht blijven gedurende hun opleiding.

In het kader van het verbeterperspectief vraagt de commissie de opleidingen na te gaan hoe ze ondernemerschap en soft skills beter in de curricula HI en HIB kunnen verankeren.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de bachelor en master HI en HIB als goed.

De commissie vindt de verticale en horizontale opbouw van de programma's goed doordacht. Dit is voor de HIB-opleidingen wel net iets beter uitgewerkt dan voor de HI-opleidingen.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie rapport en de gesprekken gedurende het bezoek vast dat opleidingsonderdelen binnen de programma's inhoudelijk goed op elkaar afgestemd zijn. De leerinhouden van de verschillende programma's vertonen weinig of geen overlap.

Globaal kan men stellen dat de opleidingen gekenmerkt worden door graduele verdieping en specialisatie, zonder het generalistisch karakter, eigen aan opleidingen HI en HIB uit het oog te verliezen. Ook de keuzevrijheid wordt gradueel opgebouwd.

De commissie stelt vast dat de volgtijdelijkheid van de verschillende opleidingsonderdelen en leerlijnen goed bewaakt wordt. De trajecten, minoren en majoren geven de studenten, inclusief diegenen met een geïndivida-

liseerd traject, de mogelijkheid om een coherent programma op te nemen alsook op basis van hun interesses diepgang te geven.

De commissie meent echter dat de integratieve aspecten wat laat in de bachelorprogramma's aan bod komen. In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat de bacheloropleidingen moeten overwegen om al voor de derde bachelorfase enkele aspecten van integratie in te bouwen, wat de samenhang van de programma's nog zou verbeteren.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleidingen HI en HIB omvatten elk 180 ECTS. De masteropleidingen HI en HIB omvatten elk 120 ECTS. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van alle opleidingen als voldoende.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de opleidingen HI en HIB intensieve opleidingen zijn maar dat er nauwelijks of geen studiebelemmerende factoren zijn. De opleidingen slagen erin de studielast goed te spreiden binnen en over de fases.

De commissie waardeert de inspanningen van de opleidingen om de studietijd regelmatig en systematisch te peilen. Uit het zelfevaluatierapport en de gesprekken blijkt dat, indien opleidingsonderdelen te ver van de beoogde studietijd afwijken, er remediëring plaatsvindt.

De commissie concludeert dat voor de verschillende opleidingen HI en HIB de begrote en reële studietijd goed overeenstemmen, dat de opleidingen in hun geheel studeerbaar zijn en dat de werkelijke studietijd bij de norm van 60 ECTS per jaar aansluit.

In het kader van het verbeterperspectief meent de commissie dat de studenten sneller op de hoogte moeten gebracht worden van voorziene remediëringsacties, wat de motivatie voor deelname aan de studietijdmetingen zou vergroten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de bachelor en master HI en HIB als goed.

De commissie is van oordeel dat de werkvormen in alle opleidingen goed aansluiten bij de doelstellingen. Er is een goede mix van werkvormen die de leerinhouden van de verschillende programma's adequaat ondersteunt. Interactieve en activerende werkvormen flankeren de klassieke colleges, die vooral in de bachelorfases van de opleidingen HI en HIB nog dominant zijn.

De commissie stelde vast dat elke docent binnen zijn opleidingsonderdeel een grote mate van vrijheid heeft inzake de keuze van werkvormen. Dit is op zich geen probleem, wanneer docenten regelmatig overleggen, zo meent de commissie. Overleg betreffende de werkvormen is er binnen de leerlijnen, over de leerlijnen heen is deze nog gebrekkig, zo stelde de commissie vast.

De commissie stelt dat de opleidingen nog meer het resultaat moeten zijn van teamwork, zeker wat de afstemming van de werkvormen over de leerlijnen heen betreft. De commissie meent dat het competentiegericht leren versterkt kan worden. Onderwijskundige professionalisering kan hierbij helpen.

De commissie is zeer tevreden over de kwaliteit van het leermateriaal. Blackboard biedt de nodige ondersteuning om de programma's interactief en activerend vorm te geven.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie meent dat de toetsing en beoordeling in alle opleidingen in voldoende mate gericht is op de evaluatie van de doelstellingen. Ze waardeert de variatie aan evaluatievormen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen kennis en inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed, zo stelt de commissie vast. De evaluatieprocedures van de opleidingsonderdelen staan vermeld in de studiewijzer. In het algemeen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. De studenten kunnen tevens regelmatig feedback krijgen inzake hun toetsing en beoordeling.

Als verbeterpunt stipt de commissie de afwezigheid van een meer overkoepelend competentiegericht toets- en beoordelingsbeleid aan. Aan de opleidingen wordt daarom aanbevolen een aantal doordachte keuzes te maken om de evaluatievormen en -criteria beter af te stemmen op de beoogde kerncompetenties.

Competentiegericht toetsen en beoordelen is, zoals de opleidingen zelf al aanhalen, een punt van aandacht, waar sturend opgetreden zal moeten worden.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de masteropleidingen HI en HIB als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 26 ECTS voor de master HI en 24 ECTS voor de master HIB, waarmee voldaan wordt aan de decretale eisen. De studenten moeten in hun masterproef aantonen dat ze hun verworven competenties zelfstandig kunnen inzetten in een reële bedrijfs- of beleidscontext. De masterproef, het sluitstuk van de opleidingen HI en HIB, neemt de vorm aan van een portfolio, wat de commissie waardeert.

De masterproef HI bestaat uit vier partims; een seminarie Technologiemanagement (4 ECTS), een consultingopdracht in een non-profitorganisatie (4 ECTS), een praktijkproject (3 ECTS) en een scriptie (15 ECTS). De masterproef HIB bestaat uit 2 partims; een syntheseproject dat in groep wordt uitgevoerd (9 ECTS) en een verdiepende scriptie (15 ECTS).

De studenten kiezen hun scriptieonderwerp uit een gegeven lijst van onderwerpen. De commissie stelde vast dat de studenten niet altijd geboeid zijn door de lijst van onderwerpen. Studenten kunnen ook zelf een onderwerp voorstellen, in overleg met een promotor. De begeleiding is intensief en goed georganiseerd, zo stelde de commissie vast. De studenten lichten hun scriptie mondeling toe voor een jury. De evaluatiecriteria zijn helder omschreven.

De commissie heeft een uitgebreide sample aan masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven in het algemeen van voldoende analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen blijk geven. De onderzoeksingesteldheid van de studenten wordt echter niet altijd even sterk belicht in de ingekeken exemplaren.

De commissie besluit dat de masterproef een wezenlijk deel is van de opleidingen. De ramifications ervan hebben veel aan duidelijkheid gewonnen. De scripties zijn soms erg lang, zelfs wat langdradig, en daardoor missen ze inhoudelijke focus. De commissie raadt de opleidingen aan om de scripties beknopter te houden, en mede door middel van een beter uitgewerkte probleemstelling de scripties meer inhoudelijke focus te geven. Ook bondigheid is een leerelement.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet ‘toelatingsvoorwaarden’ van alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt dat alle programma's qua werkvormen en leerinhouden adequaat aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

De bacheloropleidingen staan open voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. Impliciet achten de opleidingen HI en HIB het wenselijk dat instromende bachelorstudenten minstens 6 uur wiskunde gevolgd hebben (de normstudent). De bacheloropleidingen geven rechtstreeks toegang tot de masteropleidingen. De bachelorstudenten zijn goed voorbereid om de masteropleidingen aan te vatten en met succes te vervolledigen.

De opleidingen trachten de (potentiële) instromende studenten goed te informeren over de vereiste wiskundebagage. Dit lijkt te lukken. Het gros van de instromende bachelorstudenten heeft een vooropleiding met een sterke component wiskunde. Voor studenten met minder baggage (de niet-normstudent) is er een zelfstudiepakket wiskunde.

De commissie wil dat de opleidingen alle studenten (ook de normstudenten) aansporen om het zelfstudiepakket wiskunde ter hand te nemen. Ook voor de normstudent ligt het niveau wiskunde van het eerste jaar immers hoog. De opleidingen dienen na te gaan hoe ze de vereisten qua wiskunde nog duidelijker kunnen communiceren naar (potentiële) instromende studenten.

Algemene conclusie bij Onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 PERSONEEL

Het onderwijs wordt in grote mate gedragen door de Faculteit TEW. In 2008 voerde de UA een nieuw allocatiemodel in wat voor de Faculteit TEW een grote bezuinigingsoperatie (30% op haar personeelsbudget) met zich mee bracht. Het is het zelfstandig academisch personeel (ZAP) dat verantwoordelijk is voor het onderwijs.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. De commissie stelde gedurende haar bezoek vast

dat het academisch personeel enthousiast en gedreven is. De vakdidactische deskundigheid voldoet. Op onderwijskundig vlak is er echter nog heel wat werk aan de winkel, zo stelt de commissie.

Er is een behoorlijk aanbod van onderwijsprofessionaliseringssessies georganiseerd door het ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs van de UA. Deelname aan deze sessies is echter nog te vrijblijvend en het is, aldus de commissie, niet aangetoond dat deze sessies op een duurzame wijze van toegevoegde waarde zijn voor de programma's HI en HIB. De commissie meent dat er dringend een coherente visie moet ontwikkeld worden betreffende de onderwijsprofessionalisering van het academisch personeel.

Uit de gesprekken met alle geledingen van het academisch personeel is gebleken dat de onderzoekseisen hoog liggen, maar niet onverzoenbaar zijn met de onderwijstaken.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, taakstellingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Onderwijscompetenties kunnen worden gevaloriseerd bij bevorderingen, maar het ontbreekt de Faculteit TEW aan een coherente visie hieromtrent. Voor de assistenten moet het personeelsbeleid, en specifiek de wijze van evaluatie van hun geleverde prestaties, bijgespijkerd worden.

Gegeven dat de onderwijskundige professionalisering nog te beperkt is en het personeelsbeleid enkele hiaten vertoont, beoordeelt de commissie – zonder evenwel afbreuk te willen doen aan de vakinhoudelijke kwaliteiten van het personeel – de kwaliteit van het personeel voor alle opleidingen HI en HIB als voldoende.

De commissie wil – in het kader van het verbeterperspectief – de faculteit aansporen om een coherente visie op onderwijsprofessionalisering te ontwikkelen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en vindt de onderzoeksdeskundigheden uitstekend. Zoals eerder aangehaald wordt dit onderzoek regelmatig teruggekoppeld in het onderwijs (vooral

dan in de masterfases HI en HIB). Het academisch personeel beschikt over specifieke deskundigheden in de door hen gedoeerde onderwerpen. Internationale contacten zijn legio.

De onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is goed. Gastdocenten met professionele ervaring zijn een plus voor de opleidingen HI en HIB. Tal van docenten zijn actief bij gerenommeerde organisaties (profit en non-profit) in binnen- en buitenland.

De commissie concludeert dat de brede waaier aan onderzoeksdiskundigheden van het academisch personeel en de nauwe banden met het beroepenveld die de opleidingen HI en HIB onderhouden de opleidingen aantoonbaar versterken.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

Het zelfevaluatie rapport geeft een schets van de aantallen ZAP in Full Time Equivalenten (FTE) voor de opleidingen HI en HIB, per 1 februari 2011.

De bacheloropleiding HI telt 32,15 ZAP FTE voor 413 studenten (student/ZAP ratio van 12,85). De masteropleiding HI telt 35,80 ZAP FTE voor 168 studenten (student/ZAP ratio van 4,68).

De bacheloropleiding HIB telt 25,75 ZAP FTE voor 150 studenten (student/ZAP ratio van 5,83). De masteropleiding HIB telt 28,60 ZAP FTE voor 55 studenten (student/ZAP ratio van 1,92).

Er is een hoge werkdruk bij docenten en assistenten. Het is, aldus de commissie, lastig ambities waar te maken als het water tot aan de lippen staat. De commissie spoort de UA aan de opleidingen HI en HIB te steunen in hun ambities en gezinszins verder te snoeien in het aantal FTE.

De commissie besluit dat de omvang van het personeelsbestand het strikte minimum is, en dat – eerder dan een verdere besparing – een uitbreiding van het personeelsbestand zich opdringt willen de opleidingen hun ambities realiseren.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van alle opleidingen als goed.

De Faculteit TEW situeert zich op de Stadscampus van de UA. De campus ligt in de binnenstad van Antwerpen en is vlot bereikbaar met de fiets en met het openbaar vervoer.

De commissie heeft de Stadscampus van de UA bezocht. De voorzieningen, zo stelt de commissie, zijn indrukwekkend, en ze vindt de locatie een grote troef voor de opleidingen HI en HIB. Kortom, de Stadscampus, zo stelde de commissie vast, is een aangename leeromgeving.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten, de (talen-)practicalokalen en laboratoria. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen. De elektronische collectie is goed. De bibliotheek wordt (meer en meer) aangewend als studieruimte, wat soms tot plaatsgebrek leidt. De bibliotheek biedt de studenten de mogelijkheid om in groep te werken. Op de campus is in draadloze toegang tot het internet voorzien.

Blackboard, de elektronische leeromgeving van de UA, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Niettemin is de commissie van oordeel dat op dit punt een systematischer beleid wenselijk is.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van alle opleidingen als goed.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de UA en aan de Faculteit TEW wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding. Het STIP is het centrale aanspreekpunt.

Wat de informatievoorziening betreft wordt er getracht middels infodagen en infobrochures potentiële studenten goed voor te lichten. De UA en Faculteit TEW nemen deel aan SID-in's, een aantal bachelor- en masterbeurzen in Nederland en de EU studies fair in Brussel. De Faculteit organiseert ook open lesdagen voor de studenten uit het secundair onderwijs.

Opleidingsspecifieke ondersteuning voorafgaand aan de studies wordt voorzien door een voorbereidingspakket wiskunde. Voor vele van de opleidingsonderdelen van de bachelorfases worden er extra werkcolleges ingelast. De commissie waardeert dat de docenten en assistenten makkelijk aanspreekbaar zijn.

Wat de studietrajectbegeleiding betreft is er op universitair niveau de Dienst Studieadvies en Studentenbegeleiding. Deze dienst organiseert allerlei trainingen en richt zich daarnaast op studenten met fysieke beperkingen of psychische problemen. Op facultair niveau is er een studietrajectbegeleider aangesteld, die voornamelijk instaat voor het adviseren van studenten over hun traject, het beoordelen van de geïndividualiseerde trajecten, het ondersteu-

nen van de studenten bij heroriëntatie en het bewaken van studievoortgang. Globaal, zo stelt de commissie, zijn de studiebegeleiding en informatievoorziening zeer goed georganiseerd en afdoende afgestemd op de studievoortgang. De studenten weten hun weg te vinden. De noden en wensen van de studenten worden efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau, zo besluit de commissie.

Uit de gesprekken kwam één enkel zorgpunt naar voren, dat is dat de trajectbegeleider niet altijd bereikbaar is wegens overbevraging. De commissie adviseert de Faculteit TEW om de personeelsomkadering van de trajectbegeleiding uit te breiden.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de UA de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs als twee onlosmakelijk verbonden beleidsdomeinen beschouwt. Zowel op het niveau van de instelling, als op dat van de faculteit worden tal van acties ondernomen.

Tal van organen zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling, implementering en opvolging van de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs. Op niveau van de instelling is er de Onderwijsraad, het Departement Onderwijs en de Werkgroep Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (WIKO). Op facultair niveau speelt de Onderwijsbeleidsgroep, de Adviesraad, de Onderwijscommissie en de CIKO (Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs) een cruciale rol. Er is voor heel de faculteit slechts één Onderwijscommissie (afgekort de OWC TEW), dit omwille van de synergie tussen de verschillende programma's op bachelor- en master-niveau. Op opleidingsniveau zijn de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs op een meer informele wijze gestructureerd, en dit door middel van overleg tussen docenten en assistenten binnen de verschillende leerlijnen.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de UA focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. De Faculteit TEW maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers, en identificeert struikelvakken. Ad hoc bevestigingen, zoals alumni-enquêtes, hebben regelmatig plaats. Een systeem om op systematische wijze na te gaan of de studenten de beoogde kerncompetenties effectief en efficiënt verwerven is in de maak.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van alle opleidingen als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde beleid voor kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs als adequaat. De commissie stelde vast dat de opleidingen de kwaliteitszorg (en in mindere mate de innovatie) van het onderwijs serieus nemen en het uitgestippelde beleid consequent opvolgen. Een echte synergie tussen beide beleidsdomeinen is er echter nog niet.

De visitatiecommissie vindt dat er een degelijk bevragingssysteem in voege is, dat de programma's en opleidingsonderdelen periodiek evalueert, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. Een zorgpunt is en blijft de lage respons op deze bevragingen.

De commissie stelde echter gedurende het bezoek vast dat het huidige systeem maar in een beperkt aantal bevindingen op programmaniveau resulteert. De commissie meent dat de opleidingen meer moeten inzetten op de focusgesprekken en de analyse van de instroom- en slaagcijfers om gericht en sneller acties ter verbetering van de programma's te identificeren.

De commissie vraagt in het kader van het verbeterperspectief de opleidingen na te gaan hoe ze de respons op de evaluaties kunnen vergroten en het systeem van bevragingen meer toe te spitsen op het niveau van de curricula.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van alle opleidingen als goed.

De commissie is van oordeel dat zowel de interne als de externe evaluaties goed en snel opvolging krijgen. De interne evaluaties geven vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de opleidingsonderdelen (mede door de zogenaamde 'quick scans'). De commissie stelt vast dat er zeer zorgvuldig, en met succes, is ingespeeld op de adviezen van de vorige visitatiecommissie en de aanbevelingen van de AACSB en EPAS peer review teams.

De commissie merkte tijdens het bezoek op dat het academisch personeel permanent de zorg voor onderwijs wil opnemen, getuige hiervan de kwaliteitsvolle en zelfkritische, genuanceerde en complete zelfevaluatie rapporten die naar aanleiding van de huidige visitatie werden opgesteld.

De commissie besluit dat de uitkomsten van de verschillende evaluaties de basis vormen van aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de streefdoelen. Een minpunt blijft dat van de beleidslijnen kwaliteitszorg en innovatie de laatste nog niet op volle toeren draait, waardoor bijvoorbeeld het competentiegericht beoordelen en toetsen nog maar in de kinderschoenen staat.

In het kader van het verbeterperspectief acht de commissie het wenselijk dat de opleidingen meer aandacht besteden aan onderwijsinnovatie.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de bachelor en master HI als voldoende, en van de bachelor en master HIB als goed.

Alle geledingen van het personeel zijn nauw betrokken bij de zorg voor de kwaliteit van de opleidingen HI en HIB, zo stelt de commissie. De studenten zijn vertegenwoordigd in de belangrijkste organen en hun noden en wensen krijgen gehoor.

Het beroepenveld wordt nauw betrokken bij de borging en verbetering van de kwaliteit van het onderwijs van de Faculteit TEW van de UA. De Adviesraad van de Faculteit speelt een belangrijke rol bij het ontwikkelen en vernieuwen van de curricula. De betrokkenheid van de alumni is goed voor de HIB-opleidingen. Voor de HI-opleidingen is dit voldoende.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat er binnen de opleidingen HIB een echt academisch partnership ontstaan is tussen docenten en studenten (die verenigd zijn in de opleidings specifieke studentenvereniging Imbit), een gemeenschap van gedreven docenten en betrokken studenten in een stimulerende leeromgeving, kortom: een universiteit in de ware zin van het woord. De commissie stelde vast dat Imbit de stuwende kracht is van de opleiding. De commissie meent dat een actieve inbreng van een opleidings specifieke studentenvereniging ook mogelijk is voor de opleidingen HI. Als dusdanig beoordeelt de commissie dit facet als goed voor de HIB-opleidingen, en voldoende voor de HI-opleidingen.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master of

Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet ‘gerealiseerd niveau’ van de bachelor en master HI en de bachelor en master HIB als goed.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en masterproeven, vindt de commissie dat de bachelor- en de masteropleidingen HI en HIB de doelstellingen goed weten te realiseren.

De bacheloropleidingen vormen een goede voorbereiding op de masteropleidingen HI en HIB, zo stelde de commissie vast gedurende haar bezoek. De bachelorproef vormt het sluitstuk van de bachelor HI en HIB, en illustreert het gerealiseerde niveau. De alumni percipieerden de masteropleidingen HI en HIB als zeer degelijke opleidingen die adequaat voorbereiden op hun latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De commissie vernam van de alumni dat het afnemend veld zeer positief staat tegenover de diploma’s HI en HIB. De commissie is sterk onder de indruk van de vaardigheden en attitudes van de afgestudeerden. De afgestudeerden HI en HIB hebben een brede vorming achter de rug en beschikken over de nodige competenties om als ‘bruggenbouwer’ te functioneren. Dit integratieve aspect wordt wellicht net iets beter gerealiseerd in de opleidingen HIB

dan in de opleidingen HI, aldus de commissie. De projectmatige samenwerkingsverbanden van de HIB-opleidingen met het bedrijfsleven worden zeer gewaardeerd door de afgestudeerden. Ook de HI-opleidingen zullen met zo een aanpak gebaat zijn, aldus de commissie. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat alle opleidingen erin slagen het leeuwendeel van de beoogde kerncompetenties te realiseren. Een aantal soft skills zouden wel meer aan bod mogen komen in de opleidingen, zo lieten de alumni verstaan.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleidingen duidelijke intenties en grote ambities hebben. De realisatie ervan geeft toch een wat rommelig beeld, met meer succes in de HI- dan in de HIB-opleidingen (ongeveer 50% van de HI-studenten doet een buitenlandse ervaring op, voor de HIB-opleiding is dat beduidend lager). De commissie pleit voor een duidelijker facultair aanmoedigingsbeleid voor uitgaande studenten, inclusief flexibiliteit in het curriculum te Antwerpen en erkenning van opleidingsonderdelen elders. Meer algemeen spoort de commissie de Faculteit TEW aan om de programma's attractiever te maken voor inkomende studenten, met inbegrip van een ruimer pakket van Engelstalige opleidingsonderdelen. De opleidingen overwegen het opzetten van double degrees, wat de commissie ten zeerste apprecieert.

Zonder afbreuk te doen aan het hoge gerealiseerde niveau van de opleidingen HI en HIB wil de commissie de opleidingen aansporen om op systematischere wijze na te gaan in welke mate alle beoogde kerncompetenties gerealiseerd worden.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van alle opleidingen als voldoende.

Het aantal generatiestudenten dat volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg de laatste jaren rond de 40%. Kijken we naar de studenten die minstens 75% credits verwierven, dan is dat 65%. Ongeveer 80% van de bachelorstudenten HI die afstudeerden haalden hun diploma in de voorziene tijd van drie jaar, voor de afgestudeerden van de master HI is dat ongeveer 80% in de voorziene tijd van twee jaar.

Het zelfevaluatierapport van de HIB-opleidingen signaleert een toereikend studierendement bij de generatiestudenten. Het aantal generatiestudenten dat volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste

fase bedroeg de laatste jaren rond de 35%. Kijken we naar de studenten die minstens 75% credits verwierven, dan is dat 60%. Ongeveer 70% van de bachelorstudenten HIB die afstudeerden haalden hun diploma in de voorziene tijd van 2 jaar, voor de afgestudeerden van de master HIB is dat ongeveer 85%.

Het onderwijsrendement is zeker niet slecht, zo oordeelt de commissie, maar gezien dat vele studenten uit een sterkere vooropleiding (met een ruime bagage wiskunde dus) komen, kan, aldus de commissie, met een intensivering van de huidige instroommodaliteiten, het rendement wellicht omhoog.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat de opleidingen een beter zicht dienen te krijgen op de drempels in de beginfase van de bachelorprogramma's HI en HIB en op basis van deze bevindingen gerichte maatregelen moeten nemen om de studie-uitval te verkleinen.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Tracht de visie, missie en strategie van de opleidingen verder te expliciteren, dit ter ondersteuning van de ambities van de Faculteit TEW;
- Creëer via samenwerking met de andere instellingen die de opleidingen Handelsingenieur in de Beleidsinformatica aanbieden een duidelijker beeld van de HIB-opleidingen bij het grote publiek en heroverweeg de naam van deze opleidingen;
- Probeer de domeinspecifieke kerncompetenties van de opleidingen HI en HIB preciezer te formuleren.

Programma

- Tracht aspecten van integratie in de bachelor HI verder te ontwikkelen;
- Ga na of een caleidoscopisch vak opportuun is voor alle bachelorprogramma's van de Faculteit TEW, dit om alle studenten van de eerste bachelorfase een goede inhoudelijke schets te geven van de opleidingen TEW, HI en HIB;
- Ga na hoe ondernemerschap en soft skills beter verankerd kunnen worden in de verschillende curricula HI en HIB;
- Overweeg om al voor de derde bachelorfase HI en HIB enkele aspecten van integratie in te bouwen, dit om de inhoudelijke samenhang van de programma's te verbeteren;
- Stem de werkvormen van de verschillende opleidingsonderdelen beter af op de doelstellingen van de programma's en dit op een competentiegerichte wijze. Onderwijskundige professionalisering kan hierbij helpen;
- Maak een aantal doordachte keuzes om de evaluatievormen en -criteria beter af te stemmen op de boogde kerncompetenties. Competentiegericht toetsen en beoordelen is, zoals de opleidingen zelf aanhalen, een punt van aandacht, waar sturend opgetreden zal moeten worden;
- Houd de scripties beknopter, en tracht ze meer inhoudelijke focus te geven. Ook bondigheid is een leerelement;
- Probeer nog meer studenten aan te sporen het zelfstudiepakket wiskunde ter hand te nemen en ga na hoe de vereisten qua wiskunde nog duidelijker gecommuniceerd kunnen worden naar aanstaande studenten.

Personeel, Voorzieningen en Interne Kwaliteitszorg

- Ontwerp en implementeer een coherente visie op onderwijsprofessionalisering;
- Neem een extra trajectbegeleider aan;
- Breid het personeelsbestand uit om de ambities te realiseren;
- Ga na hoe de respons op de evaluaties kan vergroot worden en tracht het systeem van bevragingen meer toe te spitsen op het niveau van de curricula;
- Besteed meer aandacht aan onderwijsinnovatie en focus daarbij op meer veralgemeenbare innovatiedoelstellingen.

Resultaten

- Ga op een meer systematische wijze na in welke mate alle beoogde kerncompetenties gerealiseerd worden;
- Tracht een beter zicht te krijgen op de drempels in de beginfase van het bachelorprogramma HI en HIB en neem op basis van deze bevindingen gerichte maatregelen om de studie-uitval te verkleinen.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur (Hlr) en de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica (HlrB) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven). De visitatiecommissie – cluster Handelsingenieur (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 27 tot en met 30 november 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van infrastructuur, leermateriaal, examenopgaven en masterproeven. Onderstaande oordelen hebben betrekking op de opleidingen en alle minoren en majoren.

De opleidingen Hlr en HlrB worden ingericht door de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) van de KU Leuven. De bacheloropleidingen Hlr en HlrB zijn driejarige opleidingen (180 ECTS), de masteropleidingen Hlr en HlrB tweejarige opleidingen (120 ECTS). De opleiding Hlr telt ongeveer 200 generatiestudenten, de opleiding HlrB ongeveer 20 generatiestudenten (gemiddelde van de laatste 5 jaar). Te Kortrijk (KULAK) kunnen de studenten de eerste twee bachelorfases TEW, met doorstroomopties Hlr en HlrB volgen, en later aansluiten bij de studenten van de bacheloropleiding Hlr en HlrB te Leuven.

De toekomstige integratie van de KU Leuven met hogescholen in Vlaanderen op het gebied van de economische wetenschappen is een complex proces en een bestuurlijke uitdaging, die veel durf toont, zo stelt de commissie. De associatie zal in het beste geval tot een voor alle partijen profijtelijke samenwerking leiden en tevens tot een sterkere profilering van de verschillende opleidingen, waarbinnen iedere student de plaats kan vinden die hem of haar het beste past.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Het zelfevaluatie-rapport stipuleert aan de hand van een aantal principes dat de opleidingen HIR en HIRB verdiepend van aard zijn, gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, met de economische discipline (en meer specifiek de bedrijfswetenschappen) als inhoudelijke kern, die het analytisch en synthetisch vermogen van de studenten ontwikkelt en ondernemerschap aanmoedigt. Bovendien worden de opleidingen gekenmerkt door een sterke internationale dimensie en een gedegen kwantitatieve en technologische basisvorming.

De opleidingen HIR en HIRB zijn op onderzoek gebaseerd en conceptueel, analytisch en kwantitatief georiënteerd. De opleidingen beogen een integrale visie op een organisatie en leggen een brug tussen de menswetenschappen en de ingenieurswetenschappen. Voor de opleidingen HIRB vertaalt zich dat specifiek in het vervullen van de 'alineëring' tussen business en ICT.

De Commissie Curriculumevaluatie van de FEB heeft, mede op basis van artikel 58 van het Structuurdecreet, de Dublin-descriptoren en de visie van de KU Leuven op onderwijs, doelstellingen en eindtermen voor alle opleidingen opgemaakt.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de bachelor- en masteropleidingen HIR en HIRB als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen realistisch zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. De internationale dimensie in de doelstellingen wordt voldoende benadrukt.

Wat de bacheloropleidingen HIR en HIRB betreft vindt de commissie de doelstellingen goed gericht op de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties. Ze waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van samenhang van de verschillende componenten eigen aan de domeinen HIR en HIRB.

De doelstellingen van de masteropleidingen Hlr en HlrB beogen volgens de commissie op adequate wijze de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau. Er is voldoende aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de Hlr en HlrB en voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes. Ook het integratieve aspect, eigen aan de domeinen Hlr en HlrB, wordt belichaamd. De commissie is van mening dat het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek voldoende klemtoon krijgt.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geledingen van de opleidingen Hlr en HlrB. De commissie looft ook de goede operationalisering van de eindtermen van de opleidingen Hlr en HlrB.

In het kader van het verbeterperspectief acht de commissie het wenselijk dat de opleidingen nagaan hoe ze de dichte verwevenheid van onderzoek en onderwijs preciezer en beter kunnen vertalen in een aantal welomlijnde wetenschappelijke vaardigheden en attitudes die alle studenten moeten beheersen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de bachelor en master Hlr als goed en van de bachelor en master HlrB als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van alle opleidingen conform haar eigen referentiekader. Het profiel van de Hlr- en HlrB-opleidingen is goed doordacht. De opleidingen Hlr, zo stelt de commissie, leggen de nadruk op de integratie van bedrijfswetenschappelijke en technologische aspecten van een organisatie. De opleidingen HlrB leggen dan weer de nadruk op de alineëring van de functionele domeinen van een organisatie en de informatiesystemen. Beide opleidingen hebben een sterke kwantitatieve basis. Voor vele van de studenten die de commissie sprak is dit de reden waarom ze te Leuven hun studies Hlr of HlrB aanvatten.

De commissie is van mening dat de doelstellingen van alle opleidingen goed afgestemd zijn op de wensen en behoeften van het beroepenveld en de eisen die worden gesteld door vakgenoten. Zowel de opleidingen Hlr als HlrB hebben hun doelstellingen en eindtermen vergeleken met binnen- en buitenlandse equivalente opleidingen. De opleidingen HlrB hebben hun

eindtermen deels ontleend aan internationale standaardcurricula zoals MSIS 2006.

De commissie stelt dat de opleidingen Hlr een gevestigde waarde zijn met een duidelijk profiel. De vereniging van bedrijfswetenschappelijke en technologische elementen, gestoeld op een degelijke kwantitatieve basis, is geheel in lijn met het karakter van de KU Leuven en met de reputatie van de handelsingenieur in de praktijk.

Het profiel van de opleidingen HlrB is, in de ogen van de commissie, hiervan niet heel sterk onderscheiden. De FEB heeft bewust gekozen voor een grote overlap tussen beide opleidingen, met behoud van de ingenieurs- en wetenschapsvakken voor de beleidsinformaticus. De alumni en het afnemend veld hechten veel waarde aan dit profiel. Voor de aankomende studenten is de situatie echter niet zo helder, zo stelt de commissie. Zij ontdekken vaak bij toeval dat er, naast een bachelor Hlr, nog zoiets als een bachelor HlrB bestaat. Het geringe verschil tussen de bacheloropleidingen Hlr en HlrB legt de FEB de plicht op om ook hen duidelijkheid te verschaffen. De commissie meent dat de FEB meer inspanningen moet leveren om de eigenheid van de HlrB-opleidingen te accentueren.

Daar komt bij dat, waar er tussen de Vlaamse universiteiten overeenstemming bestaat over het profiel van de opleidingen Hlr, zij het concept van de HlrB-opleidingen opvallend verschillend invullen. De commissie wil de lokale verschillen niet elimineren maar pleit wel voor breed overleg over het creëren van een goed beeld van de opleidingen HlrB van de verschillende universiteiten bij het brede publiek.

In het kader van het verbeterperspectief beveelt de commissie aan om beide opleidingen op evenwaardige wijze te positioneren en de eigenheid van de opleidingen HlrB beter te communiceren. De commissie vraagt tevens aan de opleidingsverantwoordelijken HlrB om in overleg te treden met hun collega's elders in Vlaanderen, en desgewenst met het afnemend veld, over een versterking van de branding en profilering van de HlrB-opleidingen.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als goed voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als goed voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de programma's uitvoerig. Hier volgt een beknopt overzicht:

Bachelor Hlr

Het bachelorprogramma Hlr telt 180 ECTS, 60 per fase. De structuur van het programma voorziet een plicht- en een keuzegedeelte. Het plichtgedeelte (150 ECTS) omvat naast kwantitatieve, technologische en bedrijfs-wetenschappelijke opleidingsonderdelen (OPO's) ook talenbundels en een cluster wijsgerige en levensbeschouwelijke reflectie. De studenten vullen hun programma verder aan met twee majoren (samen 24 ECTS). Op die manier hebben zij de mogelijkheid om zich gericht te specialiseren in twee domeinen naar keuze. Tenslotte is er voor 6 ECTS vrije keuze.

Master Hlr

Het masterprogramma Hlr telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de eindtermen van de bachelor Hlr en beslaat een plichtgedeelte van 42 ECTS, één major en één minor (telkens voor 24 ECTS) en een masterproef (24 ECTS). De student maakt de masterproef binnen het domein van de major of kiest voor een masterproef Kwantitatieve methoden. Er is ook een vrije keuze voorzien van 6 ECTS. In het modeltraject worden de major en de vrije keuze in de eerste studiefase en de minor samen met de masterproef in de tweede studiefase van de master opgenomen.

Bachelor HIRB

Het bachelorprogramma HIRB telt 180 ECTS, 60 per fase. De structuur van het programma voorziet 138 ECTS voor bedrijfswetenschappelijke, technologische en kwantitatieve plicht-OPO's, alsook talenbundels en wijsgerige en levensbeschouwelijke reflectie. Daarnaast worden 30 ECTS gereserveerd voor het HIRB-specifieke (beleids-)informatieluik. Tenslotte zijn er voor 12 ECTS keuze-OPO's, te kiezen uit een specialiserende major in een functioneel domein of een verbredingsmajor.

Master HIRB

Het masterprogramma HIRB telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de eindtermen van de bachelor HIRB en bestaat uit de volgende componenten: een plichtprogramma van 66 ECTS, een verdiepings- of verbredingspakket van 24 ECTS, een masterproef van 24 ECTS en een vrije keuze van 6 ECTS. Van de 66 ECTS plicht-OPO's zijn er voor 24 ECTS beleidsinformatica-OPO's. Het verdiepingspakket legt zich toe op het domein van de computerwetenschappen terwijl het verbredingspakket de nadruk legt op de brugfunctie of integratie.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de bachelor- en masteropleidingen HIR en HIRB als goed.

De commissie is zeer tevreden over het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de verschillende OPO's in alle opleidingen. De commissie is van oordeel dat de verschillende programma's op een goede wijze hun respectieve doelstellingen en eindtermen concretiseren.

De commissie stelt dat de opleidingen op een inzichtelijke wijze de koppeling tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds hebben weergegeven. Bij de invoering van de BaMa-structuur heeft de FEB de opleidingen HIR en HIRB geheel opnieuw ingericht, een zorgvuldige en succesvolle operatie, die veel complimenten verdient.

De commissie waardeert de grote profileringsruimte – zowel verbredend als verdiepend – die de programma's aanbieden. De student kan zo het programma naar eigen interesse inhoudelijk boetsen. Er is in alle opleidingen voldoende aandacht voor discipline-overschrijdende elementen.

Integratieve aspecten, eigen aan het domein Hlr of HlrB, zijn maar matig aanwezig in de bacheloropleidingen. De internationale dimensie krijgt volgens de commissie behoorlijk gestalte in de opleidingen Hlr en HlrB. Naast de mogelijkheden tot een Erasmusuitwisseling kunnen de masterstudenten Hlr ook opteren voor bi-diplomerings met de Université Catholique de Louvain (UCL) te Louvain-La-Neuve terwijl de masterstudenten HlrB kunnen opteren voor bi-diplomerings met de Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix (FUNDP) te Namen.

De commissie constateerde gedurende het bezoek aan de FEB dat er een spanning bestaat tussen de autonomie van de onderzoekers en de samenwerking tussen deze onderzoekers om te komen tot coherente programma's. Met andere woorden, het is lastig om grip te krijgen op het onderwijsproces en op de bewaking van de inhoudelijke consistentie van de 'functionele leerlijnen' van de opleidingen Hlr en HlrB. De commissie meent dat er een permanente dialoog moet zijn tussen de verschillende onderzoekers binnen één leerlijn en dat hier best enige sturing aan gegeven mag worden. Zo kan inhoudelijke overlap weggewerkt worden.

Daarnaast zijn er wat de commissie 'competentieleerlijnen' noemt, zoals het bijbrengen van onderzoeksvaardigheden en -attitudes, soft skills, praktijkervaring, ondernemerschap, en ICT-competenties. De opleidingen willen deze inschuiven in de bestaande OPO's en heeft daarmee een begin gemaakt. De commissie wil dat de opleidingen dit proces verderzetten. De integratie van deze belangrijke elementen in het onderwijs gaat echter niet vanzelf en vraagt om aanwijzing van eigenaars van de competentieleerlijnen.

De commissie besluit dat de inhoud van alle programma's de studenten de mogelijkheid biedt om de geformuleerde kerncompetenties te bereiken. In deze context wil de commissie ook aanstippen dat de studenten die te Kortrijk (aan de KULAK) hun bachelorprogramma aanvatte zeer goed voorbereid zijn om hun studies na twee jaar verder te zetten te Leuven.

In het kader van het verbeterperspectief beveelt de commissie aan om sturend op te treden bij het verder ontwikkelen van de functionele leerlijnen en bij het daarin vervlechten van de competentieleerlijnen, met respect voor de vrijheid van de autonome onderzoekers. De commissie spoort de opleidingsverantwoordelijken tevens aan om na te gaan of een caleidoscopisch vak op opportuun is voor alle eerste fases van de bachelorprogramma's van de FEB, dit om alle studenten van de eerste bachelorfase een goede

inhoudelijke schets te geven van de verschillende bacheloropleidingen die de faculteit aanbiedt. Tot slot wil de commissie de bacheloropleidingen aansporen om een afsluitende proeve van bekwaamheid te voorzien die een aantal aspecten van integratie aanreikt, dit in de vorm van een bachelorproef of een seminarie.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de opleidingen Hlr en HlrB als goed.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling in alle programma's als uitmuntend. De programma's sluiten tevens goed aan bij recente ontwikkelingen in de wetenschapsdomeinen Hlr en HlrB en hun verschillende componenten.

Studenten komen vooral in de masteropleidingen in aanraking met wetenschappelijk onderzoek. De master Hlr biedt de studenten ook een research major aan. De commissie meent dat de onderzoeksgebondenheid, eigen aan academische opleidingen, uitstekend is maar dat een universiteit zoals de KU Leuven, met een sterke onderzoeksreputatie, meer aandacht moet besteden aan het aanbrengen van een aantal onderzoeksvaardigheden en -attitudes eigen aan de domeinen Hlr en HlrB.

Hoewel de studenten kunnen opteren voor het opnemen van een stage (in de vorm van een praktijkonderzoek/bedrijfsproject) blijft de aansluiting van de programma's bij de actuele beroepspraktijk wat onderbelicht, volgens de commissie. De studenten Hlr en HlrB lieten de commissie immers verstaan dat ze weinig 'feeling' hebben met de concrete organisatiecontext. Studenten zouden het ook waarderen indien actuele thema's en aspecten van ondernemerschap meer aan bod zouden komen in de verschillende OPO's.

De commissie vraagt, in het kader van het verbeterperspectief, de opleidingen te bewerkstelligen dat de studenten nog meer praktijkervaring kunnen verwerven.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de opleidingen Hlr en HlrB als voldoende.

De commissie vindt de verticale en horizontale opbouw van de programma's voldoende. De samenhang van de opleidingen vertoont de nodige coherentie en sequentie. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport en de gesprekken gedurende het bezoek vast dat de OPO's binnen de functionele domeinen van de programma's inhoudelijk goed op elkaar afgestemd zijn. Over de functionele domeinen heen en binnen de competentieleerlijnen is de samenhang beduidend minder. Sporadisch is er overlap.

Globaal meent de commissie dat de ingrediënten (lees de verschillende OPO's) fantastisch zijn, maar het recept (het samengaan van de verschillende OPO's) nog ontbreekt. Er schort ook wat aan de coördinatie tussen de opleidingen Hlr en HlrB onderling, waarvan vooral de studenten HlrB hinder ondervinden. De opleidingen zijn zich daarvan bewust en hebben de reparatie reeds ter hand genomen.

Globaal kan men stellen dat de opleidingen gekenmerkt worden door graduele verdieping zonder het generalistisch karakter, eigen aan opleidingen Hlr en HlrB, uit het oog te verliezen. Ook de keuzevrijheid, vooral door middel van majoren, wordt gradueel opgebouwd.

De commissie stelt vast dat de volgtijdelijkheid van de verschillende opleidingsonderdelen bewaakt wordt. De studenten, inclusief diegenen met een geïndividualiseerd traject, hebben de mogelijkheid om een coherent programma op te nemen alsook op basis van hun interesses diepgang te geven aan hun studies.

In het kader van het verbeterperspectief vraagt de commissie om onnodige inhoudelijke overlap weg te werken. Ze wil de opleidingen ook aanmoedigen om de inhoudelijke samenhang van de programma's over de functionele domeinen heen en binnen de competentieleerlijnen collectief (in overleg tussen de onderzoeksgroepen) te beheren.

Facet 2.4 Studietoegang

De bacheloropleidingen Hlr en HlrB omvatten elk 180 ECTS. De masteropleidingen Hlr en HlrB omvatten elk 120 ECTS. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studietoegang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van alle opleidingen als voldoende.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de opleidingen Hlr en HlrB intensieve opleidingen zijn maar dat er nauwelijks of geen studiebelemmerende factoren zijn. De opleidingen trachten tevens de studielast zo goed mogelijk te spreiden binnen en over de fases.

De commissie waardeert de inspanningen van de opleidingen om de studietijd regelmatig en systematisch te peilen. Uit het zelfevaluatie-rapport en de gesprekken blijkt dat, indien opleidingsonderdelen te ver van de beoogde studietijd afwijken, er remediëring plaatsvindt. Deze remediëring is echter niet altijd eenvoudig omdat elk OPO 6 ECTS telt, zodat er geschoven moet worden met leerinhouden. Ook stelde de commissie vast dat deadlines niet altijd goed op elkaar afgestemd zijn, wat piekbelastingen genereert.

De commissie concludeert dat voor de verschillende opleidingen Hlr en HlrB de begrote en reële studietijd goed overeenstemmen, dat de opleidingen in hun geheel studeerbaar zijn en dat de werkelijke studietijd bij de norm van 60 ECTS per jaar aansluit.

In het kader van het verbeterperspectief meent de commissie dat deadlines beter op elkaar afgestemd moeten worden.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de bacheloropleidingen Hlr en HlrB als voldoende, de masteropleidingen Hlr en HlrB worden als goed beoordeeld.

De commissie is van oordeel dat de leervormen in de bacheloropleidingen voldoende en in de masteropleidingen goed aansluiten bij de doelstellingen en eindtermen. Interactieve en activerende leervormen flankeren de klas-sieke colleges, die vooral in de bachelorfasen van de opleidingen Hlr en HlrB nog zeer dominant zijn. In de masteropleidingen Hlr en HlrB is er geopteerd voor beduidend meer interactieve en activerende onderwijsvormen.

In het algemeen is er een adequate mix van leervormen die de leerinhouden van de verschillende programma's ondersteunt. Er is een variëteit in werkvormen die de interactie tussen docent en student bevordert, studenten activeert, en ruimte biedt voor actualiteit. Meer dan uit de zelfstudie blijkt besteden de opleidingen Hlr en HlrB hier aandacht aan, al is de betrokkenheid bij gevarieerde werkvormen niet gelijk verdeeld over de docenten.

De commissie stelt dat de vormgeving van de bacheloropleidingen nog meer het resultaat moet zijn van teamwork. Niet alle doelstellingen en eindtermen van de bacheloropleidingen Hlr en HlrB worden immers altijd op een adequate wijze ondersteund door de gepaste werkvormen. De commissie moedigt de opleidingen aan om de reeds genomen initiatieven ter invoering van nieuwe werkvormen over de gehele breedte van de bacheloropleidingen voort te zetten.

De commissie is zeer tevreden over de kwaliteit van het leermateriaal. TOLEDO, de elektronische leeromgeving, biedt de mogelijkheid om de programma's interactief en activerend vorm te geven.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie meent dat de beoordeling en toetsing in alle opleidingen in voldoende mate gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen kennis en inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde echter vast dat de variatie aan evaluatievormen beperkt is en de keuze van evaluatievorm niet altijd goed afgestemd is op de beoogde eindtermen.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed, zo stelt de commissie. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. In het algemeen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Tussentijdse resultaten dienen wel op een duidelijkere wijze meegedeeld te worden. Blijkbaar hebben vele studenten niet altijd een goed zicht op de gegeven beoordelingen van hun prestaties gedurende het jaar. De studenten kunnen regelmatig feedback krijgen inzake hun evaluaties.

Als verbeterpunt stipt de commissie de afwezigheid van een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid aan. De opleidingen – bewust van deze problematiek – dienen dringend een aantal acties te ondernemen om de evaluatievormen en -criteria beter af te stemmen op de boogde eindtermen van de opleidingen Hlr en HlrB.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ van de masteropleidingen Hlr en HlrB als goed.

De masterproef heeft een omvang van 24 ECTS voor de master Hlr en master HlrB, waarmee wordt voldaan aan de decretale eisen. De studenten moeten in hun masterproef, het sluitstuk van hun masteropleiding, aantonen dat ze zelfstandig een wetenschappelijk werkstuk kunnen maken waarin verschillende onderzoeksfases worden doorlopen. De student krijgt zo de kans om binnen een gekozen specialisatie domein hetzij op een theoretische hetzij op een empirische wijze een probleemstelling uit te werken. Specifiek voor de master HlrB gebeurt dit in teamverband en in een praktijkcontext. Ook de studenten Hlr kunnen voor een groepswerk kiezen.

Het toewijzen van de masterproefonderwerpen loopt niet van een leien dakje, zo stelde de commissie vast. De studenten vragen om een transparante en bevredigende organisatie van het toekennen van masterproefonderwerpen. De voorbereiding van de masterproef Hlr en HlrB bestaat uit een aantal seminaries die de nodige onderzoekscompetenties aanreiken. De begeleiding is adequaat georganiseerd, zo stelde de commissie vast, maar varieert sterk. De studenten dienen de resultaten van hun masterproefwerk mondeling te presenteren en verdedigen. De evaluatiecriteria zijn zeer helder omschreven.

De commissie heeft een uitgebreide sample van masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven blijk geven van een goed analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. Vele masterproeven tonen aan dat de onderzoeksingesteldheid van de studenten uitstekend is.

De commissie spreekt haar waardering uit voor de bondigheid en de kwaliteit van de masterproeven. Ze dient echter op te merken dat veel masterproeven niet multidisciplinair van aard zijn. Juist bij deze opleidingen biedt

de masterproef een mooie kans verscheidene disciplines te integreren. Verder stelde de commissie ook vast dat de masterproef Hlr vaak niet in een praktijkcontext plaatsvindt, wat de studenten betreuren. Een masterproef is, aldus de commissie, toch een ideale gelegenheid om praktijkervaring op te doen. Diverse masterproeven HlrB hebben dan weer, in de ogen van de commissie, slechts in beperkte mate een informatica-karakter.

De commissie meent tevens dat de masteropleidingen Hlr en HlrB er over moeten waken dat de verschillende onderzoeksgroepen de concrete invulling en omkadering van de masterproef op elkaar afstemmen. De terughoudendheid inzake overleg tussen de onderzoeksgroepen is een punt van zorg.

In het kader van het verbeterperspectief wil de commissie de opleidingen aansporen om de toekenning van de masterproeven transparanter en bevredigender te laten verlopen en meer overleg te organiseren tussen de verschillende onderzoeksgroepen aangaande de concrete invulling en omkadering van de masterproef. Verder adviseert zij de opleidingsverantwoordelijken ook na te gaan hoe aspecten van multidisciplinariteit en praktijkervaring versterkt kunnen worden in de masterproef.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt dat alle programma's qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

De bacheloropleidingen staan open voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. De opleidingen Hlr en HlrB achten het wenselijk dat instromende bachelorstudenten minstens 6 uur wiskunde gevolgd hebben (de normstudent). De bacheloropleidingen Hlr en HlrB geven rechtstreeks toegang tot de overeenkomstige masteropleidingen. De bachelorstudenten zijn goed voorbereid om de masteropleidingen aan te vatten en met succes te vervolledigen.

De opleidingen trachten de (potentiële) instromende studenten goed te informeren over de vereiste wiskundebagage. Dit lijkt te lukken. Het leeuwendeel van de instromende bachelorstudenten heeft een sterke vooropleiding wiskunde. Voor studenten met minder bagage (de niet-

normstudent) is er een zomercursus wiskunde. Ook andere begeleidingsmodaliteiten, met inbegrip van proefexamens voor een aantal OPO's in de eerste fase van de bachelor, hebben als doel studenten met een minder sterke vooropleiding wiskunde te helpen slagen.

De commissie looft de inspanningen van de opleidingen met betrekking tot de toelatingsvoorwaarden maar meent dat de hoge eisen qua wiskunde nog duidelijker kunnen gecommuniceerd worden aan de instromende studenten en dat deelname aan de proefexamens intensiever gepromoot moet worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB van de KU Leuven. De FEB telt 5 onderzoekseenheden, die elk verder opgedeeld zijn in onderzoeksgroepen.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft zeer veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel gedreven en betrokken is bij de opleidingen. De vakdidactische en onderwijskundige expertise van de staf omschrijft de commissie als ruim aan de maat, maar zij meent dat deze nog verder versterkt kunnen worden.

Er is een behoorlijk aanbod onderwijsprofessionalisering op facultair en universitair niveau. Deelname aan deze vormingssessies is echter nog te vrijblijvend, met uitzondering voor jonge docenten die in een tenure track zitten. Op het vlak van onderwijskundige innovatie stelt de commissie weinig animo vast onder het personeel van de FEB. De innovatie van het onderwijs kent een projectmatige aanpak. Facultair worden een aantal bijzondere onderwijsinnovaties ontwikkeld waarvan de betekenis niet in elk programma wordt herkend en erkend. Het verdient de aanbeveling daar van elkaar te leren. De commissie spoort de opleidingen dan ook aan om – in het kader van het verbeterperspectief – meer onderwijskundige vormen te volgen en een coherent beleid inzake onderwijsvernieuwing uit te stippelen. Een faculteit met een formidabele reputatie zoals de FEB is immers verplicht zich – ook op onderwijskundig vlak – voortdurend vragen te stellen en te blijven vernieuwen.

De commissie kreeg gedurende haar bezoek de indruk dat het onderzoek wel een zeer centrale plaats heeft binnen de FEB en dat het onderwijs daardoor op de tweede plaats lijkt te komen. Uit de gesprekken met alle geledingen van het academisch personeel is gebleken dat de onderzoekseisen hoog liggen, maar niet onverzoenbaar zijn met de onderwijstaken.

Gegeven dat de vakinhoudelijke deskundigheid zeer goed is, de vakdidactische en onderwijskundige expertise ruim aan de maat is en de onderwijskundige professionalisering en innovatie – volgens de commissie – nog eerder beperkt zijn, beoordeelt de commissie het facet ‘kwaliteit van het personeel’ voor alle opleidingen Hlr en HlrB als goed.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid’ van alle opleidingen als excellent.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een uitstekend track record heeft op onderzoeksvlak. Internationale contacten en samenwerkingsverbanden zijn legio. Het academisch personeel beschikt over een zeer brede waaier van deskundigheden in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden wordt uitgebreid ingebracht in het onderwijs (vooral in de masters). Dit is een sterke troef van de opleidingen Hlr en HlrB van de KU Leuven, aldus de commissie.

De onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is adequaat. Gastdocenten met professionele ervaring zijn een plus voor de opleidingen Hlr en HlrB. Tal van docenten zijn actief bij gerenommeerde organisaties en netwerken in binnen- en buitenland. Deze bieden heel wat potentieel voor doorsijpeeling naar het onderwijs.

De commissie concludeert dat de zeer brede waaier aan onderzoeksdeskundigheden van het academisch personeel en de nauwe contacten met het beroepenveld die de opleidingen Hlr en HlrB onderhouden, de opleidingen aantoonbaar versterken.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet ‘kwantiteit van het personeel’ van alle opleidingen als voldoende.

De FEB telt per 1 februari 2011 71,65 Full Time Equivalenten (FTE) zelfstandig academisch personeel (ZAP). De bachelor Hlr telt 49,5 ZAP FTE. De master Hlr telt 57,15 ZAP FTE. Voor de bachelor en master HlrB is (in absolute aantallen) de ZAP-omringingsgraad respectievelijk 57 en 81.

Er is een hoge werkdruk bij docenten en assistenten. De schaalgrootte van de FEB speelt echter niet in het nadeel van de opleidingen, zo stelt de commissie vast. De student/staf ratio is niet bijzonder hoog of laag en de commissie besluit dan ook dat de capaciteit voor het kwalitatief hoogstaand verzorgen van de opleidingen Hlr en HlrB gegarandeerd is.

Bij een sterke stijging van het aantal studenten zal de FEB wel genoodzaakt zijn tot een uitbreiding van het korps, zo stelt de commissie.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft de campus waar de opleidingen Hlr en HlrB verzorgd worden bezocht. Deze campus situeert zich in de Naamsestraat, in de binnenstad van Leuven, en is vlot bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. De voorzieningen, zo stelt de commissie, zijn goed. Kortom, de campus van de FEB is een aangename leeromgeving waar studenten en docenten elkaar dagelijks treffen.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten, (ta-len-)practicalokalen en laboratoria. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen. De elektronische collectie is zeer goed. De bibliotheek wordt momenteel gerenoveerd en zal als leercentrum (met studie- en ontmoetingsruimtes) dienst doen. De bibliotheek zal zo de studenten meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. In draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving van de KU Leuven, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van TOLEDO is echter nogal heterogeen. Voor sommige OPO's biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, soms wordt het louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleidingen aansporen TOLEDO intensiever te benutten om het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van alle opleidingen als voldoende.

Wat de informatievoorziening voor potentiële studenten betreft zijn op centraal niveau zowel de Cel Onderwijscommunicatie als de Dienst Studiedadvies betrokken. De KU Leuven organiseert bijvoorbeeld een Open Lesweek voor de laatstejaars van het secundair onderwijs, alsook 'mini-colle-

ges' op scholen en een Bachelors & Co beurs. De FEB is ieder jaar present op de SID-ins, en organiseert Infodagen (met een oriënteringstoets wiskunde) voor leerlingen en Studiedagen voor leerkrachten. Voor de instromende bachelorstudenten voorziet de faculteit specifieke begeleidingsmodaliteiten, zoals een zomercursus wiskunde en onthaalactiviteiten.

Wat de studiebegeleiding en informatieverstrekking tijdens de opleiding betreft is de studietrajectbegeleiding prioritair. De studietrajectbegeleiding informeert en begeleidt studenten van instroom tot uitstroom bij het maken van keuzes betreffende hun studietraject. De studietrajectbegeleiding staat ook in voor de opvolging van de studievoortgang van de studenten. De ombudspersonen zijn het eerste aanspreekpunt voor allerhande studiegerelateerde problemen. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysieke of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies.

Vakinhoudelijke ondersteuning wordt verzorgd door het monitoraat. Dit behelst enerzijds vraag- en aanbodgestuurde werkcolleges in kleine groepen en anderzijds individuele hulp bij het verwerken van de leerinhouden. Enkele docenten organiseren in samenspraak met het monitoraat tussentijdse toetsen in de eerste bachelorfase.

Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van het monitoraat en de trajectbegeleiders sterk gewaardeerd worden maar dat er zich regelmatig capaciteitsproblemen voordoen. De commissie maant de FEB aan om de personeelsomkadering voor de trajectbegeleiding en het monitoraat uit te breiden. De commissie wil ook dat de opleidingen H1r en H1rB nagaan hoe ze de informatieverstrekking met betrekking tot de individuele studieprogramma's kunnen stroomlijnen.

De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–2012 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden ingezet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. Dit is evenwel een universeitsbreed probleem. De commissie vindt dit een ernstig tekort, aangezien de planning van het individueel studieprogramma van de studenten afhankelijk is van de examenplanning en de studenten belemmerd worden om hun keuze-opleidingsonderdelen op een zinvolle wijze naar hun interesse te kiezen.

De commissie besluit dat de studiebegeleiding en informatievoorziening adequaat georganiseerd zijn en voldoende afgestemd op de studievoortgang. In het algemeen worden de noden en wensen van de studenten efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Het zelfevaluatierapport stelt dat de KU Leuven de ontwikkeling en opvolging van kwaliteit van het onderwijs centraal plaatst. Op universitair niveau is er een PDCA kwaliteitscyclus ontworpen, bestaande uit de volgende vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie (PLAN), de implementatie van het onderwijs (DO), de evaluatie van het onderwijs (CHECK) en de opvolging hiervan (ACT).

Binnen de FEB zien de horizontaal gestructureerde POC's (permanente onderwijscommissies) toe op de kwaliteitsontwikkeling en -opvolging van de opleidingen Hlr en HlrB. Zij voeren bovenstaande PDCA-cyclus uit onder coördinatie van het POC-bureau van de FEB.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van alle opleidingen als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als adequaat. De commissie stelde vast dat de verschillende POC's de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door de universiteit uitgestippelde beleid consequent uitvoeren. Met het oog op de visitatie heeft de FEB ook een uitgebreide alumnibevraging gehouden.

De visitatiecommissie vindt het belangrijk dat er een degelijk bevragsysteem in voege is dat de verschillende OPO's (inclusief de masterproef) periodiek evalueert, en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. Een zorgpunt is en blijft de lage respons op deze bevragingen, welke het systeem van kwaliteitszorg dreigt te invalideren. De commissie moedigt de opleidingen dan ook aan om dit probleem op een adequate wijze op te lossen en de kwaliteitszorg verder in de dagelijkse werking van het onderwijs te integreren. Een grotere zichtbaarheid naar de studenten van de resultaten van de bevragingen kan een eerste stap in de goede richting zijn. De commissie denkt hierbij aan een intensivering van de hearings. Ongetwijfeld kunnen de opleidingen hier een beroep doen op de actieve hulp van de studentenvereniging Ekonomika.

Ondanks het feit dat de resultaten van de bevragingen grondig geanalyseerd worden stelt de commissie vast dat het huidige systeem van bevragingen maar in een beperkt aantal bijsturingen op curriculum- en leerlijn-niveau resulteert.

De commissie vraagt de opleidingen om na te gaan hoe ze de respons op de evaluaties kunnen vergroten en het systeem van bevragingen meer toe kunnen spitsen op het niveau van de curricula en de leerlijnen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van alle opleidingen als goed.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties (zowel de interne als externe) goede opvolging krijgen. De uitkomsten van de verschillende evaluaties vormen de basis van aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de streefdoelen. Algemeen kan men stellen dat het systeem van kwaliteitszorg goed doordacht en geïmplementeerd is. Het herontwerp van de programma's Hlr en HlrB mag als voorbeeld dienen. De visitatie leidde tevens tot een curriculummapping dat *work in progress* is.

De interne evaluaties geven vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de opleidingsonderdelen. De commissie stelt vast dat er zeer zorgvuldig en met succes is ingespeeld op de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie. De commissie stelde tijdens het bezoek vast dat het academisch personeel permanent de zorg voor onderwijs opneemt, getuige hiervan de kwaliteitsvolle en uitgebreide zelfevaluatie-rapporten die naar aanleiding van de huidige visitatie werden opgesteld.

De commissie spoort, in het kader van het verbeterperspectief, de opleidingen en de verschillende docenten aan om op een systematischere wijze de gemaakte curriculummapping in te zetten om (per leerlijn) de eindtermen, leerinhouden, leervormen en evaluaties beter op elkaar af te stemmen.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van alle opleidingen als voldoende.

Alle geledingen van het personeel zijn betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen Hlr en HlrB, zo stelt de commissie. De studenten zijn vertegenwoordigd in de belangrijkste organen, inclusief de POC's die de spil vormen van de kwaliteitszorg voor de opleidingen. De studentenvereniging Ekonomika is een belangrijk kanaal om de noden en wensen van de studenten gehoor te laten krijgen. Het beroepenveld en de alumni worden uitvoerig betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs.

De commissie meent dat de opleidingen aan de vereisten qua betrokkenheid voldoen maar stelde gedurende haar bezoek vast dat de communicatie tussen de verschillende geledingen van het personeel vooral top-down

loopt. De commissie is ervan overtuigd dat de POC's nog niet hun volle potentieel realiseren en dat door een gebrek aan bottom-up communicatie de kwaliteitszorg over de verschillende OPO's heen een blinde vlek blijft, mede omdat de docenten zich vooral focussen op hun eigen OPO-inhoud. De commissie looft dan ook de intentie van de opleidingen Hlr en HlrB om didactische teams per leerlijn uit te bouwen en de studenten en assistenten nauw te betrekken bij de werking van deze teams.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de bachelor en master Hlr en de bachelor en master HlrB als goed.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en masterproeven, vindt de commissie dat de bachelor- en de masteropleidingen Hlr en HlrB de doelstellingen goed weten te realiseren.

De bacheloropleidingen vormen een goede voorbereiding op de masteropleidingen Hlr en HlrB. De commissie is onder de indruk van de gerealiseerde eindtermen van de bachelorstudenten. De studenten die instromen vanuit KULAK ondervinden geen enkel probleem om de opleidingen te Leuven verder te zetten. Ze behoren zelfs tot de betere.

De alumni zijn uitgesproken tevreden over de genoten (bachelor- en master)opleiding Hlr of HlrB en lieten duidelijk verstaan dat de opleidingen adequaat voorbereiden op het latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De commissie vernam van de alumni dat het afnemend veld het product dat beide opleidingen op de markt zetten ten volle waardeert. De afgestudeerden Hlr en HlrB zijn zeer polyvalent, en hebben een brede vorming achter de rug, met een sterk kwantitatief en technologisch profiel, en kunnen moeiteloos de beoogde brugfunctie of 'alineëring' vervullen. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat alle opleidingen erin slagen het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren. Een aantal praktische ICT-vaardigheden zouden wel meer aan bod mogen komen in de opleidingen Hlr en HlrB, zo lieten de alumni verstaan. De praktijkervaring die de studenten HlrB opdoen in het kader van hun masterproef zou ook voor de studenten Hlr een plus zijn, aldus de commissie.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleidingen duidelijke doelen vooropzetten. Ongeveer één op de drie studenten Hlr doet een buitenlandse ervaring op. Voor de HlrB-opleidingen ligt dit cijfer lager en varieert dit zeer sterk van jaar tot jaar. De commissie stelde vast dat een aantal studenten niet op Erasmus-uitwisseling gaan omdat ze de procedure te zwaar vinden. Meer algemeen steunt de commissie de wens van de FEB om te komen tot volledig Engelstalige masteropleidingen en het streven naar een hogere uitwisselingsgraad van studenten met buitenlandse zusterinstellingen, inclusief bi-diplomering.

Zonder afbreuk te doen aan het hoge gerealiseerd niveau van de opleidingen Hlr en HlrB wil de commissie de opleidingen aansporen om op systematischere wijze na te gaan in welke mate een aantal praktische ICT-vaardigheden gerealiseerd worden. De belemmeringen die de studenten ondervinden om een buitenlandse ervaring op te doen moeten ook weggerukt worden.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van alle opleidingen als voldoende.

Het aantal generatiestudenten Hlr dat volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg de laatste jaren rond de 35%. Kijken we naar de studenten die minstens 75% credits verwierven, dan schommelt dit rond 60%. Ongeveer 95% van de bachelorstudenten Hlr die afstudeerden haalden hun diploma op tijd, voor de afgestudeerden van de master Hlr is dat ook ongeveer 95%.

Het aantal generatiestudenten HlrB dat volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg de laatste jaren rond de 25%. Kijken we naar de studenten die minstens 75% credits verwierven, dan schommelt dit rond 45%. Ongeveer 75% van de bachelorstudenten HlrB die afstudeerden haalden hun diploma op tijd, voor de afgestudeerden van de master HlrB is dat ongeveer 95%.

Het onderwijsrendement is, volgens de gestelde normen en streefcijfers, positief. De opleidingen Hlr scoren wel beter dan de opleidingen HlrB. Gezien dat vele studenten uit een sterke wiskundige vooropleiding komen, kan, aldus de commissie, met een intensifiëring van de huidige instroommodaliteiten, het rendement wellicht nog omhoog. De resultaten van de KULAK-studenten zowel te Kortrijk als nadien te Leuven dienen de FEB uit te dagen om de streefcijfers ter discussie te stellen.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat de FEB moet nagaan hoe ze het onderwijsrendement kan vergroten. De modaliteiten te Kortrijk kunnen hierbij een inspiratiebron zijn.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Ga na hoe de dichte verwevenheid van onderzoek en onderwijs preciezer kan vertaald worden in een aantal welomlijnde wetenschappelijke eindtermen die de studenten moeten realiseren;
- Tracht de opleidingen Hlr en HlrB op een evenwaardige wijze te positioneren en de eigenheid van elk van de opleidingen beter te communiceren;
- Treed in overleg met de collega's elders in Vlaanderen, en desgewenst met het afnemend veld, over een versterking van de naamgeving en profilering van de HlrB-opleidingen.

Programma

- Treed sturend op bij het verder ontwikkelen van de functionele leerlijnen en bij het daarin vervlechten van de competentieleerlijnen, met respect voor de vrijheid van de autonome onderzoekers;
- Ga na of een caleidoscopisch vak opportuun is voor alle eerste fases van de bachelorprogramma's van de FEB, dit om alle studenten van de eerste bachelorfase een goede inhoudelijke schets te geven van de verschillende opleidingen;
- Sluit de bacheloropleidingen Hlr en HlrB af met een proeve van bekwaamheid die een aantal aspecten van integratie aanreikt;
- Laat de studenten de mogelijkheid om nog meer praktijkervaring op te doen;
- Werk onnodige inhoudelijke overlap weg;
- Beheer de inhoudelijke samenhang van de programma's op een collectieve wijze, mede door dialoog tussen de verschillende onderzoeksgroepen;
- Zet de reeds genomen initiatieven ter invoering van nieuwe werkvormen voort over de gehele breedte van de bacheloropleidingen;
- Stem evaluatievormen en -criteria beter af op de boogde eindtermen;
- Laat de toekenning van de masterproeven transparanter en bevredigender verlopen en pleeg meer overleg tussen de verschillende onderzoeksgroepen aangaande de concrete invulling en omkadering van de masterproef;
- Onderzoek hoe aspecten van multidisciplinariteit en praktijkervaring versterkt kunnen worden in de masterproef;
- Tracht de hoge eisen qua wiskunde nog duidelijker te communiceren naar de instromende bachelorstudenten en promoot de deelname aan de proefexamens intensiever.

Personeel, Voorzieningen en Interne Kwaliteitszorg

- Spoor het academisch personeel aan om meer onderwijskundige vormen te volgen en stippel een coherent beleid inzake onderwijsvernieuwing uit;
- Benut TOLEDO intensiever om het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven;
- Breid de personeelsbezetting van de studietrajectbegeleiding en het monitoraat uit;
- Ga na hoe de informatieverstrekking met betrekking tot de individuele studieprogramma's gestroomlijnd kan worden;
- Zet de webtool voor de vervroegde examenplanning op punt alvorens deze formeel in te voeren als registratiemiddel van het individueel examenrooster van de student;

- Bestudeer hoe de respons op de evaluaties vergroot kan worden door de studenten sneller feedback te geven en spits het systeem van bevragingen meer toe op het niveau van de curricula en de leerlijnen;
- Neem de gemaakte curriculummapping systematisch ter hand om (per leerlijn) de eindtermen, leerinhouden, leervormen en evaluaties beter op elkaar af te stemmen;
- Bouw de didactische teams verder uit en betrek de studenten en assistenten in de werking van deze teams.

Resultaten

- Ga op een meer systematische wijze na in welke mate alle beoogde eindtermen gerealiseerd worden;
- Pak de belemmeringen die de studenten ondervinden om een buitenlandse ervaring op te doen aan;
- Tracht het onderwijsrendement te vergroten. De modaliteiten te Kortrijk kunnen hierbij een inspiratiebron zijn.

UNIVERSITEIT GENT

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur (HIR) van de Universiteit Gent (UGent). De visitatiecommissie – cluster Handelsingenieur (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 5 tot en met 7 december 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van infrastructuur, leermateriaal, examenopgaven en masterproeven. Onderstaande oordelen hebben betrekking op de opleidingen en alle kerntrajecten en afstudeerrichtingen.

De opleidingen HIR worden ingericht door de Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) van de UGent. De bacheloropleiding HIR is een driejarige opleiding (180 ECTS), de masteropleiding HIR een tweejarige opleiding (120 ECTS). De opleiding HIR telt de laatste jaren ongeveer 200 generatiestudenten. De opleidingen HIR zijn relatief nieuwe opleidingen, opgestart in het academiejaar 2004–2005.

De UGent heeft een uitstekende reputatie en maakt een periode van groei door. De commissie stipt aan dat bij de invoering van de BaMa-structuur de FEB de opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen optie: Technische Bedrijfskunde heeft gestopt en ze de programma's HIR heeft ontworpen, een zorgvuldige en succesvolle operatie. De positionering van handelsingenieur aan de UGent als een specialist in het beheren van de waardeketens (stromen van goederen, diensten, geld en informatie) binnen en tussen organisaties, leidt tot een duidelijk en uniek profiel, aldus de commissie.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Het zelfevaluatie rapport stelt dat de opleidingen HIR beogen dat de studenten, naast de studie van de noodzakelijke (toegepaste) economische disciplines, met ruime aandacht voor innovatie en ondernemen, een brede technologische en wetenschappelijke basiskennis verwerven, en later kunnen functioneren als bruggebouwer tussen de onderscheiden disciplines.

De bachelor HIR heeft als missie een brede algemene vorming in de toegepaste economische wetenschappen, een polyvalente technologische en wetenschappelijke vorming, een algemene vorming in verschillende relevant geachte ondersteunende competenties (zoals samenwerken en communiceren) en een domeinspecifieke vorming in drie kerntrajecten: *Operationeel onderzoek*, *Operationeel beheer* en *Beleidsinformatica* zodat de studenten eenvoudige problemen aangaande het beheer van goederen-, diensten-, geld- en informatiestromen binnen en tussen organisaties kunnen oplossen.

De master heeft als missie dat de studenten met de meest geschikte technieken complexe problemen aangaande het beheer van de waardeketens kunnen oplossen, dat ze op een wetenschappelijke manier nieuwe technieken kunnen ontwikkelen daar waar bestaande technieken geen afdoend antwoord meer bieden, dat ze een ruime waaier van onderzoekscompetenties bezitten om zelfstandig onderzoek uit te voeren en dat ze op een projectmatige manier nieuwe uitdagingen kunnen aangaan en strategische keuzes kunnen maken bij het (her)ontwerpen van intra- en interorganisationale waardeketens – rekening houdende met de ruimere context.

De FEB heeft, rekening houdende met ondermeer artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren, specifiek voor de opleidingen HIR een competentiemodel opgemaakt, bestaande uit vijf competentiegebieden: kenniscompetenties, wetenschappelijke competenties, intellectuele competenties, competenties in samenwerken en communiceren en maatschappelijke competenties.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de bachelor- en masteropleiding HIR als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en competenties van de opleidingen HIR bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprek-

ken. Ze stelt vast dat de doelstellingen realistisch zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. De internationale dimensie in de doelstellingen wordt voldoende benadrukt.

Wat de bacheloropleiding HIR betreft vindt de commissie de doelstellingen goed gericht op de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties. Ze waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van samenhang van de verschillende componenten eigen aan het domein HIR.

De doelstellingen van de masteropleiding HIR beogen volgens de commissie op adequate wijze de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau. Er is voldoende aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de HIR en voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes. Ook het integratieve aspect, eigen aan het domein HIR, wordt belichaamd. De commissie is van mening dat het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek voldoende klemtoon krijgt.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geledingen. De commissie meent dat de missie van de opleidingen HIR goed geoperationaliseerd is in het gehanteerde competentiemodel. De commissie besluit dat de doelstellingen en competenties van de opleidingen HIR goed corresponderen met het vereiste niveau en de oriëntatie.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de bachelor- en masteropleiding HIR als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van de opleidingen HIR conform haar eigen referentiekader. Het profiel van beide – toch relatief nieuwe – opleidingen is goed doordacht, aldus de commissie.

De opleidingen HIR, zo stelt de commissie, leggen de nadruk op het beheren van waardeketens (stromen van goederen, diensten, geld en informatie) binnen en tussen organisaties, wat resulteert in een krachtig en hedendaagse profiel van de opleidingen HIR van de UGent, dat het midden houdt tussen de profielen 'Handelsingenieur' en 'Handelsingenieur in

de beleidsinformatica' elders in Vlaanderen. De kerntrajecten van de bachelor en afstudeerrichtingen van de master zorgen voor een sterke eigen identiteit van de opleidingen HIR van de UGent die toch duidelijk spooft met het geijkte profiel van de handelsingenieur als bruggenbouwer.

Aan de hand van drie raamwerken (een bedrijfseconomisch, een logistiek en een informatiesysteem raamwerk) hebben de opleidingen hun domeinspecifiek referentiekader onderbouwd. Dit kader, net zoals de vergelijking met aanverwante en/of equivalente opleidingen, vertoont, aldus de commissie, een te sterke inhoudelijke focus. De commissie meent dat de opleidingen maar in beperkte mate hebben aangetoond dat ze hun domeinspecifiek referentiekader gespiegeld hebben aan de internationale wetenschapsdiscipline en de actuele beroepspraktijk. De commissie onderschrijft dat de uniciteit van de opleidingen HIR van de UGent zo een oefening niet vanzelfsprekend maakt.

De commissie stelt dat de opleidingen HIR een krachtig en hedendaags profiel hebben, maar meent dat de domeinspecifieke eisen op een meer competentiegerichte wijze geformuleerd dienen te worden en beter gespiegeld moeten worden aan de internationale wetenschapsdiscipline en de actuele beroepspraktijk. Als dusdanig beoordeelt de commissie dit facet als voldoende voor beide opleidingen HIR.

In het kader van het verbeterperspectief beveelt de commissie de opleidingen aan om hun domeinspecifieke eisen op een competentiegerichte wijze te herformuleren en deze beter te spiegelen aan de internationale wetenschapsdiscipline en de actuele beroepspraktijk.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de programma's uitvoerig. Hier volgt een beknopt overzicht:

Bachelor HIR

Het bachelorprogramma HIR telt 180 ECTS, 60 per fase. De structuur van het programma voorziet in vijf opleidingscomponenten: Algemene en Toegepaste Economie (64 ECTS), Technologische en Wetenschappelijke vorming (de ingenieursopleidingsonderdelen, 21 ECTS), Algemene vorming in ondersteunende wetenschappen (vooral talen en wiskunde, 41 ECTS), de Kerntrajecten; zijnde Operationeel onderzoek (23 ECTS), Operationeel beheer (12 ECTS) en Beleidsinformatica (17 ECTS), en een Seminarie (3 ECTS) dat doelt op Integratie. Er is geen ruimte voor keuzeopleidingsonderdelen in de bachelor HIR.

Master HIR

Het masterprogramma HIR telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de gerealiseerde competenties van de bachelor HIR en wordt gekenmerkt door zowel kerntrajecten (dezelfde als die van de bachelor) als door afstudeerrichtingen: Operations management, Marketing engineering en Finance. Samengevat bestaat het masterprogramma uit een kerncurriculum van opgelegde opleidingsonderdelen (86 ECTS), een Masterproef (24 ECTS) en een keuzecurriculum (10 ECTS). De studenten kunnen opteren voor een stage in hun keuzecurriculum. In de master HIR is er ook ruimte voorzien voor opleidingsonderdelen die specifiek gericht zijn op Innovatie en Ondernemerschap.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de bachelor- en masteropleiding HIR als goed.

De commissie is zeer tevreden over het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de verschillende opleidingsonderdelen in beide opleidingen. De inhoud van de opleidingen HIR is goed afgestemd op de doelstellingen van de opleidingen.

De commissie stelt dat de opleidingen op een inzichtelijke wijze de koppeling tussen de doelstellingen en competenties enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds hebben weergegeven. De competentiematrices zijn

rigoreus opgemaakt en tonen aan dat de verschillende programma's op een goede wijze hun doelstellingen concretiseren.

De curricula van de bachelor en master HIR zijn doordacht ingericht. De FEB van de UGent kiest ervoor om weinig keuzes toe te laten, een keuze die de focus van de opleidingen versterkt en alle lof verdient. Meer keuzeruimte introduceren is geen prioriteit, ook al omdat de master, door middel van afstudeerrichtingen, voldoende specialisatie toelaat, aldus de commissie. De commissie waardeert ook de profileringsruimte in de master, die niet alleen goed aansluit bij de expertises van het academisch personeel maar ook bij de behoeftes van het afnemend veld.

Het feit dat de eerste fase van de bachelor HIR gemeenschappelijk is met de opleidingen Toegepaste Economische Wetenschappen en Economische Wetenschappen maakt dat de studenten een goeddoordachte studiekeuze kunnen maken.

De vorming in de wetenschappelijke en technologische disciplines (de ingenieursopleidingsonderdelen) is niet sterk geïntegreerd in de rest van het curriculum, maar verzekert wel dat de studenten de voor de handelsingenieur kenmerkende 'state of mind' hebben, aldus de commissie. Er is in de bachelor voldoende aandacht voor discipline-overschrijdende elementen. In de master is dit zelfs goed. In de bachelor vindt integratie plaats in de derde fase, vooral in het Seminarie en het opleidingsonderdeel Productiebeheer. In de master is er in een groter aantal opleidingsonderdelen sprake van integratie.

Wat die integratie betreft wil de commissie aanstippen dat deze aan de UGent een heel eigen betekenis heeft, namelijk het bijeenbrengen van allerhande processen die zich op verschillende schalen afspelen. Processen, zij het bijvoorbeeld van meer strategische of operationele aard of tussen verschillende functionele domeinen, worden in hun onderlinge samenhang bekeken. Dit past uitstekend voor een handelsingenieur die instaat voor het beheer van waardeketens. Omdat deze visie niet uitdrukkelijk is uitgesproken is integratie nog niet optimaal in de opleidingen geïntegreerd. Menige masterproef is een fraai voorbeeld van de visie op integratie die de opleidingen HIR van de UGent hebben.

De internationale dimensie krijgt volgens de commissie behoorlijk gestalte in de opleidingen HIR. De studenten kunnen naast een Erasmus-uitwisseling ook opteren voor bi-diplomering met de HEC Liège.

De commissie besluit dat de curricula strak ingericht zijn en dat de inhoud van de programma's de studenten de mogelijkheid biedt om de geformuleerde competenties te bereiken.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat de opleidingen dienen na te gaan hoe ze aspecten van integratie (zoals tussen de management- en ingenieursopleidingsonderdelen) nog kunnen versterken zonder de visie die nu gehanteerd wordt te verlaten. In het kader van deze aanbeveling meent de commissie dat een uitgebreider Seminarie (al of niet in de vorm van een Bachelorproef) in de derde fase van de bachelor extra aspecten van integratie kan aanreiken, wat van toegevoegde waarde zou zijn voor de bacheloropleiding HIR.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de bachelor en master HIR als goed.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling in beide programma's als goed. De programma's sluiten tevens goed aan bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsdomein HIR en zijn verschillende componenten.

Studenten komen vooral in de masteropleiding in aanraking met wetenschappelijk onderzoek. De commissie meent dat de onderzoeksgebondenheid eigen aan academische opleidingen goed uitgebouwd is, maar dat er in de curricula toch nog meer aandacht kan zijn voor het bijbrengen van onderzoekscompetenties.

De aansluiting van de programma's bij de actuele beroepspraktijk is goed, volgens de commissie, maar het opnemen van een stage lijkt voor vele studenten te omslachtig.

De commissie besluit dat de programma's van de UGent, die inhoudelijk tevens zeer eigentijds zijn, een goed evenwicht vertonen tussen het aanbrengen van academische en professionele competenties.

De commissie vraagt de opleidingen – in het kader van het verbeterperspectief – na te gaan hoe de studenten nog meer onderzoekscompetenties kunnen verwerven en de procedure voor het opnemen van een stage minder omslachtig te maken.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘samenhang van het programma’ van de bachelor en master HIR als goed.

De commissie vindt de verticale en horizontale opbouw van de programma's goed. De curricula vertonen een logische opbouw en een goede sequentie. Mede door de beperkte keuzeruimte zijn de verschillende opleidingscomponenten duidelijk uitgetekend.

Samen met de studenten en afgestudeerden die de commissie sprak deelt de FEB de gedachte dat academisch onderwijs niet gaat om een proliferatie van keuzemogelijkheden, maar om een gedegen vorming die er toe leidt dat men durft te denken. De commissie onderschrijft deze visie.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport en de gesprekken gedurende het bezoek vast dat de opleidingsonderdelen van de programma's inhoudelijk goed op elkaar afgestemd zijn. Er is nauwelijks overlap.

Integratie op het einde van de bachelor en gedurende de gehele master garandeert dat de afgestudeerden later effectief als bruggenbouwer aan het werk kunnen.

Globaal kan men stellen dat de opleidingen gekenmerkt worden door graduele verdieping zonder het generalistisch karakter, eigen aan een opleiding HIR, uit het oog te verliezen. De afstudeertrajecten in de master laten de studenten toe om zich te specialiseren.

De commissie stelt vast dat de volgtijdelijkheid van de verschillende opleidingsonderdelen bewaakt wordt. De studenten, inclusief diegenen met een geïndividualiseerd traject, hebben de mogelijkheid om een coherent programma op te nemen.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding HIR omvat 180 ECTS. De masteropleiding HIR omvat 120 ECTS. De opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de opleidingen HIR als voldoende.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de opleidingen HIR (en zeker de bachelor HIR) intensieve opleidingen zijn. De eerste bachelorfase is een selectiejaar. Vooral het aantal contacturen is erg groot, waardoor de studenten weinig tijd hebben om de leerinhouden te verwerken.

De opleidingen trachten de studielast zo goed mogelijk te spreiden binnen en over de fases. De commissie waardeert de inspanningen van de opleidingen om de studietijd regelmatig en systematisch te peilen. Er blijken wel nog grote verschillen te zijn tussen de reële en begrote studietijd van sommige opleidingsonderdelen. De opleidingen, zo stelde de commissie vast, gaan de nodige acties ondernemen om de reële en begrote studietijd van alle vakken op elkaar af te stemmen.

De commissie concludeert dat voor de opleidingen HIR de begrote en reële studietijd voldoende overeenstemmen, dat de opleidingen in hun geheel studeerbaar zijn en dat de werkelijke studietijd bij de norm van 60 ECTS per jaar aansluit.

In het kader van het verbeterperspectief vraagt de commissie om na te gaan hoe, door aangepaste onderwijsleeractiviteiten, voor de studenten meer studietijd kan worden gereserveerd voor het verwerken van de leerinhouden.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de bachelor als voldoende en van de master als goed.

De commissie is van oordeel dat de werkvormen in de bachelor voldoende en in de master goed aansluiten bij de doelstellingen. In het algemeen is er in beide opleidingen een adequate mix van en variatie aan werkvormen die de leerinhouden van de verschillende programma's ondersteunen, aldus de commissie.

Oefeningensessies flankeren de vele hoorcolleges in de bacheloropleiding HIR. In de masteropleiding HIR is er, mede onder invloed van het competentiegericht denken, geopteerd voor beduidend meer interactieve en

activerende onderwijsvormen, zoals games en cases. Tevens is er gestart met probleemgestuurd onderwijs. Toch blijken de masterstudenten hun verworven vaardigheden en attitudes maar in beperkte mate te kunnen demonstrenen. De opleidingen zijn zich hiervan bewust en plannen acties om tot een coherenter onderwijsconcept te komen, zonder uitdrukkelijk te kiezen voor één onderwijsmodel.

De commissie spoort de opleidingen aan om het probleemgestuurd onderwijs, dat nu nog in zijn kinderschoenen staat, verder te blijven ontwikkelen. De commissie waardeert de gefaseerde benadering van de FEB maar wil de opleidingsverantwoordelijken op het hart binden om lijn te brengen in het proces van onderwijsvernieuwing en het nagestreefde onderwijsconcept scherper te definiëren.

De vormgeving van het onderwijs en in het bijzonder de keuze van de werkvormen is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de docent. Dit neemt echter niet weg dat de docenten meer aangestuurd moeten worden om meer inspanningen te leveren betreffende onderwijsinnovatie, zo stelt de commissie.

De commissie is zeer tevreden over de kwaliteit van het leermateriaal. Minerva, de elektronische leeromgeving, biedt de mogelijkheid om de programma's interactief en activerend vorm te geven.

In het kader van het verbeterperspectief moedigt de commissie de opleidingen aan om de reeds genomen initiatieven ter invoering van nieuwe werkvormen voort te zetten en de nodige sturing te geven aan de onderwijsinnovatieprojecten.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van de opleidingen HIR als voldoende.

De commissie meent dat de beoordeling en de toetsing in beide opleidingen in voldoende mate gericht zijn op het evalueren van de beoogde doelstellingen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van goed niveau en toetsen kennis en inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De evaluatiecriteria zijn zeer helder geformuleerd.

De commissie stelde echter vast dat de variatie aan evaluatievormen beperkt is en de keuze van evaluatievorm niet altijd goed afgestemd is op de beoogde competenties. In sommige opleidingsonderdelen wordt er wel geëxperimenteerd met alternatieve evaluatievormen, zoals peer assessment.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed, zo stelt de commissie. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. In het algemeen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. De studenten kunnen feedback krijgen inzake hun evaluaties maar lieten verstaan dat de huidige feedbackmomenten nog te beperkt zijn.

Als verbeterpunt stipt de commissie de afwezigheid van een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid aan, inclusief een analyse van de examenresultaten. Verder acht de commissie het wenselijk dat de opleidingen een aantal acties ondernemen om de evaluatievormen beter af te stemmen op de beoogde competenties en de feedbackmomenten te stroomlijnen.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de master HIR als goed.

De masterproef heeft een omvang van 24 ECTS en voldoet daarmee aan de decretale eisen. De masterproef is het sluitstuk van de masteropleiding HIR en bestaat uit een persoonlijke synthese/analyse van primaire of secundaire gegevens die de kritisch-reflecterende ingesteldheid van de student dient aan te tonen.

In de regel omvat elke masterproef een theoretisch en een empirisch luik. De onderwerpen van de masterproeven leggen de nadruk op één of meer van de volgende elementen: een vernieuwende literatuurstudie, een uitdieping van het onderzoek van de promotor of een gevalstudie waarbij de samenwerking met een organisatie centraal staat. De student dient in de masterproef een aantal duidelijk omschreven competenties aan te tonen. De masterproef kan omschreven worden als een integratieve proef in het domein van één van de kerntrajecten of afstudeerrichtingen van de master HIR.

De voorbereiding van de masterproef HIR is goed georganiseerd. De begeleiding is adequaat maar varieert nog sterk, aldus de commissie. De studen-

ten dienen de resultaten van hun masterproefwerk mondeling te presenteren en te verdedigen. De evaluatiecriteria zijn zeer helder omschreven.

De commissie heeft een uitgebreide sample van masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven blijk geven van een goed synthetisch en analytisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. Vele masterproeven tonen aan dat de onderzoeksingesteldheid van de studenten goed is en dat ze effectief in staat zijn integratief te denken.

De commissie besluit dat de masterproef de visie op integratie van de opleidingen HIR duidelijk weerspiegelt en dat de werken gekenmerkt worden door een duidelijke probleemstelling en een goed onderzoeksdesign.

De commissie plaatst een kritische noot bij de totstandkoming van een serie masterproeven waarin een formeel beschrijvingsmechanisme uit de informatica wordt toegepast op telkens een ander bedrijfsproces. De commissie acht deze exercities wat routinematig en niet altijd even relevant.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt dat de programma's qua werkvormen en leerinhouden adequaat aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

De bacheloropleiding staat open voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. De opleidingen achten het echter wenselijk dat instromende bachelorstudenten minstens 6 uur wiskunde gevolgd hebben. De bacheloropleiding geeft rechtstreeks toegang tot de masteropleiding. De bachelorstudenten zijn goed voorbereid om de masteropleiding aan te vatten en met succes te vervolledigen.

De opleiding tracht de (potentiële) instromende studenten goed te informeren over de vereiste wiskundebagage. Dit lijkt te lukken. Het leeuwendeel van de instromende bachelorstudenten heeft een sterke vooropleiding wiskunde. Er zijn extra begeleidingsmodaliteiten voor instromende studenten met een beperktere bagage wiskunde.

De commissie acht het wenselijk dat de hoge eisen qua wiskunde nog duidelijker gecommuniceerd worden aan de instromende studenten.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 PERSONEEL

Het onderwijs wordt voornamelijk verzorgd door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB van de UGent. De FEB telt 8 vakgroepen die instaan voor het onderwijs.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, benoemingen, taakstellingen, opvolgingen en bevorderingen. De leden van het ZAP worden om de twee jaar geëvalueerd.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de opleidingen HIR als goed.

De commissie heeft veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel een zeer grote inzet toont. De vakdidactische en onderwijskundige expertise van de staf omschrijft de commissie als ruim aan de maat, maar zij meent dat deze nog versterkt kunnen worden.

De commissie heeft lof voor het competentieprofiel voor UGent-lesgevers dat door de universiteit is opgemaakt.

Er is een behoorlijk aanbod van onderwijsprofessionalisering op centraal niveau. Deelname aan deze onderwijskundige trainingen is nog te beperkt. De commissie spoort de opleidingen – in het kader van het verbeterper-

spectief – dan ook aan om meer onderwijskundige vormingen te volgen en een samenhangend beleid inzake onderwijsvernieuwing en -professionalisering uit te stippelen dat zich specifiek richt op de noden van het HIR-onderwijs en zijn docenten.

Uit de gesprekken met het academisch personeel is gebleken dat de onderzoeken hoog liggen en moeilijk te verzoenen zijn met de onderwijstaken. Dit is vooral te wijten aan de te beperkte personeelsomkadering (zie *facet 3.3*), die een rem is op het voeren van een coherent personeelsbeleid. In deze context wil de commissie ook aanstippen dat de groei die de FEB doormaakt, en die mee aan de basis ligt van de zware belasting van het academisch personeel, terug te voeren is op de kwaliteit en gedrevenheid van het personeel verbonden aan de FEB. De commissie vraagt dan ook aan de rectorale overheid om minder regels en meer vertrouwen, om de slagvaardigheid en de flexibiliteit van de FEB te vergroten en de faculteit toe te laten om een coherent personeelsbeleid uit te bouwen.

Gegeven dat de vakinhoudelijke deskundigheid zeer goed is, de vakdidactische en onderwijskundige expertise ruim aan de maat is en de onderwijskundige professionalisering nog eerder beperkt is, beoordeelt de commissie het facet 'kwaliteit van het personeel' voor de opleidingen HIR als goed.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van beide opleidingen HIR als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een goed track record heeft op onderzoeksvlak. Internationale contacten en samenwerkingsverbanden in het kader van het onderzoek zijn legio en kennen hun vertaling in het onderwijs.

Het academisch personeel beschikt over een brede waaier aan expertises en specialisaties in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende vakgroepen wordt uitgebreid ingebracht in het onderwijs. De onderzoekslijnen, zo stelt de commissie, sluiten zeer goed aan bij de afstudeerrichtingen van de master HIR.

De onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is adequaat. Het personeel van de FEB heeft goede banden met het bedrijfsleven. Tal van docenten zijn tevens actief bij gerenommeerde organisaties en netwerken in bin-

nen- en buitenland. Gastdocenten met professionele ervaring zijn een plus voor de opleidingen.

De commissie concludeert dat de brede waaier aan onderzoeksexpertises en -specialisaties van het academisch personeel en de nauwe contacten met het beroepenveld die de opleidingen HIR onderhouden de opleidingen aantoonbaar versterken.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de opleidingen HIR als onvoldoende.

De FEB telt per 1 februari 2011 38,55 Full Time Equivalenten (FTE) zelfstandig academisch personeel. De bachelor HIR telt 30 lesgevers. De master HIR telt 21 lesgevers.

Er is een zeer hoge werkdruk bij het academisch personeel, zo stelde de commissie vast. De faculteit heeft een aantal strategische opties gedefinieerd, zoals een verdere uitbouw van de richting HIR en het opvangen van urgente onderwijsnoden als gevolg van de toename van de studentenaantallen en de historisch gegroeide personeelskrapte. De commissie hoopt dat de FEB deze opties ook kan realiseren.

In de FEB, zo stelde de commissie vast, en in het bijzonder de opleidingen HIR, is er sprake van een serieuze onderbestaffing, wat ook de studenten niet ontgaat en soms een obstakel is voor het inrichten van academisch onderwijs van hoog niveau. De commissie hoopt op een billijkere allocatie van middelen op basis van facultaire prestaties in onderwijs en onderzoek, waarbij dynamische aspecten zoals de groei en de ontwikkeling van de faculteiten in de berekening worden betrokken. Een ruimere financiering van de opleidingen HIR zal zeker een directe en positieve impact hebben op de opleidingen.

De commissie besluit dat de omvang van het personeelsbestand niet afdoende is in verhouding tot de studentenaantallen en spoort alle betrokkenen aan om zeer snel acties te ondernemen om de personeelskrapte weg te werken.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als goed, goed en onvoldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur. Facet 3.3 wordt dus als onvoldoende beoordeeld. Gegeven beide andere facetten als goed beoordeeld worden en het personeel een zeer grote inzet toont heeft de commissie derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als goed, goed en onvoldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur. Facet 3.3 wordt dus als onvoldoende beoordeeld. Gegeven beide andere facetten als goed beoordeeld worden en het personeel een zeer grote inzet toont heeft de commissie derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de opleidingen HIR als voldoende.

De commissie heeft de campus waar de opleidingen HIR verzorgd worden bezocht. Deze campus situeert zich in het centrum van Gent en is vlot bereikbaar met de fiets en met het openbaar vervoer.

De voorzieningen, zo stelt de commissie, zijn net voldoende. Sommige van de onderwijsruimten geven een sobere indruk. De uitrusting van de onderwijsruimten is afdoende. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen. De elektronische collectie is goed. De bibliotheek wordt momenteel heringericht en zal de studenten in de toekomst meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. In draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

Minerva, de elektronische leeromgeving van de UGent, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van Minerva is echter nogal hetero-geen. De commissie wil de opleidingen ook aansporen Minerva intensiever te benutten om zo het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven, zeker wat de bachelorfases betreft.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de opleidingen HIR als voldoende.

Op centraal niveau gebeurt de informatieverstrekking over elke opleiding aan de UGent door de Afdeling Studie- en Loopbaanadvies, Adviescentrum voor Studenten (ACS) van de DOWA (Directie Onderwijsaangelegenheden). Naarmate het informatieproces vordert, neemt de FEB de invulling van de informatieverstrekking over.

Het ACS neemt deel aan tal van voorlichtingsactiviteiten, coördineert de aanwezigheid van de opleidingen op de SID-in's en organiseert infodagen voor ouders van toekomstige studenten. De FEB organiseert facultaire infodagen voor abiturienten en informatiesessies voor nieuwe studenten. De FEB staat ook in voor de zomercursussen wiskunde, boekhouden en Frans.

Tijdens hun studies kunnen de studenten voor informatie en advies terecht bij het ACS. Op facultair niveau kunnen de studenten voor studiebegeleiding terecht bij het monitoraat. Met problemen bij hun traject kunnen ze terecht bij de trajectbegeleider, die eveneens als vertrouwenspersoon fungeert.

Voor sommige opleidingsonderdelen van de eerste bachelorfase voorziet de FEB in opleidingsspecifieke ondersteuning door middel van studiebegeleiders. Ook de docenten en assistenten zijn bereikbaar voor opleidingsgebonden materies. Voor vragen met betrekking tot de studieplanning, -methode, -houding en psychosociale problemen kunnen de studenten aankloppen bij het ACS. De facultaire ombudspersoon treedt op als bemiddelaar bij geschillen betreffende de evaluaties.

Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat ze de inspanningen van de studiebegeleiders, monitoren en de trajectbegeleiders sterk waarderen.

De commissie besluit dat de studiebegeleiding en informatievoorziening adequaat georganiseerd zijn en voldoende afgestemd op de studievoortgang. De commissie meent dat de FEB de nodige begeleidingmodaliteiten heeft ontplooid. De commissie kreeg wel de indruk gedurende het bezoek dat maar zeer weinig studenten gebruik maken van deze modaliteiten en ze een aantal drempels ervaren om snel de juiste personen aan te spreken.

In het kader van het verbeterperspectief vraagt de commissie de opleidingen na te gaan hoe ze de studenten beter kunnen informeren over de verschillende begeleidingmodaliteiten.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Het zelfevaluatie rapport stelt dat de UGent een gedecentraliseerd systeem van onderwijskwaliteitszorg hanteert. Het zijn de faculteiten die verantwoordelijk zijn voor de uitbouw van de kwaliteitszorg, ondersteund door een aantal centraal aangestuurde initiatieven.

Binnen de FEB ziet de opleidingscommissie (OC), in overleg met de onderwijsdirecteur, toe op de permanente bewaking en verbetering van de onderwijsprocessen en de curricula, ondersteund door de KwaliteitsCel Onderwijs (KCO).

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van de opleidingen HIR als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als voldoende. De instrumenten ontworpen om de kwaliteitszorg uit te bouwen zijn ondermeer de onderwijsbeoordelingen van de opleidingsonderdelen en van de opleidingen, de tweejaarlijkse ZAP-evaluaties en de studietijdmetingen.

De commissie stelde vast dat de OC en de KCO de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen, maar dat er in het algemeen geen kwaliteitscultuur bestaat binnen de FEB en haar docentenkorps. De commissie kreeg gedurende haar bezoek de indruk dat kwaliteitszorg een verplicht nummer is.

De opleidingen worden periodiek geëvalueerd, maar aan duidelijk geformuleerde streefdoelen ontbreekt het. De evaluaties leiden wel tot een aantal observaties die de opleidingen in staat moeten kunnen stellen om hun onderwijsprocessen en curricula bij te sturen. De studenten zijn gemotiveerd om deel te nemen aan de verschillende evaluaties. Indien er zich specifieke problemen voordoen wordt er met focusgesprekken gewerkt.

De visitatiecommissie vindt het belangrijk dat er een degelijk evaluatiesysteem in voege is dat de verschillende opleidingsonderdelen en de opleidingen evalueren en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

De commissie roept in het kader van het verbeterperspectief de opleidingen op om streefdoelen te formuleren en de werking van de focusgesprekken uit te breiden.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de interne en externe evaluaties voldoende opvolging krijgen. Ze is ervan overtuigd dat de uitkomsten van de verschillende evaluaties als basis dienen voor aantoonbare verbetermaatregelen maar bleef wat in het ongewisse over hoe de opvolging van deze acties verloopt.

Algemeen kan men stellen dat het systeem van kwaliteitszorg in de ogen van de docenten zijn nut bewezen heeft en hen uitgedaagd heeft om het onderwijs waar nodig bij te sturen. Het huidige systeem wordt nu, met het oog op een nieuwe evaluatieronde, op bepaalde punten ter discussie gesteld. De commissie vindt dat een goede zaak maar meent dat de discussie niet te lang mag duren. De cyclus van evalueren en bijsturen laat geen lange onderbreking toe.

De opleidingen hebben de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie betreffende de richting Toegepaste Economische Wetenschappen: optie Technische Bedrijfskunde ter hand genomen en mee op basis van dit rapport de curricula HIR ontworpen.

De commissie wil tot slot aanstippen dat de zelfevaluatie-rapporten die naar aanleiding van de huidige visitatie werden opgesteld zeer uitvoerig en goed gestructureerd zijn.

De commissie spoort, in het kader van het verbeterperspectief, de opleidingen aan om snel een bijgestuurd systeem van evaluaties op poten te zetten.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de opleidingen HIR als goed.

Alle geledingen van het academische personeel worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen HIR, zo stelt de commissie. De studenten zijn vertegenwoordigd in de belangrijkste organen, inclusief de OC die de spil is van de kwaliteitszorg. De studenten zijn zeer betrokken en voelen zich mede-eigenaars van de opleidingen HIR.

Het beroepenveld en de alumni worden tevens uitvoerig betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs. De facultaire adviesraad waarin vertegenwoordigers van het beroepenveld zetelen en het betrekken van recent afgestudeerden in de OC stellen de opleidingen in staat om alle stakeholders uitvoerig te betrekken bij het systeem van kwaliteitszorg.

De commissie meent dat de opleidingen goed scoren aangaande de betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en het beroepenveld, maar vraagt de opleidingsverantwoordelijken de studenten, die toch zeer betrokken zijn bij de opleidingen HIR, meer te informeren over de opvolging van de acties.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de bachelor en master HIR als goed.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en masterproeven, vindt de commissie dat de bachelor- en de masteropleiding HIR de doelstellingen goed realiseren.

De bacheloropleiding HIR vormt een goede voorbereiding op de masteropleiding HIR. De commissie is onder de indruk van de gerealiseerde competenties van de bachelorstudenten.

De alumni zijn zeer tevreden over de richting HIR en lieten duidelijk verstaan dat de opleidingen adequaat voorbereiden op het latere beroepsleven. De afgestudeerden HIR zijn zeer begeerd op de arbeidsmarkt, zo stelde de commissie vast. Ze hebben een brede, eigentijdse vorming achter de rug die het beheren van waardeketens voorop zet. Ze kunnen moeiteloos de beoogde brugfunctie vervullen. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de opleidingen erin slagen het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren. Een aantal competenties zoals rapporteren en leidinggeven blijkt, aldus de alumni, minder goed gerealiseerd.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat deze eerder beperkt is. Nog geen vijfde van de studenten opteert voor een

Erasmus-uitwisseling. Dit is deels te wijten aan de onderbestaffing van de faculteit, het unieke karakter van de opleidingen waardoor het moeilijk is om partners te vinden, maar ook aan de zware procedure die de studenten moeten doorworstelen, willen ze een buitenlandse ervaring opdoen. De commissie meent dat de opleidingen moeten zoeken naar creatieve oplossingen, zoals het verder uitbouwen van de *double degrees*, om de internationale mobiliteit van de studenten te vergroten. Meer algemeen steunt de commissie de wens van de FEB om te komen tot een volledig Engelstalige masteropleiding HIR.

Zonder afbreuk te doen aan het hoge gerealiseerd niveau van de opleidingen HIR wil de commissie de opleidingen aansporen om een mobiliteitsbeleid voor alle geledingen van de opleidingen op te zetten en systematischer na te gaan in welke mate een aantal competenties zoals rapporteren en leidinggeven effectief bereikt wordt.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de opleidingen HIR als voldoende.

Het aantal generatiestudenten dat volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg de laatste jaren rond de 25%. Kijken we naar de generatiestudenten die minstens 75% van hun credits verwierven, dan schommelt dit rond de 55%. Ongeveer 85% van de bachelorstudenten HIR die afstudeerden, behaalden hun diploma in de voorziene tijd van 3 jaar, de afgestudeerden van de master HIR behaalden bijna allemaal hun diploma in de voorziene tijd van 2 jaar.

Het onderwijsrendement is volgens de gestelde normen positief, aldus de commissie. De opleidingen hebben wel geen duidelijke streefcijfers geformuleerd. Erop gelet dat veel studenten uit een sterke wiskundige vooropleiding komen, kan, aldus de commissie, met intensifiëring van de instroommodaliteiten en door gebruik te maken van meer activerende onderwijsvormen, het rendement wellicht nog worden verhoogd.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat de bacheloropleiding moet nagaan hoe ze, mede door meer activerende onderwijsvormen, de slaagcijfers kan vergroten, en ook rendementsstreefcijfers dient te formuleren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Herformuleer de domeinspecifieke eisen op een competentiegerichte wijze en spiegel ze beter aan de internationale wetenschapsdiscipline en de actuele beroepspraktijk.

Programma

- Ga na hoe aspecten van integratie (zoals tussen de managements- en ingenieursopleidingsonderdelen) nog kunnen versterkt worden;
- Overweeg het inrichten van een uitgebreider Seminarie;
- Ga na hoe de studenten nog meer onderzoekscompetenties kunnen verwerven;
- Maak de procedure voor het opnemen van een stage minder omslachtig;
- Ga na hoe de studenten meer studietijd kunnen reserveren voor het verwerken van de leerinhouden;
- Zet de reeds genomen initiatieven ter invoering van nieuwe werkvormen voort;
- Geef meer sturing aan de onderwijsinnovatieprojecten;
- Ontwikkel een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid en maak een analyse van de examenresultaten;
- Stem de evaluatievormen beter af op de boogde competenties;
- Stroomlijn de feedbackmomenten;
- Probeer de hoge eisen qua wiskunde nog duidelijker te communiceren;
- Ga na hoe instromende studenten met een beperkte bagage wiskunde nog beter kunnen begeleid worden.

Personeel, Voorzieningen en Interne Kwaliteitszorg

- Spoor de docenten aan om meer onderwijskundige trainingen te volgen;
- Stippel een samenhangend beleid inzake onderwijsvernieuwing en -professionalisering uit;
- Werk de personeelskrachte van de FEB zo snel mogelijk weg;
- Benut Minerva intensiever om zo het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven;
- Ga na hoe de studenten beter geïnformeerd kunnen worden over de verschillende begeleidingsmodaliteiten;
- Formuleer streefdoelen betreffende de evaluaties van de kwaliteit van het onderwijs;
- Breid het systeem van focusgesprekken uit;
- Zet snel een bijgestuurd systeem van evaluaties op poten.

Resultaten

- Ontwikkel een mobiliteitsbeleid voor alle geledingen van de opleidingen;
- Ga systematischer na in welke mate competenties zoals rapporteren en leidinggeven effectief bereikt worden;
- Tracht meer activerende onderwijsvormen in te richten om de slaagcijfers van de eerste fase van de bacheloropleiding te vergroten;
- Formuleer rendementsstreefcijfers.

UNIVERSITEIT HASSELT

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur (HI) en de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica (BI) van de Universiteit Hasselt (UHas-selt). De visitatiecommissie – cluster Handelsingenieur (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 18 tot en met 21 december 2011. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van infrastructuur, leermateriaal, examenopgaven en masterproeven. Onderstaande oordelen hebben betrekking op de opleidingen en alle afstudeer-richtingen en opties.

De opleidingen HI en BI worden ingericht door de Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen (FBW) van de UHasselt. De bacheloropleidingen HI en BI zijn driejarige opleidingen (180 ECTS), de masteropleidingen HI en BI tweejarige opleidingen (120 ECTS). De opleiding HI telt ongeveer 60 generatiestudenten, de opleiding BI ongeveer 10 generatiestudenten (gemiddelde van de laatste 5 jaar).

Twintig jaar geleden werd de Economische Hogeschool Limburg deel van het Limburgs Universitair Centrum, thans de UHasselt. Zij werd daardoor een faculteit. Na een eerste decennium van gewenning, maar weinig feitelijke aanpassing aan de nieuwe status, volgde in een tweede decennium een inhaalslag, mede onder druk van de invoering van de BaMa-structuur en een kritisch onderwijsvisitatierapport in 2004. De commissie stelt dat de FBW de uitdaging is aangegaan om een eigen plaats te vinden en een uitgesproken profiel te ontwikkelen, waarbij de FBW streeft naar onderwijs in welgekozen curricula en onderzoek op selecte speerpunten uitgevoerd door betrokken en gedreven academisch personeel. Tegelijkertijd dient de commissie vast te stellen dat de FBW nog een hele weg af te leggen heeft om tot toonaangevend academisch onderzoek te komen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de doelstellingen van de opleidingen HI en BI ontwikkeld zijn in het kader van de verdere uitbouw van de BaMa-structuur en als antwoord op de conclusies van het vorige visitatierapport. De UHasselt en de FBW, zo vermeldt de zelfstudie, hebben ook gestreefd naar het aanbrengen van een onderzoeksfocus en een nauwere samenhang van de opleidingen HI en BI met de onderzoeksprioriteiten van de faculteit.

Samengevat beogen de opleidingen HI en BI een brede en geïntegreerde academische vorming die steunt op economische theorieën, wetenschappelijke methoden en bedrijfsrelevante (informatie)technologieën, die de student voorbereidt om autonoom of in groepsverband (ICT-gerelateerde) bedrijfseconomische vraagstukken – in een dynamische en internationale context – te identificeren, te onderzoeken, te analyseren, op te lossen en te implementeren.

De opleidingen hebben mede op basis van artikel 58 van het Structuurdecreet doelstellingen en competenties gedefinieerd.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de bachelor en master HI en de master BI als goed en van de bachelor BI als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen en competenties van de opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen realistisch zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. De internationale dimensie in de doelstellingen wordt voldoende benadrukt.

Wat de bachelor HI betreft vindt de commissie de doelstellingen goed gericht op de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties. Wat de bachelor BI betreft vindt de commissie de doelstellingen voldoende gericht op de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties. De aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van samenhang van de verschillende componenten eigen aan het domein is volgens de commissie beter uitgewerkt voor de bachelor HI dan voor de bachelor BI.

De doelstellingen van de masteropleidingen HI en BI beogen volgens de commissie op adequate wijze de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau. Er is voldoende aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de HI en BI en voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes. Ook het integratieve aspect, eigen aan de domeinen HI en BI, wordt belichaamd. De commissie is van mening dat het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek voldoende klemtoon krijgt, mede door een recent uitgevoerde update van de leerlijn onderzoeksmethoden.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geledingen van de opleidingen HI en BI. De commissie besluit dat de doelstellingen van de opleidingen HI een duidelijk beeld geven van de opleidingen, welke goed corresponderen met het niveau en de oriëntatie van de opleidingen. Voor de opleidingen BI, en zeker voor de bachelor BI, is dit beeld minder duidelijk, aldus de commissie.

In het kader van het verbeterperspectief acht de commissie het wenselijk dat de bacheloropleiding BI nagaat hoe het bijbrengen van disciplinaire basiskennis (zoals informatiesystemen) en het begrip van samenhang van de verschillende componenten eigen aan het domein BI beter gestalte kunnen krijgen in de doelstellingen van de opleiding.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van alle opleidingen HI en BI als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van alle opleidingen conform haar eigen referentiekader. De operationalisering van de doelstellingen in domeinspecifieke competenties straalt echter weinig visie uit, zo stelt de commissie.

De opleidingen HI en BI zijn brede opleidingen die een brug bouwen tussen (informatie-)management en (ICT-)technologie, met een gedegen kwantitatieve vorming. De opleidingen, geheel conform de onderwijsvisie en het didactisch concept van de UHasselt en de FBW, trachten de studenten tevens te stimuleren als actieve spelers in hun leerproces en een grote mate van autonomie bij te brengen.

De commissie is van mening dat de doelstellingen en competenties van alle opleidingen voldoende afgestemd zijn op de wensen en behoeften van het beroepenveld en de eisen die worden gesteld door vakgenoten. De opleidingen HI en BI hebben echter maar in beperkte mate hun doelstellingen en competenties vergeleken met equivalente opleidingen. Een uitvoerigere benchmarking met buitenlandse opleidingen dringt zich op, aldus de commissie.

De commissie stelt dat de opleidingen HI een gevestigde waarde zijn met een duidelijk profiel. Voor de opleidingen BI (en zeker de bachelor BI) geldt dit veel minder. De bachelor BI heeft een zwak eigen profiel naast de handelsingenieur en de informaticus. De master BI lijkt dan weer eerder een vijfde afstudeerrichting binnen de master HI. Communicatie, het creëren van een accuraat beeld van de opleidingen BI bij het grote publiek dient een punt van aandacht te blijven, gegeven dat de instroom van de BI-opleidingen sub-kritisch dreigt te worden.

De commissie adviseert om voor alle opleidingen een globale visie te ontwikkelen die de identiteit van de verschillende opleidingen beter uitdraagt. Een benchmarking met buitenlandse opleidingen kan hierbij helpen. De commissie vraagt tevens aan de opleidingsverantwoordelijken BI om in overleg te treden met hun collega's elders in Vlaanderen over een versterking van de branding en profilering van de opleidingen. Een heroverweging van de naam van de BI-opleidingen is een deel van deze aanbeveling.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Bachelor of Science

in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de programma's uitvoerig. Hier volgt een beknopt overzicht:

Bachelor HI

Het bachelorprogramma HI telt 180 ECTS, 60 per fase. In de eerste bachelorfase wordt gewerkt met een trimestersysteem, in de volgende fases geldt een semestersysteem. Het bachelorprogramma HI wordt gekenmerkt door de volgende clusters: economie, bedrijfseconomie, recht, talen, gedragswetenschappen, informatica, kwantitatieve methoden en natuurwetenschappen. Er is voor 12 ECTS vrije keuze.

Master HI

Het masterprogramma HI telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de competenties van de bachelor HI en beslaat een gemeenschappelijk deel – met focus op kwantitatieve methoden – van 48 ECTS. Specialisering en verbreding worden nagestreefd door een combinatie van een afstudeerrichting (30 ECTS), zijnde 'Operationeel Management en Logistiek', 'Technologie-, Innovatie- en Milieumanagement', 'Accountancy en Financiering' en 'Marketing' en een optie (18 ECTS). Tot slot sluit de student de opleiding af met een masterproef (24 ECTS).

Bachelor BI

Het bachelorprogramma BI telt 180 ECTS, 60 per fase. In de eerste bachelorfase wordt gewerkt met een trimestersysteem, in de volgende fases geldt een semestersysteem. De clusters zijn gelijkaardig aan die van de bachelor HI. In de cluster Beleidsinformatica differentieert een pakket van 30 ECTS beide bacheloropleidingen. Er is voor 6 ECTS vrije keuze.

Master BI

Het masterprogramma BI telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de competenties van de bachelor BI en heeft 30 ECTS gemeenschappelijk met de master HI. Daarnaast bevat het programma een kernmodule Beleidsinformatica (44 ECTS) en de keuze uit een pakket (22 ECTS) 'ICT' of 'Business Analysis and Optimisation' via een Erasmusuitwisseling met de universiteit van Pisa. Tot slot sluit de student de opleiding af met een masterproef (24 ECTS).

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van alle opleidingen als voldoende met uitzondering van de bachelor BI, die als onvoldoende beoordeeld wordt.

De commissie is tevreden over het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de verschillende opleidingsonderdelen. Zij is van oordeel dat alle programma's, met uitzondering van het programma van de bachelor BI, op een voldoende wijze hun respectieve doelstellingen en competenties concretiseren.

De commissie is kritisch over de relatie tussen de doelstellingen en inhoud van de programma's. Het opstellen van competentiematrices lijkt een papieren exercitie die nauwelijks een rol speelt bij de ontwikkeling van de curricula. Dit is in het bijzonder het geval bij de bachelor BI, waar er nog een aantal inhoudelijke lacunes zijn.

Uit het zelfevaluatie-rapport en de verschillende gesprekken die de commissie had gedurende het bezoek blijken de curricula eerder historisch gegroeid dan van de grond af ontworpen na de invoering van de BaMa-structuur en het toch kritische rapport van de vorige visitatiecommissie. Dit is een gemiste kans, aldus de commissie. Toch is er de laatste jaren vooruitgang geboekt met de introductie van een leerlijn onderzoeksmethoden en ruimere aandacht voor innovatie en ondernemerschap in de curricula, aldus de commissie.

In de bacheloropleidingen zijn er beperkte keuzemogelijkheden voor de studenten. De studenten kunnen wel een stage lopen in het kader van de keuzeopleidingsonderdelen. De commissie waardeert de profileringsruimte die de masterprogramma's aanbieden. Er is in alle opleidingen voldoende aandacht voor discipline-overschrijdende elementen. De interna-

tionale dimensie krijgt volgens de commissie op voldoende wijze gestalte in de opleidingen HI en BI.

De commissie stelt dat de inhoud van alle programma's, met uitzondering van de bachelor BI, de studenten de mogelijkheid biedt om de geformuleerde competenties te bereiken. De bachelor BI is, zo stelt de commissie, nog te weinig een inhoudelijke eenheid die een duidelijke set van competenties realiseert. De commissie heeft begrepen dat de opleidingsverantwoordelijken snel een aantal acties zullen opzetten om de bachelor BI meer inhoudelijke diepgang te geven.

De commissie raadt de bacheloropleidingen (en zeker de bachelor BI) aan om hun curricula opnieuw te bekijken vanuit een integrale visie met aandacht voor inhoudelijke samenhang. Neem daarmee de grens tussen bachelor en master mee; een bachelordiploma moet toch een ijkpunt zijn, zo stelt de commissie. De commissie spoort beide bacheloropleidingen aan om een afsluitende proeve van bekwaamheid in de vorm van een seminarie of bachelorproef in te voeren die de studenten een aantal aspecten van integratie aanreikt. De commissie spoort de opleidingsverantwoordelijken tevens aan om na te gaan of een caleidoscopisch vak opportuun is voor alle eerste fases van de bachelorprogramma's van de FBW, dit om alle studenten van de eerste bachelorfase een goede inhoudelijke schets te geven van de verschillende bacheloropleidingen die de faculteit aanbiedt.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de bachelor en master HI en BI als voldoende.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling in alle programma's als adequaat. De programma's sluiten tevens in voldoende mate aan bij recente ontwikkelingen in de wetenschapsdomeinen HI en BI en hun verschillende componenten.

Studenten komen vooral in de masteropleidingen in aanraking met wetenschappelijk onderzoek. De commissie meent dat er voldoende aandacht is in de verschillende programma's voor het bijbrengen van onderzoeksvaardigheden en -attitudes. Ten behoeve van het onderzoek-gebaseerd onderwijs dienen onderzoek en onderwijs beter met elkaar te sporen. De deficiënties aan de onderzoekszijde dienen geremedieerd te worden. De

commissie weet dat dit een werk van lange adem is maar is verheugd dat de faculteit momenteel werk maakt van een betere positionering van de onderzoeksgroepen binnen de faculteit en hun afstemming met de verschillende programma's.

Een groot aantal 'competentieleerlijnen' (zoals ICT-competenties en ondernemerschap) zijn goed vervlochten in de verschillende 'functionele leerlijnen'. Hoewel de studenten door middel van cases, bedrijfsbezoeken en projecten in aanraking komen met de actuele beroepspraktijk lieten ze de commissie duidelijk verstaan dat ze weinig 'feeling' hebben met de actuele beroepspraktijk.

De commissie steunt de invoering van *employability skills* in de bestaande 'functionele leerlijnen'. De FBW heeft daarmee al ervaring opgedaan en stelt zo een voorbeeld van integratie dat navolging verdient.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de bachelor en master HI en BI als voldoende.

De commissie acht de verticale en horizontale opbouw van de programma's voldoende. De samenhang van de opleidingen vertoont de nodige coherentie en sequentie. De commissie stipt aan dat de visualisatie van de inhoudelijke samenhang van de bachelorprogramma's niet inzichtelijk maakt dat de leerlijnen goed zijn doordacht. De commissie stelt dat de bachelorprogramma's inhoudelijk erg versnipperd zijn. In de masterprogramma's zijn de leerlijnen beter uitgetekend en is er meer aandacht voor inhoudelijke integratie.

De commissie vernam van de studenten dat er een duidelijke wens is om de projecten meer omvattend te maken. De commissie onderschrijft deze bemerking en is van oordeel dat meer omvattende projecten tevens meer aspecten van integratie in de verschillende programma's kunnen inbrengen.

Globaal kan men stellen dat de opleidingen gekenmerkt worden door graduele verdieping zonder het generalistisch karakter, eigen aan opleidingen HI en BI, uit het oog te verliezen. Ook de keuzevrijheid, vooral in de masteropleidingen door middel van afstudeerrichtingen, opties en pakketten, is aan de maat.

De commissie stelt vast dat de volgtijdelijkheid van de verschillende opleidingsonderdelen bewaakt wordt. De studenten, inclusief diegenen met een geïndividualiseerd traject, hebben de mogelijkheid om een coherent programma op te nemen alsook op basis van hun interesses diepgang te geven aan hun studies.

In het kader van het verbeterperspectief wil de commissie de opleidingen aanmoedigen om de samenhang binnen en over de leerlijnen van de bachelorprogramma's te herontwerpen en de curricula vanuit de opgestelde competentiematrices meer inhoudelijke integratie te geven. Meeromvattende projecten (zoals een bachelorproef) zijn een aanvullende stap in die richting.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleidingen HI en BI omvatten elk 180 ECTS. De masteropleidingen HI en BI omvatten elk 120 ECTS. Alle opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van alle opleidingen als voldoende.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de opleidingen HI en BI intensieve opleidingen zijn. De opleidingen trachten de studielast zo goed mogelijk te spreiden binnen en over de fases. Voor de eerste bachelorfase is er geopteerd voor een trimestersysteem dat de studenten aanspoort om tijdig hun leermateriaal ter hand te nemen.

De commissie waardeert de inspanningen van de opleidingen om de studietijd regelmatig te peilen. Het systeem is goed doordacht en is ook voor de studenten een belangrijk instrument om hun studie-inspanningen te monitoren. Toch blijken er nog regelmatig piekmomenten te zijn. Het goede systeem van studietijdmetingen krijgt dus maar in beperkte mate gevolg. Indien opleidingsonderdelen te ver van de beoogde studietijd afwijken worden verbeteracties opgezet.

De commissie concludeert dat voor de verschillende opleidingen HI en BI de begrote en reële studietijd voldoende overeenstemmen, dat de opleidingen in hun geheel studeerbaar zijn en dat de werkelijke studietijd bij de norm van 60 ECTS per jaar aansluit.

In het kader van het verbeterperspectief spoort de commissie de opleidingen aan sneller gevolg te geven aan de resultaten van de studietijdmetingen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van alle opleidingen HI en BI als goed.

De commissie is van oordeel dat de afstemming tussen vormgeving en inhoud goed is en accuraat aansluit bij de doelstellingen en competenties van de programma's HI en BI. Er is een goede mix van leervormen, die de studenten activeert.

De vormgeving van het onderwijs in hoorcolleges, werkzittingen en responsiemomenten is consequent geïmplementeerd en de docenten hechten veel belang aan een adequate vormgeving van de verschillende opleidingsonderdelen. De kleine groepen studenten zijn een plus voor de vormgeving van de opleidingen HI en BI.

Het gehanteerde didactisch concept 'begeleide zelfstudie' is heel goed en wordt breed gedragen, zo stelt de commissie. Het is goed vertaald naar de vormgeving van het onderwijs. Mede door de studieleidraden slagen de opleidingen er ook effectief in om de studenten een grote mate van autonomie bij te brengen. De commissie besluit dat de studenten HI en BI genieten van een krachtige leeromgeving en dat het gevoerde didactische concept bijdraagt tot het realiseren van de beoogde competenties. De studenten vragen wel om een adequatere begeleiding van de projecten die ze in groep moeten uitvoeren.

De commissie is tevreden over de kwaliteit van het leermateriaal. De kwaliteit van de studieleidraden is echter nog variabel, zo stelde de commissie vast. Blackboard, de elektronische leeromgeving, biedt de mogelijkheid om de programma's interactiever vorm te geven.

In het kader van het verbeterperspectief wil de commissie de opleidingsverantwoordelijken aansporen om beter toe te kijken op de kwaliteit van de studieleidraden en te voorzien in een adequatere begeleiding van de groepsprojecten.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet ‘beoordeling en toetsing’ van alle opleidingen als goed.

De commissie meent dat de beoordeling en toetsing in alle opleidingen goed gericht is op de realisatie van de doelstellingen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis en inzicht als vaardigheden en attitudes. De evaluatievormen en -criteria zijn adequaat toegespitst op de te realiseren competenties.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed, zo stelt de commissie. In het eerste bachelorjaar is het academiejaar ingedeeld in drie trimesters die de studenten stimuleren om hun studie-inspanningen goed te spreiden. In alle overige fases wordt er gewerkt met een semestersysteem. De evaluatieprocedures en -momenten worden tijdig meegedeeld. De transparantie van de evaluaties is gewaarborgd, aldus de commissie.

In het algemeen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. De studenten kunnen regelmatig feedback krijgen inzake hun evaluaties.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ van de masteropleidingen HI en BI als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 24 ECTS voor de master HI en master BI, waarmee tegemoet wordt gekomen aan de decretale eisen.

De studenten moeten in de masterproef, het sluitstuk van hun masteropleiding, zelfstandig een uitgewerkte analyse/synthese maken, die eerder theoretisch of eerder empirisch van aard kan zijn, en die hun probleemoplossende competenties aanspreken. De onderwerpen situeren zich meestal binnen een bedrijfseconomische context.

De studenten worden goed voorbereid op het werk dat ze moeten verrichten in het kader van hun masterproef HI en BI. De opleidingen besteden voldoende aandacht aan het bijbrengen van onderzoeksmethoden. De begeleiding is adequaat georganiseerd, zo stelde de commissie vast. De studenten dienen de resultaten van hun masterproefwerk mondeling te presenteren en te verdedigen. De evaluatiecriteria zijn helder omschreven.

Het masterproeftraject is na de vorige visitatie opnieuw ontworpen en sterk verbeterd, aldus de commissie. De commissie heeft een uitgebreide sample van masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven blijken te geven van een goed analytisch, synthetisch en probleem-oplossend vermogen. Ze zijn helder geschreven. Qua inhoud is er naar de mening van de commissie nog winst te boeken. De commissie vond een aanzienlijk aantal masterproeven weinig inspirerend en integratief. Integratie is, aldus de commissie, een gewenste eigenschap van een masterproef HI en BI. De masterproeven op het gebied van 'Technologie-, Innovatie- en Milieumanagement' vallen op door hun integratieve aspecten. Het onderwerp leent zich daar ook goed voor. Bij de andere gebieden gaat het helaas minder om integratie en meer om toepassing. Daarnaast dienen de masterproeven toch meer te zijn dan een opsommend literatuuroverzicht plus een case study, aldus de commissie. De commissie acht vele masterproeven nog te descriptief van aard.

De commissie adviseert de opleidingsverantwoordelijken na te gaan hoe aspecten van integratie versterkt kunnen worden in de masterproef. De commissie vraagt ook om bondigere masterproeven die minder descriptief van aard zijn.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie vindt dat alle programma's qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

De bacheloropleidingen staan open voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. De opleidingen HI en BI achten het wenselijk dat instromende bachelorstudenten minstens 6 uur wiskunde gevolgd hebben (de normstudent). De bacheloropleidingen geven rechtstreeks toegang tot de masteropleidingen. De bachelorstudenten zijn goed voorbereid om de masteropleidingen aan te vatten en met succes te vervolledigen.

De opleidingen trachten de (potentiële) instromende studenten goed te informeren over de vereiste wiskundebegeerte. Dit lijkt te lukken. Het leeuwendeel van de instromende bachelorstudenten heeft een sterke vooropleiding wiskunde. De opleidingen voorzien in een tweedaagse septembercursus wiskunde die als opfriscursus dient, gebouwd op het niveau van de normstudent die start aan de opleiding HI en BI.

De commissie looft de vele inspanningen van de opleidingen met betrekking tot de toelatingsvoorwaarden maar meent dat de hoge eisen qua wetkunde nog duidelijker kunnen gecommuniceerd worden aan de abiturienten en dat deelname aan de septembercursus nog sterker aangemoedigd kan worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende met uitzondering van facet 2.1 dat als onvoldoende beoordeeld wordt voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica. Gegeven de andere facetten allemaal als ten minste voldoende beoordeeld worden, het didactisch concept en de krachtige leeromgeving bijdragen tot de realisatie van de beoogde competenties, de opleiding de intentie heeft om een aantal acties op te zetten om de bachelor BI meer inhoudelijke diepgang te geven en de studenten zonder problemen de masteropleiding BI kunnen aanvangen en voltooien heeft de commissie derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de verschillende vakgroepen van de FBW van de UHasselt.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, taakstellingen, evaluaties en bevorderingen. Docenten worden minstens om de vijf jaar geëvalueerd.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel sterk betrokken is bij de opleidingen. De vakdidactische deskundigheid is voldoende. Onderwijskundige professionalisering blijft een belangrijk werkpunt, wat de FBW ook erkent.

Naar de perceptie van de commissie is de UHasselt in de eerste plaats een onderwijsinstelling. Alle geledingen van het academisch personeel tonen een grote inzet. Een aantal vast benoemde assistenten van een hoog professioneel niveau is sterk betrokken bij het onderwijs en helpt mee de doelstellingen te realiseren. Het management van de opleidingen ligt in handen van de onderwijsmanagementteams. Uit de gesprekken met het academisch personeel is gebleken dat de verschillende onderwijs- en onderzoekstaken te verzoenen zijn.

Op het vlak van vakinhoudelijke deskundigheid meent de commissie dat de aansluiting bij het vigerende internationale onderzoek beter kan. De pensionering van 20 FTE in de loop van de komende jaren geeft de FBW en dus ook de opleidingen HI en BI een niet te missen kans om een vernieuwd profiel te definiëren en te realiseren. De commissie beveelt aan dit met kracht na te streven en daar direct mee te beginnen.

De commissie merkt op dat er een behoorlijk aanbod van onderwijsprofessionaliseringsactiviteiten is. De onderwijsprofessionalisering richt zich vooral op beginnende docenten en assistenten. Deelname aan deze activiteiten is nog te vrijblijvend, aldus de commissie. De commissie spoort

de opleidingen dan ook aan om een coherent beleid inzake onderwijs-professionalisering uit te stippelen en dit toe te spitsen op het didactisch concept van de UHasselt en de FBW.

De commissie stelde gedurende haar bezoek vast dat er geen effectief systeem van functionerings- en evaluatiegesprekken is. De commissie stelt dat de FBW dit nodig heeft, zowel voor het bewaken van de loopbaantrajecten van het personeel als voor het bewaken van de kwaliteit van de onderwijsprocessen. Formele obstakels mogen de FBW hierbij niet belemmeren.

De commissie spoort – in het kader van het verbeterperspectief – alle betrokken aan om een coherent beleid inzake onderwijsprofessionalisering uit te stippelen en een effectief systeem van functionerings- en evaluatiegesprekken op te zetten.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en concludeert dat het ZAP op het vlak van onderzoek voldoet aan de vereisten. Het invoeren van een tenure track systeem heeft bijgedragen tot een resultaatgerichte onderzoekscultuur. Internationale samenwerkingsverbanden zijn beperkt. Het academisch personeel beschikt over een waaier van deskundigheden in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden, -groepen en -clusters wordt sporadisch ingebracht in het onderwijs.

De onderzoeksportefeuille van de FBW is historisch gegroeid en erg divers. Zij sluit, aldus de commissie, in beperkte mate in de breedte aan op de behoefte van de opleidingen HI en BI. De aanbeveling van de commissie is om scherpe keuzes te maken, ter bevordering van de coherentie van het onderzoek en de aansluiting bij de opleidingen. Dit impliceert eventueel een keuze tegen onderzoeksrichtingen die, in weerwil van hun kwaliteit, tot de marge van de missie van de FBW behoren en niet, of nauwelijks, bijdragen aan de opleidingen HI en BI. De reconfiguratie van de verschillende onderzoekseenheden, -groepen en -clusters per 1 januari 2012 is een eerste stap in de goede richting. Het recente Beleidsplan Onderzoek van de UHasselt kan de faculteit van pas komen, al is een inhoudelijke invulling

van dit plan vanuit de FBW ontegensprekelijk noodzakelijk om het plan substantie en draagvlak te geven.

De onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is voldoende. Gastdocenten met professionele ervaring zijn een plus voor de opleidingen HI en BI.

De commissie concludeert dat de professionele en academische gerichtheid van het personeel voldoet aan de vereisten maar dat de onderzoeksportefeuille van de FBW nog meer dient aan te sluiten bij de noden van opleidingen HI en BI. In het kader van het verbeterperspectief spoort de commissie de FBW aan om scherpe keuzes te maken, ter bevordering van de coherentie van het onderzoek en de aansluiting bij de opleidingen.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van alle opleidingen als goed.

De FBW telt per 1 februari 2011 voor het doceren van het onderwijs 81,20 FTE, waarvan 46,30 FTE ZAP, waartoe ook de voltijdse assistenten behoren. Deze personeelscategorie is ontstaan als gevolg van de integratie van de Economische Hogeschool Limburg in de faculteit. De assistenten vormen een duidelijke meerwaarde voor de opleidingen. De commissie merkt in positieve zin op dat de ruime omvang aan personeel in overeenstemming is met het onderwijsconcept van de UHasselt, waarbij de studenten van nabij zeer nauw gevolgd worden. Zij stelt vast dat het onderwijsconcept aan de UHasselt hierdoor niet alleen beleidsmatig is ingeschreven, maar ook in de dagdagelijkse onderwijspraktijk gerealiseerd wordt. De commissie beoordeelt dit facet, op basis van dit onderscheidend karakter in Vlaanderen, als 'goed'.

Er is een hoge werkdruk bij docenten en assistenten, zo stelde de commissie vast. Het onderwijs is intensief en vergt veel van het personeel. De student/staf ratio is niet bijzonder hoog of laag en de commissie besluit dan ook dat de capaciteit voor het kwalitatief hoogstaand verzorgen van de opleidingen HI en BI gegarandeerd is.

De commissie concludeert dat de opleidingen HI en BI goed omringd zijn en dat een eventuele toename van het aantal studenten gedragen kan worden door het huidige personeelskader.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van alle opleidingen als goed.

De commissie heeft de campus waar de opleidingen HI en BI verzorgd worden bezocht. Deze campus situeert zich in Diepenbeek, aan de rand van Hasselt. De campus is vlot bereikbaar met de fiets, de auto en het openbaar vervoer. De voorzieningen, zo stelt de commissie, zijn goed en bevinden zich in één gebouw. Kortom, de campus van de FBW is een aangename leeromgeving waar studenten en docenten elkaar dagelijks treffen.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten, (talen-)practicalokalen en laboratoria. De studenten HI en HIBI maken

gebruik van de computerlokalen die ook door de studenten informatica gebruikt worden. Deze lokalen zijn goed voorzien met de nodige PC's en software. In draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus. De meeste studenten beschikken over een eigen laptop. De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen. De elektronische collectie is goed. Het beperkt aantal ruimtes voor het in groep uitvoeren van projecten is het enige minpunt.

Blackboard, de elektronische leeromgeving van de UHasselt, biedt de studenten de nodige ondersteuning.

De commissie besluit dat de materiële voorzieningen goed zijn afgestemd op het onderwijsconcept van de opleidingen en de noden en wensen van de studenten. De commissie spoort de opleidingen aan om snel meer ruimtes voor groepsprojecten te voorzien.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van alle opleidingen als goed.

Informatie aan potentiële studenten wordt zowel door de FBW als de centrale dienst Communicatie en Marketing verzorgd. De opleidingen zijn onder meer present op SID-ins en infodagen. Met UHasselt@school trachten de universiteit en FBW leerlingen uit het secundair onderwijs een duidelijk beeld te geven van de verschillende wetenschapsdomeinen. In dit kader wordt ook de 'Dag van de economie' georganiseerd. Voor de instromende bachelorstudenten voorziet de faculteit in specifieke begeleidingsmodaliteiten, zoals de septembercursus wiskunde en een introductiedag. Er is ook een uitgebreide mentorwerking (coaching door stafleden) en een meter- en peterwerking (coaching door ouderejaarsstudenten).

In het kader van de studiebegeleiding en studieadvisering tijdens de opleiding worden er tal van infosessies georganiseerd en wordt er door de onderwijsteams vakspecifieke en door de onderwijskundigen vakoverschrijdende studiebegeleiding georganiseerd. De examencommissie staat in voor het bewaken van de studievoortgang. Studenten met flexibele trajecten kunnen terecht bij de trajectbegeleider. De ombudspersoon fungeert als bemiddelaar bij examenproblemen. Een maatschappelijk assistent is aanwezig op de campus om studenten met psychosociale problemen ondersteuning te geven.

Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van alle actoren betrokken bij de studiebegeleiding gewaardeerd worden. De kleinschaligheid van de opleidingen is één van de troeven van de opleidingen HI en BI. Dit geldt ook voor de studiebegeleiding. De studenten worden, naar de mening van de commissie, in het begin van de bachelor erg in de watten gelegd (mede door het trimestersysteem) en ze zijn schoolser dan elders, maar op het eind van de rit zijn ze autonoom. Vele studenten kiezen, zo stelde de commissie vast, dan ook expliciet voor de vele begeleidingsmodaliteiten en de kleinschaligheid van de instelling. De commissie besluit dat de studiebegeleiding goed georganiseerd is en adequaat afgestemd op de studievoortgang.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als goed voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat kwaliteitszorg hoog in het vaandel wordt gedragen aan de UHasselt en de FBW. Binnen een algemeen beleidskader op instellingsniveau is de faculteit verantwoordelijk voor de uitvoering van de kwaliteitszorg van het onderwijs.

Op centraal niveau vervult de onderwijsraad een overkoepelende en sturende rol met betrekking tot de kwaliteitszorg. Binnen de FBW zijn de onderwijsmanagementteams HI en BI, de vice-decaan onderwijs, de onderwijskundigen en de evaluatiecommissies die een belangrijke rol spelen in het systeem van kwaliteitszorg. Er zijn tal van instrumenten ontwikkeld, zoals de elektronische studentenenquêtes en studietijdmetingen en een analyse van de examenresultaten, om de kwaliteit van het onderwijs, zowel op het niveau van de verschillende opleidingsonderdelen als op het niveau van de curricula, te bewaken en te verbeteren.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van alle opleidingen als goed.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als goed. De commissie stelde vast dat de opleidingen de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door het centraal niveau uitgestippelde beleid consequent uitvoeren.

De visitatiecommissie vindt dat er een zeer degelijk bevragingssysteem in voege is dat de verschillende opleidingsonderdelen systematisch en periodiek evalueert, en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. Een zorgpunt is de feedback naar de studenten. Een grotere zichtbaarheid van de resultaten en opvolging van de enquêtes is wenselijk, aldus de commissie. De studenten nauwer betrekken bij de werking van de onderwijsmanagementteams kan hierbij helpen.

De commissie vraagt in het kader van het verbeterperspectief de opleidingen om na te gaan hoe de studenten beter geïnformeerd kunnen worden over de resultaten en opvolging van de enquêtes en hoe ze de verschillende instrumenten nog meer kunnen toespitsen op het niveau van de curricula.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van alle opleidingen als goed.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties (zowel de interne als externe) een goede opvolging krijgen. De uitkomsten van de verschillende evaluaties vormen de basis van aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de streefdoelen. Het systeem van kwaliteitszorg van de FBW staat op een hoog niveau, zo stelt de commissie.

De interne evaluaties geven vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de opleidingsonderdelen. De commissie stelt dat de onderwijsmanagementteams zorgvuldig en constructief ingespeeld hebben op de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie. De commissie kreeg wel de indruk dat er soms laattijdig actie werd ondernomen. De commissie wil in deze context aanstippen dat de opleidingen geenszins op hun lauweren mogen rusten betreffende de permanente zorg voor kwaliteitsbewaking en -verbetering.

De commissie concludeert dat het academisch personeel permanent de kwaliteit van het onderwijs wil bewaken en verbeteren, getuige hiervan de leesbare en volledige zelfevaluatierapporten die naar aanleiding van de huidige visitatie werden opgesteld.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van alle opleidingen als voldoende.

Alle geledingen van het personeel zijn nauw betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen HI en BI, zo stelt de commissie. De studenten zijn vertegenwoordigd in de verschillende organen die instaan voor de kwaliteitszorg voor de opleidingen. Ook op de bijeenkomsten van de onderwijsmanagementteams kunnen studenten worden uitgenodigd. De vele informele contacten tussen docenten en studenten garanderen tevens dat de noden en wensen van de studenten gehoor krijgen, aldus de commissie.

Wat de betrokkenheid van de alumni en het werkveld betreft is er ruimte voor verbetering, aldus de commissie. Een externe adviesgroep en bevragingen bij alumni en werkveld garanderen dat ook deze stakeholders het systeem van kwaliteitszorg van input voorzien. Een meer proactieve aan-

pak, waar externen ook betrokken worden bij curricula vernieuwingen, dient in overweging genomen worden.

Het verdient aanbeveling om de banden met de alumni en het werkveld aan te halen, en hen meer te betrekken bij curricula vernieuwingen.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de bacheloropleidingen HI en BI als voldoende en van de masteropleidingen HI en BI als goed.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en masterproeven, vindt de commissie dat de bacheloropleidingen de doelstellingen voldoende realiseren en de masteropleidingen de doelstellingen goed realiseren.

De bacheloropleidingen HI en BI vormen een adequate voorbereiding op de masteropleidingen HI en BI. De commissie meent dat de bachelorstudenten de beoogde competenties afdoende realiseren, maar dat de bacheloropleidingen een duidelijker afgerond pakket van competenties moeten omvatten. De masterstudenten vertonen een grotere mate van autonomie en kunnen effectief als bruggenbouwers aan de slag. De commissie meent wel dat in vergelijking met de andere opleidingen HI in Vlaanderen de ingenieursaspecten wat onderbelicht blijven.

De alumni zijn uitgesproken tevreden over de genoten (bachelor- en master)opleiding HI en BI en lieten duidelijk verstaan dat de opleidingen adequaat voorbereiden op het latere beroepsleven. De commissie constateerde dat de alumni zeer in trek zijn bij het bedrijfsleven. De afgestudeerden tonen een hoge mate van ondernemerschap en beginnen, meer dan elders in Vlaanderen, vaak snel na hun studie een eigen bedrijf. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat alle opleidingen erin slagen het leeuwendeel van de beoogde competenties te realiseren. De afgestudeerden die de commissie sprak zijn leergierig en toonden ook duidelijk een ingesteldheid van levenslang leren. De alumni hadden wel graag meer voeling gekregen met het bedrijfsleven gedurende hun studie.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleidingen maar matig scoren. Grosso modo doet 20% van de studenten een Erasmus-ervaring op. De commissie waardeert wat er het afgelopen decennium tot stand gebracht is betreffende de internationale mobiliteit, maar vraagt om meer ambitie en minder bureaucratie. Er is behoefte aan een efficiënte en effectieve samenwerking tussen het centrale niveau en de FBW ten behoeve van de uitwisseling van meer studenten. De commis-

sie dringt aan op een herziening van de facultaire lijst van partnerinstellingen, dit om meer gastdocenten van topniveau aan te trekken.

In het kader van het verbeterperspectief vraagt de commissie de FBW haar internationaliseringsbeleid te intensifiëren en de lijst van partnerinstellingen te herzien.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet ‘onderwijsrendement’ van alle opleidingen als goed.

Het zelfevaluatie-rapport van de HI-opleidingen signaleert een goed studierendement bij de generatiestudenten. De laatste jaren bedraagt het aantal generatiestudenten dat meer dan 75% van de credits behaalde ongeveer 80%. Ongeveer 75% van de bachelorstudenten HI behaalden hun diploma op tijd. Bijna alle afgestudeerden van de master HI behaalden hun diploma op tijd.

Het zelfevaluatie-rapport van de BI-opleidingen signaleert een goed studierendement bij de generatiestudenten. De laatste jaren bedraagt het aantal generatiestudenten dat meer dan 75% van de credits behaalde ongeveer 75%. Ongeveer 60% van de bachelorstudenten BI behaalden hun diploma op tijd. Bijna alle afgestudeerden van de master BI behaalden hun diploma op tijd.

Het onderwijsrendement is, volgens de gestelde normen en streefcijfers, zeer goed. De rendementscijfers liggen beduidend hoger dan die van vergelijkbare opleidingen elders te Vlaanderen. De commissie looft het uitgestippelde rendementsbeleid, mede ondersteund door de goede studiebegeleiding en de krachtige onderwijsomgeving, en beoordeelt dit facet voor alle opleidingen als goed.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als goed voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als goed voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Ga na hoe het bijbrengen van disciplinaire basiskennis (zoals informatiesystemen) en het begrip van samenhang van de verschillende componenten eigen aan het domein BI beter gestalte kunnen krijgen in de doelstellingen en competenties van de bachelor BI;
- Ontwikkel een globale visie die de identiteit van de verschillende opleidingen beter uitdraagt. Een uitvoerige benchmarking met buitenlandse opleidingen kan hierbij helpen;
- Treed in overleg met uw collega's elders in Vlaanderen over een versterking van de branding en profilering van de BI-opleidingen.

Programma

- Bekijk de bachelorcurricula (en zeker dat van de bachelor BI) opnieuw vanuit een integrale visie met meer aandacht voor inhoudelijke samenhang;
- Ga na of een caleidoscopisch vak opportuun is voor alle eerste fases van de bachelorprogramma's van de FBW, dit om alle studenten van de eerste bachelorfase een goede inhoudelijke schets te geven van de verschillende bacheloropleidingen die de FBW aanbiedt;
- Sluit de bacheloropleidingen af met een proeve van bekwaamheid die een aantal aspecten van integratie aanreikt;
- Breng het onderzoek en onderwijs beter in lijn, dit ten behoeve van het onderzoeks-gebaseerd onderwijs;
- Ga na hoe de studenten meer praktijkervaring kunnen opdoen;
- Herontwerp de samenhang van de bachelorprogramma's. Meeromvattende projecten (zoals een bachelorproef) zijn een eerste stap in die richting;
- Geef sneller gevolg aan de resultaten van de studietijdmetingen;
- Kijk beter toe op de kwaliteit van de studieleidraden;
- Voorzie in een adequatere begeleiding van de groepsprojecten;
- Ga na hoe aspecten van integratie versterkt kunnen worden in de masterproef;
- Verbeter de kwaliteit van de masterproeven door bondigere en minder beschrijvende masterproeven als norm te stellen.

Personeel, Voorzieningen en Interne Kwaliteitszorg

- Spoor alle betrokkenen aan om een coherent beleid inzake onderwijs-professionalisering uit te stippelen;
- Tracht de vakinhoudelijke deskundigheid van het academisch personeel beter aan te sluiten bij het vigerende internationale onderzoek;
- Zet een effectief systeem van functionerings- en evaluatiegesprekken op;
- Maak scherpe keuzes ter bevordering van de coherentie van het onderzoek en de aansluiting bij de opleidingen;
- Richt meer ruimtes in voor de groepsprojecten die de studenten moeten uitvoeren;
- Ga na hoe de studenten beter geïnformeerd kunnen worden over de resultaten en opvolging van de enquêtes;
- Spits de verschillende kwaliteitszorginstrumenten meer toe op het niveau van de curricula;
- Haal de banden met de alumni en het werkveld aan en betrek deze actoren intensiever bij curricula vernieuwingen.

Resultaten

- Ga na hoe de studenten meer voeling kunnen krijgen met het bedrijfsleven gedurende hun studie;
- Intensifieer het internationaliseringsbeleid en herzie de lijst van partnerinstellingen.

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Bachelor en Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur (HI) van de Vrije Universiteit Brussel (VUB). De visitatiecommissie – cluster Handelsingenieur (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 13 tot en met 15 februari 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van infrastructuur, leermateriaal, examenopgaven en masterproeven. Onderstaande oordelen hebben betrekking op de opleidingen en alle afstudeer-richtingen, majors en profielen.

De opleidingen HI worden ingericht door de Faculteit Economische, Sociale en Politieke Wetenschappen & Solvay Business School van de VUB (afgekort tot ES). De bacheloropleiding HI is een driejarige opleiding (180 ECTS) en telt de laatste jaren ongeveer 75 generatiestudenten. De masteropleiding HI is een tweejarige opleiding (120 ECTS). In het masterprogramma wordt naast een Nederlandse afstudeerrichting master Handelsongenieur ook een Engelstalige afstudeerrichting master in Business and Technology (MBT) aangeboden, dit in de vorm van een 'Joint Master' (bi-diplomerings) met de Université Libre de Bruxelles (ULB).

De commissie meent dat de Faculteit ES met haar compactheid en haar locatie, grote kansen heeft voor een krachtige positionering, maar neemt weinig waar van een visie en een strategie die deze zouden moeten ondersteunen. Gunstige voorwaarden zijn niet voldoende voor een sterke positie, zo merkt de commissie op. Dat het zelfevaluatie-rapport zich vooral richt op processen en procedures en minder op visie en strategie is in het licht van bovenstaande constatering illustratief.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de HI-opleidingen de studenten zowel academische reflexen aanleren als een bredere maatschappelijke kijk bieden op (bedrijfs-)economische problemen. De verwevenheid van de (bedrijfs-)economische probleemstelling met zowat alle geledingen van het maatschappelijk bestel leidt – volgens het zelfevaluatie-rapport – tot een bijzonder brede waaier van kennisgebieden, vaardigheden en attitudes die voor de studenten HI moeten worden opgesteld.

De studenten moeten via een brede opleiding de concepten verwerven waarop ze in zeer verscheiden beroepsmogelijkheden kunnen voortbouwen. Van de afgestudeerden HI wordt bovendien verwacht dat zij niet alleen de nodige kennis hebben van technologie en wetenschap, maar ook een natuurlijke belangstelling hebben voor ontwikkelingen in deze gebieden, evenals een ingesteldheid die toelaat vlot samen te werken met afgestudeerden uit de exacte en ingenieurswetenschappen.

De opleidingen HI van de VUB hebben, rekening houdende met artikel 58 van het Structuurdecreet, de Dublin-descriptoren en in lijn met de 'zending' en onderwijsconcept van de VUB, doelstellingen voor de opleidingen HI opgesteld.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de bachelor- en masteropleiding HI als goed.

De commissie heeft de doelstellingen van de opleidingen HI bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen realistisch zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. De internationale dimensie in de doelstellingen wordt voldoende benadrukt. Het zelfevaluatie-rapport vermeldt tevens dat de opleidingen competentiegericht leren voorop stellen.

Wat de bacheloropleiding HI betreft vindt de commissie dat de doelstellingen goed gericht zijn op de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties. Ze waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van samenhang van de verschillende componenten eigen aan het domein HI.

De doelstellingen van de masteropleiding HI beogen volgens de commissie op adequate wijze de beheersing van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op gevorderd niveau. Er is veel aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de HI en voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes. Het integratieve aspect, eigen aan het domein HI, wordt voldoende belichaamd.

De commissie is van mening dat het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek voldoende klemtoon krijgt in de doelstellingen van de opleidingen HI.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen van de opleidingen gedragen worden door de verschillende geledingen maar dat de formulering nog te vaag is. Het niveau en oriëntatie van de opleidingen HI is impliciet goed, maar dient nog nader geëxpliciteerd te worden.

In het kader van het verbeterperspectief beveelt de commissie aan dat de Faculteit ES, met inachtneming van wat de rectorale overheid te melden heeft, zijn eigen doelen definieert en zijn eigen lijnen uitzet om tot een sterkere positionering van de opleidingen HI te komen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de bachelor- en masteropleiding HI als voldoende.

De commissie acht de domeinspecifieke doelstellingen van de opleidingen HI conform haar eigen referentiekader. Het profiel van beide opleidingen is goed doordacht.

De opleidingen HI, zo stelt de commissie, zijn brede, geïntegreerde opleidingen met een krachtig en hedendaags profiel die het midden houden tussen de profielen 'Handelsingenieur' en 'Handelsingenieur in de beleids-informatica' elders in Vlaanderen, met nadruk op het maatschappelijk belang van de discipline en de gevolgen voor mens, maatschappij en milieu.

Voor de master HI is er door de opleidingsverantwoordelijken een domeinspecifiek referentiekader opgesteld. Voor de bachelor HI bestaat dit slechts in een rudimentaire vorm. De domeinspecifieke doelstellingen vormen niet altijd een even duidelijke omschrijving van de beoogde competenties, aldus de commissie. De commissie meent dat de inspanningen op dit vlak voortgezet moeten worden en dat duidelijker omschreven competenties een meer sturende rol moeten krijgen bij curriculumwijzigingen en het verder ontwerpen van de onderwijs- en evaluatievormen.

De commissie stelt vast dat de domeinspecifieke referentiekaders maar in beperkte mate expliciet de nadruk leggen op aspecten van integratie, toch eigen aan het domein HI. De commissie meent tevens dat de opleidingen maar in beperkte mate hebben aangetoond dat hun domeinspecifieke referentiekaders ontleend zijn aan de internationale wetenschapsdiscipline en de actuele beroepspraktijk.

De commissie stelt dat de opleidingen HI een krachtig en hedendaags profiel hebben, maar meent in het kader van het verbeterperspectief dat, conform het onderwijsconcept van de VUB, de domeinspecifieke eisen explicieter en op een meer competentiegerichte wijze geformuleerd dienen te worden, dat aspecten van integratie explicieter vermeld moeten worden en dat er dringend een serieuze internationale benchmarking gemaakt moet worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de programma's uitvoerig. De master kent twee afstudeerrichtingen: de Nederlandstalige master HI en de Engelstalige master MBT. Hier volgt een beknopt overzicht:

Bachelor HI

Het bachelorprogramma HI telt 180 ECTS, 60 per fase. De structuur van het programma bestaat uit drie componenten: een Basiscomponent (144 ECTS) die de (bedrijfs-)economische en kwantitatieve aspecten afdekt en ook zicht geeft op de ruimere maatschappelijke context, een Talencomponent (12 ECTS) en een component Technologie en ondernemen (24 ECTS) die integratie voorop zet en de nodige bagage in de exacte en ingenieurswetenschappen aanlevert. Er is geen ruimte voor keuze-opleidingsonderdelen in de bachelor HI.

Master HI: Nederlandstalige afstudeerrichting HI

Het masterprogramma HI telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de gerealiseerde competenties van de bachelor HI en wordt in de eerste fase gekenmerkt door een verplicht gedeelte van 36 ECTS, inclusief het opleidingsonderdeel Voorbereiding masterproef. Daarnaast dient de student voor 6 ECTS te kiezen voor één opleidingsonderdeel binnen het blok Technologie en ondernemen. Voor de overige 18 ECTS dient de student een keuze te maken uit één van de majors, zijnde Accountancy & Auditing, Ondernemen en strategie en Logistiek en besluitvorming. De tweede fase omvat de Masterproef (18 ECTS), een Praktijkproject (6 ECTS) te kiezen uit een Stage, de Handelsmissie of het Technological Business Development Project, een opleidingsonderdeel Onderzoeksvaardigheden (6 ECTS), een

opleidingsonderdeel Technologie en ondernemen (6 ECTS), één Major (18 ECTS), te kiezen uit Finance & Risk Management, Internationaal ondernemen en strategie, Besluitvorming en beleidsinformatica, Accountancy & Auditing, Ondernemen en strategie en Logistiek en besluitvorming en tot slot één vrij te kiezen opleidingsonderdeel (6 ECTS) .

Master HI: Engelstalige afstudeerrichting MBT

Het masterprogramma MBT telt 120 ECTS, 60 per fase. Het programma bouwt verder op de gerealiseerde competenties van de bachelor HI en wordt in de eerste fase gekenmerkt door een verplicht gedeelte dat in het eerste semester aangeboden wordt door de ULB (24 ECTS) en in het tweede semester door de VUB (36 ECTS). De tweede fase voorziet in een Masterproef (18 ECTS) en in ruimte voor Profilering (minimum 30 ECTS), te kiezen uit een IT Profile, een International Profile en een Innovation Profile. De studenten vullen hun programma aan tot 60 ECTS door het opnemen van Electives of de Handelsmissie.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de bachelor- en masteropleiding HI als voldoende.

De commissie is tevreden over het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de verschillende opleidingsonderdelen in beide opleidingen. De inhoud van de programma's HI is voldoende afgestemd op de doelstellingen van de opleidingen.

De commissie stelt dat de opleidingen de relatie tussen de doelstellingen en competenties enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds hebben weergegeven in een concordantietabel. De commissie meent dat de programma's, die in 2010–2011 grondig herzien zijn, goed doordacht zijn maar kreeg toch de indruk dat de curricula vooral organisch gegroeid zijn.

Het bachelorprogramma laat geen keuzemogelijkheden toe. De keuzemogelijkheden in het masterprogramma zijn goed gestructureerd door middel van majors en profielen. De studenten kunnen aan hun traject de nodige specialisatie en verdieping geven.

Er is in de bachelor en master voldoende aandacht voor discipline-overschrijdende elementen. Aspecten van integratie worden echter bijna uitsluitend verzorgd door de opleidingsonderdelen Technologie en onderne-

men, welke een duidelijke plus zijn voor de opleidingen. De opleidingen worden ook voortdurend vernieuwd door opname van nieuwe onderwerpen op de grensvlakken van bijvoorbeeld wiskunde en finance en informatica en economie. Ook dit is een goede zaak. In de bachelor is er, aldus de commissie, toch behoefte aan meer integratie. De cesuur tussen de bachelor en master moet immers een moment van bezinning zijn voor de student. De commissie meent dan ook dat de onafhankelijkheid van de bacheloropleiding moet gemarkeerd worden met een afsluitend opleidingsonderdeel dat meerdere elementen van de opleiding integreert.

De internationale dimensie krijgt volgens de commissie voldoende gestalte in de opleidingen HI. De studenten kunnen naast een Erasmus-uitwisseling opteren voor een Handelsmissie of de Joint Master. De Engelstalige afstudeerrichting MBT is in het licht van het taaldecreet een bewonderenswaardig initiatief. De commissie vraagt de Faculteit ES om op deze weg voort te gaan maar om de opzet van deze master wel beter te communiceren aan de buitenwereld. Ook de studenten wensen meer helderheid en minder zelfwerkzaamheid om zo een MBT voor elkaar te krijgen. De communicatie tussen de VUB en de ULB loopt niet goed. De commissie beveelt aan hier werk van te maken.

De commissie besluit dat de inhoud van de programma's de studenten de mogelijkheid biedt om de geformuleerde competenties te bereiken.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat de bacheloropleiding dient na te gaan hoe meer aspecten van integratie verworven kunnen worden. Een proeve van bekwaamheid die doelt op integratie zou van toegevoegde waarde zijn voor de bacheloropleiding HI. Wat de masteropleiding HI betreft beveelt de commissie de opleiding aan om de opzet van de Engelstalige afstudeerrichting MBT enerzijds beter te organiseren in overleg met de ULB en anderzijds beter te communiceren naar de buitenwereld.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de bachelor en master HI als voldoende.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling in alle programma's als goed. De programma's sluiten goed aan bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsdomein HI en zijn verschillende componenten. Zoals reeds eerder aangehaald worden de opleidingen voortdurend vernieuwd door opname van nieuwe onderwerpen.

Studenten komen vooral in de masteropleiding in aanraking met wetenschappelijk onderzoek. De commissie meent dat de onderzoeksgebondenheid eigen aan academische opleidingen voldoende uitgebouwd is, maar dat er in de curricula (en in het bijzonder het bachelorprogramma) toch meer aandacht moet zijn voor het bijbrengen van onderzoekscompetenties. Sommige studenten lieten de commissie verstaan dat ze moeite hebben met het schrijven van wetenschappelijke papers en het academische jargon.

De aansluiting van de programma's bij de actuele beroepspraktijk is goed. De opleidingen besteden veel aandacht aan zelfstandige oefeningen en realiseren als dusdanig een groot aantal professionele competenties.

De commissie vraagt de opleidingen – in het kader van het verbeterperspectief – na te gaan hoe de studenten meer onderzoekscompetenties kunnen verwerven.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de bachelor en master HI als voldoende.

De commissie vindt de verticale en horizontale opbouw van de programma's voldoende. Er is weinig inhoudelijke overlap maar de samenhang tussen de opleidingsonderdelen en hun opeenvolging zijn niet altijd even duidelijk, aldus de commissie, door het ontbreken van helder omschreven leerlijnen. In de master zijn de leerlijnen wel duidelijker uitgetekend dan in het bachelorcurriculum. De commissie adviseert de opleidingen hier meer aandacht aan te besteden, omdat het zowel een hulpmiddel zal zijn bij de informatie over de curricula naar derden als een houvast bij het intern beheer van de samenhang van de programma's. Een uitgeschreven

structurering van het programma's aan de hand van leerlijnen, waarbij iedere vakgroep verantwoordelijk is voor het competentie leren binnen zijn specifiek domein, zal ongetwijfeld de competentiegerichtheid van de opleiding ten goede komen. De commissie vernam dat de Faculteit hieromtrent een initiatief gaat nemen.

Globaal kan men stellen dat de opleidingen gekenmerkt worden door graduele verdieping zonder het generalistisch karakter, eigen aan een opleiding HI, uit het oog te verliezen. De majors en profielen in de master laten de studenten toe om zich te specialiseren.

De commissie stelt vast dat de volgtijdelijkheid door middel van pre- en co-requisites bewaakt wordt. De studenten, inclusief diegenen met een geïndividualiseerd traject, hebben de mogelijkheid om een coherent programma op te nemen.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie voor om de leerlijnen op een competentiegerichte wijze uit te tekenen.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding HI omvat 180 ECTS. De masteropleiding HI omvat 120 ECTS. De opleidingen voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de opleidingen HI als voldoende.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de opleidingen HI intensieve opleidingen zijn.

De opleidingen trachten de studielast zo goed mogelijk te spreiden binnen en over de fases en slagen erin piekmomenten in de curricula te detecteren en te remediëren.

De commissie stelde vast dat er te weinig inspanningen geleverd worden om de studietijd regelmatig en systematisch te peilen. Hoewel er een bevraging van de studietijdervaring plaatsheeft ontbreekt het, zo stelt de commissie, aan een reële vorm van studietijdmeting. De verschillen tussen de reële en begrote studietijd van de opleidingsonderdelen lijken echter gering te zijn, zo kon de commissie opmaken uit de verschillende gesprekken.

De commissie concludeert dat voor de bachelor- en masteropleidingen HI de begrote en reële studietijd voldoende overeenstemmen, dat de opleidingen in hun geheel studeerbaar zijn en dat de werkelijke studietijd bij de norm van 60 ECTS per jaar aansluit.

In het kader van het verbeterperspectief dringt de commissie er op aan om de studietijd regelmatig en systematisch te peilen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de bachelor als voldoende en van de master HI als goed.

De commissie is van oordeel dat de leervormen in de bachelor voldoende en in de master goed aansluiten bij de doelstellingen van de respectievelijke opleiding. In het algemeen is er in beide opleidingen een adequate mix van en variatie aan onderwijsvormen die de leeractiviteiten binnen de verschillende programma's ondersteunen. De vormgeving van de bachelor is wel klassieker dan deze van de master. De kleine groepen maken wel dat de colleges voldoende interactief en activerend zijn.

De commissie beoordeelt de relatie tussen de onderwijsvisie 'competentiegericht leren in flexibel onderwijs' en de gehanteerde mix van onderwijsvormen als positief en waardeert de aandacht die de opleidingen besteden aan werkcolleges, practica en oefeningen die de hoorcolleges flankeren. De werkvorm 'zelfstandig leren' blijkt nog in haar kinderschoenen te staan. Tegelijkertijd stelt de commissie vast dat er geen geformaliseerd beleid is qua onderwijsvernieuwing. Het vernieuwde onderwijsconcept van de VUB, zo meent de commissie, is van zo een algemeenheid dat het weinig sturing zal bieden aan de dagelijkse onderwijspraktijk op facultair niveau.

De commissie is tevreden over de kwaliteit van het leermateriaal. Point-Carré, de elektronische leeromgeving, biedt de mogelijkheid om de programma's interactief en activerend vorm te geven.

In het kader van het verbeterperspectief spoort de commissie de opleidingen aan om het competentiegericht leren verder te implementeren in de bachelor HI. De commissie vraagt ook dat de opleidingen een gezamenlijke visie omtrent onderwijsvernieuwing uitstippelen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van de opleidingen HI als goed.

De commissie meent dat de beoordeling en de toetsing in beide opleidingen goed gericht zijn op het evalueren van de beoogde doelstellingen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van goed niveau en toetsen kennis, vaardigheden en attitudes. De evaluatiecriteria zijn helder omschreven.

De variatie aan evaluatievormen is goed en de keuze van evaluatievorm is adequaat afgestemd op de beoogde competenties.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed, zo stelt de commissie. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. In het algemeen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. De studenten kunnen regelmatig feedback krijgen inzake hun evaluaties.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de master HI als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 18 ECTS en voldoet daarmee aan de decretale eisen. De masterproef is het sluitstuk van de masteropleiding HI. De scriptie dient blijk te geven van het analytisch en/of synthetisch vermogen van de student alsook van zijn of haar zelfstandig probleemoplossend en kritisch reflectief vermogen.

De student kiest zelf het onderwerp voor de masterproef uit een lijst van onderwerpen die de promotoren ter beschikking stellen. Om de student bij die keuze te helpen wordt er een masterproefbeurs georganiseerd, wat de commissie ten zeerste waardeert. De commissie acht de rol van de opleidingsraad en faculteitsraad bij het toekennen en goedkeuren van masterproefonderwerpen een overbodige formaliteit.

De voorbereiding van de masterproef HI is goed georganiseerd, aldus de commissie. De begeleiding is veelal informeel gestructureerd maar verloopt goed. De studenten zullen met ingang van het academiejaar 2011-2012 de resultaten van hun masterproefwerk mondeling moeten verdedigen.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef van masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven blijk geven van voldoende synthetisch en analytisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De masterproeven tonen aan dat de onderzoeksingesteldheid van de studenten toereikend is.

De aard van de masterproeven is zeer divers, zo constateert de commissie. Een masterproefwerk behelst altijd een literatuurstudie die soms beschrijvend, soms integratief van aard is. Soms blijft het hierbij, wat de commissie onder de maat vindt. Soms volgt er een methodologische studie, geschikt voor publicatie in een tijdschrift, vaker behelst de masterproef een praktische toepassing of case study, geschikt als voorbereiding van de student op de beroepspraktijk. Vrijwel nooit is er sprake van integratie van exact- en ingenieurswetenschappelijke en/of technologische aspecten met economische of bedrijfseconomische aspecten. Een masterproef dient, aldus de commissie, toch het typerende integrerende denken, eigen aan een opleiding HI, te reflecteren.

De kwaliteit van de masterproeven loopt sterk uiteen, wat onvermijdelijk is. De beoordeling, zo stelt zij vast op basis van een nazicht van een groter aantal masterproeven tijdens het bezoek, is echter inconsistent, wat ongewenst is. De commissie meent dat de pluriformiteit van de masterproeven bewaard kan blijven, maar raadt de opleidingsverantwoordelijken aan om na te denken over een manier om elke masterproef tegen éénzelfde maatstaf te houden.

De commissie besluit dat de opleiding formeel voldoet aan de vereisten van dit facet maar dat aspecten van integratie, toch eigen aan een opleiding HI, meer aan bod moeten komen in de scripties. Tevens stelde ze tijdens het bezoek vast dat de beoordelingen van de scripties niet consistent zijn, ondanks de helder omschreven evaluatiecriteria. Het feit dat vanaf het academiejaar 2011–2012 de studenten hun masterproefwerk mondeling dienen te verdedigen voor een jury is een eerste stap naar een consistentere beoordeling.

De commissie spoort, in het kader van het verbeterperspectief, de docenten in de onderscheiden onderzoeksgroepen dan ook aan om dringend meer aandacht te besteden aan een meer consistente beoordeling van alle masterproeven.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie vindt dat de programma's qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluiten bij de kwalificaties van de instromende studenten.

De bacheloropleiding staat open voor alle studenten met een diploma secundair onderwijs. De bacheloropleiding acht het wenselijk dat de instromende studenten een degelijke basis wiskunde en economie hebben. De bacheloropleiding geeft rechtstreeks toegang tot de masteropleiding. De bachelorstudenten zijn goed voorbereid om de (aansluitende) masteropleiding aan te vatten en met succes te vervolledigen.

De opleidingen trachten de (potentiële) instromende studenten goed te informeren over de aard van de opleiding. Dit lijkt te lukken. Het leeuwendeel van de abiturienten heeft een adequate vooropleiding genoten. Er zijn extra begeleidingsmodaliteiten voor instromende studenten met een beperkte bagage wiskunde. De commissie acht het wel wenselijk dat de eisen qua wiskunde duidelijker gecommuniceerd worden aan de instromende studenten.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 PERSONEEL

Het onderwijs wordt voornamelijk verzorgd door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de Faculteit ES van de VUB. Voor de Engelstalige afstudeerrichting MBT doet men beroep op een aantal ZAP-leden verbonden aan de ULB.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor vacatures, aanstellingen, benoemingen, opvolgingen en hernieuwingen. De leden van het ZAP worden minstens om de vijf jaar geëvalueerd.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de opleidingen HI als voldoende.

De commissie heeft veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel gedreven is. De commissie looft het ontwikkelen van een ZAP-matrix om de docenten te beoordelen. De vakdidactische deskundigheid is volgens de commissie voldoende. Op onderwijskundig vlak is er echter nog ruimte voor verbetering, zo stelt de commissie.

De VUB voorziet een ruim professionaliseringsaanbod. Deelname aan onderwijskundige bijscholingen is echter nog te beperkt, aldus de commissie. Gegeven de beperkte interesse in onderwijsvernieuwing en -professionalisering wil de commissie de opleidingen aansporen om een samenhangend beleid inzake onderwijsvernieuwing en -professionalisering uit te stippelen dat zich specifiek richt op de noden van het HI-onderwijs. Competentiegericht leren kan hier als richtlijn dienen.

Uit de gesprekken met het academisch personeel is gebleken dat de onderzoekseisen hoog liggen maar te verzoenen zijn met de onderwijstaken. Het groot aantal vrouwelijke ZAP-leden mag als voorbeeld dienen voor de rest van Vlaanderen, aldus de commissie.

Gegeven dat de vakinhoudelijke deskundigheid goed is, de vakdidactische deskundigheid voldoende, maar de onderwijskundige professionalisering nog te beperkt is, beoordeelt de commissie het facet 'kwaliteit van het personeel' voor de opleidingen HI als voldoende.

De commissie wil – in het kader van het verbeterperspectief – het academisch personeel aansporen om meer onderwijskundige bijscholingen die zich richten op de noden van het HI-onderwijs te volgen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid’ van beide opleidingen HI als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een behoorlijk track record heeft op onderzoeksvlak. Internationale contacten en samenwerkingsverbanden in het kader van het onderzoek zijn legio en kennen sporadisch hun vertaling in het onderwijs.

Het academisch personeel beschikt over een brede waaier aan expertises en specialisaties in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende vakgroepen wordt regelmatig ingebracht in het onderwijs. Het gevoerde onderzoek, zo stelt de commissie, sluit goed aan bij de afstudeerrichtingen, majors en profielen van de master HI.

De onderwijsinbreng vanuit het beroepenveld is groot. Het personeel van de Faculteit ES heeft goede banden met het bedrijfsleven. Tal van docenten zijn tevens actief bij gerenommeerde organisaties en netwerken in binnen- en buitenland. Gastdocenten met professionele ervaring zijn een plus voor de opleidingen.

De commissie concludeert dat de brede waaier aan onderzoeksexpertises en -specialisaties van het academisch personeel en de nauwe contacten met het beroepenveld die de opleidingen HI onderhouden de opleidingen aantoonbaar versterken. Tegelijkertijd stelt de commissie vast dat er geen facultair onderzoeksplan is, terwijl de aanstaande pensioneringen vragen om keuzes voor en tegen op korte termijn.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de opleidingen HI als voldoende.

De totale omvang van het personeelsbestand verbonden aan de bachelor en master HI telt per 1 februari 2011 13,43 Full Time Equivalenten (FTE) zelfstandig academisch personeel. In totaal zijn er 41 ZAP-leden betrokken bij de opleidingen HI. De student/ZAP-ratio bedraagt 29,11 voor beide opleidingen samen.

In 2009 heeft de Faculteit ES het streefcijfer vooropgezet dat een ZAP-lid gemiddeld voor 24 ECTS onderwijstaken instaat. Dit streefcijfer wordt gehaald, met enkele individuele afwijkingen.

Er is een hoge werkdruk bij het academisch personeel, zo stelde de commissie vast. De docenten lieten verstaan dat de centrale overheid hun interne en externe dienstverlening onvoldoende erkent, wat hun onderwijs- en onderzoekstaken dreigt te hypothekeren en waardoor op beleidsvlak zaken blijven liggen. De trage reactiesnelheid van de allocatiemodellen van de Faculteit ES en van de universiteit vormt ook een belemmering voor het voeren van een goed personeelsbeleid. Er wordt wel verwacht dat op korte termijn ruimte vrijkomt om te investeren in extra personeel. De commissie besluit dat de omvang van het personeelsbestand voldoet in verhouding tot de studentenaantallen.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'personeel' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de opleidingen HI als voldoende.

De commissie heeft de campus waar de opleidingen HI verzorgd worden bezocht. Deze campus situeert zich te Etterbeek, Brussel, en is vlot bereikbaar met de fiets en met het openbaar vervoer.

De voorzieningen, zo stelt de commissie, zijn voldoende. De onderwijsruimten zijn aangenaam en modern. De uitrusting van de onderwijsruimten is afdoende volgens de commissie. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten.

De Centrale Bibliotheek te Etterbeek beschikt over een afdoend aanbod te raadplegen bronnen. De elektronische collectie is goed. De bibliotheek geeft echter een troosteloze indruk, maar biedt, net zoals het Centrum voor Studie en Begeleiding (CSB), de studenten wel de mogelijkheid om zowel individueel als in groep te werken. In draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus, maar de verbindingsmogelijkheden tot draadloos internet op de campus zijn eerder beperkt.

PointCarré, de elektronische leeromgeving van de VUB, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van PointCarré voor de individuele opleidingsonderdelen is echter nogal heterogeen. De commissie wil de opleidingen aansporen PointCarré intensiever te benutten om zo het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de opleidingen HI als voldoende.

Informatieverstrekking aan potentiële studenten gebeurt door middel van aanwezigheid op SID-Ins en het organiseren van Infodagen en Campusbezoeken. De dienst Studieadvies en Diversiteit tracht de toekomstige student te begeleiden bij zijn of haar keuze van opleiding. De instroombegeleiding voor de studenten HI bestaat uit een Brugcursus 'kwantitatieve technieken' en een Onthaalweek.

Tijdens hun opleiding kunnen de studenten voor informatie en advies terecht bij het Infopunt met vragen van administratieve aard, bij de facultaire Studietrajectbegeleiders voor problemen omtrent hun flexibele leertrajecten en bij de dienst Studieadvies en Diversiteit voor meer persoonsgebonden aangelegenheden.

Het CSB speelt een belangrijke rol in de studiebegeleiding van de bachelorstudenten. Dit centrum organiseert Studievaardigheidssessies en Feedbackmomenten. Door de relatieve kleinschaligheid van de opleidingen HI zijn er weinig drempels tussen de docenten en de studenten. Voor meer vakspecifieke begeleiding stappen de studenten rechtstreeks naar de docenten. De facultaire ombudspersoon treedt op als bemiddelaar bij geschillen betreffende de examen- en onderwijsregeling.

Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat ze de inspanningen van de centrale en facultaire medewerkers sterk waarderen, maar dat ze het toch moeilijk hebben om de juiste informatie te verkrijgen. Door de kleine schaal van en de lage drempels binnen de Faculteit ES kunnen vele vragen van studenten op een informele wijze doeltreffend beantwoord worden. Dat is een groot goed. De keerzijde is echter dat de informatieverstrekking weinig gestructureerd is.

In het kader van het verbeterperspectief vraagt de commissie de opleidingen na te gaan hoe ze de informatieverstrekking kunnen stroomlijnen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat kwaliteitszorg aan de VUB van bij het begin een prioriteit geweest is. Het zijn de centrale academische Commissie Onderwijsbeleid en de Cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie van het Vice-rectoraat Onderwijs die op het niveau van de instelling instaan voor de kwaliteitszorg van het onderwijs. Binnen de Faculteit ES ziet de opleidingsraad toe op de permanente bewaking en verbetering van de onderwijsprocessen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van de opleidingen HI als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als voldoende. De instrumenten ontworpen om de kwaliteitszorg van het onderwijs te onderbouwen zijn de onderwijs-e-valuaties en de alumni-enquête. De halfjaarlijkse onderwijs-e-valuaties laten het toe om snel op de bal te spelen. Verder is het positief dat niet alleen aparte opleidingsonderdelen bevraagd worden, maar ook aspecten die dit niveau overstijgen. Indien een docent slecht scoort op de onderwijs-e-valuaties worden er remediëringssacties opgezet.

De commissie stelde vast dat de docenten de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen, maar dat door een gebrek aan formele structuren het niet altijd duidelijk is wie binnen de Faculteit ES en de opleidingen HI *in control* is. De kwaliteitszorg verloopt veelal op een informele wijze en beperkt zich nog te veel tot het detecteren en remediëren van problemen in het onderwijsproces via enquêtes. Daarbij ontbreekt het ook aan een reële vorm van studietijdmeting. De commissie meent dat zich hier de behoefte aan een meer doordachte, gestructureerde en objectieve vorm van kwaliteitszorg opdringt.

De opleidingen worden periodiek geëvalueerd, maar aan duidelijke streefdoelen ontbreekt het. De evaluaties leiden wel tot een aantal vaststellingen die de opleidingen in staat stellen om de onderwijsprocessen bij te sturen.

De commissie roept de opleidingen in het kader van het verbeterperspectief op om streefdoelen te formuleren en vraagt de Faculteit ES een meer gestructureerde vorm van kwaliteitszorg op te zetten waarbij de opleidingsraad meer slagkracht krijgt.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de interne en externe evaluaties voldoende opvolging krijgen. Ze is ervan overtuigd dat de uitkomsten van de verschillende evaluaties als basis dienen voor aantoonbare verbetermaatregelen.

De opleidingen hebben de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie, die toch kritisch was, ter hand genomen en meegenomen in de versterking van de opleidingen HI. De commissie heeft gedurende haar bezoek wel de indruk gekregen dat er soms laattijdig is ingespeeld op sommige van de geformuleerde aanbevelingen. Zo zijn pas in het academiejaar 2010–2011 de opleidingen HI grondig herzien, mede op basis van het vorige visitatierapport.

In deze context wil de commissie meegeven dat, naar de indruk van de docenten, de centrale overheid weinig oor heeft voor facultaire en interfacultaire initiatieven. Tegelijkertijd dienen de opleidingen – met respect voor de centrale overheid – zelf verantwoordelijkheid te tonen om hun onderwijsprocessen blijvend te verbeteren.

De commissie wil tot slot aanstippen dat ze waardering heeft voor de zelf-evaluatierapporten die naar aanleiding van de huidige visitatie werden opgesteld. Een reflectie in de vorm van een SWOT-analyse was op zijn plaats geweest.

De commissie spoort de opleidingen, in het kader van het verbeterperspectief, aan om sneller in te spelen op de uitkomsten van de verschillende (interne en externe) evaluaties.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de opleidingen HI als voldoende.

Alle geledingen van het academische personeel zijn betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen HI, zo stelt de commissie. De studenten zijn vertegenwoordigd in de belangrijkste organen van de VUB en de Faculteit ES. Veel enthousiasme is er echter niet te vinden bij de studenten om in

deze organen te zetelen. Door de vele informele contacten aarzelen de – overigens zeer zelfbewuste – studenten om zitting te nemen in bestuurlijke organen. Het beroepenveld en de alumni worden matig betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs.

De commissie meent dat de opleidingen voldoen aan de vereisten, maar vraagt aan de opleidingsverantwoordelijken om de studenten formeler te betrekken bij het kwaliteitszorgbeleid van de opleidingen HI en de banden met het beroepenveld en alumni aan te halen, dit bijvoorbeeld door het oprichten van een Adviesraad HI.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ als voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ als voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet ‘gerealiseerd niveau’ van de bachelor en master HI als goed.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en masterproeven, vindt de commissie dat de bachelor- en de masteropleiding HI de doelstellingen goed realiseren.

De bacheloropleiding HI vormt een goede voorbereiding op de masteropleiding HI. De commissie meent dat de bachelorstudenten het leeuwendeel van de vooropgezette competenties realiseren. De commissie wil in deze context aanstippen dat de cesuur tussen bachelor en master strakker

kan en dat een proeve van bekwaamheid die integratie voorop zet een plus zou zijn voor de bachelor HI.

De alumni zijn zeer tevreden over de richting HI en lieten duidelijk verstaan dat de opleidingen goed voorbereiden op het beroepsleven. De afgestudeerden HI zijn zeer gegeerd op de arbeidsmarkt, zo stelde de commissie vast. De nadruk op ondernemerschap binnen de opleidingen HI van de VUB is sterk gegroeid de laatste jaren en zal haar vruchten afwerpen, zo meent de commissie. De alumni zijn zeer trots op hun genoten opleidingen en hebben een brede, moderne studie achter de rug. Teamwork en een kritische kijk vinden ze zeer belangrijk. Ze kunnen, aldus de commissie, moeiteloos de beoogde brugfunctie vervullen. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de opleidingen erin slagen het gros van de beoogde competenties te realiseren. De alumni lieten verstaan dat ze nog meer feeling met de praktijk willen en dat ze een aantal vaardigheden, zoals onderhandelingstechnieken, nog onderbelicht vinden in de huidige programma's.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat deze beperkt is. De deelname van de studenten aan het Erasmus-programma is erg laag, zowel in de bachelor als in de master. De studenten vinden het niet gemakkelijk om een goede fit te vinden tussen het programma van de VUB en dat van een gastuniversiteit. De jaarlijkse Handelsmissie is een prachtig initiatief, waardoor ongeveer een kwart van de masterstudenten toch naar het buitenland gaat. Internationalisation@home is hier geen internationalisering maar het louter benutten van de Brusselse context, aldus de commissie.

Zonder afbreuk te doen aan het hoge gerealiseerde niveau van de opleidingen HI wil de commissie de Faculteit ES aansporen om een mobiliteitsplan op te stellen en de drempels die de studenten ervaren bij het opnemen van een Erasmus-programma weg te werken.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de opleidingen HI als voldoende.

Het aantal generatiestudenten dat volledig slaagde (dus 100% van de credits verwierf) voor de eerste fase bedroeg de laatste jaren rond de 25%. Het aantal generatiestudenten die minstens 75% van hun credits verwierven schommelt rond de 55%. Ongeveer 70% van de bachelorstudenten HI die afstudeerden behaalden hun diploma in de voorziene tijd van 3 jaar, bijna alle afgestudeerden van de master HI behaalden hun diploma in de voorziene tijd van 2 jaar. De gemiddelde studieduur voor het gehele traject (bachelor én master) bedraagt 5,47 jaar.

Het onderwijsrendement is volgens de commissie positief. De eerste twee fases van de bachelor zijn selectief. De opleidingen hebben geen streefcijfers geformuleerd. Gegeven de instroom aan de VUB ook heterogener is dan elders in Vlaanderen wil de commissie de opleidingen toch aansporen om een beter zicht te krijgen op de oorzaken van studiestaking. Erop gelet dat een relatief groot percentage van de studenten toch een sterke wiskundevooropleiding heeft, kan, aldus de commissie, met intensifiëring van de instroommodaliteiten en door gebruik te maken van meer activerende onderwijsvormen, het rendement wellicht nog worden verhoogd.

In het kader van het verbeterperspectief stelt de commissie dat de bacheloropleiding moet nagaan hoe ze het rendement kan verhogen en dat de opleiding een beter zicht moet krijgen op de oorzaken van studiestaking.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Bachelor of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Science in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Zet eigen lijnen uit om tot een sterkere positionering van de opleidingen HI te komen;
- Herformuleer de domeinspecifieke eisen van de opleidingen op een competentiegerichte wijze;
- Vermeld explicieter aspecten van integratie in de domeinspecifieke doelstellingen;
- Maak een serieuze internationale benchmarking.

Programma

- Ga na hoe meer aspecten van integratie verworven kunnen worden in het curriculum van de bacheloropleiding;
- Overweeg op het einde van de bacheloropleiding de invoering van een proeve van bekwaamheid die doelt op integratie;
- Communiceer de opzet van de Engelstalige afstudeerrichting MBT beter;
- Ga na hoe de studenten meer onderzoekscompetenties kunnen verwerven;
- Teken de leerlijnen op een competentiegerichte wijze uit;
- Peil de studietijd regelmatig en systematisch;
- Ga verder met het implementeren van competentiegerichte werkvormen in de bachelor HI;
- Stippel een gezamenlijke visie omtrent onderwijsvernieuwing uit;
- Besteed meer aandacht aan een consistente beoordeling van de masterproeven;
- Probeer de hoge eisen qua wiskunde nog duidelijker te communiceren.

Personeel, Voorzieningen en Interne Kwaliteitszorg

- Spoor de docenten aan om meer onderwijskundige bijscholingen te volgen;
- Stel voor de opleidingen HI een onderwijsvernieuwingsplan op;
- Stel een facultair onderzoeksplan op;
- Benut PointCarré intensiever om het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven;
- Stroomlijn de informatieverstrekking aan de studenten;
- Formuleer in het kader van de kwaliteitszorg streefdoelen en geef de opleidingsraad meer slagkracht;
- Speel sneller in op de uitkomsten van de verschillende (interne en externe) evaluaties;
- Betrek de studenten formeler bij het kwaliteitszorgbeleid van de opleidingen HI;
- Haal de banden met het beroepenveld en alumni aan, dit bijvoorbeeld door het oprichten van een Adviesraad HI.

Resultaten

- Ontwikkel een mobiliteitsbeleid en werk de drempels weg die de studenten ervaren bij het opnemen van een Erasmus-programma;
- Ga na hoe het rendement in de eerste twee bachelorfasen verhoogd kan worden en tracht een beter zicht te krijgen op de oorzaken van studiestaking.

**CLUSTER
ZIJ-INSTROOM ECONOMISCHE
WETENSCHAPPEN, TOEGEPASTE
ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN
EN HANDELSINGENIEUR**

PREAMBULE VAN DE CLUSTERCOMMISSIE ZIJ-INSTROOM

De commissie stelt vast dat er een duidelijke vraag bestaat vanuit de markt naar afgestudeerden van de zij-instroomrichtingen. Dit zijn alumni die na een niet-economische vooropleiding een verbreding of verdieping in het domein (of delen ervan) van de economische wetenschappen (in ruime zin) genoten hebben.

De realiteit om in de loop van één academiejaar, studenten zonder voorkennis op (bedrijfs)economisch vlak op het niveau van een master te brengen in een (bedrijfs)economische discipline (of een deeldomein daarvan) is hierdoor zeer ambitieus. De commissie onderkent dat deze hoge ambitie gerealiseerd wordt in nagenoeg alle Vlaamse zij-instroomopleidingen door de grote inzet van de docenten en de opleidingsverantwoordelijken die deze opleidingen inrichten, er invulling aan geven en de opleidingen ondersteunen.

De commissie heeft vastgesteld dat veel van de zij-instroomopleidingen recent omgevormd zijn en dat heel wat van deze opleidingen nog in transitie zijn, en er nog geen geconsolideerd curriculum is vastgelegd.

De commissie is van mening dat een zij-instroomopleiding slechts dan zinvol en acceptabel kan zijn, indien aan een aantal voorwaarden voldaan wordt.

- 1 In een voorbereidings- of schakelprogramma dient voldoende oriëntatie op de kerndomeinen van de te bestuderen (deel)discipline te worden verworven en dienen desgevallend (voor het schakelprogramma) ook de academische oriëntatie en onderzoeksmethoden door de student te worden eigen gemaakt.
- 2 Idealiter zou het voorbereidings- of schakelprogramma moeten afgerond zijn alvorens de student de zij-instroommaster aanvat, wat betekent dat deze als toelatingseis voor het programma kan gesteld worden voor die doelgroepen voor wie deze voorbereidings- of schakelprogramma's worden ingericht.
- 3 In de zij-instroommaster moet een voldoende omvangrijk aantal opleidingsonderdelen op verdiepend of gevorderd niveau worden aangeboden om de kwalificatie van een masterprogramma te waarborgen. De commissie is van mening dat dit gerealiseerd kan worden door het aanbieden van een beperkt aantal keuzepakketten waaruit de student een niet-vrijblijvende keuze moet maken, waarbij de vakken binnen die keuzepakketten van gevorderd academisch niveau zijn. De implicatie hiervan kan zijn dat er weinig of geen ruimte overblijft voor verbredende keuzevakken in het curriculum.
- 4 De masterproef moet, voor de zij-instroomopleiding een bewijs zijn van het verdiepend karakter en de academische onderzoeksmatige benadering van de wetenschappen in het bestudeerde domein.
- 5 De masterproef moet hierbij voor een substantieel deel (waarbij de commissie 2/3 deel als richtlijn aangeeft) bestaan uit een individueel werkstuk van de student. De commissie onderstreept het belang van deze stelling, gegeven de sterke heterogeniteit van de instroomkarakteristieken.
- 6 Om het masterniveau in één academiejaar te verwerven in een zich vreemde discipline, eist het zij-instroomprogramma een duidelijke inzet en sterk engagement van de student en een sterke inzet van de staf.
- 7 Cumulatie van een aantal zwaktes in het zij-instroom curriculum, zoals de afwezigheid van een schakel- en voorbereidingsprogramma, het aanbieden van opleidingsonderdelen op bachelorniveau, geen volgtijdelijkheid van inleidend, verbredend en verdiepend niveau van opleidingsonderdelen en het ontbreken van borging van een aantoonbaar individueel deel van de masterproef, kan leiden tot een te laag eindniveau en de kwaliteit van het masterdiploma zij-instroom aantasten.
- 8 Wijzigingen die in een zij-instroomprogramma worden aangebracht dienen terdege geëvalueerd en gemonitord te worden om de effecten van de veranderingen te begrijpen en de kwaliteit van het – zich (t.g.v. van de wijzigingen) in een toestand van transitie bevindend – programma te waarborgen.

CLUSTER ZIJ-INSTROOM

Opleidingen Zij-instroom in vergelijkend perspectief

- de opleiding Master in Organisatie en Management aan de Universiteit Antwerpen;
- de opleidingen Master in het Management en Master in de Beleidseconomie aan de Katholieke Universiteit Leuven;
- de opleidingen Master in de Algemene Economie en Master in de Bedrijfseconomie aan de Universiteit Gent;
- de opleiding Master in de Bedrijfskunde/Master in Management aan de Vrije Universiteit Brussel.

WOORD VOORAF

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie (verder de commissie genoemd) in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over een aantal van de zij-instroomopleidingen in het domein van de Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest zijn opgevallen of die zij belangrijk acht voor de verbetering van de kwaliteit van de opleidingen in de toekomst. Het is niet de bedoeling om in dit hoofdstuk de individuele deelrapporten van de opleidingen in detail te herhalen. Bij de visitatie EW TEW HI ZIJ – cluster Zij-instroomopleidingen zijn ook de ‘*Master in het Cultuurmanagement*’ aan de Universiteit Antwerpen, de ‘*Master in het Informatie-management/Master of Information Management*’, de ‘*Master in de Accountancy en het Revisoraat*’ en de ‘*Master in de Verzekeringen*’ van de Katholieke Universiteit Leuven gevisiteerd. Deze programma's zijn omwille van het sterk onderscheidend profiel niet in dit vergelijkend perspectief opgenomen. Voor de rapportering over deze opleidingen verwijst de commissie exclusief naar de betreffende deelrapporten.

De Universiteit Antwerpen (verder de UA genoemd), faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) biedt de ‘*Master in Organisatie en Management*’ (MOM) aan. De Katholieke Universiteit Leuven (verder de KU Leuven genoemd), faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) biedt de ‘*Master in het Management*’ (MiM) en de ‘*Master in de Beleidseconomie*’ (MBE) aan. De Universiteit Gent (verder de UGent genoemd), faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) biedt de ‘*Master in de Algemene Economie*’ (MAE) en de ‘*Master in de Bedrijfseconomie*’ (MBE) aan. De Vrije Universiteit Brussel (verder de VUB genoemd), faculteit Economische, Sociale en Politieke Wetenschappen & Solvay Business School (verder ES genoemd) biedt de ‘*Master in de Bedrijfskunde*’ (MBK) en de Engelse taalvariante opleiding de ‘*Master in Management*’ (MiM) aan.

De ‘*Master in de Algemene Economie*’ aan de UGent en de ‘*Master in de Beleidseconomie*’ aan de KU Leuven situeren zich in het domein van de economische wetenschappen. De vier andere, in deze vergelijking opgenomen opleidingen, situeren zich in het domein van de toegepaste economische wetenschappen.

De VUB biedt haar zij-instroomopleidingen ook in avondonderwijs aan voor werkstudenten. De opleiding wordt in de Nederlandse en in de Engelse taal aangeboden. De UGent biedt binnen de Master in de Bedrijfs-

economie twee afstudeerrichtingen aan: 'Bedrijfseconomie' (BE) en 'Management van Overheidsorganisaties' (MvO). De KU Leuven biedt voor haar zij-instroommasters specifieke studietrajecten aan voor werkstudenten.

Alle in deze vergelijking opgenomen masteropleidingen zijn recent omgevormd van een aanvullende opleiding naar een masteropleiding. Elke opleiding heeft dus een korte historie, wat zich reflecteert in het cijfermateriaal en documentatiemateriaal dat voor de slaagpercentages en studentenaantallen tijdens de visitatie aan de commissie kon worden voorgelegd. De commissie heeft bijgevolg selecties masterproeven bestudeerd van na de omvorming van de programma's die vaak ook nog jaarlijks werden aangepast. De commissie heeft zich een duidelijk beeld kunnen vormen over de zes masteropleidingen aan de vier universiteiten. Daartoe heeft zij de programma's grondig bestudeerd en heeft zij uitgebreide gesprekken gevoerd met de opleidingsverantwoordelijken en met alle bij het onderwijs betrokken geledingen aan de betrokken instellingen. In een aantal gevallen, door de korte historie van de opleidingen, heeft de commissie zich daarnaast ook mede gebaseerd op 'past performances' van de betrokken docenten en toezeggingen van de programmaverantwoordelijken van de programma's om bepaalde thema's op korte termijn te remediëren en geheel op orde te stellen.

De commissie constateert dat diverse opleidingen nog sleutelen aan het curriculum en het programma nog nader gestalte zullen geven, om op overtuigende wijze te voldoen aan de beoogde eindkwalificaties van deze masteropleidingen. De commissie onderstreept dat dit proces dat gericht is op continue verbetering goed gepland en gemonitord dient te worden en aanhoudende zorg behoeft.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de zij-instroomopleidingen

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De doelstellingen van alle in de vergelijking opgenomen zij-instroom masteropleidingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. Deze doelstellingen situeren zich voor een deel op een inleidend en tussenliggend niveau en voor een deel op een gevorderd academisch niveau. Ze zijn in voldoende mate gericht op het beheersen van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau en hebben aandacht voor het bijbrengen van (in sommige deeldomeinen een gevorderd) begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis en voor het verwerven van inzicht in de nieuwste ontwikkelingen in het bestudeerde domein. Er is voldoende aandacht voor de internationale dimensie, wat vooral bij de Engelse taalvariant aan de VUB tot uiting komt. De opleidingen MiM en MBE aan de KU Leuven hebben de doelstellingen geherformuleerd en de omschrijving 'de autonome beoefening van de wetenschappen' vervangen door 'de aanwending van wetenschappelijke kennis in de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep beroepen'. De commissie meent dat deze invulling voor de verbredende masteropleidingen gerechtvaardigd is.

De commissie omschrijft de doelstellingen van de zes zij-instroomopleidingen als vrij ambitieus, gegeven karakteristieken van de instroom in deze opleidingen. De doelstellingen van de MAE en MBE opleidingen aan de UGent doelen duidelijk op het leveren van een bijdrage tot de kennisontwikkeling op het snijvlak van de discipline van de master en deze van de vooropleiding van de student, wat de commissie bijzonder zinvol acht voor de aard van de zij-instroommasters.

De commissie is van oordeel dat de onderliggende onderwijsvisie aan de UGent en de KU Leuven richtinggevend zijn voor het onderwijs. De metafoor van de diamant aan de UA dient volgens de commissie nog verder geconcretiseerd te worden in een coherente en breed gedragen onderwijsvisie.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De commissie omschrijft de domeinspecifieke doelstellingen van de zij-instroomopleidingen in lijn met haar referentiekader. De domeinspecifieke doelstellingen zijn voldoende afgestemd op de eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten en op de wensen en behoeften van het beroepenveld.

De commissie onderstreept als positief dat de Engelstalige variant aan de VUB duidelijke andere doelstellingen beoogt, dan de Nederlandse taalvariant, al blijkt deze differentiatie voornamelijk uit de verschillen in de programma's en moeten deze nog duidelijker omschreven worden in de doelstellingen. De VUB-opleidingen profileren zich ook door hun aanbod van avondonderwijs, waarmee ze de kans hebben om voorop te lopen in de evolutie naar levenlang leren, waarbij recht gedaan wordt aan de uitwisseling van praktijkkennis en wetenschappelijke theoretische kennis.

Over de MAE en de MBE aan de UGent is de commissie van mening dat ook de domeinspecifieke doelstellingen duidelijk gericht zijn op de creatie van kennis op het raakvlak van de discipline van de master en de vooropleiding van de student. Zij onderstreept dit als een potentiële sterkte van de UGentse zij-instroomopleidingen. De commissie waardeert ook de uitgesproken beleidsmatige focus die blijkt uit de doelstellingen van de MAE aan de UGent. De MBE aan de UGent is – volgens de commissie – gericht op een goed gekozen, beperkt aantal deeldomeinen van de bedrijfseconomie. De commissie suggereert om de doelstellingen voor de twee onderscheiden afstudeerrichtingen ook als meer onderscheidend in te vullen.

Het profiel van de MiM aan de KU Leuven is dit van een vrij brede bedrijfs-economische master. Het profiel van de MBE aan de KU Leuven is dit van een brede economische master, met een focus op beleid. De commissie is van oordeel dat de domeinspecifieke doelstellingen van de MBE zij-instroommaster aan de KU Leuven echter nauw aansluiten bij de opzet van een doorstroommaster. De eigen finaliteit van de MBE aan de KU Leuven kan er nog versterkt worden.

De MOM aan de UA profileert zich duidelijk onderscheiden van de andere zij-instroomopleidingen in die zin dat de domeinspecifieke doelstellingen een sterke bedrijfskundige oriëntatie hebben. De commissie vindt dit een goede keuze en adviseert de opleiding om een duidelijkere internationale benchmarking uit te voeren.

De commissie merkt op dat alle zij-instroomopleidingen duidelijk blijken te voldoen aan een maatschappelijke vraag naar het toevoegen van economische of toegepaste economische kennis, naast vakinhoudelijke kennis uit een ander domein en om die reden is er veel vraag naar alumni van deze zij-instroomopleidingen. Vanuit maatschappelijk perspectief is de toegevoegde waarde van deze zij-instroomopleidingen groot.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 De relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt de ‘relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma’ voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als onvoldoende en voor alle andere zij-instroomopleidingen in de vergelijking als voldoende, behalve voor de Master in de Bedrijfseconomie, afstudeerrichting Management van Overheidsorganisaties aan de UGent die zij als goed beoordeelt.

De MBK en MiM aan de VUB roosteren uitsluitend opleidingsonderdelen op masterniveau in, maar verwachten geen basiskennis op het vlak van economie en management van de instromende studenten. De commissie meent dat dit leidt tot een spanningsveld, wat – in haar visie – verband houdt met de soms te lage voorkennis van de studenten bij de instroom.

De MAE en de MBE met de twee opleidingsvarianten aan de UGent hebben, sinds de invoering van het voorbereidingsprogramma in 2011–2012 van 30 ECTS, een duidelijke concretisering van de doelstellingen, met een duidelijke beleidsmatige focus. De programma’s bestrijken alle functionele domeinen van de economische wetenschappen (voor MAE) en dekken de beoogde focus in functionele domeinen van de bedrijfseconomie (voor de MBE varianten) goed af. Beide programma’s worden op gewaarborgd masterniveau ingericht. Deze waarborg komt voort uit het voorbereidingsprogramma van 30 ECTS voor elke onderscheiden zij-instroommaster, waarin de studie van inleidende vakinhoudelijke en methodologische opleidingsonderdelen voor het bestudeerde domein (EW of TEW) is ingeroos-

terd. Het rechtstreeks gevolg hiervan is dat de voorkennis van de studenten op inleidend en tussenliggend niveau gewaarborgd is, en het masterniveau gehaald wordt in de zij-instroomopleidingen aan de UGent. Het curriculum van de MvO variant sluit beter aan bij de doelstellingen dan voor de MBE variant, waardoor de commissie aan de MvO variant een hogere score toekent.

De MiM en de MBE aan de KU Leuven hebben sinds 2011–2012 een beperkt voorbereidingsprogramma van maximaal 10 ECTS dat aan de student kan opgelegd worden, indien deze te weinig voorkennis heeft. De commissie is van oordeel dat de programma's beter dan voor de invoering van het voorbereidingsprogramma, voldoen aan het vereist masterniveau, maar er op dit ogenblik in de curricula van de MBE en de MiM opleidingen nog zwakkere schakels zijn (vb. de vrije keuze van de student uit de zes deeldomeinen die de keuzegroep vormen, waarvoor geen waarborg bestaat dat de student een domein op tussenliggend én op gevorderd niveau volgt). De commissie is van oordeel dat de Leuvense zij-instroomopleidingen nog verder inhoudelijk versterkt moeten worden. Zo zijn een aantal opleidingsonderdelen nu nog van te inleidend niveau (wat geremedieerd kan worden door een zwaarder voorbereidingsprogramma), daarnaast zijn een aantal vakken duidelijk op gevorderd niveau. In het bijzonder lijkt het opleidingsonderdeel 'boekhouding en kostprijsberekening' bij uitstek een opleidingsonderdeel dat tot de basis behoort en in het voorbereidingsprogramma thuishoort. De opleidingsverantwoordelijken hebben aangegeven dat zij de suggesties van de visitatiecommissie zullen opvolgen om de kwaliteit van de MiM en de MBE opleidingen te verhogen.

Voor de MOM aan de UA stelt de commissie, onder meer op basis van het zelfevaluatierapport, de studiefiches en de gesprekken ter plaatse, vast dat er een onvoldoende diepgaand academisch niveau bereikt wordt in het programma. De commissie stelt hierbij vast dat een groot aantal opleidingsonderdelen in het curriculum op bachelorniveau zijn gepositioneerd (en ook gezamenlijk aan andere studentengroepen op het bachelorniveau worden aangeboden) en er daarnaast ook een aantal opleidingsonderdelen, aangeboden op zogenaamd masterniveau, het vereiste masterniveau niet halen. De commissie mist in het curriculum een duidelijke vertaling van de doelstellingen, hoewel de bedrijfskundige kerndisciplines op adequate manier in het programma zijn opgenomen. De commissie koppelt deze vaststelling aan het ontbreken van een voorbereidingsprogramma voor dit programma, waardoor de voorkennis van de instromende student op niveau zou gebracht kunnen worden. De commissie heeft dit facet dan ook als onvoldoende beoordeeld voor dit programma.

Daar waar de zij-instroomopleidingen inzetten op de integratie van (toegepaste) economische kennis met de kennis van de vooropleiding van de student (zoals voor de MAE en de MBE aan de UGent op systematische wijze en voor de MiM aan de KU Leuven geregeld in de masterproeven tot uiting komt) meent de commissie dat dit een meerwaarde biedt aan de bijzondere aard van de zij-instroomrichtingen in Vlaanderen en een goede keuze is. De voorkennis van de student uit een andere discipline die toegepast wordt in de (toegepaste) economische wetenschappen kan op het grensvlak van de twee disciplines leiden tot een waardevolle en krachtige verdieping van de (toegepaste) economische wetenschappen.

De commissie waardeert dat er aan de UGent een curriculummapping is uitgevoerd voor de MAE en de MBE, een oefening die aan de andere instellingen nog voltooid dient te worden.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt 'de eisen professionele en academische gerichtheid' voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als onvoldoende en voor alle andere zij-instroomopleidingen in de vergelijking als voldoende.

De masters aan de VUB hebben adequate aandacht voor kennisontwikkeling. De onderzoeksexpertise van de staf sluit nauw aan bij het onderwijs. De aandacht voor onderzoeksvaardigheden dient versterkt te worden, aldus de commissie, bijvoorbeeld door meer ruimte vrij te maken in het curriculum voor onderzoeksmethodologie. De professionele gerichtheid van de opleidingen is aan de maat.

Voor de MAE en de MBE aan de UGent stelt de commissie vast dat beide opleidingen duidelijk gericht zijn op kennisontwikkeling, op inleidend, tussenliggend en gevorderd niveau en dat er sprake is van onderzoeksgebaseerd onderwijs met voldoende aandacht voor onderzoeksmethodologie.

Betreffende de MBE en MiM opleidingen aan de KU Leuven is de commissie van oordeel dat er adequate aandacht is voor kennisontwikkeling op gevorderd niveau, en voor de kennismaking met onderzoeksattitudes en vaardigheden. In sommige gevallen doorlopen de studenten ook de volledige empirische cyclus, d.w.z. tot en met het zelfstandig uitvoeren van empirisch onderzoek. De commissie is van mening dat er ook aan de KU Leuven sprake is van duidelijk onderzoeksgebaseerd onderwijs.

Voor de MOM aan de UA is de commissie van mening dat de aandacht voor onderzoeksvaardigheden aan de maat is, maar de aandacht voor kennisontwikkeling (op masterniveau) niet gewaarborgd is. De meeste opleidingsonderdelen zijn inhoudelijk te inleidend van karakter om van een volwaardige academische gerichtheid te spreken. De professionele gerichtheid van het programma is bijzonder sterk gerelateerd aan de specifieke opzet van de masterproef. Ook de onderzoeksgebondenheid van het onderwijs dient verder versterkt te worden. De commissie beoordeelt dit facet voor de MOM als onvoldoende.

Facet 2.3 De samenhang van het programma

De commissie beoordeelt 'de samenhang van het programma' voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als onvoldoende, voor de Master in het Management aan de KU Leuven en voor de Master in de Beleidseconomie aan de KU Leuven als voldoende, voor de Master in de Algemene Economie aan de UGent en voor de Master in de Bedrijfseconomie, afstudeerrichting Bedrijfseconomie aan de UGent als voldoende, voor de Master in de Bedrijfseconomie, afstudeerrichting Management van Overheidsorganisaties aan de UGent als goed en voor de Master in de Bedrijfskunde/ Master in Management aan de VUB als voldoende.

De commissie is van oordeel dat alle zij-instroomopleidingen (behalve de MOM) een adequate samenhang hebben en de programma's in voldoende mate sequentieel en coherent zijn opgebouwd. De MBE afstudeerrichting MvO vertoont een sterkere samenhang, die overeenstemt met de samenhang binnen de bestudeerde disciplines. De commissie is van oordeel dat het MOM programma niet voldoende samenhang heeft en de graduele opbouw van inleidende tot verdiepende kennis, door de structuur van het programma niet verzekerd wordt. De MOM studenten krijgen daarenboven frequent met diverse andere (zowel bachelor- als master-)studentengroepen les, wat ook het groepsgevoel van de MOM studenten niet ten goede komt. De commissie heeft door dit 'aanschuifonderwijs' ernstige twijfels bij het niveau en de eigenheid van de opleiding.

De commissie merkt in positieve zin op dat de opleidingen aan de UGent, door het sterke voorbereidingsprogramma de duidelijkste graduele opbouw hebben, die specialisatie op masterniveau verzekert.

Facet 2.4 Studieomvang

Alle masteropleidingen voldoen aan de decretale eisen met betrekking tot de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten. Alle zij-instroommasteropleidingen omvatten 60 studiepunten.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt de 'studietijd' voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat alle programma's de studietijd op adequate wijze meten en er een voldoende afstemming is tussen de beoogde en de reële studietijd.

Aan de VUB worden centraal georganiseerde e-evaluaties uitgevoerd, die de studietijd en de studietijdbeleving bevragen. Aan de UGent worden systematische prospectieve studietijdmetingen uitgevoerd, via het digitaal leerplatform Minerva. De commissie meent dat de studietijdmetingen aan de KU Leuven nauwgezet uitgevoerd en opgevolgd dienen te worden, temeer omdat de programma's – naar verwachting – in de nabije toekomst zullen bijgesteld worden. De opleidingsverantwoordelijken hebben immers aangegeven dat zij de suggestie van de commissie om het voorbereidingsprogramma te verzwaren opvolgen. Aan de UA wordt studietijd regelmatig gemeten (vb. door tijdschrijven, quick scans), wat de commissie waardeert.

De commissie meldt in het kader van het verbeterperspectief dat de volgtijdelijkheid van de programma's (in relatie tot de voorbereidingsprogramma's) gewaarborgd moet worden. De Vlaamse realiteit is er een van gelijktijdig kunnen volgen van én het voorbereidingsprogramma én de effectieve zij-instroommaster. Dit haalt de doelstelling van het opbouwen van de basiskennis in het te bestuderen domein, alvorens in te stromen in de zij-instroommaster onderuit en heeft een negatief effect op het geavanceerd niveau, of op de doorlooptijd van de programma's. De commissie vraagt alle zij-instroomopleidingen om hier in de komende jaren zorgzaam mee om te gaan.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt 'de afstemming tussen vormgeving en inhoud' voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat de afstemming tussen de vormgeving en inhoud, alsook de keuze van de werkvormen voor alle opleidingen in deze vergelijking aan de maat is. Zij meent dat de gebruikte werkvormen in overeenstemming zijn met de beoogde doelstellingen. De commissie bestudeerde het studiemateriaal en is van mening dat dit een degelijke kwaliteit heeft. Alle opleidingen benutten ook hun elektronische leeromgeving (hoewel in variabele mate) bij het verspreiden van discussieteksten en lesmateriaal. De commissie stelt wel vast dat de elektronische leeromgeving – over de hele lijn beschouwd – slechts weinig wordt ingezet om de studenten te activeren bij het verwerken en bediscussiëren van de leerstof. De commissie zag daarvan desalniettemin een aantal mooie voorbeelden.

De commissie is van oordeel dat vooral aan de KU Leuven en aan de UGent de onderwijsvisie richting geeft aan de wijze waarop het onderwijs wordt gegeven.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als onvoldoende en voor alle andere zij-in-stroomopleidingen in de vergelijking als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de beoordeling en toetsing voor alle opleidingen, behalve de MOM, aan de maat is. De commissie heeft hiertoe een steekproef van examenvragen van elke opleiding bestudeerd en stelt vast dat de toetsing op orde is, in lijn is met de beoogde doelstellingen en de kennis, vaardigheden en in mindere mate de attitudes van de studenten toetst. Ook de toetsing van de masterproeven is adequaat, alsook de transparantie van de beoordelingen.

Voor de MOM aan de UA is de commissie van oordeel dat de variatie aan examenvormen wel aan de maat is, maar de diepgang in de evaluaties niet op gewaarborgd masterniveau gesitueerd is en dus onder de maat is.

Als verbeterpunt geeft de commissie voor de opleidingen aan de UGent aan dat de competenties nog consequenter getoetst dienen te worden in de diverse opleidingsonderdelen. De commissie is van oordeel dat voor alle zij-in-stroomopleidingen een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid nog verder ontwikkeld dient te worden.

Facet 2.8 De Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als voldoende, voor de Master in het Management aan de KU Leuven en voor de Master in de Beleidseconomie aan de KU Leuven als voldoende, voor de Master in de Algemene Economie aan de UGent en voor de Master in de Bedrijfseconomie, afstudeerrichting Bedrijfseconomie aan de UGent als goed, voor de Master in de Bedrijfseconomie, afstudeerrichting Management van Overheidsorganisaties aan de UGent als voldoende, voor de Master in de Bedrijfskunde/ Master in Management aan de VUB als voldoende.

De commissie stelt vast dat alle masteropleidingen voldoen aan de decretale eisen met betrekking tot de masterproef. Aan de KU Leuven wordt een bijzondere invulling gegeven aan het aantal studiepunten die aan de zij-instroommasterproef worden toegewezen. Voor de MBE omvat de masterproef (16 ECTS) twee onderwijsleeractiviteiten, nl. *de eigenlijke masterproefpaper voor 10 ECTS en een begeleidend seminarie voor 6 ECTS*. Voor de MiM omvat de masterproef (16 ECTS) drie onderwijsleeractiviteiten, nl. *een business game, een methodologische component en de eigenlijke masterproefpaper*. Hoewel de commissie de overwegingen van de faculteit voor deze opsplitsing begrijpt, onderschrijft ze deze niet, omdat het werk van de individuele student steeds voor een substantieel deel (waarmee ze 2/3 bedoelt van de omvang van de masterproef) moet blijken uit de masterproef.

De commissie is van mening dat de masterproeven voor alle opleidingen aan de maat zijn, maar voor alle opleidingen, behalve voor deze aan de UGent het academisch karakter van de masterproeven op een hoger niveau dient getild te worden. Voor de MAE en de MBE – opleidingsvariant BE aan de UGent is de commissie van oordeel dat de kwaliteit van de masterproeven de basiskwaliteit overstijgt.

De commissie heeft vragen bij de duo- of multi-masterproeven, waarbij meerdere studenten samen werken rond een bepaald thema. De commissie meent dat dit enkel wenselijk is, indien studenten uit een andere discipline achtergrond samen een multidisciplinaire masterproef schrijven. Ook dan moet – haar inziens – voor een substantieel deel van het werk op voldoende onderscheidende wijze kunnen blijken uit de evaluatie welke bijdrage aan welke student is toe te wijzen en hoe dit aantoont dat de individuele student de eindkwalificaties van de opleiding heeft behaald. De commissie is van oordeel dat dit een ernstig aandachtspunt is en verwacht gepaste opvolging binnen de diverse opleidingen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt de ‘toelatingsvoorwaarden’ voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als onvoldoende, voor de Master in het Management aan de KU Leuven en voor de Master in de Beleidseconomie aan de KU Leuven als voldoende, voor de Master in de Algemene Economie aan de UGent en voor de Master in de Bedrijfseconomie aan de UGent als goed en voor de Master in de Bedrijfskunde/ Master in Management aan de VUB als voldoende.

De zij-instroomopleidingen formuleren voor de instroom eigen toegangseisen. Daar waar de poort wagenwijd openstaat en elke academische Bachelor en Master, onafhankelijk van de vooropleiding kan instromen in het programma (zoals bij de MOM aan de UA) is de commissie van oordeel dat deze toegangseisen ontoereikend zijn om het academisch masterniveau binnen de opleiding te waarborgen en beoordeelt zij de toelatingseisen als onvoldoende.

De opleidingen aan de VUB en de KU Leuven richten een beperkt voorbereidingsprogramma in voor die profielen studenten die onvoldoende voorkennis hebben om in te stromen in het programma. De voorbereidingsprogramma's voor de MBK en het MiM aan de VUB (12 ECTS) en voor de MiM master aan de KU Leuven (maximaal 10 ECTS) dienen – volgens de commissie – op methodologisch én op bedrijfseconomisch vlak versterkt te worden. Het voorbereidingsprogramma voor de MBE master aan de KU Leuven dient verzaamd te worden met methodologische en economische vakken. Het schakelprogramma voor professionele Bachelors aan de VUB garandeert een goede methodologische vorming maar dient op het vlak van de bedrijfseconomie versterkt te worden.

Voor de MAE en de MBE opleidingen aan de UGent stelde de commissie met genoeg vast dat studenten die niet de vereiste voorkennis hebben een voorbereidingsprogramma van 30 ECTS dienen te volgen, dat methodologisch én domeinspecifiek inhoudelijk sterk is, waardoor binnen de zij-instroommasters op een gewaarborgd masterniveau onderricht kan worden. De commissie is van oordeel dat deze bewuste keuze van de UGent (die het omschrijft als een kwaliteitsbod voor haar opleidingen) voorbeeldstellend is voor de andere Vlaamse zij-instroomopleidingen.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie evalueert het facet 'kwaliteit van het personeel' voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als goed, voor de Master in het Management aan de KU Leuven en voor de Master in de Beleidseconomie aan de KU Leuven als goed, voor de Master in de Algemene Economie aan de UGent en voor de Master in de Bedrijfseconomie aan de UGent als goed en voor de Master in de Bedrijfskunde/ Master in Management aan de VUB als voldoende.

De commissie omschrijft de docenten voor de diverse programma's op vakinhoudelijk vlak als deskundig. Aan de UGent viel haar vooral het 'hart voor de opleidingen' en het enthousiasme van de staf op. Aan de UA was de commissie zeer te spreken over de grote inzet en het engagement van de staf voor het onderwijs. De commissie beschrijft de docenten aan de KU Leuven als gedegen en betrokken bij het onderwijs, hoewel daar doorheen geproefd wordt dat het onderzoek absolute prioriteit heeft. Daar is op zich niets mis mee, maar dit heeft wel implicaties voor de wijze waarop het onderwijs gegeven wordt. Aan de VUB viel de commissie, naast de duidelijke inzet van de staf ook vooral de bereikbaarheid van de docenten voor de studenten op.

De onderwijskundige capaciteiten van de docenten zijn voor alle opleidingen minstens aan de maat, al ziet de commissie verschillen in de onderwijsculturen aan de diverse instellingen. De participatiegraad aan onderwijsprofessionaliseringsinitiatieven en de al dan niet expliciete aandacht voor onderwijsinnovatie en de graad van disseminatie ervan in het onderwijs zijn hierbij niet te veronachtzamen parameters. De commissie is van mening dat daar in de komende jaren aan de meeste instellingen nog winst geboekt kan worden.

De commissie heeft vooral aan de UGent de bezieling van een 'core faculty' voor haar opleidingen geproefd. Aan de KU Leuven wordt vooral gesteund op de professionaliteit van de individuele docent, wat op zich een andere 'bedrijfscultuur' en dynamiek met zich meebrengt, voor wat betreft de operationalisering van de onderwijstaken.

De commissie is positief over de versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen van wetenschappelijk personeel aan de diverse instellingen, maar meent dat ook de zittende staf betrokken moet worden bij

onderwijsprofessionalisering en ook onderwijsvernieuwing tot de kern van haar activiteiten zou moeten behoren.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt de 'professionele en academische gerichtheid van het personeel' voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als voldoende, voor de Master in het Management aan de KU Leuven en voor de Master in de Beleidseconomie aan de KU Leuven als goed, voor de Master in de Algemene Economie aan de UGent en voor de Master in de Bedrijfseconomie aan de UGent als goed en voor de Master in de Bedrijfskunde/ Master in Management aan de VUB als voldoende.

De commissie omschrijft de onderzoeksdeskundigheid van de docenten die in de MBK en de MiM aan de VUB doceren als van een goed niveau en de onderzoeksoutput als aan de maat. De staf beschikt over een gedegen expertise op het vlak van de door haar gedoeerde onderwerpen en onderhoudt (inter)nationale onderzoekscontacten. Ook aan de UA genereren de onderzoeksgroepen een behoorlijke wetenschappelijke output en onderhouden zij (inter)nationale onderzoekscontacten.

De commissie stelt – mede op basis van de onderzoeksoutput en publicatijsten – vast dat de docenten van de MAE en de MBE aan de UGent en de MiM en de MBE aan de KU Leuven een voortreffelijk track record hebben en veelvuldige internationale onderzoekscontacten onderhouden in de door hen onderzochte deeldomeinen van de economische en toegepaste economische wetenschappen. Dat de waaier aan disciplines aan de UGent minder omvangrijk is dan aan de KU Leuven, heeft, door het gericht inzetten op deeldomeinen in het UGent onderzoek, geen negatieve invloed op het gewaarborgd onderzoeksgebaseerd onderwijs dat de faculteit verstrekt.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie evalueert het facet 'kwantiteit van het personeel' voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De commissie is kritisch over het cijfermateriaal dat haar (conform de VLIR/VLHORA tabellen) ter beschikking werd gesteld om de personeel-somkadering voor de opleidingen in te schatten. Het ontbreken van een één-één relatie tussen de aantallen stafleden en de opleidingen, de diverse opdrachten en de niet uniforme inrichting van de programma's (wel of

geen keuzeopleidingsonderdelen, lessen wel of niet aan meerdere groepen tegelijkertijd onderwezen of in onderscheiden lessen en de fase van de beroeps carrière van de staf, waarbij ook bestuurlijke taken opgenomen dienen te worden) maakt het nagenoeg onmogelijk om op basis van de cijfers zinvolle uitspraken te doen over de VTE docenten voor een bepaalde opleiding.

De commissie heeft zich dienaangaande tijdens de gesprekken uitgebreid geïnformeerd over de omvang en de haalbaarheid van de onderwijsopdracht van de docenten in verhouding tot hun andere opdrachten. De commissie heeft ook geluisterd naar de ervaringen en bemerkingen van studenten over de wijze van lesgeven, de bereikbaarheid van de staf en reflecties van de studenten over de gehanteerde begeleidingsvormen voor diverse opleidingsonderdelen en de masterproef in relatie tot hun verwachtingen hierover.

De commissie is van mening dat de personeelsbezetting aan de VUB en aan de UA vooralsnog aan de maat is door de sterke inzet van het personeel, maar vraagt de VUB om de druk op het personeel permanent te bewaken en de UA om een uitbreiding van de staf te realiseren in de komende jaren (gelet op de groeiende studentenaantallen). Aan de KU Leuven is de personeelsbezetting aan de maat. Aan de UGent is de personeelsomkadering in een historisch kader te plaatsen en ervaart de commissie een duidelijke krapte. De commissie meent dat de UGent het aan zichzelf verplicht is hier op korte termijn een oplossing voor uit te werken.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt de 'materiële voorzieningen' voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als goed, voor de Master in het Management aan de KU Leuven en voor de Master in de Beleidseconomie aan de KU Leuven als goed, voor de Master in de Algemene Economie aan de UGent en voor de Master in de Bedrijfseconomie aan de UGent als voldoende en voor de Master in de Bedrijfskunde/ Master in Management aan de VUB als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de opleidingen aan de UGent en aan de VUB kunnen beschikken over adequate voorzieningen, onderwijsruimten en bibliotheekfaciliteiten. De omgeving waar de docenten hun kantoor hebben (aan de UGent) en waar de studenten les volgen (aan de VUB) heeft

op diverse punten een wat troosteloze uitstraling en kan verfrissing gebruiken. De voorzieningen aan de KU Leuven zijn volgens de commissie prima en hebben een goede kwaliteit. De commissie omschrijft de voorzieningen aan de UA als indrukwekkend en is van mening dat de stadscampus een aangename leeromgeving vormt voor de studenten.

De bibliotheekvoorzieningen zijn goed aan de verschillende instellingen, de te raadplegen bronnen (online en in papieren collecties) zijn omvangrijk, maar de commissie meent dat de VUB-bibliotheek baat zou hebben bij modernisering. De commissie stelt vast dat de focus gaandeweg verschuift van bibliotheekfunctie met als primaire functie het consulteren van bronnen, naar een leercentrum en rustige werkplek. De opleidingen zijn in transitie om deze nieuwe functie steeds beter in te vullen en voorzien daartoe in kleine werkruimten en stille werkplekken in de bibliotheekruimten. Aan de UGent vragen de studenten nog meer stille werkplekken.

De elektronische leeromgevingen aan de instellingen bieden de docenten de mogelijkheid om hun lessen multimediaal te ondersteunen en om de studenten activerende opdrachten te geven. De commissie zag goede voorbeelden aan de diverse instellingen, maar wil zinvolle toepassingen geïntroduceerd zien in de onderwijspraktijk in de komende jaren.

Onderwijsinnovatie kent vrijwel overal nog steeds een projectmatige aanpak die facultair gestuurd wordt. De commissie is van mening dat de resultaten van deze initiatieven nog niet voldoende doorwerken in de lespraktijk van de individuele docent en er hier ook nog winst geboekt kan worden.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt de 'studiebegeleiding' voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De studiebegeleiding voor de zij-instroomopleidingen wordt aan alle instellingen op centraal en op facultair niveau ter harte genomen. De commissie meent dat de genomen initiatieven aan de maat zijn en beantwoorden aan de vragen en noden van de studenten.

De commissie merkt in positieve zin op dat de organisatie en de omkadering aan de VUB voor de werkstudenten (met een eigen avondsecretariaat) een sterk punt is.

De instellingen ontplooiën diverse initiatieven om de studenten correct te informeren over de aard van de opleidingen en de studenten weten deze inspanningen te waarderen. Ook tijdens de opleiding kunnen de studenten terecht bij de docenten, de ombudspersonen, de studietrajectbegeleiders of bij op facultair of op centraal niveau ingerichte adviesdiensten voor studenten, centra voor psychosociale begeleiding, etc.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie van resultaten

De commissie evalueert het facet 'evaluatie van resultaten' voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat het kwaliteitszorgbeleid aan alle instellingen aan de maat is. De opleidingen worden periodiek geëvalueerd op basis van toetsbare streefdoelen, volgens een degelijk bevragingssysteem. Opmerkelijk is aan de UGent dat de opleidingsonderdelen bij afloop van het semester geëvalueerd worden. Ook aan de UA en de VUB wordt inzake kwaliteitszorg kort op de bal gespeeld. Aan de KU Leuven wordt de kwaliteitszorg voornamelijk instellingsbreed geregeld, en is de commissie van oordeel dat de frequentie waarmee bevragingen worden uitgevoerd, in het bijzonder in periodes van curriculumwijzigingen, niet toelaat om de evaluaties van zeer nabij te volgen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie evalueert het facet 'maatregelen tot verbetering' voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

Door de recente omvorming van alle opleidingen heeft geen van de voorliggende opleidingen eerder een externe onderwijsbeoordeling ondergaan. De commissie stelt desalniettemin vast dat alle instellingen sleutelen aan het curriculum en aan de kwaliteit van de opleidingen, en daardoor op adequate wijze gevolg geven aan signalen dienaangaande. De commissie onderstreept hierbij dat de score voldoende aangeeft dat de opleidingen voor wat betreft dit facet voldoen aan de basiskwaliteit en wat van een

opleiding verwacht wordt. Wellicht wordt het in de komende jaren duidelijker wanneer een opleiding deze basiskwaliteit systematisch overstijgt.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni, beroepenveld

De commissie evalueert ‘de betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en het beroepenveld’ voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat alle geledingen die bij het onderwijs betrokken zijn kunnen participeren aan de onderwijsorganisatie en aan de evaluatie van het onderwijs. De studenten zijn vertegenwoordigd in de diverse organen. De contacten met de alumni zijn goed en divers, waardoor zij betrokken worden bij het besluitvormingsproces over de kwaliteit van de opleidingen. Ook het beroepenveld is op diverse manieren betrokken bij de inhoudelijke invulling van het onderwijs, alsook bij de kwaliteitszorg voor de opleidingen.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie evalueert het facet ‘gerealiseerd niveau’ voor de Master in Organisatie en Management aan de UA als onvoldoende en voor alle andere zij-instroomopleidingen in de vergelijking als voldoende.

Voor de MBK en de MiM aan de VUB is de commissie van oordeel dat de opleidingen de doelstellingen in voldoende mate weten te realiseren. Aan de KU Leuven en aan de UGent is de commissie van oordeel dat de opleidingen het leeuwendeel van de beoogde doelstellingen weten te realiseren. Betreffende de MOM aan de UA is de commissie van oordeel dat de doelstellingen in onvoldoende mate gerealiseerd worden.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie evalueert het facet ‘onderwijsrendement’ voor alle zij-instroomopleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat het slaagpercentage binnen de masteropleidingen aan de maat is, maar voor alle opleidingen voor verbetering vatbaar is. Streefcijfers en een beleid ter zake zouden elke opleiding kunnen helpen om een beter zicht te krijgen op het onderwijsrendement. Door-

stroom- of cohortenanalyses en flankerende uitstroomanalyses kunnen nuttige tools blijken. De commissie draagt de opleidingsverantwoordelijken op, om gelet op de recente start van de zij-instroomopleidingen, de vinger nauwgezet aan de pols te houden in de komende jaren om hiervoor een gericht beleid uit te tekenen.

CLUSTER ZIJ-INSTROOM

Tabel met scores, onderwerpen en facetten

In de hierna volgende tabellen wordt het oordeel van de *clustercommissie Zij-instroom* over de zes onderwerpen van het accreditatiekader en de onderliggende facetten weergegeven voor de academische opleidingen in domeinen van de Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen. Voor het toekennen van de scores heeft de commissie zich gebaseerd op de minimale decretale eisen die aan dergelijke opleidingen mogen worden gesteld, zoals beschreven in de Dublin descriptor en vertaald naar de Vlaamse situatie in het Structuurdecreet van het Hoger Onderwijs (2003) en het toetsingskader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (2004). Bovendien heeft de commissie een referentiekader opgesteld, waarin o.a. de domeinspecifieke eisen worden geëxpliciteerd. Het referentiekader van de commissie is beschreven in het Algemeen Deel, hoofdstuk II van dit visitatierapport.

De commissie wil er nadrukkelijk op wijzen dat de toegekende score per onderwerp of per facet een samenvatting inhoudt van een groter aantal aandachtspunten en criteria. Achter elk facet zitten dus diverse aandachtspunten die meespelen in de beoordeling. Bij het toekennen van de scores heeft de commissie een gewogen gemiddelde gemaakt van haar beoordeling van deze aandachtspunten.

	UGENT			KU LEUVEN		VUB		
	UA	MAE	MBE / BE	MBE / MvO	MiM	MBE	MBK (NI)	MBK (Eng)
Onderwerp 1 - Doelstellingen	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 2 - Programma	-	+	+	+	+	+	+	+
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	O	V	V	G	V	V	V	V
Facet 2.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	O	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.3 Samenhang	O	V	V	G	V	V	V	V
Facet 2.4 Studietoemvang	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok
Facet 2.5 Studietijd	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	O	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.8 Masterproef	V	G	G	V	V	V	V	V
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	O	G	G	G	V	V	V	V

	UA	UGENT			KU LEUVEN		VUB	
		MAE	MBE / BE	MBE / MvO	MIM	MBE	MBK (NI)	MBK (Eng)
Onderwerp 3 Inzet van personeel	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	G	G	G	G	G	V	V
Facet 3.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	V	G	G	G	G	G	V	V
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G	V	V	V	V	G	G	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	+	+	+	+	+	+	+	+
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 6 Resultaten	-	+	+	+	+	+	+	+
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	O	V	V	V	V	V	V	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	V	V	V	V	V	V	V
Eindoordeel commissie	-	+	+	+	+	+	+	+

UA	MCM
Onderwerp 1 Doelstellingen	+
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	V
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	+
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	ok
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	V
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	G
Onderwerp 3 Inzet van personeel	+
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	V
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	+
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	+
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	+
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	G
Eindoordeel commissie	+

KU LEUVEN	MinfoM (NI/Eng)	MAR	MVer
Onderwerp 1 Doelstellingen	+	+	+
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G	G	V
Onderwerp 2 Programma	+	+	+
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	G	G	V
Facet 2.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	G	G	G
Facet 2.3 Samenhang	V	V	V
Facet 2.4 Studieomvang	ok	ok	ok
Facet 2.5 Studietijd	V	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G	G	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V	V	V
Facet 2.8 Masterproef	V	V	V
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	G
Onderwerp 3 Inzet van personeel	+	+	+
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	G	G
Facet 3.2 Eisen prof. en academische gerichtheid	G	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	+	+	+
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G	G	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V	V	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	+	+	+
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	V	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V	V	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V	V	V
Onderwerp 6 Resultaten	+	+	+
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V	V	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	G	V
Eindoordeel commissie	+	+	+

Deze tabellen zijn aldus onlosmakelijk verbonden met de argumentatie die in het deelrapport wordt beschreven en elke interpretatie, louter op basis van een vergelijking van scores in de tabel doet onrecht aan de diverse opleidingen en gaat voorbij aan de opdracht van deze visitatie. De tabel heeft tot doel om een beter beeld te geven van de diversiteit in kwaliteit van de verschillende opleidingen.

Verklaring van de scores op de facetten (vierdelige schaal):

E	Excellent	'best practice', kan (internationaal) als voorbeeld dienen voor andere opleidingen
G	Goed	de kwaliteit stijgt uit boven de basiskwaliteit
V	Voldoende	voldoet aan de basiseisen
O	Onvoldoende	voldoet niet aan de minimumeisen
nvt	Niet van toepassing	

Verklaring van de scores op de onderwerpen (binaire schaal):

+	Voldoende	voldoet ten minste aan de minimumeisen voor basiskwaliteit; er is geen verdere schaalverdeling om verdere graden van excellentie aan te duiden
-	Onvoldoende	voldoet niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit

Het facet 2.4 'studieomvang' wordt gescoord met 'OK', indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen m.b.t. de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten (ECTS-credits).

OPLEIDINGSRAPPORTEN

ZIJ-instroom
EW TEW en HI

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Master in Organisatie en Management

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Master in Organisatie en Management aan de Universiteit Antwerpen. De visitatiecommissie cluster ZIJ-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de opleiding van 14 tot 16 februari 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven en masterproeven.

De master in Organisatie en Management is in 2010–2011 van start gegaan. De opleiding berust op een omvorming van het programma master in Organisatiebeleid dat startte in oktober 2007.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Doelstellingen van de Faculteit TEW

Het strategisch plan van de Faculteit TEW bevat vier ankerpunten die de facetten van een ruwe diamant voorstellen: 'academic rigour', 'arts and creativity', 'business and society' en 'competence-based learning'. De faculteit gebruikt het beeld van het slijpen van deze diamant als metafoor voor de zes beroepsrollen die nagestreefd worden: de 'analyzer', 'coordinator' en 'communicator' aan de benedenzijde van de diamant (de zogenaamde basisrollen), en de 'creator', 'inspirer' en 'strategist' aan de bovenzijde.

Kerncompetenties master in Organisatie en Management

De master in Organisatie en Management is gericht op het verwerven van een wetenschappelijk en kritisch inzicht in de werking van organisaties vanuit een bedrijfskundig perspectief. De volgende kerncompetenties worden beoogd:

- 1 De master kent de grondbegrippen en theorieën van de bedrijfskunde en kan de stand van de wetenschappelijke discussie en de nieuwste ontwikkelingen in dit domein beschrijven.
- 2 De master is in staat om op een systematische manier bronnen en onderzoeksliteratuur over een specifiek managementvraagstuk te verzamelen en kritisch te verwerken.
- 3 Op basis van zijn analytisch inzicht en methodologische vorming kan de master zelfstandig of in groepsverband, op een wetenschappelijke wijze een onderzoeksvraag formuleren en een onderzoeksoptzet uittekenen.
- 4 De master kan de resultaten van wetenschappelijk onderzoek kritisch evalueren en vertalen naar praktische managementaanbevelingen.
- 5 De master ontwikkelt zijn academische kernvaardigheden (zoals zelfstandig analyseren en synthetiseren, zelfstandig redeneren, oordelen en communiceren) verder en onderkent het belang van zelfstudie en levensbreed leren.
- 6 De master kan initiatief nemen en zelfstandig (creatieve) oplossingen formuleren voor complexe managementvraagstukken.
- 7 De master kan zowel schriftelijk als mondeling doelgericht communiceren en rapporteren.
- 8 De master is in staat om op een open manier om te gaan met het multiculturele, internationale of multinationale karakter van de organisatie waarbinnen hij functioneert.
- 9 De master integreert ethische reflecties in zijn managementadviezen. De master is in staat zijn reflecties te vertalen in constructieve activiteiten voor de organisatie.

- 10** De master hanteert een wetenschappelijk kader bij de analyse van managementproblemen. Hij benadert informatie op een onafhankelijke en kritische manier.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties van de opleiding bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze heeft zodoende vast kunnen stellen dat de doelstellingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. Ze waardeert dat de doelstellingen, in de wetenschap dat studenten van zeer diverse bachelor- of masteropleidingen kunnen instromen, vrij ambitieus zijn. De doelstellingen zijn op een heldere manier geformuleerd, zij het op eerder generieke wijze. Alleszins zijn de doelstellingen in voldoende mate gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties op een gevorderd niveau. Aandacht voor de internationale dimensie komt expliciet in kerncompetentie 8 aan bod. De studenten zijn bekend met de doelstellingen.

De commissie vindt de 'diamant' een goed gekozen metafoor. Ze stelt vast dat de zes onderscheiden 'rollen' van de diamant ook aan de verschillende competenties zijn gekoppeld. De opleiding wordt aangemoedigd om dit nog verder te concretiseren en uit te werken.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van de opleiding conform haar eigen referentiekader. Ook stelt de commissie vast dat de opleiding zich profileert tegenover vergelijkbare opleidingen aan de KU Leuven, de UGent en de VUB. Hieruit blijkt (naar eigen zeggen) een sterke bedrijfskundige oriëntering aan de UA. De commissie vindt dit een goede keuze. Ze beveelt wel aan dat de opleiding meer naar het buitenland kijkt om zich te profileren. Zeker met de plannen voor een Engelstalige variant in het vooruitzicht is meer internationale benchmarking onontbeerlijk. Globaal meent de commissie wel dat de doelstellingen voldoende afgestemd zijn op de eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten, alsook op de wensen en behoeften van het beroepenveld.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als 'voldoende' en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

De master in Organisatie en Management omvat 60 studiepunten. De kern van het programma bestaat uit zes opleidingsonderdelen (samen 33 ECTS) in drie bedrijfskundige domeinen: (1) strategie & organisatie, (2) accountancy & financiering en (3) marketing. De student kan vervolgens 12 studiepunten kiezen: 6 in een aantal aanvullende bedrijfskundige domeinen ('Keuzepakket Bedrijfskunde') en 6 in gespecialiseerde bedrijfskundige richting of bedrijfscommunicatie in een vreemde taal. De masterproef omvat 15 studiepunten en is verdeeld in een 'wetenschappelijk bedrijfskundig project' (3 ECTS) en de masterscriptie (12 ECTS).

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' als onvoldoende.

De opleiding heeft een concordantiematrix opgesteld waarin per opleidingsonderdeel wordt aangegeven welke doelstellingen erin afgedekt worden. In het zelfevaluatie rapport worden de resultaten hieruit nader toegelicht. De commissie waardeert deze inspanning. Wel beveelt ze aan het (hierboven geschetste) diamant-model op een consistente manier in deze oefening te integreren.

Op basis van het zelfevaluatie rapport en de gesprekken ter plaatste concludeert de commissie dat de doelstellingen niet voldoende vertaald zijn in het programma. De commissie is weliswaar van oordeel dat de bedrijfskundige kerndisciplines adequaat in het programma zijn vertegenwoordigd. Het niveau waarop dit gebeurt is echter te laag voor een academische masteropleiding. Het kernprogramma bevat twee opleidingsonderdelen die (samen met andere doelgroepen) op bachelorniveau gedoceerd worden. Ook de opleidingsonderdelen in het keuzepakket Bedrijfskunde hebben slechts een bachelorniveau. De commissie vindt dit niet toelaatbaar. Daarnaast heeft de commissie twijfels over het bereikte eindniveau van de

overige opleidingsonderdelen. Zo zijn de ingangseisen voor veel van deze onderdelen op een te laag niveau gedefinieerd. Verder ontbreekt er een duidelijke formulering van de vereiste wetenschappelijke basiscompetenties op het terrein van methodologie, statistiek en onderzoekvaardigheden.

Een belangrijk euvel volgens de commissie is dat de instroom in het masterprogramma doorgaans over te weinig bedrijfskundige bagage beschikt. Hierdoor moet in de master vanaf een zeer inleidend niveau begonnen worden, waardoor onvoldoende diepgang kan bereikt worden. De commissie pleit, zoals in *facet 2.9 nader aan bod zal komen*, voor de invoering van een voorbereidingsprogramma voor academische bachelors en masters.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als onvoldoende.

De commissie beschouwt de aandacht voor onderzoeksvaardigheden in het programma als adequaat. In 'Partim 1: Wetenschappelijk bedrijfskundig project' wordt studenten de nodige kwalitatieve onderzoeksmethodologie bijgebracht. Voor diverse groepspapers wordt de studenten gevraagd zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethoden te hanteren.

De aandacht voor kennisontwikkeling is – zich hier baserend op studiefiches, handboeken en haar gesprekken met de studenten – onder de maat volgens de commissie. De meeste opleidingsonderdelen zijn inhoudelijk te inleidend van karakter om van een volwaardige academische gerichtheid te spreken. De onderzoeksgebondenheid van het onderwijs kan verbeterd: studenten lezen voor sommige opleidingsonderdelen al wetenschappelijke artikels uit goede internationale tijdschriften, maar dit moet nog veralgemeend worden.

De professionele gerichtheid van het programma wordt vooral geborgen door de specifieke opzet van de masterproef. Hierin hebben de studenten immers een eerste contact met de bedrijfswereld. Daarnaast volgen de studenten enkele gastcolleges.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als onvoldoende.

De commissie stelt vast dat het eerste semester een basispakket van 6 verplichte opleidingsonderdelen omvat. Volgens het zelfevaluatie-rapport 'specialiseren' de studenten zich vervolgens in het tweede semester, doordat ze hier voor 12 ECTS aan keuzeruimte beschikken. De commissie vindt dit keuzepakket echter geen volwaardige verdieping. De keuzepakketten moeten inhoudelijk duidelijker aansluiten bij het kernprogramma. Alleen zo wordt de studenten de mogelijkheid geboden in één bepaald domein meerdere niveaus van verdieping te bereiken.

De commissie betreurt dat de studenten weinig als één groep les krijgen. Het volledige programma omvat maar twee opleidingsonderdelen die exclusief voor deze opleiding gedoceerd worden. De andere opleidingsonderdelen worden steeds met de studenten van andere opleidingen (bijvoorbeeld de bachelor TEW, de master TEW, of de master in de Meertalige Professionele Communicatie) gevolgd. Dit komt het groepsgevoel van de studenten bepaald niet ten goede, en laat evenmin toe dat de docenten hun colleges op dit specifieke doelpubliek kunnen richten. De commissie heeft met name grote bezwaren tegen de aanwezigheid van opleidingsonderdelen op bachelorniveau.

Gezien het gebrek aan verdieping, focus en coherentie in het programma, hierboven geschetst, beschouwt de commissie de samenhang als onvoldoende.

Facet 2.4 Studieomvang

De masteropleiding omvat 60 studiepunten en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende.

Op centraal niveau wordt gewerkt aan een nieuw type van studietijdmeting. Ook de master in Organisatie en Management zal hierin betrokken worden. In 2007–2008 en 2010–2011 werden al focusgesprekken over de studietijdbeleving georganiseerd. De commissie waardeert deze inspan-

ningen. Uit haar gesprekken met de studenten kwamen geen ernstige studiebelemmerende factoren naar boven. Begrote en reële studietijd blijken overeen te komen conform de norm van 60 ECTS per jaar. Wel vinden studenten 'Organisatie en management: theorie en cases' (3 ECTS) te laag, en 'Strategic management' (6 ECTS) te hoog begroot qua studiepunten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als voldoende.

De commissie acht de werkvormen voldoende in overeenstemming met de doelstellingen. In bijna alle opleidingsonderdelen wordt gebruik gemaakt van hoorcolleges, vaak in combinatie met andere (activerende) werkvormen zoals oefeningensessies, werkcolleges of scripties. Voor 'Organisatie en management: theorie en cases' werken de studenten in groep tijdens heel het semester aan een integratieve case-studie. De commissie waardeert deze variatie aan werkvormen. Het globale beeld evenwel is dat van een traditionele aanpak, waarin onderwijsinnovatie (zowel centraal als bottom-up) nog meer impuls kan krijgen.

De meeste docenten werken met een syllabus en/of handboek. De commissie vindt dit studiemateriaal van goede kwaliteit. Daarnaast wordt er intensief gebruik gemaakt van het digitale leerplatform Blackboard. Hierop vindt de student onder meer oefeningen, voorbeelden van examenvragen en andere relevante literatuur om de leerstof verder uit te diepen. Voor elk opleidingsonderdeel is er op Blackboard ook een apart forum waarop studenten met elkaar kunnen communiceren en elkaar inhoudelijk helpen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als onvoldoende.

De meest gebruikte evaluatievorm in de opleiding is het schriftelijke examen zonder mondelinge toelichting. Deze gesloten boek examens bevatten meerkeuze- en/of open vragen. Daarbuiten wordt nog gebruik gemaakt van het schriftelijke werkstuk (vooral met mondelinge toelichting). In een minderheid van de opleidingsonderdelen komt permanente evaluatie voor, zoals opdrachten, oefeningen of casussen. Ook presentaties worden gebruikt als evaluatievorm.

De commissie is globaal tevreden wat de variatie aan evaluatievormen betreft. Over de transparantie en organisatie van het toetsgebeuren werden door de studenten geen klachten gesignaleerd. De commissie heeft diverse examenopgaven ingezien en beschouwt de diepgang van de evaluatie evenwel als problematisch: niet alle examenvragen zijn gericht op het toetsen van kennis, inzicht en vaardigheden van de studenten op het niveau dat een masteropleiding vereist. Bij diverse opleidingsonderdelen bestaat een aanzienlijk deel van de toetsing uit meerkeuzevragen of vragen om begrippen te definiëren. Dit type vragen is kenmerkend voor toetsing van kennis die op bachelorniveau ligt. Bij sommige vakken worden ook calculatorische vragen gesteld die eerder dan bachelor- dan master-niveau zijn. Weliswaar worden bij een aantal opleidingsonderdelen korte cases geïntroduceerd waarover vragen worden gesteld; hier is toepassing van kennis het oogmerk en komt de toetsing dus wel overeen met een masterniveau. Globaal meent de commissie niettemin dat de toetsing nog steeds overwegend van bachelorniveau is. Om deze reden beschouwt de commissie de evaluatie in onvoldoende mate gericht op het toetsen van de realisatie van de doelstellingen.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' als voldoende.

De masterproef vertegenwoordigt 15 studiepunten, waarmee tegemoet gekomen wordt aan de decretale eisen. Het geschreven eindwerk telt gewoonlijk tussen de 12.000 en 15.000 woorden. De commissie vraagt goed te bewaken dat de omvang – zoals in sommige gevallen nog blijkt – niet te groot is.

Inhoudelijk betreft de masterproef het analyseren van een reëel beleidsprobleem in een externe organisatie (onderneming, social- of non-profit-organisatie). Studenten worden aangemoedigd om zelf een organisatie aan te brengen, maar kunnen ook kiezen uit een lijst van voorstellen. Die lijst is relatief beperkt, wat een probleem kan worden bij de steeds grotere toename van studentenaantallen. Sommige studenten signaleren overigens dat het lang wachten is op een promotor.

Ter voorbereiding van de masterproef start vanaf het begin van het academisch jaar 'Partim 1: Wetenschappelijk bedrijfseconomisch project', waarvoor 3 ECTS staan. 'Partim 1' initieert de student in de aanpak van wetenschappelijk onderzoek en gaat ook dieper in op de wetenschappe-

lijke aanpak van kwalitatief onderzoek. De commissie is hier erg tevreden over en meent dat het studenten adequaat voorbereidt op het formuleren van een onderzoeksvraagstelling.

Bij het werken aan de masterproef kan de student beroep doen op drie personen: de promotor, de titularis van 'Partim 1' en de bedrijfsbegeleider in de organisatie waar het beleidsprobleem onderzocht wordt. De student heeft de plicht om regelmatig contact op te nemen met de promotor en de contactpersoon in de organisatie. Tegen ten laatste 15 december vragen de promotoren een verslag met de stand van zaken. Studenten melden de commissie hun tevredenheid over de begeleiding. Ook de samenwerking met de bedrijfsbegeleider verloopt naar behoren.

De masterproef wordt beoordeeld door een commissie die bestaat uit de promotor en de assessor, eventueel aangevuld met de co-promotor. Deze laatste heeft een raadgevende stem. Het geschreven werkstuk dient ook mondeling verdedigd te worden. De bedrijfsbegeleider woont deze verdediging bij en geeft een eigen evaluatie. De commissie vindt deze procedure adequaat.

De masterproef kan sinds 2011-2012 ook per twee gemaakt worden. Hoewel bepaalde maatregelen genomen worden om de bijdrage van iedere student zichtbaar te maken, roept dit bij de commissie bezwaren op. Ze vindt dat een substantieel deel van de masterproef zichtbaar moet zijn in een individueel voor te bereiden verslag en een mondelinge verdediging. 'Substantieel' kan hier bijvoorbeeld worden opgevat als minstens tweederde deel van het aantal ECTS voor de masterproef.

De commissie heeft via een steekproef verschillende masterproeven gelezen. Ze is van oordeel dat, in het licht van de heterogene voorkennis van de studenten, een resultaat bereikt wordt dat voldoende getuigt van het nodige analytisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen. Er is een flinke variatie qua niveau, maar de gemiddelde kwaliteit van de masterproeven is aan de maat. De commissie onderlijnt niettemin dat het academische karakter van de masterproef versterking behoeft.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als onvoldoende.

Alle academische bachelor- en masteropleidingen geven rechtstreeks toegang tot de opleiding. De commissie stelt vast dat de academische bachelors en masters met wie ze sprak in staat blijken het programma goed te volgen – er wordt dan ook vanaf de absolute basis begonnen. Dit beeld wordt evenwel slechts ten dele bevestigd in de slaagcijfers voor rechtstreeks toegelaten studenten, zoals in facet 6.2 blijkt.

De commissie vindt het principieel niet kunnen dat een academische bachelor of master een bedrijfskundig programma op masterniveau volgt, zonder dat deze over de nodige bagage op dat terrein beschikt. Op basis van feedbackgesprekken in de master is bijvoorbeeld gebleken dat de voorkennis met betrekking tot statistiek erg heterogeen is. Deze gang van zaken kan nooit toelaten de opleiding op een substantieel hoger peil te tillen (zie hiervoor ook facet 2.1). Overigens blijkt dat van de studenten die rechtstreeks instromen vooralsnog een beduidend aantal niet slaagt voor de studie (zie facet 6.2).

De commissie vraagt dat de academische bachelors en masters zonder economie-gerelateerde vooropleiding niet meer rechtstreeks instromen, maar een aangepast voorbereidingsprogramma volgen. Een dergelijk programma moet bestaan uit twee componenten: ten eerste bedrijfskundige opleidingsonderdelen (zoals financieel management en marketing) en ten tweede, afhankelijk van de aard van de betrokken academische bachelor of master, methoden en technieken (wiskunde, statistiek e.d.).

Studenten met een professionele bacheloropleiding worden toegelaten na het succesvol afronden van een schakelprogramma van 54 ECTS. Om tot het schakelprogramma zelf toegelaten te worden, moeten ze wel al een grote component bedrijfsmanagement gevolgd hebben. De commissie stelt vast dat het huidige schakelprogramma een selecterende werking heeft: studenten die dit programma met goed gevolg beëindigen, hebben grote kans om het masterprogramma met succes af te ronden.

Een relatief klein aantal studenten slaagt erin het schakelprogramma in één academiejaar af te ronden. De commissie vindt het zinvol studenten die veel moeite met het schakelprogramma hebben, vroegtijdig te ontmoedigen om de opleiding voort te zetten of überhaupt aan te vatten.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de facetten 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud', 'eisen professionele en academische gerichtheid', 'samenhang van het programma', 'beoordeling en toetsing' en 'toelatingsvoorwaarden' betreffende het onderwerp 'programma' als 'onvoldoende'. De facetten 'studietijd', 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' en 'masterproef' krijgen een score 'voldoende'. De commissie is van oordeel dat het programma onvoldoende diepgang vertoont om voor een volwaardige academische master door te kunnen gaan. Ze heeft derhalve een negatief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

De lesgevers zijn allen verbonden met departementen uit de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen. De onderwijsopdrachten worden verdeeld over de ZAP-leden volgens hun expertise. Het is in de eerste plaats het AAP dat de werkcolleges en oefeningensessies begeleidt, onder supervisie van één of meerdere ZAP-leden.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed.

De commissie waardeert de grote inzet en het engagement van de stafleden. Zowel de vakinhoudelijke, onderwijskundige als didactische deskundigheid zijn verzekerd. Inzake onderwijsprofessionalisering is er een goed aanbod. Beginnende docenten zijn binnen de faculteit TEW verplicht om een onderwijsprofessionaliseringscursus te volgen, nadien is er een vrijwillige basis. De commissie stelt vast dat onderwijskundige competenties meer en meer aandacht krijgen. Zo moeten ZAP-leden bij aanwerving een profles of publieke lezing geven, speelt ondervinding een rol bij benoemingen en onderwijsbeoordelingen bij bevorderingen. Ook de recente ontwikkeling van een e-curriculum (met daarin onderwijsbeoordelingen en deelname aan onderwijsgerelateerde bijscholingen) is een gunstige evolutie.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als voldoende.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de stafleden ingekeken en vindt deze globaal van adequaat niveau. De commissie stelt vast dat onderzoekservaringen in het domein van toegepast bedrijfskundig gericht onderzoek in voldoende mate in het onderwijs meegenomen worden.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de FTEW én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Ook vertroebelen programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallelle trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatierapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. De commissie stelt vast dat de opleiding te kampen heeft met een groeiend studentenaantal. De commissie is van oordeel dat het personeel van een grote inzet en betrokkenheid getuigt en dat die het eventuele tekort aan omkadering vooralsnog compenseren. Op de iets langere termijn moet een uitbreiding van het personeel wel overwogen worden. Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in de Organisatie en het Management op dit ogenblik aan de maat is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens 'voldoende', en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als goed.

De Faculteit TEW situeert zich op de Stadscampus van de UA. De campus ligt in de binnenstad van Antwerpen en is vlot bereikbaar met de fiets en met het openbaar vervoer. Alle colleges van de opleiding vinden hier plaats.

Alle onderwijsruimten zijn adequaat uitgerust. De campus telt ook drie gedigitaliseerde talenpractica en zeven computerlokalen. Eveneens op wandelafstand bevindt zich de bibliotheek voor Humane en Sociale Wetenschappen. Deze bibliotheek biedt 850 zitplaatsen en bijna 250 PC's. Tien lokalen zijn na reservatie beschikbaar voor groepswork. Ook individuele studiecellen zijn aanwezig. Naast de fysieke boeken- en tijdschriftencollectie is er een elektronische collectie, waaronder ruim duizend tijdschriften relevant voor de Faculteit TEW.

De commissie heeft de hierboven beschreven infrastructuur bezocht en is onder de indruk van de voorzieningen. Met name de bibliotheek geldt als voortreffelijk uitgerust.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. De commissie heeft in het zelfevaluatie rapport kennis genomen van de verschillende initiatieven ter zake en verklaart zich tevreden over het aanbod. Studenten signaleerden geen ernstige klachten aan de commissie omtrent de organisatie of de informatievoorziening.

De commissie is wel van oordeel dat de studietrajectbegeleider zéér intens bevraagd wordt, en zij geeft de Faculteit TEW in overweging om de personeelsomkadering voor trajectbegeleiding uit te breiden.

De commissie is van oordeel dat voorlichting en studieadvies nog meer nadruk moeten krijgen. Veel potentiële studenten onderschatten het programma en met name tijdens het schakelprogramma ervaren velen dat het niveau te hoog gegrepen is. Sneller ingrijpen is hier de boodschap.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens 'voldoende' en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Beschrijving

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de UA de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs als twee onlosmakelijk verbonden beleidsdomeinen beschouwt. Zowel op het niveau van de instelling, als op dat van de faculteit worden tal van acties ondernomen.

Tal van organen zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling, implementering en opvolging van de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs. Op niveau van de instelling zijn er de Onderwijsraad, het Departement Onderwijs en de Werkgroep Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (WIKO). Op facultair niveau spelen de Onderwijsbeleidsgroep, de Adviesraad, de Onderwijscommissie en de Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (CIKO) een cruciale rol. Er is voor heel de faculteit één Onderwijscommissie, bestaande uit 8 ZAP-leden, 1 AAP-lid, 2 ATP-leden en 3 studenten.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de UA focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Afzonderlijke opleidingsonderdelen worden, via een vragenlijst die de studenten invullen, om de vier jaar geëvalueerd. In de Faculteit TEW werd in 2010–2011 ook een proefproject opgestart met 'quick scans'. Dit zijn verkorte elektronische vragenlijsten die frequentere onderwijs-evaluaties toelaten. Studietijdmetingen en focusgesprekken vulden voornoemde instrumenten aan. De Faculteit TEW maakt daarnaast een analyse van de instroom- en slaagcijfers, en identificeert drempelopleidingsonderdelen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' als voldoende.

De commissie stelt vast dat er een instrumentarium in voege is om de opleidingsonderdelen periodiek te evalueren. Ze vindt deze meetinstrumenten van degelijke kwaliteit, toelatend om kort op de bal te spelen. Positief is dat vanuit de faculteit initiatief wordt gegeven om ook het curriculum als geheel te evalueren. Daarnaast worden de studenten regelmatig bevraagd via focusgesprekken die ad hoc kunnen georganiseerd worden.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als voldoende.

De commissie houdt er rekening mee dat de opleiding pas in het academiejaar 2010–2011 van start is gegaan. Hierdoor is het nog te vroeg om te oordelen of de evaluaties voldoende aanleiding geven tot verbetermaatregelen. Zo is het zelfevaluatierapport van de opleiding vooral gebaseerd op de ervaringen in het eerste levensjaar van de opleiding. Maar de commissie meent alleszins dat deze zelfstudie voldoende uiting geeft aan de kwaliteitscultuur in de opleiding. Daarenboven is het huidige programma zelf tot stand gekomen middels een grondige analyse van zijn voorganger, de master in Organisatiebeleid. In 2009 werd dit programma geëvalueerd door de alumni.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' als voldoende.

De commissie stelt vast dat het personeel en de studenten formeel betrokken zijn in de organen rond kwaliteitszorg. De faculteitsbrede Onderwijscommissie is evenwel relatief klein. Hierdoor worden de studenten doorgaans niet door iemand uit hun eigen opleiding vertegenwoordigd. De focusgesprekken met de studenten compenseren dit evenwel.

De opleiding doet inspanningen om zowel alumni als het beroepenveld dichter bij de kwaliteitszorg te betrekken. In 2009 vond een enquête plaats onder de alumni van de master in het Organisatiebeleid. Aangezien toen nog maar één cohorte was afgestudeerd was de respons nog gering. Sinds 2010 is er (op facultair niveau) een TEW Adviesraad in voege die enkele

keren per jaar samenkomt. De Adviesraad is samengesteld uit een vijftiental personen, zowel alumni als niet-alumni, uit het ruime Antwerpse bedrijfsleven of werkgeversverenigingen.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als 'voldoende' en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als onvoldoende.

Zich baserend op het niveau van de examenvragen en de masterproef, alsook op de gesprekken ter plaatse, is de commissie van oordeel dat de doelstellingen in onvoldoende mate gerealiseerd worden.

Vooreerst onderlijnt de commissie dat ze overwegend tevredenheid vaststelde bij de oud-studenten. Ze hebben op korte termijn een degelijke introductie tot het bedrijfsleven gekregen en plukken daar de vruchten van. Uit een programma-evaluatie door alumni uit 2009 bleek dat ze van zichzelf vinden de nodige kerncompetenties bereikt te hebben. Ze komen in overwegend bedrijfsgerichte functies (zoals human resources, marketing & sales) terecht.

De commissie neemt kennis van dit gunstige beeld. Ze wenst te benadrukken dat de opleiding positieve elementen bevat en derhalve zeker potentieel heeft. De commissie is evenwel van mening dat de diepgang die voor een academische opleiding vereist is *met het huidige programma* niet voldoende bereikt wordt. Doordat een voorbereidingsprogramma met bedrijfskundige vakken ontbreekt, kan op dit vlak geen hoog niveau behaald worden in de master zelf. Er is volgens de commissie ook nog te veel keuzevrijheid in het masterprogramma. Hierdoor ontbreekt er een sterke focus.

De participatiegraad van de studenten aan internationale uitwisselingen is, mede door de korte duur van het programma, beperkt.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als voldoende.

Volgens de gegevens van het zelfevaluatierapport slaagt gemiddeld 66% van de studenten erin minimum 3/4 van de opgenomen studiepunten om te zetten in credits. De commissie vindt dit resultaat voldoende maar voor verbetering vatbaar. Van degenen die hun diploma behaalden deed gemiddeld 48% dit in één jaar. Wellicht is de grote groep combinatiestudenten (die een deel van het schakelprogramma combineren met een deel van de master) mee verantwoordelijk voor deze lange doorstroomtijd. De commissie vraagt dit nader te onderzoeken.

De opleiding heeft een analyse gemaakt van de slaagcijfers voor 2010–2011 volgens de vooropleiding van de studenten. Hieruit blijkt dat de studenten die een schakel- of voorbereidingsprogramma achter de rug hebben een overwegend goed resultaat bereiken. Bij de studenten die rechtstreeks instromen ligt het slaagcijfer daarentegen opmerkelijk laag. De commissie vindt dit laatste problematisch maar, gezien het een eenjarige observatie betreft, wil ze hieruit geen premature conclusies afleiden.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als 'voldoende' en het facet 'gerealiseerd niveau' als 'onvoldoende' betreffende het onderwerp 'resultaten'. De commissie meent dat de opleiding potentieel heeft en degelijke afgestudeerden aflevert. De ambitieuze doelstellingen van de opleiding worden evenwel niet bereikt, en dit is onmogelijk zolang het academisch gehalte van het programma geen versterking krijgt. De commissie heeft derhalve een negatief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de negatieve beoordeling bij de onderwerpen 'Programma' en 'Resultaten' is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in Organisatie en Management onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een negatief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Probeer de doelstellingen wat minder generiek te formuleren, hierbij het 'diamant'-model verder uitwerkend en meer internationale benchmarking integrerend.

Programma

- Integreer het diamant-model op een consistente manier in de concordantiematrix;
- Breng meer verdieping, focus en coherentie in het programma, teneinde het niveau van een academische master te verwerven;
- Geef meer impuls aan onderwijsinnovatie;
- Zorg ervoor dat de examenopgaven zich consequent op het niveau van een masteropleiding situeren;
- Streef naar minder omvangrijke masterproeven;
- Zie erop toe dat in het geval masterproeven per twee geschreven worden, beide studenten een gelijkwaardige bijdrage leveren;
- Versterk het academische gehalte van de masterproef;
- Creëer een voorbereidingsprogramma voor academische bachelors en masters die geen economie-gerelateerde vooropleiding achter de rug hebben.

Personeel

- Overweeg uitbreiding van het personeel gezien de sterke toename van studentenaantallen.

Voorzieningen

- Overweeg om de personeelsomkadering voor trajectbegeleiding uit te breiden.

Interne kwaliteitszorg

- Overweeg het aanstellen van een officiële studentenvertegenwoordiger.

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Master in het Cultuurmanagement

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Master in het Cultuurmanagement aan de Universiteit Antwerpen. De visitatiecommissie cluster ZIJ-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de opleiding van 14 tot 16 februari 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven en masterproeven.

Tot 2003 telde Antwerpen drie universiteiten: UFSIA, RUCA en UIA. Voorafgaand aan de fusie van deze drie instellingen hadden UFSIA en RUCA reeds hun Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen tot één Faculteit TEW UFSIA-RUCA laten fuseren in 2000. Dit was immers de enige overlappende opleiding tussen de drie instellingen.

Oorspronkelijk is de opleiding Cultuurmanagement opgericht als een GAS-opleiding binnen de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen in de toenmalige UFSIA. De start van het programma was in het academisch jaar 1999–2000. In 2004 werd een 'herverdeling' gemaakt van de voortgezette en aanvullende opleidingen tussen de ondertussen gefusioneerde Faculteit TEW (UFSIA en RUCA) en de nieuw opgerichte UAMS (de managementschool). Er werd toen beslist om de opleiding Cultuurmanagement aan te bieden aan de managementschool. Enkele jaren later (2006) kwam de opleiding als een master-na-bachelor Cultuurmanagement terug naar de Faculteit TEW.

De opleiding Cultuurmanagement is een eenjarige opleiding en omvat 60 ECTS. Studenten kunnen kiezen uit twee majors, nl. 'Creatieve en culturele industrieën' en 'Kunst en cultuur'. De oordelen van de commissie in onderhavig rapport hebben steeds op beide betrekking.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Doelstellingen van de Faculteit TEW

Het strategisch plan van de Faculteit TEW bevat vier ankerpunten die de facetten van een ruwe diamant voorstellen: 'academic rigour', 'arts and creativity', 'business and society' en 'competence-based learning'. De faculteit gebruikt het beeld van het slijpen van deze diamant als metafoor voor de zes beroepsrollen die nagestreefd worden: de 'analyzer', 'coordinator' en 'communicator' aan de benedenzijde van de diamant (de zogenaamde basisrollen), en de 'creator', 'inspirer' en 'strategist' aan de bovenzijde.

Kerncompetenties master in het Cultuurmanagement

Voor de master in het Cultuurmanagement worden de volgende kerncompetenties beoogd:

- De master heeft inzicht in de huidige wetenschappelijke kennis in het domein van het cultuurmanagement, begrijpt de relevantie ervan binnen een culturele organisatie en kan deze toepassen waar nodig.
- De master is in staat om op een systematische manier bronnen en wetenschappelijke literatuur over een specifiek managementvraagstuk kritisch te selecteren, te verwerken en te synthetiseren.
- De master kan op basis van een open en kritische houding complexe problemen van cultuurmanagement op wetenschappelijke wijze detecteren, analyseren en op creatieve wijze oplossingen aanreiken vanuit een interdisciplinair denkkader.
- De master speelt actief in op maatschappelijke culturele ontwikkelingen (interculturaliteit, vergrijzing, ...) en kan een situatie beoordelen en/of beslissingen nemen in een onzekere lokale of internationale context met oog voor creativiteit en originaliteit.
- De master beheerst de methodologie van het managementonderzoek en kan deze zelfstandig gebruiken bij managementvraagstukken uit de culturele sector (zoals participatieonderzoek, publieksonderzoek en performantieanalyse).
- De master is in staat om op een gefundeerde, synthetische en zelfstandige wijze zijn kennis aan te wenden en toe te passen bij het voorbereiden, het nemen en het opvolgen van management en beleidsbeslissingen in de culturele sector.
- De master is in staat om efficiënt en effectief in team te werken, ondernemerschap aan de dag te leggen en zijn vaardigheden ook actief aan te wenden in een netwerk.
- De master is in staat om zijn analyse van en oplossingen voor problemen te evalueren en op creatieve en begeisterende wijze te communiceren met vakgenoten en leken en daarbij te inspireren.

- De master is in staat de institutionele en beleidscontext van cultuur kritisch door te lichten en hier rekening mee te houden bij de analyse van een managementprobleem en de voorstellen tot oplossingen.
- De master reflecteert kritisch over cultuur en maatschappij, gebaseerd op cultuursociologische en filosofische inzichten en heeft daarbij oog voor de diversiteit van cultuuruitingen in een lokale en internationale omgeving.
- De master kan reflecteren over zijn eigen denken en werken en is in staat zijn reflecties te vertalen in constructieve activiteiten en meer adequate oplossingen voor te stellen.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties van de opleiding bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. Ze heeft zodoende vastgesteld dat de doelstellingen stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. De doelstellingen zijn op een heldere manier geformuleerd, zij het op een eerder generieke wijze. Alleszins zijn de doelstellingen in voldoende mate gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties op een gevorderd niveau. Aandacht voor de internationale dimensie komt in twee van de elf kerncompetenties aan bod. De studenten kennen de doelstellingen.

De commissie vindt de metafoor van de 'diamant' een goed gekozen beeld. Ze stelt vast dat de zes onderscheiden 'rollen' van de diamant ook aan de verschillende competenties zijn gekoppeld. De opleiding wordt aangemoedigd om dit nog verder te concretiseren en uit te werken.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van de opleiding conform haar eigen referentiekader. Ze waardeert dat de onderzoekswereld en het beroepenveld geraadpleegd werden bij de ontwikkeling van de kerncompetenties. De doelstellingen zijn alleszins voldoende afgestemd op de eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten en op de wensen en behoeften van het beroepenveld. De commissie vindt het positief dat de nadruk in de doelstellingen op management en niet op beleid blijft liggen.

De master in het Cultuurmanagement verkeert in een bijzondere positie: het is de enige opleiding in zijn soort op masterniveau in Vlaanderen. Wel bieden verschillende Vlaamse hogescholen een professionele bachelor in aanverwante domeinen aan. De profilering ten opzichte van die opleidingen is adequaat in de ogen van de commissie.

Regelmatig vindt er vanuit de opleiding overleg plaats met Nederlandse docenten en zijn er contacten met het ENCATC (European Network of Cultural Administration Training Centers). Niettemin is de commissie van mening dat de internationale benchmarking nog een trede hoger kan. De profilering van de opleiding is vooral op de Vlaamse context gericht.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als 'voldoende' en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het programma van de Master in het Cultuurmanagement is eenjarig en omvat 60 ECTS. Er zijn voor 29 ECTS verplicht op te nemen opleidingsonderdelen. Voor de overige 31 ECTS kiezen de studenten tussen de major 'Kunst en cultuur' en de major 'Creatieve en culturele industrieën'. Beide majors omvatten een 'Forum' en een 'Seminar' die specifiek op die major betrekking hebben. Ook de masterproef en het praktijkproject (samen 18 ECTS) dienen inhoudelijk bij een van de twee majors aan te sluiten.

De colleges worden bijna exclusief gedoceerd tijdens de periode van eind september tot eind december. In het eerste semester staat derhalve voornamelijk wetenschappelijke kennisoverdracht centraal (voor een totaal van 33 ECTS). Het tweede semester heeft een meer praktische inslag, met een totaal van 27 ECTS. Alle studenten volgen hierin een seminar 'Onderzoeksmethoden' (3 ECTS), plus een seminar 'Cultureel ondernemerschap' (voor de major 'Creatieve en culturele industrieën') of een seminar 'Internationale dimensies' (voor de major 'Kunst en cultuur'), elk ter waarde van 3 ECTS. Deze seminars vinden plaats na de examenperiode van januari en zijn geconcentreerd in twee lesweken. Daarna, van de tweede helft van februari tot mei, voeren de studenten een praktijkproject uit en schrijven ze hun masterproef.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' als voldoende.

De commissie is van oordeel dat het programma een adequate vertaling vormt van de doelstellingen. De opleiding heeft zelf een concordantie-matrix opgesteld waarin per opleidingsonderdeel wordt aangegeven welke doelstellingen erin afgedekt worden. In het zelfevaluatierapport worden de resultaten hieruit nog nader toegelicht. De commissie is globaal tevreden over de uitwerking. Wel beveelt ze aan het (hierboven geschetste) diamant-model op een consistente manier in deze oefening te integreren.

Zoals in facet 1.2 aangehaald streeft de opleiding een uitgesproken focus op management na. Vanuit die sterke praktijkgerichtheid wordt gepoogd een academische 'vertaalslag' te maken. De commissie waardeert deze ambitie, maar vindt dat er globaal nog behoefte aan meer verdieping is. Ze bedoelt hiermee dat de theoretische basis verder versterkt kan worden. Wel is de commissie tevreden over het niveau van de kernvakken: zij dekken de functionele domeinen van het management af, maar blijven tegelijk steeds gekoppeld aan concrete toepassingen in het culturele veld. De studenten maken kennis met de fundamentele concepten en methoden en leren die toepassen in de diverse culturele sectoren. Het management is gekoppeld aan de kennis van en de reflectie over de culturele en maatschappelijke context en omvat ook colleges over de juridische en beleidscontext.

Ook in de major 'Creatieve en culturele industrieën' acht de commissie de integratie tussen management en het culturele veld in ontwikkeling. In deze major staat de culturele en creatieve profit sector centraal. De context en omgeving van de culturele industrieën worden geschetst en er wordt dieper ingegaan op specifieke vormen van management die eigen zijn aan deze sector.

De managementbenadering is voor de opleiding een zeer belangrijk en cruciaal element. Een goede kennis en inzicht in het overheidsbeleid en de maatschappelijke context zijn ook belangrijk, maar er moet volgens de commissie voor gewaakt worden dat deze niet de overhand gaan nemen in het programma. Hiermee zou het programma immers naar Culturele Studies of Cultuurbeleid overhellen. De commissie vraagt zich verder af of de strikte indeling in twee majoren de realiteit wel recht doet. In de praktijk zijn de domeinen 'Creatieve en culturele industrieën' en 'Kunst en cultuur' immers lang niet zo scherp afgebakend.

Twee opleidingsonderdelen (*Seminar internationale dimensies van het kunst- en cultuurmanagement* en *Financieel management*) besteden expliciet aandacht aan de internationale dimensie. De opleiding acht de duur van het programma te beperkt om deel te nemen aan Erasmusprogramma's. Wel bestaat de mogelijkheid in het tweede semester een praktijkproject uit te voeren in het buitenland. De commissie vindt dat dit nog sterker mag aangemoedigd worden. In het programma zelf komt de internationale dimensie voldoende aan bod. In sommige opleidingsonderdelen wordt daarenboven gewerkt met internationale (gast)docenten.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als voldoende.

De commissie is van mening dat de opleiding voldoende aandacht aan kennisontwikkeling besteedt. In alle opleidingsonderdelen komt de *state of the art* van het wetenschappelijke onderzoek aan bod. De aandacht voor onderzoeksvaardigheden vindt de commissie wel een aandachtspunt. Studenten maken zich een onderzoeksmethodologie eigen aan de hand van diverse papers, alsook via het *Seminar onderzoeksmethoden* in het tweede semester. De commissie stelt vast dat de docenten hier veel energie in stoppen, vooral vanwege het gebrek aan voorkennis bij de meeste studenten. Volgens de commissie is er evenwel nog ruimte voor verbetering op dit vlak. Ze denkt in dit verband aan specifieke management-onderzoekstechnieken, zoals gebruikt in management schools bovenop publieksonderzoek en SWOT-analyses.

De commissie is tevreden over de professionele gerichtheid van het programma. Vooreerst dient aangestipt dat verschillende docenten zelf een functie vervullen in het culturele veld. Er is in *facet 2.1* al op gewezen dat de veeleer theoretische kernvakken doorgaans een duidelijke link hebben met het cultuurveld. Zo heeft de 'audit' die de studenten maken (zie *facet 2.6*) betrekking op bijvoorbeeld bibliotheken en cultuurcentra. De majors van hun kant hebben een 'Forum' (4 ECTS) dat een reeks lezingen omvat door zakelijke en/of artistieke leiders van culturele organisaties. Studenten kunnen hierbij in discussie gaan met de spreker. Het is echter vooral door de praktijkcomponent van de masterproef (zie *facet 2.8*) dat interactie met de beroepspraktijk verzekerd wordt. Dit betreft geen 'stage' in de enge zin van het woord, maar confronteert de studenten gedurende drie maan-

den met een managementprobleem in de dagelijkse praktijk van een (culturele) organisatie. Ten slotte zijn verschillende werk- en evaluatievormen opgevat als teamwerk, hetgeen de algemene sociale vaardigheden van de studenten aanscherpt.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als voldoende.

De commissie is tevreden over de samenhang en sturing van het programma. Het geheel heeft een duidelijke consistentie. Het programma is verdeeld in een eerste semester waarin wetenschappelijke kennisoverdracht centraal staat, en een tweede semester met een meer praktische inslag. Door de 'audit' in de kernvakken (zie facet 2.6) is er in het eerste semester een duidelijke integratie van de concepten en structuren aangereikt in de management-opleidingsonderdelen. Het feit dat drie kernvakken hetzelfde handboek als leidraad gebruiken versterkt nog het homogene karakter van het verplichte programma. De commissie stelt voorts dat de kernvakken uit het eerste semester goed aansluiten bij de cultuurgerelateerde opleidingsonderdelen van het tweede semester. Dit komt vooral doordat in deze management-opleidingsonderdelen al cases behandeld worden toespitst op het culturele veld.

Zoals reeds in facet 2.1 aangehaald, vindt de commissie de afbakening in twee majors minder geslaagd. De verdeling van studenten over de majors is ongeveer gelijk. De commissie heeft evenwel vastgesteld dat de studenten dit als een moeilijk te maken keuze beschouwen. Soms zouden ze opleidingsonderdelen uit beide majors willen volgen, vooral ook omdat ze inhoudelijke verwantschap tussen deze ervaren. In die zin voelen ze zich eerder 'beperkt' in plaats van gestimuleerd door het programma. De visitatiecommissie begrijpt de vrees van de opleiding dat volledige vrijheid tot versnippering kan leiden. Er moet dus naar een formule gezocht worden waarin zowel studenten als opleiding zich kunnen schikken. De visitatiecommissie suggereert beide specialisaties nog wat duidelijker inhoudelijk ten opzichte van elkaar te profileren.

Facet 2.4 Studieomvang

De masteropleiding omvat 60 studiepunten en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende.

Op centraal niveau wordt gewerkt aan een nieuw type van studietijd-meting. Ook de master in het Cultuurmanagement zal hierin betrokken worden. Dankzij eerder uitgevoerde en door de faculteit georganiseerde bevragingen beschikt de opleiding wel al over verschillende resultaten voor de jaren 2006 tot 2010. Daaruit blijkt dat de studenten de werkdruk als een negatieve factor ervaren. Studenten spraken met de commissie over een constante tijdsdruk, niet alleen door het aantal contacturen, maar ook door de verschillende taken en opdrachten die aan de cursussen verbonden zijn. De studiebelasting blijkt zich vooral in het eerste semester, met name in december, te concentreren.

De opleiding is zich bewust van deze toestand en heeft hiervoor al wijzigingen doorgevoerd. Toch zijn de opleidingsverantwoordelijken van oordeel dat de werkdruk niet fundamenteel mag wijzigen: alle taken en opdrachten worden duidelijk gecommuniceerd bij de start van het academiejaar zodat de studenten hun activiteiten tijdig kunnen plannen.

De commissie is van mening dat de begrote en reële studietijd goed aansluiten. De studiepunten over het eerste en tweede semester (respectievelijk 32 en 28) zijn adequaat verdeeld. Er zijn geen significante studiebelemmerende factoren, maar de commissie is van oordeel dat de werkdruk uiteraard wel bewaakt moet blijven.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als voldoende.

De commissie acht de werkvormen voldoende in overeenstemming met de doelstellingen. In bijna alle opleidingsonderdelen wordt gebruik gemaakt van hoorcolleges, vaak in combinatie met andere (activerende) werkvormen zoals oefeningensessies, seminars, werkcolleges, scripties en projectwerk. In het bijzonder waardeert de commissie de organisatie van de 'audit', een groepswerk dat vier kern-opleidingsonderdelen overschrijdt en integreert. Het globale beeld evenwel is dat van een traditionele aanpak, waarin onderwijsinnovatie (zowel centraal als bottom-up) nog meer impuls kan krijgen. Uit bevragingen van de studenten (zie *Onderwerp 5*) blijkt overigens dat de groeps grootte (met name sinds 2008–2009) als een

minder sterk punt van de opleiding gezien wordt. De commissie stelt vast dat onderwijsvormen als ‘gaming’ of ICT-toepassingen nog weinig geïntegreerd zijn in de opleiding.

De meeste docenten werken met een syllabus of handboek, meestal aangevuld met (internationale) literatuur. De commissie vindt dit studiemateriaal van goede kwaliteit. Er wordt ook intensief gebruik gemaakt van het digitale leerplatform Blackboard. Hierop vindt de student onder meer oefeningen, voorbeelden van examenvragen en andere relevante literatuur om de leerstof verder uit te diepen. Voor sommige opleidingsonderdelen wordt er ook gebruik gemaakt van een discussieplatform.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet ‘beoordeling en toetsing’ als voldoende.

De commissie beschouwt de evaluatie in voldoende mate gericht op het toetsen van de realisatie van de doelstellingen. De meest gebruikte evaluatievorm is het schriftelijk werkstuk (paper), al dan niet met mondelinge toelichting. Het schriftelijk examen wordt, tot spijt van de studenten, vaker gebruikt dan het mondelinge examen. De commissie vraagt de opleidingsverantwoordelijken om naar een betere balans hierin te zoeken. Voorts worden er zowel open als gesloten boek examens afgenomen. Ook debatexamens en presentaties komen aan bod.

De commissie heeft een steekproef examenvragen ingezien en vindt deze voldoende peiland naar kennis, inzicht en vaardigheden. Typerend voor de opleiding is dat het eindcijfer voor een opleidingsonderdeel niet exclusief het examen betreft, maar ook deels gebaseerd is op permanente evaluatie. De commissie staat hier positief tegenover. Studenten formuleerden geen klachten omtrent de transparantie van de evaluatie. Weliswaar ligt de frequentie van werkstukken hoog, maar er is regelmatig feedback.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ als voldoende.

De masterproef omvat 18 studiepunten, waarmee voldaan wordt aan de decretale eisen. Deze bestaat uit twee delen: een praktijkcomponent of stage (3 ECTS) en de eigenlijke masterscriptie (15 ECTS). Gewoonlijk telt de masterproef tussen de 12.000 en 15.000 woorden. De commissie vraagt te bewaken dat de omvang – zoals in sommige gevallen nog blijkt – niet te groot is.

De masterproef omvat een probleemgeoriënteerde opdracht van drie maanden en een daarop gebaseerde scriptie. Het project wordt georganiseerd in het tweede semester en wordt verwezenlijkt in een culturele organisatie of overheidsdienst die betrokken is op cultuur. Het onderwerp van de masterproef is steeds een managementprobleem. Het moet verband houden met één of meer domeinen van de gedoopte materie en dient gericht te zijn op analyse en beleidsaanbevelingen.

In het begin van het academiejaar volgen de studenten een sessie waarin de aanpak en kerncompetenties van de masterproef worden toegelicht. Studenten worden aangemoedigd om zelf een organisatie aan te brengen, maar kunnen ook kiezen uit voorstellen vanuit de culturele sector. De studenten en de externe begeleiders krijgen voor de start van de masterproef een handleiding waarin alle aspecten worden toegelicht. Eveneens voor de start vindt er een verplicht gemeenschappelijk overlegmoment plaats tussen de student, de externe begeleider en de promotor.

Als methodologische voorbereiding van de masterproef volgen alle studenten het 'Seminar onderzoeksmethoden'. Studenten hebben de plicht regelmatig contact op te nemen met de promotor en de contactpersoon in de organisatie. Ten laatste tegen 15 december verwachten de promotoren een verslag met de voorlopige stand van zaken. Uit de gesprekken met de studenten kwam veel waardering naar voor omtrent begeleiding en opvolging van de masterproef.

De praktijkcomponent en masterscriptie worden afzonderlijk geëvalueerd. Voor de beoordeling van de praktijkcomponent staan de promotor en externe begeleider in. Hierbij ligt vooral nadruk op de professionele, communicatieve en sociale vaardigheden van de student. Promotor en assessor beoordelen (elk afzonderlijk) de masterscriptie. Het geschreven werkstuk dient ook mondeling verdedigd te worden.

Sinds 2011-2012 kunnen studenten de masterproef ook per twee maken. De opleidingsverantwoordelijken hebben hierbij opgelegd dat één à twee hoofdstukken afzonderlijk moeten geschreven worden, teneinde de bijdrage van iedere student zichtbaar te maken. Toch roept dit bij de commissie nog bezwaren op. Ze is van oordeel dat steeds een substantieel deel van de masterproef zichtbaar moet zijn, zowel in het individueel voor te bereiden verslag als in de mondelinge verdediging. 'Substantieel' kan hier bijvoorbeeld worden opgevat als minstens tweederde deel van het aantal ECTS voor de masterproef.

De commissie heeft via een steekproef verschillende masterproeven gelezen. Globaal getuigen deze van een analytisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau. Via het ‘Seminar onderzoeksmethoden’ zijn de studenten methodologisch voldoende voorbereid. Wel blijven de masterproeven vaak te descriptief van aard en beperken ze zich tot het in kaart brengen van een bepaalde culturele sector. De commissie beveelt aan dat in alle masterproeven de focus op management centraal staat. De theoretische inbedding moet – rekening houdend met de bedrijfs-economische voorkennis van de studenten – versterkt worden.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet ‘toelatingsvoorwaarden’ als goed.

De commissie stelt vast dat het studentenaantal in stijgende lijn is. Rond 2008–2009 verdubbelde de instroom. In 2010 studeerden 110 studenten af. De instromers met een academisch masterdiploma komen doorgaans uit een niet-economische vooropleiding. Doorstroming vanuit de eigen TEW- of HI-bachelor is vooralsnog miniem. De commissie deelt alleszins de mening van de opleiding dat de heterogeniteit van de instroom een duidelijke meerwaarde betekent. Het samenbrengen van studenten uit de meest diverse vooropleidingen werkt zonder meer stimulerend.

Wat academische bachelors betreft krijgen alleen studenten met een economie-gerelateerde vooropleiding rechtstreekse toegang. Voor alle andere academische bachelors is er een voorbereidingsprogramma (30 ECTS) waarin de studenten algemene kennis over en inzicht in economie, financiën, management en recht verwerven. De commissie vindt dit programma goed samengesteld en beveelt aan dat het in stand gehouden wordt. Voor professionele bachelors bestaat er een schakelprogramma van 54 ECTS. Inschrijving voor dit schakelprogramma is evenwel beperkt tot studenten uit een klein aantal (management-gerelateerde) studiegebieden. Aanvragen van andere professionele bachelors worden desgevallend beoordeeld op dossier.

Academische masterstudenten kunnen rechtstreeks instromen. Volgens het zelfevaluatierapport wordt geen specifieke voorkennis van hen verwacht, wel *‘de openheid, de competentie en de werkkraft om die kennis snel te verwerven en toe te passen’*. Aan de commissie verklaarden de masterstudenten geen achterstand te ervaren tegenover de instromers die een schakel- of voorbereidingsprogramma gevolgd hebben. Bij één opleidings-

onderdeel, 'Financieel Management', wordt de voorkennis van de studenten in een vroege fase getest. Alzo krijgt de docent een goede indicatie van het niveau en de diversiteit hierin. De commissie waardeert deze aanpak. Ze vraagt de opleiding wel te overwegen om ook de academische masters – rekening houdend met hun vooropleiding – een gedeelte van het voorbereidingsprogramma te laten volgen.

Op basis van voornoemde toelatingsvoorwaarden en de kwaliteit van zowel voorbereidings- als schakelprogramma, meent de commissie dat het programma goed aansluit bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens 'voldoende', en heeft finaal een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het docententeam bestond aanvankelijk vooral uit gastprofessoren uit het werkveld, met tijdelijke aanstellingen. Sinds de indaling van de opleiding als master-na-bachelor, in 2006, is hier hard aan gewerkt: het aantal ZAP-leden met een uitgesproken academisch profiel op het vlak van cultuurmanagement en aanverwante disciplines (marketing, sociologie, communicatiewetenschappen, recht) binnen het docententeam is uitgebreid. Het onderwijs in de master in het Cultuurmanagement werd op het ogenblik van de visitatie verzorgd door drie ZAP-leden verbonden aan de Universiteit Antwerpen en zeven gastprofessoren verbonden aan andere universiteiten, aan de Antwerp Management School of aan culturele organisaties. Leden van het AAP en BAP begeleiden de werkcolleges en oefeningensessies.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed.

De commissie waardeert de grote inzet en het engagement van de stafleden. Zowel de vakinhoudelijke, onderwijskundige als didactische deskundigheid zijn in haar ogen verzekerd. In de evaluaties door studenten (zie Onderwerp 5) krijgt het docentenkorps een relatief positieve waardering.

De bereikbaarheid van de docenten wordt er zelfs uitgesproken goed beoordeeld. Ondanks het groot aandeel gastprofessoren overleggen de docenten op regelmatige basis. Wel viel het de commissie op dat deze sterke verbondenheid minder bij het AAP leeft.

Op onderwijskundig vlak kan deelname aan professionalisering nog verder gestimuleerd worden. Er bestaat hiervoor een interessant aanbod door het ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs (ECHO). Niettemin stelt de commissie vast dat onderwijskundige competenties meer en meer aandacht krijgen. Zo moeten ZAP-leden bij aanwerving een proefles of publieke lezing geven, speelt onderwijservaring een rol bij benoemingen en onderwijsvaluaties bij bevorderingen. Ook de recente ontwikkeling van een e-curriculum (met daarin onderwijsvaluaties en deelname aan onderwijsgerelateerde bij-scholingen) is een gunstige evolutie. Tot slot stipt de commissie de hechte samenwerking onder het ZAP aan.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als voldoende.

De commissie beschouwt de onderzoeksoutput van het personeel als behoorlijk, met een brede waaier aan specialisaties. Volgens het zelf-evaluatierapport ziet de huidige opleidingscoördinator de uitbouw van de wetenschappelijke kennis als één van de grote uitdagingen. De commissie onderschrijft die ambitie en stelt vast dat er al goede stappen gezet zijn. De docenten werken bewust aan de wetenschappelijke onderbouwing van hun opleidingsonderdeel. Zo hebben vier lesgevers recent een handboek *Cultuurmanagement* geschreven dat in verschillende opleidingsonderdelen gebruikt wordt. Desalniettemin meent de commissie dat de ontwikkeling in de richting van internationaal gewaardeerde onderzoekers nog niet ten einde is.

De professionele gerichtheid van het personeel is gewaarborgd volgens de commissie. Het merendeel van de docenten staat immers ook in het culturele werkveld, én er zijn gastlezingen door mensen uit de culturele wereld.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's toegepaste economische wetenschappen aan de FTEW én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Ook vertroebelen programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallelle trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatie-rapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. De commissie stelt vast dat de instroom op korte tijd spectaculair gegroeid is en dat dit een grote werklast teweegbrengt bij de staf. Daarenboven is de commissie van oordeel dat de kerngroep aan docenten die deze opleiding dragen (t.w. drie ZAP-leden) nog te klein is. Toch is de commissie ervan overtuigd dat dit het niveau van de opleiding op zich niet aantast. De docenten leggen een zo grote inzet en engagement aan de dag dat de commissie overtuigd is dat de kwaliteit van het programma gehandhaafd blijft. Een uitbreiding van het personeel moet evenwel overwogen worden. Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in het Cultuurmanagement op dit ogenblik aan de maat is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens 'voldoende', en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als goed.

De Faculteit TEW situeert zich op de Stadscampus van de UA. De campus ligt in de binnenstad van Antwerpen en is vlot bereikbaar met de fiets en met het openbaar vervoer. Alle colleges van de opleiding vinden hier plaats.

Alle onderwijsruimten zijn adequaat uitgerust om ICT ondersteund les te geven. De campus telt ook drie gedigitaliseerde talenpractica en zeven computerlokalen. Eveneens op wandelafstand bevindt zich de bibliotheek voor de Humane en Sociale Wetenschappen. Deze bibliotheek biedt 850 zitplaatsen en bijna 250 PC's. Tien lokalen zijn na reservatie beschikbaar voor groepswork. Ook individuele studiecellen zijn aanwezig. Naast de fysieke boeken- en tijdschriftencollectie is er een elektronische collectie, waaronder ruim duizend tijdschriften relevant voor de Faculteit TEW.

De commissie heeft de hierboven beschreven infrastructuur bezocht en is onder de indruk van de voorzieningen. Met name de bibliotheek geldt als voortreffelijk uitgerust.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. De commissie heeft in het zelfevaluatierapport kennis genomen van de verschillende initiatieven ter zake en heeft deze laten toelichten tijdens de gesprekken. De commissie is van oordeel dat dit aanbod voldoet. De commissie is wel van oordeel dat de studietrajectbegeleider zéér intens bevraagd wordt, en zij geeft de Faculteit in overweging om de personeelsomkadering voor trajectbegeleiding uit te breiden.

Studenten signaleerden geen klachten aan de commissie omtrent de organisatie of de informatievoorziening. In de evaluatie door studenten (zie *Onderwerp 5*) scoort de bereikbaarheid van de opleidingsverantwoordelijke opvallend hoog. Studenten kunnen vlot starten vanaf de eerste lesdag. Voorafgaand aan de start van het academiejaar is er al een startdag voorzien, waar ze de gelegenheid krijgen hun docenten te leren kennen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende, en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Beschrijving

Het zelfevaluatie rapport stelt dat de UA de kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs als twee onlosmakelijk verbonden beleidsdomeinen beschouwt. Zowel op het niveau van de instelling, als op het niveau van de faculteit, worden tal van acties ondernomen.

Tal van organen zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling, implementatie en opvolging van de kwaliteitszorg en voor de innovatie van het onderwijs. Op het niveau van de instelling zijn dit de Onderwijsraad, het Departement Onderwijs en de Werkgroep Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (WIKO). Op facultair niveau spelen de Onderwijsbeleidsgroep, de Adviesraad, de Onderwijscommissie en de Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (CIKO) een cruciale rol. Er is voor heel de faculteit één Onderwijscommissie, bestaande uit 8 ZAP-leden, 1 AAP-lid, 2 ATP-leden en 3 studenten.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de UA focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Afzonderlijke opleidingsonderdelen worden, via een vragenlijst die de studenten invullen, om de vier jaar geëvalueerd. In de Faculteit TEW werd in 2010–2011 een proefproject opgestart met 'quick scans'. Dit zijn verkorte elektronische vragenlijsten die frequentere onderwijsevaluaties toelaten. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen voornoemde instrumenten aan. De Faculteit TEW maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers, en identificeert 'drempelopleidingsonderdelen', d.w.z. struikelvakken.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' als voldoende.

De commissie stelt vast dat er een instrumentarium in voege is om de opleidingsonderdelen periodiek te evalueren. Ze vindt deze meetinstrumenten van degelijke kwaliteit, toelatend om kort op de bal te spelen. Positief is dat vanuit de faculteit initiatief wordt genomen om ook het curriculum als geheel te evalueren. In 2009–2010 vond een algemene evaluatie van het programma plaats door de alumni. Daarnaast worden de studenten regelmatig bevraagd via focusgesprekken die ad hoc kunnen georganiseerd worden.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als voldoende.

De opleiding is nog niet het voorwerp geweest van externe onderwijs-evaluaties. De commissie stelt vast dat de uitkomsten van de interne evaluatie tot aantoonbare verbetermaatregelen leiden. Zowel op basis van de evaluaties door studenten als van de alumni-enquête zijn aantoonbare wijzigingen in het curriculum aangebracht. Sommige opleidingsonderdelen werden aangepast en/of uitgebreid, en in bepaalde gevallen werden zelfs nieuwe opleidingsonderdelen ingevoerd. De grotere aandacht voor cultuurindustrieën is bijvoorbeeld een rechtstreeks gevolg van een programma-evaluatie uit 2007–2008. Ook het zelfevaluatie-rapport dat naar aanleiding van de visitatie geschreven werd is van behoorlijke kwaliteit. Voor de commissie zijn dit duidelijke signalen dat de vinger aan de pols gehouden wordt en de interne evaluaties hun nut bewijzen.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' als voldoende.

De commissie stelt vast dat het personeel en de studenten formeel betrokken zijn in de organen rond kwaliteitszorg. De faculteitsbrede Onderwijscommissie is evenwel relatief klein. Hierdoor worden de studenten niet door iemand uit hun eigen opleiding vertegenwoordigd. De focusgesprekken met de studenten compenseren dit evenwel. Op regelmatige tijdstippen (minimaal twee keer per jaar) vinden er daarenboven vergaderingen plaats onder de docenten zelf (dus buiten de Onderwijscommissie om). Hierin evalueren ze het curriculum op basis van de praktijkervaring.

De opleiding doet diverse inspanningen om zowel alumni als het beroepenveld dichter bij de interne kwaliteitszorg te betrekken. In 2009–2010 vond een alumnibeving over de opleiding plaats – deze had een responsgraad van 34,5%. Recent startte de opleiding focusgesprekken met culturele organisaties en bedrijven die betrokken zijn bij het praktijkproject. Sinds 2010 is er (op facultair niveau) een TEW Adviesraad in voege die enkele keren per jaar samenkomt. Weliswaar bevat deze geen leden uit het culturele veld.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ als ‘voldoende’ en heeft een positief oordeel over het onderwerp ‘interne kwaliteitszorg’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet ‘gerealiseerd niveau’ als voldoende.

Zich baserend op het niveau van de examenvragen en de masterproeven, alsook op de gesprekken ter plaatse, is de commissie van oordeel dat de doelstellingen in voldoende mate gerealiseerd worden. Het programma slaagt erin, met name via het praktijkproject en de masterproef, een sterke link met de praktijk te leggen. Dit wordt door de (oud-)studenten als de grote sterkte van de opleiding gezien. Volgens de opleiding maken de verworven kennis en competenties het mogelijk om minstens in een startende managementfunctie in de culturele sector aan de slag te gaan. De commissie deelt die mening. Afgestudeerden beschikken over de nodige tools die hen vertrouwd maken met kwantitatieve methodologie. Ze zijn hierdoor voorbereid om dossiers op te volgen en beleidsbeslissingen te nemen.

Volgens het zelfevaluatie rapport is ruim 60% van de afgestudeerden tewerkgesteld in de culturele en creatieve sector. Andere sectoren van tewerkstelling zijn het onderwijs en de sociale sector. Uit het gesprek van de commissie met het afnemend veld is gebleken dat het diploma goede perspectieven op de arbeidsmarkt biedt. Werkgevers vinden dat masters in het Cultuurmanagement een duidelijke meerwaarde bieden, die ze in mindere mate vinden bij de niet aan economie gerelateerde Geestes-

wetenschappen. Wel tekent zich in sommige sectoren een verzadiging af en dit kan – volgens de commissie – een punt van aandacht worden.

De commissie vraagt verder om nog meer buiten de grenzen van Vlaanderen te kijken. Ze begrijpt dat Erasmus-uitwisselingen, gezien de eenjarige duur van het programma, organisatorisch moeilijk liggen. Het verdient evenwel aanmoediging alvast de praktijkcomponent bij de masterproef vaker in het buitenland te laten plaatsvinden.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als goed.

Uit de gegevens van het zelfevaluatie rapport blijkt dat gemiddeld 71% van de studenten erin slaagt alle opgenomen studiepunten om te zetten in credits. 79% van de studenten slaagt erin minstens 75% van de opgenomen studiepunten om te zetten in credits. Van de studenten die hun diploma behalen doet gemiddeld 93% dit binnen één jaar. De commissie spreekt haar waardering uit over dit studierendement.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens 'voldoende', en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de master in het Cultuurmanagement voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Probeer de doelstellingen wat minder generiek te formuleren, hierbij het 'diamant'-model verder uitwerkend en meer internationale benchmarking integrerend.

Programma

- Integreer het diamant-model op een consistente manier in de concordantiematrix;
- Versterk de theoretische verdieping van het programma;
- Laat het managementaspect een dominante plaats behouden in het programma;
- Heroriënteer de afbakening tussen de twee majoren, bijvoorbeeld door een duidelijker profilering op inhoudelijk vlak;
- Moedig praktijkprojecten in het buitenland aan;
- Besteed meer aandacht aan onderzoeksvaardigheden en -technieken;
- Bewaak de door de studenten gesignaleerde werkdruk;
- Streef naar een minder traditionele vormgeving van het onderwijs en geef een extra impuls aan onderwijsinnovatie;
- Zoek naar een goede balans tussen schriftelijke en mondelinge examens;
- Bewaak dat de omvang van de masterproef niet te groot is;
- Zie erop toe dat in het geval masterproeven per twee geschreven worden, beide studenten een gelijkwaardige bijdrage leveren;
- Streef naar minder descriptieve masterproeven, theoretisch sterker ingebed en met een duidelijke focus op management;
- Overweeg een (beperkt) voorbereidingsprogramma voor academische masterstudenten.

Personeel

- Stimuleer deelname aan professionalisering onder het personeel;
- Ga verder op de weg van de uitbouw van de staf in de richting van internationaal gewaardeerde onderzoekers;
- Overweeg uitbreiding van het personeel gezien de sterke toename van studentenaantallen.

Interne kwaliteitszorg

- Overweeg het aanstellen van een officiële studentenvertegenwoordiger.

UNIVERSITEIT GENT

Master of Science in de Algemene Economie

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Master of Science in de Algemene Economie (MAE) van de Universiteit Gent (UGent). De visitatiecommissie cluster ZIJ-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 6 tot en met 8 maart 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De opleiding Master in de Algemene Economie (MAE) wordt ingericht door de Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) van de UGent. De Master MAE is een éénjarige opleiding (60 ECTS) met een verbredend karakter.

Op 1 oktober 1999 richtte de FEB een aanvullende opleiding 'Economie en Bedrijfskunde' in, met twee opties: de optie 'Algemene Economie' en de optie 'Bedrijfseconomie'. In het kader van de BAMA hervorming werden de beide opties ingericht als afzonderlijke opleidingen. De optie Algemene Economie werd de Master in de Algemene Economie (MAE). De optie Bedrijfseconomie werd de Master in de Bedrijfseconomie (MBE) – en wordt in een ander deelrapport besproken. De MAE (net zoals de MBE) opleiding loopt sinds het academiejaar 2007–2008. Met ingang van het academiejaar 2011–2012 werd een programmahervorming doorgevoerd voor het MAE programma, waarbij een voorbereidingsprogramma van 30 ECTS werd ingevoerd.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. De commissie is bij de beoordeling van de doelstellingen en het curriculum uitgegaan van het tijdens het academiejaar 2011–2012 (recentelijk vernieuwd) programma. Noodgedwongen blikt zij voor wat betreft de examens, masterproeven, resultaten en tendensen terug naar de periode 2007–2011. De commissie baseert zich op de informatie die in het zelfevaluatierapport wordt aangeleverd. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleiding aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal voor het lopend programma en van examenopgaven en masterproeven van de vorige jaren van het MAE programma.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De FEB wil op het vlak van onderwijs, onderzoek en dienstverlening een referentie zijn in Vlaanderen en wil bijdragen tot de uitbouw van een competitieve en dynamische Vlaamse economie. De FEB streeft ernaar afgestudeerden te vormen die qua kennis, vaardigheden, creatief probleemoplossend vermogen en attitudes tot de Europese top behoren. De FEB wil in die wetenschappelijke domeinen die zij op onderzoeksvlak als zwaartepunten kiest, als een gerespecteerd partner een betekenisvolle bijdrage leveren op internationaal wetenschappelijke fora. Zij wil met respect voor de eigenheid van de taal en cultuur in Vlaanderen een internationaal georiënteerde faculteit zijn en wil daartoe een actief internationaliseringsbeleid voeren.

Het zelfevaluatie rapport omschrijft de vigerende onderwijsvisie voor de UGent en haar opleidingen als volgt:

“De UGent hanteert het onderwijsconcept ‘creatieve kennisontwikkeling’ waarbinnen duidelijk de nadruk wordt gelegd op de verdere vernieuwing van het onderwijsgebeuren. Dit concept pretendeert geen algemene onderwijsvisie te zijn die het hele onderwijsgebeuren van de universiteit stuurt maar sluit wel aan bij de missie van de universiteit en spoort met de initiatieven voor onderwijsinnovatie die de laatste jaren in de faculteiten zijn ontstaan.”

Het zelfevaluatie rapport omschrijft de missie van de opleiding MAE als tweevoudig:

“Bachelor- en masterstudenten zonder economische basisopleiding een breed economisch perspectief geven om hun blik op de wereld te verruimen met economische inzichten en hen zo een beter inzicht te verschaffen in de economische samenhang van diverse gebeurtenissen in hun directe omgeving en de bredere wereld.”

“Tegemoet komen aan de vraag vanuit de arbeidsmarkt naar gediplomeerden van niet economische richtingen die ook over economische inzichten, vaardigheden en attitudes beschikken, die in staat zijn algemene economische vraagstukken te analyseren en te beoordelen met een hoge mate van zelfstandigheid, en die kritisch kunnen reflecteren op het eigen denken en functioneren.”

De opleiding MAE zet daarbij expliciet in op het verbreden van de eerder verworven kennis, vaardigheden en attitudes met nieuwe kennis, vaardigheden en attitudes op economisch vlak, waarbij gestreefd wordt naar een zo goed mogelijke integratie van beide domeinen.

Verder is het MAE programma gericht op de studie van sociaal-economische interacties tussen diverse economische spelers (gezinnen, ondernemingen, financiële instellingen, overheid, centrale bank, het buitenland) en op de studie van de wijzen waarop deze actoren hun beslissingen nemen en welke de implicaties op de sociaal-economische omgeving (onder meer op de markten van goederen en diensten, de financiële markten, de arbeidsmarkten, het overheidsbeleid, het monetair beleid, de internationale economische relaties, de milieuaspecten en de macro-economische verbanden tussen deze domeinen).

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en de oriëntatie' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleiding bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen duidelijk zijn uitgewerkt in termen van door de student te verwerven competenties. Ze zijn duidelijk gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties op gevorderd niveau en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. Er is duidelijke aandacht voor het bijbrengen van wetenschappelijk-disciplinaire basis- en gevorderde kennis, voor het bijbrengen van inzichten in de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de economische wetenschappen, alsook voor het begrip van de structuur van het vakgebied en de relatie tot andere vakgebieden. Er is ook duidelijke aandacht voor de mogelijkheden om in een of meerdere delen van het vakgebied (meestal op het snijvlak met de discipline uit de vooropleiding van de studenten) een originele bijdrage te leveren tot de kennisontwikkeling. Er is ook duidelijke aandacht voor het beheersen van de competenties, die nodig zijn voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek, op het niveau van een beginnende onderzoeker.

De commissie is van oordeel dat de onderliggende onderwijsvisie '*durven denken en creatieve kennisontwikkeling*' een goed leidmotief is voor de opleiding.

De internationale dimensie is inherent aan de discipline van de verbredende economische wetenschappelijke studie en komt – volgens de commissie – duidelijk tot uiting in de doelstellingen van de MAE. De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen en kerncompetenties gekend zijn bij de verschillende geledingen van de opleiding MAE.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet de 'domeinspecifieke eisen' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De opleidingsverantwoordelijken hebben gepoogd om het MAE programma te vergelijken met gelijkaardige (inter)nationale programma's, maar stelden daarbij vast dat er nagenoeg geen verbredende economische opleidingsprogramma's ingericht worden in het buitenland, voor bachelors of masters met een andere dan economische vooropleiding.

De commissie stelt vast dat de domeinspecifieke doelstellingen van de MAE stroken met de basisprincipes die zij voor de verbredende masteropleidingen EW, TEW en HI heeft uitgetekend. Zij waardeert dat de doelstellingen van de MAE opleiding alle functionele domeinen van de economische wetenschappen afdekken. De commissie onderstreept als positief dat de doelstellingen van de opleiding gericht zijn op het creëren van nieuwe kennis door te werken op het raakvlak van twee disciplines (deze van de vooropleiding van de studenten en het domein van de economische wetenschappen). De commissie meent dat dit een potentieel sterke karakteristiek is van deze opleiding, die nog verder uitgewerkt kan worden en verankerd kan worden, om aldus te leiden tot het creëren van nieuwe wetenschappelijke kennis.

De commissie waardeert ook de duidelijke beleidsmatige focus in het programma. Deze is gebaseerd op het sterke speerpuntenonderzoek van de vakgroep Algemene Economie, nl. arbeidseconomie en milieueconomie.

De commissie is van mening dat het MAE programma – op basis van de domeinspecifieke doelstellingen – in staat is om goede algemeen en breed gevormde alumni af te leveren die, naast het domein van hun vooropleiding, ook kennis hebben van de economische wetenschappen, en die daarenboven in staat zijn tot integratie van deze twee disciplines. Zij stelt ook vast dat er een duidelijke vraag is vanuit het beroepenveld naar academisch geschoolde werkkrachten met een dergelijk profiel.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

Vermits de commissie de facetten 'niveau en oriëntatie' en 'domeinpecifieke eisen' van de Master in de Algemene Economie als voldoende beoordeelt heeft zij een positief oordeel over de doelstellingen van deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatierapport beschrijft het programma uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Master in de Algemene Economie

MAE programma tot 2010–2011

Tot 2010–2011 bevatte het MAE programma een kern van 35 ECTS verplichte opleidingsonderdelen, een keuzeruimte van 10 ECTS, waarin een econometrisch of onderzoeksmethodologisch vak en een keuzevak in een vrij te kiezen kennisdomein van de economische wetenschappen diende te worden opgenomen, naast een masterproef van 15 ECTS.

MAE programma vanaf 2011–2012

Vanaf het academiejaar 2011–2012 wordt een voorbereidingsprogramma ingericht, dat als doel heeft het niveau van de MAE te verhogen. In het voorbereidingsprogramma (30 ECTS) worden inleidende economische wetenschappen opleidingsonderdelen geprogrammeerd. Dit heeft als bijkomend voordeel dat de student nu, op basis van een rijper inzicht in de economische wetenschappen een masterproefonderwerp kan kiezen, in het eerste semester.

Studenten kunnen reeds tijdens hun vooropleiding een groot deel van het voorbereidingsprogramma opnemen (vb. als minor economie) en daardoor nagenoeg naadloos aansluiten bij de Master in de Algemene Economie, na het behalen van het Bachelor- of Masterdiploma van de vooropleiding.

Het MAE programma bevat (sinds 2011–2012) voor 24 ECTS verplichte opleidingsonderdelen, een keuzeruimte van 18 ECTS die ingevuld wordt door een ruim aanbod aan economische wetenschappelijke opleidingsonderdelen (die op masterniveau gedoceerd worden), naast een masterproef van 18 ECTS.

De opleiding heeft een gedetailleerde competentiematrix opgeteld, die de relatie tussen de onderscheiden doelstellingen en de individuele opleidingsonderdelen aangeeft.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De commissie is van oordeel dat het recent aangepaste programma (tijdens het academiejaar 2011–2012) een duidelijke concretisering is van de doelstellingen, een duidelijk beleidsmatig accent vertoont in de opleidingsonderdelen en alle functionele domeinen van de economische wetenschappen afdekt in het curriculum.

Het oude programma roosterde inleidende en op een tussenliggend niveau gesitueerde opleidingsonderdelen in tijdens het eerste semester en meer gevorderde, specialistische opleidingsonderdelen die daarop aansloten (via eisen van volgtijdelijkheid) in het tweede semester van het MAE programma. Met de invoering van het voorbereidingsprogramma verschuift de studie van de inleidende (vakinhoudelijke (micro- en macro-economie) en methodologische) opleidingsonderdelen naar het voorbereidingsprogramma. De commissie stelt vast dat de vakinhoudelijke vakken micro- en macro-economie voor veel studenten struikelvakken zijn, en zij is van oordeel dat het bijzonder belangrijk is om deze eerst met goed gevolg te hebben afgelegd, alvorens het MAE programma aan te vatten. Een aandachtspunt hierbij is dat een deel van de opleidingsonderdelen in het voorbereidingsprogramma in het tweede semester zijn ingeroosterd, en dus niet als ingangseis voor de opleidingsonderdelen in de master MAE kunnen gesteld worden. Het inroosteren van alle opleidingsonderdelen van het voorbereidingsprogramma in het eerste semester is in deze een wenselijke aanpassing.

De commissie is van mening dat het opnemen van de inleidende vakinhoudelijke en methodologische vakken in het voorbereidingsprogramma tot gevolg heeft dat de volledige twee semesters van de MAE benut worden om de economische inzichten op een duidelijk masterniveau verder uit te diepen, waardoor het masterniveau van de opleiding wordt gegarandeerd (wat sinds het academiejaar 2011–2012 het geval is).

De opleidingsonderdelen in de voor de afstudeerrichtingen onderscheiden voorbereidingsprogramma's – zetten volgens de commissie – duidelijk in op de basiskennis waarover de instromende student dient te beschikken om het MAE programma te kunnen volgen en om de nodige onderzoeksmethodologische vaardigheden te verwerven om voor het masterproefonderzoek de geijkte analysemethoden te gebruiken.

De commissie is van oordeel dat het curriculum van het MAE programma zelf een duidelijke concretisering is van de eindkwalificaties die geformuleerd zijn voor deze opleiding, en dit zowel voor wat betreft het niveau, de oriëntatie en domeinspecifieke doelstellingen. De commissie stelt vast dat de opleiding op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeeft tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds. In een recent verleden heeft de FEB voor de opleiding MAE een curriculummapping uitgevoerd. Daaruit blijkt dat de beoogde competenties steeds in meerdere opleidingsonderdelen aan bod komen en de vaardigheden doorheen het MAE curriculum worden opgebouwd. De commissie is van oordeel dat het MAE programma de studenten duidelijke mogelijkheden biedt om de beoogde doelstellingen te bereiken.

De commissie erkent de componenten 'micro-economie', 'macro-economie' en 'econometrie', die volgens internationale benchmarking beschouwd worden als de basisdisciplines van de economische wetenschappen duidelijk in het curriculum. Er is daarnaast ook duidelijke aandacht voor discipline-overschrijdende elementen en voor de internationale dimensie van de wetenschapsdiscipline.

De commissie verwacht dat met de aangebrachte en toekomstig geplande wijzigingen in het programma (door de introductie van een voorbereidingsprogramma van 30 ECTS sinds 2011-2012), de kwaliteit van het MAE programma nog zal toenemen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er duidelijke aandacht is in het programma voor kennisontwikkeling op een inleidend en tussenliggend (in de verbredende aspecten) en gevorderd (in de verdieping) niveau, alsook voor het bijbrengen van onderzoeksattitudes en onderzoeksvaardigheden. Het programma sluit goed aan bij recente ontwikkelingen en bij lopend (inter-)nationaal onderzoek in de bestudeerde kennisdomeinen. De studenten komen in aanraking met resultaten van wetenschappelijk onderzoek in diverse opleidingsonderdelen en het onderzoeksgerelateerd karakter van het onderwijs is duidelijk verweven in de opleiding.

De MAE benut duidelijk de hoge kwaliteit van het onderzoek en de expertises van de staf die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is doorgelicht van de onderzoekservaring van de lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk 'onderzoeksgebaseerd' onderwijs, wat de signatuur van de instelling uitdraagt.

De commissie merkt hierbij in positieve zin op dat de focus op integratie van de kennis van de vooropleiding met inzichten uit de economische wetenschappen (ook wel de discipline-overschrijdende aard of het hart van de opleiding MAE, aldus de opleidingsverantwoordelijken) een duidelijke doordachte keuze is van de opleiding; die in diverse opleidingsonderdelen zichtbaar is. Deze karakteristiek is een bijzonder element van de academische gerichtheid van de verbredende master, temeer omdat integratie van kennisdomeinen en het kunnen functioneren op het raakvlak van twee disciplines voor de professionele en academische wereld bijzonder nuttig is.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De Commissie is van oordeel dat het MAE programma sequentieel en coherent is opgebouwd. De commissie onderkent in de opbouw van het programma een duidelijke opsplitsing in de functionele domeinen micro-economie, macro-economie en econometrie, op tussenliggend en gevorderd niveau. Diverse kennisdomeinen worden verder verbreed of verdiept. Ook het voorbereidingsprogramma heeft een goede samenhang en een logische opbouw.

De commissie merkt op dat de realiteit om het voorbereidingsprogramma parallel met de MAE te kunnen volgen, tot gevolg heeft dat de verdieping in het MAE programma beperkt wordt, omdat er geen voorwaarden van volgtijdelijkheid kunnen gesteld worden voor de opleidingsonderdelen uit de MAE, die logischerwijze zouden aansluiten en voortbouwen op opleidingsonderdelen die in het voorbereidingsprogramma aangeboden worden. De commissie adviseert dan ook om het voorbereidingsprogramma te doen afronden alvorens de MAE aan te vangen en dit aldus als ingangseis te stellen voor het MAE programma.

Een bijzonder element dat de samenhang van het programma versterkt is de gangbare praktijk om het masterproefonderzoek te laten aansluiten bij

de vooropleiding van de student. De commissie stelt vast dat deze karakteristiek goed tot uiting komt in de kwaliteit van de masterproeven.

De commissie stelde tijdens de gesprekken vast dat er voldoende overleg is tussen de docenten, zodat overlap tussen de verschillende opleidingsonderdelen wordt voorkomen. Zij meent dan ook een duidelijke gedragen visie over de opbouw van het programma te onderkennen. De studenten lichtten tijdens de gesprekken toe dat de thema's en leerinhouden die behandeld worden een inzichtelijk geheel vormen dat de bestudeerde discipline goed afdekt.

Facet 2.4 Studieomvang

De Master in de Algemene Economie omvat 60 studiepunten en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

Aan de UGent worden er systematische prospectieve studietijdmetingen uitgevoerd via het digitaal leerplatform Minerva. Op basis van de meetresultaten stelt de commissie een goede overeenstemming vast tussen de begrote en de reële studietijd. De studietijdmeting (op basis van tijdschrijven) die voor het MAE programma werd uitgevoerd, dateert van het jaar 2008–2009. Voor het vernieuwde programma waren er ten tijde van het bezoek nog geen meetresultaten beschikbaar.

De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de opleiding uitdagend, maar studeerbaar is. Zij menen dat de studiebelasting vrij evenwichtig verdeeld is over de twee semesters van het programma. Mede op basis van de inzage van het cursusmateriaal en van het uurrooster komt de commissie tot de vaststelling dat de opleiding inderdaad uitdagend is, maar haalbaar is en dat de begrote en de reële studietijd vrij goed overeenstemmen, en aansluit bij de norm van 60 ECTS per jaar.

De commissie neemt in dit facet niet alleen het aantal uren studie, maar ook de studeerbaarheid van het programma mee in haar afwegingen.

De commissie stelt vast dat in het 'overgangsjaar' 2011–2012 t.g.v. de invoering van het voorbereidingsprogramma, de meeste studenten (die geen

minor economie gevolgd hebben tijdens de vooropleiding) het voorbereidingsprogramma trachten te combineren met de MAE opleiding. De commissie werd tijdens de gesprekken toegelicht dat een aantal studenten overwegen om het programma over anderhalf jaar te spreiden, om een semester langer aan de thesis te kunnen werken, wat op zich leidt tot studievertraging.

De commissie wil een aantal elementen onder de aandacht van de opleidingsverantwoordelijken brengen. Vooreerst is er de toelichting van de opleidingsverantwoordelijken dat het voorbereidingsprogramma werd ingevoerd als kwaliteitsimpuls om het niveau van de master te verhogen. Daarnaast leidt de recente omvorming van het programma tot een – door de opleidingsverantwoordelijken getypeerde – ‘overgangsmaatregel’, waarbij studenten het voorbereidingsprogramma parallel volgen, naast het MAE programma. Deze studenten zijn daardoor gelijktijdig ingeschreven voor de beide programma’s. De commissie stelt vast dat het voorbereidingsprogramma niet alle opleidingsonderdelen aanbiedt in het eerste semester, waardoor, wie niet de beide programma’s samen volgt, aldus een jaar aan het voorbereidingsprogramma besteedt.

De commissie vraagt hierbij ook nog aandacht voor de volgende overwegingen. Niet alle opleidingsonderdelen van het voorbereidingsprogramma zullen steeds opgevangen kunnen worden door een goed ingerichte minor in andere opleidingsprogramma’s, waardoor er ook na verloop van jaren nog steeds studenten zullen zijn die een deel van het voorbereidingsprogramma moeten volgen, eventueel parallel aan het masterprogramma. Indien de masters in de alfa-wetenschappen tweejarige opleidingen worden, terwijl de zij-instroommaster een éénjarige opleiding blijft, beschouwt de commissie de kans groot dat er – op termijn – meer bachelors (nu ongeveer 10 tot 20%) zullen instromen in het programma, wat betekent dat studenten zonder ervaring en maturiteit van de voorafgaande master in het programma zullen instromen, wat implicaties heeft voor de wijze waarop de lessen gegeven worden. Daarenboven is de commissie van oordeel dat er ook geanticipeerd moet worden op de instroom van niet UGent-studenten. De invlechting van het voorbereidingsprogramma in de minoren van andere masters aan de UGent voorziet namelijk niet in het bijspijkeren van de voorkennis voor deze – van buiten de eigen instelling instromende – studenten.

De commissie vraagt zich hierbij af, of de door de opleidingsverantwoordelijken omschreven ‘overgangsmaatregel’ niet eerder een semi-permanent

karakter zal blijken te hebben. Dit omdat het voorbereidingsprogramma (op basis van de 30 ECTS en mits verschuiving van het ene vak dat in het tweede semester gedoceerd wordt) een half jaar in beslag neemt, en het masterprogramma (dat in de herfst aanvangt) een jaarprogramma is en loopt van het najaar tot de zomer van het jaar erop.

Studenten die tijdens de vooropleiding geen studievertraging opgelopen hebben en het voorbereidingsprogramma dienen te volgen, verliezen dus een half jaar, alvorens ze met de master MAE kunnen beginnen.

Het argument van de programmadirecteur dat de student alvast keuzevakken kan opnemen in de master MAE is maar tot op zekere hoogte houdbaar, tenzij er voor geen enkel keuzevak volgtijdelijkheidsvoorwaarden geformuleerd zijn. Dit laatste zou betekenen dat alle keuzevakken, los van de basiskennis van de economische wetenschappen gevolgd kunnen worden en geen academisch masterlevel kunnen waarborgen van deze opleidingsonderdelen.

Een andere visie is dat de studenten de keuzevakken eerst opnemen, in combinatie met het voorbereidingsprogramma, en dan de verdiepende vakken gelijktijdig met de masterproef opnemen. Dit zou dan weer impliceren dat de toepassing van de kennis en inzichten uit deze opleidingsonderdelen slechts in mindere mate aan bod kan komen in de masterproef.

Gerichte communicatie binnen de vooropleidingen, om tijdig de interesse te wekken van de potentiële student voor een voortraject of minor economie is een uiterst vitaal element, om de doorstroomtijd van de studenten door het MAE programma te beheersen. De commissie neemt aan dat dit tot op zekere hoogte wel te realiseren is binnen de eigen instelling, maar dat deze premisse hoge eisen stelt aan studenten die vanuit een andere instelling zouden instromen. De commissie meent dat dit een duidelijk aandachtspunt is voor de toekomst.

De commissie beveelt de opleidingsverantwoordelijken – in het kader van het verbeterperspectief – aldus aan om alle vakken van het vooropleidingsprogramma (30 ECTS) in één semester aan te bieden. Een tweede overweging is dat een naadloze aansluiting tussen het voorbereidingsprogramma en de MAE master pas dan bekomen kan worden indien het MAE programma twee keer per jaar zou starten, wat zou betekenen dat de vakken in de beide semesters worden aangeboden (omdat het voorbereidingsprogramma een half academiejaar in beslag neemt). De personeel-

somkadering (zie verder in onderwerp 3) laat op dit ogenblik echter niet toe om een dergelijke oplossing te realiseren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt 'de afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat dit over het algemeen een redelijk niveau heeft. Ze is van oordeel dat de onderscheiden werkvormen (hoorcolleges; werkcolleges en groepswork) in de master goed aansluiten bij de doelstellingen en bij de beoogde competenties. Interactieve en activerende leervormen flankeren de klassieke colleges. De commissie vernam van de studenten dat de hoorcolleges degelijk verzorgd worden en enthousiast gegeven worden, maar suggereert om Minerva, de elektronische leeromgeving, nog meer in te zetten in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten.

De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de hen inspirerende docenten het debat en de discussie weten te ontlocken en zij zich nauw betrokken weten bij het onderwijs. Dit waardeert de commissie zeer.

De commissie stelt vast dat de leidende onderwijsvisie '*durven denken en creatieve kennisontwikkeling*' duidelijk richtinggevend is voor de onderwijspraktijk, maar stelt vast dat de operationalisering ervan toch nog sterk afhankelijk is van de interpretatie van de individuele docent. Zij meent dat het wenselijk is dat het onderwijskundig concept een meer systematische verankering krijgt binnen de opleiding.

De commissie vermeldt in deze dat bij de onderwijsvernieuwingen de gebruikte werkvormen gecatalogeerd worden in het 'onderwijsadministratie- en studenteninformatiesysteem' (OASIS), waardoor ze nog meer dan tevoren, inzetbaar worden voor overleg en nadere onderlinge afstemming onder de docenten. Zij vindt dit een goed gegeven.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt de 'beoordeling en toetsing' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in de master MAE goed gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen en de onderlinge afstemming en het achterliggend toetsbeleid doordacht zijn. De steekproef examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde een duidelijke variatie in toetsvormen vast en voorbeelden van vernieuwende evaluatievormen. De studenten schrijven diverse papers en worden voor een aantal opleidingsonderdelen permanent geëvalueerd. Ook de beoordeling van de masterproef heeft een goede kwaliteit.

De organisatie van de evaluaties verloopt vlot. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld, conform het examenreglement, al zouden de studenten eerder in het jaar willen beschikken over het examenrooster. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een duidelijk beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is goed en studenten kunnen feedback krijgen over hun evaluaties.

De commissie gaf in facet 1.1. aan dat de doelstellingen duidelijk geformuleerd zijn in termen van door de student te verwerven competenties, maar meent dat deze nog consequent dienen getoetst te worden in de verschillende opleidingsonderdelen en mee dienen genomen te worden in de evaluatie van de onderscheiden opleidingsonderdelen.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de Master in de Algemene Economie als goed.

De masterproef heeft een omvang van 18 ECTS, waarmee voldaan wordt aan de decretale eisen.

De studenten moeten in de masterproef, het sluitstuk van de masteropleiding, een persoonlijke synthese en verwerking van bestaande (secundaire) gegevens en/of van zelf verzamelde en verwerkte (primaire) gegevens (bv. via een enquête) maken. Bijdragen van theoretische en methodologische

aard worden ook aanvaard als masterproef. De masterproef dient de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student te weerspiegelen.

In het curriculum zijn een aantal opleidingsonderdelen opgenomen die de student specifieke kennis van gangbare onderzoeksmethoden en het gebruik van wetenschappelijke databanken aanleren. De vereiste competenties worden progressief opgebouwd doorheen de opleiding.

De toewijzing van de masterproefonderwerpen is adequaat. In vele vakgroepen worden onderwerpen voorgesteld die rechtstreeks aansluiten bij het lopend onderzoek, waardoor de masterproef goed aansluit bij een actueel onderzoek. In een groot aantal masterproeven sluit het onderwerp van de masterproef aan bij de vooropleiding van de student.

Tijdens het schrijven van de masterproef wordt een tussentijdse rapportering gemaakt door de student en een procesevaluatie door de promotor. De begeleiding is goed georganiseerd. De studenten presenteren en verdedigen de resultaten van hun masterproefwerk mondeling voor een jury (samengesteld uit een promotor, een tweede beoordelaar en de voorzitter van de beoordelingscommissie). Hiermee wordt in dit programma ook opvolging gegeven aan de suggestie van de visitatiecommissie EW TEW HI (2003–2004). De alumni zijn tevreden over de evaluatie van de masterproef. De evaluatiecriteria zijn helder omschreven.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven inderdaad blijken te geven van een goed analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De commissie is van oordeel dat de gemiddelde kwaliteit van de masterproeven nu reeds goed is. Zij onderschrijft de visie van de faculteit dat met het vernieuwde curriculum binnen de master MAE, de spreiding in kwaliteit nog verminderd kan worden en het gemiddeld niveau van de masterproef nog verhoogd kan worden. De commissie is van oordeel dat de faculteit er over het algemeen in slaagt om in de masterproeven een integratie tot stand te brengen tussen de nieuwe master en de vooropleiding van de student en daar waar dat goed lukt, de onderwijsvisie van de UGent tot uiting brengt.

De commissie suggereert hierbij – in het kader van het verbeterperspectief – om het onderwerp van de masterproef vaak ook te laten aansluiten bij de opgenomen keuzeopleidingsonderdelen die de studenten voor het

MAE programma kiezen en om systematisch in te zetten op de integratie tussen de voorkennis van de student en de economisch wetenschappen, die in het MAE programma uitgediept worden.

De mogelijkheid om de masterproef in de Engelse taal te schrijven is een aspect dat de mogelijkheden tot internationalisering nog meer tot uiting kan brengen, waarvan de commissie meent dat dit ruimhartig dient te worden toegepast.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van de Master in de Algemene Economie als goed.

Academische Bachelors in de Toegepaste Economische Wetenschappen, in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur en in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieurs in de Beleidsinformatica kunnen rechtstreeks instromen in de Master in de Algemene Economie. Ook de academische Bachelors en Masters Bestuurskunde en Publiek Management hebben rechtsreeks toegang tot het MAE programma. Alle andere academische Bachelors kunnen instromen, na het volgen van een voorbereidingsprogramma van 30 studiepunten. Professionele Bachelors worden niet toegelaten in het programma, er is aldus geen schakelprogramma voorzien voor deze master. Bachelors in de Economische Wetenschappen kunnen niet instromen in dit programma. De commissie meent dat hiermee een goede regulering van de studenteninstroom wordt gerealiseerd die een voorbeeld is voor andere zij-instroomopleidingen.

Jaarlijks schrijven zich (gemiddeld over de laatste 5 jaar) 100 studenten in, voor het voltijds programma MAE. De opleidingen van waaruit de instroom het grootst is zijn de Politieke Wetenschappen (28%) en de Geschiedenis (14%). De commissie onderkent dat de studenten, na afronding van het MAE programma hun kansen op de arbeidsmarkt aanzienlijk verbeteren. De commissie stelt vast dat de studentenaantallen significant hoger liggen dan de instroom in de Master in de Economische wetenschappen aan de FEB van de UGent, wat het belang van deze verbredende economische wetenschappelijke opleiding benadrukt, voor studenten met een andere dan economische vooropleiding.

De commissie is van oordeel dat het MAE programma qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluit bij de kwalificaties van de instromende

studenten. Deze aansluiting is significant verbeterd, sinds de invoering van het voorbereidingsprogramma wat als effect heeft dat het verbreedend georiënteerd masterprogramma op gewaarborgd masterniveau wordt gedoceerd.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' van de Master in de Algemene Economie als minstens voldoende en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'Programma' van de Master in de Algemene Economie.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs in de economische opleidingsonderdelen wordt nagenoeg uitsluitend verzorgd door de vakgroepen van de Faculteit FEB. Voor de niet-economische opleidingsonderdelen wordt beroep gedaan op andere faculteiten, zodat de vakken steeds door experts verzorgd worden. Een ZAP lid heeft doorgaans een onderwijsbelasting van 24 ECTS op jaarbasis. Het zelfstandig academisch personeel (ZAP) is verantwoordelijk voor het onderwijs. AAP leden worden toegewezen aan de vakgroepen, ter ondersteuning van het onderwijs.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP-leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek. Recentelijk wordt met de individuele docent jaarlijks een overeenkomst gemaakt, waarin de verdeling van de taakopdrachten en procenten onderwijs, onderzoek en dienstverlening worden vastgelegd, en duidelijke targets worden opgesteld.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de Master in de Algemene Economie als goed.

De commissie is zeer positief over de deskundigheid van het onderwijzend personeel van de master MAE en dit zowel op onderwijskundig en didactisch vlak als vakinhoudelijk. Ook de technische, administratieve en

organisatorische deskundigheid van het personeel is prima. De commissie heeft tot genoegen vastgesteld dat de staf bestaat uit enthousiaste en geëngageerde deskundigen die deze kennis met toewijding op de studenten weten over te brengen. De studenten en alumni waarderen de sterke inzet van de docenten bij het lesgeven en ook de commissie heeft tijdens de gesprekken met de staf kunnen vaststellen dat zij 'hart hebben' voor hun onderwijsopdracht.

Er is een ruim aanbod onderwijsprofessionalisering op universitair niveau. Deelname aan deze vormingssessies is niet verplichtend, maar is de impliciete norm binnen de faculteit FEB. Bij evaluatie van het onderwijsprofessionaliseringsaanbod blijkt dat de docenten een inhoudelijke interesse hebben om hun onderwijspraktijk te optimaliseren. In 2007 formuleerde de UGent een competentieprofiel voor haar UGent-lesgevers. De commissie waardeert deze aandacht voor onderwijsprofessionalisering en meent dat de effecten ervan merkbaar zijn in het onderwijs van de docenten.

Onderwijskundige innovatie is gebaseerd op incidentele projecten als ICT (wiskunde) en PGO, waarbij de resultaten van onderwijsinnovaties niet in alle gevallen worden meegenomen in het onderwijscurriculum. Toepassing van nieuwe werkvormen, zoals PGO, vindt bijvoorbeeld niet plaats in de zij-instroommasters. In zijn algemeenheid dient overwogen te worden om uitkomsten van onderwijsvernieuwingprojecten systematischer in het onderwijs toe te passen, dan dit aan het enthousiasme van de individuele docent over te laten.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de Master in de Algemene Economie als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput en het wetenschappelijk verslag van de stafleden ingekeken en stelt vast dat de docenten kwalitatief hoogstaande onderzoekers zijn met een duidelijke interesse en sterke expertise in de door hen onderzochte disciplines. De verschillende onderzoeksgroepen genereren een goede wetenschappelijke output (onder meer in internationale tijdschriften) en leveren een behoorlijk aantal doctoraten af. De onderzoekservaringen worden duidelijk meegenomen in het onderwijs. De vakgroep onderhoudt talrijke (inter)nationale onderzoekscontacten. De staf is daarbij ook internationaal actief, voornamelijk op onderzoeksvlak.

Op regelmatige basis doceren gastdocenten en -sprekers in de opleiding. De commissie besluit aldus dat de opleiding gedragen wordt door deskundigen en onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de economische wetenschappen.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand (volgens de geijkte tabellen van het visitatieprotocol) voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de FEB én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Daarnaast vertroebelen ook programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallelle trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatie-rapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. De commissie stelt – op basis van de gesprekken – wel een duidelijke krapte vast in de personeelsbezetting, in het bijzonder gezien het omvangrijke takenpakket dat het team van docenten opneemt binnen de opleidingen Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen, Handelsingenieur en de zij-instroomopleidingen, en gezien de duidelijke ambities met betrekking tot de groei van de studentenaantallen in de master MAE. De commissie stelt vast dat de hoge kwaliteit van het onderwijs gedragen en gewaarborgd wordt door het sterk engagement van de docenten en hun niet aflatende inzet. De commissie meent wel dat dit een zeldzaam goed is, waar men spaarzaam moet mee omspringen en dat men op het bestuurlijk niveau alvast niet als verworven mag beschouwen. De commissie vraagt hiervoor dan ook passende aandacht.

Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in de Algemene Economie in zijn algemeenheid voldoende is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' van de Master in de Algemene Economie als minstens voldoende en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' voor de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De onderzoeks- en onderwijsactiviteiten van de faculteit FEB zijn gehuisvest in de Tweerkenstaat en in de Hoveniersberg. De bereikbaarheid met het openbaar vervoer is goed, en de toegankelijkheid van de faciliteiten is prima.

De commissie meent dat de uitrusting van de onderwijsruimten aan de maat is. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten. Er zijn adequate mogelijkheden om ICT in het onderwijs te gebruiken. Bijzonder nuttig is de softwareserver Athéna, die studenten onder meer de gelegenheid biedt om van op afstand software te gebruiken voor het bewerken van de data die zij dienen te interpreteren.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. Zowel de collectie in de bibliotheek als de online collectie zijn toereikend. Er zijn – volgens de commissie – té weinig werkplekken voor zelfstudie en groepswork van de studenten.

MINERVA, de elektronische leeromgeving van de UGent biedt de studenten de nodige ondersteuning en voorziet in de mogelijkheden voor docenten om het zelfstandig leren van de studenten te ondersteunen. De commissie zag een aantal mooie voorbeelden van tools die voor de ondersteuning van het onderwijs ingezet kunnen worden.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. De UGent organiseert jaarlijks diverse informatiemomenten (vb. afstudeer- en verderstudeerbeurs) en verspreidt een ruim aanbod aan studie-informatie via diverse kanalen (vb. websites; brochures; studiekiezers). Naarmate het informatieproces betreffende de universitaire opleidingen vordert, treedt de faculteit progressief meer op het voorplan. De faculteit FEB organiseert ook diverse informatiemomenten tijdens het jaar, waarin bachelorstudenten in diverse faculteiten geïnformeerd worden over de mogelijkheid om een minor economie op te nemen, en over de toelatingsvoorwaarden voor het MAE programma. Bij aanvang van het academiejaar organiseert de FEB een aantal informatiesessies, waaronder een aparte infosessie voor werkstudenten.

Studiebegeleiding wordt op drie niveaus aangeboden, universitair, facultair en op het niveau van de opleiding. De doelgroep voor deze begeleiding is elke student die zich aangesproken voelt en bewust wil omgaan met het vormen van een eigen studiemethode. De monitораatswerking is vooral actief in de bachelorjaren, en minder uitgesproken aanwezig voor de masters.

De studietrajectbegeleider staat in voor het adviseren van studenten over hun traject, het beoordelen van de geïndividualiseerde trajecten en het bewaken van studievoortgang. De commissie meent dat deze initiatieven een goed gegeven zijn, gelet op een reële kans op studieduurverlenging in een geflexibiliseerde onderwijsruimte, naast de complexe materie om en het voorbereidingsprogramma en de master MAE naadloos op elkaar te doen aansluiten.

Een eerste aanspreekpunt is de ombudspersoon bij studie (of examen)-gerelateerde problemen. De commissie is van oordeel dat de ombudsfunctie goed functioneert. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysische of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies.

Daarnaast voorzien de FEB en de UGent ook in uitstroombegeleiding, bv. in voorlichting op de arbeidsmarkt, onder meer door de Afdeling Studie- en Loopbaanadvies, Adviescentrum voor Studenten van de UGent. Deze dienst organiseert o.a. sollicitatietrainingen en loopbaanoriëntatiegesprekken met uitstromende studenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening goed georganiseerd zijn en afdoende afgestemd zijn op de studievoortgang. De studenten weten hun weg te vinden, hun vragen worden efficiënt en effectief geadresseerd, doorverwezen en behandeld.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Vermits de commissie de facetten van het onderwerp 'voorzieningen' van de Master in de Algemene Economie als voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de 'voorzieningen' van deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

De UGent hanteert (sinds 1996, nog voor de invoering van de verplichting daartoe) een decentraal systeem van onderwijskwaliteitszorg, wat betekent dat de FEB instaat voor de interne kwaliteitsbewaking en -verbetering van de onderwijsleerprocessen en daarbij bijgestaan wordt door een aantal centraal aangestuurde initiatieven.

Het onderwijsontwikkelingsplan van de UGent onderscheidt de ontwikkeling, evaluatie en bijsturing van de curricula enerzijds en de kwaliteitshandhaving en verbetering van de onderwijsleerprocessen anderzijds. Op centraal niveau houden de Onderwijsraad en de Dienst Onderwijsaangelegenheden (DOWA) toezicht op de kwaliteit van het onderwijs. Op facultair niveau wordt de onderwijsoptimalisering uitgevoerd door de Opleidingscommissies (OC's), in overleg met de facultaire KwaliteitsCel Onderwijs (KCO).

Voor de opleidingsonderdelen wordt tweejaarlijks een onderwijsevaluatie uitgevoerd door de studenten. Daarnaast worden ook niet-persoonsgebonden curriculumevaluaties van de opleidingen uitgevoerd. Bepaalde aspecten van de organisatie en de uitvoering van het onderwijs worden beoordeeld op efficiëntie en effectiviteit, met het oog op een functionele bijsturing. De evaluatie is aldus specifiek gericht op het leveren van concrete feedback en indicaties, niet alleen aan de lesgevers, maar ook aan de opleidingscommissies.

Sinds kort worden ook opleidingsindicatoren opgesteld, voor alle opleidingen, die de evolutie van de opleidingen kunnen visualiseren en bijsturing kunnen ondersteunen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' voor de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De commissie waardeert dat de opleidingsonderdelen per semester en de opleiding als geheel frequent geëvalueerd worden via een anonieme bevraging van de studenten. De commissie waardeert de openheid waarmee de uitkomsten van de enquêtes wordt behandeld in de evaluatiecommissie en de opleidingscommissie, waarin ook studenten zetelen. Zij werd er tijdens het bezoek van overtuigd dat de resultaten van deze bevestigingen ernstig genomen worden en desgevallend gebruikt worden om het onderwijs met de betrokken docenten te bespreken en dat deze interventies daadwerkelijk bijdragen tot de verbetering van het onderwijs. De commissie komt tot de conclusie dat de faculteit beschikt over een volragen systeem van kwaliteitszorg en de opvolging van maatregelen ter verbetering, voortvloeiend uit elementen van kwaliteitszorg, goed bewaakt worden. Zij spreekt hier haar waardering voor uit.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatierapport nauwkeurig, helder geformuleerd en goed leesbaar is. De kritisch reflectieve houding en de openheid die ervan uitgaat, maakte het voor de commissie toegankelijk en liet haar toe om duidelijk inzicht te krijgen in de uitdagingen en sterkten van de faculteit en haar opleidingen. De gesprekken tijdens de bezoeken leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatierapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties goed zijn uitgewerkt op het niveau van de opleiding en snel en degelijk opgevolgd worden. De interne evaluaties geven vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de opleidingsonderdelen, wat finaal doorspeelt op het niveau van het programma.

De commissie stelt vast dat er zorgvuldig, en met succes, werd ingespeeld op signalen van de docenten, studenten en alumni over het programma en dat aanbevelingen tot verbetering van het MAE programma door de opleidingscommissie worden uitgewerkt.

Het is de eerste keer dat dit specifieke programma een externe visitatie doormaakt, waardoor ten tijde van het bezoek van de commissie nog geen opvolging kon gegeven worden aan suggesties van een vorige visitatiecommissie. De commissie is van oordeel dat de opleidingsverantwoordelijken duidelijk de vinger aan de pols houden om de kwaliteit van de opleiding in een continue proces te meten en indien nodig te remediëren.

De commissie besluit dat de uitkomsten van deze evaluaties de basis vormen van aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de streefdoelen en kwaliteitsborging van de opleiding.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De verschillende geledingen die betrokken zijn bij de onderwijsverstrekking in de opleiding worden volgens de commissie goed betrokken bij de besluitvormingsprocessen en participeren aan de onderwijsorganisatie en de evaluatie van het onderwijs en de interne kwaliteitszorg.

De staf wordt door de opleidingscommissie en door het functioneren in onderwijsteams nauw betrokken bij het onderwijs. De studenten en de medewerkers zijn vertegenwoordigd op alle beleidsniveaus van de faculteit en de universiteit en de commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleidingen effectief rekening houden met de mening van de studenten.

Ook de alumni zijn vertegenwoordigd in de opleidingscommissie, wat uitzonderlijk is. De alumni zijn verder ook formeel vertegenwoordigd in de Adviesraad en communiceren daarnaast ook via informele kanalen met de staf van de opleiding.

De studentenvereniging STUVECO verenigt alle studenten die in de onderscheiden raden en commissies vertegenwoordigd zijn en vormt een onafhankelijke groep, die haar inspraakrecht duidelijk heeft verworven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Vermits de commissie de facetten van het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' van de Master in de Algemene Economie als voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de 'interne kwaliteitszorg' van deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerde niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerde niveau' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en de kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de master MAE de doelstellingen goed weet te realiseren. De commissie komt tot de vaststelling dat de opleiding voldoet aan een duidelijke vraag vanuit de arbeidsmarkt.

De alumni zijn zeer tevreden over de genoten opleiding en menen dat deze opleiding bijzonder nuttig is voor de instap in het beroepsleven. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de MAE opleiding erin slaagt om het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleiding een geringe uitwisselingsgraad realiseert. Voor de master MAE is de commissie van oordeel dat de UGent de mogelijkheden tot internationalisering meer zou kunnen benutten.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de Master in de Algemene Economie als voldoende.

De Master in de Algemene Economie was ten tijde van het bezoek van de commissie aan de instelling in transitie, ten gevolge van de herziening van het programma en de invoering van het voorbereidingsprogramma. De opleidingsverantwoordelijken konden hierdoor nog geen informatie verstrekken over het studieresultaat van het vernieuwd programma. De examenresultaten van de eerste examenperiode (na het eerste semester) tonen wel aan dat het studie­rendement – naar de inschatting van de opleidingsverantwoordelijken – aan de maat zal zijn. Voor de volledigheid van het rapport werden de slaagcijfers van het eerste jaar (2011 – 2012) in de redactiefase toegeleverd aan de commissie. Ongeveer 60% van de studenten behaalt ongeveer 60 studiepunten. Het is moeilijk om een definitief inzicht te krijgen in de cijfers omdat de toegeleverde tabellen de master MAE én het voorbereidingsprogramma bevatten. De commissie acht de cijfers voor de MAE redelijk. De commissie is ervan overtuigd dat de trend zich in de komende jaren nog duidelijker zal aftekenen.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

De commissie is van oordeel dat de opleidingsverantwoordelijken de vinger aan de pols dienen te houden om de eerste resultaten van het hervormd programma duidelijk in kaart te brengen en inzicht te verwerven in het al dan niet semi-permanent karakter van wat zij als een overgangsfase typeerden. De commissie verwijst hiermee naar haar vrees dat studenten zullen blijven opteren voor het gelijktijdig volgen van het voorbereidings- en het MAE programma. Zij is dan ook van mening dat de opleidingsverantwoordelijken het programma en de effecten van de wijzigingen in het programma, door invoering van het voorbereidingsprogramma na twee jaar zelfstandig dienen te evalueren, en daar waar nodig, aanpassingen aan te brengen om de kwaliteit te handhaven en te borgen.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Omdat de commissie de facetten van het onderwerp resultaten van de Master in de Algemene Economie als voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de resultaten van deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

De commissie is van oordeel dat de Master in de Algemene Economie aan de Universiteit Gent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen biedt en heeft aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Programma

- Biedt alle opleidingsonderdelen van het voorbereidingsprogramma aan in één semester;
- Voer gericht communicatie ten aanzien van andere dan UGent studenten betreffende het bestaan van het MAE programma;
- Monitor de studietijd in de komende jaren;
- Zet MINERVA, de elektronische leeromgeving, nog meer in in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten;
- Veranker het onderwijskundig concept op een meer systematische wijze binnen de opleiding;
- Ga na of het examenrooster eerder op het jaar vastgelegd en gecommuniceerd kan worden;
- Toets de competenties consequent in de verschillende opleidingsonderdelen;
- Betrach het onderwerp van de masterproef steeds te laten aansluiten bij de keuzeopleidingsonderdelen;
- Maak de mogelijkheid om de masterproef in de Engelse taal te schrijven duidelijker bekend;
- Beoog dat het voorbereidingsprogramma is afgerond alvorens de master wordt aangevat.

Personeel

- Intensifieer de onderwijskundige innovatie binnen de opleiding;
- Stippel een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit;
- Bewerkstellig dat de opleiding passende aandacht krijgt inzake de personeelskrapte.

Voorzieningen

- Intensifieer en homogeniseer het gebruik van MINERVA;
- Vermeerder het aantal stille werkplekken voor studenten voor zelfstudie en groepswork.

Resultaten

- Formuleer expliciete streefcijfers en een flankerend beleid terzake;
- Volg de vertraging bij het schrijven van de masterproef op en definieer ijkpunten.

UNIVERSITEIT GENT

Master of Science in de Bedrijfseconomie

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Master of Science in de Bedrijfseconomie (MBE) van de Universiteit Gent (UGent). De visitatiecommissie cluster ZIJ-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 6 tot en met 8 maart 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De opleiding Master in de Bedrijfseconomie (MBE) wordt ingericht door de Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB) van de UGent. De MBE is een éénjarige opleiding (60 ECTS) en heeft twee afstudeerrichtingen: de afstudeerrichting *Bedrijfseconomie (BE)* en de afstudeerrichting *Management van Overheidsorganisaties (MvO)*. Waar opportuun heeft de commissie in haar rapport differentiatie aangebracht tussen de twee afstudeerrichtingen. Indien niet expliciet vermeld, gelden de beschrijvingen en oordelen voor de beide afstudeerrichtingen.

Op 1 oktober 1999 richtte de FEB een aanvullende opleiding *Economie en Bedrijfskunde* in, met twee opties: de optie *Algemene Economie* en de optie *Bedrijfseconomie*. In het kader van de BAMA hervorming werden de beide opties ingericht als afzonderlijke opleidingen. De optie *Algemene Economie*

werd de *Master in de Algemene Economie (MAE)* – en wordt in een ander deelrapport besproken. De optie *Bedrijfseconomie* werd de *Master in de Bedrijfseconomie (MBE)* en wordt in dit rapport besproken. De MBE opleiding loopt (net zoals de MAE opleiding) sinds het academiejaar 2007–2008 en biedt sinds 2008–2009 twee afstudeerrichtingen *Bedrijfseconomie (BE)* en *Management van Overheidsorganisaties (MvO)* aan. Met ingang van het academiejaar 2011–2012 werd een programmahervorming doorgevoerd voor het MBE programma, waarbij een voorbereidingsprogramma van 30 ECTS werd ingevoerd.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. De commissie is bij de beoordeling van de doelstellingen en het curriculum uitgegaan van het tijdens het academiejaar 2011–2012 (recentelijk vernieuwde) programma. Noodgedwongen blik zij voor wat betreft de examens, masterproeven, resultaten en tendensen terug naar de periode 2007–2011. De commissie baseert zich op de informatie die in het zelfevaluatierapport wordt aangeleverd. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleiding aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal voor het lopend programma en van examenopgaven en masterproeven van de vorige jaren van het MBE programma.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De faculteit FEB wil op het vlak van onderwijs, onderzoek en dienstverlening een referentie zijn in Vlaanderen en wil bijdragen tot de uitbouw van een competitieve en dynamische Vlaamse economie. De FEB streeft ernaar afgestudeerden te vormen die qua kennis, vaardigheden, creatief probleemoplossend vermogen en attitudes tot de Europese top behoren. De FEB wil in die wetenschappelijke domeinen die zij op onderzoeksvlak als zwaartepunten kiest, als een gerespecteerd partner een betekenisvolle bijdrage leveren op internationaal wetenschappelijke fora. Zij wil met respect voor de eigenheid van de taal en cultuur in Vlaanderen een internationaal georiënteerde faculteit zijn en wil daartoe een actief internationaliseringsbeleid voeren.

Het zelfevaluatie rapport omschrijft de vigerende onderwijsvisie voor de UGent en haar opleidingen als volgt:

“De UGent hanteert het onderwijsconcept ‘creatieve kennisontwikkeling’ waarbinnen duidelijk de nadruk wordt gelegd op de verdere vernieuwing van het onderwijsgebeuren. Dit concept pretendeert geen algemene onderwijsvisie te zijn die het hele onderwijsgebeuren van de universiteit stuurt, maar sluit wel aan bij de missie van de universiteit en spoort met de initiatieven voor onderwijsinnovatie die de laatste jaren in de faculteiten zijn ontstaan.”

Het zelfevaluatie rapport omschrijft de missie van de opleiding MBE als tweevoudig:

“Studenten een brede wetenschappelijke onderbouwde vorming verstrekken en afgestudeerden vormen die door hun economisch inzicht in staat zijn om een creatieve inbreng te leveren in de optimalisatie van maatschappelijke processen en bedrijfsprocessen”.

“De MBE master speelt in op de vraag vanuit de arbeidsmarkt naar gediplomeerden van niet-economische richtingen die ook economische inzichten, vaardigheden en attitudes verworven hebben”.

De opleiding MBE zet daarbij expliciet in op het verbreden van de eerder verworven kennis, vaardigheden en attitudes met nieuwe kennis, vaardigheden en attitudes op economisch vlak, waarbij gestreefd wordt naar een zo goed mogelijke integratie van beide domeinen.

Het MBE programma vertrekt vanuit een interdisciplinair perspectief en erkent dat de bedrijfscontext ook behoefte heeft aan medewerkers met uiteenlopende kennis en vaardigheden. De opleiding is erop gericht de stu-

dent te confronteren met voldoende complexe bedrijfseconomische problemen en deze op een wetenschappelijk verantwoorde manier te laten analyseren. Daarnaast is het MBE programma erop gericht een kritische en wetenschappelijke attitude aan te nemen tegenover het beheer en beleid van ondernemingen.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en de oriëntatie' voor de Master in de Bedrijfseconomie als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleiding bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen duidelijk zijn uitgewerkt in termen van door de student te verwerven competenties. Ze zijn gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties op gevorderd niveau en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. Er is duidelijke aandacht voor het bijbrengen van wetenschappelijk-disciplinaire basis- en gevorderde kennis, voor het bijbrengen van inzichten in de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de bedrijfseconomie, alsook voor het begrip van de structuur van het vakgebied en de relatie tot andere vakgebieden. Er is aandacht voor de mogelijkheden om in een of meerdere delen van het vakgebied (meestal op het snijvlak met de discipline uit de vooropleiding van de studenten) een originele bijdrage te leveren aan de kennis. Er is ook aandacht voor het beheersen van de competenties, die nodig zijn voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek, op het niveau van een beginnende onderzoeker.

De commissie is van oordeel dat de onderliggende onderwijsvisie '*durven denken en creatieve kennisontwikkeling*' een goed leidmotief is voor de opleiding.

De internationale dimensie is inherent aan de discipline van de verbredende bedrijfseconomische wetenschappelijke studie en komt – volgens de commissie – duidelijk tot uiting in de doelstellingen van de MBE. De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen en kerncompetenties goed gekend zijn bij de verschillende geledingen van de opleiding MBE.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' voor de Master in de Bedrijfseconomie als voldoende.

De opleidingsverantwoordelijken hebben het MBE programma nationaal en internationaal vergeleken met gelijkaardige programma's. Ze stellen daarbij vast dat de internationale referentiekaders op het vlak van de toegepaste wetenschappen voornamelijk gericht zijn op business schools, en dus in mindere mate geschikt zijn als benchmarking voor de MBE. Ten opzichte van andere Vlaamse verbredende bedrijfseconomische opleidingsprogramma's, is het Gentse programma meer gericht op een beperkter aantal deeldomeinen van de bedrijfseconomie. Het vernieuwd programma (met invoering van een voorbereidingsprogramma) dat is ingevoerd in 2011-2012, komt in opzet en doelstellingen in de buurt van een aantal Nederlandse programma's die ook op een brede instroom gericht zijn, maar deze via een voor- of schakelprogramma op gelijk niveau willen brengen.

De commissie stelt vast dat de domeinspecifieke doelstellingen van de MBE stroken met de basisprincipes die zij voor de verbredende zij-instroom-masteropleidingen EW, TEW en HI heeft uitgetekend. Zij is van mening dat de doelstellingen van de beide afstudeerrichtingen in voldoende mate aansluiten bij de doelstellingen van een verbredende bedrijfseconomische masteropleiding. Zij adviseert wel om de doelstellingen méér onderscheidend in te vullen, voor de twee afstudeerrichtingen en merkt op dat de focus op het 'Management van overheidsorganisaties' nu het duidelijkst blijkt uit de inrichting van curriculum van de MvO afstudeerrichting.

De commissie onderstreept als positief dat de doelstellingen van de opleiding in beide afstudeerrichtingen gericht zijn op het creëren van nieuwe kennis door in te zetten op het raakvlak van twee disciplines (deze van de vooropleiding van de studenten en het domein van de bedrijfseconomie). De commissie meent dat dit een potentieel sterke karakteristiek is van deze opleiding, die nog verder uitgewerkt kan worden en verankerd kan worden, om aldus te leiden tot het creëren van nieuwe wetenschappelijke kennis.

De commissie is van mening dat het MBE programma – op basis van de domeinspecifieke doelstellingen – in staat is om goede algemeen en breed gevormde alumni af te leveren die, naast het domein van hun vooropleiding, ook kennis hebben van de bedrijfseconomie, en die daarenboven in staat

zijn tot integratie van deze twee disciplines. Zij stelt ook vast dat er een duidelijke vraag is vanuit het beroepenveld naar academisch geschoolde werkrachten met een dergelijk profiel.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

Vermits de commissie de facetten 'niveau en oriëntatie' en 'domeinspecifieke eisen' van de Master in de Bedrijfseconomie voor de beide afstudeer-richtingen als voldoende beoordeelt heeft zij een positief oordeel over de doelstellingen van deze opleiding en haar twee afstudeerrichtingen.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatierapport beschrijft het programma uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Master in de Bedrijfseconomie

MBE programma tot 2010–2011

Tot 2010–2011 bevatte het MBE programma een kern van 40 ECTS verplichte opleidingsonderdelen, bestaande uit algemene opleidingsonderdelen (9 ECTS) en afstudeerrichtingsopleidingsonderdelen (31 ECTS), een keuzeruimte van 5 ECTS, waarin een economisch of onderzoeksmethodologisch vak diende te worden opgenomen, naast een masterproef van 15 ECTS.

MBE programma vanaf 2011–2012

Vanaf het academiejaar 2011–2012 bevat het MBE programma – afstudeer-richting Bedrijfseconomie een algemene basis ('Economie A', 'Economie B' en 'Bedrijfskunde'), een verplichte kern financiële aspecten bedrijfseconomie ('Financiële kostprijsberekening', 'Financiële rapportering in IFRS context', 'Financiële analyse van de jaarrekening', 'Financieel management' en 'Audit') en drie keuzetrajecten (samen voor 24 ECTS) verplichte opleidingsonderdelen, een keuzeruimte van 18 ECTS, opgesplitst in 3 deeltrajecten ('Operationeel management', 'Marketing' en 'Onderzoeksmethodologie'). Deze trajecten worden ingevuld door een ruim aanbod aan bedrijfseconomische wetenschappelijke opleidingsonderdelen (die op masterniveau gedoceerd worden). Het programma sluit af met een masterproef van 18 ECTS.

De afstudeerrichting Management van Overheidsorganisaties voorziet een grotere kern verplichte opleidingsonderdelen (voor 37 ECTS), een keuzeruimte van 5 ECTS en een masterproef van 18 ECTS.

Het voorbereidingsprogramma (sinds 2011–2012 ingevoerd) heeft als doel het niveau van de MBE te verhogen. Er worden voor 30 ECTS opleidingsonderdelen aangeboden: onderzoeksmethodologie, inleidende economische en bedrijfseconomische opleidingsonderdelen. Voor de afstudeer richting MvO bevat het voorbereidingsprogramma daarenboven ook de opleidingsonderdelen ‘Politieke Economie’ en ‘Inleiding tot het publiekrecht’. Door de invoering van het voorbereidingsprogramma kan de student nu, op basis van een rijper inzicht in de economische en bedrijfseconomische concepten een masterproefonderwerp kiezen, in het eerste semester.

Studenten kunnen reeds tijdens hun vooropleiding een groot deel van het voorbereidingsprogramma opnemen (vb. als minor economie of door keuzevakken) en daardoor nagenoeg naadloos aansluiten bij de Master in de Bedrijfseconomie, na het behalen van het Bachelor- of Masterdiploma van de vooropleiding.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘relatie tussen de doelstellingen en de inhoud’ voor de Master in de Bedrijfseconomie, afstudeerrichting Bedrijfseconomie als voldoende en voor de afstudeerrichting Management van Overheidsorganisaties als goed.

De commissie stelt vast dat het vernieuwd MBE, afstudeerrichting BE programma eerst een aantal opleidingsonderdelen aanbiedt op het vlak van de financiële bedrijfseconomie en daarop aansluitend keuzemogelijkheden inroostert, die in het zelfevaluatierapport worden voorgesteld als vakkenpakketten op drie onderscheiden terreinen, nl. ‘operationeel management’, ‘marketing’ en ‘onderzoeksmethodologie’. Uit de gevoerde gesprekken is het de commissie gebleken dat de studenten volledig vrij hun keuzepakket kunnen samenstellen uit een lange lijst van masteropleidingsonderdelen.

Dit leidt – in de visie van de commissie – echter tot versnippering en tot een gebrek aan profilering van de masteropleiding. De commissie raadt de opleidingsverantwoordelijken dan ook aan om in de nabije toekomst duidelijk herkenbare keuzepakketten aan te bieden waaruit de student er een kiest. De commissie is van mening dat ook het onderwerp van de masterproef zou moeten aansluiten bij het door de student gekozen keuzepakket.

Voor de afstudeerrichting MvO stelt dit probleem zich niet, omdat de keuzevrijheid van de student zich beperkt tot slechts één economisch en één methodologisch opleidingsonderdeel. De MvO richting heeft hierdoor een duidelijk herkenbaar profiel.

De commissie is, los van de hiervoor beschreven overweging, van oordeel dat het recent aangepaste programma (tijdens het academiejaar 2011–2012) een duidelijke concretisering is van de doelstellingen en een duidelijk beleidsmatig accent vertoont in de opleidingsonderdelen. De commissie is van oordeel dat de afstudeerrichting BE inderdaad de beoogde focus in de functionele domeinen van de bedrijfseconomie afdekt in het curriculum. Voor de afstudeerrichting MvO sluit het beleidsmatig accent van de doelstellingen zeer goed aan bij de focus op overheidsorganisaties, wat ook strookt met de discipline. Hierdoor beoordeelt de commissie dit facet voor de MvO afstudeerrichting als uitstekend boven de basiskwaliteit.

Het oude programma roosterde inleidende en op een tussenliggend niveau gesitueerde opleidingsonderdelen in tijdens het eerste semester, en meer gevorderde, specialistische opleidingsonderdelen die daarop aansloten (via eisen van volgtijdelijkheid) in het tweede semester van het MBE programma. De commissie stelt met genoegen vast dat, met de invoering van het voorbereidingsprogramma, de studie van de inleidende (vakinhoudelijke bedrijfseconomische en methodologische) opleidingsonderdelen naar dit voorbereidingsprogramma verschuift. Een aandachtspunt hierbij is dat een deel van de opleidingsonderdelen in het voorbereidingsprogramma in het tweede semester zijn ingeroosterd, en dus niet als ingangseis voor de opleidingsonderdelen in het MBE programma kunnen gesteld worden. Het inroosteren van alle opleidingsonderdelen van het voorbereidingsprogramma in het eerste semester is in deze een wenselijke aanpassing.

De commissie is van mening dat het opnemen van de inleidende vakinhoudelijke en methodologische vakken in het voorbereidingsprogramma tot gevolg heeft dat de volledige twee semesters van het MBE programma benut worden om de bedrijfseconomische inzichten op een duidelijk masterniveau verder uit te diepen, waardoor het masterniveau van de opleiding wordt gegarandeerd (wat sinds het academiejaar 2011–2012 het geval is).

De opleidingsonderdelen in de voor de afstudeerrichtingen onderscheiden voorbereidingsprogramma's zetten – volgens de commissie – duidelijk in op de basiskennis waarover de instromende student dient te beschikken om het MBE programma te kunnen volgen en om de nodige onderzoeksmethodologische vaardigheden te verwerven om voor het masterproefonderzoek de geïjkte analysemethoden te gebruiken.

De commissie is van oordeel dat het curriculum van het MBE programma, voor de MvO afstudeerrichting beter aansluit bij de doelstellingen dan

voor de afstudeerrichting BE. Van beide meent zij dat de concretisering van de eindkwalificaties adequaat vertaald zijn in het curriculum.

De commissie stelt vast dat de opleiding op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeeft tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds. In een recent verleden heeft de FEB voor de MBE een curriculummapping uitgevoerd. De commissie waardeert deze oefening, maar suggereert om ook hierin onderscheid te maken tussen de twee afstudeerrichtingen BE en MvO. Daaruit blijkt dat de beoogde competenties steeds in meerdere opleidingsonderdelen aan bod komen en de vaardigheden doorheen het MBE curriculum worden opgebouwd. De commissie is van oordeel dat het MBE programma de studenten goede mogelijkheden biedt om de beoogde doelstellingen te bereiken.

De commissie erkent de componenten 'algemeen beheer', 'financiële rapportering', 'financiële analyse jaarrekening' en 'kostenberekening en analyse', die volgens internationale benchmarking beschouwd worden als basisdisciplines voor financiële economie binnen de bedrijfseconomische context, duidelijk in het curriculum. Er is daarnaast ook aandacht voor discipline-overschrijdende elementen en voor de internationale dimensie van de wetenschapsdiscipline.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' voor de Master in de Bedrijfseconomie als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er goede aandacht is in het programma voor kennisontwikkeling op een inleidend en tussenliggend niveau (in de verbredende aspecten) en op een gevorderd niveau (in de verdieping), alsook voor het bijbrengen van onderzoeksattitudes en onderzoeksvaardigheden. Het programma sluit goed aan bij recente ontwikkelingen en bij lopend (inter)nationaal onderzoek in de bestudeerde kennisdomeinen. De studenten komen in aanraking met resultaten van wetenschappelijk onderzoek in diverse opleidingsonderdelen en het onderzoeksgerelateerd karakter van het onderwijs is duidelijk verweven in de opleiding.

De MBE opleiding benut de goede kwaliteit van het onderzoek en de expertises van de staf die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is doorgelicht van de onderzoekservaring van de lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als

kenmerkend voor 'onderzoeksgebaseerd' onderwijs, wat de signatuur van de instelling uitdraagt.

De commissie merkt hierbij in positieve zin op dat de focus op integratie van de kennis van de vooropleiding met inzichten uit de bedrijfseconomische wetenschappen een doordachte keuze is van de opleiding, die in diverse opleidingsonderdelen zichtbaar is. Deze karakteristiek is een bijzonder element van de academische gerichtheid van de verbredende master, temeer omdat integratie van kennisdomeinen en het kunnen functioneren op het raakvlak tussen twee disciplines voor de professionele en academische wereld bijzonder nuttig is.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' voor de Master in de Bedrijfseconomie, afstudeerrichting Bedrijfseconomie als voldoende en voor de afstudeerrichting Management van Overheidsorganisaties als goed.

De commissie is van oordeel dat de afstudeerrichting BE van het programma voldoende sequentieel en coherent is opgebouwd. De commissie onderkent in de opbouw van het programma de functionele domeinen van de bedrijfseconomie die voornamelijk gericht zijn op financiële aspecten, wat strookt met de sterkte van de onderzoeksgroepen aan de FEB.

De commissie is van oordeel dat de afstudeerrichting MvO een sterke sequentiële opbouw heeft en een met de discipline strokende coherentie vertoont. De commissie onderkent in de opbouw van het programma de duidelijke beleidsmatige focus die heel goed past bij de oriëntatie van de MvO afstudeerrichting.

De commissie stelde tijdens de gesprekken vast dat er voldoende overleg is tussen de docenten, zodat overlap tussen de verschillende opleidingsonderdelen wordt voorkomen. Zij meent dan ook een duidelijke gedragen visie over de opbouw van het programma te onderkennen. De studenten lichtten tijdens de gesprekken toe dat de thema's en leerinhouden die behandeld worden een inzichtelijk geheel vormen dat de bestudeerde discipline goed afdekt.

De commissie is van oordeel dat ook de voorbereidingsprogramma's een logische opbouw en een duidelijke coherentie vertonen en daardoor een passend antwoord bieden op de problemen die de commissie voor de Vlaamse verbredende masteropleidingen in domeinen van de economie

sche wetenschappen meent te herkennen – en die door de programma-verantwoordelijken duidelijk omschreven werden.

Een bijzonder element dat de samenhang van het programma versterkt is de gangbare praktijk om het masterproefonderzoek te laten aansluiten bij de vooropleiding van de student. De commissie stelt vast dat deze karakteristiek goed tot uiting komt in de kwaliteit van de masterproeven.

Facet 2.4 Studieomvang

De Master in de Bedrijfseconomie omvat 60 studiepunten en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' voor de Master in de Bedrijfseconomie als voldoende.

Aan de UGent worden er systematische prospectieve studietijdmetingen uitgevoerd via het digitaal leerplatform Minerva. Op basis van de meetresultaten stelt de commissie een goede overeenstemming vast tussen de begrote en de reële studietijd. De studietijdmeting (op basis van tijdschrijven) die voor het MBE programma en haar twee afstudeerrichtingen werd uitgevoerd dateert van het jaar 2008–2009. Voor het vernieuwde programma waren er ten tijde van het bezoek nog geen meetresultaten beschikbaar.

De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de opleiding uitdagend, maar studeerbaar is. Zij menen dat de studiebelasting, voor de beide afstudeerrichtingen, vrij evenwichtig verdeeld is over de twee semesters van het programma. Mede op basis van de inzage van het cursusmateriaal en van het uurrooster komt de commissie tot de vaststelling dat de opleiding inderdaad uitdagend is, maar haalbaar is en dat de begrote en de reële studietijd vrij goed overeenstemmen, en aansluit bij de norm van 60 ECTS per jaar.

De commissie neemt in dit facet niet alleen het aantal uren studie, maar ook de studeerbaarheid van het programma mee in haar afwegingen.

De commissie stelt vast dat in het 'overgangsjaar' 2011–2012 t.g.v. de invoering van het voorbereidingsprogramma, de meeste studenten (die geen minor economie gevolgd hebben tijdens de vooropleiding) het voorberei-

dingsprogramma trachten te combineren met de MBE opleiding. De commissie werd tijdens de gesprekken toegelicht dat een aantal studenten overwegen om het programma over anderhalf jaar te spreiden, om een semester langer aan de thesis te kunnen werken, wat op zich leidt tot studievertraging.

De commissie wil een aantal elementen onder de aandacht van de opleidingsverantwoordelijken brengen. Vooreerst is er de toelichting van de opleidingsverantwoordelijken dat het voorbereidingsprogramma werd ingevoerd als kwaliteitsimpuls om het niveau van de master te verhogen. Daarnaast leidt de recente omvorming van het programma tot een – door de opleidingsverantwoordelijken getypeerde – ‘overgangsmaatregel’, waarbij studenten het voorbereidingsprogramma parallel volgen, naast het MBE programma. Deze studenten zijn daardoor gelijktijdig ingeschreven voor de beide programma’s. De commissie stelt vast dat het voorbereidingsprogramma niet alle opleidingsonderdelen aanbiedt in het eerste semester, waardoor, wie niet de beide programma’s samen volgt, aldus een jaar aan het voorbereidingsprogramma besteedt.

De commissie vraagt hierbij ook nog aandacht voor de volgende overwegingen. Niet alle opleidingsonderdelen van het voorbereidingsprogramma zullen steeds opgevangen kunnen worden door een goed ingerichte minor in andere opleidingsprogramma’s, waardoor er ook na verloop van jaren nog steeds studenten zullen zijn die een deel van het voorbereidingsprogramma moeten volgen, eventueel parallel aan het masterprogramma. Daarenboven is de commissie van oordeel dat er ook geanticipeerd moet worden op de instroom van niet UGent-studenten. De invlechting van het voorbereidingsprogramma in de minoren van andere masters aan de UGent voorziet namelijk niet in het bijspijkeren van de voorkennis voor deze – van buiten de eigen instelling instromende – studenten.

De commissie vraagt zich hierbij af, of de door de opleidingsverantwoordelijken omschreven ‘overgangsmaatregel’ niet eerder een semi-permanent karakter zal blijken te hebben. Dit omdat het voorbereidingsprogramma (op basis van de 30 ECTS en mits verschuiving van het ene vak dat in het tweede semester gedoceerd wordt) een half jaar in beslag neemt, en het masterprogramma (dat in de herfst aanvangt) een jaarprogramma is en loopt van het najaar tot de zomer van het jaar erop.

Studenten die tijdens de vooropleiding geen studievertraging opgelopen hebben en het voorbereidingsprogramma dienen te volgen, moeten dus een half jaar extra studeren, alvorens ze met de master MBE kunnen beginnen.

Het argument van de programmadirecteur dat de student alvast keuzevakken kan opnemen in het MBE programma is maar tot op zekere hoogte houdbaar, tenzij er voor geen enkel keuzevak volgtijdelijkheidsvoorwaarden geformuleerd zijn. Dit laatste zou betekenen dat alle keuzevakken, los van de basiskennis van de (bedrijfs)economische wetenschappen gevolgd kunnen worden. Desgevallend zou het MBE programma voor het aandeel studiepunten van de keuzevakken geen academisch masterlevel kunnen waarborgen van opleidingsonderdelen die in de bedrijfseconomische wetenschappen gesitueerd zijn.

Een andere visie is dat de studenten de keuzevakken eerst opnemen, in combinatie met het voorbereidingsprogramma, en dan de verdiepende vakken gelijktijdig met de masterproef opnemen. Dit zou dan weer impliceren dat de toepassing van de kennis en inzichten uit deze opleidingsonderdelen slechts in mindere mate aan bod kan komen in de masterproef.

Gerichte communicatie binnen de vooropleidingen, om tijdig de interesse te wekken van de potentiële student voor een vooropleiding of minor economie is een uiterst vitaal element, om de doorstroomtijd van de studenten door het MBE programma te beheersen. De commissie neemt aan dat dit tot op zekere hoogte wel te realiseren is binnen de eigen instelling, maar dat deze premisse hoge eisen stelt aan studenten die vanuit een andere instelling zouden instromen. De commissie meent dat dit een duidelijk aandachtspunt is voor de toekomst.

De commissie beveelt de opleidingsverantwoordelijken – in het kader van het verbeterperspectief – aldus aan om alle vakken van het vooropleidingsprogramma (30 ECTS) in één semester aan te bieden. Een tweede overweging is dat een naadloze aansluiting tussen het voorbereidingsprogramma en de MBE master pas dan bekomen kan worden indien het MBE programma twee keer per jaar zou starten, wat zou betekenen dat de vakken in de beide semesters worden aangeboden (omdat het voorbereidingsprogramma een half academiejaar in beslag neemt). De personeelscapaciteit (zie verder in *onderwerp 3*) laat op dit ogenblik echter niet toe om een dergelijke oplossing te realiseren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt 'de afstemming tussen vormgeving en inhoud' voor de Master in de Bedrijfsconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat dit over het algemeen een redelijk niveau heeft. Ze is van oordeel dat de onderscheiden werkvormen (hoorcolleges; werkcolleges en groepswork) in de master goed aansluiten bij de doelstellingen en bij de beoogde competenties. Interactieve en activerende leervormen flankeren de klassieke colleges. De commissie vernam van de studenten dat de hoorcolleges goed verzorgd worden en enthousiast gegeven worden, maar suggereert om Minerva, de elektronische leeromgeving, nog meer in te zetten in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten.

De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de hen inspirerende docenten het debat en de discussie weten te ontlocken en zij zich nauw betrokken weten bij het onderwijs. Dit waardeert de commissie zeer.

De commissie stelt vast dat de leidende onderwijsvisie 'durven denken en creatieve kennisontwikkeling' duidelijk richtinggevend is voor de onderwijspraktijk, maar stelt vast dat de operationalisering ervan toch nog sterk afhankelijk is van de interpretatie van de individuele docent. Zij meent dat het wenselijk is dat het onderwijskundig concept een meer systematische verankering krijgt binnen de opleiding.

De commissie vermeldt in deze dat bij de onderwijsvernieuwingen de gebruikte werkvormen gecatalogeerd worden in het 'onderwijsadministratie- en studenteninformatiesysteem' (OASIS), waardoor ze nog meer dan tevoren, inzetbaar worden voor overleg en nadere onderlinge afstemming onder de docenten. Zij vindt dit een goed gegeven.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt de 'beoordeling en toetsing' voor de Master in de Bedrijfsconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de beoordeling en toetsing van het MBE programma, en de beide afstudeerrichtingen duidelijk gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen en de onderlinge afstemming en het achterliggend toetsbeleid goed zijn. De steekproef examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel

kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde een duidelijke variatie in toetsvormen vast en goede voorbeelden van vernieuwende evaluatievormen. De studenten schrijven diverse papers en worden voor een aantal opleidingsonderdelen permanent geëvalueerd. Ook de beoordeling van de masterproef heeft een goede kwaliteit.

De organisatie van de evaluaties verloopt vlot. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld, conform het examenreglement, al zouden de studenten eerder in het jaar willen beschikken over het examenrooster. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een duidelijk beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is adequaat en studenten kunnen feedback krijgen over hun evaluaties.

De commissie gaf in facet 1.1. aan dat de doelstellingen duidelijk geformuleerd zijn in termen van door de student te verwerven competenties, maar meent dat deze nog consequent dienen getoetst te worden in de verschillende opleidingsonderdelen en mee dienen genomen te worden in de evaluatie van de onderscheiden opleidingsonderdelen.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' voor de Master in de Bedrijfseconomie, afstudeerrichting Bedrijfseconomie als goed en voor de afstudeerrichting Management van Overheidsorganisaties als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 18 ECTS, waarmee voldaan wordt aan de decretale eisen.

De masterproeven binnen de MBE opleiding moeten – volgens het zelf-evaluatierapport – een duidelijk academisch karakter hebben. Dit betekent dat de masterproef zowel een literatuurstudie als een empirisch onderzoek moet omvatten. De masterproef dient de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student te weerspiegelen. Er wordt bij het uitwerken van de masterproef rekening mee gehouden dat de studenten reeds beschikken over een diploma in een andere discipline. Daarbij wordt er actief ingezet op de integratie tussen de bedrijfseconomische dimensie en de vooropleiding van de student.

In het curriculum zijn een aantal opleidingsonderdelen opgenomen die de student specifieke kennis van gangbare onderzoeksmethoden en het

gebruik van wetenschappelijke databanken aanleren. De vereiste competenties worden progressief opgebouwd doorheen de opleiding.

De toewijzing van de masterproefonderwerpen is adequaat. In vele vakgroepen worden onderwerpen voorgesteld die rechtstreeks aansluiten bij het lopend onderzoek, waardoor de masterproef goed aansluit bij een actueel onderzoek. In een groot aantal masterproeven sluit het onderwerp van de masterproef aan bij de vooropleiding van de student.

Voor de afstudeerrichting BE worden zelden duo-masterproeven gebruikt (9%), voor de afstudeerrichting MvO wordt vaak (35%) gewerkt met duo-masterproeven, waarbij 2 of meer studenten gezamenlijk werken aan een bepaald onderwerp, het voorbereidingswerk en de begeleiding daarbij gezamenlijk gebeurt en de studenten verder elk afzonderlijk een deelaspect van het thema uitwerken, of een bepaald thema in een onderscheiden context onderzoeken. De commissie is geen voorstander van duo-masterproeven, zeker niet, gelet op de diversiteit van de instroom in deze master. Zij is van oordeel dat studenten individueel via de masterproef getuigenis moeten afleggen van het door hen bereikte eindniveau van de mastersopleiding. De commissie is daarom van oordeel dat een substantieel deel van het werk van de individuele student inzichtelijk dient te worden gemaakt en de student individueel moet beoordeeld worden. Zij meent dat de kans bij duo-masterproeven groot is dat de individuele bijdrage van de afzonderlijke studenten té weinig zichtbaar wordt in het eindtotaal en geeft hiervoor een onderscheiden oordeel voor dit facet voor de twee afstudeerrichtingen.

Tijdens het schrijven van de masterproef wordt een tussentijdse rapportering gemaakt door de student en een procesevaluatie door de promotor. De begeleiding is goed georganiseerd. De studenten presenteren en verdedigen de resultaten van hun masterproefwerk mondeling voor een jury (samengesteld uit een promotor, een tweede beoordelaar en de voorzitter van de beoordelingscommissie). Hiermee wordt in dit programma gevolg gegeven aan de suggestie van de visitatiecommissie EW TEW HI (2003–2004). De alumni zijn tevreden over de evaluatie van de masterproef. De evaluatiecriteria zijn helder omschreven.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen. Ze is van mening dat de masterproeven inderdaad blijken geven van een goed analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De commissie is van oordeel dat de gemiddelde kwaliteit van de masterproeven nu reeds goed is. Zij onderschrijft de visie van de faculteit

dat met het vernieuwde curriculum binnen het MBE programma, de spreiding in kwaliteit nog verminderd kan worden en het gemiddeld niveau van de masterproef nog verhoogd kan worden. De commissie is van oordeel dat de faculteit er over het algemeen goed in slaagt om in de masterproeven een integratie tot stand te brengen tussen de MBE en de vooropleiding van de student. De commissie suggereert hierbij – in het kader van het verbeterperspectief – om het onderwerp van de masterproef vaak ook te laten aansluiten bij de opgenomen keuzeopleidingsonderdelen die de studenten voor het MBE programma kiezen en om systematisch in te zetten op de integratie tussen de voorkennis van de student en de economisch wetenschappen, die in het MBE programma uitgediept worden.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als goed.

Academische Bachelors in de Economische Wetenschappen en Bachelors in de Bestuurskunde en Publiek Management kunnen rechtstreeks instromen in de Master in de Bedrijfseconomie. Andere academische Bachelors (met uitsluiting van Toegepaste Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur, Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, Handelswetenschappen en Handelsingenieur), kunnen instromen via een voorbereidingsprogramma van 30 studiepunten. Professionele Bachelors worden niet toegelaten in het programma, er is aldus geen schakelprogramma voorzien voor deze master. De commissie meent dat hiermee een goede regulering van de studenteninstroom wordt gerealiseerd die een voorbeeld is voor andere zij-instroomopleidingen.

Jaarlijks schrijven zich (gemiddeld over de laatste 3 jaar) 128 studenten in, voor het voltijds programma MBE – afstudeerrichting BE, en gemiddeld (over 2 jaar) 56 studenten voor de afstudeerrichting MvO. De waaier aan vooropleidingen van waaruit de studenten instromen is zeer divers en bestrijkt niet alleen de alfa, maar ook de bètawetenschappen. De commissie onderkent dat de studenten, na afronding van het MBE programma hun kansen op de arbeidsmarkt aanzienlijk verbeteren.

De commissie is van oordeel dat het MBE programma qua leervormen en leerinhouden adequaat aansluit bij de kwalificaties van de instromende studenten. Deze aansluiting is significant verbeterd, sinds de invoering

van het voorbereidingsprogramma dat als effect heeft dat het verbreedend georiënteerd masterprogramma op gewaarborgd masterniveau wordt gedoceerd (doordat de vereiste voorkennis op inleidend niveau aangeboden wordt in het voorbereidingsprogramma).

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als minstens voldoende en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'Programma' voor de Master in de Bedrijfseconomie en haar twee afstudeerrichtingen.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs in de bedrijfseconomische opleidingsonderdelen wordt na genoeg uitsluitend verzorgd door de vakgroepen van de Faculteit FEB. Voor de niet-economische opleidingsonderdelen wordt beroep gedaan op andere faculteiten, zodat de vakken steeds door experts verzorgd worden. Een ZAP lid heeft doorgaans een onderwijsbelasting van 24 ECTS op jaarbasis. Het zelfstandig academisch personeel (ZAP) is verantwoordelijk voor het onderwijs. AAP leden worden toegewezen aan de vakgroepen, ter ondersteuning van het onderwijs.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP-leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek. Recentelijk wordt met de individuele docent jaarlijks een overeenkomst gemaakt, waarin de verdeling van de taakopdrachten en procenten onderwijs, onderzoek en dienstverlening worden vastgelegd, en duidelijke targets worden opgesteld.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als goed.

De commissie is zeer positief over de deskundigheid van het onderwijzend personeel van het MBE programma en dit zowel op onderwijskundig en

didactisch vlak als vakinhoudelijk. Ook de technische, administratieve en organisatorische deskundigheid van het personeel is prima. De commissie heeft tot genoeg vastgesteld dat de staf bestaat uit enthousiaste en geëngageerde deskundigen die deze kennis met toewijding op de studenten weten over te brengen. De studenten en alumni waarderen de sterke inzet van de docenten bij het lesgeven en ook de commissie heeft tijdens de gesprekken met de staf kunnen vaststellen dat zij 'hart hebben' voor hun onderwijsopdracht.

Er is een ruim aanbod onderwijsprofessionalisering op universitair niveau. Deelname aan deze vormingssessies is niet verplicht, maar is de impliciete norm binnen de faculteit FEB. Bij evaluatie van het onderwijsprofessionaliseringsaanbod blijkt dat de docenten een inhoudelijke interesse hebben om hun onderwijspraktijk te optimaliseren. In 2007 formuleerde de UGent een competentieprofiel voor haar UGent-lesgevers. De commissie waardeert deze aandacht voor onderwijsprofessionalisering en meent dat de effecten ervan merkbaar zijn in het onderwijs van de docenten.

Onderwijskundige innovatie is gebaseerd op incidentele projecten als ICT (wiskunde) en PGO, waarbij de resultaten van onderwijsinnovaties niet in alle gevallen worden meegenomen in het onderwijscurriculum. Toepassing van nieuwe werkvormen, zoals PGO, vindt bijvoorbeeld niet plaats in de zij-instroommasters. In zijn algemeenheid dient overwogen te worden om uitkomsten van onderwijsvernieuwingprojecten systematischer in het onderwijs toe te passen, dan dit aan het enthousiasme van de individuele docent over te laten.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput en het wetenschappelijk verslag van de stafleden ingekeken en stelt vast dat de docenten kwalitatief hoogstaande onderzoekers zijn met een duidelijke interesse en sterke expertise in de door hen onderzochte disciplines. De verschillende onderzoeksgroepen genereren een goede wetenschappelijke output (onder meer in internationale tijdschriften) en leveren een behoorlijk aantal doctoraten af. De onderzoekservaringen worden duidelijk meegenomen in het onderwijs. De vakgroep onderhoudt talrijke (inter)nationale onderzoekscontacten. De staf is daarbij ook internationaal actief, voornamelijk op onderzoeksvlak.

Op regelmatige basis doceren gastdocenten en -sprekers in de opleiding. De commissie besluit aldus dat de opleiding gedragen worden door deskundigen en onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de bedrijfseconomische wetenschappen.

Facet 3.2 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand (volgens de geijkte tabellen van het visitatieprotocol) voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de FEB én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Daarnaast vertroebelen ook programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallele trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatierapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. De commissie stelt een duidelijke krapte vast in de personeelsbezetting, in het bijzonder gezien het omvangrijke takenpakket dat het team van docenten opneemt binnen de opleidingen Economische Wetenschappen, Toegepaste Economische Wetenschappen, Handelsingenieur en de zij-instroomopleidingen, en zeker gezien de duidelijke ambities met betrekking tot de groei van de studentenaantallen in deze master. De commissie stelt vast dat de hoge kwaliteit van het onderwijs gedragen en gewaarborgd wordt door het sterk engagement van de docenten en hun niet aflatende inzet. De commissie meent wel dat dit een zeldzaam goed is, waar men spaarzaam moet mee omspringen en dat men op het bestuurlijk niveau alvast niet als verworven mag beschouwen. De commissie vraagt hiervoor dan ook passende aandacht.

Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in de Bedrijfseconomie in zijn algemeenheid voldoende is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘inzet van personeel’ van de Master in de Bedrijfseconomie als minstens voldoende en heeft een positief oordeel over het onderwerp ‘inzet van personeel’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet ‘materiële voorzieningen’ voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De onderzoeks- en onderwijsactiviteiten van de faculteit FEB zijn gehuisvest in de Tweekerkenstaat en in de Hoveniersberg. De bereikbaarheid met het openbaar vervoer is goed, en de toegankelijkheid van de faciliteiten is prima.

De commissie meent dat de uitrusting van de onderwijsruimten aan de maat is. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date en voldoet voor het aantal studenten. Er zijn adequate mogelijkheden om ICT in het onderwijs te gebruiken. Bijzonder nuttig is de softwareserver Athéna, die studenten onder meer de gelegenheid geeft van op afstand software te gebruiken voor het bewerken van de data die zij dienen te interpreteren.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. Zowel de collectie in de bibliotheek als de online collectie zijn toereikend. Er zijn – volgens de commissie – té weinig werkplekken voor zelfstudie en groepswork van de studenten.

MINERVA, de elektronische leeromgeving van de UGent biedt de studenten de nodige ondersteuning en voorziet in de mogelijkheden voor docenten om het zelfstandig leren van de studenten te ondersteunen. De commissie zag een aantal mooie voorbeelden van tools die voor de ondersteuning van het onderwijs ingezet kunnen worden.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' voor de Master in de Bedrijfs-economie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. De UGent organiseert jaarlijks diverse informatiemomenten (vb. afstudeer- en verderstudeerbeurs) en verspreidt een ruim aanbod aan studie-informatie via diverse kanalen (vb. websites; brochures; studiekiezers). Naarmate het informatieproces betreffende de universitaire opleidingen vordert, treedt de faculteit progressief meer op het voorplan. De faculteit FEB organiseert ook diverse informatiemomenten tijdens het jaar, waarin bachelorstudenten in diverse faculteiten geïnformeerd worden over de mogelijkheid om een minor economie op te nemen, en over de toelatingsvoorwaarden voor het MBE programma. Bij aanvang van het academiejaar organiseert de FEB een aantal informatiesessies, waaronder een aparte infosessie voor werkstudenten.

Studiebegeleiding wordt op drie niveaus aangeboden, universitair, facultair en op het niveau van de opleiding. De doelgroep voor deze begeleiding is elke student die zich aangesproken voelt en bewust wil omgaan met het vormen van een eigen studiemethode. De monitораatswerking is vooral actief in de bachelorjaren, en minder uitgesproken aanwezig voor de masters.

De studietrajectbegeleider staat in voor het adviseren van studenten over hun traject, het beoordelen van de geïndividualiseerde trajecten en het bewaken van studievoortgang. De commissie meent dat deze initiatieven een goed gegeven zijn, gelet op een reële kans op studieduurverlenging in een geflexibiliseerde onderwijsruimte, naast de complexe materie om en het voorbereidingsprogramma en de MBE naadloos op elkaar te doen aansluiten.

Een eerste aanspreekpunt is de ombudspersoon bij studie (of examen)-gerelateerde problemen. De commissie is van oordeel dat de ombudsfunctie goed functioneert. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysische of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies.

Daarnaast voorzien de FEB en de UGent ook in uitstroombegeleiding, bv. in voorlichting over de arbeidsmarkt, onder meer door de Afdeling Studie- en Loopbaanadvies, Adviescentrum voor Studenten van de UGent.

Deze dienst organiseert o.a. sollicitatietrainingen en loopbaanoriëntatiegesprekken met uitstromende studenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening goed georganiseerd zijn en afdoende afgestemd zijn op de studievoortgang. De studenten weten hun weg te vinden, hun vragen worden efficiënt en effectief geadresseerd, doorverwezen en behandeld.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Vermits de commissie de facetten van het onderwerp 'voorzieningen' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de 'voorzieningen' van deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

De UGent hanteert (sinds 1996, nog voor de invoering van de verplichting daartoe) een decentraal systeem van onderwijskwaliteitszorg, wat betekent dat de faculteit FEB instaat voor de interne kwaliteitsbewaking en -verbetering van de onderwijsleerprocessen en daarbij bijgestaan wordt door een aantal centraal aangestuurde initiatieven.

Het onderwijsontwikkelingsplan van de UGent onderscheidt de ontwikkeling, evaluatie en bijsturing van de curricula enerzijds en de kwaliteitshandhaving en verbetering van de onderwijsleerprocessen anderzijds. Op centraal niveau houden de Onderwijsraad en de Dienst Onderwijsaangelegenheden (DOWA) toezicht op de kwaliteit van het onderwijs. Op facultair niveau wordt de onderwijsoptimalisering uitgevoerd door de Opleidingscommissies (OC's), in overleg met de facultaire KwaliteitsCel Onderwijs (KCO).

Voor de opleidingsonderdelen wordt tweejaarlijks een onderwijsevaluatie uitgevoerd door de studenten. Daarnaast worden ook niet-persoonsgebonden curriculumevaluaties van de opleidingen uitgevoerd. Bepaalde aspecten van de organisatie en de uitvoering van het onderwijs worden beoordeeld op efficiëntie en effectiviteit, met het oog op een functionele bijsturing. De evaluatie is aldus specifiek gericht op het leveren van concrete feedback en indicaties, niet alleen aan de lesgevers, maar ook aan de opleidingscommissies.

Sinds kort worden ook opleidingsindicatoren opgesteld, voor alle opleidingen, die de evolutie van de opleidingen kunnen visualiseren en bijsturing kunnen ondersteunen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De commissie waardeert dat de opleidingsonderdelen per semester en de opleiding als geheel frequent geëvalueerd worden via een anonieme bevraging van de studenten. De commissie waardeert de openheid waarmee de uitkomsten van de enquêtes wordt behandeld in de evaluatiecommissie en de opleidingscommissie, waarin ook studenten zetelen. Zij werd er tijdens het bezoek van overtuigd dat de resultaten van deze bevragingen ernstig genomen worden en indien van toepassing gebruikt worden om het onderwijs met de betrokken docenten te bespreken en dat deze interventies daadwerkelijk bijdragen tot de verbetering van het onderwijs. De commissie komt tot de conclusie dat de faculteit beschikt over een voldragen systeem van kwaliteitszorg en de opvolging van maatregelen ter verbetering, voortvloeiend uit elementen van kwaliteitszorg, adequaat bewaakt worden. Zij spreekt hier haar waardering voor uit.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie rapport nauwkeurig, helder geformuleerd en goed leesbaar is. De kritisch reflectieve houding en de openheid die ervan uitgaat, maakte het voor de commissie toegankelijk en liet haar toe om duidelijk inzicht te krijgen in de uitdagingen en sterkten van de faculteit en haar opleidingen. De gesprekken tijdens de bezoeken leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie rapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de evaluaties degelijk zijn uitgewerkt op het niveau van de opleiding en snel en degelijk opgevolgd worden. De interne evaluaties geven vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de opleidingsonderdelen, wat finaal doorspeelt op het niveau van het programma.

De commissie stelt vast dat er zorgvuldig, en met succes, werd ingespeeld op signalen van de docenten, studenten en alumni over het programma en dat aanbevelingen tot verbetering van het MBE programma in de schoot van de opleidingscommissie worden uitgewerkt.

Het is de eerste keer dat dit specifieke programma een externe visitatie doormaakt, waardoor ten tijde van het bezoek van de commissie nog geen opvolging kon gegeven worden aan suggesties van een vorige visitatiecommissie. De commissie is van oordeel dat de opleidingsverantwoordelijken duidelijk de vinger aan de pols houden om de kwaliteit van de opleiding in een continue proces te meten en indien nodig te remediëren.

De commissie besluit dat de uitkomsten van deze evaluaties de basis vormen van aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de streefdoelen en kwaliteitsboring van de opleiding.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De verschillende geledingen die betrokken zijn bij de onderwijsverstrekking in de opleiding worden volgens de commissie goed betrokken bij de besluitvormingsprocessen en participeren aan de onderwijsorganisatie en de evaluatie van het onderwijs en de interne kwaliteitszorg.

De staf wordt door de opleidingscommissie en door het functioneren in onderwijsteams nauw betrokken bij het onderwijs. De studenten en de medewerkers zijn vertegenwoordigd op alle beleidsniveaus van de faculteit en de universiteit en de commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleidingen effectief rekening houden met de mening van de studenten.

Ook de alumni zijn vertegenwoordigd in de opleidingscommissie, wat uitzonderlijk is. De alumni zijn verder ook formeel vertegenwoordigd in de Adviesraad en communiceren daarnaast ook via informele kanalen met de staf van de opleiding.

De studentenvereniging STUVECO verenigt alle studenten die in de onderscheiden raden en commissies vertegenwoordigd zijn en vormt een onafhankelijke groep, die haar inspraakrecht duidelijk heeft verworven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Vermits de commissie de facetten van het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeer-richtingen als voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de 'interne kwaliteitszorg' van deze opleiding en haar beide afstudeer-richtingen.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerde niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerde niveau' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeer-richtingen als voldoende.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en de kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat het MBE programma met de beide afstudeer-richtingen de doelstellingen goed weet te realiseren. De commissie komt tot de vaststelling dat de opleiding voldoet aan een duidelijke vraag vanuit de arbeidsmarkt.

De alumni zijn zeer tevreden over de genoten opleiding en menen dat deze opleiding bijzonder nuttig is voor de instap in het beroepsleven. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de MBE opleiding erin slaagt om het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren.

Wat de internationale mobiliteit betreft stelt de commissie vast dat de opleiding een geringe uitwisselingsgraad realiseert. De opleidingsverantwoordelijken voeren binnen de faculteit sinds 1995 een eigen internationaliseringsbeleid, aanvullend op het universitair beleid. Daarbij wordt er sterk ingezet op het uitbouwen van een netwerk van partneruniversiteiten, verspreid over de wereld, structurele samenwerkingsverbanden en partnerships, en het uitwerken van bi-diplomerig. Voor het MBE programma is de commissie van oordeel dat de UGent de mogelijkheden tot internationalisering meer zou kunnen benutten. De mogelijkheid om de masterproef in de Engelse taal te schrijven is hiervan een aspect, waarvan de commissie meent dat dit ruimhartig dient te worden toegepast.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' voor de Master in de Bedrijfseconomie, voor de beide afstudeerrichtingen als voldoende.

De Master in de Bedrijfseconomie was ten tijde van het bezoek van de commissie aan de instelling in transitie, ten gevolge van de herziening van het programma en de invoering van het voorbereidingsprogramma. De opleidingsverantwoordelijken konden hierdoor nog geen informatie verstrekken over het studieresultaat van het vernieuwd programma. De examenresultaten van de eerste examenperiode (na het eerste semester) tonen wel aan dat het studierendement – naar de inschatting van de opleidingsverantwoordelijken – aan de maat zal zijn. Voor de volledigheid van het rapport werden de slaagcijfers van het eerste jaar (2011 – 2012) in de redactiefase toegeleverd aan de commissie. Ongeveer 85% van de studenten behaalt ongeveer 60 studiepunten. Het is moeilijk om een definitief inzicht te krijgen in de cijfers omdat de toegeleverde tabellen de master MBE én het voorbereidingsprogramma bevatten. De commissie acht de cijfers voor de MBE, voor de beide varianten, ruim aan de maat. De commissie is ervan overtuigd dat de trend zich in de komende jaren nog duidelijker zal aftekenen.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

De commissie is van oordeel dat de opleidingsverantwoordelijken de vinger aan de pols dienen te houden om de eerste resultaten van het herziene programma duidelijk in kaart te brengen en inzicht te verwerven in het al dan niet semi-permanent karakter van wat zij als een overgangsfase typeerden. De commissie verwijst hiermee naar haar vrees dat studenten zullen blijven opteren voor het gelijktijdig volgen van het voorbereidings- en het MBE programma. Zij is dan ook van mening dat de opleidingsverantwoordelijken het programma en de effecten van de wijzigingen in het programma, door invoering van het voorbereidingsprogramma na twee jaar zelfstandig dienen te evalueren, en daar waar nodig, aanpassingen aan te brengen om de kwaliteit te handhaven en te borgen.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Omdat de commissie de facetten van het onderwerp resultaten van de Master in de Bedrijfseconomie als voldoende beoordeelt, heeft zij een positief oordeel over de resultaten van deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

De commissie is van oordeel dat de Master in de Bedrijfseconomie aan de Universiteit Gent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen biedt en heeft aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Werk de gerichtheid van de doelstellingen op het creëren van nieuwe kennis nog verder uit.

Programma

- Biedt duidelijk herkenbare keuzepakketten aan in het programma, waarvan de student er een kiest en laat het onderwerp van de masterproef erbij aansluiten;
- Biedt alle opleidingsonderdelen van het voorbereidingsprogramma aan in één semester;
- Breng bij de curriculummapping onderscheid aan tussen de twee afstudeerrichtingen;
- Voer gericht communicatie ten aanzien van andere dan UGent studenten betreffende het bestaan van het MBE programma;
- Monitor de studietijd in de komende jaren;
- Zet MINERVA, de elektronische leeromgeving, nog meer in in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten;
- Veranker het onderwijskundig concept op een meer systematische wijze binnen de opleiding;
- Ga na of het examenrooster eerder op het jaar vastgelegd en gecommuniceerd kan worden;
- Toets de competenties consequent in de verschillende opleidingsonderdelen;
- Garandeer voor de afstudeerrichting MvO dat een substantieel deel (2/3) van het werk door de individuele student wordt uitgevoerd en aldus beoordeeld kan worden;
- Beoog dat het voorbereidingsprogramma is afgerond alvorens de master MBE wordt aangevat.

Personeel

- Intensifieer de onderwijskundige innovatie binnen de opleiding;
- Stippel een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit;
- Bewerkstellig dat de opleiding passende aandacht krijgt inzake de personeelskrachte.

Voorzieningen

- Intensifieer en homogeniseer het gebruik van MINERVA;
- Vermeerder het aantal stille werkplekken voor studenten voor zelfstudie en groepswork.

Resultaten

- Formuleer expliciete streefcijfers en een flankerend beleid terzake;
- Volg de vertraging bij het schrijven van de masterproef op en definieer ijkpunten.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master of Science in het Management

WOORD VOORAF

De Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) richt vijf ZIJ-instroomopleidingen EW, TEW en HI in, die ter evaluatie worden voorgelegd, nl. de Master of Science in het Management, de Master of Science in de Beleidseconomie, de Master of Science in het Informatiemanagement, de Master of Science in de Accountancy en het Revisoraat en de Master of Science in de Verzekeringen. Elke opleiding wordt in een afzonderlijk deelrapport besproken. Dit deelrapport behandelt de *Master of Science in het Management (MiM)*. De MiM is, net zoals de andere zij-instroomopleidingen een éénjarig masterprogramma (60 ECTS). De MiM heeft, volgens het zelfevaluatierapport naast een algemeen vormende, ook een doorstroomfinaliteit, naar de andere masters (TEW/Business Economics, HI en HIB (enkel voor bepaalde bachelordiploma's) en ERB (mits het volgen van een voorbereidingsprogramma na de Master in het Management)), die in het domein van de (toegepaste) economische wetenschappen aangeboden worden door de FEB. De KU Leuven biedt voor deze zij-instroommaster een specifiek studietraject aan voor werkstudenten. De oordelen van de commissie hebben steeds betrekking op alle varianten.

De visitatiecommissie – cluster ZIJ-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de zij-instroomopleidingen van 27 tot en met 30 maart 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oor-

deel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De Master in het Management is ontstaan uit een aanvullende opleiding bedrijfseconomie. Ten gevolge van de BAMA hervorming, werd deze opleiding omgevormd tot een initiële masteropleiding. Ze werd voor het eerst ingericht in het academiejaar 2007–2008. Jaarlijks werd een verzwaring van het programma doorgevoerd (door respectievelijk een eerste herstructurering in 2008–2009, het verhogen van de contacturen, door toevoeging van een methodologische component aan de masterproef, en door een groter deel van het programma verplichtend te stellen). Met ingang van 2011–2012 werd een voorbereidingsprogramma van 10 ECTS ingevoerd, met als doel de onvoldoende voorkennis van de student betreffende statistiek en economie bij te spijkeren, alvorens hij/zij aan het MiM programma begint. Deze aanpassingen resulteren in het programma dat ter evaluatie voorlag tijdens het bezoek.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. De commissie is bij de beoordeling van de doelstellingen en het curriculum uitgegaan van het tijdens het academiejaar 2011–2012 (recentelijk vernieuwd) programma. Noodgedwongen blik zij voor wat betreft de examens, masterproeven, resultaten en tendensen terug naar de periode 2007–2011. De commissie baseert zich op de informatie die in het zelfevaluatie-rapport wordt aangeleverd. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleiding aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal voor het lopend programma en van examenopgaven en masterproeven van de vorige jaren van het MiM programma.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De FEB wil, volgens het zelfevaluatie-rapport, de economen en bedrijfskundigen voor morgen opleiden. Dit vereist in het onderwijs een sterke aansluiting op wetenschappelijk onderzoek. Deze relatie tussen onderzoek en onderwijs is – volgens het zelfevaluatie-rapport – een cruciale schakel in de vorming van (bedrijfs)economen die voldoende gericht zijn op innovatie in het professionele werkveld.

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de drie karakteristieken van de onderwijsvisie van de KU Leuven: het onderzoeksgebaseerd onderwijs, het competentiegericht leren en de student-gecentreerde benadering van het onderwijs, met nadruk op de zelfwerkzaamheid van de student.

Het zelfevaluatie-rapport karakteriseert de MiM als een verbredende bedrijfseconomische wetenschappen opleiding die gericht is op studenten die een andere dan economische of toegepaste economische vooropleiding genoten hebben en die hun kennis wensen te verruimen met bedrijfseconomische denkkaders.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet ‘niveau en oriëntatie’ van de Master in het Management als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleiding bestudeerd en heeft deze laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen adequaat uitgewerkt zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. Ze zijn uitgewerkt in termen van competenties en eindtermen. De verbredende context van de doelstellingen is in het bijzonder weergegeven in de beschrijving van de Dublin-descriptoren door de vervanging van de omschrijving: ‘de autonome beoefening van de wetenschappen’ door ‘de aanwending van wetenschappelijke kennis in de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen’. De commissie is van oordeel dat deze omschrijving overeenstemt met de focus van de verbredende zijinstroomopleidingen op de aanwending en toepassing van wetenschappelijke kennis in plaats van de autonome beoefening van de wetenschap.

De doelstellingen van de MiM zijn voldoende gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties. De commissie waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van de samenhang van de verschillende componenten, eigen aan de kerndisciplines van de bedrijfseconomische wetenschappen. De doelstellingen van de MiM zijn voor een deel gesitueerd op een inleidend en tussenliggend niveau en voor een deel op gevorderd (verdiepend) niveau. Er is duidelijke aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de economische/bedrijfseconomische wetenschappen en er is adequate aandacht voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes om wetenschappelijke kennis toe te passen. De commissie onderkent ook een duidelijke aandacht voor de internationale dimensie van de economische/bedrijfseconomische wetenschappen in de doelstellingen van het MiM programma.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geledingen van de opleiding en gekend zijn bij de studenten.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de Master in het Management als voldoende.

Het profiel van de MiM is – volgens de commissie – dit van een vrij brede bedrijfseconomische master, met een focus op bedrijfseconomie. De MiM moet primair gepositioneerd worden als zelfstandige opleiding met het profiel van een verbredende master. De commissie vraagt hierbij aandacht voor het gevaar dat MiM – op basis van de gesprekken, door een aanzienlijk aantal studenten – opgevat lijkt te worden als doorstroommaster.

De commissie is van oordeel dat de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding in voldoende mate overeenstemmen met haar referentiekader. Ze zijn gericht op het verwerven van inzicht in de inbedding van management in twee van de functionele domeinen van de economische wetenschappen (micro- en macro-economie). De kwantitatieve methoden beogen studenten te introduceren in het meten en bestuderen van bedrijfseconomische effecten en daarnaast heeft de opleiding ook tot doel om zes functionele managementdomeinen te bestrijken.

De commissie onderstreept als een bijzonder element de gerichtheid op integratie die vooral tot uiting komt in de Business Game.

De eindkwalificaties zijn ontleend aan de eisen gesteld vanuit de wetenschappelijke discipline en de internationale wetenschapsbeoefening. De commissie waardeert dat de opleiding voor de domeinspecifieke doelstellingen een internationale benchmarking hebben uitgevoerd. De studenten zijn goed vertrouwd met de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding.

Het programma voldoet volgens de commissie aan een duidelijke maatschappelijke behoefte: het biedt voor studenten met een academische bachelor- of masteropleiding buiten het domein van de economie en bedrijfskunde een aantrekkelijke mogelijkheid tot verbreding van hun kennis en inzicht op het terrein van het management. Studenten versterken hiermee hun positie op de arbeidsmarkt.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Master in het Management en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatierapport beschrijft het programma uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Master in het Management

De MiM bestaat uit een verplichte gemeenschappelijke kern van 34 ECTS, een keuzeruimte van 10 ECTS en een masterproef van 16 ECTS.

De verplichte kern bestaat uit twee opleidingsonderdelen economie (die gezamenlijk voor de MiM en voor de Master in de Beleidseconomie gedoceerd worden) en zes opleidingsonderdelen die de functionele domeinen van het bedrijfsmanagement bestrijken, nl. *management en strategie, marketing, boekhouding en kostprijsberekening, productie en logistiek, personeel en organisatie en bedrijfsfinanciering.*

De masterproef omvat 3 onderdelen: een lessenreeks *Kwantitatieve beleidsmethoden* (die economische modellen en bedrijfstoeepassingen bestrijkt), een *bedrijfssimulatie of 'business game'* en een *onderzoekspaper*. De keuzeruimte beslaat een reeks van algemene keuze-opleidingsonderdelen van aan de bedrijfseconomische wetenschappen verwante domeinen.

Vorbereidingsprogramma (ingevoerd in 2011–2012)

Het voorbereidingsprogramma (10 ECTS) omvat 2 opleidingsonderdelen: '*Kwantitatieve Beleidsmethoden I*' (4 ECTS) en '*Economie*' (6 ECTS) voor studenten die onvoldoende voorkennis statistiek of (macro- en/of micro-)economie hebben.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de Master in het Management als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de MiM een adequate concretisering is van de eindkwalificaties van de opleiding, en dit zowel voor wat betreft het niveau (zij het dat dit voor een deel inleidend en op tussenliggend niveau blijft steken), als de oriëntatie en domeinspecifieke doelstellingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeeft tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds. Sinds de invoering van de BAMA hervorming en de herstart van het programma in 2007 werd het MiM programma elk jaar stelselmatig verzaamd, wat betekent dat er nog een zekere turbulentie aanwezig is in het programma en de uiteindelijke structuur van het programma nog niet ten volle bereikt is. De commissie meent dat het programma, sinds de invoering van het voorbereidingsprogramma reeds sterk convergeert naar een vrij consistent programma, dat tegemoet komt aan de doelstellingen. De commissie is daarbij wel van oordeel dat er aandacht besteed dient te worden aan de inhoud van het programma en het voorbereidingsprogramma.

Zij onderstreept in dit verband een aantal aspecten betreffende de inhoud van het programma.

- Het opleidingsonderdeel '*boekhouding en kostprijsberekening*' zou naar het voorbereidingsprogramma verplaatst moeten worden, omdat het een fundamenteel element is van de vereiste voorkennis van de studenten.

- De ‘business game’ en de methodologische pijler (econometrie) zouden als afzonderlijke opleidingsonderdelen moeten worden opgenomen in het MiM curriculum. Deze elementen horen ook in hun volle gewicht thuis in het MiM programma.
- De commissie is niet geheel overtuigd over het masterniveau van alle bedrijfseconomische opleidingsonderdelen in het programma. De studenten typeren een aantal van deze opleidingsonderdelen van overwegend inleidend niveau terwijl de docenten en de decaan deze opleidingsonderdelen beschrijven op een hoger (master)niveau. De ECTS fiches typeren veel van deze opleidingsonderdelen als BASIS (inleidend masterniveau). Het gebruikte lesmateriaal is vaak van inleidend of intermediair niveau.
- Een aantal opleidingsonderdelen hebben wel een gevorderd niveau, bvb. ‘Human Resources Management’, ‘bedrijfsfinanciering’, ‘marketing’, ‘kwantitatieve beleidsmethoden’ en ‘logistiek’.
- Het methodologisch vak (‘kwantitatieve methoden’) wordt in het voorbereidingsprogramma op een inleidend en in de MiM op een meer gevorderd niveau gegeven, wat een progressieve verdieping toelaat. De commissie stelt ook vast dat de onderzoeksvaardigheden ook ingeoeffend worden.

Samenvattend stelt de commissie dat het niveau van het MiM programma in zijn geheel aan de maat is, maar dat de bovenvermelde adviezen dienen opgevolgd te worden om het masterniveau van de opleiding verder te versterken.

De commissie is van oordeel dat het MiM programma de studenten de mogelijkheden biedt om de beoogde doelstellingen te bereiken. Ze is ook van mening dat er voldoende aandacht is voor discipline-overschrijdende elementen en dat er daarenboven ook getracht wordt om – vooral bij de masterproeven – in te haken op de vooropleiding van de studenten, wat een positief element is.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid van het programma’ van de Master in het Management als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er adequate aandacht is in het programma voor kennisontwikkeling, alsook voor de kennismaking met onderzoekssattitudes en onderzoeksvaardigheden, in die zin dat studenten in

verschillende opleidingsonderdelen diverse onderzoekspapers analyseren en op basis van de literatuur een eigen kritische houding ontwikkelen.

De opleiding benut de hoge kwaliteit van het onderzoek en van de expertises van de staf die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is zeer sterk gesteund op de onderzoekservaring van de betrokken lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk 'onderzoeksgebaseerd' onderwijs, wat de signatuur van de instelling uitdraagt.

De opleiding heeft ook goede aandacht voor kennismaking met de actuele beroepspraktijk, bvb. door het inlassen van toelichtingen door gastsprekers tijdens de lessen en door de aandacht voor soft skills (zoals presenteren en rapporteren).

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de Master in het Management als voldoende.

De commissie vindt de horizontale en verticale opbouw van het MiM programma adequaat. De samenhang van de opleiding vertoont de nodige coherentie en sequentie. De commissie onderkent in de opbouw van het programma de functionele domeinen van de bedrijfseconomie en de aandacht voor macro- en micro-economische aspecten. Zij herhaalt haar oordeel dat het opleidingsonderdeel 'boekhouden en kostprijsberekening' in het voorbereidingsprogramma dient te worden opgenomen en dat de 'Methodologische Bedrijfstoeepassingen en Econometrische modellen' en de 'business game' elk een afzonderlijk opleidingsonderdeel dienen te zijn in het programma, wat de samenhang nog verder zou versterken en het belang van deze opleidingsonderdelen zou bevestigen.

Facet 2.4 Studieomvang

De Master in het Management omvat 60 ECTS en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studietoelating.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de Master in het Management als voldoende.

Het MiM programma werd, sinds de start elk jaar systematisch verzaamd, op basis van de meting van de werklast en de studiebelasting voor de studenten. De commissie is van oordeel dat de huidige samenstelling van het curriculum een redelijke zwaarte heeft. De commissie komt, op basis van het ZER, op basis van de inzage in het studiemateriaal en van het lesrooster, alsook op basis van de gesprekken, tot de conclusie dat de begrote en reële studietijd vrij goed overeenstemmen, dat de opleiding behoorlijk intensief is, maar studeerbaar is en dat de werkelijke studietijd aansluit bij de norm van 60 ECTS per jaar. De commissie geeft aan dat het belangrijk is om ook de komende jaren de studietijd strikt te monitoren, omdat er nog een aantal aspecten in het programma op orde moeten gebracht worden, maar meent dat de laatste wijzigingen (onder meer met de introductie van het voorbereidingsprogramma) behoorlijk convergeren naar een degelijk masterprogramma in het management.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de Master in het Management als voldoende.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat dit over het algemeen een redelijk niveau heeft. De overheersende werkvorm is het hoorcollege en wordt in mindere mate aangevuld met andere werkvormen (zoals werk- en oefencolleges). De commissie is van oordeel dat het gebruik van meer activerende werkvormen wenselijk is om de doelstellingen en de beoogde competenties beter te adresseren in de lessen. De commissie vernam van de studenten dat de hoorcolleges goed verzorgd worden, maar suggereert om TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in te zetten in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten.

Tijdens een aantal opleidingsonderdelen wordt gewerkt met integrerende gevallenstudies, die tot doel hebben om de leerstof uit verschillende opleidingsonderdelen samen te brengen om een oplossing van de case voor te stellen. De commissie omschrijft dit als een goed element van de opleiding.

De commissie stelt vast dat de leidende onderwijsvisie duidelijk richtinggevend is voor de onderwijspraktijk, maar stelt vast dat de operationalisering ervan toch nog sterk afhankelijk is van de interpretatie van de individuele docent. Zij meent dat het wenselijk is dat het onderwijskundig concept een meer systematische verankering krijgt binnen de opleiding.

De commissie merkt in positieve zin op dat de business game een aantrekkelijke werkvorm is die past bij de doelstellingen van de beoogde vakken-integratie.

De commissie is van oordeel dat er voor de MiM nog geen gezamenlijk gedragen didactisch concept aan de basis ligt van de keuzes van de onderwijsvormen en alle docenten onderling onafhankelijk beslissen welke werkvormen zij zullen hanteren. De commissie is van oordeel dat een gezamenlijke visie vereist is om goed vorm te kunnen geven aan het onderwijs en zij beveelt de opleidingsverantwoordelijken aan om dit debat tussen de individuele docenten op gang te brengen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van de Master in het Management als voldoende.

De commissie heeft een steekproef van examenvragen bestudeerd voorafgaand aan het bezoek en is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in de MiM opleiding in voldoende mate gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde een redelijke variatie in toetsvormen vast, hoewel de nadruk vooral ligt op schriftelijke gesloten boek examens. Studenten schrijven diverse papers en worden voor een aantal opleidingsonderdelen ook permanent geëvalueerd. De commissie meent dat de beoordeling en toetsing bijgevolg aan de maat is.

De organisatie van de evaluaties verloopt goed. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een goed beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is aan de maat. Studenten kunnen feedback krijgen bij hun evaluaties.

Als verbeterpunt stipt de commissie het ontwikkelen van een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid aan.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de Master in het Management als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 16 ECTS. Hiermee wordt voldaan aan de decretale eisen. De masterproef bestond in 2010–2011 uit 3 elementen: een business game (overeenstemmend met 4 ECTS), een methodologische component die de onderwijsleeractiviteiten 'Economische modellen en Bedrijfstoeepassingen' bevat (overeenstemmend met 4 ECTS) en de eigenlijke onderzoekspaper (voor 8 ECTS). De methodologische component beoogt het wetenschappelijk onderzoek te kunnen interpreteren, de business game integreert de professionele pijler en de onderzoekspaper integreert de academische pijler van het programma. Vanaf 2011–2012 werd een herverdeling van de studiepunten doorgevoerd en omvat de masterproef de volgende 3 elementen: een business game (overeenstemmend met 3 ECTS), een methodologische component die de onderwijsleeractiviteiten 'Economische modellen' en 'Bedrijfstoeepassingen' bevat (overeenstemmend met 5 ECTS) en de eigenlijke onderzoekspaper (voor 8 ECTS).

De onderzoekspaper moet – volgens het zelfevaluatie rapport – een kritische literatuurstudie zijn die de state-of-the-art van het onderzoek op een bepaald domein weerspiegelt en is niet zozeer gericht op het zelfstandig verrichten van onderzoek. Het zelfevaluatie rapport geeft aan dat de begeleiding voor de masterproefpaper daardoor beperkt gehouden is. In de business game moeten de studenten aantonen dat zij in staat zijn om op het vlak van strategie, financieel management, marketing, productie en voorraadbeheer, ondernemerschap en personeelsmanagement een nieuw product op de (gesimuleerde) markt te lanceren.

De commissie heeft kennis genomen van de KU Leuven visie dat een masterproef meerdere onderwijsleeractiviteiten kan bevatten die peilen naar het realiseren van de onderscheiden beoogde doelstellingen. Ook de Decaan verdedigde de visie dat een masterproef als eindwerk van een opleiding tot doel heeft om de verschillende componenten van de kennis van de student te peilen. In het bijzonder voor de verbredende master betekent dit – aldus de Decaan – dat er niet alleen aandacht geschonken wordt aan de academische pijler, maar dat ook professionele elementen aan bod komen, naast aandacht voor de methodologische onderbouwing van de masterproef.

De toewijzing van de onderwerpen voor de onderzoekspapers (die deel uitmaken van de masterproef) is adequaat. Als voorbereiding op de onderzoekspaper worden studenten of individueel, of in groep begeleid bij het uitwerken van een al dan niet gezamenlijk onderwerp. Desgevallend dient de student aan het gezamenlijk werk een eigen reflectie van 3500 woorden toe te voegen. De studenten leken tevreden over de begeleiding, maar de commissie stelt op basis van de gesprekken vast dat deze toch vrij sterk varieert in functie van de begeleidende supervisor, en vraagt hiervoor om een betere afstemming onder de docenten.

Er is geen mondelinge presentatie van de resultaten van de onderzoekspaper, wat sommige studenten betreuren. De commissie is van oordeel dat een mondelinge verdediging wenselijk is.

De evaluatiecriteria voor de masterproef zijn helder omschreven en in voldoende mate bekend bij de studenten.

De commissie stelt vast dat de verbredende masters een andere doelstelling hebben dan verdiepende masters. In de verbredende masters, zoals de MiM, ligt het accent namelijk op *'de aanwending van wetenschappelijke kennis in de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen'*, zoals in facet 1.1.1. beschreven. De commissie volgt deze redenering. De verbredende inhoud van een dergelijke master heeft echter als gevaar dat het gaat om algemeen vormende kennis op een al te inleidend niveau, indien de doelstelling *'aanwending van wetenschappelijke kennis'* niet op een adequate manier getoetst wordt in de masterproef. De commissie ziet hiervoor een drietal criteria, die aangeven dat de concretisering van het MiM programma nog bijstelling vereist.

Namelijk:

- het verwerken van empirische kennis, wat nu slechts marginaal getoetst wordt door middel van een (collectieve) masterscriptie,
- de masterproefscriptie moet méér bestrijken dan de verwerking van uitsluitend literatuur (wat in sommige gevallen nu niet gebeurt)
- er dienen duidelijke eisen gesteld te worden aan de toetsing van kwantitatief en kwalitatief inzicht van de empirie in de masterproefscriptie (wat nu niet voor alle masterproeven op een generieke manier gebeurt).

De commissie meent dat deze elementen nu een nadelig effect hebben op het gemiddeld niveau van de masterproeven en vraagt hiervoor aandacht.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproefscripties gelezen. Zij stelt vast dat deze zich in verschillende vormen voordoen: een

literatuuronderzoek of empirisch onderzoek, een in duo, in grotere groep of individueel geschreven werkstuk, verwerking van eigen data of van aan-geleverde data behelst en het werkstuk lang niet altijd een integratief ka-rakter heeft, waarbij de vooropleiding van de student ingezet wordt.

Ze is van mening dat het grootste deel masterproefschriften blijk geeft van een redelijk analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De commissie stelt daarnaast ook vast dat een toch niet te veronachtzamen aantal masterproefschriften niet veel meer omvat dan een grondige literatuurstudie en er soms geen gebruik gemaakt wordt van de gangbare academische methodologische kennis. De commis-sie verwacht dit nochtans van de masterproeven, mede gegeven de onder-zoeksambitie die van de instelling uitgaat en de beoogde doelstellingen, zoals hiervoor beschreven. De commissie meent dan ook dat de master-proefschriften in hoofdzaak aan de maat zijn, maar dringt aan op bewa-king van de ondergrens, betreffende de drempelwaarde van wat aanvaard wordt als masterproef. De commissie adviseert ook om het proces van het schrijven van de masterproefschrift strikt te bewaken en met eventuele tussentijdse rapporteringsmomenten te onderbouwen om mogelijk kwa-litatief zwakkere masterproefschriften tijdens het wordingsproces te kun-nen bijsturen.

De commissie kan zich – tot op zekere hoogte – vinden in de overtuiging van de opleiding dat van een verbredende master slechts in mindere mate een eigenstandig onderzoek kan verwacht worden dat uitgevoerd wordt door de student. Maar zij meent wel dat een masterproefschrift op zich de studiepunten van de masterproef dient te realiseren, en de daarbij onder-steunende vakken (onderzoeksmethodologie) als afzonderlijke opleidings-onderdelen dienen te worden ingericht in het programma. De ‘*business game*’ omschreef de commissie eerder als een zinvol, op integratie van de kennis gericht, programmaelement, dat als afzonderlijk opleidingsonder-deel dient te worden aangeboden in het curriculum. De masterproefschrif-tie zelf moet worden verzwaaard, en moet in substantiële mate (waarmee de commissie minstens 2/3 deel van de masterscriptie bedoelt) altijd indi-vidueel door één student worden afgelegd.

De commissie merkt ook op dat de masterproef op dit ogenblik nog niet steeds gericht is op de integratie van de kennis verworven in de vooroplei-ding, met de economische inzichten, verworven tijdens de MiM en meent dat dit een aandachtspunt is voor de toekomst.

De commissie erkent het aanduiden van een facultaire masterproefcoördinator (op ZAP-niveau) die de ongelijkheid betreffende de manieren waarop aan de masterproeven van de verschillende (zij-instroom) FEB-opleidingen vorm wordt gegeven, in kaart dient te brengen en hiervoor een nieuw plan van aanpak zal formuleren, als een goede evolutie.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van de Master in het Management als voldoende.

Vanaf 2011–2012 worden alle academische Bachelors (behalve de Bachelors van de academische opleidingen in het domein van de Economische Wetenschappen, met name EW, TEW, HI, HIBI, de Bachelor Handelsingenieur van een Hogeschool en de Bachelor in de Handelswetenschappen, toegelaten tot het MiM programma. Daarnaast krijgen ook alle Masters (behalve deze van de voorgenoemde vooropleidingen) toegang tot de MiM. Professionele bachelors worden niet toegelaten tot het MiM programma, er is aldus geen schakelprogramma voorzien voor deze master.

Vanaf 2011–2012 is er een voorbereidingsprogramma gecreëerd van maximaal 10 ECTS, dat bedoeld is om de onvoldoende voorkennis statistiek en economie bij te spijkeren. De commissie is van oordeel dat minimaal een aantal introductievakken op het vlak van bedrijfseconomie en een verzwaring op het terrein van economie en statistiek wenselijk is.

De laatste jaren kent de inschrijving in het MiM programma een sterk stijgend verloop. Gemiddeld over de laatste 4 jaar schreven zich 321 studenten in (en 433 in het jaar 2010–2011). De studenten zijn vooral afkomstig uit Sociale Wetenschappen en Letteren, op afstand gevolgd door Wetenschappen en Ingenieurswetenschappen. De commissie onderkent dat de studenten, na afronding van het MiM programma hun kansen op de arbeidsmarkt aanzienlijk verbeteren. De commissie stelt vast dat de studentenaantallen significant hoger liggen dan de instroom in de Master in de Economische Wetenschappen aan de FEB van de KU Leuven, wat het belang van deze verbredende economische wetenschappelijke opleiding benadrukt, voor studenten met een andere dan economische vooropleiding.

De commissie is van oordeel dat het MiM programma qua leervormen en leerinhouden op adequate wijze aansluit bij de kwalificaties van de instromende studenten, sinds de invoering van het voorbereidingsprogramma,

maar meent dat het voorbereidingsprogramma verder versterkt dient te worden en het aantal studiepunten uitgebreid moet worden. Verder adviseert zij om gericht – dan tot op heden – in te zetten op het inrichten van minoren economische wetenschappen in de vooropleidingen.

De zorg van de commissie betreft vooral de instroom van studenten met een bachelordiploma en met een masterdiploma uit disciplines die ver af staan van het economisch domein en waar de student voor de eerste keer in aanraking komt met het economisch gedachtengoed. De kwaliteit van deze instroom moet beter bewaakt worden door een groter gewicht te geven aan een voorbereidingsprogramma.

Doorstroom van de zij-instromers naar een reguliere master EW of TEW is niet het primaire doel van deze master. Het curriculum dient daarom ook als zelfstandig programma opgebouwd te worden. Dit betekent dat het vrijstellingenbeleid aangescherpt moet worden. Nu kan een student zich beroepen op een eerder verworven credit voor een deel voor de keuzevakken, en wordt er niet verplicht gesteld om een ander opleidingsonderdeel op te nemen in het MiM curriculum. De commissie is van oordeel dat dit kan betekenen dat deze master met minder inspanningen gevolgd kan worden, wat niet de bedoeling is. De commissie is van oordeel dat het domein van de economische en bedrijfseconomische wetenschappen breed genoeg is om het mogelijk te maken dat wie een deelaspect eerder verkende, een ander deeldomein te doen opnemen in het MiM curriculum.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘programma’ als voldoende voor de Master in het Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp ‘programma’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB van de KU Leuven. De docenten zijn inzetbaar in meerdere van de opleidingen EW, TEW, HI en de Zij-instroomrichtingen. De FEB telt 5 onderzoekseenheden, die elk verder opgedeeld zijn in onderscheiden onderzoeksgroepen. Daarnaast zijn er ook 3 facultaire centra. Een ZAP lid heeft nu doorgaans een onderwijsbelasting van 12 tot 15 ECTS op jaarbasis. AAP en BAP mandaten worden

betrokken bij het ondersteunen van het onderwijs, naast ATP mandaten, die instaan voor het management en verder ook ondersteuning bieden bij het onderwijs en bij het onderzoek van de onderzoeksgroepen.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de Master in het Management als goed.

De commissie heeft veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel gedreven en zeer betrokken is bij de opleiding. De studenten en alumni waarderen het engagement van hun lesgevers. De vakdidactische deskundigheid is – haar inziens – adequaat. Sinds kort is er een versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen (cf. tenure track contracten). Op het vlak van onderwijskundige professionalisering kan zeker nog winst geboekt worden, aldus de commissie.

Er is een behoorlijk aanbod onderwijsprofessionalisering zowel op facultair als universitair niveau. Deelname aan deze vormingssessies is echter nog te vrijblijvend, met uitzondering voor jonge docenten die in een tenure track zitten. Op het vlak van onderwijskundige innovatie ziet de commissie weinig voorbeelden binnen de opleiding. De innovatie van het onderwijs kent een projectmatige aanpak. Facultair worden een aantal bijzondere onderwijsinnovaties ontwikkeld waarvan de betekenis niet in elk programma wordt herkend en erkend. Het verdient de aanbeveling daar van elkaar te leren. De commissie spoort de opleiding dan ook aan om een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit te stippelen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de Master in het Management als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een uitstekend track record heeft op onderzoeks-

vlak. De docenten onderhouden veelvuldige internationale contacten en samenwerkingsverbanden. Het academisch personeel beschikt over een zeer brede waaier aan deskundigheden. De onderzoeksgroepen leveren een behoorlijk aantal doctoraten af in de door hen gedoceede onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden wordt ingebracht in het onderwijs. Daarnaast worden op zeer regelmatige basis gastdocenten en -sprekers, met een duidelijke professionele oriëntatie uitgenodigd tijdens de lessen om een bepaald thema of een casus toe te lichten.

De commissie besluit dat de opleiding gedragen wordt door deskundige onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de (toegepaste) economische wetenschappen en er ook een goede inbreng is vanuit het beroepenveld.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de Master in het Management als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand (volgens de geijkte tabellen van het visitatieprotocol) voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de FEB én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Daarnaast vertroebelen ook programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceed en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallelle trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatie rapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in het Management aan de maat is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende voor de Master in het Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de Master in het Management als goed.

De commissie heeft de campus waar de FEB gehuisvest is en waar de MiM verzorgd wordt, bezocht. Deze campus bevindt zich in de Naamsestraat, in de binnenstad van Leuven, en is vlot bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. De voorzieningen zijn prima.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. De elektronische collectie is zeer goed. De bibliotheek wordt momenteel gerenoveerd, door de mindere focus op haar eerder primaire functie als bibliotheek, en zal stelselmatig meer dienst doen als leercentrum (met studie- en ontmoetingsruimtes). De bibliotheek zal studenten meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. Draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving van de KU Leuven, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van TOLEDO is echter nogal heterogeen. Voor sommige opleidingsonderdelen biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, maar soms wordt het ook louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleiding aansporen om TOLEDO intensiever in te zetten voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de Master in het Management als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de KU Leuven en aan de FEB wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding.

Wat de informatievoorziening voor potentiële studenten betreft zijn op centraal niveau zowel de Cel Onderwijscommunicatie als de Dienst Studietoelichting betrokken. De KU Leuven organiseert onder meer informatiesessies over de inhoud van de zij-instroomprogramma's en voorziet een spreekuur waar studenten terecht kunnen met hun vragen over de opleiding.

Bij de studiebegeleiding en informatieverstrekking tijdens de opleiding is de studietrajectbegeleiding prioritair. Deze dienst informeert en begeleidt studenten van instroom tot uitstroom bij het maken van keuzes betreffende hun studietraject. De dienst staat ook in voor de opvolging van de studievoortgang van de studenten. De ombudspersonen zijn het eerste aanspreekpunt bij studie-gerelateerde problemen. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysische of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studietoelichting. Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van de trajectbegeleiders sterk gewaardeerd worden. Vakinhoudelijke ondersteuning wordt voornamelijk verzorgd door de docenten en assistenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening aan de maat zijn en voldoende afgestemd zijn op de studievoortgang. Over het algemeen worden de vragen van de studenten efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau. De commissie meent dat de leeromgeving TOLEDO – gegeven de sterk groeiende aantallen studenten – nog actiever kan worden ingezet voor de begeleiding van de studenten.

De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–2012 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden ingezet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. Dit is evenwel een universiteitsbreed probleem. De commissie vindt dit een ernstig tekort, aangezien

de planning van het individueel studieprogramma van de studenten afhankelijk is van de examenplanning en de studenten belemmerd worden om hun keuzeopleidingsonderdelen op een zinvolle wijze naar hun interesse te kiezen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master in het Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de KU Leuven de ontwikkeling en opvolging van kwaliteit van het onderwijs centraal plaatst, onder aansturing van de Dienst Onderwijsbeleid (DOWB). Op universitair niveau is er een PDCA kwaliteitscyclus ontworpen, bestaande uit de volgende vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie (PLAN), de implementatie van het onderwijs (DO), de evaluatie van het onderwijs (CHECK) en de opvolging hiervan (ACT).

Binnen de FEB zien de horizontaal gestructureerde POC's (permanente onderwijscommissies) toe op de kwaliteitsontwikkeling en -opvolging van de opleidingen. Zij ontplooiën de PDCA-cyclus voor de opleidingen die zij aanbieden, onder coördinatie van het POC-bureau van de FEB.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de KU Leuven focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. Ad hoc bevestigingen, zoals alumni-enquêtes, vinden regelmatig plaats. De FEB maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers en koppelt daar beleidsbeslissingen aan voor het management van haar opleidingen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van de Master in het Management als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als adequaat. De commissie stelde vast dat de verschillende POC's de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door de universiteit uitgestippelde beleid consequent uitvoeren. Met het oog op de visitatie heeft de FEB ook een uitgebreide alumnibevraging gehouden.

De commissie is van oordeel dat er een degelijk bevragingssysteem gebruikt wordt dat de opleidingsonderdelen periodiek evalueert, en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

De commissie stelt vast dat veel van de kwaliteitszorg op instellingsniveau geregeld wordt, en het in het bijzonder in een periode van curriculumwijzigingen, noodzakelijk is om meer dan volgens de institutioneel uitgetekende frequentie te meten en te peilen naar de effecten van de ondernomen acties. De commissie meent aldus dat er op het vlak van de opleiding wel veel op informele basis bevroegd wordt, maar stelt vast dat er relatief weinig middelen voorhanden zijn (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen. De commissie meent, dat in het bijzonder bij curriculumwijzigingen, dergelijke bijkomende informatieverwerving noodzakelijk is om gericht te kunnen bijsturen.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatierapport zinvolle informatie ter beschikking stelde van de commissie om zich een initieel beeld te vormen van de kwaliteit en managementstructuren van de opleiding. De gesprekken tijdens het bezoek leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatierapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de Master in het Management als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er duidelijke aandacht is voor de permanente verbetering van het programma, getuige daarvan de jaarlijkse verzwaring van de opleiding sinds 2007–2008. De commissie stelt vast dat de opleiding het mogelijke doet om de vinger aan de pols te houden en

om de wijzigingen te bevragen, te analyseren en te doen uitmonden in stelselmatige verbetering van het programma. De commissie waardeert dit commitment ten aanzien van de opleiding.

Zij meent wel dat, nu het programma vijf jaar loopt sinds de laatste, duidelijke heroriëntatie, het tijd wordt om met de groep docenten het programma samen terug kritisch te beschouwen en na te gaan of alle veranderingen bijdragen tot het behalen van de eindkwalificaties van de opleiding. De commissie hoopt dat dit proces aanleiding zal geven tot het vormen van een 'core faculty' voor deze opleiding, die de echte bezielers van deze opleiding worden en zich tot opdracht stellen structureel naar de opbouw van het programma te kijken.

De commissie besluit dat de evaluaties adequaat worden opgevolgd en de resultaten van de verschillende evaluaties aanleiding geven tot aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de beoogde streefdoelen.

De commissie onderstreept als lovenswaardig de gerichtheid van de opleiding op het verbeteren van het toetsbeleid, en de zorg voor de consolidatie van de beoordelingscriteria voor de masterproef, door de aanstelling van een facultair masterproefcoördinator.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de Master in het Management als voldoende.

Alle geledingen van het personeel zijn betrokken bij de kwaliteitszorg van de MiM. De studentenvereniging Ekonomika is een belangrijk kanaal waarlangs de studenten gehoor krijgen en de contacten tussen de opleiding en de studentenvereniging zijn goed. Het beroepenveld en de alumni worden op adequate wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs.

De inspraak van studenten in de MiM is vrij goed gewaarborgd door de studentenvertegenwoordiging in de POC. De alumni en het beroepenveld zijn voornamelijk op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding, via hun contacten met de docenten, maar de FEB blinkt uit in haar goede relaties met de alumnivereniging, via het netwerk van de Fellows van het Hogenheuvvelcollege. De doorstart van de Adviesraad,

waarin naast personen die topfuncties bekleden ook alumni kunnen zetelen, is een welkome uitbreiding van het informeel overleg en is in de visie van de commissie een goed gegeven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master in het Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de Master in het Management als voldoende.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en de overall kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de MiM de doelstellingen weet te realiseren.

De alumni zijn tevreden over de genoten masteropleiding en menen dat de opleiding adequaat voorbereidt op het latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de opleiding erin slaagt om het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren. De sterk wetenschappelijke karakteristiek van de opleiding weten zij terdege te waarderen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de Master in het Management als voldoende.

Het zelfevaluatierapport signaleert een studierendement van gemiddeld 47% over 3 academiejaren, op basis van de studenten die 100% van de opgenomen credits behalen. Gemiddeld over 3 jaar behaalde 77% van de studenten minstens 75% van de opgenomen credits. Gemiddeld 68% van de studenten die alle opleidingsonderdelen en de masterproef hebben afgelegd (en daardoor in de mogelijkheid zijn om in 1 jaar te slagen voor de MiM), behaalden het diploma in de daartoe voorziene tijd van 1 jaar.

Het zelfevaluatierapport geeft het gemiddeld percentage studiestakers aan (16%, wat vooral bij de deeltijdse trajecten voorkomt). De redenen voor studiestaking zijn divers (vb. het vinden van werk, maar kan ook eventueel aantonen dat de MiM voor sommige studenten niet sterk genoeg aansluit bij de vooropleiding van de student). Deze cijfers moeten in de komende jaren verder onderzocht worden en beter in kaart gebracht worden.

De commissie beoordeelt de slaagcijfers als vrij laag. De commissie stelt vast dat het gelijktijdig kunnen volgen van het voorbereidingsprogramma en van de MiM over het algemeen tot studievertraging leidt en ook in die gevallen waar studenten het voorbereidingsprogramma combineren met het afwerken van een masterproef uit een vorige masteropleiding, deze in realiteit tot studievertraging leidt voor de MiM. De commissie adviseert derhalve ten stelligste om het voorbereidingsprogramma te verzwaren, om een duidelijke en gerichte voorselectie te bewerkstelligen en de gepaste volgtijdelijkheid in te voeren, waarmee zij bedoelt dat het voorbereidingsprogramma afgerond dient te zijn alvorens de master aangevat wordt, zodat méér opleidingsonderdelen in de MiM op een gevorderd niveau kunnen gebracht worden.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

De commissie signaleert de optredende vertraging bij het schrijven van de masterproef als een niet te veronachtzamen signaal, waar de opleidingsverantwoordelijken – door het zetten van ijkpunten in het proces van de masterproef – zicht op zouden moeten kunnen krijgen.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master in het Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in het Management voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Versterk de positionering van de MiM als zelfstandige opleiding en werk het profiel van de verbredende Master in het Management beter uit.

Programma

- Breng het opleidingsonderdeel ‘boekhouden en kostprijsberekening’ onder in het voorbereidingsprogramma;
- Neem de opleidingsonderdelen ‘Methodologische Bedrijfstoeepassingen en Econometrische modellen’ en de ‘business game’ op als afzonderlijke opleidingsonderdelen in het programma;
- Monitor de studietijd in de komende jaren;
- Zet TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten;
- Veranker het onderwijskundig concept op een meer systematische wijze binnen de opleiding;
- Teken een gezamenlijk gedragen didactisch concept uit voor de MiM;
- Ontwikkel een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid;
- Homogeniseer de masterproefbegeleiding;
- Verzwaar de omvang in studiepunten van de eigenlijke masterproefscriptie en garandeer dat een substantieel deel (2/3) van het werk door de individuele student wordt uitgevoerd en aldus beoordeeld kan worden;
- Overweeg om een mondelinge presentatie van de resultaten van de masterproef in te voeren;
- Toets de doelstelling ‘aanwending van wetenschappelijke kennis’ op een adequate manier in de masterproef;
- Bewaak dat de studenten de empirische cyclus doorlopen in de masterproef;
- Bewaak de ondergrens van wat aanvaardt wordt als masterproef strikt en voer eventuele tussentijdse rapporteringsmomenten in;

- Verzwaar de omvang van de masterproef, zodat in substantiële mate het individuele werk van de student beoordeeld kan worden;
- Bewaak voor de masterproeven de gerichtheid op integratie met de vooropleiding;
- Verzwaar het voorbereidingsprogramma met minimaal een aantal introductievakken op het vlak van de bedrijfseconomie en beoog een verzwaring op de terreinen economie en statistiek;
- Zet gericht in op minoren economische wetenschappen in de vooropleidingen;
- Bewaak de kwaliteit van de instroom beter;
- Herbekijk de ingangseisen kritisch;
- Leg aan studenten die zich kunnen beroepen op een verworven credit voor een keuzeopleidingsonderdeel een ander keuzeopleidingsonderdeel op;
- Herbekijk de inhoud van het voorbereidingsprogramma in het licht van de bemerkingen van de commissie;
- Beoog dat het voorbereidingsprogramma is afgerond alvorens MiM wordt aangevat.

Personeel

- Versterk de onderwijskundige professionalisering van de staf en stimuleer de staf om deel te nemen aan het aanbod onderwijsprofessionalisering;
- Intensifieer de onderwijskundige innovatie binnen de opleiding;
- Stippel een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit.

Voorzieningen

- Intensifieer en homogeniseer het gebruik van TOLEDO;
- Zet TOLEDO intensiever in voor het onderwijs, om het activerender en interactiever vorm te geven;
- Zet de webtool voor de vervroegde examenplanning op punt alvorens deze formeel in te voeren als registratiemiddel van het individueel studieprogramma van de student.

Interne Kwaliteitszorg

- Intensifieer de metingen en peilingen naar de ondernomen acties ter verbetering van het programma, in een periode van curriculumwijzigingen;
- Vermeerder het aantal middelen (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen;

- Herbeschouw de evoluties in het programma kritisch en kijk de structuur en opbouw van het programma kritisch na, in het licht van het behalen van de doelstellingen;
- Vorm een 'core faculty' voor deze opleiding.

Resultaten

- Formuleer expliciete streefcijfers en een flankerend beleid terzake;
- Volg de vertraging bij het schrijven van de masterproef op en definieer ijkpunten.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master of Science in de Beleidseconomie

WOORD VOORAF

De Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) richt vijf Zij-instroomopleidingen EW, TEW en HI in, die ter evaluatie worden voorgelegd, nl. de Master of Science in het Management, de Master of Science in de Beleidseconomie, de Master of Science in het Informatiemanagement, de Master of Science in de Accountancy en het Revisoraat en de Master of Science in de Verzekeringen. Elke opleiding wordt in een afzonderlijk deelrapport besproken. Dit deelrapport behandelt de *Master of Science in de Beleidseconomie (MBE)*. De MBE is, net zoals de andere zij-instroomopleidingen een éénjarig masterprogramma (60 ECTS). De MBE heeft, volgens het zelfevaluatie-rapport naast een algemeen vormende, ook een doorstroomfinaliteit naar de masters Economische Wetenschappen en de Master of Economics. De KU Leuven biedt voor deze zij-instroommaster een specifiek studietraject aan voor werkstudenten. De oordelen van de commissie hebben steeds betrekking op alle varianten.

De visitatiecommissie – cluster Zij-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de zij-instroomopleidingen van 27 tot en met 30 maart 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De Master in de Beleidseconomie is ontstaan uit een aanvullende opleiding in de Beleidseconomie. Ten gevolge van de BAMA hervorming, werd deze opleiding omgevormd tot een initiële masteropleiding. Ze werd voor het eerst ingericht in het academiejaar 2007–2008. Met ingang van 2011–2012 werd een voorbereidingsprogramma van 10 ECTS ingevoerd, met als doel de onvoldoende voorkennis van de student betreffende statistiek en economie bij te spijkeren, alvorens hij/zij aan het MBE programma begint. Deze aanpassingen resulteren in het programma dat ter evaluatie voorlag tijdens het bezoek.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. De commissie is bij de beoordeling van de doelstellingen en het curriculum uitgegaan van het tijdens het academiejaar 2011–2012 (recentelijk vernieuwd) programma. Noodgedwongen blik zij voor wat betreft de examens, masterproeven, resultaten en tendensen terug naar de periode 2007–2011. De commissie baseert zich op de informatie die in het zelfevaluatie-rapport wordt aangeleverd. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleiding aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal voor het lopend programma en van examenopgaven en masterproeven van de vorige jaren van het MBE programma.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De FEB wil, volgens het zelfevaluatie-rapport, de economen en bedrijfskundigen voor morgen opleiden. Dit vereist in het onderwijs een sterke aansluiting op wetenschappelijk onderzoek. Deze relatie tussen onderzoek en onderwijs is – volgens het zelfevaluatie-rapport – een cruciale schakel in de vorming van economen die voldoende gericht zijn op innovatie in het professionele werkveld.

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de drie karakteristieken van de onderwijsvisie van de KU Leuven: het onderzoeksgebaseerd onderwijs, het competentiegericht leren en de student-gecentreerde benadering van het onderwijs, met nadruk op de zelfwerkzaamheid van de student.

Het zelfevaluatie-rapport karakteriseert de MBE als een verbredende economische wetenschappen opleiding die gericht is op studenten met een andere dan economische of toegepaste economische vooropleiding die hun kennis wensen te verruimen met economische denkdaders.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleiding bestudeerd en heeft deze laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen adequaat uitgewerkt zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. Ze zijn uitgewerkt in termen van competenties en eindtermen. De verbredende context van de doelstellingen is in het bijzonder weergegeven in de beschrijving van de Dublin-descriptoren door de vervanging van de omschrijving: 'de autonome beoefening van de wetenschappen' door 'de aanwending van wetenschappelijke kennis in de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen'. De commissie is van oordeel dat deze omschrijving overeenstemt met de focus van de verbredende zijinstroomopleidingen op de aanwending en toepassing van wetenschappelijke kennis in plaats van de autonome beoefening van de wetenschap.

De doelstellingen van de MBE zijn voldoende gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties. De commissie waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis

en het begrip van de samenhang van de verschillende componenten, eigen aan de kerndisciplines van de economische wetenschappen. De doelstellingen van de MBE zijn voor een deel gesitueerd op een inleidend en tussenliggend niveau en voor een deel op gevorderd (verdiepend) niveau. Er is duidelijke aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de economische wetenschappen en er is adequate aandacht voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes om wetenschappelijke kennis toe te passen. De commissie onderkent ook een duidelijke aandacht voor de internationale dimensie van de economische wetenschappen in de doelstellingen van het MBE programma.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geledingen van de opleiding en gekend zijn bij de studenten.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

Het profiel van de MBE is – volgens de commissie – dit van een brede economische master, met een focus op beleid. De doelstellingen van de MBE sluiten in haar visie nauw aan bij de opzet van een doorstroommaster (naar een verwante vervolgopleiding Economische Wetenschappen (EW)) en is daardoor slechts in geringere mate gericht op de doelstellingen van de MBE als verbredende master in de economische wetenschappen. De studentengroep die doorstroomt naar een Master EW bedraagt gemiddeld slechts een zevende van de studentenpopulatie. De commissie is van oordeel dat de opleiding primair moet worden gericht op de belangrijkste doelgroep, namelijk de studenten die deze master volgen als zelfstandige master, en minder moet gericht worden op de doorstroom naar de master EW. De MBE moet aldus – in de visie van de commissie – sterker gepositioneerd worden als zelfstandige opleiding en het profiel van de verbredende MBE dient aldus beter omschreven te worden.

De commissie is van oordeel dat de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding in voldoende mate overeenstemmen met haar referentiekader. Ze zijn gericht op het verwerven van economisch inzicht (micro- en

macro-economie naast econometrie). De kwantitatieve methoden beogen studenten te introduceren in het meten en bestuderen van (bedrijfs)economische effecten. Daarnaast is ook accountancy een verplicht opleidingsonderdeel. Daarnaast wordt het programma aangevuld met toepassingsdomeinen van de algemene economie, om tegemoet te komen aan de brede economische vorming.

De eindkwalificaties zijn ontleend aan de eisen gesteld vanuit de wetenschappelijke discipline en de internationale wetenschapsbeoefening. De commissie waardeert dat de opleiding voor de domeinspecifieke doelstellingen een internationale benchmarking hebben uitgevoerd. De studenten zijn voldoende vertrouwd met de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding.

Het programma voldoet volgens de commissie onmiskenbaar aan een maatschappelijke behoefte: studenten die een masteropleiding hebben afgerond buiten het terrein van de economie kunnen hun kennis van de economie met de masteropleiding beleidseconomie aanvullen. Ook op de arbeidsmarkt wordt het belang van deze verbredende master onderkend.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als voldoende voor de Master in de Beleidseconomie en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatierapport beschrijft het programma uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Master in de Beleidseconomie

De MBE bestaat uit een verplichte gemeenschappelijke kern van 12 ECTS, twee verplichte kwantitatieve deeltrajecten (het basistraject Beleidseconomie (10 ECTS) en het voorbereidingstraject voor de doorstroom naar de Master in de Economische Wetenschappen (16 ECTS)), een keuzegroep van zes deeldomeinen van de economie (nl. *publieke en milieu-economie, economie en recht, financiële economie, internationale en industriële economie, ontwikkelingseconomie, economische geschiedenis en groei*) waaruit de studenten een

domein kiezen (en waarmee ze hun curriculum vervolledigen tot 60 ECTS), een vrije keuzeruimte van 4 of 6 ECTS (studenten mogen maximaal 1 opleidingsonderdeel uit een groep van voornamelijk TEW opleidingsonderdelen opnemen), en een masterproef van 16 ECTS. Het verschil in studiepunten, is afhankelijk van de zwaarte van het opleidingsonderdeel statistiek, aansluitend bij de twee deeltrajecten in het programma.

De verplichte kern bestaat uit drie opleidingsonderdelen micro- en macro-economie, naast boekhouden en kostprijsberekening (die gezamenlijk voor de master MBE en voor de Master in het Management gedoceerd worden) en de masterproef. Het verplicht deeltraject onderscheidt zich voor wat betreft de doorstroommaster van de eigenlijke MBE, in die zin dat het doorstroomtraject meer kwantitatief georiënteerd is en de instap in de Master EW voorbereidt. In de zes domeinen van de keuzegroep wordt telkens een inleidend opleidingsonderdeel en één of twee gevorderde opleidingsonderdelen over het domein aangeboden. De keuze van de student binnen de keuzegroep is niet gelimiteerd tot één bepaald domein, wat betekent dat studenten opleidingsonderdelen kunnen combineren binnen een aantal van de zes domeinen, in overeenstemming met hun interesse. De masterproef behelst het voeren van een economisch onderzoek, dat (hoewel beperkt in omvang) alle aspecten van het economisch onderzoek omvat. De keuzeruimte beslaat een reeks van algemene keuze-opleidingsonderdelen van aan de toegepaste economische wetenschappen verwante domeinen.

Vorbereidingsprogramma (ingevoerd in 2011–2012)

Het voorbereidingsprogramma (10 ECTS) omvat 2 opleidingsonderdelen; met name een inleidende cursus economie en een basiskennis statistiek.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie is van oordeel de concretisering van de eindkwalificaties van de MBE aan de maat is, voor wat betreft het niveau (zij het dat dit voor een deel inleidend en op tussenliggend niveau blijft steken) en de oriëntatie en domeinspecifieke doelstellingen.

De commissie stelt vast dat de MBE op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeeft tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds.

De commissie is geen voorstander van de opsplitsing van een deel van het verplicht programma in twee deeltrajecten. Omzeggens 1/7 van de studenteninstroom (jaarlijks gemiddeld 10 studenten) volgt het 'kwantitatief voorbereidingstraject' dat hen na de MBE toegang verschaft tot de Master EW. Om deze studenten geen opleidingsonderdelen uit de master EW te laten opnemen, zijn een aantal interessante opleidingsonderdelen uit de master EW niet in de keuzelijst van de MBE opgenomen. De commissie stelt vast dat dit betekent dat ook de hoofdstroom van de studenten deze opleidingsonderdelen niet kan opnemen in het MBE programma, wat zij betreurt. Door deze opleidingsonderdelen uit de Master EW niet in het MBE programma aan te bieden, komt binnen de keuzegroep met de 6 domeinen, hier en daar, het masterniveau in het gedrang en zij vraagt daarom aan de programmaverantwoordelijken om te waken over het academisch gehalte van deze domeinen, en hiervoor te remediëren. Een sterkere gerichtheid van de MBE op het hoofdpubliek (zoals in *facet 1.2. beschreven*) zou hieraan tegemoet kunnen komen.

De commissie onderstreept ook een aantal aspecten betreffende de inhoud van het programma:

- Het opleidingsonderdeel '*boekhouding en kostprijsberekening*' zou naar het voorbereidingsprogramma verplaatst moeten worden, omdat het een fundamenteel element is van de vereiste voorkennis van de studenten.
- De commissie vraagt zich ook af waarom econometrie in het programma is opgenomen, als het niet systematisch wordt opgenomen bij de uitwerking van de masterproef.
- De commissie is niet geheel overtuigd van het masterniveau van alle gevorderde opleidingsonderdelen in de zes deeldomeinen van de keuzegroep. De studenten typeren de inleidende opleidingsonderdelen van inleidend niveau en de meer gevorderde opleidingsonderdelen vaak als van een tussenliggend niveau, terwijl de docenten en de decaan deze opleidingsonderdelen beschrijven op een gevorderd (master)niveau. De ECTS fiches typeren veel van deze opleidingsonderdelen als BASISopleidingsonderdelen die ook in andere masteropleidingen worden aangeboden.
- Een aantal opleidingsonderdelen hebben wel een duidelijk gevorderd niveau.

De commissie meent dat het niveau van het MBE programma overall aan de maat is.

De commissie is van oordeel dat de opsplitsing van de keuzegroep in de zes deeldomeinen fragmentatie van het domein met zich meebrengt. De commissie stelt vast dat niet alle studenten de twee opleidingsonderdelen van een bepaald domein opnemen, en dit ook niet afgedwongen wordt, wat betekent dat er voor dit deel van het programma geen sluitende garantie is dat de student, naast een inleidend, ook op gevorderd niveau een opleidingsonderdeel opneemt in zijn/haar keuzepakket.

De commissie adviseert, teneinde de structuur én het niveau van het programma te verbeteren, om elk van de domeinen omvangrijker te maken en voor elk domein een verzwaring van de opleidingsonderdelen door te voeren. De student zou dan één domein kiezen en uitsluitend binnen dat domein opleidingsonderdelen kunnen opnemen.

De commissie onderstreept het seminarie als een aantrekkelijk onderdeel van het MBE programma en suggereert om het in een – eventueel afgeslankte – vorm te handhaven omdat dit een goede voorbereiding vormt op de masterproef.

De commissie meent wel dat het MBE programma, sinds de invoering van het voorbereidingsprogramma sterker dan tevoren convergeert naar een programma, dat rekening houdt met de hiaten in de voorkennis van de studenten en ook tegemoet komt aan de doelstellingen van de Master in de Beleidseconomie. De commissie meent echter wel dat het voorbereidingsprogramma nog verzawaard dient te worden.

Samenvattend stelt de commissie dat het niveau van het MBE programma bijgevolg net voldoende is, maar verbetering behoeft. De commissie beveelt ook aan om deze verbeteringen te monitoren.

De commissie is van oordeel dat het MBE programma de studenten adequate mogelijkheden biedt om de beoogde doelstellingen te bereiken. Ze is ook van mening dat er voldoende aandacht is voor discipline-overschrijdende elementen en dat er daarenboven ook getracht wordt om in te haken op de vooropleiding van de studenten, wat een positief element is.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er adequate aandacht is in het programma voor kennisontwikkeling, alsook voor de kennismaking met onderzoekshoudingen en onderzoeksvaardigheden, in die zin dat studenten in verschillende opleidingsonderdelen diverse onderzoekspapers analyseren en op basis van de literatuur een eigen kritische houding ontwikkelen. De studenten doorlopen hierbij de empirische cyclus tot aan het zelf uitvoeren van empirisch onderzoek. In een aantal gevallen doorlopen de studenten ook de laatste fase van de empirische cyclus, en komt dit tot uiting in de masterproef (zie ook facet 2.8).

De opleiding benut de hoge kwaliteit van het onderzoek en van de expertises van de staf die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is gesteund op de onderzoekservaring van de betrokken lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk 'onderzoeksgebaseerd' onderwijs, wat de signatuur van de instelling uitdraagt.

De opleiding heeft voldoende aandacht voor kennismaking met de actuele beroepspraktijk, bvb. door het inlassen van toelichtingen door gastsprekers (voornamelijk vanuit het beleid) tijdens de lessen en door de aandacht voor soft skills (zoals presenteren en rapporteren).

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie herhaalt hier haar oordeel dat de MBE sterk gericht is op de minderheid van de studenten (1/7) die na het MBE programma doorstromen naar de master EW. Het profiel van de MBE als zelfstandige verbredende master moet daarom verder versterkt worden, onder andere door een meer coherente ordening en opbouw van de vakken, wat zou leiden tot een gemiddeld hoger gepositioneerd eindniveau.

De commissie vindt de horizontale en verticale opbouw van het MBE programma bijgevolg nipt aan de maat. De samenhang van de MBE vertoont de nodige coherentie en sequentie voor de beide deeltrajecten. De commissie onderkent in de opbouw van het programma een aantal sterke domeinen in de keuzegroep, maar is niet steeds overtuigd van het gevorderd niveau van het als gevorderd voorgesteld opleidingsonderdeel. Zij herhaalt haar oordeel dat het opleidingsonderdeel 'boekhouden en kostprijsberekening' in het voorbereidingsprogramma dient te worden opgenomen, wat ruimte zou vrijmaken voor verdere verdieping en een sterkere samenhang van het basistraject (dat door 6/7 van de studenten gevolgd wordt, en volgens de commissie aldus het 'hoofdprogramma' is) ten goede zou komen. Daarnaast herhaalt de commissie ook dat voor deze studentengroep interessante keuzeopleidingsonderdelen aangeboden dienen te worden, wat nu niet steeds het geval is, door de relatie van het programma met de Master EW.

Facet 2.4 Studieomvang

De Master in de Beleidseconomie omvat 60 ECTS en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de huidige samenstelling van het curriculum een redelijke zwaarte heeft. De commissie komt, op basis van het ZER, op basis van de inzage in het studiemateriaal en van het lesrooster, alsook op basis van de gesprekken, tot de conclusie dat de begrote en reële studietijd vrij goed overeenstemmen, dat de opleiding behoorlijk intensief is, maar studeerbaar is en dat de werkelijke studietijd aansluit bij de norm van 60 ECTS per jaar. De commissie geeft aan dat het belangrijk is om ook de komende jaren de studietijd strikt te monitoren, omdat er nog een aantal aspecten in het programma op orde moeten gezet worden, maar meent dat de introductie van het voorbereidingsprogramma reeds een stap in de goede richting is.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat dit over het algemeen een redelijk niveau heeft. De overheersende werkvorm is het hoorcollege en wordt in mindere mate aangevuld met andere werkvormen (zoals werk- en oefencolleges, interactiecollege en geïntegreerd practicum). De commissie is van oordeel dat het gebruik van meer activerende werkvormen wenselijk is om de doelstellingen en de beoogde competenties beter te adresseren in de lessen. De commissie vernam van de studenten dat de hoorcolleges goed verzorgd worden, maar suggereert om TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in te zetten in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten.

Tijdens een aantal opleidingsonderdelen wordt gewerkt met integrerende gevallenstudies, die tot doel hebben om de leerstof uit verschillende opleidingsonderdelen samen te brengen om een oplossing van de case voor te stellen. De commissie omschrijft dit als een goed element van de MBE opleiding.

De commissie stelt vast dat de leidende onderwijsvisie duidelijk richtinggevend is voor de onderwijspraktijk, maar stelt vast dat de operationalisering ervan toch nog sterk afhankelijk is van de interpretatie van de individuele docent. Zij meent dat het wenselijk is dat het onderwijskundig concept een meer systematische verankering krijgt binnen de opleiding.

De commissie merkt in positieve zin op dat het seminarie een aantrekkelijke werkvorm is die past bij de doelstellingen van de beoogde vakken-integratie.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving van de KU Leuven, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van TOLEDO is echter nogal heterogeen. Voor sommige opleidingsonderdelen biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, maar soms wordt het ook louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleidingen aansporen om TOLEDO intensiever in te zetten voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven.

De commissie is van oordeel dat er voor de MBE nog geen gezamenlijk gedragen didactisch concept aan de basis ligt voor de keuzes van de onderwijsvormen en alle docenten onderling onafhankelijk beslissen welke werkvormen zij zullen hanteren. De commissie is van oordeel dat een gezamenlijke visie vereist is om goed vorm te kunnen geven aan het onderwijs en zij beveelt de opleidingsverantwoordelijken aan om dit debat tussen de individuele docenten op gang te brengen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet ‘beoordeling en toetsing’ van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie heeft een steekproef van examenvragen bestudeerd voorafgaand aan het bezoek en is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in de MBE opleiding in voldoende mate gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde een redelijke variatie in toetsvormen vast, hoewel de nadruk vooral ligt op schriftelijke gesloten boek examens. Studenten schrijven diverse papers en worden voor een aantal opleidingsonderdelen ook permanent geëvalueerd. De commissie meent dat de beoordeling en toetsing bijgevolg aan de maat is.

De organisatie van de evaluaties verloopt vlot. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een duidelijk beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is aan de maat. Studenten kunnen feedback krijgen bij hun evaluaties.

Als verbeterpunt stipt de commissie het ontwikkelen van een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid aan.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 16 ECTS. Hiermee wordt voldaan aan de decretale eisen. De masterproef bestaat uit 2 elementen: een inten-

sief begeleid seminarie (6 ECTS), waarbij in kleine groepen gewerkt wordt rond een aantal breed gedefinieerde thema's, specifiek per seminariegroep en eigen aan de problematiek van de masterproefonderwerpen die in die groep geschreven worden, en de eigenlijke onderzoekspaper (voor 10 ECTS). Tijdens de seminars verzamelen de studenten uit de groep ondermeer de gezamenlijke literatuur en bespreken ze de mogelijke methodologische benaderingen.

In de masterproef geeft de student – volgens het zelfevaluatie-rapport – blijk van zijn analytisch en synthetisch vermogen om zelfstandig en op academisch niveau een oplossing te ontwikkelen voor een economische probleemstelling. De masterproef omvat de volgende aspecten:

- formulering van een onderzoeksvraag volgens wetenschappelijke standaarden;
- uitwerking van een onderzoeksopzet en vertaling van de vraagstelling naar een methodologische aanpak van logisch openvolgende onderzoekstappen;
- verzameling, selectie, analyse en synthese van informatie; interpretatie van de informatie in functie van haar relevantie voor de vraagstelling;
- kritische reflectie over de verzamelde informatie, steunend op theoretisch onderbouwde argumentatie, empirische observatie, en de relevante wetenschappelijke literatuur; zelfreflectie over het gevoerde onderzoek en de onderzoeksresultaten;
- schriftelijke en mondelinge rapportering, op academisch niveau en volgens wetenschappelijke standaarden, over het opzet en de resultaten van het gevoerde onderzoek.

De toewijzing van de masterproefonderwerpen is adequaat. Als voorbereiding op de masterproef worden studenten in groep begeleid bij het uitwerken van een aantal thema's die verwant zijn aan de masterproefonderwerpen. De eigenlijke masterproef wordt per twee geschreven, maar individueel verdedigd. De studenten leken niet onverdeeld gelukkig over de begeleiding, over het al dan niet in groep of individueel werken, over het al dan niet ontraden of gestimuleerd worden om een eigen empirisch onderzoek op te zetten en ook tijdens de gesprekken werd het de commissie duidelijk dat niet alle seminars eenvormig worden opgevat, wat resulteert in differentiatie in aanpak en begeleiding. De commissie komt aldus tot de conclusie dat er toch een vrij sterke variatie is in functie van de onderscheiden seminars, van de begeleidende supervisor en onderzoeksgroepen en zij dringt ten stelligste aan op een betere afstemming onder de docenten.

Er worden duo-masterproeven geschreven, die door de student individueel mondeling gepresenteerd worden. De evaluatiecriteria voor de masterproef zijn helder omschreven en in voldoende mate bekend bij de studenten.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen. Zij stelt vast dat deze zich in verschillende vormen voordoen: een literatuuronderzoek of empirisch onderzoek, een in duo, in grotere groep of individueel geschreven werkstuk, verwerking van eigen data of van aangeleverde data behelst en het werkstuk lang niet altijd een integratief karakter heeft, waarbij de vooropleiding van de student ingezet wordt. Ze is van mening dat het grootste deel masterproeven blijkt geeft van een redelijk analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De commissie stelt daarnaast ook vast dat een toch niet te veronachtzamen aantal masterproeven niet veel meer omvat dan een grondige literatuurstudie en geen duidelijke kritische reflectie uitstraalt. De commissie verwacht dit nochtans van alle masterproeven, mede gegeven de onderzoeksambitie die van de instelling uitgaat.

De commissie meent dat de masterproeven in hoofdzaak aan de maat zijn, maar dringt aan op bewaking van de ondergrens, betreffende de drempelwaarde van wat aanvaard wordt als masterproef. De commissie adviseert ook om het proces van het schrijven van de masterproef strikt te bewaken en met eventuele tussentijdse rapporteringsmomenten te onderbouwen om mogelijk kwalitatief zwakkere masterproeven tijdens het wordingsproces te kunnen bijsturen.

De commissie is verder ook van oordeel dat het seminarie, dat een aantrekkelijke optie is, maximaal 3 ECTS zou mogen toegewezen krijgen en als afzonderlijk opleidingsonderdeel in het curriculum kan worden opgenomen.

De commissie is van oordeel dat een substantieel deel (minstens 2/3) van de masterproefscriptie door de student individueel moet uitgevoerd worden. Duo-masterproeven kunnen haar inziens alleen maar indien ze multidisciplinair worden uitgewerkt en er een meerwaarde is voor de studenten door de onderlinge samenwerking. Ook bij duo-masterproeven moet de student individueel beoordeeld worden.

De commissie adviseert de opleidingsverantwoordelijken om de omvang van de eigenlijke onderzoekspaper te vergroten en de individuele component van de masterproef zichtbaar te maken in omvang en beoordeling.

De commissie merkt ook op dat de masterproef op dit ogenblik nog niet steeds gericht is op de integratie van de kennis verworven in de vooropleiding, met de economische inzichten, verworven tijdens de MBE en meent dat dit een aandachtspunt is voor de toekomst.

De commissie erkent het aanduiden van een facultaire masterproefcoördinator (op ZAP-niveau) die de ongelijkheid betreffende de manieren waarop aan de masterproeven van de verschillende (zij-instroom) FEB-opleidingen vorm wordt gegeven, in kaart dient te brengen en hiervoor een nieuw plan van aanpak zal formuleren, als een goede evolutie.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

Sinds 2011–2012 worden academische Bachelors (behalve de Bachelors van de academische opleidingen in het domein van de Economische Wetenschappen, met name EW, TEW, HI, HIBI) toegelaten tot het MBE programma. Daarnaast krijgen ook alle Masters (behalve deze van de voorge-noemde vooropleidingen) toegang tot het MBE programma.

Sinds 2011–2012 is er voor wie onvoldoende voorkennis statistiek en economie heeft een voorbereidingsprogramma gecreëerd van maximaal 10 ECTS. De zorg van de commissie betreft vooral de instroom van studenten met een bachelordiploma of met een masterdiploma uit disciplines die ver af staan van het economisch domein en waar de student voor de eerste keer in aanraking komt met het economisch gedachtengoed. De kwaliteit van deze instroom moet beter bewaakt worden door een verzwareing van het voorbereidingsprogramma met vooral economische vakken. Ook moeten de ingangseisen kritisch bekeken worden.

Gemiddeld over de laatste 3 jaar schreven zich 60 studenten in. De aantallen vertonen een licht stijgende tendens. De studenten zijn vooral afkomstig uit Sociale Wetenschappen en Letteren.

De commissie is van oordeel dat het MBE programma qua leervormen en leerinhouden op adequate wijze aansluit bij de kwalificaties van de instromende studenten, sinds de invoering van het voorbereidingsprogramma, maar meent dat het voorbereidingsprogramma verder versterkt dient te worden en in omvang uitgebreid moet worden (vb. met Kostprijberekening en Boekhou-

ding). Verder adviseert zij om richter – dan tot op heden – in te zetten op het inrichten van minoren economische wetenschappen in de vooropleidingen.

Doorstroom van de zij-instromers naar een reguliere master EW of TEW is – volgens de commissie – niet het primaire doel van deze master. Het curriculum dient daarom ook als zelfstandig programma opgebouwd te worden. Dit betekent dat het vrijstellingenbeleid aangescherpt moet worden. Nu kan een student zich beroepen op een eerder verworven credit tijdens de MBE, indien hij de Master EW volgt, wat een reden blijkt te zijn om een aantal interessante opleidingsonderdelen niet aan te bieden als keuzeopleidingsonderdeel. De commissie is van oordeel dat dit een potentiële verarming inhoudt van de MBE, wat niet de bedoeling kan zijn.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘programma’ als voldoende voor de Master in de Beleidseconomie en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp ‘programma’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB van de KU Leuven. De docenten zijn inzetbaar in meerdere van de opleidingen EW, TEW, HI en de Zij-instroomrichtingen. De FEB telt 5 onderzoekseenheden, die elk verder opgedeeld zijn in onderscheiden onderzoeksgroepen. Daarnaast zijn er ook 3 facultaire centra. Een ZAP lid heeft nu doorgaans een onderwijsbelasting van 12 tot 15 ECTS op jaarbasis. AAP en BAP mandaten worden betrokken bij het ondersteunen van het onderwijs, naast ATP mandaten, die instaan voor het management en verder ook ondersteuning bieden bij het onderwijs en bij het onderzoek van de onderzoeksgroepen.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de Master in de Beleidseconomie als goed.

De commissie heeft veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel gedreven en zeer betrokken is bij de opleiding. De studenten en alumni waarderen het engagement van hun lesgevers. De vakdidactische deskundigheid is – haar inziens – adequaat. Sinds kort is er een versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen (cf. tenure track contracten). Op het vlak van onderwijskundige professionalisering kan zeker nog winst geboekt worden, aldus de commissie.

Er is een behoorlijk aanbod onderwijsprofessionalisering zowel op facultair als universitair niveau. Deelname aan deze vormingsessies is echter nog te vrijblijvend, met uitzondering voor jonge docenten die in een tenure track zitten. Op het vlak van onderwijskundige innovatie ziet de commissie weinig voorbeelden binnen de opleiding. De innovatie van het onderwijs kent een projectmatige aanpak. Facultair worden een aantal bijzondere onderwijsinnovaties ontwikkeld waarvan de betekenis niet in elk programma wordt herkend en erkend. Het verdient de aanbeveling om van elkaar te leren. De commissie spoort de opleiding dan ook aan om een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit te stippelen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de Master in de Beleidseconomie als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een zeer goed track record heeft op onderzoeksvlak. De docenten onderhouden veelvuldige internationale contacten en samenwerkingsverbanden. Het academisch personeel beschikt over een zeer brede waaier aan deskundigheden. De onderzoeksgroepen leveren een behoorlijk aantal doctoraten af in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden wordt ingebracht in het onderwijs. Daarnaast worden op zeer regelmatige basis gast-docenten en -sprekers, met een duidelijke professionele oriëntatie uitgenodigd tijdens de lessen om een bepaald thema of een casus toe te lichten.

De commissie besluit dat de opleiding gedragen wordt door deskundige onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de economische wetenschappen en er ook een goede inbreng is vanuit het beroepenveld.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand (volgens de geijkte tabellen van het visitatieprotocol) voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de FEB én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Daarnaast vertroebelen ook programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallelle trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatierapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in de Beleidseconomie aan de maat is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende voor de Master in de Beleidseconomie en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de Master in de Beleidseconomie als goed.

De commissie heeft de campus waar de FEB gehuisvest is en waar de opleiding MBE verzorgd wordt, bezocht. Deze campus bevindt zich in de Naamsestraat, in de binnenstad van Leuven, en is vlot bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. De voorzieningen zijn prima.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. De elektronische collectie is zeer goed. De bibliotheek wordt momenteel gerenoveerd, door de mindere focus op haar eerder primaire functie als bibliotheek, en zal stelselmatig meer dienst doen als leercentrum (met studie- en ontmoetingsruimtes). De bibliotheek zal studenten meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. Draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de KU Leuven en aan de FEB wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding.

Wat de informatievoorziening voor potentiële studenten betreft zijn op centraal niveau zowel de Cel Onderwijscommunicatie als de Dienst Studietoelichting betrokken. De KU Leuven organiseert onder meer informatiesessies over de inhoud van de zij-instroomprogramma's en voorziet een spreekuur waar studenten terecht kunnen met hun vragen over de opleiding.

Bij de studiebegeleiding en informatieverstrekking tijdens de opleiding is de studietrajectbegeleiding prioritair. Deze dienst informeert en begeleidt studenten van instroom tot uitstroom bij het maken van keuzes

betreffende hun studietraject. De dienst staat ook in voor de opvolging van de studievoortgang van de studenten. De ombudspersonen zijn het eerste aanspreekpunt bij studie-gerelateerde problemen. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysieke of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies. Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van de trajectbegeleiders sterk gewaardeerd worden. Vakinhoudelijke ondersteuning wordt voornamelijk verzorgd door de docenten en assistenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening aan de maat zijn en voldoende afgestemd zijn op de studievoortgang. Over het algemeen worden de vragen van de studenten efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau. De commissie meent dat de leeromgeving TOLEDO nog actiever kan worden ingezet voor de begeleiding van de studenten.

De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–2012 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden ingezet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. Dit is evenwel een universiteitsbreed probleem. De commissie vindt dit een ernstig tekort, aangezien de planning van het individueel studieprogramma van de studenten afhankelijk is van de examenplanning en de studenten belemmerd worden om hun keuzeopleidingsonderdelen op een zinvolle wijze naar hun interesse te kiezen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘voorzieningen’ als minstens voldoende voor de Master in de Beleidseconomie en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp ‘voorzieningen’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de KU Leuven de ontwikkeling en opvolging van kwaliteit van het onderwijs centraal plaatst, onder aansturing van de Dienst Onderwijsbeleid (DOWB). Op universitair niveau is er een PDCA kwaliteitscyclus ontworpen, bestaande uit de volgende vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie (PLAN), de implementatie van het onderwijs (DO), de evaluatie van het onderwijs (CHECK) en de opvolging hiervan (ACT).

Binnen de FEB zien de horizontaal gestructureerde POC's (permanente onderwijscommissies) toe op de kwaliteitsontwikkeling en -opvolging van de opleidingen. Zij ontplooiën de PDCA-cyclus voor de opleidingen die zij aanbieden, onder coördinatie van het POC-bureau van de FEB.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de KU Leuven focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. Ad hoc bevestigingen, zoals alumni-enquêtes, vinden regelmatig plaats. De FEB maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers en koppelt daar beleidsbeslissingen aan voor het management van haar opleidingen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als adequaat. De commissie stelde vast dat de verschillende POC's de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door de universiteit uitgestippelde beleid consequent uitvoeren. Met het oog op de visitatie heeft de FEB ook een uitgebreide alumnibevestiging gehouden.

De commissie vindt dat er een degelijk bevestigingssysteem gebruikt wordt dat de opleidingsonderdelen periodiek evalueert, en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

De commissie stelt vast dat veel van de kwaliteitszorg op instellingsniveau geregeld wordt, en het in het bijzonder in een periode van curriculumwijzigingen, noodzakelijk is om meer dan volgens de institutioneel uitgetekende frequentie te meten en te peilen naar de effecten van de ondernomen

acties. De commissie meent aldus dat er op het vlak van de opleiding wel veel op informele basis bevroegd wordt, maar stelt vast dat er relatief weinig middelen voorhanden zijn (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen. De commissie meent, dat in het bijzonder bij curriculumwijzigingen, dergelijke bijkomende informatieverwerving noodzakelijk is om gericht te kunnen bijsturen.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie-rapport zinvolle informatie ter beschikking stelde van de commissie om zich een initieel beeld te vormen van de kwaliteit en managementstructuren van de opleiding. De gesprekken tijdens het bezoek leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie-rapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er duidelijke aandacht is voor de permanente verbetering van het programma, getuige daarvan de inrichting van opleidingsonderdelen, afzonderlijk voor de MBE, de recente invoering van het voorbereidingsprogramma en de hervorming van de masterproef. De commissie stelt vast dat de opleiding het mogelijke doet om de vinger aan de pols te houden en om de wijzigingen te bevragen, te analyseren en te doen uitmonden in stelselmatige verbetering van het programma. De commissie waardeert dit commitment ten aanzien van de opleiding.

Zij meent wel dat, nu het programma vijf jaar loopt sinds de laatste, duidelijke heroriëntatie, het tijd wordt om met de groep docenten het programma samen terug kritisch te beschouwen en na te gaan of alle veranderingen bijdragen tot het behalen van de eindkwalificaties van de opleiding. De commissie hoopt dat dit proces aanleiding zal geven tot het vormen van een 'core faculty' voor deze opleiding, die de echte bezielers van deze opleiding worden en zich tot opdracht stellen structureel naar de opbouw van het programma te kijken.

De commissie besluit dat de evaluaties adequaat worden opgevolgd en de resultaten van de verschillende evaluaties aanleiding geven tot aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de beoogde streefdoelen.

De commissie onderstreept als lovenswaardig de gerichtheid van de opleiding op het verbeteren van het toetsbeleid, en de zorg voor de consolidatie van de beoordelingscriteria voor de masterproef, door de aanstelling van een facultair masterproefcoördinator.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

Alle geledingen van het personeel zijn betrokken bij de kwaliteitszorg van de MBE. De studentenvereniging Ekonomika is een belangrijk kanaal waarlangs de studenten gehoor krijgen en de contacten tussen de opleiding en de studentenvereniging zijn goed. Het beroepenveld en de alumni worden op adequate wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs.

De inspraak van studenten in de MBE is vrij goed gewaarborgd door de studentenvertegenwoordiging in de POC. De alumni en het beroepenveld zijn voornamelijk op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding, via hun contacten met de docenten, maar de FEB blinkt uit in haar goede relaties met de alumnivereniging, via het netwerk van de Fellows van het Hogenheuvelcollege. De doorstart van de Adviesraad, waarin naast personen die topfuncties bekleden, ook alumni kunnen zetelen is een welkome uitbreiding van het informeel overleg en is in de visie van de commissie een goed gegeven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master in de Beleidseconomie en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en de overall kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de MBE de doelstellingen weet te realiseren. De alumni zijn tevreden over de genoten masteropleiding en menen dat de opleiding adequaat voorbereidt op het latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De commissie onderkent dat de studenten, na afronding van het MBE programma hun kansen op de arbeidsmarkt aanzienlijk verbeteren. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de opleiding erin slaagt om het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren. De sterk wetenschappelijke karakteristiek van de opleiding weten zij terdege te waarderen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de Master in de Beleidseconomie als voldoende.

Het zelfevaluatie rapport signaleert een studierendement van gemiddeld 43% over 3 academiejaren, op basis van de studenten die 100% van de opgenomen credits behalen. Gemiddeld over 3 jaar behaalde 69% van de studenten minstens 75% van de opgenomen credits. Gemiddeld 68% van de studenten die alle opleidingsonderdelen en de masterproef hebben afgelegd (en daardoor in de mogelijkheid zijn om in 1 jaar te slagen voor de MBE), behaalden het diploma in de daartoe voorziene tijd van 1 jaar.

Het zelfevaluatie rapport geeft het gemiddeld percentage studiestakers aan (17%, wat vooral bij de deeltijdse trajecten voorkomt). De redenen voor studiestaking zijn divers (vb. het vinden van werk, het combineren van de MBE met een andere opleiding). Deze cijfers moeten in de komende jaren verder onderzocht worden en beter in kaart gebracht worden.

De commissie beoordeelt de slaagcijfers als vrij laag. De commissie stelt vast dat het gelijktijdig kunnen volgen van het voorbereidingsprogramma en de MBE over het algemeen tot studievertraging leidt en ook in die gevallen waar studenten het voorbereidingsprogramma combineren met

het afwerken van een masterproef uit een vorige masteropleiding, deze in realiteit tot studievertraging leidt voor de MBE. De commissie adviseert derhalve ten stelligste om het voorbereidingsprogramma te verzwaren, om een duidelijke en gerichte voorselectie te bewerkstelligen en de gepaste volgtijdelijkheid in te voeren, waarmee zij bedoelt dat het voorbereidingsprogramma afgerond dient te zijn alvorens de master aangevat wordt, zodat méér opleidingsonderdelen in de MBE op een gevorderd niveau kunnen gebracht worden.

De commissie signaleert de optredende vertraging bij het schrijven van de masterproef als een niet te veronachtzamen signaal, waar de opleidingsverantwoordelijken – door het zetten van ijkpunten in het proces van de masterproef – zicht op zouden moeten kunnen krijgen.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master in de Beleidseconomie en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in de Beleidseconomie voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Versterk de positionering van de MBE als eigenstandige opleiding en werk het profiel van de verbredende Master in de Beleidseconomie beter uit.

Programma

- Maak de domeinen van het programma omvangrijker en voer daarvoor telkens een verzwaring van het aantal opleidingsonderdelen door;
- Breng het opleidingsonderdeel '*boekhouden en kostprijsberekening*' onder in het voorbereidingsprogramma;
- Biedt voor hoofdstroom studenten interessante keuzeopleidingsonderdelen aan, uit het domein van de economische wetenschappen;
- Biedt het seminarie aan als afzonderlijk opleidingsonderdeel in het programma;
- Monitor de studietijd in de komende jaren;
- Zet TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten;
- Veranker het onderwijskundig concept op een meer systematische wijze binnen de opleiding;
- Teken een gezamenlijk gedragen didactisch concept uit voor de MBE;
- Ontwikkel een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid;
- Homogeniseer de masterproefbegeleiding;
- Bewaak dat de studenten de empirische cyclus doorlopen in de masterproef;
- Bewaak de ondergrens van wat aanvaardt wordt als masterproef strikt en voer eventuele tussentijdse rapporteringsmomenten in;
- Verzwaar de omvang van de eigenlijke masterproefscriptie;
- Zorg ervoor dat in substantiële mate het individuele werk van de student beoordeeld kan worden;
- Bewaak voor de masterproeven de gerichtheid op integratie met de vooropleiding;
- Realiseer een substantiële verzwaring van het voorbereidingsprogramma met vooral economische vakken;

- Zet gericht in op minoren economische wetenschappen in de vooropleidingen;
- Bewaak de kwaliteit van de instroom beter;
- Herbekijk de ingangseisen kritisch;
- Leg aan studenten die zich kunnen beroepen op een verworven credit voor een keuzeopleidingsonderdeel een ander keuzeopleidingsonderdeel op;
- Herbekijk de inhoud van het voorbereidingsprogramma en verzwaar het;
- Beoog dat het voorbereidingsprogramma is afgerond alvorens de master wordt aangevat.

Personeel

- Versterk de onderwijskundige professionalisering van de staf en stimuleer de staf om deel te nemen aan het aanbod onderwijsprofessionalisering;
- Intensifieer de onderwijskundige innovatie binnen de opleiding;
- Stippel een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit.

Voorzieningen

- Intensifieer en homogeniseer het gebruik van TOLEDO;
- Zet TOLEDO intensiever in te voor het onderwijs, om het activerender en interactiever vorm te geven;
- Zet de webtool voor de vervroegde examenplanning op punt alvorens deze formeel in te voeren als registratiemiddel van het individueel studieprogramma van de student.

Interne Kwaliteitszorg

- Intensifieer de metingen en peilingen naar de ondernomen acties ter verbetering van het programma, in een periode van curriculumwijzigingen;
- Vermeerder het aantal middelen (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen;
- Herbeschouw de evoluties in het programma kritisch en kijk de structuur en opbouw van het programma kritisch na, in het licht van het behalen van de doelstellingen;
- Vorm een 'core faculty' voor deze opleiding.

Resultaten

- Formuleer expliciete streefcijfers en een flankerend beleid terzake;
- Volg de vertraging bij het schrijven van de masterproef op en definieer ijkpunten.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master of Science in het Informatiemanagement/
Master of Information Management

WOORD VOORAF

De Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) richt vijf Zij-instroomopleidingen EW, TEW en HI in, die ter evaluatie worden voorgelegd, nl. de Master of Science in het Management, de Master of Science in de Beleidseconomie, de Master of Science in het Informatiemanagement, de Master of Science in de Accountancy en het Revisoraat en de Master of Science in de Verzekeringen. Elke opleiding wordt in een afzonderlijk deelrapport besproken. Dit deelrapport behandelt de *Master of Science in het Informatiemanagement*, die ook als *Master of Information Management*, in de Engelse taal wordt aangeboden (*MInfoM*). De MInfoM is, net zoals de andere zij-instroomopleidingen een éénjarig masterprogramma (60 ECTS). Omdat de twee taalvariante masteropleidingen in essentie inhoudelijk identiek zijn, wordt in het rapport enkel onderscheid gemaakt, waar relevant. De KU Leuven biedt voor deze zij-instroommaster een specifiek studietraject aan voor werkstudenten. De oordelen van de commissie hebben steeds betrekking op alle varianten.

De visitatiecommissie – cluster ZIJ-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de zij-instroomopleidingen van 27 tot en met 30 maart 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De Master in het Informatiemanagement werd voor het eerst ingericht in het academiejaar 2007–2008. Een jaar later werd het Engelstalig programma 'Master of Information Management' ingericht. MInfoM is gericht op het doen verwerven van een niet technische vorming in informatiemanagement, met een nadruk op het effectief en efficiënt inzetten en beheren van informatietechnologie in diverse bedrijfscontexten zoals financiën, marketing, HR, productie en logistiek.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van lesmateriaal, examenopgaven en masterproeven van de beide taalvariante opleidingen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De FEB wil, volgens het zelfevaluatie-rapport, de economen en bedrijfskundigen voor morgen opleiden. Dit vereist in het onderwijs een sterke aansluiting op wetenschappelijk onderzoek; gedragen door de kennis daarin aanwezig, die verder staat dan wat dagelijks in de economie of bedrijfs-wereld gebeurt. Deze relatie tussen onderzoek en onderwijs is – volgens het zelfevaluatie-rapport – een cruciale schakel in de vorming van (bedrijfs)economen die voldoende gericht zijn op innovatie in het professionele werkveld.

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de drie karakteristieken van de onderwijsvisie van de KU Leuven: het onderzoeksgebaseerd onderwijs, het competentiegericht leren en de student-gecentreerde benadering van het onderwijs, met nadruk op de zelfwerkzaamheid van de student.

Het zelfevaluatie-rapport karakteriseert de MInfoM als een gespecialiseerde verdiepende opleiding bedrijfseconomische wetenschappen die erop gericht is om de kennis van studenten met een andere dan economische of toegepaste economische vooropleiding, maar met een basiskennis technologie, te verruimen en te verdiepen met een niet-technische vorming in informatiemanagement. De opleiding focust daarbij op de volgende domeinen: bedrijfskundige aspecten van ICT; analyse en modellering in een bedrijfscontext; ICT architectuur; gevorderd informatie, proces- en kennismanagement en richt zich ook op het verwerven van een professionele en wetenschappelijke informatieattitude.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleiding bestudeerd en heeft deze laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen goed zijn uitgewerkt en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. Ze zijn uitgetekend in termen van competenties en eindtermen.

De doelstellingen van de MInfoM zijn duidelijk gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties. De commis-

sie waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van de samenhang van de verschillende componenten, eigen aan de discipline van het informatiemanagement. Er is duidelijke aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in dit domein en er is adequate aandacht voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes om wetenschappelijke kennis toe te passen. De commissie onderkent ook een duidelijke aandacht voor de internationale dimensie van de bedrijfseconomische wetenschappen in de doelstellingen van het MInfoM programma.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geledingen van de opleiding en voldoende bekend zijn bij de studenten.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als goed.

De commissie onderkent een duidelijke focus in het programma op het informatiemanagement en is van mening dat de deeldomeinen die daarbij bestreken worden zinvol gekozen zijn (*bedrijfskundige aspecten van ICT; analyse en modellering in bedrijfscontext; ICT architectuur; informatie, proces- en kennismanagement*). Het profiel van de MInfoM is – volgens de commissie – zeer goed doordacht en beoogt inderdaad een niet-technische vorming in informatiemanagement ten behoeve van bedrijfsprocessen. Zij acht de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding conform haar referentiekader. De eindkwalificaties zijn duidelijk ontleend aan de eisen gesteld vanuit de wetenschappelijke discipline en de internationale wetenschapsbeoefening. De commissie waardeert dat de opleiding voor de domeinspecifieke doelstellingen een internationale benchmarking heeft uitgevoerd. De studenten zijn goed vertrouwd met de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding.

De commissie onderschrijft als aantrekkelijk aan dit programma, dat er naast de Nederlandstalige variant ook een Engelstalige variant wordt aangeboden. Zij meent wel dat het profiel en de kwaliteit van het MInfoM programma nog duidelijker gecommuniceerd moeten worden om potentieel instromende studenten te informeren over het bestaan van deze opleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als goed voor de Master in het Informatiemanagement en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als goed voor de Master of Information Management en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft het programma uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management

De MInfoM bestaat uit een verplichte gemeenschappelijke kern van 39 ECTS, een keuzeruimte van 6 ECTS en een masterproef van 15 ECTS. De Engelstalige master bestaat uit een verplichte gemeenschappelijke kern van 30 ECTS, een keuzeruimte van 15 ECTS en een masterproef van 15 ECTS.

De verplichte kern bestaat uit zes (voor het Engelstalig programma) of zeven informatiemanagement of management gerelateerde opleidingsonderdelen. De keuzeopleidingsonderdelen zijn genomen uit de opleidingsonderdelen Master in de TEW: Handelsingenieur of Informatica-opleidingsonderdelen uit andere masterprogramma's.

Met ingang van het academiejaar 2011–2012 werd de keuzeruimte in de Engelstalige variant uitgebreid.

De masterproef bestrijkt een informatiemanagement case, die bestudeerd wordt vanuit academische en bedrijfsrelevante invalshoek. Veelal maakt een stage deel uit van de masterproef.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als goed.

De commissie is van oordeel dat de MInfoM een goede concretisering is van de eindkwalificaties van de opleiding, en dit zowel voor wat betreft het niveau als de oriëntatie en domeinspecifieke doelstellingen. De commissie stelt vast dat de opleiding op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeeft tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds.

De commissie acht het niveau van de opleidingsonderdelen van een overwegend gevorderd niveau, wat noodzakelijk is voor een zij-instroommasteropleiding en in overeenstemming is met het referentiekader van de commissie.

De commissie waardeert ook de aandacht voor OPEN SOURCE toepassingen in het programma.

De commissie suggereert – in het kader van het verbeterperspectief – om een afzonderlijk opleidingsonderdeel ‘*software projectmanagement*’ toe te voegen aan het curriculum.

De commissie is van oordeel dat het MInfoM programma de studenten goede mogelijkheden biedt om de beoogde doelstellingen te bereiken. Ze is ook van mening dat er goede aandacht is voor discipline-overschrijdende elementen en een goede graad van interdisciplinariteit aanwezig is in het programma. De commissie stelt vast dat het programma ook inhaakt op de vooropleiding van de studenten, wat een positief element is.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid van het programma’ van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als goed.

De commissie is van oordeel dat er goede aandacht is in de MInfoM voor kennisontwikkeling, alsook voor het bijbrengen van onderzoeksattitudes en onderzoeksvaardigheden. De studenten worden geconfronteerd met resultaten van wetenschappelijk onderzoek in diverse opleidingsonderdelen. Het onderzoeksgerelateerd karakter van het onderwijs wordt versterkt doorheen de opleiding en vooral bij het uitvoeren van de masterproef komen de studenten effectief in aanraking met (lopend) wetenschappelijk onderzoek.

De MInfoM benut de hoge kwaliteit van het onderzoek en van de expertises van de staf die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is sterk gesteund op de onderzoekservaring van de betrokken lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk ‘onderzoeksgebaseerd’ onderwijs, wat de signatuur van de instelling uitdraagt.

De opleiding heeft ook goede aandacht voor kennismaking met de actuele beroepspraktijk, bvb. door het inlassen van toelichtingen door gast sprekers tijdens de lessen; door het voorzien van stagemogelijkheden en bedrijfsbezoeken en door de aandacht voor soft skills (zoals presenteren en rapporteren).

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘samenhang van het programma’ van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

De commissie vindt de horizontale en verticale opbouw van het MInfoM programma adequaat. De samenhang van de opleiding vertoont de nodige coherentie en sequentie. Uit de logische opbouw van het curriculum blijkt de duidelijke focus van het programma op informatiemanagement.

De commissie herhaalt haar suggestie om een afzonderlijk opleidingsonderdeel ‘software projectmanagement’ in te richten, wat de samenhang van het programma nog zou versterken.

Facet 2.4 Studieomvang

De Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management omvat 60 ECTS en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet ‘studietijd’ van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

De commissie komt, op basis van het ZER, op basis van de inzage in het studiemateriaal en van het lesrooster, alsook op basis van de gesprekken, tot de conclusie dat de begrote en reële studietijd vrij goed overeenstemmen, dat de opleiding behoorlijk intensief is, maar studeerbaar is en dat de werkelijke studietijd aansluit bij de norm van 60 ECTS per jaar.

De commissie vernam dat de opleiding de vinger aan de pols houdt en door middel van studietijdmetingen en hearings de signalen opvangt wanneer er een onevenwichtige verdeling van de studielast over de beide semesters vastgesteld wordt. De commissie waardeert dat deze metingen aanleiding geven tot het bijstellen van het curriculum en het beter spreiden van de taken en opdrachten over de beide semesters.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als goed.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat dit over het algemeen een redelijk niveau heeft. De overheersende werkvormen zijn het hoorcollege en de praktijkcases. Deze worden aangevuld met gastlezingen en studie van recente wetenschappelijke literatuur. De commissie is van oordeel dat de onderwijsmethoden goed gevarieerd zijn. Ze vernam van de studenten dat de hoorcolleges goed verzorgd worden, maar suggereert om TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in te zetten in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten.

De commissie waardeert het gevarieerd aanbod aan onderwijswerkvormen en de sterke activiteit op het vlak van onderwijsinnovatie.

De commissie stelt vast dat de leidende onderwijsvisie duidelijk richtinggevend is voor de onderwijspraktijk, maar stelt vast dat de operationalisering ervan toch nog sterk afhankelijk is van de interpretatie van de individuele docent. Zij meent dat het wenselijk is dat het onderwijskundig concept een meer systematische verankering krijgt binnen de opleiding.

De commissie is van oordeel dat er voor de MInfoM opleiding nog geen gezamenlijk gedragen didactisch concept aan de basis ligt voor de keuzes van de onderwijsvormen en alle docenten onderling onafhankelijk beslissen welke werkvormen zij zullen hanteren. De commissie is van oordeel dat een gezamenlijk gezamenlijke visie vereist is om goed vorm te kunnen geven aan het onderwijs en zij beveelt de opleidingsverantwoordelijken aan om dit debat tussen de individuele docenten op gang te brengen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

De commissie heeft een steekproef van examenvragen bestudeerd voorafgaand aan het bezoek en is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in de MInfoM adequaat gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde een ruime variatie in toetsvormen vast (gesloten of open boek, schriftelijk examen, mondeling examen, presentaties, papers en permanente evaluatie). De organisatie van de evaluaties verloopt vlot. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een duidelijk beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is aan de maat. Studenten kunnen feedback krijgen bij hun evaluaties.

Als verbeterpunt stipt de commissie het ontwikkelen van een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid aan.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 15 ECTS. Hiermee wordt voldaan aan de decretale eisen. De masterproef bestaat uit 4 elementen:

- een seminarie waarin een aantal principes inzake onderzoek worden uitgewerkt en gepresenteerd.
- een seminarie waarin de progressie van het onderzoek van de teams van studenten wordt gepresenteerd.
- een groepsrapport (maximaal 10.000 woorden), dat een gestructureerde, kritische wetenschappelijke neerslag bevat van het groepswerk.
- een individueel rapport (maximaal 5.000 woorden), dat een gestructureerde, wetenschappelijke neerslag bevat van het individuele werk van de student.

De commissie heeft kennis genomen van de KU Leuven visie dat een masterproef meerdere onderwijsleeractiviteiten kan bevatten die peilen naar het realiseren van de onderscheiden beoogde doelstellingen. Ook de decaan verdedigde de visie dat een masterproef als eindwerk van een opleiding tot doel heeft om de verschillende componenten van de kennis van de student te peilen.

De toewijzing van de masterproefonderwerpen is adequaat. Als voorbereiding op de masterproef worden studenten in groep begeleid bij het uitwerken van een gezamenlijk onderwerp. De student moet naast het gezamenlijk werk ook een eigen rapport schrijven, dat verslag uitbrengt over de individuele bijdrage tot het geheel. De studenten leken tevreden over de begeleiding, maar de commissie stelt op basis van de gesprekken vast dat deze toch vrij sterk varieert in functie van de begeleidende supervisor, en vraagt hiervoor om een betere afstemming onder de docenten.

De evaluatiecriteria voor de masterproef zijn helder omschreven en in voldoende mate bekend bij de studenten. Er is een mondelinge presentatie van de resultaten van de masterproef. Het groepsrapport draagt bij voor een kwart van het totaal, de individuele bijdrage van de student (individuele tekst en verdediging) wordt voor drie kwart afzonderlijk gequoteerd.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen en omschrijft het niveau over het algemeen als goed. Ze is van mening dat het grootste deel masterproeven blijkt geeft van een redelijk analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen.

De commissie heeft er enerzijds waardering voor dat de opleiding er naar streeft om 75% van de score van de masterproef te laten bepalen door de individuele inspanningen van de student. Anderzijds zou ook het individueel karakter en de individuele prestatie van de student verzaamd moeten worden in dit proces. De commissie is namelijk van oordeel dat een substantieel deel van de masterproef (waarmee ze 2/3 bedoelt) toe te wijzen moet zijn aan het eigen werk van de individuele student en de onderzoeksactiviteiten en de daarmee samenhangende rapportage verder geïndividualiseerd moeten worden.

De commissie erkent het aanduiden van een facultaire masterproefcoördinator (op ZAP-niveau) die de ongelijkheid betreffende de manieren waarop aan de masterproeven van de verschillende (zij-instroom) FEB-opleidingen vorm wordt gegeven, in kaart dient te brengen en hiervoor een nieuw plan van aanpak zal formuleren, als een goede evolutie.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

De Master in het Informatiemanagement is toegankelijk voor:

- Academische Bachelors en Masters met een basiskennis informatica (met uitzondering van de Master TEW: HIBI – Handelsingenieur in de Beleidsinformatica)

Het hebben van een minimale kennis bedrijfseconomie is aan te raden, maar is niet strikt noodzakelijk. Wie onvoldoende voorkennis heeft kan het opleidingsonderdeel 'Grondslagen van de Beleidsinformatica' uit de eerste Bachelor TEW of HI opnemen, of deze elementen via zelfstudie verwerven.

Professionele Bachelors in het studiegebied 'handelswetenschappen en bedrijfskunde' en/of met een sterke informatica-component stromen in via een schakelprogramma van 60 ECTS. Dit schakelprogramma is erop gericht om de studenten de academische denkwijze eigen te maken en om disciplinaire basiskennis in het domein van de bedrijfswetenschappen te doen verwerven.

De Master in Information Management is toegankelijk voor:

- Academische Bachelors en Masters met een basiskennis informatica (met uitzondering van de Master TEW: HIBI – Handelsingenieur in de Beleidsinformatica)

Het hebben van een minimale kennis bedrijfseconomie is aan te raden, maar niet strikt noodzakelijk.

Engelse taalvaardigheid (mondeling en geschreven) is vereist. Hiertoe wordt een bewijs van bekwaamheid voorgelegd dat of een ander Engelstalig masterdiploma is, of een internationaal erkende taaltest.

Gemiddeld over de laatste 3 jaar schreven zich 23 studenten in voor de Nederlandstalige master en 30 studenten voor de Engelstalige variant (gemiddelde over 2 jaren), wat beperkte groepen zijn.

De commissie is van oordeel dat het hebben van een minimale bedrijfs-economische kennis een beginvoorwaarde is voor de MInfoM en adviseert om deze verplicht te stellen als toelatingseis. Zij suggereert om een voorbereidingsprogramma in te richten dat de beide aspecten omvat (basiskennis informatica en basiskennis bedrijfseconomie).

De commissie is van oordeel dat een internationale GMAT (of wiskundetest) verplicht dient te moeten worden gesteld, wat in strijd blijkt te zijn met de huidige regelgeving. De commissie meent dat dit onderwerp opnieuw bekeken moet worden, omdat het zinloos is studenten die onvoldoende inzicht hebben in de wiskundige formalismen te laten instromen in een dermate intensief programma.

De commissie is van oordeel dat het MInfoM programma qua leervormen en leerinhouden op adequate wijze aansluit bij de kwalificaties van de instromende studenten en het schakelprogramma goed voorbereidt op de MInfoM en de instroom van de studenten over het algemeen goed gereguleerd is. Zij meent wel dat een duidelijker communicatie van het profiel en de kwaliteit van het programma noodzakelijk is om de potentieel instromende studenten te informeren over het bestaan van deze opleiding.

De zorg van de commissie betreft vooral de instroom van studenten met een bachelordiploma (ongeveer de helft van de instroom in het Nederlandstalig programma) en met een masterdiploma uit disciplines die ver af staan van het economisch domein en waar de student voor de eerste keer in aanraking komt met het economisch gedachtengoed. De kwaliteit van deze instroom moet hiervoor beter bewaakt worden.

De commissie is van mening dat de programmaverantwoordelijken, steunend op de goede kwaliteit van de MInfoM een nog actiever (internationaal) wervingsbeleid kunnen voeren.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master in het Informatiemanagement en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master of Information Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB van de KU Leuven. De docenten zijn inzetbaar in meerdere van de opleidingen EW, TEW, HI en de Zij-instroomrichtingen. De FEB telt 5 onderzoekseenheden, die elk verder opgedeeld zijn in onderscheiden onderzoeksgroepen. Daarnaast zijn er ook 3 facultaire centra. Een ZAP lid heeft nu doorgaans een onderwijsbelasting van 12 tot 15 ECTS op jaarbasis. AAP en BAP mandaten worden betrokken bij het ondersteunen van het onderwijs, naast ATP mandaten, die instaan voor het management en verder ook ondersteuning bieden bij het onderwijs en bij het onderzoek van de onderzoeksgroepen.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als goed.

De commissie heeft veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel gedreven en betrokken is bij de opleiding. De studenten en alumni waarderen het engagement van hun lesgevers. De vakdidactische deskundigheid is – haar inziens – adequaat. Sinds kort is er een versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen (cf. tenure track contracten). Op het vlak van onderwijskundige professionalisering kan zeker nog winst geboekt worden, aldus de commissie.

Er is een behoorlijk aanbod onderwijsprofessionalisering zowel op facultair als universitair niveau. Deelname aan deze vormingssessies is echter nog te vrijblijvend, met uitzondering voor jonge docenten die in een tenure track zitten. Op het vlak van onderwijskundige innovatie ziet de commissie een aantal goede voorbeelden binnen de opleiding. De commissie spoort de opleiding aan om een meer coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit te stippelen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een omvangrijk track record heeft op onderzoeksvlak. De docenten onderhouden veelvuldige internationale contacten en samenwerkingsverbanden. Het academisch personeel beschikt over een zeer brede waaier aan deskundigheden. De onderzoeksgroepen leveren een behoorlijk aantal doctoraten af in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden wordt ingebracht in het onderwijs. Daarnaast worden op zeer regelmatige basis gastdocenten en -sprekers, met een duidelijke professionele oriëntatie uitgenodigd tijdens de lessen om een bepaald thema of een casus toe te lichten.

Betreffende de professionele ervaring van het docentenkorps merkt de commissie in positieve zin de activiteit en zichtbaarheid van de onderzoeksgroepen en docenten op in internationale fora en netwerken. Vooral de Fellows van het Hogenheuvelcollege hebben hier een duidelijke invloed op de relatie tussen de onderzoekers en het bedrijfsleven, wat mee bewerkstelligt dat de praktijk binnengebracht wordt in de opleidingen.

De commissie besluit dat de opleidingen gedragen worden door deskundige onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de economische wetenschappen en er ook een goede inbreng is vanuit het beroepenveld.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand (volgens de geijkte tabellen van het visitatieprotocol) voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de FEB én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van

de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Daarnaast vertoebelen ook programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallelle trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatie-rapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in het Informatiemanagement aan de maat is.

De commissie stelt een duidelijk voldoende omvang van de personeelsomkadering vast, maar wijst op de nakende krapte, gelet op de explosieve groei van de opleiding. Dit is des te meer het geval indien de opleiding nog meer dan thans het geval is, gebruik zou maken van activerende werkvormen.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende voor de Master in het Informatiemanagement en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende voor de Master of Information Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als goed.

De commissie heeft de campus waar de FEB gehuisvest is en waar de opleiding MInfoM verzorgd wordt, bezocht. Deze campus bevindt zich in de Naamsestraat, in de binnenstad van Leuven, en is vlot bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. De voorzieningen zijn prima.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date. Voor deze master worden ook specifieke computerfaciliteiten (software- en hardware-matig) voorzien, om tegemoet te komen aan de praktische oefeningen in het programma.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. De elektronische collectie is zeer goed. De bibliotheek wordt momenteel gerenoveerd, door de mindere focus op haar eerder primaire functie als bibliotheek, en zal stelselmatig meer dienst doen als leercentrum (met studie- en ontmoetingsruimtes). De bibliotheek zal studenten meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. Draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving van de KU Leuven, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van TOLEDO is echter nogal heterogeen. Voor sommige opleidingsonderdelen biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, maar soms wordt het ook louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleidingen aansporen om TOLEDO intensiever in te zetten voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de Master in het Informatiemangement/Master of Information Management als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de KU Leuven en aan de FEB wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding.

Wat de informatievoorziening voor potentiële studenten betreft zijn op centraal niveau zowel de Cel Onderwijscommunicatie als de Dienst Studieadvies betrokken. De KU Leuven organiseert onder meer informatiesessies over de inhoud van de zij-instroomprogramma's en voorziet een spreekuur waar studenten terecht kunnen met hun vragen over de opleiding.

Bij de studiebegeleiding en informatieverstrekking tijdens de opleiding is de studietrajectbegeleiding prioritair. Deze dienst informeert en begeleidt studenten van instroom tot uitstroom bij het maken van keuzes betreffende hun studietraject. De dienst staat ook in voor de opvolging van de studievoortgang van de studenten. De ombudspersonen zijn het eerste aanspreekpunt bij studie-gerelateerde problemen. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysieke of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies. Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van de trajectbegeleiders sterk gewaardeerd worden. Vakinhoudelijke ondersteuning wordt voornamelijk verzorgd door de docenten en assistenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening aan de maat zijn en voldoende afgestemd zijn op de studievoortgang. Over het algemeen worden de vragen van de studenten efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau. De commissie meent dat de leeromgeving TOLEDO nog actiever kan worden ingezet voor de begeleiding van de studenten.

De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–2012 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden ingezet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. Dit is evenwel een universiteitsbreed probleem. De commissie vindt dit een ernstig tekort, aangezien de planning van het individueel studieprogramma van de studenten af-

hankelijk is van de examenplanning en de studenten belemmerd worden om hun keuzeopleidingsonderdelen op een zinvolle wijze naar hun interesse te kiezen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master in het Informatiemanagement en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master of Information Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie rapport stelt dat de KU Leuven de ontwikkeling en opvolging van kwaliteit van het onderwijs centraal plaatst, onder aansturing van de Dienst Onderwijsbeleid (DOWB). Op universitair niveau is er een PDCA kwaliteitscyclus ontworpen, bestaande uit de volgende vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie (PLAN), de implementatie van het onderwijs (DO), de evaluatie van het onderwijs (CHECK) en de opvolging hiervan (ACT).

Binnen de FEB zien de horizontaal gestructureerde POC's (permanente onderwijscommissies) toe op de kwaliteitsontwikkeling en -opvolging van de opleidingen. Zij ontplooiën de PDCA-cyclus voor de opleidingen die zij aanbieden, onder coördinatie van het POC-bureau van de FEB.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de KU Leuven focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. Ad hoc bevestigingen, zoals alumni- en enquêtes, vinden regelmatig plaats. De FEB maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers en koppelt daar beleidsbeslissingen aan voor het management van haar opleidingen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet ‘evaluatie van de resultaten’ van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als adequaat. De commissie stelde vast dat de verschillende POC's de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door de universiteit uitgestippelde beleid consequent uitvoeren. Met het oog op de visitatie heeft de FEB ook een uitgebreide alumnibevraging gehouden.

De commissie vindt dat er een degelijk bevragingssysteem gebruikt wordt dat de opleidingsonderdelen periodiek evalueert, en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

De commissie stelt vast dat veel van de kwaliteitszorg op instellingsniveau geregeld wordt, en het in het bijzonder in een periode van curriculumwijzigingen, noodzakelijk is om meer dan volgens de institutioneel uitgetekende frequentie te meten en te peilen naar de effecten van de ondernomen acties. De commissie meent aldus dat er op het vlak van de opleiding wel veel op informele basis bevroegd wordt, maar stelt vast dat er relatief weinig middelen voorhanden zijn (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen. De commissie meent, dat in het bijzonder bij curriculumwijzigingen, dergelijke bijkomende informatieverwerving noodzakelijk is om gericht te kunnen bijsturen.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatierapport zinvolle informatie ter beschikking stelde van de commissie om zich een initieel beeld te vormen van de kwaliteit en managementstructuren van de opleiding. De gesprekken tijdens het bezoek leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatierapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet ‘maatregelen tot verbetering’ van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

De commissie waardeert dat de programmamaverantwoordelijken de vinger aan de pols houden om de vorm en inhoud van het programma te bewaken. De commissie besluit dat de evaluaties adequaat worden opgevolgd en de resultaten van de verschillende evaluaties aanleiding geven

tot aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de beoogde streefdoelen.

De commissie onderstreept als lovenswaardig de gerichtheid van de opleidingen op het verbeteren van het toetsbeleid, en de zorg voor de consolidatie van de beoordelingscriteria voor de masterproef, door de aanstelling van een facultair masterproefcoördinator.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

Alle geledingen van het personeel zijn betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding MInfoM. De studentenvereniging Ekonomika is een belangrijk kanaal waarlangs de studenten gehoor krijgen en de contacten tussen de opleiding en de studentenvereniging zijn goed. Het beroepenveld en de alumni worden op adequate wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs.

De inspraak van studenten in de MInfoM is vrij goed gewaarborgd door de studentenvertegenwoordiging in de POC. De alumni en het beroepenveld zijn voornamelijk op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding, via hun contacten met de docenten, maar de FEB blinkt uit in haar goede relaties met de alumnivereniging, via het netwerk van de Fellows van het Hogenheuveelcollege. De doorstart van de Adviesraad, waarin naast personen die topfuncties bekleden ook alumni kunnen zetelen is een welkome uitbreiding van het informeel overleg en is in de visie van de commissie een goed gegeven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master in het Informatiemanagement en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master of Information Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en de overall kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de MInfoM opleiding de doelstellingen weet te realiseren.

De alumni zijn tevreden over de genoten masteropleiding en menen dat de opleiding adequaat voorbereidt op het latere beroepsleven, binnen en buiten de universiteit. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de opleiding erin slaagt om het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren. De sterk wetenschappelijke karakteristiek van de opleiding weten zij terdege te waarderen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de Master in het Informatiemanagement/Master of Information Management als voldoende.

Het zelfevaluatierapport signaleert een matig studierendement (voor de Nederlandstalige master) van gemiddeld 52% over 3 academiejaren, op basis van de studenten die 100% van de opgenomen credits behalen. Voor de Engelstalige variant bedraagt dit 40% gemiddeld over 2 jaar.

Gemiddeld 79% van de studenten die alle opleidingsonderdelen en de masterproef hebben afgelegd (en daardoor in de mogelijkheid zijn om in 1 jaar te slagen voor de MInfoM), behaalden het diploma in de daartoe voorziene tijd van 1 jaar in de Nederlandstalige master. Het slaagpercentage voor de Engelstalige master bedraagt gemiddeld 97%. De commissie beoordeelt de slaagcijfers als gemiddeld.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master in het Informatie-management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master of Information Management en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in het Informatiemanagement voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master of Information Management voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Communiceer het profiel en de kwaliteit van het programma duidelijker aan instromende studenten.

Programma

- Richt een opleidingsonderdeel ‘*software projectmanagement*’ in als afzonderlijke opleidingsonderdelen in het programma;
- Zet TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten;
- Veranker het onderwijskundig concept op een meer systematische wijze binnen de opleiding;
- Teken een gezamenlijk gedragen didactisch concept uit voor de MInfoM;
- Ontwikkel een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid;
- Homogeniseer de masterproefbegeleiding;
- Verzwaar het individueel karakter en de individuele prestatie van de student in het proces van de masterproef, zodat een substantieel deel van de masterproef toe te wijzen is aan het eigen werk van de individuele student en de onderzoeksactiviteiten en de daarmee samenhangende rapportage verder geïndividualiseerd wordt;
- Voer een verplichte GMAT in bij de instroom in het Engelstalig programma;
- Bewaak de kwaliteit van de instroom beter;
- Voer een nog actiever wervingsbeleid voor de opleiding;
- Leg aan studenten die zich kunnen beroepen op een verworven credit voor een keuzeopleidingsonderdeel een ander keuzeopleidingsonderdeel op.

Personeel

- Versterk de onderwijskundige professionalisering van de staf en stimuleer de staf om deel te nemen aan het aanbod onderwijsprofessionalisering;
- Intensifieer de onderwijskundige innovatie binnen de opleiding;
- Stippel een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit.

Voorzieningen

- Intensifieer en homogeniseer het gebruik van TOLEDO;
- Zet TOLEDO intensiever in voor het onderwijs, om het activerender en interactiever vorm te geven;
- Zet de webtool voor de vervroegde examenplanning op punt alvorens deze formeel in te voeren als registratiemiddel van het individueel studieprogramma van de student.

Interne Kwaliteitszorg

- Intensifieer de metingen en peilingen naar de ondernomen acties ter verbetering van het programma, in een periode van curriculumwijzigingen;
- Vermeerder het aantal middelen (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen.

Resultaten

- Formuleer expliciete streefcijfers en een flankerend beleid terzake;
- Volg de vertraging bij het schrijven van de masterproef op en definieer ijkpunten.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master of Science in de Verzekeringen

WOORD VOORAF

De Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) richt vijf Zij-instroomopleidingen EW, TEW en HI in, die ter evaluatie worden voorgelegd, nl. de Master of Science in het Management, de Master of Science in de Beleidsconomie, de Master of Science in het Informatiemanagement, de Master of Science in de Accountancy en het Revisoraat en de Master of Science in de Verzekeringen. Elke opleiding wordt in een afzonderlijk deelrapport besproken. Dit deelrapport behandelt *de Master of Science in de Verzekeringen (MVer)*. De MVer is, net zoals de andere zij-instroomopleidingen een éénjarig masterprogramma (60 ECTS). De KU Leuven biedt voor deze zij-instroommaster een specifiek studietraject aan voor werkstudenten. De oordelen van de commissie hebben steeds betrekking op alle varianten.

De visitatiecommissie – cluster Zij-instroomrichtingen (verder de commissie genoemd) bezocht de zij-instroomopleidingen van 27 tot en met 30 maart 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De oorsprong van het programma gaat terug tot in het academiejaar 1941–1942, toen de eerste actuariële vakken gedoceerd werden. Tot het eind van de jaren zestig was het actuariële programma een tweejarig programma met de nadruk op de studie van de levensverzekeringen. In 1968 werden ook nieuwe disciplines (zoals niet-leven of schade) ingericht. In 1980 werd een samenwerking en uitwisseling opgezet met de verzekeringssector. Van 1993–1994 tot en met 1997–1998 werden de actuariële opleidingen gezamenlijk georganiseerd door de VUB en de KU Leuven. Heden ten dage wordt vooral samengewerkt met de Université Catholique de Louvain (UCL) op onderwijs- en op onderzoeksvlak.

Ten gevolge van de BAMA hervorming, werden de eerdere GAS-opleidingen (Gediplomeerde in de Aanvullende Studies) omgevormd tot initiële masters en de GGS-opleidingen (Gediplomeerde in de Gespecialiseerde Studies) tot post-initiële masteropleidingen. De eerdere GAS Verzekeringen werd aldus de (initiële) Master in de Verzekeringen, met een Bachelordiploma als instroomvereisten. De eerdere Actuarial Science werd de (post-initiële) Master in Financial and Actuarial Engineering.

De Master in de Verzekeringen werd in haar huidige vorm voor het eerst ingericht in het academiejaar 2007–2008. Een logische doorstroom naar de Master in Financial and Actuarial Engineering is ontstaan door de realiteit dat de actuariële opleiding (in België) sinds lang een tweejarige opleiding is. Door de omvorming, geïnitieerd door de BAMA hervorming, werd de eerste helft van die opleiding een initiële master, de tweede helft werd een master na masteropleiding. Toegang tot de actuariële beroepsvereniging IA|BE vereist (vanuit de KU Leuven instromend) de beide diploma's Master in de Verzekeringen en de Master in Financial and Actuarial Engineering. De master na master wordt interfacultair ingericht door de FEB en de Faculteit Wetenschappen, KU Leuven en werd in 2007 positief geëvalueerd en geaccrediteerd. Wie de Master in de Verzekeringen succesvol beëindigt mag zich 'verzekeringkundige' noemen, wie ook de Master in Financial and Actuarial Engineering behaalt mag zich 'actuaris' noemen.

Er is een voorbereidingsprogramma van 20 ECTS dat aan studenten met onvoldoende voorkennis wiskunde of economie kan worden opgelegd. Vanaf 2012–2013 zal dit voorbereidingsprogramma uitgebreid worden tot 27 ECTS.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. De commissie baseert zich op de informatie die in het zelfevaluatierapport wordt aangeleverd. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleiding aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven en masterproeven van het MVer programma.

De KU Leuven ervaart het als een onnatuurlijke splitsing dat de opleiding tot actuaris over twee jaar verspreid zit, en de studenten bijgevolg ook twee masterproeven schrijven in de twee opeenvolgende opleidingen indien ze tot het beroep van actuaris willen toetreden. De opleidingsverantwoordelijken geven in het zelfevaluatierapport aan dat deze tijd beter ingezet zou kunnen worden.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De faculteit FEB wil, volgens het zelfevaluatie-rapport, de economen en bedrijfskundigen voor morgen opleiden. Dit vereist in het onderwijs een sterke aansluiting op wetenschappelijk onderzoek. Deze relatie tussen onderzoek en onderwijs is – volgens het zelfevaluatie-rapport – een cruciale schakel in de vorming van (bedrijfs)economen die voldoende gericht zijn op innovatie in het professionele werkveld.

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de drie karakteristieken van de onderwijsvisie van de KU Leuven: het onderzoeksgebaseerd onderwijs, het competentiegericht leren en de student-gecentreerde benadering van het onderwijs, met nadruk op de zelfwerkzaamheid van de student.

Het zelfevaluatie-rapport karakteriseert de MVer als een verbredende economische wetenschappen opleiding die gericht is op studenten met een al dan niet economische of toegepaste economische vooropleiding, die hun kennis wensen te verruimen met bedrijfseconomische denkdaders op het vlak van verzekeringen.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet ‘niveau en oriëntatie’ van de Master in de Verzekeringen als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleiding bestudeerd en heeft deze laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen adequaat uitgewerkt zijn en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. Ze zijn uitgetekend in termen van competenties en eindtermen.

De doelstellingen van de MVer zijn goed gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties. De commissie waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinaire basiskennis en het begrip van de samenhang van de verschillende componenten, eigen aan het verzekeringswezen en de kerndisciplines van de (bedrijfs)economische wetenschappen. De doelstellingen van de MVer zijn voor een deel gesitueerd op een inleidend en tussenliggend niveau en voor een deel op gevorderd (verdiepend) niveau. Er is duidelijke aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de economische/bedrijfseconomische

wetenschappen en er is zeer goede aandacht voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes om wetenschappelijke kennis op het vlak van verzekeringen toe te passen. De commissie onderkent ook een duidelijke aandacht voor de internationale dimensie van het wetenschapsdomein en van de economische/bedrijfseconomische wetenschappen in de doelstellingen van het MVer programma.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geledingen van de opleiding en bij de studenten bekend zijn.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

Het profiel van de master MVer is – volgens de commissie – dit van een vrij brede bedrijfseconomische master, met een duidelijke focus op het verzekeringswezen. De doelstellingen van de MVer sluiten in de visie van de commissie zeer nauw aan bij de opzet van een doorstroommaster en dit naar de aansluitende (andere helft van de) opleiding tot actuaaris. De MVer dient dus twee doelen: enerzijds de studenten kennis en inzicht doen verwerven op het vlak van verzekeringen en anderzijds de student voorbereiden op de vervolgopleiding, die uitmondt in het beroep van actuaaris. De commissie constateert dat er ook opleidingsonderdelen 'finance' zijn opgenomen in het curriculum. De commissie meent dan ook dat hierover duidelijker dan tot op heden gecommuniceerd dient te worden en deze aandacht voor finance ook in de doelstellingen dient opgenomen te worden.

De commissie is van oordeel dat door het feit dat de opleiding MVer als het ware een halve opleiding is tot actuaaris, de doelstellingen een dubbele laagtheid hebben, wat leidt tot een hybride oplossing. De commissie is wel van oordeel dat de programmaverantwoordelijken een zo goed mogelijke oplossing hebben uitgewerkt, gegeven de randvoorwaarden. De commissie meent dat de opleiding tot actuaaris als tweejarige master moet worden aangeboden. Zie ondersteunt in dit verband de overeenkomstige wensen van de opleidingsverantwoordelijken.

De commissie is van oordeel dat de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding in voldoende mate overeenstemmen met haar referentiekader.

De eindkwalificaties zijn duidelijk ontleend aan de eisen gesteld vanuit de wetenschappelijke discipline, vanuit de actuariële beroepsvereniging het Instituut voor Actuarissen in België (IA|BE) en de internationale wetenschapsbeoefening. De studenten zijn goed vertrouwd met de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding.

De commissie benadrukt dat dit facet 'goed' zou zijn geweest, indien de opleiding niet op twee gedachten hinkte tussen de opleiding voor de 'verzekeringkundige' (wat de finaliteit is van de MVer) en de eerste helft van de opleiding tot 'actuaris' (wat de realiteit is voor wie actuaris wil worden).

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als minstens voldoende voor de Master in de Verzekeringen en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatie rapport beschrijft het programma uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Master in de Verzekeringen

De Master in de Verzekeringen bestaat uit een verplichte kern van 45 ECTS en een masterproef van 15 ECTS.

De verplichte kern omvat drie deeldomeinen: 'actuariële opleidingsonderdelen' voor 18 ECTS, 'risk management' opleidingsonderdelen voor 12 ECTS en 'niet actuariële' opleidingsonderdelen voor 15 ECTS (waarin corporate finance en recht worden gedoceerd). Er is geen vrije keuzeruimte in het programma, omdat alle deeldomeinen bestudeerd moeten worden om de vereisten van de internationale syllabi af te dekken.

De masterproef omvat 2 onderwijsleeractiviteiten: een lessenreeks 'Seminarie Verzekeringen' (voor 6 ECTS) en een eigenlijke masterpaper van 9 ECTS. De student is gehouden deel te nemen aan het seminarie en er examen

over af te leggen. Van de masterproefpaper wordt verwacht dat de student op zelfstandige wijze een onderzoeksvraag, gerelateerd aan een specifiek onderdeel uit één van de drie deeldomeinen uitwerkt en mondeling verdedigt. Studenten moeten goed motiveren waarom ze de masterproef met twee willen schrijven, alvorens dit wordt toegestaan.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de MVer een adequate concretisering is van de eindkwalificaties van de opleiding, en dit zowel voor wat betreft het niveau, als de oriëntatie en domeinspecifieke doelstellingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding op een inzichtelijke wijze de koppeling weergeeft tussen de doelstellingen en eindtermen enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds. De commissie stelt ook vast dat de vaardigheden ook geoefend worden.

De commissie is van oordeel dat het MVer programma de studenten de mogelijkheid biedt om de beoogde doelstellingen te bereiken. Ze is ook van mening dat er voldoende aandacht is voor discipline-overschrijdende elementen.

De commissie geeft in overweging om het curriculum van het programma in twee deeltrajecten op te splitsen:

- 1** Een deeltraject als voorbereiding op het beroep van actuaaris, wat een lichtere focus op finance zou krijgen.
- 2** Een deeltraject 'financiële producten', met een zwaarder accent op finance, zodat de studenten een goede kennis verwerven van de gangbare financiële producten.

De commissie is van oordeel dat deze opsplitsing legitiem is omdat deze enerzijds onderkent dat de master een eerste stap is in een opleidings-traject tot actuaaris en anderzijds een zelfstandig opleidingsprofiel kan hebben.

De commissie vernam van de delegatie van het werkveld, met wie zij tijdens het bezoek sprak, dat een uitstroom, overeenkomstig deeltraject 2 een vast gegeven is.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de Master in de Verzekeringen als goed.

De commissie is van oordeel dat er adequate aandacht is in het programma voor kennisontwikkeling, alsook voor het ontwikkelen van onderzoeksattitudes en onderzoeksvaardigheden. De opleiding benut de hoge kwaliteit van het onderzoek en van de expertises van de staf, die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is zeer sterk gesteund op de onderzoekservaring van de betrokken lesgevers. Verder is ook de inbreng van de 'professionals', mensen met beroepservaring een sterk punt van het programma. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk 'onderzoeksgebaseerd' onderwijs, wat de signatuur van de instelling uitdraagt.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

De commissie vindt de horizontale en verticale opbouw van het MVer programma adequaat. De samenhang van de opleiding vertoont de nodige coherentie en sequentie. De commissie onderkent in de opbouw van het programma de functionele deeldomeinen die relevant zijn bij de studie van het verzekeringswezen.

Zij herhaalt haar aanbeveling (zoals in facet 2.1 aangegeven) om het programma anders te structureren in twee deeltrajecten, wat de coherentie van de opleiding zou versterken.

De commissie herhaalt hier ook dat de opleiding een eerste helft van een logisch geheel vormt, en het raadzaam is te bepleiten bij de bevoegde instanties om de opleiding ook als een geheel te mogen aanbieden.

Facet 2.4 Studieomvang

De Master in de Verzekeringen omvat 60 ECTS en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de frequentie van de studietijdmetingen (om de twee jaar) adequaat is om de studietijd te monitoren. Daarnaast blijven de opleidingsverantwoordelijken ook via informele contacten op de hoogte van de studietijd en de studietijdbeleving van de studenten.

Op basis van de beschikbare gegevens, en na het gesprek met de studenten komt de commissie tot de conclusie dat de MVer studeerbaar is en er een redelijke overeenstemming is tussen de begrote en de werkelijke studietijd; conform de norm van 60 ECTS per jaar. Waar nodig blijkt worden remediëringmaatregelen genomen.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de opleiding MVer een intensieve opleiding is, maar er weinig studiebelemmerende factoren zijn.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de Master in de Verzekeringen als goed.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat dit over het algemeen een redelijk niveau heeft. De overheersende werkvorm is het hoorcollege maar wordt voor nagenoeg elk opleidingsonderdeel aangevuld met andere werkvormen (zoals werk- en oefencolleges). De commissie vernam van de studenten dat de hoorcolleges goed verzorgd worden, maar suggereert om TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in te zetten in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten. De commissie vermeldt hier in positieve zin de ruime aandacht in de MVer voor praktijkbeoefening in de vorm van cases.

De commissie constateert dat de leidende onderwijsvisie duidelijk richtinggevend is voor de onderwijspraktijk, maar stelt vast dat de operationalisering ervan toch nog sterk afhankelijk is van de interpretatie van de individuele docent. Zij meent dat het wenselijk is dat het onderwijskundig concept een meer systematische verankering krijgt binnen de opleiding.

De innovatie van het onderwijs kent een projectmatige aanpak. Facultair worden een aantal bijzondere onderwijsinnovaties ontwikkeld waarvan de betekenis niet in elk programma wordt herkend en erkend. Het verdient de aanbeveling daar van elkaar te leren.

De commissie is van oordeel dat er voor de MVer opleiding nog geen gezamenlijk gedragen didactisch concept aan de basis ligt voor de keuzes van de onderwijsvormen en alle docenten onderling onafhankelijk beslissen welke werkvormen zij zullen hanteren. De commissie is van oordeel dat een gedragen gezamenlijke visie vereist is om goed vorm te kunnen geven aan het onderwijs en zij beveelt de opleidingsverantwoordelijken aan om dit debat tussen de individuele docenten op gang te brengen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

De commissie heeft een steekproef van examenvragen bestudeerd voorafgaand aan het bezoek en is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in de MVer opleiding op adequate wijze gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en in mindere mate, vaardigheden en attitudes. De commissie stelde een redelijke variatie in toetsvormen vast. Studenten schrijven ook diverse papers. De commissie meent dat de beoordeling en toetsing in de MVer bijgevolg aan de maat is.

De organisatie van de evaluaties verloopt vlot. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een duidelijk beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is aan de maat. Studenten kunnen feedback krijgen bij hun evaluaties.

Als verbeterpunt stipt de commissie het ontwikkelen van een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid aan.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 15 ECTS. Hiermee wordt voldaan aan de decretale eisen. De masterproef bestaat uit 2 componenten: een 'Seminarie Schadeverzekeringen' (overeenstemmend met 6 ECTS) dat sinds 2011–2012 het 'Seminarie Verzekeringen' is, en de eigenlijke *masterproefpaper* (voor 9 ECTS).

Van de masterproefpaper wordt – volgens het zelfevaluatie-rapport – verwacht dat de student de kans krijgt om zelfstandig een wetenschappelijk werkstuk te maken waarin de verschillende onderzoeksfasen worden doorlopen. De masterpaper omvat de uitwerking van een probleemstelling binnen het vakgebied en kan worden opgevat als een theoretische of empirische studie (ingebod in een theoretisch kader).

De commissie heeft kennis genomen van de KU Leuven visie dat een masterproef meerdere onderwijsleeractiviteiten kan bevatten die peilen naar het realiseren van de onderscheiden beoogde doelstellingen. Ook de decaan verdedigde de visie dat een masterproef als eindwerk van een opleiding tot doel heeft om de verschillende componenten van de kennis van de student te peilen. In het bijzonder voor de verbredende master betekent dit – aldus de decaan – dat er niet alleen aandacht geschonken wordt aan de academische pijler, maar dat ook professionele elementen aan bod komen.

De toewijzing van de masterproefonderwerpen is adequaat. De opleidingsverantwoordelijken overwegen om in de toekomst zelf informatiesessies te houden, specifiek voor de studenten MVer, gegeven de specifieke context van het kennisdomein. Nu worden studenten uitgenodigd om infosessies voor andere studentengroepen bij te wonen, maar gaan daar zelden op in.

De verdeling van de onderwerpen gebeurt door de masterproefcoördinator, op basis van de voorkeuren van de studenten betreffende werktitels voor de masterproefpapers. De inhoudelijke begeleiding van de masterproef gebeurt door de masterproefbegeleider.

Wanneer studenten er expliciet voor kiezen om gezamenlijk een masterproef uit te werken, schrijven ze samen de masterproefpaper en daarnaast ook een individuele reflectiepaper, waarbij geen begeleiding voorzien

wordt. Deze individuele paper beschrijft onder meer de beperkingen van het uitgevoerde onderzoek en suggesties voor verder onderzoek, implicaties voor het bedrijfsleven of andere instanties, leerervaring en become-tarieert ook de eigen bijdrage in de gezamenlijke masterproefpaper.

De studenten leken tevreden over de begeleiding, maar de commissie stelt op basis van de gesprekken vast dat deze toch vrij sterk varieert in functie van de begeleidende supervisor, en vraagt hiervoor om een betere afstemming onder de docenten.

Studenten verdedigen hun masterproef mondeling. In het geval van duomasterproeven worden én het gezamenlijk werkstuk én de individuele bijdrage ondervraagd tijdens de mondelinge verdediging.

De evaluatiecriteria voor de masterproef zijn helder omschreven en in voldoende mate bekend bij de studenten.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen. Zij stelt vast dat deze zich in verschillende vormen voordoen: een literatuuronderzoek of empirisch onderzoek, een soms in duo, maar meestal individueel geschreven werkstuk, verwerking van eigen data of van aangeleverde data behelst. De commissie is van mening dat het grootste deel masterproeven blijkt geeft van een redelijk analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De commissie meent dan ook dat de masterproeven in hoofdzaak aan de maat zijn.

De commissie meent dat een masterproefpaper op zich het aantal studiepunten van de masterproef dient te realiseren, en dat er geen opleidingsonderdelen, zoals het '*seminarie verzekeringen*' thuishoren onder de noemer van de masterproef. Dit seminarie is – haar inziens – een opleidingsonderdeel dat in het curriculum zou moeten opgenomen worden. De commissie geeft in overweging dat indien de door haar voorgestelde opsplitsing van de MVer in twee deeltrajecten zou worden doorgevoerd, en er minder finance in het deeltraject verzekeringen zou worden ingeroosterd, er ruimte vrijkomt om het opleidingsonderdeel '*Seminarie verzekeringen*' als afzonderlijk opleidingsonderdeel in te richten in dit traject. Hierdoor kan de masterproef in dit traject verzwaard worden tot 15 ECTS; die leidt tot de vervolgopleiding voor het behalen van het diploma van het actuaariaat. Indien het '*Seminarie verzekeringen*' binnen het voorgestelde traject '*financiële producten*' wel nodig is, dient te worden nagegaan hoe aan de masterproef in dit deeltraject vorm kan worden gegeven.

De commissie is van oordeel dat een student voor de masterproef voor een substantieel deel, een eigen werkstuk dient te schrijven, waar hij ook individueel op beoordeeld wordt. De commissie bedoelt met een substantieel deel dat minstens twee derden van het werk aan de individuele student dient te kunnen worden toegewezen. De commissie vindt dan ook dat er geen duo-masterproeven meer worden geschreven.

De commissie erkent het aanduiden van een facultaire masterproefcoördinator (op ZAP-niveau) die de ongelijkheid betreffende de wijzen waarop aan de masterproeven van de verschillende (zij-instroom) FEB-opleidingen vorm wordt gegeven, in kaart dient te brengen en hiervoor een nieuw plan van aanpak zal formuleren, als een goede evolutie.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van de Master in de Verzekeringen als goed.

Rechtstreekse toegang wordt verleend aan de Bachelor en Master in de Economische Wetenschappen; Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen; Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur; Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica; Bachelor en Master in de Handelswetenschappen (behaald aan een hogeschool); Bachelor en Master Handelsingenieur (behaald aan een hogeschool); Bachelor en Master in de Wiskunde; Master in het Management; Master in de Beleidseconomie; Master in de Accountancy en het Revisorat en Master in het Informatiemanagement.

Alle andere academische Bachelors en Masters worden op dossier toegelaten, mits het hebben van een wiskundige en/of economische basis. Aan wie geen voldoende wiskundige en/of economische basis heeft gehad tijdens de vooropleiding kan een voorbereidingsprogramma (27 ECTS vanaf 2011-2012) worden opgelegd.

Alle professionele bachelors in het studiegebied Handelswetenschappen en Bedrijfskunde kunnen instromen in de MVer na het voltooiën van een schakelprogramma. Het schakelprogramma omvat economische opleidingsonderdelen (12 ECTS), analytische opleidingsonderdelen (18 ECTS) en bedrijfseconomische opleidingsonderdelen (30 ECTS).

De laatste jaren kent de inschrijving in het MVer programma een licht stijgend verloop. Gemiddeld over 3 jaar schreven zich jaarlijks 20 studenten in.

De commissie is van oordeel dat het MVer programma qua leervormen en leerinhouden op adequate wijze aansluit bij de kwalificaties van de instromende studenten, ten gevolge van het bestaan van het voorbereidingsprogramma. Zij meent dat de instroomvereisten goed geregeld zijn.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master in de Verzekeringen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB van de KU Leuven. De docenten zijn inzetbaar in meerdere van de opleidingen EW, TEW, HI en de Zij-instroomrichtingen. De FEB telt 5 onderzoekseenheden, die elk verder opgedeeld zijn in onderscheiden onderzoeksgroepen. Daarnaast zijn er ook 3 facultaire centra. Een ZAP lid heeft nu doorgaans een onderwijsbelasting van 12 tot 15 ECTS op jaarbasis. AAP en BAP mandaten worden betrokken bij het ondersteunen van het onderwijs, naast ATP mandaten, die instaan voor het management en verder ook ondersteuning bieden bij het onderwijs en bij het onderzoek van de onderzoeksgroepen.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de Master in de Verzekeringen als goed.

De commissie heeft veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het

academisch personeel gedreven en zeer betrokken is bij de opleiding. De studenten en alumni waarderen het engagement van hun lesgevers. De vakdidactische deskundigheid is – haar inziens – adequaat. Sinds kort is er een versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen (cf. tenure track contracten). Op het vlak van onderwijskundige professionalisering kan zeker nog winst geboekt worden, aldus de commissie.

Er is een behoorlijk aanbod onderwijsprofessionalisering zowel op facultair als universitair niveau. Deelname aan deze vormingsessies is echter nog te vrijblijvend, met uitzondering voor jonge docenten die in een tenure track zitten. Op het vlak van onderwijskundige innovatie ziet de commissie weinig voorbeelden binnen de opleiding. De commissie spoort de opleiding dan ook aan om een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit te stippelen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid’ van de Master in de Verzekeringen als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een uitstekend track record heeft op onderzoeksvlak. De docenten onderhouden veelvuldige internationale contacten en samenwerkingsverbanden. Het academisch personeel beschikt over een brede waaier aan deskundigheden. De onderzoeksgroepen leveren een behoorlijk aantal doctoraten af in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden wordt ingebracht in het onderwijs. Daarnaast worden op zeer regelmatige basis gastdocenten en -sprekers, met een duidelijke professionele oriëntatie uitgenodigd tijdens de lessen om een bepaald thema of een casus toe te lichten.

De commissie besluit dat de opleiding gedragen wordt door deskundige onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de actuariële wetenschappen en er ook een goede inbreng is in het onderwijsprogramma vanuit het beroepenveld.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet ‘kwantiteit van het personeel’ van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand (volgens de geijkte

tabellen van het visitatieprotocol) voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de FEB én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Daarnaast vertroebelen ook programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallelle trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatierapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in de Verzekeringen aan de maat is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende voor de Master in de Verzekeringen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de Master in de Verzekeringen als goed.

De commissie heeft de campus waar de faculteit FEB gehuisvest is en waar de opleiding MVer verzorgd wordt, bezocht. Deze campus bevindt zich in de Naamsestraat, in de binnenstad van Leuven, en is vlot bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. De voorzieningen zijn prima.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. De elektronische collectie is zeer goed. De bibliotheek wordt momenteel gerenoveerd, door de mindere focus op haar eerder primaire functie als bibliotheek, en zal stelselmatig meer dienst doen als leercentrum (met studie- en ontmoetingsruimtes). De bibliotheek zal studenten meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. Draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving van de KU Leuven, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van TOLEDO is echter nogal heterogeen. Voor sommige opleidingsonderdelen biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, maar soms wordt het ook louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleiding aansporen om TOLEDO intensiever in te zetten voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de Master in de Verzekering als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de KU Leuven en aan de Faculteit FEB wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding.

Wat de informatievoorziening voor potentiële studenten betreft zijn op centraal niveau zowel de Cel Onderwijscommunicatie als de Dienst Studietoelichting betrokken. De KU Leuven organiseert onder meer informatiesessies over de inhoud van de zij-instroomprogramma's en voorziet een spreekuur waar studenten terecht kunnen met hun vragen over de opleiding.

Met betrekking tot de informatie aangaande de bijzondere aard van het programma als de eerste helft van een groter geheel meent de commissie dat het wenselijk is dat dit duidelijk gecommuniceerd wordt aan de instromende studenten, zodat zij er zich van vergewissen dat zij voor het juiste programma (of voor de combinatie van de twee programma's) inschrijven.

De commissie is namelijk van mening dat het beroepsprofiel van de gegradueerde van de Master in de Verzekeringen niet volledig duidelijk is, en het aandacht behoeft om dit goed uit te leggen aan instromende studenten. De commissie is van mening dat het zou helpen indien het beroepsprofiel duidelijker in de naam van de opleiding gereflecteerd wordt, want op het ogenblik van het bezoek dekt de vlag de lading niet volledig. De Commissie suggereert de naam 'Master in Verzekeringen en Finance' te overwegen.

Bij de studiebegeleiding en informatieverstrekking tijdens de opleiding is de studietrajectbegeleiding prioritair. Deze dienst informeert en begeleidt studenten van instroom tot uitstroom bij het maken van keuzes betreffende hun studietraject. De dienst staat ook in voor de opvolging van de studievoortgang van de studenten. De ombudspersonen zijn het eerste aanspreekpunt bij studie-gerelateerde problemen. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysische of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies. Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van de trajectbegeleiders sterk gewaardeerd worden. Vakinhoudelijke ondersteuning wordt voornamelijk verzorgd door de docenten en assistenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening aan de maat zijn en voldoende afgestemd zijn op de studievoortgang. Over het algemeen worden de vragen van de studenten efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau. De commissie meent dat de leeromgeving TOLEDO nog actiever kan worden ingezet voor de begeleiding van de studenten.

De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–2012 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden ingezet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. Dit is evenwel een universeels breed probleem. De commissie vindt dit een ernstig tekort, aangezien de planning van het individueel studieprogramma van de studenten afhankelijk is van de examenplanning en de studenten belemmerd worden om hun keuzeopleidingsonderdelen op een zinvolle wijze naar hun interesse te kiezen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp ‘voorzieningen’ als minstens voldoende voor de Master in de Verzekeringen en heeft een positief oordeel over het onderwerp ‘voorzieningen’ voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de KU Leuven de ontwikkeling en opvolging van kwaliteit van het onderwijs centraal plaatst, onder aansturing van de Dienst Onderwijsbeleid (DOWB). Op universitair niveau is er een PDCA kwaliteitscyclus ontworpen, bestaande uit de volgende vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie (PLAN), de implementatie van het onderwijs (DO), de evaluatie van het onderwijs (CHECK) en de opvolging hiervan (ACT).

Binnen de FEB zien de horizontaal gestructureerde POC's (permanente onderwijscommissies) toe op de kwaliteitsontwikkeling en -opvolging van de opleidingen. Zij ontplooiën de PDCA-cyclus voor de opleidingen die zij aanbieden, onder coördinatie van het POC-bureau van de FEB.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de KU Leuven focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. Ad hoc bevestigingen, zoals alumni-enquêtes, vinden regelmatig plaats. De Faculteit FEB maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers en koppelt daar beleidsbeslissingen aan voor het management van haar opleidingen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet ‘evaluatie van de resultaten’ van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als adequaat. De commissie stelde vast dat de verschillende POC's de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door de universiteit uitgestippelde beleid consequent uitvoeren. Met het oog op de visitatie heeft de FEB ook een uitgebreide alumnibevraging gehouden.

De commissie vindt dat er een degelijk bevragingssysteem gebruikt wordt dat de opleidingsonderdelen periodiek evalueert, en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

De commissie stelt vast dat veel van de kwaliteitszorg op instellingsniveau geregeld wordt, en het in het bijzonder in een periode van curriculumwijzigingen, noodzakelijk is om meer dan volgens de institutioneel uitgetekende frequentie te meten en te peilen naar de effecten van de ondernomen acties. De commissie meent aldus dat er op het vlak van de opleiding wel veel op informele basis bevestigd wordt, maar stelt vast dat er relatief weinig middelen voorhanden zijn (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen. De commissie meent, dat in het bijzonder bij curriculumwijzigingen, dergelijke bijkomende informatieverwerking noodzakelijk is om gericht te kunnen bijsturen.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie-rapport zinvolle informatie ter beschikking stelde van de commissie om zich een initieel beeld te vormen van de kwaliteit en managementstructuren van de opleiding. De gesprekken tijdens het bezoek leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie-rapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er duidelijk gevolg wordt gegeven aan evaluatiemomenten. Remediëring geeft vooral aanleiding tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de individuele opleidingsonderdelen.

De commissie besluit dat de evaluaties adequaat worden opgevolgd en de resultaten van de verschillende evaluaties aanleiding geven tot aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de beoogde streefdoelen.

De commissie onderstreept als lovenswaardig de gerichtheid van de opleiding op het verbeteren van het toetsbeleid, en de zorg voor de consolidatie van de beoordelingscriteria voor de masterproef, door de aanstelling van een facultair masterproefcoördinator.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

Alle geledingen van het personeel zijn betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding MVer. De studentenvereniging Ekonomika is een belangrijk kanaal waarlangs de studenten gehoor krijgen en de contacten tussen de opleiding en de studentenvereniging zijn goed. Het beroepenveld en de alumni worden op adequate wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs. De alumni en het beroepenveld zijn voornamelijk op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding, via hun contacten met de docenten, maar de FEB blinkt uit in haar goede relaties met de alumnivereniging, via het netwerk van de Fellows van het Hogenheuvel-college. De doorstart van de Adviesraad, waarin naast personen die topfuncties bekleden ook alumni kunnen zetelen is een welkome uitbreiding van het informeel overleg en is in de visie van de commissie een goed gegeven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master in de Verzekeringen en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en de overall kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de MVer de doelstellingen op adequate wijze weet te realiseren.

De alumni zijn tevreden over de genoten opleiding en vinden hun weg op de arbeidsmarkt. Dit geldt niet alleen voor wie de master en de vervolgmaster volgt, maar ook voor de studenten die na afronding van de MVer

meteen uitstromen naar de arbeidsmarkt. Het profiel van deze studenten sluit aan bij de financiële en verzekeringswereld.

De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de opleiding erin slaagt om het leeuwendeel van de beoogde eindtermen te realiseren. De sterk wetenschappelijke karakteristiek van de opleiding weten zij terdege te waarderen. Ook de vertegenwoordigers van het werkveld, waarmee de commissie sprak gaven aan dat er een ruime vraag is naar beide profielen (verzekeringdeskundige en actuaris) op de arbeidsmarkt.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de Master in de Verzekeringen als voldoende.

Het zelfevaluatie-rapport signaleert een studierendement van gemiddeld 66% over 3 academiejaren, op basis van de studenten die 100% van de opgenomen credits behalen. Gemiddeld over 3 jaar behaalde 80% van de studenten minstens 75% van de opgenomen credits. Gemiddeld 81% van de studenten die alle opleidingsonderdelen en de masterproef hebben afgelegd (en daardoor in de mogelijkheid zijn om in 1 jaar te slagen voor de MVer), behaalden het diploma in de daartoe voorziene tijd van 1 jaar. De commissie beoordeelt de slaagcijfers als redelijk.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als voldoende voor de Master in de Verzekeringen en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in de Verzekeringen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Doelstellingen

- Overweeg om het programma op te splitsen in twee deeltrajecten, enerzijds de voorbereiding op het beroep van de actuaris en anderzijds een deeltraject financiële producten.

Programma

- Herstructureer het programma in twee deeltrajecten om de samenhang ervan te vergroten;
- Richt het '*Seminarie Verzekeringen*' in als afzonderlijk opleidingsonderdeel in het curriculum;
- Bepleit het invoeren van een tweejarige opleiding tot actuaris bij de bevoegde overheden;
- Zet TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten;
- Veranker het onderwijskundig concept op een meer systematische wijze binnen de opleiding;
- Teken een gezamenlijk gedragen didactisch concept uit voor de MVer;
- Ontwikkel een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid;
- Homogeniseer de masterproefbegeleiding;
- Verzwaar de omvang in studiepunten van de eigenlijke masterproefscriptie en garandeer dat een substantieel deel (2/3) van het werk door de individuele student wordt uitgevoerd en aldus beoordeeld kan worden;
- Beoog dat het voorbereidingsprogramma is afgerond alvorens de master wordt aangevat.

Personeel

- Versterk de onderwijskundige professionalisering van de staf en stimuleer de staf om deel te nemen aan het aanbod onderwijsprofessionalisering;
- Intensifieer de onderwijskundige innovatie binnen de opleiding;
- Stippel een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit.

Voorzieningen

- Intensifieer en homogeniseer het gebruik van TOLEDO;
- Zet TOLEDO intensiever in voor het onderwijs, om het activerender en interactiever vorm te geven;
- Zet de webtool voor de vervroegde examenplanning op punt alvorens deze formeel in te voeren als registratiemiddel van het individueel studieprogramma van de student.

Interne Kwaliteitszorg

- Intensifieer de metingen en peilingen naar de ondernomen acties ter verbetering van het programma, in een periode van curriculumwijzigingen;
- Vermeerder het aantal middelen (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen.

Resultaten

- Formuleer expliciete streefcijfers en een flankerend beleid terzake;
- Volg de vertraging bij het schrijven van de masterproef op en definieer ijkpunten.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master of Science in de Accountancy
en het Revisoraat

WOORD VOORAF

De Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen (FEB) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) richt vijf ZIJ-instroomopleidingen EW, TEW en HI in, die ter evaluatie worden voorgelegd, nl. de Master of Science in het Management, de Master of Science in de Beleidseconomie, de Master of Science in het Informatiemanagement, de Master of Science in de Accountancy en het Revisoraat en de Master of Science in de Verzekeringen. Elke opleiding wordt in een afzonderlijk deelrapport besproken. Dit deelrapport behandelt *de Master of Science in de Accountancy en het Revisoraat (MAR)*. De MAR is, net zoals de andere zij-instroomopleidingen een éénjarig masterprogramma (60 ECTS). De MAR is een verbredende opleiding op het vlak van accountancy en revisoraat. De KU Leuven biedt voor deze zij-instroommaster een specifiek studietraject aan voor werkstudenten. De oordelen van de commissie hebben steeds betrekking op alle varianten.

De visitatiecommissie – cluster ZIJ-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de zij-instroomopleidingen van 27 tot en met 30 maart 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleiding waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen.

De Master in de Accountancy en het Revisoraat is ontstaan uit een aanvullende opleiding Accountancy en Revisoraat. Ten gevolge van de BAMA hervorming, werd deze opleiding omgevormd tot een initiële masteropleiding. Ze werd voor het eerst ingericht in het academiejaar 2007–2008. Met ingang van 2011–2012 werd een voorbereidingsprogramma van maximaal 10 ECTS ingevoerd, met als doel de onvoldoende voorkennis van de student betreffende statistiek en economie bij te spijkeren, alvorens hij/zij aan het MAR programma begint.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en de bijbehorende criteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatie-rapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, assistenten, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van leer-materiaal, examenopgaven en masterproeven.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

De FEB wil, volgens het zelfevaluatie-rapport, de economen en bedrijfskundigen voor morgen opleiden. Dit vereist in het onderwijs een sterke aansluiting op wetenschappelijk onderzoek; gedragen door de kennis daarin aanwezig, die verder staat dan wat dagelijks in de economie of bedrijfs-wereld gebeurt. Deze relatie tussen onderzoek en onderwijs is – volgens het zelfevaluatie-rapport – een cruciale schakel in de vorming van (bedrijfs) economen die voldoende gericht zijn op innovatie in het professionele werkveld.

Het zelfevaluatie-rapport beschrijft de drie karakteristieken van de onderwijsvisie van de KU Leuven: het onderzoeksgebaseerd onderwijs, het competentiegericht leren en de student-gecentreerde benadering van het onderwijs, met nadruk op de zelfwerkzaamheid van de student.

Het zelfevaluatie-rapport karakteriseert de MAR als een verbredende economische wetenschappen opleiding die erop gericht is om studenten een grondige kennis van accountancy en audit te doen verwerven, als voorbereiding op het beroep van bedrijfsrevisor of accountant.

Het opstellen (functie van accountant) en controleren (functie van revisor) van jaarrekeningen voor ondernemingen is gereguleerd op Belgisch en op Europees niveau. Het maatschappelijk belang van het beroep van bedrijfsrevisor en accountant ligt in het verstrekken van betrouwbare informatie aan alle belangenpartijen binnen een onderneming. Toetreding tot het beroep van de accountant of bedrijfsrevisor wordt slechts verleend na het succesvol afronden van een toelatingsexamen en een stage met een bekwaamheidsexamen. Het MAR programma is in die mate afgestemd op het regelgevend kader dat studenten die slagen voor het MAR programma, het toelatingsexamen niet meer hoeven af te leggen. Voor de toelating tot de stage van bedrijfsbedrijfsrevisor kan de student – bij de juiste samenstelling van het programma (via specifieke keuzeopleidingsonderdelen) – onmiddellijk alle vrijstellingen verwerven. Voor de toelating tot de stage van accountant of belastingconsulent kan de student – bij de juiste samenstelling van het programma (via specifieke keuzeopleidingsonderdelen) – maximale vrijstelling (voor zover men die kan behalen op basis van een academische opleiding) bekomen.

Bij het opstellen van de doelstellingen van het MAR programma werden de vereisten van het IBR (Openbaar register van de bedrijfsrevisoren) en van het IAB (Instituut van de Accountants en Belastingconsulenten) als leidraad genomen. De ISA (international standards on auditing) vinden slechts ingang vanaf 2012.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

De commissie heeft de doelstellingen en eindtermen van de opleiding bestudeerd en heeft deze laten toelichten door de opleidingsverantwoordelijken tijdens de gesprekken. Ze stelt vast dat de doelstellingen goed zijn uitgewerkt en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet en de Dublin-descriptoren. Ze zijn uitgetekend in termen van competenties en eindtermen.

De doelstellingen van de MAR zijn duidelijk gericht op de beheersing van algemene en algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau. De commissie waardeert de aandacht voor het bijbrengen van disciplinele basiskennis en het begrip van de samenhang van de verschillende componenten, eigen aan de kerndisciplines van de accountancy en

het revisoraat. De doelstellingen van de MAR zijn voor het overgrote deel gesitueerd op een gevorderd (verdiepend) niveau. Er is duidelijke aandacht voor de nieuwste ontwikkelingen in het domein van de accountancy en het revisoraat en er is adequate aandacht voor het aanbrengen van vaardigheden en attitudes om wetenschappelijke kennis toe te passen. De commissie onderkent ook een duidelijke aandacht voor de internationale dimensie van het wetenschapsdomein in de doelstellingen van het MAR programma.

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvisie richtinggevend is voor de wijze waarop de doelstellingen zijn geformuleerd.

De commissie stelde gedurende het bezoek vast dat de doelstellingen gedragen worden door alle geleidingen van de opleiding en in voldoende mate bekend zijn bij de studenten.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

Het profiel van de MAR is – volgens de commissie – goed doordacht. Zij acht de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding conform haar referentiekader. De doelstellingen zijn goed geformuleerd en duidelijk omschreven en de eindkwalificaties zijn duidelijk ontleend aan de eisen gesteld vanuit de wetenschappelijke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en stroken met de eisen gesteld door de beroepsverenigingen en het wetgevend kader op Belgisch en Europees vlak. De commissie waardeert dat de opleiding voor de domeinspecifieke doelstellingen een internationale benchmarking heeft uitgevoerd. De studenten zijn op voldoende wijze vertrouwd met de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding.

Het programma voorziet in een duidelijke voorbereiding op de stage, die toegang geeft tot het beroep van accountant en revisor, na het succesvol afleggen van een stage en toelatingsproef. Het programma is op maat gemaakt om de instap tot de stage mogelijk te maken, en biedt de studenten de nodige wetenschappelijke en academische onderbouwing van de disciplines.

De commissie stelt vast dat de opleiding een niche vult in Vlaanderen, daar ze als unieke opleiding in het Vlaamse hoger onderwijs opereert.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als goed voor de Master in de Accountancy en het Revisorat en heeft daarom een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Het zelfevaluatierapport beschrijft het programma uitvoerig. Hier volgt een beknopte beschrijving.

Master in de Accountancy en het Revisorat

De MAR bestaat uit een verplichte kern van 36 ECTS, een keuzeruimte van 9 ECTS en een masterproef van 15 ECTS. De verplichte kern bestaat uit twee types opleidingsonderdelen, met name de basisopleidingsonderdelen voor 18 ECTS en verdiepende opleidingsonderdelen voor 18 ECTS). De algemene keuzeopleidingsonderdelen omvatten de volgende domeinen: *accounting, forensic accounting, finance en recht*. De masterproef omvat 2 onderdelen: een praktijkcollege in *Accountancy en Financiering* (voor 6 ECTS) en een *multidisciplinair seminarie accounting* (voor 9 ECTS).

Studenten met een niet-economische academische Bachelor die de MAR willen volgen maar over onvoldoende basiskennis beschikken op één of meerdere van de volgende domeinen: wiskunde, accounting, economie/bedrijfseconomie, krijgen een voorbereidingsprogramma opgelegd (met een bereik van 4 tot 16 ECTS). Studenten met een economische professionele Bachelor die de MAR willen volgen, moeten een schakelprogramma van 60 ECTS volgen.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

De commissie is van oordeel dat de MAR een duidelijke en kwalitatief goede concretisering is van de eindkwalificaties van de opleiding, en dit zowel voor wat betreft het niveau als de oriëntatie en domeinspecifieke doelstellingen. De eindkwalificaties zijn op adequate wijze vertaald in leerdoelen voor de diverse opleidingsonderdelen en de inhoud van het programma biedt de studenten goede mogelijkheden om de beoogde doelstellingen te bereiken. De commissie is ook van mening dat er voldoende aandacht is voor discipline-overschrijdende elementen en de discipline in een professionele context, naast de academische benadering wordt geplaatst.

De commissie suggereert twee mogelijkheden te overwegen, namelijk, of het praktijkcollege als afzonderlijk opleidingsonderdeel in te richten, wat dan een eigen focus op bijvoorbeeld corporate governance kan hebben, of het praktijkcollege als element van de masterproef te behouden, indien dit praktijkcollege een bredere domeinspecifieke en methodologische invulling zou krijgen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid van het programma' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

De commissie is van oordeel dat er goede aandacht is in het programma voor kennisontwikkeling, alsook voor het bijbrengen van onderzoeksattitudes en onderzoeksvaardigheden. De opleiding benut de hoge kwaliteit van het onderzoek en van de expertises van de staf die deel uitmaakt van vooraanstaande internationale wetenschappelijke netwerken. Het onderwijs is zeer sterk gesteund op de onderzoekservaring van de betrokken lesgevers. De commissie typeert het onderwijs als duidelijk 'onderzoeksgebaseerd' onderwijs, wat de signatuur van de instelling uitdraagt.

De commissie omschrijft als een sterk punt van de opleiding, de nauwe aansluiting van het programma en de afstemming ervan op de vereisten uit de beroepswereld. Zij onderstreept dat daarbij een evenwicht is gevonden tussen de praktijkgerichtheid, ingegeven door de beroepsgroep en het academisch karakter van de opleiding, onder meer door het gebruik van onderzoeksmethoden en geavanceerde literatuur.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘samenhang van het programma’ van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

De commissie vindt de horizontale en verticale opbouw van het MAR programma adequaat. De samenhang van de opleiding vertoont de nodige coherentie en sequentie. Het programma voorziet in de domeinen die voor de toelating tot de stage van accountant of bedrijfsrevisor vereist zijn en doet dat op een inzichtelijke wijze.

De commissie herhaalt hier (zie facet 2.1) dat het vak ‘Praktijkcollege in accountancy en financiering’ uit de masterproef gehaald moet worden, en als afzonderlijk opleidingsonderdeel aangeboden moet worden. Dit betekent dan ook dat de inhoud van de masterproef herbekeken moet worden en de zwaarte ervan moet aangepast worden, teneinde te blijven voldoen aan de decretale verplichtingen (zie verder facet 2.8).

Facet 2.4 Studieomvang

De Master in de Accountancy en het Revisoraat omvat 60 ECTS en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studietoelating.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet ‘studietijd’ van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

Tijdens haar bezoek is het de commissie duidelijk geworden dat de MAR een vrij intensieve maar haalbare opleiding is. In 2007–2008 werd een studietijdmeting uitgevoerd voor het MAR programma, waaruit bleek dat een aantal opleidingsonderdelen onder de maat scoorden. Deze signalen zijn op gepaste wijze opgenomen en er werd voor geredigeerd in het programma, door het stelselmatig verzwaren van deze opleidingsonderdelen door het invoeren van taken en opdrachten. Op basis van de beschikbare gegevens en na het gesprek met de studenten komt de commissie tot de conclusie dat er nu een redelijke overeenstemming is tussen de begrote en de werkelijke studietijd; conform de norm van 60 ECTS per jaar.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

De commissie heeft het studiemateriaal ingekeken tijdens het bezoek en stelt vast dat dit over het algemeen een redelijk niveau heeft. De MAR zet een diversiteit aan werkvormen in om de onderscheiden opleidingsonderdelen aan te bieden: hoorcolleges, praktijkcases, bespreking van recente wetenschappelijke literatuur, seminars met gastsprekers en oefensessies. De commissie onderstreept hierbij de ruime aandacht voor innovatieve werkvormen en interactief onderwijs.

De commissie stelt vast dat de leidende onderwijsvisie duidelijk richtinggevend is voor de onderwijspraktijk, maar stelt vast dat de operationalisering ervan toch nog sterk afhankelijk is van de interpretatie van de individuele docent. Zij meent dat het wenselijk is dat het onderwijskundig concept een meer systematische verankering krijgt binnen de opleiding.

De commissie is van oordeel dat er voor de MAR nog geen gezamenlijk gedragen didactisch concept aan de basis ligt voor de keuzes van de onderwijsvormen en alle docenten onderling onafhankelijk beslissen welke werkvormen zij zullen hanteren. De commissie is van oordeel dat een gezamenlijke visie vereist is om goed vorm te kunnen geven aan het onderwijs en zij beveelt de opleidingsverantwoordelijken aan om dit debat tussen de individuele docenten op gang te brengen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

De commissie heeft een steekproef van examenvragen bestudeerd vóór de afgang aan het bezoek en is van oordeel dat de beoordeling en toetsing in de MAR opleiding in voldoende mate gericht is op de realisatie van de doelstellingen en eindtermen. De examenopgaven die de commissie heeft ingekeken zijn van behoorlijk niveau en toetsen zowel kennis, inzicht, en peilen naar vaardigheden en in mindere mate naar attitudes. De commissie erkent dat het domein sterk gericht is op het interpreteren en berekenen van cijfermateriaal, en daarom veel examens de case-gebaseerde aanpak gebruiken. De commissie stelde een aanvaardbare

variatie in toetsvormen vast, hoewel de nadruk vooral ligt op schriftelijke gesloten boek examens. Studenten schrijven ook diverse papers en worden voor een aantal opleidingsonderdelen permanent geëvalueerd. De commissie meent dat de beoordeling en toetsing in de master bijgevolg aan de maat is.

De organisatie van de evaluaties verloopt vlot. De evaluatieprocedures worden tijdig meegedeeld. Voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten een duidelijk beeld van wat er van hen verwacht wordt gedurende de verschillende evaluatiemomenten. Ook de transparantie van de examens is aan de maat. Studenten kunnen feedback krijgen bij hun evaluaties.

Als verbeterpunt stipt de commissie het ontwikkelen van een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid aan.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

De masterproef heeft een omvang van 15 ECTS. Hiermee wordt voldaan aan de decretale eisen. De masterproef bestaat uit 2 componenten: een ‘Praktijkcollege in de Accountancy en Financiering’ (6 ECTS), dat collectief aan alle studenten wordt opgelegd en een onderzoeksgericht, multidisciplinair seminarie in de Accountancy (9 ECTS). Dit seminarie is een groepsopdracht onder begeleiding van een supervisor waarbij in een team wordt gewerkt aan een gezamenlijk werkstuk. De studenten schrijven een persoonlijke reflectie op het groepswerk, en worden daarop afzonderlijk gequoteerd.

De masterproef wordt mondeling verdedigd. De vorm van de masterproef dient – volgens het zelfevaluatierapport – overeen te stemmen met de vorm van een onderzoekspaper en moet steeds een kritisch literatuuroverzicht en een empirische studie bevatten. De masterproef is bedoeld als een zelfstandig uitgewerkte analyse, onderbouwd met persoonlijke inzichten van de student, die gesteund is op een wetenschappelijke onderbouwde argumentatie en zin voor kritische analyse. Het onderzoek dient gebruik te maken van relevante theorieën en methoden die in de vakliteratuur voor handen zijn.

De commissie heeft kennis genomen van de KU Leuven visie dat een masterproef meerdere onderwijsleeractiviteiten kan bevatten die peilen naar het realiseren van de onderscheiden beoogde doelstellingen. Ook de Decaan verdedigde de visie dat een masterproef als eindwerk van een opleiding tot doel heeft om de verschillende componenten van de kennis van de student te peilen.

De toewijzing van de masterproefonderwerpen is adequaat. Als voorbereiding op de masterproef worden studenten tijdens het praktijkcollege collectief, en tijdens het schrijven van de eigenlijke masterproefpaper in groepen van drie begeleid, en werken zij aan een gezamenlijk onderwerp. De studenten leken tevreden over de begeleiding, maar de commissie stelt op basis van de gesprekken vast dat deze toch vrij sterk varieert in functie van de begeleidende supervisor, en vraagt hiervoor om een betere afstemming onder de docenten.

De evaluatiecriteria voor de masterproef zijn helder omschreven en in voldoende mate bekend bij de studenten.

De commissie heeft een uitgebreide steekproef masterproeven gelezen. Zij stelt vast dat deze zich in verschillende vormen voordoen: een literatuuronderzoek of empirisch onderzoek, een in duo, in grotere groep of individueel geschreven werkstuk, of verwerking van eigen data of van aangeleverde data behelst. Ze is van mening dat het grootste deel masterproeven blijkt geeft van een redelijk analytisch en synthetisch, probleem-oplossend en kritisch-reflecterend vermogen. De commissie stelt daarnaast ook vast dat een toch niet te veronachtzamen aantal masterproeven niet veel meer omvatten dan een grondige literatuurstudie en geen duidelijke kritische reflectie uitstralen. De commissie verwacht dit nochtans van alle masterproeven, mede gegeven de onderzoeksambitie die van de instelling uitgaat.

De commissie meent dan ook dat de masterproeven in hoofdzaak aan de maat zijn, maar dringt aan op bewaking van de ondergrens, betreffende de drempelwaarde van wat aanvaard wordt als masterproef. De commissie adviseert ook om het proces van het schrijven van de masterproef strikt te bewaken en met eventuele tussentijdse rapporteringsmomenten te onderbouwen om mogelijk kwalitatief zwakkere masterproeven tijdens het wordingsproces te kunnen bijsturen.

De commissie kan zich – tot op zekere hoogte – vinden in de overtuiging van de opleidingsverantwoordelijken dat de masterproef meerdere elementen

toetst en daarvoor diverse activiteiten worden ingericht. Desalniettemin is de commissie van oordeel dat het praktijkcollege op dit ogenblik niet gelinkt is aan de masterproef, en even goed als afzonderlijk opleidingsonderdeel kan worden aangeboden. Dit betekent dan ook dat de omvang van de eigenlijke masterproefpaper verzaamd moet worden.

De commissie is van oordeel dat een substantieel deel (minstens 2/3) van de Zij-instroommasterproefscriptie door de student individueel moet uitgevoerd worden. Deze karakteristiek kwam ten tijde van het bezoek niet voldoende tot uiting, door de bijzondere wijze waarop masterproeven georganiseerd worden (als trio-masterproeven met een kritische reflectie van elke student). De commissie is van oordeel dat ook bij trio-masterproeven de student een substantieel individueel werk moet leveren en individueel beoordeeld moet worden. De commissie dringt dan ook ten stelligste aan op bijstelling op dit vlak.

De commissie erkent het aanduiden van een facultaire masterproefcoördinator (op ZAP-niveau) die de ongelijkheid betreffende de manieren waarop aan de masterproeven van de verschillende (zij-instroom) FEB-opleidingen vorm wordt gegeven, in kaart dient te brengen en hiervoor een nieuw plan van aanpak zal formuleren, als een goede evolutie.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

De volgende diploma's geven rechtstreeks toegang tot de MAR: Bachelor en Master in de Economische Wetenschappen, Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen, Bachelor en Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur, Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, Bachelor en Master in de Handelswetenschappen (behaald aan een hogeschool), Bachelor en Master Handelsingenieur (behaald aan een hogeschool), Master in de Beleidseconomie, Master in het Management, Master in de Verzekeringen, Master in het Informatiemanagement.

Alle andere academische Bachelors en andere Masters worden op dossier geëvalueerd alvorens toegelaten te worden in de MAR. Aan studenten met een onvoldoende voorkennis op één of meerdere van de volgende domeinen 'wiskunde', 'boekhouden' en 'economie/bedrijfseconomie', kan vanaf

2012–2013 een voorbereidingsprogramma worden opgelegd van maximaal 22 ECTS. Variatie in de voorkennis accounting wordt opgevangen binnen het programma, waar studenten eerst de credits voor de basisopleidingsonderdelen moeten opnemen, alvorens verdere specialisatie hierover te kunnen kiezen in de vrije keuzeruimte.

Alle professionele Bachelors in het studiegebied Handelswetenschappen en Bedrijfskunde krijgen toegang tot het programma via het schakelprogramma naar de MAR (60 ECTS). Het schakelprogramma dient in de eerste plaats om te verzekeren dat de student minstens de algemene competenties en de algemeen wetenschappelijke competenties van een academische bachelor verworven heeft vooraleer hij/zij instroomt in de Master in de Accountancy en het Revisoraat. Tegelijkertijd verwerft de student een aantal disciplinaire basiscompetenties in het domein van de bedrijfswetenschappen.

De opleidingsverantwoordelijken hebben zelf in het zelfevaluatierapport aangegeven dat de verschillende vooropleiding (professioneel georiënteerd of academisch georiënteerd) een uitdaging blijft en moeilijk te nivelleren valt tijdens de looptijd van het MAR programma.

Gemiddeld over de laatste 3 jaar schreven zich 60 studenten per jaar in.

De commissie is van oordeel dat het MAR programma qua leervormen en leerinhouden op adequate wijze aansluit bij de kwalificaties van de instromende studenten.

De zorg van de commissie betreft vooral de instroom van studenten met een bachelordiploma en met een masterdiploma uit disciplines die ver af staan van het economisch domein en waar de student voor de eerste keer in aanraking komt met het economisch gedachtengoed. De kwaliteit van deze instroom moet beter bewaakt worden door een groter gewicht te geven aan een voorbereidingsprogramma. Ook moeten de ingangseisen kritisch bekeken worden. De opleidingsverantwoordelijken deelden de plannen van de programmahervorming tijdens het bezoek mee om vanaf 2012–2013 een uitbreiding en gewijzigde samenstelling van het voorbereidings- en schakelprogramma te realiseren voor het MAR, om de instroom beter te bewaken en de homogeniteit ervan te verhogen.

De commissie meent dat het invoeren van een avondprogramma voor deze master, dat in combinatie met een beroepspraktijk kan gevolgd worden een te overwegen optie is.

Algemene conclusie bij Onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als minstens voldoende voor de Master in de Accountancy en het Revisoraat en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor deze opleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs wordt in de eerste plaats gedragen door het zelfstandig academisch personeel (ZAP) verbonden aan de FEB van de KU Leuven. De docenten zijn inzetbaar in meerdere van de opleidingen EW, TEW, HI en de Zij-instroomrichtingen. De FEB telt 5 onderzoekseenheden, die elk verder opgedeeld zijn in onderscheiden onderzoeksgroepen. Daarnaast zijn er ook 3 facultaire centra. Een ZAP lid heeft nu doorgaans een onderwijsbelasting van 12 tot 15 ECTS op jaarbasis. AAP en BAP mandaten worden betrokken bij het ondersteunen van het onderwijs, naast ATP mandaten, die instaan voor het management en verder ook ondersteuning bieden bij het onderwijs en bij het onderzoek van de onderzoeksgroepen.

Het personeelsbeleid stippelt procedures uit voor aanstellingen, toewijzingen, benoemingen en bevorderingen. Docenten worden om de vijf jaar geëvalueerd. Recent worden nieuwe ZAP leden aangeworven met een tenure track contract, waarbij de focus – meer dan voorheen – ligt op onderwijs, evenals op onderzoek.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

De commissie heeft veel waardering voor de vakinhoudelijke deskundigheid van het personeel. Zij stelde gedurende haar bezoek vast dat het academisch personeel gedreven en zeer betrokken is bij de opleiding. De studenten en alumni waarderen het engagement van hun lesgevers. De vakdidactische deskundigheid is – haar inziens – adequaat. Sinds kort is er een versterkte aandacht voor onderwijs bij nieuwe aanstellingen (cf. tenure track contracten). Op het vlak van onderwijskundige professionalisering kan zeker nog winst geboekt worden, aldus de commissie.

Er is een behoorlijk aanbod onderwijsprofessionalisering zowel op facultair als universitair niveau. Deelname aan deze vormingssessies is echter nog te vrijblijvend, met uitzondering voor jonge docenten die in een tenure track zitten. Op het vlak van onderwijskundige innovatie ziet de commissie weinig voorbeelden binnen de opleiding. De innovatie van het onderwijs kent een projectmatige aanpak. Facultair worden een aantal bijzondere onderwijsinnovaties ontwikkeld waarvan de betekenis niet in elk programma wordt herkend en erkend. Het verdient de aanbeveling daar van elkaar te leren. De commissie spoort de opleiding dan ook aan om een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit te stippelen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

De commissie heeft de onderzoeksoutput van de docenten ingekeken en stelt vast dat het ZAP een zeer goed track record heeft op onderzoeksvlak. De docenten onderhouden veelvuldige internationale contacten en samenwerkingsverbanden. Het academisch personeel beschikt over een zeer brede waaier aan deskundigheden. De onderzoeksgroepen leveren een behoorlijk aantal doctoraten af in de door hen gedoeerde onderwerpen en het onderzoek van de verschillende onderzoekseenheden wordt ingebracht in het onderwijs. Daarnaast worden op zeer regelmatige basis gastdocenten en -sprekers, met een duidelijke professionele oriëntatie uitgenodigd tijdens de lessen om een bepaald thema of een casus toe te lichten. Veel van de docenten hebben een gedeelde academische en professionele loopbaan en zijn daardoor zeer goed gepositioneerd in het programma om de aandacht voor de beroepsmatige component over te brengen op de studenten.

De commissie besluit dat de opleiding gedragen wordt door deskundige onderzoekers die duidelijk actief zijn in diverse domeinen van de economische wetenschappen en er ook een goede inbreng is vanuit het beroepenveld.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand (volgens de geijkte tabellen van het visitatieprotocol) voor een specifieke opleiding geen eendui-

dig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de FEB én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Daarnaast vertoebelen ook programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallelle trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing voor de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatie rapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in de Accountancy en het Revisoraat aan de maat is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als minstens voldoende voor de Master in de Accountancy en het Revisoraat en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

De commissie heeft de campus waar de FEB gehuisvest is en waar de MAR verzorgd wordt, bezocht. Deze campus bevindt zich in de Naamsestraat, in de binnenstad van Leuven, en is vlot bereikbaar met de fiets en het openbaar vervoer. De voorzieningen zijn prima.

De commissie is tevreden over de uitrusting van de onderwijsruimten. Deze laten toe om multimediaal les te geven. De computerinfrastructuur is up-to-date.

De bibliotheek beschikt over een ruim aanbod te raadplegen bronnen en heeft ruime openingsuren. De elektronische collectie is zeer goed. De bibliotheek wordt momenteel gerenoveerd, door de mindere focus op haar eerder primaire functie als bibliotheek, en zal stelselmatig meer dienst doen als leercentrum (met studie- en ontmoetingsruimtes). De bibliotheek zal studenten meer mogelijkheden bieden om in groep te werken. Draadloze toegang tot het internet is voorzien op de campus.

TOLEDO, de elektronische leeromgeving van de KU Leuven, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van TOLEDO is echter nogal heterogeen. Voor sommige opleidingsonderdelen biedt TOLEDO een prachtig voorbeeld van een interactief en activerend leerproces, maar soms wordt het ook louter als communicatiemiddel en informatiebron gebruikt. De commissie wil de opleiding aansporen om TOLEDO intensiever in te zetten voor het onderwijs, om het aldus activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van de Master in de Accountancy en het Revisorat als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. Aan de KU Leuven en aan de FEB wordt gestreefd naar een kwaliteitsvolle instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding.

Wat de informatievoorziening voor potentiële studenten betreft zijn op centraal niveau zowel de Cel Onderwijscommunicatie als de Dienst Studieadvies betrokken. De KU Leuven organiseert onder meer informatiesessies over de inhoud van de zij-instroomprogramma's en voorziet een spreekuur waar studenten terecht kunnen met hun vragen over de opleiding.

Bij de studiebegeleiding en informatieverstrekking tijdens de opleiding is de studietrajectbegeleiding prioritair. Deze dienst informeert en begeleidt studenten van instroom tot uitstroom bij het maken van keuzes betreffende hun studietraject. De dienst staat ook in voor de opvolging van de studievoortgang van de studenten. De ombudspersonen zijn het eerste aanspreekpunt bij studie-gerelateerde problemen. Daarnaast kunnen studenten met meer specifieke problemen, zij het van sociale, fysische of psychologische aard, terecht bij de Dienst Studieadvies. Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat de inspanningen van de trajectbege-

leiders sterk gewaardeerd worden. Vakinhoudelijke ondersteuning wordt voornamelijk verzorgd door de docenten en assistenten.

De commissie is van oordeel dat de studiebegeleiding en informatievoorziening aan de maat zijn en voldoende afgestemd zijn op de studievoortgang. Over het algemeen worden de vragen van de studenten efficiënt en effectief geadresseerd, zowel op centraal als facultair niveau. De commissie meent dat de leeromgeving TOLEDO nog actiever kan worden ingezet voor de begeleiding van de studenten.

De commissie stelt vast dat de webtool voor de vervroegde examenplanning, die vanaf 2011–2012 wordt aangeboden, nog niet naar behoren functioneert en meent dat deze tool dringend op punt dient gesteld te worden, alvorens deze kan worden ingezet voor het efficiënt vastleggen van het individueel examenrooster van de student. Dit is evenwel een universiteitsbreed probleem. De commissie vindt dit een ernstig tekort, aangezien de planning van het individueel studieprogramma van de studenten afhankelijk is van de examenplanning en de studenten belemmerd worden om hun keuzeopleidingsonderdelen op een zinvolle wijze naar hun interesse te kiezen.

Verder stipt de commissie ook aan dat de communicatie, betreffende veranderingen in het programma nog duidelijk beter gecommuniceerd kunnen worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als minstens voldoende voor de Master in de Accountancy en het Revisoraat en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Het zelfevaluatie-rapport stelt dat de KU Leuven de ontwikkeling en opvolging van kwaliteit van het onderwijs centraal plaatst, onder aansturing van de Dienst Onderwijsbeleid (DOWB). Op universitair niveau is er een PDCA kwaliteitscyclus ontworpen, bestaande uit de volgende vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie (PLAN), de implementatie van het onderwijs (DO), de evaluatie van het onderwijs (CHECK) en de opvolging hiervan (ACT).

Binnen de FEB zien de horizontaal gestructureerde POC's (permanente onderwijscommissies) toe op de kwaliteitsontwikkeling en -opvolging van de opleidingen. Zij ontplooiën de PDCA-cyclus voor de opleidingen die zij aanbieden, onder coördinatie van het POC-bureau van de FEB.

De kwaliteitszorg en innovatie van het onderwijs van de KU Leuven focussen zich zowel op de evaluatie van de programma's als op de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Studietijdmetingen en focusgesprekken vullen bovenstaande instrumenten aan. Ad hoc bevestigingen, zoals alumni-enquêtes, vinden regelmatig plaats. De FEB maakt een analyse van de instroom- en slaagcijfers en koppelt daar beleidsbeslissingen aan voor het management van haar opleidingen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie van de resultaten' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

De visitatiecommissie beschouwt het gevoerde kwaliteitszorgbeleid als adequaat. De commissie stelde vast dat de verschillende POC's de kwaliteitszorg van het onderwijs ernstig nemen en het door de universiteit uitgestippelde beleid consequent uitvoeren. Met het oog op de visitatie heeft de FEB ook een uitgebreide alumnibevraging gehouden.

De commissie vindt dat er een degelijk bevestigingssysteem gebruikt wordt dat de opleidingsonderdelen periodiek evalueert, en dit mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

De commissie stelt vast dat veel van de kwaliteitszorg op instellingsniveau geregeld wordt, en het in het bijzonder in een periode van curriculumwijzigingen, noodzakelijk is om meer dan volgens de institutioneel uitgeteken-

de frequentie te meten en te peilen naar de effecten van de ondernomen acties. De commissie meent aldus dat er op het vlak van de opleiding wel veel op informele basis bevestigd wordt, maar stelt vast dat er relatief weinig middelen voorhanden zijn (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevestigen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen. De commissie meent, dat in het bijzonder bij curriculumwijzigingen, dergelijke bijkomende informatieverwerking noodzakelijk is om gericht te kunnen bijsturen.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie-rapport zinvolle informatie ter beschikking stelde van de commissie om zich een initieel beeld te vormen van de kwaliteit en managementstructuren van de opleiding. De gesprekken tijdens het bezoek leverden een goede aanvulling bij het zelfevaluatie-rapport en de stukken die ter inzage lagen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

De commissie is van oordeel dat er op adequate wijze gevolg wordt gegeven aan de interne evaluaties en deze aanleiding geven tot maatregelen ter verbetering op het niveau van de individuele opleidingsonderdelen. De MAR heeft nog geen externe evaluatie doorlopen. De commissie stelt zorg voor de continue verbetering van het programma vast.

De commissie besluit dat de evaluaties adequaat worden opgevolgd en de resultaten van de verschillende evaluaties aanleiding geven tot aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen tot de realisatie van de beoogde streefdoelen.

De commissie onderstreept als lovenswaardig de gerichtheid van de opleiding op het verbeteren van het toetsbeleid, en de zorg voor de consolidatie van de beoordelingscriteria voor de masterproef, door de aanstelling van een facultair masterproefcoördinator.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

Alle geledingen van het personeel zijn betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding MAR. De studentenvereniging Ekonomika is een belangrijk kanaal waarlangs de studenten gehoor krijgen en de contacten tussen de opleiding en de studentenvereniging zijn goed. Het beroepenveld en de alumni worden op adequate wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van het onderwijs.

De inspraak van studenten in de MAR is vrij goed gewaarborgd door de studentenvertegenwoordiging in de POC. De alumni en het beroepenveld zijn voornamelijk op informele wijze betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding, via hun contacten met de docenten, maar de FEB blinkt uit in haar goede relaties met de alumnivereniging, via het netwerk van de Fellows van het Hogenheuvcollege. De doorstart van de Adviesraad, waarin naast personen die topfuncties bekleden ook alumni kunnen zetelen is een welkome uitbreiding van het informeel overleg en is in de visie van de commissie een goed gegeven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende voor de Master in de Accountancy en het Revisoraat en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als voldoende.

Zich baserend op de gesprekken tijdens het bezoek, het studiemateriaal, de examenvragen en de overall kwaliteit van de masterproeven, is de commissie van oordeel dat de MAR opleiding de doelstellingen weet te realiseren.

De alumni zijn tevreden over de genoten masteropleiding en menen dat de opleiding adequaat voorbereidt op het latere beroepsleven en de instap in de stage van accountant of bedrijfsrevisor mogelijk maakt. De afgestudeerden zijn er van overtuigd dat de opleiding erin slaagt om het leeuwen-deel van de beoogde eindtermen te realiseren. De sterke academische karakteristiek van de opleiding weten zij terdege te waarderen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van de Master in de Accountancy en het Revisoraat als goed.

Het zelfevaluatie rapport signaleert een studierendement van gemiddeld 69% over 3 academiejaren, op basis van de studenten die 100% van de opgenomen credits behalen. Gemiddeld over 3 jaar behaalde 85% van de studenten minstens 75% van de opgenomen credits. Ongeveer 81% van de alumni van de MAR verwierf het diploma in de voorziene tijd van 1 jaar.

Het zelfevaluatie rapport geeft het gemiddeld percentage studiestakers aan (15%, wat vooral bij de deeltijdse trajecten voorkomt). De redenen voor studiestaking zijn divers (vb. het vinden van werk, het combineren van de MAR met een andere opleiding). Deze cijfers moeten in de komende jaren verder onderzocht worden en beter in kaart gebracht worden.

De commissie beoordeelt de slaagcijfers als vrij goed, maar merkt wel een dalende tendens in de slaagcijfers met de invoering van het full credit systeem en adviseert waakzaamheid met het oog op de toekomst.

Voor het onderwijsrendement zijn impliciete streefcijfers geformuleerd, maar expliciete cijfers en een er op inhakend beleid ontbreken vooralsnog. De commissie meent dan ook dat het noodzakelijk is om deze streefcijfers en het flankerend beleid te expliciteren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als minstens voldoende voor de Master in de Accountancy en het Revisoraat en heeft derhalve een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in de Accountancy en het Revisoraat voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Programma

- Richt het ‘Praktijkcollege in accountancy en financiering’ in als afzonderlijk opleidingsonderdeel in het programma;
- Zet TOLEDO, de elektronische leeromgeving, nog meer in in het onderwijs om de interactiviteit van de lessen te vergroten;
- Veranker het onderwijskundig concept op een meer systematische wijze binnen de opleiding;
- Teken een gezamenlijk gedragen didactisch concept uit voor de MAR;
- Ontwikkel een meer overkoepelend toets- en beoordelingsbeleid;
- Homogeniseer de masterproefbegeleiding;
- Verzwaar de omvang in studiepunten van de eigenlijke masterproefscriptie en garandeer dat een substantieel deel (2/3) van het werk door de individuele student wordt uitgevoerd en aldus beoordeeld kan worden;
- Breid de omvang van het voorbereidingsprogramma uit;
- Overweeg de invoering van een avondprogramma voor de MAR;
- Bewaak de kwaliteit van de instroom beter;
- Beoog dat het voorbereidingsprogramma is afgerond alvorens de master wordt aangevat.

Personeel

- Versterk de onderwijskundige professionalisering van de staf en stimuleer de staf om deel te nemen aan het aanbod onderwijsprofessionalisering;
- Intensifieer de onderwijskundige innovatie binnen de opleiding;
- Stippel een coherent beleid betreffende onderwijsvernieuwing uit.

Voorzieningen

- Intensifieer en homogeniseer het gebruik van TOLEDO;
- Zet TOLEDO intensiever in voor het onderwijs, om het activerender en interactiever vorm te geven;
- Zet de webtool voor de vervroegde examenplanning op punt alvorens deze formeel in te voeren als registratiemiddel van het individueel studieprogramma van de student.

Interne Kwaliteitszorg

- Intensifieer de metingen en peilingen naar de ondernomen acties ter verbetering van het programma, in een periode van curriculumwijzigingen;
- Vermeerder het aantal middelen (vb. een snapshot systeem om recente wijzigingen te bevragen, op het niveau van de opleiding) om het overleg dat in de schoot van de POC's gebeurt, te onderbouwen.

Resultaten

- Formuleer expliciete streefcijfers en een flankerend beleid terzake;
- Volg de vertraging bij het schrijven van de masterproef op en definieer ijkpunten.

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Master in de Bedrijfskunde/Master in Management

WOORD VOORAF

Dit deelrapport behandelt de Master in Bedrijfskunde en de Master in Management aan de Vrije Universiteit Brussel. De visitatiecommissie cluster ZIJ-instroom (verder de commissie genoemd) bezocht de opleidingen van 17 tot 18 april 2012. Conform haar opdracht geeft de commissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de commissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelf-evaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het betrokken faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, lesgevers, studenten en alumni. Ten slotte nam de commissie kennis van studiemateriaal, examenopgaven en masterproeven.

De gevisiteerde opleidingen komen voort uit de Gediplomeerde in de Aanvullende Studies (GAS) Bedrijfskunde en zijn Engelstalige variant. Deze opleidingen werden aangeboden tot in het academiejaar 2006–2007. Het huidige masterprogramma in de Bedrijfskunde is tot stand gekomen als indaling van de GAS Bedrijfskunde/Management en werd voor het eerst aangeboden in het academiejaar 2007–2008. De master in de Bedrijfskunde en de master in Management zijn taalvariante opleidingen en resulteren beide in een apart diploma. De opleiding Bedrijfskunde wordt tevens aangeboden als opleidingsvariant voor werkstudenten.

Oordelen en uitspraken van de commissie hebben steeds betrekking op beide opleidingen, inclusief hun varianten, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN

Volgens het zelfevaluatierapport beogen beide opleidingen 'het aanwenden van de wetenschappelijke attitude verworven in de academische vooropleiding of in het schakelprogramma op wetenschappelijke inzichten en praktische implicaties op het domein van management van private en publieke organisaties'.

Ze beogen een afgestudeerde voort te brengen die:

- in staat is om bedrijfseconomische problemen te herleiden tot onderzoekbare vragen, deze vragen op een wetenschappelijke wijze kan onderzoeken, en de managementconsequenties van de bevindingen kan aangeven. Hij/zij kan zelfstandig bedrijfseconomische data verzamelen, bewerken en deze met verschillende technieken analyseren en interpreteren, rekening houdend met concrete contextuele beperkingen.
- in staat is om zijn bedrijfseconomische en algemene kennis te vertalen naar een specifiek organisatieprobleem, en uitgaande van die kennis waar nodig nieuwe oplossingen te ontwikkelen en daardoor die kennis verder uit te breiden. Bij het zelf formuleren en oplossen van problemen moet hij/zij onder andere rekening houden met elementen als onzekerheid, informatiekosten, systeem-interacties en ethische implicaties.
- in staat is om zijn bevindingen op een adequate manier te presenteren en de beleidsmatige consequenties van de bevindingen te formuleren. Hij/zij moet op adequate wijze een mondelinge presentatie kunnen verzorgen en een wetenschappelijk verslag schrijven. Ook voor de Nederlandstalige opleiding Bedrijfskunde is een goede kennis van het Engels noodzakelijk, o.m. voor een goed begrip van gehanteerd cursusmateriaal en de relevante wetenschappelijke literatuur. Daarenboven worden een beperkt aantal opleidingsonderdelen in het Engels aangeboden.
- een zelfstandige bijdrage kan leveren aan de voorbereiding of de ontwikkeling van een ondernemingsstrategie. Hij/zij kan een probleemstelling kritisch onderzoeken en voert dus niet zonder meer opdrachten uit of past niet blindelings voorgekauwde recepten toe.
- inzicht heeft in de belangrijkste aspecten van leidinggeven aan de uitvoering van bedrijfsprocessen en -projecten, en waar of wanneer nodig kan beoordelen dat interne of externe expertise te hulp moet worden geroepen. Hij/zij moet ondergeschikten, medewerkers en leidinggevenenden de aard van specifieke bedrijfskundige problemen verduidelijken en hen stimuleren tot meedenken, tot het verzamelen van gegevens en tot het voorstellen van (deel)oplossingen.

- de nodige kennis heeft verworven om samen met anderen een eigen onderneming op te starten, en daarbij rekening te houden met onder andere de bedrijfseconomische, organisatorische, commerciële en juridische voorwaarden en regels.
- kan anticiperen op veranderingen in de marktomgeving en op organisatorische problemen in of rond de onderneming en zo nodig oplossingen voorstellen.
- door literatuurstudie en permanente vorming zijn kennis van methoden en management gerelateerde toepassingsmogelijkheden op één of meer onderdelen van de bedrijfseconomie up-to-date houden.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de doelstellingen, eindtermen en competenties van de opleidingen bestudeerd en heeft deze verder laten toelichten tijdens de gesprekken. De doelstellingen zijn alvast duidelijk geformuleerd en stroken met artikel 58 van het Structuurdecreet. De commissie waardeert ook dat de doelstellingen, in de wetenschap dat studenten uit zeer diverse bachelor- of masteropleidingen kunnen instromen, vrij ambitieus zijn. Alleszins zijn de doelstellingen in voldoende mate gericht op de beheersing van algemene (wetenschappelijke) competenties op een gevorderd niveau. Er is geen expliciete aandacht voor de internationale dimensie in de doelstellingen, hetgeen toch mag verwacht worden gezien de Engelstalige variant. De studenten zijn bekend met de doelstellingen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie acht de doelstellingen van beide opleidingen conform haar eigen referentiekader. In de ogen van de commissie zijn deze doelstellingen voldoende afgestemd op de eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten. Ook is er voldoende afstemming op de wensen en behoeften van het beroepenveld. Uit het zelfevaluatierapport blijkt wel dat er nauwelijks aan (internationale) benchmarking is gedaan. De commissie vraagt hier meer aandacht aan te besteden.

De commissie vindt het positief dat de Engelstalige opleiding andere (meer internationaal gerichte) accenten legt dan de Nederlandstalige opleiding. Deze differentiatie weerspiegelt zich echter vooral in de programma's, en te weinig in de doelstellingen zelf.

De opleidingen profileren zich sterk op hun aanbod van avondonderwijs. Hierin zijn beide opleidingen uniek, en lopen ze voorop in de evolutie naar levenlang leren voor werkstudenten op academisch niveau. Er worden hiervoor de nodige faciliteiten aangeboden (zie *facet 4.2*) en de avondopleidingen creëren ook hun eigen dynamiek: de (overwegend) werkstudenten zijn in de meeste gevallen immers uiterst gemotiveerd.

De commissie vernam het voornemen van de Engelstalige opleiding Management om eventueel ook een dagprogramma aan te bieden. Ze vindt dit een goede doelstelling. In de eerste plaats zou het de grote en heterogene studentenaantallen (zie *verder in dit rapport*) enigszins ontlopen. Daarnaast kan de opleiding daardoor ook inzetten (en zich profileren) op twee verschillende groepen: enerzijds de Vlaamse/Brusselse werkstudenten en anderzijds specifiek de voltijdse studenten uit het buitenland.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als 'voldoende' voor de Master in de Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'doelstellingen' als 'voldoende' voor de Master in Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'doelstellingen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Master in de Bedrijfskunde

Het programma van de Master in de Bedrijfskunde telt zeven verplichte opleidingsonderdelen van elk 6 ECTS. De enige keuze in opleidingsonderdelen is die tussen het Engelstalige 'Human Resources Management' en het Nederlandstalige 'Organisatieleer' (elk 6 ECTS). De masterproef omvat 18 ECTS.

Master in Management

Het Engelstalige programma bestaat uitsluitend uit verplichte opleidingsonderdelen, zeven in totaal en elk ter waarde van 6 ECTS. Twee van de zeven opleidingsonderdelen verschillen inhoudelijk van het Nederlandstalige programma. De masterproef omvat 18 ECTS.

Facet 2.1 Relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen de doelstellingen en de inhoud' van beide opleidingen als voldoende.

De opleiding heeft een concordantiematrix opgesteld waarin per opleidingsonderdeel wordt aangegeven welke doelstellingen erin afgedekt worden. De commissie waardeert deze inspanning.

De commissie stelt vast dat de opleidingen alleen opleidingsonderdelen op masterniveau aan willen bieden. Tegelijk wordt van de instromende studenten geen basiskennis verwacht op het vlak van management. De ambitie om, binnen één jaar, zowel inleiding als verdieping te bereiken creëert dan onvermijdelijk een spanningsveld. Zo heeft de commissie tijdens haar bezoek vastgesteld dat de opleidingsverantwoordelijken nog enigszins worstelen met de terminologie 'inleidend', 'verdiepend' of 'gespecialiseerd'. De commissie is van oordeel, zoals in facet 2.9 zal aangekaart worden, dat het basisprobleem van beide opleidingen een te lage voorkennis van de instroom is. Niettemin meent de commissie dat de huidige programma's in voldoende mate de doelstellingen realiseren. De opleidingsonderdelen zijn ingedeeld volgens de functionele managementdomeinen en bieden inzicht in zowel de actuele wetenschappelijke concepten als in de praktische toepasbaarheid daarvan. Er blijft evenwel nog ruimte voor meer diepgang of specialisatie.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘eisen professionele en academische gerichtheid’ van beide opleidingen als voldoende.

De commissie beschouwt de aandacht voor kennisontwikkeling in beide opleidingen als adequaat. De verschillende opleidingsonderdelen en thematische specialisaties maken ofwel deel uit van de onderzoeksexpertise van de docent of ze sluiten er nauw bij aan. Onderzoeksresultaten worden verwerkt in syllabi of voorgesteld tijdens hoorcolleges.

De commissie stelt vast dat onderzoeksvaardigheden weinig aan bod komen in de opleidingen. Van de academische bachelors wordt verwacht dat zij deze reeds onder de knie hebben, terwijl de professionele bachelors in het schakelprogramma een methodologische vorming kregen. De commissie vindt dit niet afdoende, en suggereert (zie ook facet 2.8) om 3 van de 18 studiepunten voor de masterproef specifiek aan onderzoeksmethodologie te besteden.

Beide opleidingen hebben een voldoende professionele gerichtheid. Studenten komen in aanraking met de beroepspraktijk door bedrijfsbezoeken (‘Human Resources Management’) of volgen gastcolleges van mensen uit het bedrijfsleven (‘Management en strategie’, ‘Organisatieleer’).

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet ‘samenhang van het programma’ van beide opleidingen als voldoende.

De commissie vindt dat in beide opleidingen een coherent en breed curriculum is samengesteld, dat alle deeldomeinen bestrijkt. Het is een pluspunt dat de studenten (van beide opleidingen) voor een aantal opleidingsonderdelen als één groep college volgen. Op die manier wordt er een groepsgevoel gecreëerd en kunnen docenten zich exclusief toeleggen op deze specifieke doelgroepen. Het sterk verplichtend karakter van de programma’s (voor Bedrijfskunde is er één keuze-opleidingsonderdeel, voor Management geen enkel) is eveneens gunstig voor de cohesie. Toch vraagt de commissie te overwegen om keuzeopleidingsonderdelen te programmeren die toelaten, telkens binnen één bepaald domein, meer verdieping te bereiken.

In beide opleidingen worden drie opleidingsonderdelen gedoceerd in het eerste semester en vier in het tweede. Dit is vooral omdat een aanzienlijk aantal studenten de masteropleiding combineert met het (eveneens in het eerste semester geprogrammeerde) voorbereidingsprogramma. Voor de beperkte groep studenten die rechtstreeks instroomt (zie *facet 2.9*) is dit uiteraard niet van toepassing. De opleidingen suggereren daarom zelf om de masterproevenbeurs (zie *facet 2.8*) te vervroegen, zodat wie wil alvast eerder aan de masterproef kan beginnen. De commissie ondersteunt dit idee.

Facet 2.4 Studieomvang

De masteropleidingen omvatten elk 60 studiepunten en voldoen daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie is van oordeel dat de opleidingen op adequate wijze de studietijd bewaken. Ze maken daarvoor gebruik van de op centraal niveau georganiseerde *e*-valuaties (zie *Onderwerp 5*). Studenten geven hierin per opleidingsonderdeel aan of hun studietijdervaring al dan niet afwijkt van het aantal studiepunten. Uit de globale resultaten blijkt dat de studiebelasting van de opleidingsonderdelen als vrij correct – d.w.z. in overeenstemming tot het voorziene aantal van 60 studiepunten per jaar – wordt ervaren.

In de *e*-subenquête 'Opleidingsprogramma' (zie *Onderwerp 5*) worden de studenten bevraagd over de zwaarte/studeerbaarheid van de opleidingen als geheel. Hieruit blijkt dat, in beide opleidingen, ongeveer 1/3 van de studenten die als 'middelmatic' tot '(zeer) slecht' bestempelt. Ook aan de commissie verklaarden de studenten dat het programma een hoge werklast met zich meebrengt. Toch blijven de opleidingen volgens de studenten, mits de nodige inspanning, studeerbaar. Door de commissie zijn er alvast geen ernstige studiebelemmerende factoren vastgesteld.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie acht de werkvormen in beide opleidingen voldoende in overeenstemming met de doelstellingen. Voor alle opleidingsonderdelen zijn hoorcolleges voorzien. Bijkomend zijn er (in beide opleidingen) voor drie opleidingsonderdelen klassieke oefeningensessies, zijn er verplicht bij te wonen praktijk-testimonials voor 'Management and Strategy' en voor 'Organisatieleer', en werkcolleges met het schrijven en voorstellen van een paper/business case voor de drie andere opleidingsonderdelen.

De commissie is globaal tevreden over de variatie aan onderwijsvormen. Uit de e-subenquête 'Opleidingsprogramma' (zie Onderwerp 5) blijkt dat een meerderheid van de studenten het werken in groepsverband erg apprecieert. Gezien de stijgende studentenaantallen (vooral in de Engelstalige opleiding) staat de efficiëntie van het groepswerk nu wel meer onder druk. Volgens studenten van de opleiding Management zijn de groepen er te groot aan het worden, draagt niet iedereen nog evenveel bij en is er ook weinig ruimte tot feedback. De commissie vraagt derhalve naar alternatieve onderwijsmethoden te zoeken. Ze waardeert dat nu al sommige docenten en begeleiders investeren in onderwijsvernieuwing om met grote studentenaantallen om te kunnen gaan. Onder meer via e-learning of business games worden verdienstelijke pogingen gedaan om het onderwijs interactiever te maken (met name 'Software voor bedrijfsbeleid' kan in deze aangehaald worden). Globaal echter staan deze initiatieven nog te geïsoleerd volgens de commissie. Op opleidingsniveau is een sterkere profilering van de te gebruiken onderwijsmethoden, gericht op activerend onderwijs, wenselijk.

Inzake onderwijsmateriaal wordt in hoofdzaak beroep gedaan op internationale standaardhandboeken. In de meeste gevallen worden eveneens aanvullingen, oefeningbundels, en indien relevant researchpapers ter beschikking gesteld. Ook via het teleleerplatform PointCarré wordt aanvullend materiaal aangeboden. De commissie vindt de gebruikte handboeken relatief inleidend van niveau, maar de aanvullende literatuur (uit internationale tijdschriften) is wel van goede kwaliteit.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie vindt de evaluatie in beide opleidingen voldoende gericht op de realisatie van de leerdoelen. Ze stelt vast dat er voornamelijk gebruik wordt gemaakt van klassieke evaluatiemethoden. In de meeste gevallen is er een verplichte schriftelijke proef, aangevuld door een praktijkgerelateerde taak. In enkele gevallen betreft het een mondelinge verdediging van een praktijk-case. Studenten formuleerden de commissie geen klachten omtrent de transparantie van het examengebeuren.

Globaal vindt de commissie de examenvragen voldoende gericht op het toetsen van kennis, inzicht en vaardigheden. Toch meent de commissie ook dat de kwaliteitsbewaking van de examens (een integraal toetsbeleid) nog meer impuls verdient. Ze heeft immers vastgesteld dat zowel reken- als kwalitatieve vragen te vaak nog op bachelorniveau blijven.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van beide opleidingen als voldoende.

De masterproef vertegenwoordigt 18 studiepunten en komt daarmee tegemoet aan de decretale eisen. De student kiest zelf het onderwerp en de promotor van zijn masterproef, hierbij geholpen door een masterproevenbeurs in november. De commissie ondersteunt het idee van de opleidingen om deze beurs wat te vervroegen (zie ook facet 2.3). In het bijzonder waardeert de commissie dat, ondanks de toegenomen studentenaantallen, de masterproeven individueel blijven gemaakt worden.

De student dient regelmatig met zijn promotor contact op te nemen. Minimaal dienen vier interacties tussen beiden plaats te vinden. In de e-subenquête 'Opleidingsprogramma' (zie Onderwerp 5) kregen zowel de voorbereiding als de begeleiding van de masterproef matige scores. De opleidingen zijn hier hard aan beginnen werken, onder andere met de masterproevenbeurs, maar ook met de aanwerving van extra personeel. De opleidingen gaan er prat op dat de begeleiding van de masterproef nu naar een één-op-één basis is geëvolueerd. Bij de studenten met wie de commissie sprak vielen geen klachten omtrent de begeleiding op te tekenen.

De beoordelingscommissie bestaat uit de promotor en één ander jurylid. Vóór de deliberatie dienen de juryleden een gemotiveerd verslag en voorstel tot quoteringscijfer in. Tijdens de deliberatie komt het tot een definitief cijfer. Zowel de student als de beoordelingscommissie hebben het recht om een mondelinge verdediging aan te vragen. De commissie vindt de beoordeling van de masterproef adequaat.

De commissie heeft steekproefsgewijze een aantal masterproeven van beide opleidingen gelezen. De masterproeven hebben alle een adequaat niveau en getuigen van voldoende analytisch en zelfstandig probleemoplossend vermogen. In een enkel geval stelde de commissie tot haar tevredenheid vast dat ook het vorige vakdomein van de student in de masterproef geïntegreerd werd. Wel oordeelt de commissie dat de meerderheid van de masterproeven erg beschrijvend blijft, en methodologisch overwegend van eenvoudig niveau.

De commissie is van mening dat het academisch gehalte van de masterproef versterkt moet worden. De opleidingen gaan er nu van uit dat studenten methodologisch al voldoende voorbereid zijn op de masterproef. Studenten die het schakelprogramma (zie *facet 2.9*) volgden, hebben daarin bijvoorbeeld een onderzoekspaper moeten schrijven. Dit is zeker een goed initiatief, maar het betreft slechts een deel van de instromende studenten. Ook in het voorbereidingsprogramma is enige aandacht voor methodologie aangewezen. Een andere optie kan zijn door 3 van de 18 studiepunten voor de masterproef specifiek aan een luik methodologische vorming te besteden.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van beide opleidingen als voldoende.

Voor beide opleidingen gelden dezelfde toelatingsvoorwaarden. Academische bachelors in de Ingenieurswetenschappen hebben rechtstreeks toegang. Voor de overige studenten zijn er voorwaarden gecreëerd: academische bachelors volgen een voorbereidingsprogramma van 12 ECTS, terwijl professionele bachelors een schakelprogramma volgen van 45 ECTS.

De commissie stelt vast dat het schakelprogramma de professionele bachelors een adequate methodologische vorming biedt, onder meer op het vlak van de later te maken masterproef. Een gemis evenwel is dat er

nauwelijks bedrijfskundige kennis in dit programma wordt opgedaan. Het schakelprogramma moet dus met bedrijfskunde verzwaard worden, weliswaar met vrijstellingen voor professionele bachelors die reeds een bedrijfskundige achtergrond hebben.

Het huidige voorbereidingsprogramma bevat de opleidingsonderdelen 'Kwantitatieve technieken en bedrijfsbeheer' en 'Economie'. De commissie vindt dat het op twee punten moet verzwaard worden: methodologisch en vooral bedrijfskundig.

Mits de hier aangehaalde aanpassingen kunnen zowel het voorbereidings- als het schakelprogramma bijdragen aan de realisatie van een meer verdiepend niveau van de opleidingsonderdelen in de masterprogramma's. De commissie verwacht hierbij dat de criteria voor het verstrekken van vrijstellingen voor het schakel- of voorbereidingsprogramma transparant en duidelijk zijn.

In de Engelstalige opleiding Management is recent een probleem gerezen wat toelatingsbeleid betreft. Hierdoor is het zicht op de instroom (tijdelijk) wat troebeler geworden. Studenten ervaren de groep nu als zeer heterogeen, zowel qua niveau als qua motivatiepeil van hun medestudenten. Dit wordt onder andere bij groepswork als storend ervaren. Ook blijkt dat de kennis van de Engelse taal niet bij iedereen van aanvaardbaar niveau is. De commissie werd door de opleidingsverantwoordelijken evenwel verzekerd dat er serieuze acties gepland staan om de instroom beter te reguleren, en dus minder heterogeen te maken. Zo wordt bij de screening van aanvraagdossiers voortaan actief gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de internationale diversiteit in het programma te bewaken. Er zijn tevens concrete maatregelen genomen om het inschrijvingsgeld van niet-EER-studenten te verhogen.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als 'voldoende', en heeft finaal een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor de Master in de Bedrijfskunde.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'programma' als 'voldoende', en heeft finaal een positief oordeel over het onderwerp 'programma' voor de Master in Management.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Het onderwijs in de opleidingen berust nagenoeg exclusief op personeel verbonden aan de Faculteit ES. Naast hoorcolleges worden er werkcolleges, practica en oefeningen (WPO) georganiseerd, alsook zelfstandige en externe werkvormen (ZELF). Deze WPO en ZELF worden grotendeels door assistenten en wetenschappelijke medewerkers verzorgd, onder algemeen toezicht van de voor het opleidingsonderdeel bevoegde titularissen.

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat de kerndocenten vakinhoudelijk, onderwijskundig en didactisch bekwaam zijn. Nagenoeg alle docenten spreiden veel inzet en een grote toegankelijkheid tentoon.

In de opleidingen heerst een cultuur waarin onderwijsdeskundigheid terdege gevaloriseerd wordt. Zo worden bij aanstellingen en evaluaties van het academisch personeel de bekwaamheid en verdiensten op onderwijsvlak mee in overweging genomen. Kandidaten voor een ZAP-mandaat moeten ook een profles geven. Daarnaast is de aanzet gegeven tot een individueel docentenportfolio (ZAP-matrix), die naast onderzoek en dienstbetoon ook onderwijs in kaart brengt.

Onderwijskundige scholing wordt niet opgelegd, maar sterk aangemoedigd, in het bijzonder bij een eerste aanstelling in een onderwijsfunctie. De VUB voorziet een ruim professionaliseringsaanbod voor docenten en assistenten. De commissie waardeert deze initiatieven, maar ziet vooralsnog weinig bottom-up voorbeelden van onderwijsinnovatie in dit kader.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie heeft de onderzoeksoutput en publicatielijsten van de kernstaf voor de opleidingen ingekeken en vindt de ZAP-onderwijsdeskundigheid behoorlijk. Een aantal onderzoekers is goed zichtbaar op de internationale fora. Maar, gezien het aanbod van een Engelstalig equivalent, mogen de activiteiten in internationale netwerken alleszins nog toenemen.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie stelt voor de zij-instroomopleidingen vast dat de berekeningen inzake de omvang van het personeelsbestand voor een specifieke opleiding geen eenduidig beeld geven. Er is met name geen één-één relatie tussen het personeel en de opleiding (de staf neemt ook in andere programma's economische wetenschappen aan de Faculteit ES én aan andere faculteiten van de universiteit diverse onderwijsopdrachten op). Daarenboven omhelst de opdracht van de docenten niet alleen onderwijs, maar ook onderzoek en dienstverlening en wordt deze realiteit niet meegenomen in de cijfers. Ook vertroebelen programma-technische factoren (vb. lessen die voor diverse studentengroepen al dan niet gezamenlijk worden gedoceerd en het aantal keuzeopleidingsonderdelen in het programma, alsook minoren en parallele trajecten) de interpretatie van het cijfermateriaal. De commissie besluit dat zij zich op grond van de getallen onmogelijk een duidelijke mening kan vormen over de adequate omringing van de opleidingen.

Door het gebrek aan concrete cijfers gaat de commissie uit van de toelichting in het zelfevaluatie rapport en van de mondelinge informatie die tijdens de gesprekken is ingebracht. De commissie stelde – op basis van de gesprekken – wel vast dat de student/staf ratio onder druk staat. De opleidingen erkennen dit probleem, getuige de recente aanstelling van 3,2 VTE ZAP en extra assistenten, specifiek voor de begeleiding van de masterproef. De commissie waardeert deze stappen en vraagt de druk op het personeel permanent te bewaken. Op basis van die mondelinge informatie is zij van oordeel dat de omringing voor de Master in de Bedrijfskunde/Master in Management nipt aan de maat is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Master in de Bedrijfskunde, en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende voor de Master in in Management, en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'inzet van personeel' voor deze opleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet ‘materiële voorzieningen’ van beide opleidingen als voldoende.

Alle voorzieningen en faciliteiten voor de studenten bevinden zich (op loopafstand) op de campus te Etterbeek. Dit verhoogt de toegankelijkheid en creëert een zeker ‘campusgevoel’. Studenten kunnen ook altijd terecht bij een centraal Infopunt.

De hoorcolleges vinden plaats in lokalen die met moderne audiovisuele apparatuur uitgerust zijn. Als geheel geeft de campus een wat verouderde aanblik, maar de commissie signaleert wel recente nieuwbouw en renovatie van bestaande lokalen. Er is één centrale bibliotheek (voor alle VUB-opleidingen) die naast boeken en tijdschriften ook databanken van gedigitaliseerde boeken en tijdschriften aanbiedt. De commissie vindt dat de inrichting van de bibliotheek kan gemoderniseerd worden. Het aantal studieplekken in de bibliotheek is bijvoorbeeld niet zo groot, al wordt dit wel gecompenseerd door de beschikbare ruimte in het Centrum voor Studie en Begeleiding. Er zijn zes computerzalen met in totaal 102 PC's. De mogelijkheden tot draadloos internet op de campus zijn beperkt.

PointCarré, de elektronische leeromgeving van de VUB, biedt de studenten de nodige ondersteuning. Het gebruik van PointCarré voor de individuele opleidingsonderdelen is echter nogal heterogeen. De commissie wil de opleidingen aansporen PointCarré intensiever te benutten om zo het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet ‘studiebegeleiding’ van beide opleidingen als voldoende.

De studiebegeleiding wordt zowel op centraal als op facultair niveau ter harte genomen. De commissie heeft in het zelfevaluatierapport kennis genomen van de verschillende initiatieven ter zake en verklaart zich tevreden over het aanbod. Uiteraard zijn studiebegeleiding en studieadvies niet meer zo primordiaal als in opleidingen op bachelorniveau. Opmerkelijk is in die zin wel dat in de e-subenquête ‘Opleidingsprogramma’ (zie Onderwerp 5) ruim veertig procent van de studenten Management het aanbod

en de kwaliteit van de studiebegeleiding/studieadvies 'matig' tot '(zeer) slecht' vindt.

De organisatie en omkadering van de avondprogramma's (met een eigen avondsecretariaat) ziet de commissie als een sterk punt voor beide opleidingen. Vooral de internationale studenten van de Engelstalige opleiding loven de organisatie en flexibiliteit. In de e-subenquête 'Opleidingsprogramma' (zie *Onderwerp 5*) hebben zij aan de algemene communicatie, de informatievoorziening en de bereikbaarheid van het secretariaat hoge scores toegekend.

Zowel centraal als facultair is een ombudspersoon bevoegd voor het ontvangen van klachten van studenten. Het aantal ernstig klachten blijft hier zeer beperkt.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als 'voldoende' voor de Master in de Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'voorzieningen' als 'voldoende' voor de Master in Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'voorzieningen' voor deze opleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Beschrijving

Vanuit de centrale academische Commissie Kwaliteitszorg, een adviesorgaan van de centrale Onderwijsraad, wordt op de VUB permanent ge waakt over de kwaliteit van het onderwijs. De dagelijkse werking van deze commissie wordt waargenomen door de Cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie. Op het niveau van de opleidingen zelf is het de Opleidingsraad die de kwaliteit van het onderwijs behartigt. De Opleidingsraad formuleert voorstellen aangaande curriculaanpassingen en de organisatie van het onderwijs, die worden voorgelegd aan de Faculteitsraad. De opleidingen Bedrijfskunde en Management hebben geen eigen opleidingsraad, maar worden wel gestuurd door een programmadirecteur.

Elk semester wordt voor alle opleidingen aan de VUB een online Onderwijs-evaluatie georganiseerd. Studenten zijn hiervoor verplicht zich online aan te melden maar de deelname zelf is vrijblijvend. Ze worden in de enquête bevraagd over de didactische kwaliteiten van de docenten, de kwaliteit van studiemateriaal, werkvormen en examinering, en over de studietijdervaring. Naast het invullen van een appreciatieschaal wordt hierbij de mogelijkheid geboden de beoordeling te motiveren. Twee sub-enquêtes, ‘Opleidingsprogramma’ en ‘Opleidingsfaciliteiten’, overstijgen het individuele opleidingsonderdeel en evalueren de opleiding in haar geheel. De rapportering van de resultaten geschiedt semestrieel. Docenten krijgen toegang tot hun eigen individuele fiches; opleidingsvoorzitters, docenten en studenten ontvangen de globale resultaten. Enkel aan de decaan worden beide bezorgd.

Ten slotte wordt er periodiek een alumni-enquête georganiseerd. Deze evaluatie gebeurt op centraal niveau, maar voorziet ruimte voor (maximaal vijf) opleidingsspecifieke vragen.

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt het facet ‘evaluatie van de resultaten’ van beide opleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat er een adequaat kwaliteitsbeleid in voege is. De opleidingen worden periodiek geëvalueerd aan de hand van toetsbare streefdoelen. Het halfjaarlijks organiseren van de bevragingen laat toe kort op de bal te spelen. Verder is het positief dat niet alleen aparte opleidingsonderdelen bevraagd worden, maar ook aspecten die dit niveau overstijgen. Op informeel vlak speelt de programmadirecteur een belangrijke rol: hij is algemeen gekend als aanspreekpunt en studenten ervaren bij deze persoon een grote openheid ten aanzien van hun grieven.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet ‘maatregelen tot verbetering’ van beide opleidingen als voldoende.

De opleiding is nog niet het voorwerp geweest van externe onderwijs-evaluaties. De commissie meent dat de uitkomsten van de interne evaluatie in voldoende mate tot verbetermaatregelen leiden. Zo is er snel en uitvoerig gereageerd op de zwakke evaluatiescores omtrent de masterproefbegeleiding en gaf dit aanleiding tot een speciale werkgroep. Ook het

zelfevaluatierapport dat naar aanleiding van de visitatie geschreven werd is van behoorlijke kwaliteit. De commissie is van mening dat de opleidingen voldoende vooruit denken over welke richting ze in de toekomst willen uitgaan.

Facet 5.3 Betrokkenheid studenten, medewerkers, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrokkenheid van studenten, medewerkers, alumni en het beroepenveld' van beide opleidingen als voldoende.

De commissie stelt vast dat het personeel adequaat vertegenwoordigd is in de kwaliteitszorgorganen. Geen enkele student uit beide opleidingen is vertegenwoordigd in de Opleidingsraad. Dit wordt evenwel gecompenseerd door de goede informele contacten tussen studenten en docenten, inzonderheid met de programmadirecteur.

Afgestudeerden worden via de alumni-enquête betrokken bij de evaluatie van de opleidingen. Er wordt gewerkt aan een integratie van de alumni in de VUB-ULB koepelvereniging van SolvayAlumni. Het beroepenveld is niet formeel betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleidingen. Wel onderhouden docenten informele contacten met het bedrijfsleven.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als 'voldoende' voor de Master in de Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als 'voldoende' voor de Master in Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' voor deze opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van beide opleidingen als voldoende.

Zich baserend op het niveau van de examenvragen en de masterproef, alsook op de gesprekken ter plaatse, is de commissie van oordeel dat de doelstellingen in voldoende mate gerealiseerd worden. Studenten leren alle aspecten van het bedrijfsleven kennen en zijn, eens afgestudeerd, adequaat voorbereid op de instap in het werkveld. Uit een alumni-enquête uit 2010 blijkt dat de afgestudeerden zich overwegend positief over de opleidingen uitlaten. Uiteraard geldt dat, door de éénjarige duur van het programma en de heterogene instroom, in niet alle functionele domeinen even grote diepgang bereikt wordt. Dit kan (en moet) nog verbeterd worden door, zoals de commissie elders in dit rapport aangeeft, het voorbereidings- en schakeljaar te verzwaren.

Internationalisering krijgt weinig aandacht in de opleiding Bedrijfskunde. De korte duur van het programma maakt het de studenten moeilijk, zo niet onmogelijk, om op uitwisseling te gaan. Toch vindt de commissie dat met name de internationale positie van Brussel hier sterker moet aangewend worden. De opleiding Management is, door de samenstelling van het studentenpubliek zelf, uitgesproken internationaal. De diversiteit in nationaliteiten is hier – afgezien van (elders besproken) verschillen in niveau – een door de studenten zeer gewaardeerde troef.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van beide opleidingen als voldoende.

Het zelfevaluatierapport vermeldt gemiddelde slaagcijfers sinds de start van beide opleidingen in 2007–2008. Voor Bedrijfskunde bedraagt het aantal deeltijdse studenten ongeveer het dubbel van de voltijdse. In beide categorieën blijkt dat slechts een beperkt deel van de studenten slaagt voor minstens 3/4 van de opgenomen studiepunten: 43% bij de deeltijdse, 47% bij de voltijdse.

De opleiding Management kent nagenoeg een gelijke verdeling tussen voltijdse en deeltijdse studenten. Het aandeel deeltijdse studenten dat minstens 3/4 van de opgenomen studiepunten behaalt is vergelijkbaar met Bedrijfskunde: 44%. Bij de voltijdse studenten ligt dit percentage evenwel opvallend lager: slechts 23%.

Van de Bedrijfskunde-studenten die het diploma behalen doet een meerderheid dat in één jaar. De gemiddelde studieduurtyd bedraagt hier 1,3 jaar. Bij Management behaalt ongeveer de helft van de studenten het diploma pas na twee jaar. Hier is de gemiddelde studieduurtyd 1,5 jaar.

De commissie vindt de slaagcijfers aan de maat, maar zeker voor verbetering vatbaar. Ze houdt wel rekening met een aantal verzwarende factoren. Zo gaat het voor een groot deel om avondstudenten die de studie met een job moeten combineren. Ook het feit dat studenten het voorbereidingsprogramma samen met de master volgen kan de vertraging verklaren.

De commissie vraagt de opleidingen ten slotte het verband tussen de vooropleiding van studenten en hun behaalde resultaten nader te analyseren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als 'voldoende' voor de Master in de Bedrijfskunde en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

De commissie beoordeelt de onderscheiden facetten betreffende het onderwerp 'resultaten' als 'voldoende' voor de Master in Management en heeft een positief oordeel over het onderwerp 'resultaten' voor deze opleiding.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in de Bedrijfskunde voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de Master in Management voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over deze opleiding.

AANBEVELINGEN IN HET KADER VAN HET VERBETERPERSPECTIEF

Doelstellingen

- Besteed (met name voor de Engelstalige variant) meer aandacht aan de internationale dimensie in de doelstellingen;
- Betrek meer internationale benchmarking bij het opstellen van de doelstellingen;
- Differentieer de Engelstalige variant meer van de Nederlandstalige bij de formulering van de doelstellingen.

Programma

- Overweeg de invoering van keuzeopleidingsonderdelen die toelaten om (binnen bepaalde welomschreven domeinen) meer verdieping te bereiken;
- Investeer verder in onderwijsvernieuwing en alternatieve onderwijsmethoden om activerend onderwijs te stimuleren;
- Bewaak systematisch dat alle examenopgaven zich op masterniveau situeren;
- Streef naar minder beschrijvende masterproeven met meer methodologische diepgang;
- Verzwaar, rekening houdend met vrijstellingen, het schakel- en voorbereidingsprogramma teneinde bij te dragen tot een verdieping van het niveau in het masterprogramma;
- Reguleer de (buitenlandse) instroom in de Engelstalige variant om tot minder heterogene groepen te komen.

Personeel

- Blijf de druk op het personeel bewaken.

Voorzieningen

- Benut PointCarré intensiever om het onderwijs activerender en interactiever vorm te geven.

Interne kwaliteitszorg

- Overweeg het aanstellen van een officiële studentenvertegenwoordiger.

BIJLAGE 1

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Dhr. Jean Daniels is licentiaat pedagogische wetenschappen (KU Leuven, 1967). Na zijn licentiaatsstudies specialiseerde hij zich in het Werken met taakgerichte groepen in Onderwijsituaties en studiebegeleiding (Interactie academie Antwerpen). Aanvankelijk was hij werkzaam als leraar Opvoedkunde en didactiek en daarna als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Universitair Studie bureau van de KU Leuven (1969–1970). Vervolgens was hij wetenschappelijk medewerker aan de Medische Faculteit Rotterdam, afdeling Onderwijs Research (1970–1973) en van (1973–2001) was hij hoofd van het Onderwijskundig Studie bureau van het Limburg universitair Centrum. In de periode (1990–1998) was hij tevens verantwoordelijk voor de algemene leiding van het Studiecentrum voor Multimediaal en Interactief Leren. Vanaf 2001 tot zijn pensioen in 2006 was hij verbonden aan het Onderwijstechnologisch Expertisecentrum van de Open Universiteit Nederland als senior onderwijstechnoloog. Na zijn pensionering is hij verder actief in de XIOS hogeschool en de Associatie Universiteit – Hogescholen Limburg (AUHL) in het kader van docentenprofessionalisering. Drs. Daniels werkte mee aan verschillende onderzoeksprojecten en is auteur van verschillende publicaties over curriculumontwikkeling, instructional technologie, instructional design en toetsbeleid in het kader van competentiegericht onderwijs.

Zijn bijzonder interessegebied doorheen zijn volledige loopbaan en ook na dien betreft universitaire didactiek en onderwijskundige professionalisering van docenten. Als onderwijskundige maakte hij voorheen deel uit van de VLIR visitatiecommissie Logopedie en audiologie (2005) en de VLHORA visitatie Professionele bachelor Sociaal werk (2011–2012).

Prof. dr. Bert de Brock studeerde in 1979 cum laude af in de wiskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. In 1984 promoveerde hij in de informatica, i.h.b. op het gebied van databases, aan de Technische Universiteit Eindhoven, waar hij vervolgens nog werkte als universitair docent. Van 1985 tot 1990 werkte hij als (senior) researcher bij Philips Research in Eindhoven. In 1990 startte hij samen met een compagnon het software- en consultancy-bedrijf Remmen & De Brock. In 1993 werd hij universitair hoofd docent bij de toenmalige faculteit Bedrijfskunde van de Rijksuniversiteit Groningen. Van 2003 tot 2005 was hij tevens (parttime) lector Business Intelligence aan de Hanzehogeschool Groningen. In 2005 werd hij benoemd tot full-time hoogleeraar Business Information Modelling bij de faculteit Economie & Bedrijfskunde van de Rijksuniversiteit Groningen. Aan de Rijksuniversiteit Groningen was hij tevens als ontwikkelaar en als docent betrokken bij 'HI(BI)-achtige' opleidingen (*Technische Bedrijfswetenschappen en Technische Bedrijfskunde*).

Dhr. Davy Degeetere studeert Economische Wetenschappen aan de Universiteit Gent. Sinds het academiejaar 2010–2011 is hij lid van de studentenraad (Stuveco) van de faculteit Economie en Bedrijfskunde aan de UGent. Hierdoor komt hij vaak met onderwijsvraagstukken in aanraking, waarvoor hij, samen met andere studenten, voorstellen voor constructieve oplossingen uitwerkt. In 2011–2012 engageert hij zich in het praesidium van de Vlaamse Economische Kring, de facultaire studentenvereniging van de Faculteit Economie en Bedrijfskunde. Hij is er Stuveco-praeses en fungeert hierbij als tussenpersoon tussen de faculteit enerzijds en de studentenvereniging anderzijds. In die hoedanigheid pleegt hij intensief overleg met professoren en studenten om de studentenbelangen optimaal te verdedigen. In het academiejaar 2012–2013 oefent hij de functie van penningmeester van de Vlaamse Economische Kring uit.

Mevr. Lore de Jong studeert Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen – Beleidsmanagement aan de Universiteit Hasselt. Door de kleinschaligheid van de universiteit staan de studenten nauw in contact met elkaar. Hierdoor heeft Lore een goede voeling met wat de studenten verwachten en hoe de universiteit inspeelt op deze noden. Deze kennis is goed van pas gekomen tijdens het beoordelen van de verschillende opleidingen.

Prof. dr. Yves De Rongé is gewoon hoogleraar Accounting and Control aan de Université Catholique de Louvain en deeltijds professor aan de Facultés Universitaires Saint Louis, Bruxelles. Hij studeerde Applied Economics aan de Université Catholique de Louvain en behaalde in 1982 de Master of Business Administration aan de Graduate School of Business aan de University of Chicago. Hij promoveerde in 1991 in Applied Economics, op het proefschrift: 'Analysis of the Process of Subsidiarization of Multidivisional Companies: Theoretical Approach and Empirical Studies on the Belgian Market' aan de Université Catholique de Louvain.

Hij was voorheen President of the Louvain School of Management en is/was gastprofessor aan meerdere Belgische en buitenlandse universiteiten, waaronder KU Leuven, Université de Liège, Edhec Lille, SKEMA Lille and Nice, Strasbourg, Luxembourg School of Finance, Laval University at Québec, Leti-Lovanium at St Petersburg, IMI Kiev.

Zijn onderzoeksinteresse situeert zich op het vlak van 'new tools of Cost-management', 'Management control of sustainability strategies' en 'Management control in the hospital sector'. Hij is auteur van diverse boeken en wetenschappelijke artikels, en editor van de 'Comptabilité, Contrôle & Finance' book series. Hij is lid van de editorial board van verschillende academische tijdschriften.

Prof. dr. Pierre Devolder is gewoon hoogleraar aan het Instituut voor Statistiek en actuariële wetenschappen van de Université Catholique de Louvain. Hij is doctor in de Wetenschappen en Actuaris aan de ULB. Hij geeft ook les in Brussel (ULB), Barcelona (Universiteit van Barcelona), Straatsburg (Universiteit van Straatsburg) en Rabat (INSEAD).

Hij is schrijver van verschillende werken waaronder: 'Le financement des régimes de retraite' (Economica, 2005) en 'D fis et perspectives des régimes belges de pension' met Jacques Boulet (La Charte, 2009).

Hij doceert en verricht onderzoek op het vlak van kwantitatieve financiën, levensverzekering en theorie betreffende pensioenen.

Hij is mede-oprichter en voorzitter van de spin-off REACFIN (onderneming voor actuariële consultancy in het bedrijvenpark van de UCL). Hij is lid van de Commissie voor verzekeringen, lid van het directiecomité van de sectie AFIR van de International Actuarial Association (sectie Financiën) en mede-uitgever van het internationale magazine ASTIN Bulletin.

Prof. mr. Edgar du Perron is decaan van de faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam (sinds 2005) en hoogleraar Privaatrecht aan dezelfde universiteit (sinds 1999). Daarvoor was hij onder meer werkzaam als medewerker van het wetenschappelijk bureau van de Hoge Raad der Nederlanden. Hij promoveerde in 1999 op het proefschrift 'Overeenkomst en derden'. Edgar du Perron is gespecialiseerd in aansprakelijkheidsrecht en financieel recht. Hij is voorzitter van de geschillencommissie Financiële dienstverlening (Kifid) en raadsheer-plaatsvervanger in het gerechtshof Amsterdam. Voorts is hij fellow van het Amsterdam Centre for Law & Economics. In het verleden van hij opleidingsdirecteur van de Master Business Transactions and Law van de toenmalige Amsterdam Nyenrode Law School.

Prof. dr. Joaquim Gromicho combineert een leerstoel in *Applied Optimization in Operations Research* op de Vrije Universiteit te Amsterdam met een loopbaan bij ORTEC waar hij verantwoordelijk is voor Algoritmiek Innovatie ten dienste van de Software Producten voor beslissingsondersteuning in verschillende Logistieke segmenten door ORTEC gemaakt.

De professionele expertise die hij over de laatste 20 jaar heeft opgebouwd, ligt voornamelijk in de toepassing van mathematische beslis-kunde en informatietechnologie voor het ondersteunen van complexe bedrijfsbeslissingsprocessen. Naast zijn bewezen wetenschappelijke en onderwijskwaliteiten heeft hij ook ruime ervaring in de afnemende velden van softwarebouw en consultancy. Deze duale expertise plaatst hem in een uitstekende positie om opleidingen handelsingenieur en handelsingenieur in de beleidsinformatica te kunnen behoordelen.

Em. prof. dr. Joop Hartog is emeritus hoogleraar economie aan de Universiteit van Amsterdam, waar hij benoemd werd in 1981. Sinds zijn emeritaat heeft hij een gast-aanstelling. Hij studeerde in Rotterdam en Canada en promoveerde in 1978 aan de Erasmus Universiteit op een proefschrift over inkomensverdeling. Hij is gespecialiseerd in de economie van arbeid en onderwijs. Deels samen met co-auteurs publiceerde hij een tiental boeken, meer dan honderd artikelen in internationale wetenschappelijke tijdschriften en eveneens meer dan honderd bijdragen aan boeken en tijdschriften in het Nederlands. Hij was mede-oprichter van het vooraanstaande Europese vakblad voor arbeidseconomie *Labour Economics* en schreef gedurende 15 jaar columns voor Nederlandse kranten. Hij was lid van diverse adviescommissies voor de overheid, waaronder de Raad van Economische Adviseurs. Hij verbleef als gasthoogleraar op vele plaatsen, waaronder Stanford, de World Bank, Peking University and Harvard. In 2001 werd hij benoemd tot lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

Mevr. Sylvia Heyvaert studeerde in 2010 af als Arbeids- en Organisatie psychologe. In 2011 behaalde ze de Master in de Bedrijfskunde. Beide opleidingen heeft ze gevolgd aan de Vrije Universiteit Brussel. Sinds oktober 2011 is ze lid van het multidisciplinaire onderzoeksteam MOBI aan de VUB. Ze doet er doctoraatsonderzoek naar het belang van ervaring en perceptie op het aankoop- en verplaatsingsgedrag van consumenten met betrekking tot elektrische voertuigen.

Mevr. Daphné Kerschot studeert Master in de Economische Wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. Daarvoor haalde zij haar Bachelor in de Economische Wetenschappen aan dezelfde universiteit.

Prof. dr. Jan Karel Lenstra (jkl@cwi.nl) was tot 1 oktober 2011 algemeen directeur van het Centrum Wiskunde & Informatica in Amsterdam. Hij was eerder decaan van de Faculteit Wiskunde & Informatica van de Technische Universiteit Eindhoven en hoogleraar aan het Georgia Institute of Technology in Atlanta. Zijn onderzoek betreft de combinatorische optimalisering, in het bijzonder sequencing & scheduling, routing, complexiteit, approximatie en lokale zoekmethoden.

Hij schreef ruim 80 artikelen en redigeerde vijftien boeken, waaronder 'The Traveling Salesman Problem', 'History of Mathematical Programming' en 'Local Search in Combinatorial Optimization'.

Hij was voorzitter van de Mathematical Optimization Society, van het Koninklijk Wiskundig Genootschap en van de commissie 'Rekenonderwijs op de basisschool' van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Hij diende als hoofdredacteur van Mathematics of Operations Research. Hij is thans hoofdredacteur van Operations Research Letters en voorzitter van de KNAW-commissie 'Informatica in het voorgezet onderwijs'.

Dr. Dirk Noordman is directeur van het Adviesbureau Cultuurtoerisme in Den Haag. Dit bureau heeft hij verzelfstandigd van de Universiteit van Rotterdam, na zijn pensionering aldaar. Zijn vakgebied was Cultuurmanagement. Het bureau onderzoekt het cultuurbeleid en toeristisch beleid van steden en provincies. Het geeft ook beleidsadviezen over de inzet van cultuur in de citymarketing. Hij doceert over dit laatste onderwerp aan de Universiteit van Maastricht. Tevens is hij visiting professor Arts Marketing aan de Universidad Internacional de Catalunya in Barcelona. Hij is auteur van o.m. *Kunstmanagement. Een introductie*, *Cultuur in de Citymarketing en Cultuurmarketing*. (Allen uitgegeven door Reed Business in Den Haag). Hij is onder meer lid van het Audit Comité van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in Nederland.

Dhr. Bram Oers is student Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur aan de KU Leuven. In 2011 behaalde hij de Bachelor in de Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur.

Em. prof. dr. Henri Olivier is emeritus professor aan de Universiteit Luik sinds oktober 2012. Vroeger was hij verantwoordelijk voor colleges in vennootschapsrecht en later financiële audit, international accounting en consolidatie. Hij is doctor in de rechten en licentiaat in de economische rechten van de Universiteit Luik (1970 en 1971). Hij behaalde certificaten van het *Centre international d'études et de recherches européennes-Luxemburg* (1970) en de *British Institute of International and Comparative Law* (1976). Hij is de auteur van vier boeken en meer dan 50 wetenschappelijke publicaties.

Hij was secretaris-generaal van de Federatie van Europese Accountants (FEE) vanaf 2000 tot 2011, nadat hij twaalf jaar aan de leiding stond van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren in België. Hij was lid van de Belgische Accounting Standards Board (CNC) tussen 1982 en 1998 en hij was secretaris van de Raad van commissarissen van de Europese financiële Reporting Advisory Group (EFRAG) vanaf 2006 tot 2010.

Hij is ook voorzitter van de Ingangsexamen Commissie van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren en gastprofessor aan de Universiteit Gent.

Mevr. Paula Pelczarski behaalde in 2012 de Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica aan Universiteit Antwerpen. Datzelfde jaar werd ze laureate van de Jane M. Klausman 'Women in Business' award, toegekend door Zonta Club Waasland. In het kader van haar masteropleiding TEW: Handelsingenieur in de Beleidsinformatica, volgde zij een summerschool 'American Business Environment' aan Georgetown University en Johns Hopkins. Momenteel studeert ze een semester als Erasmus uitwisselingsstudente aan Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne. Haar interesses gaan vooral uit naar Finance en International Business.

Dhr. Yannick Snoecx is tijdens het academiejaar 2012–2013 student Master in de Economie, het Recht en de Bedrijfskunde aan de Katholieke Universiteit Leuven. In de opleiding ERB is zijn afstudeerrichting bedrijfsrecht en strategie. Daarvoor behaalde hij het diploma Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen aan dezelfde universiteit. In TEW haalde hij zijn master TEW met afstudeerrichting bedrijfseconomie en strategie. In de vijf jaar dat hij studeerde zetelde hij in tal van onderwijsorganen aan de faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen als studentenvertegenwoordiger. Hierdoor vergaarde hij reeds ruime ervaring betreffende onderwijskwaliteit en het huidige hoger onderwijslandschap in Vlaanderen. Ook is hij zeer actief in de studentenvereniging voor economiestudenten in Leuven, waar hij tal van activiteiten en workshops helpt te organiseren, die studenten kunnen helpen in hun latere loopbaan.

Prof. dr. Jenke ter Horst is verbonden aan Tilburg University als hoogleraar Portfolio Management en vice-decaan Onderwijs bij Tilburg School of Economics and Management (TiSEM). Hij is gepromoveerd op het onderwerp Prestatie- en Persistentieanalyse van beleggingsfondsen. Nadien heeft hij o.a. onderzoek verricht op het gebied van prestaties van duurzame beleggingsfondsen en hedge fondsen. Ook verricht hij onderzoek op gebied van de zogenaamde behavioral finance. Dit alles heeft geleid tot verschillende publicaties in internationale gerespecteerde tijdschriften, zoals *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, *Review of Finance*, *Journal of Banking and Finance*, *Journal of Corporate Finance*, *Journal of Financial Intermediation*, en *Journal of International Money and Finance*. Als vice-decaan Onderwijs is hij mede verantwoordelijk voor de implementatie van het didactisch concept Research Based Learning binnen alle bachelor en masteropleidingen van TiSEM.

Em. prof. dr. Jules Theeuwes is wetenschappelijk directeur SEO Economisch Onderzoek en was hoogleraar toegepast economisch onderzoek aan de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam tussen 1998 en 2009. Hij ging in 2010 met emeritaat. Hij was lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) tussen eind 2002 en 2006. In de periode 1986–1998 was hij als hoogleraar algemene economie verbonden aan de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Leiden.

Hij studeerde handels- en consulaire wetenschappen aan de Universitaire Faculteiten Sint Ignatius te Antwerpen (1966) en economische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven (1970). Hij promoveerde in 1975 aan de economische faculteit van de University of British Columbia te Vancouver, Canada.

Hij is Policy Fellow van IZA – Institute for the Study of Labor – in Bonn, lid van de redactieraad sociale en culturele wetenschappen van de Amsterdam University Press (AUP), lid van de redactieraad van het *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* en van *Me Judice* en lid van de wetenschappelijke adviesraad van het *Tijdschrift Politieke Economie* (TPE). Hij is lid van de Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en voorzitter van de expert werkgroep effectmeting innovatiebeleid van het ministerie van economie, landbouw en innovatie.

Zijn wetenschappelijke publicaties liggen op het terrein van de arbeidsmarkteconomie, de economische analyse van het recht en de economische aspecten van mededinging en regulering. Hij is founding editor van *Labour Economics: An International Journal* (Elsevier – North Holland). In 2008 verscheen bij W.W. Norton & Company, New York een tekstboek *Law and Economics* over de economische analyse van het recht.

Prof. dr. Herman van den Bosch is hoogleraar managementwetenschappen, in het bijzonder managementeducatie. Hij ontwikkelt en verzorgt onderwijs op het gebied van innovatiemanagement. Hij onderzoekt de rol van instellingen voor hoger onderwijs in regionale ontwikkeling en innovatie. Hij is betrokken geweest bij een reeks (internationale) onderwijsvisities. Hij verzorgt in binnen- en buitenland trainingen en opleidingen op het gebied van opleidingsmanagement en kwaliteitszorg. Van oktober 2001–september 2011 was hij decaan van de Faculteit Managementwetenschappen van de Open Universiteit Nederland.

Daarvoor was hij geruime tijd werkzaam aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, eerst als u(h)d onderwijsgeografie en vakdidactiek en uiteindelijk als directeur onderwijs van de Nijmegen School of Management. In deze periode was hij tevens lid van diverse besturen van scholen en maatschappelijke organisaties. In Nijmegen studeerde hij sociale geografie en planologie (1965–1972) en in 1980 promoveerde hij op een proefschrift over de educatieve waarde van de geografie in het basisonderwijs. Tijdens de studie was hij bestuurslid van een internationale studentenorganisatie. Hij heeft tal van publicaties op het gebied van onderwijsorganisatie, innovatie van het wetenschappelijk onderwijs en de rol van ICT, de rol van kennisinstellingen bij maatschappelijke innovatie en in de Nijmeegse periode op het gebied van het geografie-onderwijs op zijn naam.

Prof. dr. Henriëtte Maassen van den Brink is hoogleraar Economie (Onderwijs- en Arbeidseconomie) aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Amsterdam en hoogleraar Evidence Based Education aan de Universiteit Maastricht. Zij studeerde cum laude af en promoveerde in 1994 cum laude in de economie aan de Universiteit van Amsterdam. Zij was wetenschappelijk programmadirecteur van 'SCHOLAR', een onderzoeksinstituut in 'Scholing, Arbeidsmarkt en Economische Ontwikkeling'. Sinds 2008 is zij wetenschappelijk coördinator van TIER (interuniversitair Top Institute of Evidence Based Education Research) en de Dutch Teachers and Policymakers Academy.

Haar onderzoeksinteresse ligt op het gebied van onderwijs, arbeid en gezondheidseconomie. Zij was tevens 'visiting professor' aan Stanford University, Cornell University en de European University Institute en zij ontving verschillende grootschalige onderzoeksubsidies van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Zij was kroonlid van de Onderwijsraad in Den Haag (2001–2009), lid van de Raad van Toezicht van de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam (2001–2009). Zij is voorzitter van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO-MaGW) (2006-heden), KNAW lid commissie Hoger Onderwijs (2010-heden), lid van de Raad van Toezicht van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) (2004–2012), lid van de Raad van Toezicht van HAN (Hogeschool Arnhem en Nijmegen (2008-heden), bestuurslid van het Rathenau Instituut in Den Haag (2008–2012), Voorzitter van ERIC – Evaluating Research in Context (2006-heden), National Expert Assessment Higher Education Learning Outcomes – AHELO/OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (2008–heden), Lid van de Review Commissie Hoger Onderwijs Profileringsbekostiging - een commissie die de profileringsplannen van Hogescholen en Universiteiten op kwaliteit beoordeelt (sinds februari 2012).

Zij is ook columniste van verschillende dagbladen en tijdschriften.

Mevr. Nathalie Van Edom behaalde de Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen en is studente Master in Management aan de KU Leuven. Daarnaast is zij ook Bachelor in de Politieke Wetenschappen van de Katholieke Universiteit Leuven. Tijdens haar studies Politieke Wetenschappen bracht zij vier maanden door aan de Palacky University van Olomouc, Tsjechië in het kader van een Erasmusuitwisseling.

Tijdens haar studies was zij onder andere actief als secretaris van AEGEE Leuven en als House President in het Loyola International Nachbahr Huis in Leuven.

Prof. dr. Casper van Ewijk is sinds 1998 plaatsvervangend directeur van het Centraal Planbureau (CPB). Naast deze functie is hij als hoogleraar macro-economie verbonden aan de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam. Na zijn studie economie is hij sinds 1978 verbonden geweest aan de Universiteit van Amsterdam. In 1989 promoveerde hij aan de Katholieke Universiteit Brabant op een proefschrift over economische groei en overheidsschuld. Van 1992 tot 1995 was hij hoogleraar-directeur van het landelijk Netwerk voor Algemene en Kwantitatieve Economie (NAKE), dat het onderwijsprogramma verzorgt voor PhD studenten in de economie in Nederland. Sinds 1992 is hij hoogleraar macro-economie aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn expertise ligt op het gebied van de macro-economie en de overheidsfinanciën.

Em. prof. dr. Jan van Helden was sedert 1999 hoogleraar Management Accounting aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Rijksuniversiteit Groningen. In 2011 ging hij op emeritaat. Tussen 2001 en 2005, was hij tevens vice-decaan met de portefeuille onderwijs. Hij was daarvoor deeltijds hoogleraar management control in non-profitorganisaties aan de postdoctorale controllersopleiding van de Vrije Universiteit te Amsterdam en universitair hoofddocent management accounting aan de economische faculteit van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij was in de jaren tachtig van de vorige eeuw gedeputeerde voor financiën, personeel en organisatie en bestuurszaken van de provincie Groningen. Hij publiceerde de laatste vijftien jaren in zowel internationale als Nederlandstalige tijdschriften over accounting en management van overheidsorganisaties, onder meer over prestatiemeting en kostenverbijzondering bij gemeenten en over benchmarking bij waterschappen. Hij schreef samen met Tom Groot 'Financieel management van non-profitorganisaties' (inmiddels de zesde druk, 2012, uitgegeven bij Noordhoff).

Jan van Helden is deskundig op het brede terrein van de bedrijfseconomie en bedrijfskunde en – vanwege zijn onderzoek – op specifieke deelgebieden als management accounting en overheidsmanagement.

Prof. dr. Theo Verhallen is hoogleraar Marketing aan de TIASNimbas Business school van de Universiteit van Tilburg/ Technische Universiteit Eindhoven. Hij is tevens academic director van TiSIL het social innovation instituut van Midden en West Brabant. Hij was hiervoor decaan van de Sociale Faculteit (2007–2010) en de Faculteit Economie en Management (2000–2007) van de UvT. Hij studeerde Economie in Tilburg en Psychologie in Nijmegen en was vervolgens vanaf 1973 verbonden aan de UvT met een onderbreking van 6 jaar, van 1985 tot 1991 waarin hij bij Research International (Unilever) als research director werkzaam was in het internationale marktonderzoek.

Prof. dr. Eric Waarts is als hoogleraar Marketing verbonden aan de Rotterdam School of Management, Erasmus University (RSM). Hij studeerde kwantitatieve bedrijfseconomie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam alwaar hij tevens promoveerde op de dissertatie: 'analyzing competitive links in marketing.' Zijn onderzoeksinteresse ligt op het gebied van concurrentieanalyse, innovatie en marketing strategie, waarover hij publiceerde in onder andere Journal of Marketing Research, Marketing Letters, Journal of Product Innovation Management, European Management Journal, en Communication of the ACM.

Hij is tevens als onderwijsdecaan van de RSM verantwoordelijk voor de gehele portfolio van bachelor en masterprogramma's, bestaande uit meer dan 20 degree programma's en meer dan 6000 veelal internationale studenten. Hij is regelmatig betrokken bij internationale accreditatieprocessen en visitaties, hij is vice-voorzitter van de EQUAL/EFMD board, lid van de EPAS committee, chair en lid van de executive board van het CEMS netwerk, een global network van 27 top business schools over de wereld. Hij is Register Marketeer en erelid van het Nederlands Instituut voor Marketing.

Prof. dr. Tom Wansbeek is honorair hoogleraar Statistiek en Econometrie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij studeerde Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam en promoveerde vervolgens aan de Rijksuniversiteit te Leiden op de econometrische modellering van longitudinale gegevens. Na een paar jaar gewerkt te hebben bij het Centraal Bureau voor de Statistiek werd hij in 1984 hoogleraar in Groningen. Van 2001 tot 2007 was hij daar decaan van de economische faculteit. Vervolgens werd hij decaan van de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Amsterdam, om in 2010 terug te keren naar Groningen. Zijn publicaties liggen op het gebied van de econometrie, statistiek, psychometrie, lineaire algebra en marketing. Hij was gastdocent in onder meer Los Angeles, Shanghai en Canberra. Door de jaren heen heeft hij veel bestuurlijke en adviserende functies bekleed in de academische wereld. In 2008 werd hij benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

BIJLAGE 2

Bezoekschema's

KOEPELCOMMISSIE

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

10 oktober 2011

9:00	9:30	intern beraad commissie
9:30	10:20	profilering, onderwijsconcept en positionering van de opleidingen, internationalisering
10:20	11:10	onderwijsorganisatie en facultair personeelsbeleid
11:10	11:30	pauze – studie documenten ter inzage voorgelegd door de instelling
11:30	12:00	interne kwaliteitszorg
12:00	12:30	studiebegeleiding en faciliteiten
12:30	14:00	lunch commissie

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

10 oktober 2011

14:00	14:30	intern beraad commissie
14:30	15:20	profilering, onderwijsconcept en positionering van de opleidingen, internationalisering
15:20	16:10	onderwijsorganisatie en facultair personeelsbeleid
16:10	16:30	pauze – studie documenten ter inzage voorgelegd door de instelling
16:30	17:00	interne kwaliteitszorg
17:00	17:30	studiebegeleiding en faciliteiten
17:30	18:10	nabespreking commissie
18:10		diner commissie

UNIVERSITEIT GENT

11 oktober 2011

8:30	9:00	intern beraad commissie
9:00	9:50	profilering, onderwijsconcept en positionering van de opleidingen, internationalisering
9:50	10:40	onderwijsorganisatie en facultair personeelsbeleid
10:40	11:00	pauze – studie documenten ter inzage voorgelegd door de instelling
11:00	11:30	interne kwaliteitszorg
11:30	12:00	studiebegeleiding en faciliteiten
12:00	13:00	lunch commissie

UNIVERSITEIT HASSELT

11 oktober 2011

13:00	13:30	intern beraad commissie
13:30	14:20	profilering, onderwijsconcept en positionering van de opleidingen, internationalisering
14:20	15:10	onderwijsorganisatie en facultair personeelsbeleid
15:10	15:30	pauze – studie documenten ter inzage voorgelegd door de instelling
15:30	16:00	interne kwaliteitszorg
16:00	16:30	studiebegeleiding en faciliteiten
16:30	17:10	nabespreking commissie
17:10		diner commissie

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

12 oktober 2011

9:00	9:30	intern beraad commissie
9:30	10:20	profilering, onderwijsconcept en positionering van de opleidingen, internationalisering
10:20	11:10	onderwijsorganisatie en facultair personeelsbeleid
11:10	11:30	pauze – studie documenten ter inzage voorgelegd door de instelling
11:30	12:00	interne kwaliteitszorg
12:00	12:30	studiebegeleiding en faciliteiten
12:30	14:00	lunch commissie
14:00	16:00	nabespreking commissie, synthese aandachtspunten voor de clustercommissies

**CLUSTER
ECONOMISCHE
WETENSCHAPPEN**

14 november 2011

15:00	15:15	onthaal commissie
15:15	17:45	intern beraad visitatiecommissie
17:45	18:45	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
18:45		avondmaal visitatiecommissie

15 november 2011

9:00	9:20	intern beraad commissie Bachelor TEW Economisch Beleid
9:20	10:20	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
10:20	11:05	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
11:05	11:25	inzage documenten en pauze
11:25	11:55	personeel AAP
11:55	12:40	personeel ZAP
12:40	13:00	inzage lesmateriaal
13:00	14:00	middagmaal
14:00	14:20	intern beraad commissie – opleiding Master TEW Economisch Beleid
14:20	15:20	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:20	16:05	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg (Ned/Eng)
16:05	16:25	inzage documenten en pauze
16:25	16:55	personeel AAP
16:55	17:40	personeel ZAP
17:40	18:00	inzage lesmateriaal
18:00	18:45	afgestudeerden
18:45	19:45	informele ontmoeting
19:45		avondmaaltijd visitatiecommissie

16 november 2011

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie

12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	17:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:15		mondelinge rapportering

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

21 november 2011

10:00	10:15	onthaal commissie
10:15	13:15	intern beraad visitatiecommissie
13:15	14:15	lunch commissie
14:15	15:15	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
15:15	15:45	intern beraad commissie BA EW
15:45	16:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:45	17:30	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
17:30	18:00	inzage examenvragen en pauze
18:00	18:30	personeel AAP, BAP, monitoraat
18:30	19:15	personeel ZAP
19:15	19:45	intern beraad en inzage lesmateriaal, examenvragen ed.
19:45		avondmaaltijd visitatiecommissie

22 november 2011

8:30	8:50	intern beraad commissie MA EW
8:50	9:50	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
9:50	10:35	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:35	10:55	inzage documenten en pauze
10:55	11:25	personeel AAP
11:25	12:10	personeel ZAP
12:10	12:30	inzage lesmateriaal
12:30	13:30	middagmaal
13:30	14:00	intern beraad commissie – MA ERB

14:00	15:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:00	15:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
15:45	16:05	inzage documenten en pauze
16:05	16:35	personeel AAP
16:35	17:20	personeel ZAP
17:20	17:40	inzage lesmateriaal
17:40	18:25	afgestudeerden MASTER ERB
18:25	19:10	afgestudeerden MASTER EW
19:10	20:10	informele ontmoeting
20:10		avondmaaltijd visitatiecommissie

23 november 2011

9:00	11:00	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
11:00	11:45	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:45	12:45	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:45	14:15	middagmaaltijd visitatiecommissie
14:15	15:15	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
15:15	18:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
18:15		mondelinge rapportering

UNIVERSITEIT GENT

12 december 2011

15:00	15:15	onthaal commissie
15:15	17:45	intern beraad visitatiecommissie
17:45	18:45	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
18:45		avondmaal visitatiecommissie

13 december 2011

9:00	9:20	intern beraad commissie – opleiding BA EW
9:20	10:20	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
10:20	11:50	studenten BA + MA, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg

11:50	12:10	inzage documenten en pauze
12:10	12:40	personeel AAP
12:40	13:25	personeel ZAP
13:25	13:45	inzage lesmateriaal
13:45	14:45	middagmaal
14:45	15:05	intern beraad commissie – opleiding MA EW
15:05	16:05	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:05	16:25	inzage documenten en pauze
16:25	16:55	personeel AAP
16:55	17:40	personeel ZAP
17:40	18:00	inzage lesmateriaal
18:00	18:45	afgestudeerden MA EW
18:45	20:00	informele ontmoeting
20:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

14 december 2011

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studie-advies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	17:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:15		mondelinge rapportering

16 januari 2012

19:30	22:00	intern beraad tijdens diner
-------	-------	-----------------------------

17 januari 2012

8:50	9:00	arriveren commissie bij de instelling, onthaal door de opleiding
------	------	--

9:00	9:30	decanen van beide faculteiten – programmadirecteur
------	------	--

9:30	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
------	-------	---

10:00	10:30	studenten van de opleiding
-------	-------	----------------------------

10:30	10:50	inzage lesmateriaal en examenvragen, ...
-------	-------	--

10:50	11:35	personeel assistenten en docenten
-------	-------	-----------------------------------

11:35	13:05	inzage lesmateriaal en intern beraad
-------	-------	--------------------------------------

13:05	13:50	afsluitend gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken
-------	-------	---

13:50	14:50	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
-------	-------	---

14:50		mondelinge rapportering
-------	--	-------------------------

**CLUSTER
TOEGEPASTE ECONOMISCHE
WETENSCHAPPEN**

25 oktober 2011

16:00	16:15	onthaal commissie te Kortrijk
16:15	18:15	intern beraad visitatiecommissie
18:15	19:15	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
19:15		avondmaal visitatiecommissie

26 oktober 2011

9:00	10:00	intern beraad opleiding Ba TEW: campus Kortrijk
10:00	10:45	campusbeleid – beleid campus Kortrijk
10:45	11:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg – campus Kortrijk
11:30	12:30	bezoek aan de onderwijsruimten, bibliotheekvoorzieningen
12:30	13:30	middagmaal commissie
13:30	14:30	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
14:30	15:15	personeel AAP
15:15	15:30	pauze
15:30	16:15	personeel ZAP
16:15	18:45	inzage lesmateriaal – campusgerelateerde documenten IKZ, bestuursorganen; intern beraad
18:45	20:45	diner te Kortrijk
20:45		commissie verplaatst zich naar Leuven

27 oktober 2011

8:15	8:30	onthaal decaan te Leuven
8:30	9:00	intern beraad commissie – opleiding – Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen
9:00	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
10:00	10:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:45	11:00	inzage documenten en pauze
11:00	11:45	personeel AAP
11:45	12:30	personeel ZAP
12:30	13:00	inzage lesmateriaal
13:00	14:00	middagmaal

14:00	14:30	intern beraad commissie – opleiding – Master Toegepaste Economische Wetenschappen
14:30	15:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:30	16:15	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg, ook een aantal studenten van de Engelstalige variant
16:15	16:30	inzage documenten en pauze
16:30	17:15	personeel AAP
17:15	18:00	personeel ZAP
18:00	18:30	inzage lesmateriaal
18:30	19:15	afgestudeerden Master Toegepaste Economische Wetenschappen
19:15	20:15	informele ontmoeting
20:15		avondmaaltijd visitatiecommissie

28 oktober 2011

9:00	11:00	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
11:00	11:45	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:45	12:30	verantwoordelijken examencommissie
12:30	13:30	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
13:30	14:30	middagmaaltijd visitatiecommissie
14:30	15:30	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
15:30	18:30	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
18:30		mondelinge rapportering

UNIVERSITEIT HASSELT

29 november 2011

9:00	9:15	onthaal commissie
9:15	12:15	intern beraad visitatiecommissie
12:15	13:15	lunch commissie
13:15	14:15	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
14:15	14:45	intern beraad commissie – Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen
14:45	15:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:45	16:30	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg

16:30	16:45	inzage examenvragen en pauze
16:45	17:30	personeel AAP en mentoren – studiebegeleiders
17:30	18:15	personeel ZAP
18:15	18:45	intern beraad en inzage lesmateriaal, examenvragen ed.
18:45		avondmaaltijd visitatiecommissie

30 november 2011

8:30	8:50	intern beraad commissie – Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen
8:50	9:50	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
9:50	10:35	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:35	10:50	inzage documenten en pauze
10:50	11:35	personeel AAP
11:35	12:20	personeel ZAP
12:20	12:50	inzage lesmateriaal
12:50	13:50	middagmaal
13:50	14:10	intern beraad commissie – Master Of Management (Eng)
14:10	15:10	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:10	15:55	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
15:55	16:10	inzage documenten en pauze
16:10	16:55	personeel AAP
16:55	17:40	personeel ZAP
17:40	18:00	inzage lesmateriaal
18:00	18:30	afgestudeerden Master of Management (ev. Skype + telefonisch contact)
18:30	19:15	afgestudeerden Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen
19:15	20:15	informele ontmoeting
20:15		avondmaaltijd visitatiecommissie

1 december 2011

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie

12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	17:45	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:45		mondelinge rapportering

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

20 december 2011

10:00	10:15	onthaal commissie
10:15	13:15	intern beraad visitatiecommissie
13:15	14:15	lunch commissie
14:15	15:15	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
15:15	15:45	intern beraad commissie – BA Toegepaste Economische Wetenschappen
15:45	16:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:45	17:30	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
17:30	17:45	inzage examenvragen en pauze
17:45	18:30	personeel AAP
18:30	19:15	personeel ZAP
19:15	19:45	intern beraad en inzage lesmateriaal master 2, examenvragen ed.
19:45		avondmaaltijd visitatiecommissie

21 december 2011

8:30	8:50	intern beraad commissie – MA Toegepaste Economische Wetenschappen
8:50	9:35	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
9:35	10:20	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:20	10:35	inzage documenten en pauze
10:35	11:20	personeel AAP
11:20	12:05	personeel ZAP
12:05	12:35	inzage lesmateriaal
12:35	13:35	middagmaal
13:35	13:55	intern beraad commissie – Master Of Management Science (Eng)

13:55	14:40	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
14:40	15:25	(werk-)studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
15:25	15:40	inzage documenten en pauze
15:40	16:25	personeel AAP
16:25	17:10	personeel ZAP
17:10	17:40	inzage lesmateriaal
17:40	18:10	Afgestudeerden Master Of Management Science
18:10	18:55	Afgestudeerden Master Toegepaste Economische Wetenschappen
18:55	19:55	informele ontmoeting
19:55		avondmaaltijd visitatiecommissie

22 december 2011

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	17:45	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:45		mondelinge rapportering

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

27 februari 2012

15:00	15:15	onthaal commissie
15:15	17:45	intern beraad visitatiecommissie
17:45	18:45	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
18:45		avondmaal visitatiecommissie

28 februari 2012

8:30	8:50	intern beraad commissie – Bachelor Toegepaste Economische Wetenschappen: Bedrijfskunde
8:50	9:50	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
9:50	10:35	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:35	10:50	inzage documenten en pauze
10:50	11:20	personeel AAP
11:20	12:05	personeel ZAP
12:05	12:35	inzage lesmateriaal
12:35	13:35	middagmaal
13:35	13:55	intern beraad commissie – Master Toegepaste Economische Wetenschappen: Bedrijfskunde (Ned/Eng)
13:55	14:55	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
14:55	15:40	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg (Ned/Eng)
15:40	15:55	inzage documenten en pauze
15:55	16:25	personeel AAP
16:25	17:10	personeel ZAP
17:10	17:40	inzage lesmateriaal
17:40	18:25	afgestudeerden Master Toegepaste Economische Wetenschappen: Bedrijfskunde
18:25	19:25	informele ontmoeting
19:25		avondmaaltijd visitatiecommissie

29 februari 2012

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	17:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:15		mondelinge rapportering

19 maart 2012

15:00	15:15	onthaal commissie
15:15	17:45	intern beraad visitatiecommissie
17:45	18:45	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
18:45		avondmaal visitatiecommissie

20 maart 2012

8:30	8:50	intern beraad commissie – Ba in de Toegepaste Economische Wetenschappen
8:50	9:50	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
9:50	10:35	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:35	10:50	inzage documenten en pauze
10:50	11:35	personeel AAP
11:35	12:20	personeel ZAP
12:20	12:50	inzage lesmateriaal
12:50	13:50	middagmaal
13:50	14:10	intern beraad commissie – Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen
14:10	15:10	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:10	15:55	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
15:55	16:10	inzage documenten en pauze
16:10	16:55	personeel AAP
16:55	17:40	personeel ZAP
17:40	18:10	inzage lesmateriaal
18:10	18:55	afgestudeerden Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen
18:55	19:55	informele ontmoeting
19:55		avondmaaltijd visitatiecommissie

21 maart 2012

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	17:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:15		mondelinge rapportering

**CLUSTER
HANDELSINGENIEUR**

23 oktober 2011

16:00	16:15	onthaal commissie
16:15	18:45	intern beraad visitatiecommissie (in hotel)
18:45		avondmaal visitatiecommissie in de stad

24 oktober 2011

8:30	9:00	intern beraad commissie – Ba TEW: Handelsingenieur
9:00	10:00	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
10:00	11:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
11:00	11:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
11:45	12:15	inzage documenten en pauze
12:15	12:45	personeel AAP
12:45	13:30	personeel ZAP
13:30	14:30	middagmaal
14:30	15:00	inzage lesmateriaal
15:00	15:30	intern beraad commissie – Master TEW: Handelsingenieur
15:30	16:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:30	17:15	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
17:15	17:45	inzage documenten en pauze
17:45	18:15	personeel AAP
18:15	19:00	personeel ZAP
19:00	19:30	inzage lesmateriaal
19:30	20:15	afgestudeerden Master TEW: Handelsingenieur
20:15		avondmaaltijd visitatiecommissie

25 oktober 2011

9:00	9:30	intern beraad commissie – Ba TEW-HI in de Beleidsinformatica
9:30	10:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
10:30	11:15	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
11:15	11:45	inzage documenten en pauze
11:45	12:15	personeel AAP
12:15	13:00	personeel ZAP

13:00	13:30	inzage lesmateriaal
13:30	14:30	middagmaal
14:30	15:00	intern beraad commissie – Ma TEW-HI in de Beleidsinformatica
15:00	16:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:00	16:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
16:45	17:15	inzage documenten en pauze
17:15	17:45	personeel AAP
17:45	18:30	personeel ZAP
18:30	19:00	inzage lesmateriaal
19:00	19:45	afgestudeerden Ma TEW-HI in de Beleidsinformatica
19:45	20:45	informele ontmoeting
20:45		avondmaaltijd visitatiecommissie

26 oktober 2011

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	17:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:15		mondelinge rapportering

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

27 november 2011

18:00	19:30	intern beraad visitatiecommissie HI en HIBI (in hotel)
19:30		avondmaal visitatiecommissie

28 november 2011

8:50	9:00	arriveren commissie bij de instelling, onthaal door de opleiding
9:00	10:00	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator BA en MA HI en HIBI
10:00	11:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg BA en MA HI
11:00	11:30	intern beraad commissie BA HI

11:30	12:15	BA studenten, waaronder studenten betrokken bij overleg
12:15	13:00	BA personeel ZAP
13:00	14:00	middagmaal
14:00	14:30	inzage lesmateriaal en documenten
14:30	15:00	intern beraad commissie MA HI
15:00	15:45	MA studenten, waaronder studenten betrokken bij overleg
15:45	16:30	MA personeel ZAP
16:30	17:00	inzage lesmateriaal en documenten
17:00	17:45	BA en MA personeel AAP
17:45	19:45	bezoek infrastructuur (alle opleidingen)
19:45	20:30	afgestudeerden MA HI
20:30		avondmaaltijd visitatiecommissie

29 november 2011

9:00	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg BA en MA HIBI
10:00	10:30	intern beraad commissie BA HIBI
10:30	11:15	BA studenten, waaronder studenten betrokken bij overleg
11:15	12:00	BA personeel ZAP
12:00	12:30	inzage lesmateriaal en documenten
12:30	13:30	middagmaal
13:30	14:00	intern beraad commissie – MA HIBI
14:00	14:45	MA studenten, waaronder studenten betrokken bij overleg
14:45	15:30	MA personeel ZAP
15:30	16:00	inzage lesmateriaal en documenten
16:00	16:45	BA en MA personeel AAP
16:45	17:30	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (alle opleidingen)
17:30	18:30	inzage lesmateriaal en documenten
18:30	19:15	afgestudeerden MA HIBI
19:15	20:15	informele ontmoeting
20:15		avondmaaltijd visitatiecommissie

30 november 2011

9:00	10:00	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
------	-------	---

10:00	11:30	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
11:30	12:15	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
12:15	13:15	middagmaal
13:15	15:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
15:00		mondelinge rapportering

UNIVERSITEIT GENT

5 december 2011

16:00	16:15	onthaal commissie
16:15	17:45	intern beraad visitatiecommissie
17:45	18:45	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
18:45		avondmaal visitatiecommissie

6 december 2011

8:30	9:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg BA en MA HI
9:30	10:00	intern beraad commissie – BA TEW: Handelsingenieur
10:00	10:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:45	11:30	personeel ZAP BA HI
11:30	12:00	inzage lesmateriaal
12:00	13:00	middagmaal
13:00	13:30	intern beraad commissie – MA TEW: Handelsingenieur
13:30	14:15	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
14:15	15:00	personeel ZAP MA HI
15:00	15:30	inzage lesmateriaal
15:30	16:15	AAP BA en MA
16:15	17:45	bezoek infrastructuur
17:45	18:15	inzage documenten
18:15	19:00	afgestudeerden MA HI
19:00	20:00	informele ontmoeting
20:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

7 december 2011

9:00	9:45	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (alle opleidingen)
9:45	10:30	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
10:30	12:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
12:00	12:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
12:45	14:15	middagmaaltijd visitatiecommissie
14:15	16:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
16:00		mondelinge rapportering

UNIVERSITEIT HASSELT

18 december 2011

18:00	19:30	intern beraad visitatiecommissie HI en HIBI
19:30		avondmaal visitatiecommissie

19 december 2011

8:50	9:00	arriveren commissie bij de instelling, onthaal door de opleiding
9:00	10:00	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator BA en MA HI en HIBI
10:00	11:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg BA en MA HI
11:00	11:30	intern beraad commissie BA HI
11:30	12:15	BA studenten, waaronder studenten betrokken bij overleg
12:15	13:00	BA personeel ZAP
13:00	14:00	middagmaal
14:00	14:30	inzage lesmateriaal en documenten
14:30	15:00	intern beraad commissie MA HI
15:00	15:45	MA studenten, waaronder studenten betrokken bij overleg
15:45	16:30	MA personeel ZAP
16:30	17:00	inzage lesmateriaal en documenten
17:00	17:45	BA en MA personeel AAP en monitoren
17:45	19:30	bezoek infrastructuur (alle opleidingen)
19:30	20:15	afgestudeerden MA HI
20:15		avondmaaltijd visitatiecommissie

20 december 2011

9:00	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg BA en MA HIBI
10:00	10:30	intern beraad commissie BA HIBI
10:30	11:15	BA studenten, waaronder studenten betrokken bij overleg
11:15	12:00	BA personeel ZAP
12:00	12:30	inzage lesmateriaal en documenten
12:30	13:30	middagmaal
13:30	14:00	intern beraad commissie – MA HIBI
14:00	14:45	MA studenten, waaronder studenten betrokken bij overleg
14:45	15:30	MA personeel ZAP
15:30	16:00	inzage lesmateriaal en documenten
16:00	16:45	BA en MA personeel AAP en monitoren
16:45	17:30	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (alle opleidingen)
17:30	18:30	inzage lesmateriaal en documenten
18:30	19:15	afgestudeerden MA HIBI
19:15	20:15	informele ontmoeting
20:15		avondmaaltijd visitatiecommissie

21 december 2011

9:00	10:00	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
10:00	11:30	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
11:30	12:15	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
12:15	13:15	middagmaal
13:15	15:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
15:00		mondelinge rapportering

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

13 februari 2012

16:00	16:15	onthaal commissie
16:15	17:45	intern beraad visitatiecommissie
17:45	18:45	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
18:45		avondmaal visitatiecommissie

14 februari 2012

9:00	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg BA en MA HI
10:00	10:30	intern beraad commissie – BA TEW: Handelsingenieur
10:30	11:15	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
11:15	12:00	personeel ZAP BA HI
12:00	12:30	inzage lesmateriaal
12:30	13:30	middagmaal
13:30	14:00	intern beraad commissie – MA TEW: Handelsingenieur
14:00	14:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
14:45	15:30	personeel ZAP MA HI
15:30	16:00	inzage lesmateriaal
16:00	16:45	AAP BA en MA
16:45	18:15	bezoek infrastructuur
18:15	19:00	inzage documenten
19:00	19:45	afgestudeerden MA HI
19:45	20:45	informele ontmoeting
20:45		avondmaaltijd visitatiecommissie

15 februari 2012

9:00	9:45	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (alle opleidingen)
9:45	10:30	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
10:30	12:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
12:00	12:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
12:45	14:15	middagmaaltijd visitatiecommissie
14:15	16:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
16:00		mondelinge rapportering

**CLUSTER
ZIJ-INSTROOM**

14 februari 2012

15:00	15:15	onthaal commissie
15:15	17:45	intern beraad visitatiecommissie
17:45	18:45	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris, facultair coördinator)
18:45		avondmaal visitatiecommissie

15 februari 2012

8:30	9:00	intern beraad commissie – MA Organisatie en Management (NL/Eng)
9:00	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
10:00	10:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:45	11:05	inzage documenten en pauze
11:05	11:35	personeel AAP
11:35	12:20	personeel ZAP
12:20	12:50	inzage lesmateriaal
12:50	13:35	middagmaal
13:35	14:05	intern beraad commissie – MA Cultuurmanagement (NL/Eng)
14:05	15:05	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:05	15:50	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
15:50	16:10	inzage documenten en pauze
16:10	16:40	personeel AAP
16:40	17:25	personeel ZAP
17:25	17:55	inzage lesmateriaal
17:55	18:40	afgestudeerden MA Cultuurmanagement (NL/Eng)
18:40	19:25	afgestudeerden MA Organisatie en Management (NL/Eng)
19:25	20:25	informele ontmoeting
20:25		avondmaaltijd visitatiecommissie

16 februari 2012

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren

14:45	17:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:15		mondelinge rapportering

UNIVERSITEIT GENT

6 maart 2012

15:00	15:15	onthaal commissie
15:15	17:45	intern beraad visitatiecommissie
17:45	18:45	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
18:45		avondmaal visitatiecommissie

7 maart 2012

8:30	9:00	intern beraad commissie – Master in de Bedrijfseconomie
9:00	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
10:00	10:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:45	11:05	inzage documenten en pauze
11:05	11:35	personeel AAP
11:35	12:20	personeel ZAP
12:20	12:50	inzage lesmateriaal
12:50	13:35	middagmaal
13:35	14:05	intern beraad commissie – Master in de Algemene Economie
14:05	15:05	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:05	15:50	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
15:50	16:10	inzage documenten en pauze
16:10	16:40	personeel AAP
16:40	17:25	personeel ZAP
17:25	17:55	inzage lesmateriaal
17:55	18:40	afgestudeerden Master in de Algemene Economie
18:40	19:25	afgestudeerden Master in de Bedrijfseconomie
19:25	20:25	informele ontmoeting
20:25		avondmaaltijd visitatiecommissie

8 maart 2012

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie

12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	17:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:15		mondelinge rapportering

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

27 maart 2012

10:00	10:15	onthaal commissie
10:15	13:15	intern beraad visitatiecommissie
13:15	14:15	lunch commissie
14:15	15:15	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris), facultair coördinator
15:15	15:45	intern beraad commissie – Master in het Management
15:45	16:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:45	17:30	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
17:30	18:00	inzage examenvragen en pauze
18:00	18:30	personeel AAP
18:30	19:15	personeel ZAP
19:15	19:45	intern beraad en inzage lesmateriaal master, examenvragen ed.
19:45	20:30	afgestudeerden Master in het Management
20:30		avondmaaltijd visitatiecommissie

28 maart 2012

8:30	9:00	intern beraad commissie – Master in het Informatiemanagement
9:00	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
10:00	10:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg (Ned/Eng)
10:45	11:05	inzage documenten en pauze
11:05	11:35	personeel AAP
11:35	12:20	personeel ZAP
12:20	12:50	inzage lesmateriaal
12:50	13:35	middagmaal
13:35	14:05	intern beraad commissie – Master in Accountancy en Revisorat
14:05	15:05	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:05	15:50	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg

15:50	16:10	inzage documenten en pauze
16:10	16:40	personeel AAP
16:40	17:25	personeel ZAP
17:25	17:55	inzage lesmateriaal
17:55	18:40	afgestudeerden Master MAR (ev. Skype – telefonisch)
18:40	19:25	afgestudeerden Master MInfoM
19:25	20:10	intern beraad commissie over master in accountancy en revisoraat
20:10		avondmaaltijd visitatiecommissie

29 maart 2012

8:30	8:45	intern beraad commissie – Master in de Beleidseconomie
9:00	10:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
10:00	10:45	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
10:45	11:15	inzage documenten en pauze
11:15	11:45	personeel AAP
11:45	12:30	personeel ZAP
12:30	13:00	inzage lesmateriaal
13:00	14:00	middagmaal
14:00	14:30	intern beraad commissie – Master in de Verzekeringen
14:30	15:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:30	16:15	studenten, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg
16:15	16:45	inzage documenten en pauze
16:45	17:15	personeel AAP
17:15	18:00	personeel ZAP
18:00	18:30	inzage lesmateriaal
18:30	19:15	afgestudeerden Master in de Verzekeringen
19:15	20:00	afgestudeerden Master in de Beleidseconomie
20:00	21:00	informele ontmoeting
21:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

30 maart 2012

8:30	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:15	13:15	middagmaaltijd visitatiecommissie

13:15	14:15	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:15	17:45	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:45		mondelinge rapportering

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

17 april 2012

10:45	11:00	onthaal commissie
11:00	12:30	intern beraad visitatiecommissie
12:30	13:30	lunch commissie
13:30	14:30	bestuur van de faculteit(en) (decaan, vice-decaan, facultair secretaris, facultair coördinator)
14:30	15:00	intern beraad commissie – Master in de Bedrijfskunde/Master Of Management
15:00	16:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers zelfevaluatie, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:00	16:30	studenten – Nederlandstalig programma: Master in de Bedrijfskunde, waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg (ev. Skype – telefoon)
16:30	17:00	students – English equivalent: Master of Management waaronder studenten betrokken bij onderwijskundig overleg (ev. Skype – telefoon)
17:00	17:30	inzage examenvragen en pauze
17:30	18:00	personeel AAP
18:00	18:45	personeel ZAP
18:45	19:15	intern beraad en inzage lesmateriaal, examenvragen ed.
19:15	20:00	afgestudeerden Master in de Bedrijfskunde/Master Of Management
20:00	21:00	informele ontmoeting
21:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

18 april 2012

9:00	10:30	bezoek onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:15	verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, internationalisering, interne kwaliteitszorg (opleidingen)
11:15	12:15	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:15	13:45	middagmaaltijd visitatiecommissie
13:45	14:45	gesprek met het bestuur van de faculteit(en), opleidingsverantwoordelijken van alle opleidingen, facultair coördinatoren
14:45	16:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
16:15		mondelinge rapportering

Ravensteingalerij 27
B-1000 Brussel

T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

www.vluhr.be
info@vluhr.be